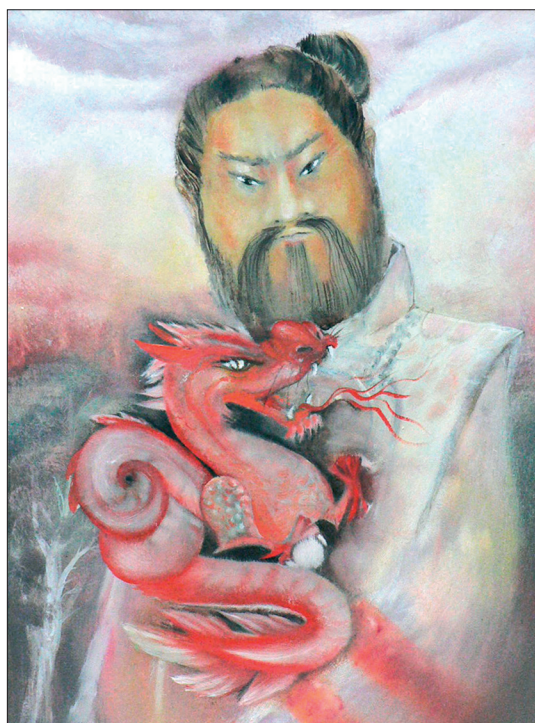

Jaroslav Malina
editor

Panoráma biologické a sociokulturní antropologie

Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů

Miriam Löwensteinová

**Korea:
Historická vyprávění
z doby Tří království a Sjednocené Sily**

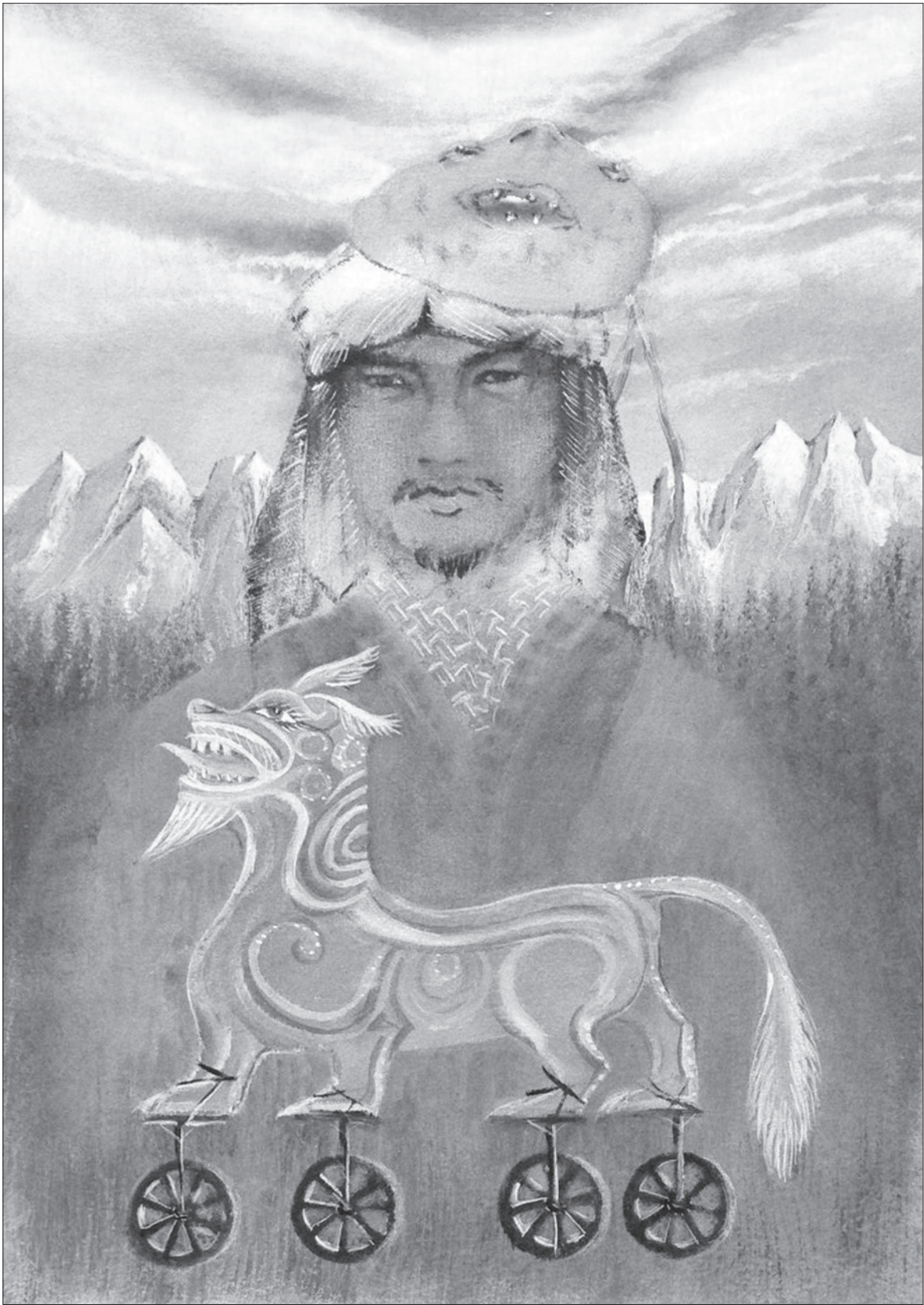
30

NADACE UNIVERSITAS
EDICE SCIENTIA

N A D A C E
UNIVERSITAS

EDICE
SCIENTIA

Marta Tabery, *Dovednost*, 2006, olej na kartónu, 48 x 34 cm.

Jaroslav Malina
editor

Panoráma biologické a sociokulturní antropologie

Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů

30

Miriam Löwensteinová

**Korea:
Historická vyprávění z doby
Tří království a Sjednocené Silly**

NADACE UNIVERSITAS
AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM
MASARYKOVA UNIVERZITA
BRNO 2007

O vydání tohoto svazku se zasloužily laskavou podporou:

Nadace Universitas v Brně

Společnost pro podporu univerzitních aktivit v Brně a Praze

Program na podporu rozvoje a inovace studijních programů na rok 2007:
Inovace výuky předmětů biologicko-socio-kulturní antropologie (MŠMT)

Text © Miriam Löwensteinová, 2007

Editör © Jaroslav Malina, 2007

Obálka, grafická a typografická úprava © Tomáš Mořkovský, 2007

Ilustrace © Archiv Miriam Löwensteinové, Marta Tabery, 2007

Vydaly Nadace Universitas v Brně, Akademické nakladatelství CERM v Brně, Masarykova univerzita, Brno, 2007

Tisk a knihařské zpracování FINAL TISK s. r. o., Olomučany

Pořadové číslo 4591/Př - 9/07 - 17/99

Ilustrace na přebalu: Marta Tabery, *Bojovnost*, 2006, olej na kartónu, 48 x 34 cm.

Tato publikace ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení vydavatele.

ISBN 978-80-7204-441-2 (Akademické nakladatelství CERM)

ISBN 978-80-210-4447-0 (Masarykova univerzita, Brno)

Slovo editora

„V tom kruhu nebes, který spíná kolébku i hrob,
nepozná nikdo začátek či konec dob
a nepoví ti také žádný filozof,
odkud jsme přišli a kam zajdem beze stop.“

Omar Chajjám (1048–1131), perský básník, matematik, astronom a filozof. Je autorem čtyřverší *rubá'í*, aforisticky zachycujících filozofické ideje, náboženské názory a životní pocity.

Citované čtyřverší, stejně jako mnohá další z Chajjámových zamyšlení, souvisí s tématy, jimiž se zabývá antropologie. V našem pojetí je antropologie vědecká disciplína, která studuje lidský rod (*Homo*) a jeho dosud známé druhy: *Homo habilis*, *Homo erectus*, *Homo sapiens*. Zaměřuje se na člověka jako jednotlivce, všimá si jeho četných seskupení (etnické skupiny, populace) a zahrnuje do svých výzkumů též celé lidstvo. Na rozdíl od kontinentální Evropy, která antropologii mnohdy pokládá jen za přírodní vědu (morfologie člověka, porovnávací anatomie a fyziologie člověka a lidských skupin), považujeme ji na Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, podobně jako antropologové v anglosaském prostředí, za vědu celostní, sociokulturní i biologickou, integrující poznatky přírodních a společenských věd. Pomocí syntézy obou pohledů se pokoušíme vysvětlit celistvost lidských bytostí a lidskou zkušenost z hlediska biologického a sociokulturního ve všech časových údobích a na všech místech, kde se děl vývoj našich předků. Ačkoli antropologie objasňuje evoluci našeho druhu *Homo sapiens*, přesahuje svým rozsahem tento cíl. Zkoumá hluboce naše předky (rané hominidy) a nejbližší příbuzné lidoopy, zkoumá pro-

středí, ve kterém náš vývoj probíhal, a zároveň se všeobjímajícím studiem našeho chování pokouší odhadnout naše budoucí konání v ekosystému Země.

Na rozdíl od Omara Chajjáma se domníváme, že o rodu *Homo leccos* víme, a současný stav poznání představíme postupně v „modulových“ učebních textech nazvaných *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie*, které nakonec zahrnou látku bakalářského a magisterského studia. Osnova každého z modulů je obdobná: vlastní učební text, doporučená studijní literatura, výkladové rejstříky důležitějších jmen a pojmů a medailon autora.

Nevelký rozsah jednotlivých modulů, jakýchsi stavebních prvků v podobě ucelených témat kurzů a přednášek, umožní snadno publikovat revidovaná a doplněná vydání těch modulů, kde bude třeba reagovat na nové objevy a trendy oboru. Vznikají tak skripta nikoli „zkamenělá“ v jednom okamžiku, ale neustále „živě pulzující“, skripta pružně reagující na revalorizaci univerzitních učebních plánů, uspokojující aktuální potřeby společnosti a studentů a vycházející vstříc zavádění obecně platného kreditového systému (na základě tzv. European Credit Transfer System – ECTS), který umožní účinnější spoluprá-

ci mezi jednotlivými katedrami, ústavy a fakultami, zlepši orientaci studentů a zvýší průhlednost na úrovni národní i mezinárodní.

Texty jsou kolektivním, editorem metamorfovaným dílem autorů z Masarykovy univerzity a z dalších českých a zahraničních institucí. V uváděné podobě představují pouhý „zkušební preprint“, který bude po zkušenostech z výuky a recenzním řízení výrazně přepracováván a doplňován.

Již v této chvíli však editor vyjadřuje poděkování všem spolupracovníkům za jejich neobyčejnou vstřícnost a velkorysou snahu představit nejnovější výsledky, z nichž mnohé pocházejí z jejich vlastních, často ještě nepublikovaných výzkumů.

Následující čtyřverší Omara Chajjáma, díky po-
učením z biologické a sociokulturní antropologie,
přijímáme bez výhrad, jako dobrý návod k uchování
demokratického uspořádání společnosti i života na
naší planetě:

*„Když s jednou plackou chleba vyjdeš na dva dny
a s jedním douškem z puklé nádoby,
nač podřízen být lidem menším než ty sám
nebo nač sloužit lidem stejným jako ty?“*

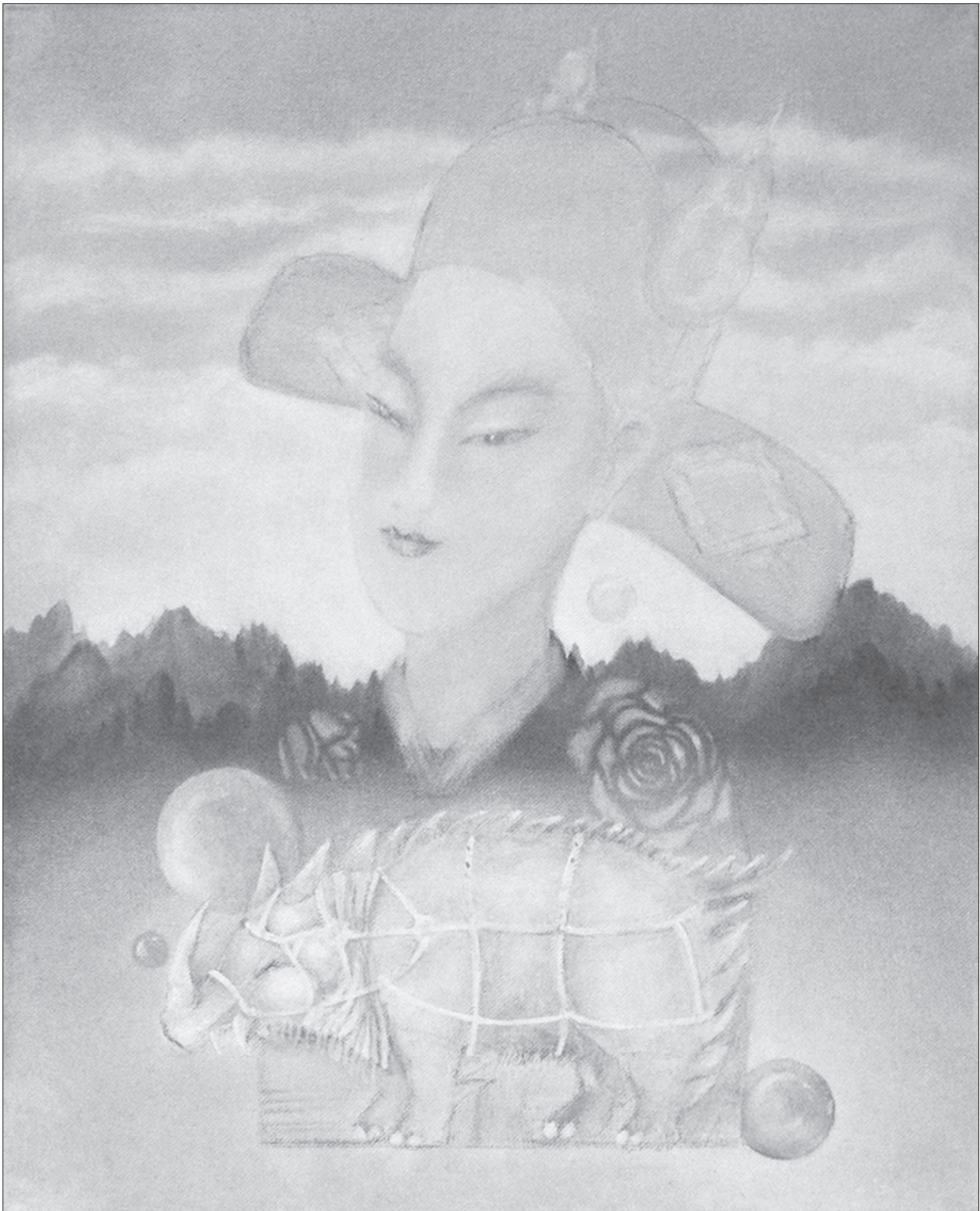
Snad trochu přispějí i tyto učební texty ...

Jaroslav Malina

ÚSTAV ANTROPOLOGIE

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
MASARYKOVA UNIVERZITA

Marta Tabery, *Hravost*, 2006, olej na plátně, 50 x 40 cm.

**Korea:
Historická vyprávění z doby
Tří království a Sjednocené Silly**

Miriam Löwensteinová

Marta Tabery, *Moudrost*, 2006, olej na plátně, 50 x 40 cm.

Obsah

1. Úvod	15
2. STRUČNÁ HISTORIE KOREJE	17
3. ZÁKLADNÍ FAKTA O TŘECH KRÁLOVSTVÍCH A SJEDNOCENÉ SILLE	19
3.1. Historický přehled	19
3.2. Politická a sociální struktura Tří království a Sjedenocené Sily	28
3.2.1. Panovník, elita a úřednictvo za Tří království	28
3.2.2. Sjedenocená Silla: Elita, byrokracie, vzdělanci	35
3.3. Náboženské a myšlenkové systémy za Tří království a Sjedenocené Sily	38
4. PRAMENY. HISTORIOGRAFICKÁ TRADICE	47
5. POSTAVY TŘÍ KRÁLOVSTVÍ A SJEDNOCENÉ SILLY V PODÁNÍ OFICIÁLNÍ I NEOFICIÁLNÍ HISTORIE DOBY KORJŮ	55
5.1. Místo a čas děje	59
5.2. Postavy	60
5.2.1. Králové – zakladatelé	60
5.2.2. Králové	69
5.2.3. Hrdinové	70
5.2.4. Ženy	72
5.3. Popisy	73
5.3.1. Popisy zevnějšku	73
5.3.2. Popisy charakteru, respektive předpokladů k činům	73
6. STRUKTURA VYPRÁVĚNÍ	75
6.1. Schéma narození – smrt	75
6.2. Početí, narození, úloha matky a otce, předků	78
6.3. Zápletky v jednotlivých kategoriích	79
6.3.1. Královské příběhy	79

6.3.2. Hrdinské příběhy	94
6.3.3. Příběhy věrných vazalů	100
6.3.4. Literáti a nadaní mužové	104
6.3.5. Oddaní synové	107
6.3.6. Královny, princezny a další ženy	107
6.4. Další motivy	115
6.5. Pomocné postavy (Nebesa, poslové z Nebes, učitelé, kouzelné nebo zvláštní dary)	119
6.5.1. Nebesa	119
6.5.2. Poslové z Nebes	119
6.5.3. Učitel	119
6.5.4. Dary králům, dary státu, ochranné dary	119
6.6. Pomocné motivy (sen, věštba, zásah Nebes nebo nadpřirozených sil)	120
6.6.1. Sen	120
6.6.2. Věštba	122
6.6.3. Znamení Nebes	122
6.7. Doprovodné prvky příběhů (hudba, báseň, alegorie)	124
6.7.1. Hudba	124
6.7.2. Básně-písně	125
6.7.3. Alegorie	133
6.8. Kulturní symboly a jejich úloha ve vyprávění	135
6.8.1. Zvířecí motivy	136
6.8.2. Květiny a rostliny	140
6.8.3. Předměty (lidské výtvoř)	141
6.8.4. Přírodní úkazy	142
6.8.5. Barvy	143
6.8.6. Čísla – číselná magie	144
6.8.7. Duchové a božstva	144
6.9. Komentáře	144
7. HRDINOVÉ V PŘEDKONFUCIÁNSKÉM POJETÍ HISTORIE: Hwarang segi (Životopisy hwarangů), Kjunjödžön (Vyprávění o Kjunjödovi) a Hädong kosüngdžön (Životopisy nejvýznamnějších korejských mnichů). Postavy, motivy, struktura biografie	155
8. PŘÍLOHY	161
8.1. Ukázky z historických děl Hwarang segi, Kjunjödžön a Čewang ungi	161
8.2. Rekonstrukce Kim Ju-sinova života podle oficiálních a neoficiálních pramenů	169
9. ZÁVĚR	177
10. O AUTORCE KNIHY	181
10.1. Docentka PhDr. Miriam Löwensteinová, Ph.D.	181
11. O AUTORCE ILUSTRACÍ	183
11.1. Akademická malířka Marta Taberyová	183
12. PRAMENY A LITERATURA (CITOVANÁ, POUŽITÁ, DOPORUČENÁ)	185
12.1. Prameny	185

12.2. Obecná literatura k problematice korejských dějin a náboženství	186
12.3. Literatura k problematice staré korejské literatury	187
12.4. Výběr literatury k východní filozofii, náboženství, literatuře a dějinám	189
13. VÝKLADOVÝ SLOVNÍK DŮLEŽITĚJŠÍCH JMEN A POJMŮ	191
14. REJSTŘÍK	209

Marta Tabery, *Oddanost*, 2006, olej na plátně, 50 x 40 cm.

1. Úvod

1. Období Tří království a Sjednocené Sily je většínou koreanistů raději pojímáno co nejstručněji: důvodem je množství otazníků, které při jakékoli hlubší studii vyvstávají. Ty jsou způsobeny zejména absencí věrohodných dokumentů ze staré doby a zkreslováním událostí v nejstarších literárních památkách. Proto každá dílčí studie vyvolá polemiku, ať se týká stanovení dat založení jednotlivých korejských států, mezníku pro státnost, rozvoje království, královských titulů, sociálního rozvrstvení, chápání otroctví, úřadů, hodností, vzdělanosti, úlohy náboženských a myšlenkových proudů atp. Nejednoznačnost vede v souhrnných dějinách ke zjednodušování, v jednotlivých státech pak většinou vědci reagují na sebe vzájemně.

2. Tato kniha nemá ambice historické, přestože jsem si vědoma, že bez předchozího studia nejstarších dějin by nebylo možné ji vůbec napsat; považuji také za nutné pro lepší pochopení problematiky stručný historický, sociální a náboženský přehled podat. Materiálů k této části existuje na první pohled dostatečné množství, nicméně ne všechny jsou použitelné. Proto se snažím čerpat z podkladů věrohodných a nepříliš spekulativních, samozřejmě s ohledem na to, že cílem je pouze sumarizace, nikoli rozbor. Z úvodní kapitoly je méně tvůrčí část historická, neboť nad fakty nelze příliš spekulovat; pro ni používám jako základ souhrnné dějiny a ty doplňuji o dílčí poznatky, i když samozřejmě ne vyčerpávajícím způsobem. Více materiálu k zamyšlení vidím v dalších podkapitolách – sociální struktuře a náboženském vlivu. Zde se čas-

tečně pokouším¹ o hlubší a systematictější pohled, z hlediska celistvosti samozřejmě neaspirujícího na objevnost. Tyto části jsou také podepřeny studiem primárních pramenů a shrnují zásadní polemiky.

3. Kniha se ovšem soustřeďuje na představení a analýzu historických příběhů obsažených v nejstarších literárních památkách. Připomeňme, že takto pojaty rané korejské kroniky dosud nebyly a jediná mně známá studie M. I. Nikitiny a A. F. Trocevičové je pouze dílčí a 35 let stará (Nikitina – Trocevič 1969, 120–151). Práce se snaží vidět kroniky jako nejstarší dochovanou prózu a pracuje s materiálem jako s literárním textem. To znamená, že jej chápu jako svědectví o výběru literárních hrdinů, nejčastějších zápletek, motivů a dalších pomocných prostředků, přičemž si uvědomuji, že jde – vzhledem k osobám kompilátorů či autorů – o kombinaci starověkých a středověkých ideologických a náboženských normativů.² Z tohoto pohledu se věnuji klasifikaci postav (kapitola 5.), jež podle logiky člením na vládcy, válečníky, rádce, literáty a ženy³, a snažím se představit ideál, který byl do kronik, i když poněkud násilně, včleněn.⁴ Samozřejmě si všímám i odchylek a poukazuji – pokud lze – na odlišné vidění hodnot za starověku i středověku. Postavy však existují v historickém, respektive státním kontextu, z čehož vyplývá i jejich funkce. Tě se věnuji podrobně v ucelené kapitole 6., kde demonstрую v jednotlivých částech nejčastější zápletky, jež jsou pro představení hrdinů podstatné (dokumentuji na velkém množství ukázek), posléze motivy a doprovodné

prvky – pomocné postavy (6.5.), básně, písně, alegorie (6.7.). Mnohé příběhy ilustrují vztah starověkých lidí k Nebesům; v samostatné podkapitole podávám jejich klasifikaci s podrobnějším rozbořem a odkazy na konkrétní události (6.6.).

V nejstarších památkách hrají nezaměnitelnou úlohu nejrůznější předměty, zvířata, rostliny a přírodní úkazy vůbec: protože se ve své většině neshodují s pozdějšími, z Číny přejatými významy, považuji za přínosné – alespoň na omezeném prostoru – na tuto zvláštnost poukázat (6.8.). Poslední částí tohoto klíčového celku (6.9.) jsou hodnotící vstupy autora oficiální kroniky Kim Pu-sika. Ty dokazují jeho snahu o pokonfucianštění korejské historie i tam, kde ji změnit nelze, a dokumentují pokusy o nápravu historie alespoň z hlediska komentování „nevhodných“ jevů. Uvedená kapitola by samozřejmě nabízela i další podněty pro historický i literární rozbor, nicméně pokládám za vhodnější podat nejprve celistvý pohled.

Poslední část – kapitola 7. – se věnuje postavám a příběhům starším, než je první oficiální kronika. Vzhledem k tomu, že nejde o díla ucelená z hlediska historického pohledu na celé období (dvě ze tří nemají ani jednotné schéma pro popis postav a jejich činů, třetí je biografií jedné osoby), navíc je každé zaměřeno na jiné spektrum osobností, snažím se spíše o jejich charakteristiku, představení postav i schémat. Jde o materiál velmi různorodý, někdy i sporný co se týče pravosti a také více specializovaný ve výběru postav. Protože nelze tři uváděné památky postavit vedle sebe pro jejich rozdílný pohled na svět, pojímám je odděleně s cílem poukázat alespoň ve stručnosti na základní rysy odlišující je od nejstarších kronik. I tato část by zasloužila samostatnou studii, zejména materiál obsažený v *Hwarang segi* (*Životopisech hwarangů*). Dalším možným tématem by byl pohled na postavy Tří království a Sjednocené Silly v pozdějších oficiálních i literárních dílech. Zde se zatím – vzhledem k nekompletnosti⁵ materiálů – omezují jen na shrnutí jejich pohledu na dějiny korejského starověku a modifikace historie v několika větvích, neboť podle mé dosavadní zkušenosti vycházejí ze starších oficiálních kronik.⁶

Mnoho citací i ukázek používám pro demonstraci v jednotlivých kapitolách. Protože jsem však oddělila

dvě nejstarší kroniky od děl předchozích, respektive soudobých, v příloze (oddíl 8.) uvádím některé příběhy nebo části z děl *Životopisy hwarangů*, *Kjunjödžön* (*Vyprávění o Kjunjödovi*) a hymnických *Čewang ungi* (*Písně císařů a králů*). Druhým oddílem přílohy je pokus o rekonstrukci života nejnámějšího starověkého hrdiny Kim Ju-sina na základě různých pramenů. Ta ukazuje jednak malou výpovědní hodnotu biografii, ale také zažitá mýty, jež nejsou vždy v souladu s historickými fakty. Pro rekonstrukci používám i děl vzniklých později, historických i beletristických.

4. Kniha je postavena v první řadě na historických kronikách, a proto čerpám převážně z primárních pramenů. Pouze v úvodní kapitole jsem se musela uchýlit k nejnámějším studiím korejských i evropských historiků, etnologů a dalších, abych představila problematiku co nejvěrněji. Pro celý projekt byl podstatný i pobyt v Söulu v roce 2002, kde se mi podařilo shromáždit základní literaturu a další – mnohdy vzácné – materiály, zejména pramenné, které nebylo možné využít v plné šíři. Proto díky patří i nadaci Korea Foundation, která stáž umožnila i financovala.

Poznámky:

¹ Zde jsme se už pokoušeli o samostatné studie, respektive přednášky. Viz 12. Prameny a literatura.

² Obě kroniky, z nichž pro zásadní část práce čerpáme, vznikly ve 12. a 13. století: první má ambice podat korejský starověk v souladu s konfucianskými představami o historii, druhá vyzdvihuje neobyčejné příběhy a buddhistické zázraky, respektive se věnuje buddhistické tradici jako celku. Toto dílo je méně zkrácené, i když první kombinaci považujeme za nesmírně zajímavou.

³ Zde není možné učinit další významné podkategorie, neboť konkrétních a nezkrácených svědectví o ženách se dochovalo velice málo; proto je alespoň představujeme podle jejich sociální či jiné funkce.

⁴ To je patrně zejména v příložených životopisech – více či méně věrohodných –, v nichž již kompilátor mohl s existujícím materiálem nakládat podstatně volněji a nevhodné osoby vypustit. Selektu materiálu a manipulaci s fakty popisujeme zejména v kapitolách 4. a 6.9.

⁵ Nejen nekompletnosti, ale hlavně nekonečnosti – objemných kronik najdeme hned několik, ovšem zapomenout bychom neměli na literární historie a další tematická díla a biografie. Proto nelze žádanou kapitolu vytvořit bez toho, abychom doplnili materiál, jenž však v našich podmínkách není dostupný.

⁶ Po sestavení první oficiální historie byly starší prameny zničeny, některé během cizích vpádů, jiné možná záměrně.

2. Stručná historie Koreje

Korea bývá často považována za přívěsek velké Číny, což je z mnoha hledisek oprávněné, i když je třeba připomenout, že země od počátku svých dějin až po rok 1910, kdy byla anektována Japonskem, nikdy zcela neztratila politickou samostatnost a její kulturu lze i přes nepochybně silný čínský vliv považovat za autonomní. Poloha Koreje na samém konci severovýchodní Asie byla v minulosti její velkou výhodou i nevýhodou. Díky mořím, jež Korejský poloostrov obklopují, nebylo snadné Koreu dobýt, ale ze stejných důvodů byla také téměř nedostupná pronikání informací z jiných než čínských zdrojů. Právě tento jediný kulturně-politický vliv zapříčinil i postupný úpadek země v pozdním středověku a neprodyšnou izolaci Koreje před západními mocnostmi i cizím myšlením.

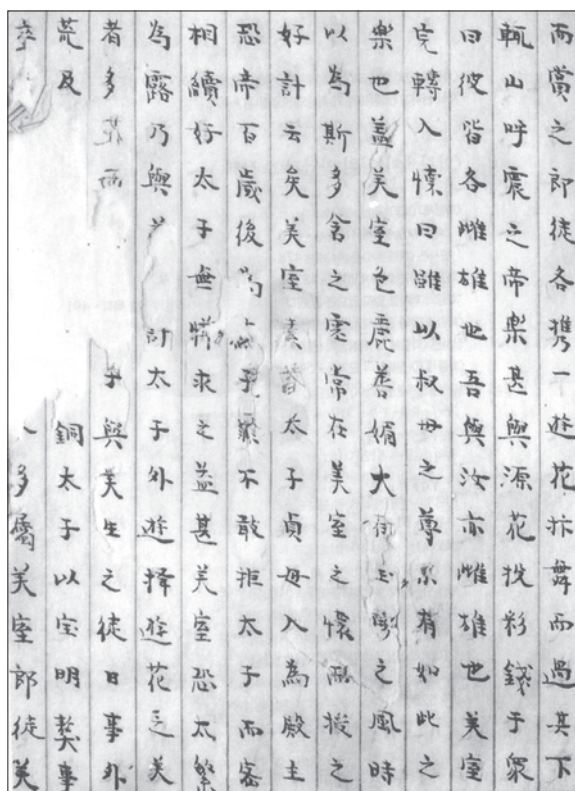
Četná pohoří i řeky tvoří spolu s přímořskými oblastmi pestrou a malebnou krajinu. Hory, řeky, jezera, moře – příroda vůbec hrála odedávna velmi důležitou roli v náboženském i estetickém vnímání Korejců. Stejně podstatné pro imaginaci bylo podnebí s výraznými ročními dobami, z nichž nejkrásnější a také v literatuře nejopěvovanější bývají jaro a podzim, období vzniku a zániku života.

První lidé Koreu osídlili již ve starší a střední době kamenné (paleolitu a mezolitu) a živili se lovem a sběračstvím. V mladších prehistorických obdobích byli asimilováni novými neolitickými přistěhovalci z pevniny, znalými zemědělství, hrnčířství, textilnictví a stavitelství. Tyto inovace se staly základem dalšího vývoje ve 4. a 3. tisíciletí př. n. l. v rámci kultury

tongsamdongské a poněkud mladší hřebenové kultury, nazvané archeology podle typické výzdoby nádob. Následovaly další migrace a kulturní vlivy, které formovaly korejské etnikum, jež se v některých rysech od svých sousedů liší jak antropologicky, tak i jazykem. Nejstarší korejské dějiny jsou opředeny legendami, z nichž pak starověcí historikové a po nich i oficiální historiografové odvozují vznik prvních států. Počátek dějin bývá nejčastěji spojován s rokem 2333 př. n. l., kdy se podle pověsti narodil Tangun, zakladatel bájněho království Čosön – „Země jitřní svěžesti“. Tangun jako potomek syna nebeského vládce Hwanŭnga a ženy-medvědice dokládá jednak silný vliv původních náboženství – animismu, šamanismu a totemismu (právě i kultu medvědice), ale i snahu „shora“ posvětit počátky korejské státnosti. I když mýtus zůstává mýtem, přidržují se ho korejské oficiální dějiny od svých počátků a historizace všech zakladatelských mýtů v raném středověku má i dnes své zastánce. Na druhé straně archeologické nálezy z doby legendárního Tanguna potvrzují existenci četných kmenových společenství, která se zde vyvíjela od neolitických zemědělských kultur a mohla představovat zárodky státních útvarů.

Považuje se za prokázané, že první státy (v širším smyslu slova) na Korejském poloostrově vznikaly v průběhu 1. století př. n. l. V následujících stáletích „Tři království“ (Samguk) – Silla, Päkče a Kogurjō – dále expandovala: na severu obsadila i území, která musela později postoupit Číně. Zatímco nejseverněji

1 Kim Tā-mun, *Hwarang segi*, asi 8. století, období státu Sjednocená Silla. Fragment knihy *Životopisy hwarangů*, nalezený v roce 1989.

položený stát Kogurjō byl vystaven neustálému čínskému tlaku, oba další státy, zvláště Silla, se rozvíjely poklidněji. Také památky ze Silly i Päkče dokazují velký rozvoj umění a řemesel, stát Päkče navíc sloužil jako spojovací článek mezi kontinentem a Japonskem a jeho prostřednictvím se na ostrovní půdu dostala jak čínská, tak i korejská kultura. K sjednocení Korejského poloostrova došlo roku 668, kdy si království Silla podrobilo ostatní dva státy; až do roku 918 pak vládlo jako Tchongil Silla („Sjednocená Silla“). V období Sjednocené Silly došlo k rozmachu řemesel, stavitelství a umění. Od té doby si Korea i přes časté nájedzy (Kitanové, Mongolové, Japonci, Mandžuoové) uchovala jak politickou, tak i etnickou jednotu až do roku 1910. Království Sjednocené Silly vystřídala v roce 918 dynastie Korjō, známá svým jedinečným vynálezem tisku pohyblivými kovovými typy (1234), celadonovým porcelánem, rozmachem buddhismu a také obdivem k čínské kultuře a literatuře. Od roku 1392 vládla v Koreji dynastie I (Čosön), jejíž konec se stal i koncem korejské nezávislosti: po otevření země v roce 1876 si neotřesitelnou pozici v Koreji postup-

ně vybuďovalo Japonsko a v klíčových momentech dokázalo, že mezi koloniálními mocnostmi jsou jeho zájmy o Koreu nejsilnější. Přes odpor celé země a částečně i zahraničních velmocí potvrdilo Japonsko své dominantní postavení, když ve dvou velkých válkách o Koreu s Čínou (1894–1895) a s Ruskem (1904–1905) zápas o Koreu vyhrálo. Protektorát v roce 1905 a následná anexe v roce 1910 už byly pouze logickým důsledkem předchozích událostí. Do roku 1945 byla Korea součástí japonského císařství a svobodu získala až s koncem druhé světové války a porážkou Japonska. Třicátá osmá rovnoběžka, původně vojenská demarkační linie stanovená velmocemi v průběhu druhé světové války, se po osvobození země postupně stávala dělicí čarou mezi severem a jihem Korejského poloostrova a od korejské války (1950–1953) až do dnešní doby je hranicí dvou korejských států: Korejské republiky na jihu a Korejské lidové demokratické republiky na severu.

Přibližně na počátku naší éry se do Koreje dostalo čínské písmo společně s klasickými konfucíanskými spisy. Zatímco konfucianismus začal plnit svou státotvornou i společenskou úlohu o mnoho staletí později, čínské znaky byly přijaty pro zápis korejského jazyka. Přes určité úpravy, které měly sloužit k zachycení gramatického systému korejštiny (například úřednické písmo idu), platily jak znaky, tak i klasická čínština oficiálně pro zápis takzvané „vysoké literatury“ až do konce 19. století. V polovině 15. století sice král Sedžong inicioval vytvoření korejského hláskového písma hunmindžöngüm („systém správných hlásek pro vzdělání lidu“), které mělo pomoci odstranit negramotnost, ale tento pozitivní a z lingvistického hlediska ojedinělý počín zůstal mezi vzdělaneckou vrstvou bez odezvy.

Hláskové písmo bylo považováno za nízké, ženské a v žádném případě nedokázalo odstranit znaky; ty z psaného textu a literatury nevymizely dodnes. Literáti si v dobách po vzniku hláskového písma zakládali na čistém stylu a psali výhradně v „klasické čínštině“ (korejsky hanmun).

Až koncem 17. století se pomalu (a spíše výjimečně) začala prosazovat korejská abeceda pro zápis literárních děl, i když v mnoha případech není dnes možné určit, která z dochovaných verzí (korejská nebo čínská) vznikla jako první. Oficiálního uznání se korejská abeceda dočkala až koncem 19. století v rámci rozsáhlého reformního hnutí, které souviselo i se vzednutím nacionalismu.

3. Základní fakta o Třech královstvích a Sjednocené Sille

3.1. Historický přehled

Počátky korejské¹ státnosti bývají většinou klade-ny do souvislosti s tzv. obdobím Tří království, které je v kronikách i souhrnných dějinách považováno za historicky prokazatelné.² Samozřejmě existuje mnoho názorů na počátky korejských dějin, v nichž se liší zejména pohled na stanovení státnosti, datace, chronologie atd. Co se týče korejských historiků³ a jejich přístupu k období Tří království, většinou směřují mytické počátky s historickými, koreanisté mimo Koreu se naopak snaží o revizi korejského pojetí a poopravují či posouvají vznik států do doby jejich stabilizace a centralizace, podle stupně vyspělosti mezi 1.–5. století n. l.⁴ Tento přístup má své opodstatnění, nicméně ani tak se většinou není možné vyhnout popisu oficiálního náhledu, tj. opomenout mýty a rané útvary na Korejském poloostrově a v Mandžusku.

Tři království jsou tedy tradičně pojímána od mytických počátků, jež jsou v kronikách kladeny do 1. století př. n. l., a zahrnují pouze státy Kogurjō, Päkče a Silla, kterým se věnovaly oficiální analýzy.⁵ Pomíjejí přinejmenším dvě další království – Pujō, jež se zformovalo už ve 4. století př. n. l., později pohlcené Kogurjem, a státečky Kaja, existující nezávisle až do 6. století, kdy byly včleněny do Silly. Pro střední a pozdní období korejského starověku pak lze tuto výhradu uplatnit pro stát Parhä, jež vznikl po sjednocení Tří

království Sillou a ležel zhruba na území bývalého Kogurja. Znamená to, že by bylo možné raný starověk alespoň částečně nazvat obdobím pěti států, přestože Pujō ztratilo svou samostatnost ve 4. století s tlakem Malgalů a Kaja (Karak) se postupně během 6. století vzdaly Sille; stejně tak i dobu pozdější lze chápat jako tzv. severní a jižní dynastie, jak se o to korejsí historikové v posledních desetiletích snaží.

V prvních staletích je zřetelná nerovnováha co se týče vyspělosti i faktické moci jednotlivých států: zatímco severní, Pujō a Kogurjō⁶, byly expanzivní, politicky a kulturně rozvinuté, u Päkče na jihozápadě se dá mluvit o stabilizaci až kolem 3.–4. století a u Silly (jihovýchod) ještě později, na přelomu 4. a 5. století s procesem upevňování královské moci.⁷

V prvních staletích a v podstatě do konce své existence v roce 668 bylo Kogurjō sousedem různých čínských států a jeho dějiny jsou také tímto faktem poznamenány. Pronikalo hluboko na dnešní čínské území (významné byly po staletí trvající boje o Liao-tung) a rovněž zlikvidovalo čínské komanderie (tzv. hansagun), vytvořené v 1. století př. n. l., poslední z nich Nangnang (čínsky Le-lang) obsadilo v roce 313. Čtvrté a počátek 5. století⁸ je také dobou největšího územního rozmachu Kogurja, kdy ovládalo dvě třetiny poloostrova a značnou část Mandžuska.

V té době došlo i k přesunu hlavního města na území dnešní Koreje.

Päkče se jako stát stabilizovalo za krále Koiho⁹ (vládl 234–286) a centralizace byla dokončena o století později za Kün Čchogoa (vládl 346–375). Ten rozvrátil v roce 369 Mahan na jihozápadě a zabral celé jeho území. V roce 371 zaútočilo Päkče na sever na území Kogurja a dorazilo až k Pchjŏngjangu, kde v bojích zabilo krále Kogŭgwŏna. Päkče tak získalo kontrolu nad značnou částí Korejského poloostrova, včetně středních provincií. Král Kün Čchogo rovněž posílil své mezinárodní postavení navázáním přátelských vztahů s čínským státem Východní Ťin, rozkládajícím se v oblasti řeky Jang-c', a s japonským Wa. Je pochopitelné, že od dob tohoto panovníka se královská moc v Päkče značně upevnila, během jeho vlády se ustavilo pravidlo o následnictví z otce na syna¹⁰ a králové si vybírali manželky výlučně z jednoho rodu. O stupni vývoje státu svědčí i fakt, že král údajně nařídil učenci Ko Hŭngovi, aby sepsal päkčeské dějiny, jež známe pod názvem *Historické zápisky (Sŏgi)*.¹¹ Krátce po smrti Kün Čchogoa přijal jeho vnuk buddhismus, který se v roce 384 stal státním náboženstvím, a víra také přispěla k vnitřní stabilitě země.

Kogurjŏ značně utrpělo invazí z pevniny i pokračujícími útoky Päkče, a proto se ukázala jako nezbytná reorganizace struktury jeho institucí. Tohoto úkolu se ujal král Sosurim (vládl 371–384), který v roce 372 přijal v zemi buddhismus a založil konfuciánské učiliště Tchähak, v roce 373 pak vydal zákoník (*Julljŏn*), podle všeho kodifikující trestní právo, ale i zákony týkající se rozvrstvení obyvatelstva a státní správy. Tato tři opatření byla velmi podstatná: buddhismus měl upevnit duchovní jednotu národa, konfuciánské učiliště bylo nutné pro vytvoření nové byrokratické soustavy a zákoník systematizoval státní strukturu.

Vnitřní změny vedly k následným expanzím. Král Kwanggätcho (vládl 391–413) úspěšnými dobytelskými aktivitami připojil ke Kogurju nová území; o jeho vojenských výbojích nám poskytuje informace kamenná stéla na jeho hrobce v dnešním Mandžusku u Tchung-kou.¹² Operoval většinou mimo hranice Kogurja; na západě okupoval oblast Liao-tungu, na severovýchodě si podmanil mandžuské národy, na jihu zaútočil na Päkče a obsadil jeho část a daleko na jihovýchodě odrazil útok japonského státu Wa. Nakonec tedy vytvořil obrovskou říši rozprostírající se na více než dvou třetinách Korejského poloostrova a značné části Mandžuska.¹³

Po něm nastoupil jeho syn, král Čangsu (Dlouhověký, vládl 413–491), jenž za sedmdesát devět let panování dovedl Kogurjŏ k vrcholu a který měl díky chytré diplomacii se soupeřícími Jižními i Severními dynastiemi dobré vztahy s Čínou. V roce 427 přemístil hlavní město Kogurja z dosavadního Tchung-kou, kde plnilo především úlohu vojenského ležení, do nížiny kolem dnešního Pchjŏngjangu. V novém centru provedl i další institucionální změny.

Přesun hlavního města Kogurja na jih znamenal vážnou hrozbu pro Päkče a Silla a signalizoval i kogurjŏské ambice sjednotit poloostrov pod svou nadvládou. Päkče se roku 433 spojilo se Sillou a v roce 472 marně žádalo Čínu o vojenskou podporu proti Kogurju. V roce 475 Kogurjŏ obsadilo hlavní město Päkče Hansŏng jižně od dnešního Sŏulu, zajalo krále Käroa a popravilo jej. Tím bylo Päkče nuceno stáhnout se na jih a hlavní město přesunout do Ungdžinu (dnešní Kongdžu). Kogurjŏ tak zaujímalo obrovské území a jeho vojenská síla začala ohrožovat i v té době se sjednocující Čínu.¹⁴

Třetí ze Tří království, Silla, vzniklo v jihovýchodní části Koreje, nicméně jeho počátky v historických zápiscích bývají značně stylizované a rekonstrukce některých faktů i dat není zpětně možná. Jisté je, že v době vlády krále Nämula (vládl 356–402) se v oblasti na východ od řeky Naktonggang (na území dnešní provincie Severní Kjŏngsang) již jednalo o poměrně velké společenství, které vzniklo vzájemnými dohodami a spojováním menších územních celků. Královský trůn, na němž se původně střídaly tři rody (Pak, Sŏk, Kim), dědil od Nämula po několik staletí rod Kimů. Během jeho vlády zaznamenáváme pokus o spojení s Kogurjem a neustálé nájezdy ze strany Päkče. K odrazení využila Silla pomoci Kaja a japonského Wa. Snaha krále Nämula byla úspěšná, ale problémy, které měla Silla s vnějšími nepřáteli, vedly ke zpomalenému vnitřnímu vývoji.

První výraznější kroky k centralizaci státní moci v Sille byly podniknuty ve druhé polovině pátého století. V roce 433 se spojila s Päkče, aby mohla vzdorovat tlaku Kogurja; oba státy pak několikrát provedly společné vojenské akce.

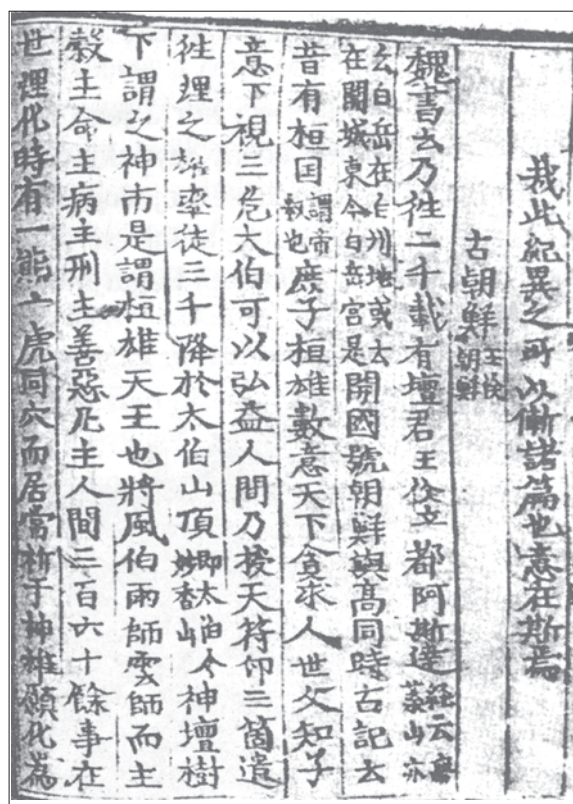
Za krále Čidžunga (vládl 500–514) se urychlil společenský a kulturní rozvoj. Došlo ke změnám v politické sféře, země přijala definitivně název Silla a pro označení vládců se používal od roku 503 čínský termín wang (král). Na tyto základy pak navázal král Pŏphŭng (vládl 514–540), za jehož vlády se již jednalo o struk-

туру typickou pro centralizovaný stát. V roce 520 vydal zákoník pro státní správu, který členil úřednické hodnosti do sedmnácti stupňů, přesně předepisoval, jak má vypadat oděv úředníků, a institucionalizoval tzv. „systém kostí“ (kolpchum čedo).¹⁵ Další významnou událostí za vlády Pöphunga bylo oficiální přijetí buddhismu za státní náboženství, k čemuž došlo zřejmě v roce 535.¹⁶ Buddhismus pak představoval v Sille výrazné posílení národní jednoty a soudržnosti.

Tehdy také začal boj o sjednocení poloostrova, který se vyznačoval nestálými spojenectvími a prosazováním vlastních zájmů. Silla byla již schopná vystoupit vůči svým sousedům útočněji a největšího územního rozmachu dosáhla za Činhunga (vládl 540–576). V roce 551 (po dohodě s králem Söngem, ambiciózním panovníkem, který chtěl obnovit bývalou slávu Päkče) zaútočila v povodí řeky Hangang na Kogurjō. Poté, co obsadila tuto strategicky důležitou oblast na horním toku, vyhnala armádu Päkče z území na dolním toku. Král Söng se pokusil o odvetu a v roce 554 podnikl na Sillu frontální útok, byl však v bitvě zabit. Tím také skončilo dočasné spojenectví Silla-Päkče a Päkče se od té doby snažilo o uzavření aliance s Kogurjem, Japonskem a také s Čínou. Obsazení oblasti kolem řeky Hangang Sillu značně posílilo a navíc se jí tím otevřela cesta k přímému spojení s Čínou přes Žluté moře. V roce 562 zničil král Činhung poslední ze států Kaja – Tä Kaja (Velká Kaja)¹⁷ a završil dobývání oblasti v povodí řeky Naktonggang. Na severovýchodě posunul hranice Silly až k dnešnímu Hamhüngu, tj. výrazně na severovýchod.

Poté, co Päkče přemístilo své hlavní město v roce 475 na jih do Ungdžinu, bojovalo už o pouhé zachování existence; k neutěšenému stavu přispívala vnitřní nestabilita, časté směny králů na trůně, respektive jejich vraždy, a také povstání nespokojených obyvatel.

Ve vztazích Tří království se sousedy v severovýchodní Asii měl klíčový význam vztah s Čínou. V postoji Tří království k Číně se projevují tři základní momenty. V době, kdy Tři království uplatňovala svou expanzivní politiku, podnikala proti Číně čas od času vojenské výpady a přirozeně pak musela čelit čínským útokům – to se týkalo především Kogurja, jež přímo s Čínou hraničilo. Za druhé, při plánování strategie ke sjednocení poloostrova využívala všechna Tři království rozporů v Číně mezi Severními a Jižními dynastiemi a podle potřeby navazovala kontakty s nomádky v severních oblastech nebo s japonským Wa na jihu. Za třetí, všechna Tři království bez váhání

2 Irjön, Text mýtu o Tangunovi, pozdní 13. století. Kronika Samguk jusa (Odkazy Tří království).

přijímala cokoli z čínské kultury i politiky, co se jim zdálo být výhodné pro jejich vlastní rozvoj.

Logický konflikt Tří království s Čínou byl sice vleký, nicméně neměl souvislost s účelovým přejímáním čínské kultury, právních a zvykových norem a předpisů, buddhistické či konfuciánské ideologie. Ovšem boje mezi korejskými Třemi královstvími a Čínou udávaly hlavní tón i vývoji jejich vzájemných vztahů. K největšímu střetu došlo mezi Kogurjem a dynastiemi Suej a Tchang.

Ve druhé polovině šestého století se výrazně změnil poměr sil nejen mezi jednotlivými korejskými královstvími, ale také na celém kontinentě. Turkické kmeny Tchu-tüe ze stepí na severu střední Asie vyvíjely výrazný tlak na tehdy nedávno sjednocenou čínskou dynastii Suej. Kogurjō se s nimi snažilo navázat vztahy a současně se v téže době spojenec Kogurja, Päkče, domlouvalo o společných akcích s Japonci. Aby mohly čelit tomuto severo-jížnímu seskupení sil (turkické kmeny, Kogurjō, Päkče a Japonsko), spojily se po delším vyjednávání Suej a Silla a vytvořily spojenectví východo-západní. Střety mezi těmito dvěma mocenskými bloky byly předzvěstí budoucího sjedno-

3 Anonym, Část mýtu o Tangunovi, zřejmě podle dřevorezu z doby království Korjō. Výjev zobrazuje chaos, sestup Hwanŭnga na Zem a přijetí řádu.

cení celého poloostrova ve druhé polovině 7. století.

V roce 598 podniklo Kogurjō výpad přes řeku Liao. Suejský císař Wen-ti vedl protiútok, ale byl poražen a nucen stáhnout se zpět. Jang-ti, druhý suejský císař, ve snahách svého předchůdce pokračoval; při svých operacích používal obrovské jednotky, čítající prý více než milion mužů. Když se jeho armádě v roce 612 nepodařilo dobýt pevnost Liao-tung (dnešní Liao-ang), ležící v první linii obrany Kogurja, roz-

kázal téměř třetině svých jednotek (zhruba 300 000 mužů) přesunout se a udeřit přímo na Pchjŏngjang, tehdejší hlavní město Kogurja. Ale suejská armáda si neuvědomila pokročilou roční dobu, navíc byla vlákána do pastí kogurjōským vojevůdcem Ůl-či Mun-dŏkem a utrpěla katastrofální porážku na řece Salsu (Čchŏngčhŏngang). Ze 300 000 suejských vojáků podle korejských pramenů přežilo jen 2 700 a válkou oslabená říše se zanedlouho zhroutila.

Suejskou dynastií nahradili Tchangové a Kogurjō se – poučeno z předešlých nájzdů – rozhodlo podél svých severozápadních hranic vybudovat obrannou zeď v délce tisíc li. Přibližně ve stejné době došlo v Kogurju k vnitřní krizi, které využil Jōn Käsomun, a po krvavém převratu, kdy zabil krále, dosadil na trůn jeho syna a vypořádal se s odpůrci, uchvátit v roce 642 moc v zemi. Jōn Käsomun zaujal agresivní postoj vůči sousedům, jenž ovšem vyplýval mimo jiné i z kapitulantských nálad kogurjōského dvora vůči Číně.¹⁸

Po stabilizaci dynastie Tchang následovaly invaze, jež Číňané ospravedlňovali právě krvavým převratem a královraždou. Velké tažení proti Kogurju vedl sám čínský císař Tchaj-cung v roce 645. Dobil Liao-tung a řadu pevností, nicméně utrpěl porážku u pevnosti Ansisōng (čínsky An-š'), která po více než dva měsíce odolávala útokům údajně půlmilionové armády.¹⁹ Neúspěšné byly také jeho další pokusy, Kogurjō však oslabily i co se týče šancí na sjednocení poloostrova.

Vítězství Kogurja nad armádami dynastií Suej a Tchang je pro korejské dějiny klíčové a bylo doceněno až po mnoha staletích. Dobyť Kogurja se mohlo stát pouze prvním krokem k ovládnutí korejských států: sillská a pākčeská armáda by se jistě nemohly postavit Číně účinněji, jejich vojska nebyla do té míry vycvičena a ani neměla v podobných střetech zkušenosti.

Kogurjō válkami s dynastiemi Suej a Tchang značně utrpělo; toho využilo Pākče, konkrétně král Ůidža (vládl 641–660), který se pokusil ovládnout nejprve svého souseda – Sillu.²⁰ Jeho počáteční úspěch donutil Sillu, která se marně pokusila o sblížení s Kogurjem²¹, usilovat o spojenectví s dynastií Tchang. Tchangové na žádost Silly přistoupili a obě strany se dohodly na strategii: nejdříve porazit Pākče a poté Kogurjō. V roce 660 dorazily tchangské jednotky o síle 135 000 mužů pod vedením zkušeného vojevůdce Su Ting-fanga na dosah hlavního města Pākče (u dnešního města Pujō), armáda Silly se k němu blížila z východu. Pākče kvůli své váhavosti, a také neschopnosti krále a jeho rádců, včas nemobilizovalo a hlavní město zanedlouho padlo. Na jeho území Tchangové zřídili vlastní systém správy a nechali tu část své armády. Tento akt v podstatě znamenal anexi Pākče, čímž se ozřejmily tchangské úmysly ohledně Koreje. Proti čínské správě se současně zvedl odpor pākčeského obyvatelstva a jeho potlačení trvalo několik dalších let.

Následujícího roku odrazilo Kogurjō čínský pokus dostat se po řece Tädonggang až k hradbám

Pchjōngjangu, ale jeho obranyschopnost již byla citelně oslabena dlouhými léty bojů a rovněž vnitřními rozbroji. Po smrti Jōn Käsomuna (666) vypukly spory mezi jeho syny o převzetí moci²² a spojeným útokům Silly a Tchangů (667 a 668) už Kogurjō neodolalo. V Kogurju učinili Tchangové totéž, co předtím v Pākče, také zde se ovšem proti jejich správě zvedla vlna odporu.

Čína předpokládala, že vysláním armády a dobytím Pākče a Kogurja se jí podaří dostat celý Korejský poloostrov pod svou nadvládu. Krátce po ovládnutí Pākče zřídila na sillském území Velký správní okruh Kjerim²³, jehož prostřednictvím chtěla vládnout Sille, a sillský král Munmu – faktický vítěz – byl jmenován místokrálem. V Pchjōngjangu se usídlilo Místodržitelství na uklidnění Východu, které mělo řídit záležitosti nejen v dobytých královstvích, ale i v Sille.

Představy Tchangů se ovšem neslučovaly se sillskými. Ponižující vazalské postavení sice Silla verbálně přijala a slíbila poslušnost, současně však začala podporovat protičínské akce obyvatelstva bývalých království Pākče a Kogurjō. V Kogurju pokračovalo v boji proti Tchangům deset pevností, organizovala se vojska, většinou pod velením příslušníků tamní aristokracie a za sillské podpory. Tu Silla demonstrovala veřejně až v roce 671, kdy byli vůdcové z Kogurja přijati na sillském dvoře; zároveň osvobodila území bývalého Pākče. Tchangský císař Kao-cung obvinil Sillu z neposlušnosti, dokonce se snažil o svržení krále Munmua a o jeho nahrazení mladším bratrem In-munem, hrozil trestnou výpravou. Po krátkém období diplomatické korespondence se král Munmu rozhodl přestat předstírat poslušnost a vstoupil s Tchangy do války.

Sillsko-tchangská válka byla řadou jednotlivých střetů na moři i na souši a až v roce 677 Číňané přemístili Místodržitelství na uklidnění Východu z Pchjōngjangu do Liao-tung-čchengu ležícího mimo Korejský poloostrov, čímž fakticky uznali svou porážku a nárok Silly na společně dobytá území. Tím byla bývalá Tři království definitivně sjednocena po téměř dvaceti letech vojenských střetů, které začaly jako boj o získání moci a skončily jako osvobozenecá válka proti cizím dobyvatelům.

To, že Silla odrazila ozbrojenou agresi dynastie Tchang a zachovala si nezávislost, má velký historický význam. Ctižádost Tchangů zničit Pākče a Kogurjō a dobyt i Sillu, čímž by se celé Mandžusko a Korejský poloostrov dostaly pod tchangskou správu, znamenala

pro Korejce nebezpečí stejně velké, jako bylo založení Čtyř chanských komanderií o téměř sedm století dříve. Silla však byla schopná odolat tchangskému útoku a zachovat tak národní nezávislost.

Ke sjednocení země Sillou nedošlo na celém území původních Tří království a většina bývalého Kogurja zůstala vně sillského panství. V oblasti na severu za dnešními hraničními řekami mezi KLDK a ČLR, Amnokkangem (Ja-lu) a Tumangangem, našli útočiště uprchlíci z Kogurja a založili zde království Parhä, pod jehož správu přešly i nejsevernější oblasti Korejského poloostrova. Oblast Liao-tungu, o kterou Čína vytrvale usilovala, se definitivně stala součástí tchangské říše.

Zakladatelem Parhä (čínsky Po-chaj) byl kogurjůský generál Tã Čo-jong. Po pádu Kogurja byl zajat, ale využil vzpoury Kitanů, odvedl skupinu svých stoupenců na východ a prohlásil se králem. Nevládl jen lidem bývalého Kogurja, ale také Malgalům, příslušníkům polonomádských tunguzských kmenů rozptýlených po Mandžusku, jižní Sibiři a severovýchodní Koreji. Vládnoucí vrstvu Parhä však tvořili lidé z Kogurja, kteří považovali tento stát za jeho pokračovatele.

V době po svém založení bylo Parhä vystaveno silnému tlaku Číny a několik desetiletí mezi nimi přetrvávalo nepřátelství; současně nemělo právě příznivé vztahy se Sillou. V roce 721 dokonce Silla postavila na své severní hranici obrannou zeď. Parhä muselo být zřejmě silné, neboť Silla nedokázala posunout svou severní hranici, která se táhla od zálivu řeky Tãdonggang na západě k dnešnímu městu Wõnsan na východě. Přes nepřátelství ze strany dynastie Tchang i Silly se na konci osmého století Parhä podařilo rozšířit území tak, že zahrnovalo celé severovýchodní Mandžusko a také Liaotungský poloostrov. Postupně navázalo styky s Čínou i Sillou a zachovalo až do 10. století Koreji část původních území.²⁴

Velkou změnou ve vztahu Koreje a Číny bylo navázání styků Silly i Parhä s dynastií Tchang. Tento vztah byl významný ze dvou hledisek; jedním z nich byla obchodní výměna, k níž docházelo v rámci poselstev, vnímaných ze strany Tchangů jako tributárních, druhým byla kulturní výměna. Silla i Parhä dovážely z tchangské Číny značné množství knih a uměleckých předmětů. Navíc korejští mniši a studenti – zpočátku však zejména mniši – jezdili do tchangské Číny studovat buddhismus nebo konfuciánské učení a po svém návratu se snažili o zavedení nejrůznějších reforem, většinou však neúspěšně.²⁵

Království Parhä, jak již bylo uvedeno, založili lidé pocházející z Kogurja, kteří ovládli malgalské kmeny. Struktura státní správy byla založena na modelu tchangského systému (na rozdíl od Sjednocené Silly, která zachovala dřívější, tradiční administrativní upřádaní z doby před sjednocením) a v kultuře Parhä se pak mísily prvky přejaté od dynastie Tchang a původní kogurjůské. O království Parhä se oficiální čínské historické dokumenty zmiňují jako o vzkvétající zemi na východě. Problémem však bylo etnické složení obyvatel: vládnoucí elitu tvořili potomci Kogurja, podrobenými se stali domorodí Malgalové. Tato nestabilita v sociální struktuře byla hlavním důvodem, proč Parhä podlehló útoku Kitanů v roce 926.

Dějiny Silly dělí už nejstarší oficiální kronika do tří etap: za počáteční je považována vláda prvních 28 králů (až po královnu Čindök, tj. do roku 654).²⁶ Druhá souvisí s linií odvozenou od krále-sjednotitele Tchãdžong Mujöla, jež končí panováním Hjegonga a zahrnuje dalších sedm vládců (zhruba do roku 780). Pozdní období a posledních deset králů (Sõndök – Kjõngsun) je považováno za dobu úpadku a jeho konec je i koncem tzv. Sjednocené Silly.²⁷

I Sjednocenou Sillu lze ovšem zhruba rozdělit do tří etap.²⁸ První – počáteční – je dobou rozkvětu, ale už o století později, za střední Silly (asi od vlády krále Kjõngdõka, vládl 742–765) se začaly postupně objevovat příznaky společenského konfliktu, doprovázené boji aristokracie proti králi. Za střední Silly šlo o konflikt mocenský: původní rodová aristokracie totiž začala usilovat o podlomení vzrůstající moci trůnu.²⁹ Král Kjõngdõk, ve snaze překazit tento proces, vytvořil program politických reforem, založených na přebírání čínských politických a správních modelů, avšak ty byly následujícím panovníkem ihned zrušeny. Za vlády dalšího krále už vypukly rozsáhlé nepokoje, které se periodicky opakovaly. Konflikt pokračoval po dvacet let a v jeho průběhu skončila vláda rodu, k němuž patřil král Mujöl, a také krátké období střední Sjednocené Silly.

Období úpadku tedy nastalo o něco málo více než sto let po sjednocení jako důsledek odporu elity vůči zvyšující se³⁰ moci trůnu. Příslušníci aristokracie z hlavního města se zpočátku spojovali, aby podlomili královskou moc, ale postupně se znovu rozštěpili, také proto, že každý panovník býval kompromisem a pokud nevyhověl požadavkům většiny, byl poměrně rychle odstraněn. Poslední období je spojeno i s nárůstem majetku jednotlivců. Ctižádostiví aristokraté,

jejichž cílem bylo uchvátit moc, na niž podle kastovního systému neměli právo, využívali svých ekonomických prostředků a vytvářeli si vlastní vojenské jednotky, ozbrojovali otroky a najímali nespokojené rolníky. Tehdy již nebyl pro následnictví na trůn rozhodující pouze rodový původ, ale politické spekulace a ozbrojená síla.³¹

Politika pozdního období Silly³² se tak vyznačuje rozhodující rolí, kterou hrála dočasná spojení armád jednotlivých aristokratů. Za těchto okolností již ten, kdo vyšel vítězně z bojů o královský trůn, nemohl stát v čele aristokracie jako celku, ale pouze jedné skupiny (frakce), a každý nový král se stal terčem pomsty kliky, kterou porazil. Během zhruba 150 let úpadku Silly se vystřídal na trůně dvacet králů a mnozí z nich padli za obětí politickým sporům.

Důležitá byla i nespokojenost vzdělanecké skupiny, která nemohla překročit tradiční sociální systém a která ho kritizovala.³³ Například Čchö Čchi-wön (857-?), jenž studoval v tchangské Číně a zastával tam úřad, předložil sillskému králi podrobný návrh řešící tehdejší problémy. Jeho rady zůstaly bez povšimnutí; Čchö tedy opustil hlavní město a strávil zbytek života v ústraní. Jeho případ je pouze ilustrativní: mnozí učenci, kteří nemohli získat vyšší úřad vzhledem ke svému původu, zastávali vůči „systému kostí“ stejně kritický postoj a někdy dokonce přecházeli k novým politickým silám, které v království vznikaly.

Zhruba v polovině devátého století spory mezi klikami o nástupnictví postupně odezněly se společným nepřítelem – místními mocenskými centry. Ta vytvářeli lidé, kteří většinou nepocházeli z tradiční elity, a vzhledem k ekonomické síle bylo každé z nich státem ve státě. Nejznámějším příkladem takového místa, spojeného původně s námořním obchodem, byla vojenská posádka v Čchönghä na ostrově Wando. Založil ji v roce 828 Čang Po-go, který se po úspěšné vojenské kariéře v Číně vrátil do Silly a na Wando³⁴ vybudoval silnou vojenskou základnu. V čele armády – v podstatě soukromé – o deseti tisících mužů Čang Po-go chránil sillské pobřežní vody a zabraňoval vpádům a drancování čínských pirátů. Zároveň měl pod kontrolou obchod s Čínou a Japonskem a stal se tak pánem Žlutého moře. Na vrcholu své kariéry se Čang Po-go pokusil využít politických svárů v hlavním městě a zapojil se do boje o trůn.³⁵ Jeho pád a odstranění souvisely s přáním spojit svůj rod s panovnickým, což vedlo k protestům tradiční elity a Čang Po-goově vraždě v roce 846.

Čang Po-go ještě neuspěl ve své snaze přímo se účastnit politiky hlavního města a nepodařilo se mu ani vytvořit nezávislou politickou sílu. Aristokracie hlavního města byla sice zmítána rozpory a její moc se začala drobit, ale stále měla dost sil k zachování „systému kostí“, na kterém byla založena její výlučnost. Přesto vznikaly a sílily další vojenské posádky jako v Čchönghä, a ty využívaly mocné rody na venkově.

V této době již bylo v zemi mnoho mocných rodů, které po několika generacích de facto ovládaly určitá území vzdálená od hlavního města. Vydřžovaly si soukromé armády, vytvářené z místních obyvatel, a uplatňovaly ekonomickou moc na určitém území, což znamenalo vážný problém zejména pro státní finance.³⁶

Vzhledem k vysokým dávkám se zvyšoval počet lidí utíkajících z půdy a z tuláků se vytvořily první loupeživé tlupy, které se také dávaly do služeb místních rodů. První větší revoltu zaznamenáváme v oblasti Sangdžu v roce 889 a poté se v Sille začal šířit nekonečný řetěz povstání. Navíc kontrolu nad oblastí jihozápadně od hlavního města získaly povstalecké tlupy Rudých kalhot a po celé zemi řádily rolnické vzbouřecké bandy, nazývané „travní lupiči“.

První rebelantští vůdci byli pouhými veliteli povstaleckých ozbrojených sil v určité omezené oblasti. Situace se změnila s příchodem dvou silných osobností – Kjön Hwöna a Kung-jea³⁷, kteří založili nové státní útvary a žádali od Silly uznání své svrchovanosti. Nově založené státy prohlásili za tzv. Pozdní Päkče (Hu Päkče) a Pozdní Kogurjö (Hu Kogurjö) a tím započali trojstranný zápas o moc na Korejském poloostrově. Téměř půl století trávající etapa těchto bojů je známa jako období Pozdních Tří království (Hu Samguk).

Kjön Hwön vyhlásil Pozdní Päkče v roce 892 v Čöndžu. Přestože pocházel z chudých poměrů a začal svou kariéru v armádě jako obyčejný voják, jakmile nastoupil na trůn, stal se z něj despotický vládce. Kjön Hwönovým nechvalně známým činem bylo vyplnění sillského sídelního města v roce 927; tehdy zavraždil krále, znásilnil královnu a další dvorní dámy, na trůn dosadil loutkového krále, unesl nejvyšší úředníky, uvěznil řemeslníky a zmocnil se velkého množství pokladů a zbraní. Kdyby se mu nepostavili Kung-je a Wang Kön³⁸, bylo by se mu zřejmě podařilo sillskou dynastii zlikvidovat.

Kung-jeův původ se odvozuje od sillské dynastie, údajně byl levobočkem některého z králů pozdní Sjednocené Silly. Nejprve se stal mnichem a potom

vojákem. Jako nižší velitel ve střední části poloostrova uspěl při obsazení rozsáhlé strategické oblasti a získal velení nad velkou armádou. Tehdy svrhl svého nadřízeného, v roce 901 vyhlásil založení Pozdního Kogurja a začal budovat silný stát. Ale podobně jako Kjön Hwön v Pozdním Päkče i Kung-je se u moci držel pomocí násilí a teroru a nakonec se jej rozhodli odstranit vlastní generálové.

V roce 918 se nástupcem Kung-jeho stal Wang Kön. Pocházel z rodiny místních vládců v oblasti Käsöngu ve střední Koreji a zřejmě byl velmi těsně spjatý s námořní posádkou na nedalekém ostrově Kanghwado. Účastnil se řady bojů jako jeden z Kung-jeových velitelů, ale největší slávu si získal námořními operacemi na jihozápadním pobřeží; byl jmenován i Kung-jeovým prvním ministrem. Wang Kön chtěl navázat na tradice Kogurjů, proto pojmenoval nový stát zkráceným názvem Korjō a hlavním městem učinil své rodiště Käsöng. Zajistil si tak nejen vojenskou a politickou základnu, ale současně se představil jako významná osobnost místní aristokracie. To mu umožňovalo spojit se pokrevními pouty s jinými jejími příslušníky a získat rozhodující podporu při ovládnutí poloostrova.

Wang Kön chytře využíval přátelství se Sillou – díky této strategii mohl přemoci svého soka Kjön Hwöna, ale také si zajistit nárok stát se pokračovatelem tradic a moci Silly.

Korjō a Pozdní Päkče se staly rovnocennými soupeři a byly téměř neustále ve válečném stavu. Jejich bitevním polem se stalo území na západ od řeky Naktonggang v blízkosti sillského hlavního města. Silla byla tou dobou naprosto bezmocná. Místní vládcové si na jejím území hleděli vlastních zájmů a současně se snažili předcházet si buď Wang Kōna nebo Kjön Hwöna.

S vítězstvím armády Korja u dnešního Andongu v roce 930 se patová situace změnila a válečné štěstí se přiklonilo na stranu Korja. Když roku 934 porazilo jednotky Pozdního Päkče na jeho území, bylo již jasně ve výhodě. Příčinou Kjön Hwönovy porážky byly rozpory uvnitř jeho vlastní rodiny. Nejstarší syn, zkrácený v dědictví kvůli otcově slabosti pro jiného syna, uvěznil Kjön Hwöna v klášteře a zmocnil se trůnu. Kjön Hwönovi se podařilo uprchnout do Korja a poté, co se vzdal svému nepříteli Wang Kōnovi, začal připravovat pomstu proti vlastní rodině. V tomto kritickém okamžiku na sklonku roku 935 před Korjem formálně kapituloval poslední panovník Sily Kjōngsun

a v dalším roce vojska Korja způsobila i pád Pozdního Päkče.³⁹

Přibližně v téže době zaniklo při nájezdech Kitánů i Parhā a většina příslušníků tamní elity utekla do Korja, kde je Wang Kön přijal. Korjō tím dosáhlo jakéhosi národního sjednocení, které zahrnuje nejen příslušníky Pozdních Tří království, ale i potomky Kogurja z království Parhā.

Král Tchädžo (Wang Kōnův posmrtný titul) vnesl do chaosu Pozdních Tří království řád a založil novou dynastii. Považoval se za následníka Kogurja, a proto také prosazoval politiku expanze na sever⁴⁰, zároveň si byl vědom významu opětovného sjednocení území státu, do něhož patřila i Sjednocená Silla, a proto si za jednu z kolem stovky manželek vybral sillskou princeznu a k aristokracii se choval nadměrně štědře, přestože „systém kostí“ zrušil. Mnoho Sillanů přešlo do státního aparátu nové dynastie a založilo tradici elitní návaznosti, jež byla charakteristická pro korejskou politickou kulturu až do dvacátého století.

Sjednocení země však znamenalo pouze konec soupeření jednotlivých států Pozdních Tří království. Místní vládcové si i nadále uchovávali nezávislé postavení, takže ústřední vláda po nějakou dobu nemohla fakticky fungovat mimo oblast střední Koreje. Tchädžo vděčil za trůn vojenským velitelům pocházejícím z místní aristokracie, kteří měli vlastní ozbrojené družiny a nebylo možné je ignorovat. Aby si zajistil jejich podporu, propojil svůj rod manželskými svazky s více než dvaceti rodinami po celé zemi, v některých případech upevnil spojení udělením královského příjmení a vytvořil tak fiktivní rodinná pouta. Nástup Korja znamená novou etapu v historickém, politickém, sociálním a kulturním vývoji Koreje a dá se říci, že v určitých aspektech nastolilo počátek tradice, na niž navázala dynastie I (1392–1910).

Poznámky

¹ Pouze upřesňující poznámka ke slovu „korejský“. Etnikum není dodnes dořešeno, i když u všech království lze předpokládat původní obyvatelstvo a také přistěhovalce z Číny, respektive Japonska, samozřejmě i nomády. Korejští vědci většinou vycházejí z myšlenky, že Korea byla, co se etnika týče, homogenní. Přitom kogurjóské obyvatelstvo muselo být nutně smíšené s čínským a mandžuským, v Päkče prokazatelně žili Číňané i Japonci, což přispělo také k menší stabilitě tohoto království. Silla se v prvních staletích stala útočištěm běženců všeho druhu, z nejasnějších vzpomeňme obyvatelstvo států Kaja, které nejsou dodnes etnicky vyjasněné. Podrobněji například Vorobjov 1997, 93–108.

² V tomto přehledu pomijíme všechny starší útvary, to znamená polomytické „státy“ Ko Čosön, Ůman Čosön ad., neboť se nevztahují k tématu. Pouze Ko Čosön zmíníme v rámci zakladatelských mýtů.

4 Místo narození Pak Hjökköseho, jižní strana hory Jangsan, studna Nadžöng, dnešní Kjöngdžu, Korejská republika.

³ Tím je nechceme zpochybnit; pouze připomínáme vesměs nacionalistický přístup korejských historiků v obou částech poloostrova. Ti odvozují počátky korejské státnosti od mytických útvarů a z toho více či méně vyplývají další nesrovnalosti. Nacionalistické bývá i pojetí existence Čtyř chanských komanderií (hansagun), problematiky Karak-Mimana, tedy kolonií na dnešním korejském území. V tomto přehledu nebudeme souhrnné ani specializované práce hodnotit jednotlivě, názory zmíníme pouze v případě, že se sporného problému dotkneme. Vzhledem k tomu, že historický úvod má být pouze pomocnou částí, vysvětlující následující rozbor, nechceme zde podávat kritickou studii pramenů, ale pouze nekomplikovaný přehled, jenž vychází ze světově uznávaných souhrnných prací.

⁴ Nejnověji Joanna Rurarz ve své doktorské práci (Rurarz 2001, také Vorobjov 1997, Li Ogg 1980 ad.). Tento „spor“ není v současné době uzavřený, neboť pokračuje diskuse i z korejské strany, jež se – zjednodušeně řečeno – snaží prokázat, že korejské státy předcházející Třem královstvím byly již na vysokém stupni vývoje. Vzhledem k nedostatku pramenů a archeologických nálezů je i problematika chronologie nedořešená. (Viz dále.)

⁵ Současná historická literatura o Koreji se neshoduje ani ve vymezení pojmů starověk a středověk: zatímco korejské materiály z obou částí země považují za středověk už období Samguk, sovětská a ruská ho vidí od Sjednocené Sily. Vzhledem k mnoha okolnostem – stupni vývoje společnosti, přímé dynastické návaznosti, pokračování některých institucí („systém kostí“, poradní orgány, úloha stejných rodů atp.), považujeme celé období až do 10. století za starověk. Teprve se směnou dynastií nastal výrazný předěl, a to v politickém systému, sociální stratifikaci, státní správě, duchovních hodnotách

a zahraniční orientaci: proto středověkem chápeme až dobu Korjö.

⁶ Větším dílem ležely v dnešním Mandžusku.

⁷ Možná ještě později s novou definicí královské moci a vytvářením standardních úřadů. To by však znamenalo až počátek 6. století. Tuto možnost zvažuje i M. N. Pak v předmluvě ke kronice Samguk sagi, i když se více přiklání ke konci 4. století. Přelom vysvětluje přijetím královského titulu maripkan, jež už nepovažuje za označení rodového náčelníka, ale za osobu vykazující rysy příslušející vladaři. (Kim Bu-sik: Samguk sagi 2001, 29–30) Připomeňme, že k prvnímu „maripkanovi“ se vztahuje i počátek vlády rodu Kim, který pak v Sille dominoval.

⁸ Zejména za vlády krále Kwanggätchoa (vládl 391–413), jehož výboje jsou doložené na stéle na jeho hrobce u Tchung-kou (1800 znaků osvětlujících do jisté míry kogurjöskou historii), a jeho syna Čangsua (vládl 413–491). Ten ovšem řešil spory s Čínou spíše diplomaticky.

⁹ Někdy bývá označován za prvního krále a v čínských pramenech se objevuje snaha spříznit ho s čínskými vládci. V každém případě za Koiho došlo k centralizaci země a jím začíná rozmach státu Päkče.

¹⁰ Období stabilizace státu Päkče začíná u většiny historiků Koim, méně z nich se přiklání k vládě Kün Čchogoa.

¹¹ První však byly sestaveny v Kogurju (Jugi, viz dále).

¹² Stéla byla koncem 19. století odvezena do Japonska a její nápis dešifrován, podle všeho nesprávným a účelovým způsobem. Existují však i novodobé překlady, za objektivní lze považovat ruský v podání R. Š. Džarylganisové z roku 1979. (Vorobjov 1997, 11)

¹³ Kwanggätcho – posmrtný titul tohoto krále – také znamená Rozšiřitel území.

¹⁴ O vážnosti Kogurja svědčí záznamy z čínských kronik, které ukazují na uctivé zacházení s jeho posly na různých dvorech tehdy rozdrobené Číny. Ovšem s nástupem Suejů v 80. letech 6. století se vztahy Kogurjů-Čína změnily, zvláště kvůli čínským snahám o ovládnutí Východní Asie.

¹⁵ Podrobněji viz 3.2.

¹⁶ Viz dále, kapitola 3.3. Jinde je uváděn rok 527.

¹⁷ Státečky Karak (Karak) jsou v japonských pramenech i oficiální historii většinou vykládány jako japonská kolonie na korejském území a tento „fakt“ sloužil i jako ospravedlnění anexe Koreje v roce 1910. Problém Karak (japonsky Mimana) není dodnes jednoznačně vyřešen a je, zejména korejskou stranou, přijímán velmi emotivně. Také viz dále.

¹⁸ Jeden z pramenů tvrdí, že Jön Käsomun zabil krále právě proto, že dal odstranit pamětní kameny, oslavující kogurjōské vítězství nad Sueji.

¹⁹ Pevnost bývá líčena jako neschopná ubránit se přesile, nicméně v popisované době v ní bylo kolem 100 000 vojáků.

²⁰ V té době se vystřídaly na sillském trůně dvě královny po sobě a Päkče vycítilo jistou nestabilitu nejen na trůně, ale i nespokojenost části sillské aristokracie, která se tehdy rozštěpila.

²¹ Bylo učiněno několik pokusů o sblížení, Kogurjō však mělo v otázce spojenectví poměrně jasnou představu a kladlo Sille nespornitelné požadavky.

²² Jeden ze synů přešel na stranu Tchangů.

²³ Kjerim – Kohoutí les – je starý název pro Sillu.

²⁴ Historie státu Parhā není zahrnuta do nejstarších oficiálních kronik, znamená to, že o něm nemáme mnoho informací. V nejnovější době, zejména od počátku 20. století, je mu ovšem věnována značná pozornost, která se odvíjí od dílčích studií z 18. století a má spojitost se vzrůstajícím nacionalismem, jenž vzbudil zájem o původní korejská území mimo Korejský poloostrov. Tato tendence – pojmát Koreu v co nejširších hranicích – je dnes patrná v obou částech Koreje.

²⁵ Viz dále.

²⁶ Toto dělení souvisí s klasifikací králů podle „systému kostí“, tzv.

svatá kost jejím panováním skončila. Podrobněji viz kapitola 3.2.

²⁷ Znamená to tedy mezníky v letech 654, 780 a 935. První je nástupem nové královské linie, druhý a třetí se vztahují k dynastií Sjednocené Silla a dělí ji na dvě etapy.

²⁸ Dala by se rozdělit i jen do dvou, neboť počáteční rozkvět vystřídal poměrně rychlý úpadek, do něhož lze období tzv. střední Silly počítat.

²⁹ S růstem královské moci se objevují pokusy o odsunutí tradiční elity na vedlejší kolej. Podrobněji kapitola 3.2.

³⁰ Možná ne zvyšující se, ale neměnné. Více než moc trůnu byl důvodem konfliktů a nespokojenosti elitářský systém dělení obyvatelstva a „systém kostí“. Viz dále.

³¹ Samozřejmě v rámci vládnoucího „systému kostí“.

³² Zřetelně se období úpadku projevuje od vlády poslední královny Činsöng (vládla 887–897).

³³ Systém byl zřejmým přežitkem a v době po sjednocení země nebylo jeho zachování taktické vzhledem k porobeným státům.

³⁴ Wando leží na strategicky výhodném místě, ve své době bylo možné z něho kontrolovat významné námořní trasy v korejských jižních vodách.

³⁵ V roce 839 jeho „favorit“ nastoupil na trůn.

³⁶ Vzrůstající moc místních vládců oslabil vliv centrální vlády nad venkovem, což vedlo k finanční krizi. Pokud chtělo centrum daně z venkova získat, znamenalo to dvojitou daň pro rolníky, neboť ti museli platit zároveň i místním vládcům. Vláda se sice snažila daně vybírat i přesto, ale to vedlo k velké nespokojenosti a vzpourám, následně i k podpoře místních vládců.

³⁷ Podrobněji v dalších kapitolách.

³⁸ Budoucí zakladatel dynastie Wang, tedy království Korjō.

³⁹ Zmínili jsme v podstatě tři možná data odvozující počátek Korjō: 918, jeho založení, 935, pád Sjednocené Silly, a 936, konečnou porážku Pozdního Päkče. Všechna se objevují v nejrůznějších dějinách Koreje a každé má své opodstatnění.

⁴⁰ Zemi rozšířil až k řece Čhôngčhôngang, posléze k hranicím dnešního Korejského poloostrova.

3.2. Politická a sociální struktura Tří království a Sjednocené Silly

3.2.1. Panovník, elita a úřednictvo za Tří království

Období Tří království je od svých počátků spjato s osobou rodového náčelníka, vládce určitého území nebo panovníka.¹ Volba i úloha vládce nebyly původně zcela jednoznačně formulovány²; někteří byli na trůn dosazováni a automatické předávání moci z otce na syna, považované za prvek, od něhož lze mimo jiné odvodit i počátek stabilizace států³, je zřetelnější až v době centralizace království. Ovšem i pak mohl být nejvyšší muž společnosti sesazen (dokonce fyzicky likvidován) nebo následník volen.

Pro raná Tří království je také typické zřetelné oddělení aristokracie (původně rodových náčelníků) od ostatního obyvatelstva a její pravomoci, k nimž patřila i volba krále. Moc aristokracie (elity) je nejlépe doložená v království Silla, v němž se omezovala pou-

ze na tři významné rody (Pak, Sök, Kim), střídající se na trůně až do 10. století.⁴ Proto zde významnou roli hrály poradní orgány: rada urozených⁵ a hwabäk⁶, shromáždění nejstarších, zřejmě rodových náčelníků, jež činily nejdůležitější státnická rozhodnutí (volba panovníka, vyhlášení války) a řídily se principem jednomyslnosti.⁷ Podobné rady starších zaznamenávají i historie států Kogurjō a Päkče.⁸ Shromáždění těchto poradních orgánů v Sille jsou v podstatě dvojí: jednomu předsedá král a je tedy pouze jakousi diskusí, druhému hlava starších, respektive sangdädung, a ten pak vládci předkládá rozhodnutí, jehož závaznost je však sporná.⁹ Tyto dva druhy sněmů se lišily i místem schůzky: v Sille byla navíc vyčleněna čtyři svatá místa v okolí hlavního města, kam se mohlo shromáždění přesunout. (Jeon Deok-jae 2003, 233–265)

V každém ze tří států existovala určitá elita, tedy rody, jež měly právo na trůn, respektive z jejichž klanu

byly vybírány královny. V Kogurju existovaly nejprve mocné rody (tzv. 5 pu), z nichž pocházeli první králové.¹⁰ Vládce je tedy ten, kdo je příslušníkem patřičného klanu, i když dynastická linie není v Kogurju příliš jasně stanovena. Panovník také nerozhoduje v prvních staletích sám, je pouze – což platí i pro obě další království – primus inter pares, z čehož vyplývá i důležitost poradních orgánů. V Kogurju neznáme název, pouze titul nejvyššího představitele této rady (tädäro, täro), tedy úředníka, jenž se sice stará o záležitosti státu, ale zastupuje zejména zájmy aristokracie.¹¹ Výkonná moc je zřejmější až s centralizací země, kdy byly vytvořeny hodnosti čwabo, ubo a kuksang (ministr zleva, zprava a nejvyšší ministr). Z původních 5 pu (klanů), jež se spojovaly a propojovaly sňatky (jōnna, pirjuna, kwan-na, čona, čuna, hwanna, čena)(Li Ogg 1980, 172)¹² a které měly právo na trůn, se později, kolem 3. století, vytvořil jediný, z něhož mohl král pocházet. Nové a staré mocné rody se částečně kryjí, ale o jejich dalším členění neexistuje v kronikách mnoho záznamů. V každém případě tvořily elitu a také úřednictvo, které je podle Li Ogga (Li Ogg 1980, 193)¹³ spíše titulární než výkonné. Elita je nejdoloženější v Sille: zde ji tvořili příslušníci tzv. kolpchum (kolpchum čedo), a to v první řadě ti, jež pocházeli z kol (doslova „kosti“). Kol se ještě dále dělila na sōnggol – svatou kost (z ní vzešlo prvních 28 králů) a čingol (pravou, opravdovou kost, v prvních staletích šlo zejména o aristokracii, jež neměla právo na trůn, ale mohla zastávat vysoké úřady). Počínaje králem Mujōlem (vládl 654–661), jenž nepocházel z přímé královské linie a navíc se oženil mimo „tři rody“, vládla v Sille čingol¹⁴ a rozlišení nejvyšší aristokracie už není tak striktní. Co se týče tupchum (rodových náčelníků mimo tři elitní rody a svobodného obyvatelstva), druhé části systému, i z té se rekrutovala byrokracie (6.–17. stupeň hodnosti)¹⁵, nicméně nižší. Také pchum byla ještě dělena na dvě skupiny a pouze 4.–6. stupeň bychom mohli označit jako nižší aristokracii, poslední tři, jejichž existence není prokázána, tvořila zřejmě vrstva neprivilegovaného obyvatelstva. Mezi kol a pchum vedla velmi zřetelná hranice, stejně jako mezi svobodným a nesvobodným obyvatelstvem (zavrženými, čchōnmin a otroky, nobi).¹⁶ Příslušníci pchum se podle stupně hodnosti lišili oděvem, obydlím a počtem otroků, jež mohli vlastnit.¹⁷

Předpokládá se, že v prvních staletích existence Silly se příslušnost ke „svaté kosti“ dědila v linii matky, nicméně rozdíl mezi sōnggol a čingol zřejmě ještě

nebyl tak striktní a mnozí vědci ho odmítají.¹⁸ Proti matrilinearitě stojí praxe nástupnictví na trůn, které, pokud nebylo určeno jinak, mělo přecházet z otce na syna, popřípadě na člověka, který se osvědčil svou moudrostí (to je případ 4. krále Silly Tcharhāa, jenž nepocházel ze „žádoucí“ rodiny, ale byl považován za nejschopnějšího).¹⁹ Být vládcem znamenalo v nejstarších dobách i schopnost komunikovat s jinými světy, tedy vést rituály ve prospěch státu, což byla zřejmě panovníkova hlavní funkce. Ve druhém století, kdy trůn ovládl rod Sōk, byl král ještě volen a přímé následnictví bylo zavedeno až později, s přesnější formulací nejvyšší moci. Příslušníci „tří rodů“ uzavírali sňatky pouze mezi sebou, časté byly i svazky uvnitř samotných rodů²⁰ a první, kdo toto pravidlo porušil, byl už zmiňovaný král Mujōl, jenž si vybral za manželku sestru známého vojevůdce Kim Ju-sina (595–673). Na trůně se v sedmém století objevily i dvě královny, třetí vládla v 9. století.²¹ Pokud bylo přímé následnictví nemožné, což nastalo v případě, kdy král nezanechal potomky, nebo byl následník nezletilý či svobodný, byl panovník volen pragmaticky a konsensuálně. Z historie Silly je známo jen několik případů mladých králů, za něž ovšem vládli regenti nebo regentky. (Samguk sagi [sang], 86)²² V Kogurju se původně trůn dědil z bratra na bratra, ale postupem času – zhruba od 2. století – zaznamenáváme tendence přímé linie²³; co se týče Päkče, tam kroniky vůbec o výběru nehovoří a následnictví v linii otec-syn je fixováno v době upevnění královské moci.

Výběr manželky byl pro budoucího panovníka klíčový, možná i proto byly v Sille časté sňatky mezi příslušníky téhož rodu, v Kogurju pak existovaly rody, z nichž pocházely královny.²⁴ Králův tchán (výrazný politický fenomén zejména za dalších dynastií)²⁵ dostával v Sille titul kalmunwang, tedy ne-vládoucí král, a později tuto hodnost získávali i další mužští potomci rodu, bratři a dědové královen. Také sangdädüng, nejvyšší post ve státě, jenž měl zastupovat zájmy nejvyšší aristokracie vůči králi, byl vyhrazen mužským příbuzným královny a byl „nepřenositelný“, to znamená, že následující panovník si musel vybrat pro tuto funkci nového představitele.²⁶ Výjimkou je Kim Ju-sin, zastávající úřad po dobu panování dvou králů.²⁷ Další vysokou hodností, z níž bylo možné postoupit do úřadu sangdädüng a kterou obsazovali také příbuzní panovníka, byl čungsi, jakýsi předseda vlády.²⁸ Tato fakta potvrzují úzce elitářsky zaměřený systém výběru nejvyššího úřednictva státu Silla a totéž lze

řící i o obou dalších královstvích, i když o nich máme informací daleko méně.

Úřednictvo v království Silla je doloženo podle kroniky Samguk sagi už na přelomu letopočtu a v roce 32 n. l. se mluví o 17 stupních hodností, spjatých se systémem kolpchum.²⁹ (Samguk sagi [sang], 32) V roce 138 byla v sídelním městě Kŭmsŏng (Kjŏng-džu) postavena síň pro „řízení státních záležitostí“³⁰ a o šest let později panovník sezval blíže nespecifikované „muže státu“, aby se s nimi poradil o tažení proti Malgalŭm. (Samguk sagi [sang], 25–26) V roce 147 na podzim přikázal král úředníkům, aby „(...) každý z nich doporučil jednoho, který by se schopnostmi a ctnostmi hodil na úřad vojevůdce.“ (Samguk sagi [sang], 29)

Ještě ve druhém století se dočteme o potrestání úředníka, který utrpěl porážku od sousedního státu Päkče a byla mu snížena hodnost (do té doby najdeme množství záznamů o povyšování, dnes však není možné rekonstruovat obsah a smysl zmiňovaných odměn a trestů). V roce 196 se vyskytl případ, kdy rada starších musela vybrat nového následníka trůnu, protože dědicové v přímé linii buď zemřeli, nebo nebyli zletilí.³¹ (Samguk sagi [sang], 34) Rada starších tak fungovala jako orgán potvrzující nebo odvolávající krále a její členové měli privilegium i povinnost upozorňovat panovníka na jeho chyby.³² (Samguk sagi [sang], 260, 320–321) Pro udělení úřadu neexistovala jiná kvalifikace než původ, v žádném případě nebylo nutné vzdělání, jak nám paradoxně potvrzuje následující zápis: V roce 251 se objevil člověk jménem Pudo, který bez ohledu na svou chudobu „(...) uměl číst, psát a počítat. Wang mu udělil úřad.“³³ (Samguk sagi [sang], 45)

Byrokracie ovšem nemůže existovat vně státního aparátu, proto i úřednictvo vzniká až s upevněním moci a strukturací společnosti.³⁴ Byrokracie v Sille začala hrát významnou roli až kolem 5.–6. století, kdy byla moc centralizována a země rozdělena do správních oblastí; během 6. století vznikla nejdůležitější ministerstva, počátkem 7. století pak další vysoké úřady. Ty byly obsazovány jednak podle původu, velkou roli však již hrálo doporučení.³⁵ Neexistuje žádný kodex, který by službu a úřady specifikoval, zdá se, že privilegium jmenování³⁶ měl pouze panovník a letopisy jsou na konkrétní údaje skoupé.

V zápisech z roku 520 se například dozvídáme, že král vydal nařízení o oděvech úředníků: přípustné jsou šaty červené a fialové barvy. (Samguk sagi

[sang], 81) Později v análech najdeme poznámku, že ti z nich, kteří slouží mimo hlavní město, mají povolení vzít s sebou rodiny. (Samguk sagi [sang], 85) Tento záznam si můžeme vyložit tak, že dosud existovala pouze jedna byrokracie, žijící v metropoli, a protiklad mezi centrálním a provinciálním úřednictvem, už za Sjednocené Silly velmi významný, nehrál v této době žádnou roli.

Úřady/tituly byly dále udělovány za mimořádné zásluhy (zejména vojenské), u příležitosti svátků nebo nástupu nového panovníka. Počet odsloužených let neměl na jejich výši vliv. Kodifikovány nebyly ani odměny a tresty, v kronikách najdeme jen dílčí záznamy o mimořádných darech (povyšení, odměna v rýži a otrocích, později šlo o léna, látky a otroky), či mimořádných trestech (v případě vážného provinění se vztahoval na celou rodinu).

O státě Kogurjŏ máme méně informací, víme jen, že úřednických hodností zde bylo dvanáct. Civilní administrativa existuje už od 1. století, ale podle Li Ogga (Li Ogg 1980, 193) jde o směs titulů a úřadů. Vzhledem k tomu, že toto království bylo po dlouhou dobu zaměstnáváno výboji na své severní hranici, potřebovalo i méně civilní byrokracie.³⁷ Z čínských pramenů se dozvídáme, že úředníci nosili čapku s péry tmavočervené barvy, významnější z nich klobouk stejné barvy s ptačími péry, kabát se širokými rukávy, široké kalhoty, pás z bílé a boty ze žluté kůže. (Volkov 1987, 38) Revize nastala až v 7. století, vznikly další tituly, zřejmě spjaté se vzdělaností, jejichž význam není dnes docela jasný (kukča paksa, tãhak paksa, sain, tchongsa, sohjŏng); těch bylo celkem čtrnáct a zřejmě nesouvisely s konkrétním úřadem. Zvláštností je úřad/titul mangnidži, známý v případě Jŏn Kãsomuna (?–666), který podle všeho znamenal králova nejbližšího – ovšem s výkonnou pravomocí.

V Kogurju vznikla první korejská vzdělávací instituce: roku 372, ve 2. roce vlády krále Sosurima byla podle čínského vzoru založena škola Tchãhak, kde se vyučovalo pět klasiků, historie a literatura. Existovaly i soukromé školy kjŏngdang, v nichž si žáci osvojovali základy čínského písma a cvičili se v lukostřelbě. Konfuciánské učení však neznamenovalo většinou kvalifikaci potřebnou pro úřad, i když už v dobách Tři království najdeme vzdělance, kteří studují v Číně nebo vynikají v nejrůznějších vědních oborech jako historie, geografie a kaligrafie. To bylo ovšem častější na sklonku Samguk³⁸ a významnějších rozměrů tento fenomén nabyl až v období Sjednocené Silly.³⁹

5 Posvátný les Kjerim, naleziště zakladatele mocného rodu Kimů v království Silla, Kjöngdžu, Korejská republika.

V Päkče existovalo údajně 16 stupňů hodnosti (nejvyšší čwapchjong by mohl odpovídat ministru/poradci⁴⁰) a úřednictvo se rozlišovalo na centrální a provinciální. Ústřední aparát se dělil na ministerstva (celkem 20, 11 „domácích“, 9 pro zahraniční záležitosti), hlavní město na pět oblastí podle světových stran. Vzhledem k tomu, že zde byla moc rozdělena mezi osm nejvýznamnějších rodů, můžeme se domnívat, že nejvyšší byrokracie se rekrutovala z nich. Čínská vzdělanost měla v Päkče velký ohlas, přestože neovlivňovala udělování úřadu, stejně jako tomu bylo v Sille, ale existovali „odborníci“ na konfuciánské klasické knihy, lékařství a astronomii. Někteří přinesli později plody čínské kultury do Japonska.⁴¹

Období Tří království bylo tedy dobou, kdy měl jen velmi omezený počet aristokratických rodů zajištěné dominantní postavení ve společnosti. Moc byla v každém z těchto tří států soustředěna do rodů, které žily v hlavním městě království. Dědičnému společenskému systému dominovaly zejména rodiny, z nichž pocházeli král a královna, a ty pak zaujímaly vedoucí místo v politické a ekonomické sféře.

Odstupňovaný přístup k úřednickým a státním funkcím byl založen na příslušnosti k určitým rodům

či „systému kostí“, s čímž souvisely přímo i hodnostní stupně. Jen příslušník pravé „kosti“ (správného rodu) mohl stát v čele státního úřadu nebo být jmenován do nejvyšších vojenských hodností, zatímco ti, kdo byli vzhledem ke svému původu zařazeni níže, se mohli ucházet o místa na nejnižších příčkách daných úřadů a institucí. Tento systém byl také spojen se společenskými a ekonomickými výsadami. Podle příslušnosti k rodu (stupni) platila omezení, lišila se například velikost sídla, barva úřednického oděvu, druh nosítek či povozů a koňských postrojů i dalších doplňků. Je zřejmé, že v takto strukturovaných společenstvích se moc omezovala na velmi úzkou část elity, což nutně muselo vyvolávat nespokojenost a později rebelie.

Politická struktura Tří království se vyvíjela od původně pluralistického systému k monolitní byrokratické soustavě, soustředěné kolem krále. Při přeměně Kogurja na centralizovaný stát získali dřívější kmenoví či rodoví náčelníci úřad odpovídající jejich původnímu postavení, a tak byli včleněni do nové společensko-politické struktury. A zřejmě i úředníci některých nižších stupňů pocházeli z vrstvy, která měla podobný vztah k mocným panovnickým a aristokratickým rodinám. Původní pluralistická politic-

ká struktura Kogurja se tak přeměnila na jednotný úřednický systém. Podobný proces proběhl i v Päkče a Sille, kde byly rovněž různé sociální složky začleněny do jednotného, hierarchicky rozvrstveného systému.

Ve vojenské sféře organizovalo každé ze Tří království vlastní armádní jednotky, které spadaly pod kontrolu krále jako vrchního velitele vojenských sil v zemi. Panovníci často vedli vojska do boje osobně a přímo se účastnili bojů. V Sille byly v každé provincii zřizovány vojenské posádky, jimž veleli generálové patřící rodem k pravé „kosti“. Posádky měly povahu elitních jednotek, neboť zde sloužili členové vybraných rodů z hlavního města. Mimo tyto elitní vojenské jednotky byly v Sille i armádní útvary skládající se z branců, kteří se zavazovali svým velitelům slibem věrnosti a oddanosti.

Sillské elitní jednotky byly doplňovány mladými muži ve věku kolem šestnácti let – hwarangy (doslova „květinoví chlapci“, většinou překládáno jako „výkvět mláď“).⁴² Ti kladli důraz na službu vlasti, věrnost přátelům i na sebezdokonalování. Mladí hwarangové údajně ctili „pět světských zásad/příkazů“, které na počátku 7. století vytyčil slavný buddhistický mnich Wöngwang: 1. věrnost králi, 2. úctu k rodičům, 3. dodržování slibů daných přátelům, 4. nikdy neustoupit v bitvě, 5. nezabýjet živé bytosti bez výběru.⁴³ Hwarangové bývali většinou potomky elity a spojení svazky s vládnoucím rodem, jejich organizace byla strukturovaná a vedl ji obvykle tzv. pchungwöldžu (kuksön)⁴⁴ – vrchní hwarang. Kromě funkce vojenské v jejich činnosti najdeme i náboženský rozměr, podnikali cesty na posvátná místa, kde při speciálních tajných obřadech (zřejmě spojených s tancem a zpěvem⁴⁵) prosili o mír a rozkvět země. Nejdůležitější roli však hráli hwarangové ve vojenství. V době míru se cvičili v bojovém umění (hwarangdo)⁴⁶ a ve válkách stáli v přední linii.⁴⁷

V každém ze Tří království se moc ústřední vlády rozšířila mimo centrum na venkov a země se postupně rozdělila do administrativních celků.⁴⁸ V oblastech, na něž uplatňovala územní nároky dřívější kmenová společenství, se stavěly pevnosti (söng), které se stávaly centrem místní správy. Náčelník tohoto území se nazýval söngdžu (pán/náčelník pevnosti, hradní pán) a jeho úkolem bylo bránit určité území. Tyto oblasti se postupně spojovaly ve vyšší administrativní jednotky, jakési provincie, jejichž guvernéri většinou sloužili, stejně jako söngdžu, i jako vojenští velitelé. Zvláštní správní jednotky tvořila hlavní města Tří království.⁴⁹

Obyvatelé metropolí se každopádně těšili postavení nadřazenému lidem žijícím v provinčních oblastech.

Se vznikem centralizovaných států se ustálila i představa, že veškerá půda v zemi patří králi a rovněž, že všichni lidé jsou královými poddanými. To ovšem neznamená, že by soukromé vlastnictví půdy zcela vymizelo a obyvatelstvo přešlo pod přímou kontrolu krále.⁵⁰ Vojevůdci úspěšných bitev i vysocí úředníci, jak dokazují kroniky, dostávali za odměnu rozsáhlá území spolu s rodinami, jež je obdělávaly, a válečné zajatce (sigüp, no); soukromé vlastnictví pozemků i otroků se tak neustále rozšiřovalo na úkor státního. Někdy byli váleční zajatci nebo zločinci přemístováni do oddělených osad, kde vytvářeli zvláštní společenství lidí s nejnižším statutem. Válka a dualita královské a místní moci uvrhly značnou část obyvatelstva do stavu více či méně nesvobodných, což se ovšem projevovalo zřetelněji až ve dvou posledních staletích Sjednocené Silly.⁵¹

Převažující část obyvatelstva tvořili svobodní rolníci. Stát od nich požadoval daně v obilí a jiných dávkách (ve formě místních produktů) a nucené práce, ať při stavbách opevnění či zavlažovacích zařízení, mimo to vojenskou službu při obraně daného území. Je dokonce možné říci, že pracovní síla svobodného rolnictva byla pro stát mnohem cennější než jejich zemědělské a řemeslné produkty.⁵²

Nejmenšími správními jednotkami byly tradiční vesnice v čele se stařešiny či náčelníky. Jejich uspořádání, samospráva, jakož i zvykové právo a zvláštnosti pramenily z původních předhistorických svazků, přičemž sociální rozdíly se mezi nimi začaly projevovat poměrně pozdě. V případě velkého zadlužení přišli rolníci o půdu, nebo byli prodáni do otroctví, většinou se však o ně postarala komunita. Vesničtí náčelníci nebyli začleněni do struktury úřednických hodností, které byly vyhrazeny obyvatelům hlavního města.

Poznámky

¹ V oficiálních dějinách se dočítáme pouze o vládci: je velice sporné, odkdy je možné je chápat jako krále. Podle M. N. Paka a dalších jde víceméně o náčelníky rodů, kteří postupem času získávali větší moc s nabytým územím a formulací své funkce vzhledem k poradním a výkonným institucím. To v podstatě odpovídá části výše uvedené kapitoly, kde se pokoušíme stanovit počátky státnosti. Podle Samguk jusa mívali až do počátku 6. století panovníci v Sille titul kösögan nebo čhačchaung, první znamená v překladu osobu vznešenou, druhý pravděpodobně šamana; dalšími jsou isagüm nebo maripkan. (Samguk jusa, 92)

² Titul wang byl sice používán už v 1. století n. l., ale spíše ve smyslu vládce určitého území než král v Kogurjō a Päkče. V království Silla ho poprvé zaznamenáváme v roce 503, kdy byl zpětně přiznán všem

předcházejícím 21 panovníkům Silly. Zde se dá mluvit o králi tak, jak ho chápeme dnes. M. N. Pak vidí královskou moc už v titulu maripkan, který se vykládá různým způsobem, buď jako maltuk (kůl), nebo se odvozuje od hlavy (mari). Obojí by znamenalo osobu, jež je od ostatních oddělena vyvýšeným místem, nebo je „hlavou“ ostatních. Pak bychom mohli pominout titul wang jako mezník a mluvit o standardní státnosti v Sille ve druhé polovině 4. století, ovšem bez výkonné moci.

³ V době před založením Samguk, pokud se dá mluvit o dědičnosti, přecházel trůn z bratra na bratra, ale i později, jestliže neměl vládce mužského potomka v přímé linii, uvažovalo se jako o možném následníkovi o jeho bratru, či o jeho potomcích. Viz také kapitoly 5. a 6. a jednotlivé příběhy o nástupnictví.

⁴ V království Pákče šlo údajně o 6 rodů, ale informací o něm máme velmi málo. O Kogurjō viz dále.

⁵ Předpokládáme nejprve shromáždění rodových náčelníků, jež muselo logicky korigovat činy i moc nejvyššího z nich – svého druhu vládce. O nejstarších institucích se mnoho neví a Kim Pu-sikovy záznamy v kronice Samguk sagi budou, alespoň co se týče Silly, zřejmě dosti zkreslené ve prospěch jejich posunu do 1. století n. l.

⁶ Doklad o její existenci se datuje až 6. stoletím, předpokládáme však, že podobná rada musela fungovat dávno předtím, už vzhledem k omezené moci vládce, ať již ho titulujeme jakkoli. Podrobněji v článku Jeon Deok-jae, jenž však vidí roli sněmovních orgánů poněkud jinak než my: poukazuje na jejich omezené pravomoci a označuje je spíše za poradně-schvalovací. (Jeon Deok-jae 2003, 233–265)

⁷ Hwabāk byla v podstatě elita elity tvořená nejmocnějšími muži nejvýznamnějších rodů.

⁸ V análech Pákče je také popsána jedna z jejích funkcí: kronika zmiňuje skálu u kláštera Hōam, kam byly posílány jmenovité návrhy na úřad prvního ministra, byly tu shromažďovány a zde býval nejvyšší úředník země vyhlášen. Není sice specifikováno, kdo měl pravomoc ho navrhnout, ale způsob dokládá jakousi tajnou volbu, ovšem i volbu osudem, neboť první ministr byl „vylosován“.

⁹ Reakce jednotlivých panovníků na tato rozhodnutí nejsou až na výjimky zaznamenány.

¹⁰ Prvních šest vládců bývá podle nejnovějších názorů považováno spíše za rodové náčelníky a objevuje se tendence odvozovat dějiny státu od Tchādžoa (vládl 53–146), což podporuje i překlad jeho jména – Velký předek.

¹¹ To dokumentuje i omezenost královské moci a její závislost na mocných rodech.

¹² Li Ogg tvrdí, že počet základních klanů se postupem času měnil, rozšiřoval a posléze sjednotil. I on považuje za nový počátek nástup krále Tchādžoa, po němž už vládne jediný klan. Nicméně moc rodových náčelníků byla výrazná až do konce království Kogurjō, což lze dokumentovat na různých formách odporu vůči královským nařízením a na likvidaci představitelů rodových šařešinů. Názvy rodů budou podle Li Ogga spjaty s určitým územím.

¹³ Li Ogg poznamenává, že se přitom velmi liší záznamy z čínských a korejských kronik, tudíž sestavit přesný obraz úřednictva v Kogurju není možné bez dalších doplňujících údajů.

¹⁴ Podle Samguk sagi, v zápise k roku 654, se kol dělí i po zániku tzv. svaté kosti na čeiŋgol a čeiŋgol, tedy „kost“ prvního a druhého stupně; z první pochází panovnícký rod, z druhé vysoká aristokracie. Kim Pu-sik se zde odvolává na blíže nespécifikované tchangské prameny. (Samguk sagi [sang] 1958, 128)

¹⁵ Stupně hodností, které jsou uvedeny v Sille už v 1. století, budou zřejmě smyšlené, neboť v té době není doložen takový stupeň rozvoje společnosti, který by dělil obyvatelstvo jinak, než jen na elitu a svobodné, respektive nesvobodné. Tento systém bychom přisoudili spíše období po centralizaci a upevnění královské moci.

¹⁶ O otroctví a jeho rozšíření viz dále. Připomeňme pouze, že v kronikách není příliš zmiňováno, pouze jsou uváděny příklady, kdy někdo propustil zajatce, kteří mu byli přiděleni k obdělávání půdy, což však automaticky neznamená, že by otroctví neexistovalo.

¹⁷ Nespokojenost příslušníků pchum se projevovala otevřeněji až v 7. století a kroniky zaznamenaly případ jakéhosi Sōl Kje-dua, který se údajně vyjádřil: „V Sille je systém kolpchum klíčem k úřadu. Když někdo nepochází z kol, ať je jakkoliv talentovaný, nemůže dosáhnout vysokého postavení. Chci se vydat do Číny, vykonat velké činy a tím si otevřít cestu ke slávě a požitkům, budu si moci oblékat šaty úředníka, nosit meč a sloužit Synu Nebes.“ Ve 4. roce císaře Wu-te ve roce sinsa (621) se Sōl přeplavil do tchangské Číny.“ (Samguk sagi [sang], 45)

¹⁸ Viz například Volkov 1987.

¹⁹ V té době ovšem ještě neexistovaly všechny tři elitní rody, králem Tcharhāem začíná moc rodu Sōk. Navíc Tcharhā byl královým zetěm, a tudíž jeho potenciálním nástupcem. Viz také historka o jeho nástupu na trůn a příběh o jeho narození. (Samguk jusa, 95–99)

²⁰ Tento z hlediska pozdější historie nepřijatelný zvyk je v oficiální kronice také patřičně komentován. Viz kapitola 6.9.

²¹ Fakt zmiňujeme vzhledem k pozdější konfuciánské podřízenosti žen mužům, i když v dějinách Koreje najdeme případy královen, vládnoucích za své manžely, syny či vnuky, samozřejmě už jen neoficiálně. První královna Sōndōk (vládla 632–647) byla považována za ušlechtilou, moudrou osobu se schopností předvídat, tudíž i konat exorcitní obřady, což potvrzují nejrůznější legendy. Viz kapitoly 5. a 6.

²² Zápis z roku 538 ovšem na nezletilost nahlíží v kontextu se zmatky a destabilizací země.

²³ Následnictví není tak jednoznačné, pokud se podíváme na všech 28 kogurjōských králů: pouze 12 z nich bylo nejstaršími syny předšlého krále, jinak najdeme jeden případ nástupu vnuka, sedm mladších bratrů, čtyři synovce, tři případy druhorozeného nebo třetího syna. Lze tedy alespoň konstatovat, že výběr a úvaha nad budoucím králem byla v Kogurju měřena pohlavím a dospělostí.

²⁴ Také je zajímavé, že nejsou činěny výrazné rozdíly u dalších panovníkových žen. V Kogurju má pouze první titul wōnbī, druhá a další sobí (malá královna), přičemž jejich potomci mohou usednout na trůn bez ohledu na status jejich matky.

²⁵ Rody spřízněné s panovníckým ovládly sice politickou i ekonomickou moc v některých obdobích Samguk, Tchongil Silla i Korjō, ale nejvýraznější vliv královských příbuzných zaznamenáváme od počátku 19. století, kdy bylo jejich postavení neotřesitelné. Tento fenomén bývá nazýván sedo čōngčchi, vláda rodů, spřízněných s královským.

²⁶ V letopisech Silly neexistuje případ, kdy by byl někdo z tohoto úřadu odvolán. Také nebylo jednoduché post opustit, zápisy často mluví o tom, že se sangdādūng chtěl úřadu vzhledem k pokročilému věku vzdát, ale panovník mu to nedovolil. Nový sangdādūng mohl být jmenován, až pokud král starému dovolil odejít na odpočinek, nebo v případě jeho smrti. Funkce sangdādūnga, která se ustavila v roce 531, bývá však současnými vědci (viz Jeon Deok-jae 2003) vysvětlována jako spíše čestná než vlivná, což podle nás odporuje konkrétním příkladům z kroniky Samguk sagi. Domníváme se, že úloha sangdādūnga sice skončila s přijetím čínské správy a s titulem časang, respektive sangžāsang (nejvyšší ministr), ale že měl po dlouhou dobu silné pravomoci, alespoň co se týče poradních shromáždění, jimž vedle krále předsedal, a také měl povinnost i pravomoc krále korigovat. Ve zmiňovaném článku je v pravomoci svolávat shromáždění postaven na roven králi.

²⁷ Kim Ju-sin sice nepocházel ze „tří rodů“, ale byl potomkem královského rodu ve státě Kaja, který byl Sillou v roce 562 vyvrácen. Pověst výjimečného vojevůdce mu zajistila pocty a tituly, ale postavení definitivně „potvrdil“ sňatek jeho sestry s budoucím králem a také pozdější svatba s dcerou téhož panovníka. Kim Ju-sinovým potomkům se pak začalo říkat „noví Kimové“, aby byli odlišeni od jednoho ze tří elitních rodů.

²⁸ Za Sjednocené Silly, respektive od konce 8. století, byl čungsi (také sidžung) zřejmě mocnější než sangdādūng, což svědčí o posílení královské moci a menším vlivu tradiční rodové elity, nicméně stále se v zápisech titul prvního ministra objevuje, i když ne tak často.

V každém případě k této změně došlo až po sjednocení Tří království.

²⁹ Domníváme se, že tento údaj je poněkud nadnesený nebo zkreslený: v lepším případě bychom mohli mluvit o udělování titulů než o hodnostech spjatých s úřadem. Také „systém kostí“ není v této době institucionalizován a tři elitní rody vznikají postupně, v podstatě do 4. století.

³⁰ Zřejmě jde o výše jmenovaný poradní orgán.

³¹ Zletilost budoucího panovníka nebyla sice podmínkou, ale ve starověku nutností, protože král musel vykonávat a vést rituály, navíc stál často v čele vojska. Viz také poznámku o Činhüngovi.

³² Tuto povinnost měl zejména sangdädüng (nebo jemu podobný představitel rodových náčelníků před vznikem této funkce), ale zřejmě i vysoké úřednictvo. Jeden z případů kritiky panovníka je zaznamenán v roce 777, podle dalšího textu není ovšem jasná reakce krále, který ve své funkci ještě tři roky zůstal, než byl zabit povstalci. Jiný případ pochází z doby panování královny Činsöng, která dala úředníka, o němž si myslela, že je autorem anonymního pamfletu, uvěznit.

³³ Tento záznam může být smyšlený, protože instituce rádce – prostého člověka neměla v Koreji tradici jako v Číně, a udělení úřadu mimo zavedený systém se nezdá příliš pravděpodobné.

³⁴ S. V. Volkov a ostatní sovětští koreanisté mluví o úřednictvu v Kogurju a Päkče od 4.–5. století, u Silly až v období 5.–6. století. S prvním mezníkem nesouhlasíme zcela, u Kogurja bychom jeho vznik posunuli minimálně do 3. století, u Päkče na přelom 3. a 4. století, u Silly v zásadě nemáme námítky, přičemž bereme v úvahu hlavně monografii Li Ogga. Z Volkovovy studie máme dojem, že chápe úřednictvo v intencích pozdějšího vývoje v období Korjō a Čosön, což by, dovedeno do důsledků, mohlo znamenat, že ve starověku žádné neexistovalo.

³⁵ Samozřejmě i doporučení předpokládalo náležitý původ adeptů.

³⁶ Možná spíše potvrzení; podle nejstarších děl – zvláště Hwarang segi – víme o frakcích na dvoře minimálně od 6. století. Ty pak podle svého postavení ovlivňovaly panovníkův výběr, do něhož zasahovaly i královny, královny matky a další ženy.

³⁷ Zde lze souhlasit s Volkovem, který tvrdí, že Kogurjō nedisponovalo takovou byrokracií (a to ani vojenskou), jako Silla a Päkče. (Volkov 1987, 37) Zde opět upozorníme, že kroniky mohou být zkreslené, což v případě Kogurja bezpochyby platí. Viz kapitola 4.

³⁸ Podle Samguk sagi poslala v roce 640 silská královna Söndök syny z významných rodin do tchangské Číny a totéž v té době činila i další dvě království. (Samguk sagi [sang], 111)

³⁹ Na počátku Sjednocené Silly, v roce 668, je zaznamenáno poselstvo k tchangskému dvoru s žádostí o konfuciánské knihy. Poselstvo přivezlo na 50 svazků, ve své většině obřadních spisů. (Samguk sagi [sang], 163) Větší zásilku obdrželo poselstvo v roce 717. V roce 728 byl bratr krále vyslán do Číny, aby požádal císaře o dovození studovat potomkům silské aristokracie na Státní škole v Čchang-anu, čemuž bylo vyhověno. K roku 825 najdeme záznam, že posel ze Silly žádal čínského císaře, aby dovolil korejským studentům vrátit se domů, a zároveň prosil o přijetí dalších 12 mladých mužů. (Samguk sagi [sang], 226–227, 288)

⁴⁰ Lze je také rozdělit podle funkce. Tito úředníci/hodnostáři měli na starost vnitřní záležitosti, státní sýpky, ceremonie a rituály, ochranu krále, odměny a tresty a vojenské záležitosti. (Volkov 1987, 38)

⁴¹ Podle nejruznějších vědců byl politický a úřednický systém v Päkče spojením kogurjōského a silského, což je tvrzení pochopitelné. Zdá se, že v prvních staletích bylo Päkče více pod vlivem Kogurja, později naopak Silly.

⁴² O hwarangích se budeme zmiňovat v jednotlivých kapitolách v podstatě v průběhu celé práce, proto zde uvádíme jen velice stručné hodnocení. Připomeňme jen, že výzkum této organizace se v průběhu jejího zkoumání od 60. let minulého století mění a s nálezem Hwarang segi (Životopisů hwarangů) koncem 80. let 20. století se rozšiřuje o nejrůznější spekulace. Protože výzkum není uzavřen a mnohé pohledy bývají poněkud nestandardní, pokusíme

se pouze sumarizovat věrohodnější prameny s tím, že dílo Hwarang segi budeme popisovat v kapitole 7. a ukázky z něj uvádíme v příloze. – Organizace hwarangů měla v různých dobách své existence různé formy. V jejím čele stál vůdce, jenž byl vybírán (podle všeho královským dvorem, později i „kolegy“) a nazýván pchungwöldžu (pán větru a měsíce) či kuksön (státní nesmrtný – domníváme se, že původně šlo o dvě různé funkce, jež později splynuly). Pchungwöldžu vedl skupinu hwarangů, z nichž každý měl dále na starosti několik nangdo (skupina mladíků). V čele každé skupiny nangdo pak stál nangdu (hlava mladíků), přímo podřízený „svému“ hwarangovi. Počet hwarangů-vůdců skupin v různých dobách činil 3 až 8 mladíků, a jak naznačují Hädong kosüngdžön (Životopisy nejslavnějších korejských mnichů), jejich počet během celé historie Silly nepřesáhl dvě stě, počet členů nangdo byl od několika set do několika tisíc. Co se týká bojových umění hwarangů, kromě drobné zmínky o lukostřelbě a jezdeckví v Samguk jusa a o šermu v Hwarang segi neexistují žádné záznamy, které by ukázaly, jakou roli hrál v organizaci jejich výcvik. Ani není zcela jasné, zda byly tyto aktivity součástí výchovy všech členů organizace, či jen členů sekce vojenských záležitostí. Lze shrnout, že hwarang byla významná organizace, jejímž účelem bylo vychovávat mladé aristokraty pro jejich budoucí státní – civilní nebo vojenskou – službu, a tím přispívala k centralizaci a organizaci státu. Organizace údajně vznikla v 37. roce panování Činhünga (576), podle náznaků však dříve, a byla rozpuštěna v prvním roce vlády krále Sinmuna (681) poté, co 27. vrchní hwarang Hümdol, manžel Kim Ju-sinovy dcery Čingwang, povstal proti králi, v čemž mu napomáhal určitý počet hwarangů. Později došlo k pokusům o znovuoživení organizace, nicméně její účel se vzhledem ke změně podmínek ve státě změnil. Ke konci období Sjednocené Silly pak slovo hwarang přestalo být zcela užíváno ve svém původním významu a v období po zániku organizace, zejména za dynastie I, mělo význam šaman či prostitut.

⁴³ Nejčastějším a opakujícím se názorem je, že Wöngwang vytvořil tzv. příkazy přímo pro hwarangy, ovšem vyskytuje se i – podle nás rozumnější spekulace –, že Wöngwangovy zásady neměly s organizací nic společného a že se jednalo jen o připomenutí už existujících norem. Na to poukazuje anekdota: „V knize Samguk jörjōn je psáno, že Kusan, venkovský aristokrat ze Sarjangbu, měl přítele jménem Čchuhang. Když si spolu jednoho dne povídali, jeden z nich řekl: ‚Máme-li se pohybovat ve slušné společnosti, musíme se naučit, jak se správně chovat, abychom na sebe nepřivodili hanbu.‘ Slyšeli, že se mnich Wöngwang právě vrátil z Číny a že žije nedaleko kláštera Unmunsa. Spolu pak věhlasného mnicha navštívili a požádali ho, aby jim dal poučení, která by vedla jejich jednání po celý život. Wöngwang odpověděl: ‚V buddhismu existují příkazy pro bódhisattvy (posalgje), ale protože jste královi služebníci, stěžejí byste je mohli dodržet, protože byste se museli stát mnichy. Existuje však také pět světských příkazů (sesok ogje), které jsou:

Věrně sloužit králi (saguničchung);
se synovskou úctou sloužit rodičům (sačchinihjo);
mít důvěru k přáteli (kjoujusin);
neustupovat v boji (imdzönmutschö);
zabít živé tvory s výběrem (salsängjutschäk).

Tyto příkazy byste měli dodržovat bez nejmenšího opomenutí.‘ Kusan řekl: ‚Rozumíme všem příkazům, ale nevíme, jak zabít živé tvory s výběrem.‘ Wöngwang odpověděl: ‚To znamená nezabít živé tvory během šesti dnů očisty ani během jarních a letních měsíců. Nezabíjet domácí zvířata jako jsou koně, dobytek, drůbež a psi. A nezabíjet malé ryby ani jikry. Navíc by se neměla zvířata zabíjet pro jídlo, aniž by to bylo nezbytně nutné. Toto je pět světských příkazů.‘ Kusan a jeho přítel se zavázali, že příkazy budou dodržovat bez pochybení. O několik let později byli povoláni do zbraně a vykonali mnoho statečných činů.“ (Samguk jusa, 436) – Termín „královi služebníci“ je ve většině prací často záměňován za hwarang a uvedená pasáž je pak chybně interpretována tak, že Wöngwang vytvořil pět světských příkazů a předal je hwarangům jako základ jejich morální výchovy. Ve skutečnosti pět světských příkazů neby-

lo vytvořeno výhradně pro hwarangy, a ačkoli mohly být součástí jejich učení, žádné historické prameny je nedávají do přímé souvislosti s organizací.

⁴⁴ Podle nás se nejedná o synonyma, jak bývá často ve studiích o hwaranzích zmiňováno, pro toto tvrzení slouží příběh hwaranga Söl Wōna, uvedený v příloze, kde je Söl pchungwōldžu a jeho sok dostává úřad kuksōn. Je možné, že později došlo ke smíšení obou názvů a používal se pouze kuksōn. (viz Samguk jusa)

⁴⁵ V nejrůznějších pramenech je tato funkce zdůrazňována a považována za hlavní; to podtrhuje i domněnka, že se mladíci líčili a oblékali do barevných (ženských?) šatů. Kroniky však za hlavní považují jejich přínos morální a vojenský.

⁴⁶ Samozřejmě nejde, stejně jako u dalších vojenských umění, pouze o složku bojovou, byla spojena i s duchovním cvičením, meditací, pobytem v horách atp.

⁴⁷ O tom podrobněji v kapitolách 5. a 6.

⁴⁸ Zde se určitě uplatňoval vliv Číny, alespoň zřetelně u Kogurja (dělení na 5 oblastí podle světových stran), v Sille bylo oblastí 6 (4 světové strany a „horní“ a „dolní“).

⁴⁹ Zatímco hlavním městem Sily zůstalo po téměř tisíc let Kjōngdžu (Kūmsōng), Kogurjō stěhovalo metropoli mnohokrát (6 hlavních měst Čolbon – Kungnāsōng (3 n. l.), Hwangdosōng (209), Tonghwangsōng (247), Pchjōngjangsōng (427) a Čangansōng (586), Pākče se z původního Ůrjesōngu přesunulo do dnešních měst Kongdžu (Ungdžin) a v roce 538 do Pujō (Sabisōng), které leží nepříliš daleko od sebe.

⁵⁰ Viz kogurjōské dělení obyvatel na čwasik (nemusejí obdělávat půdu) a haho (rolníci). Otroci (no) a haho mají přitom za úkol zásobovat ka (bojovníky).

⁵¹ O rozsahu nesvobodného obyvatelstva se dosud silně spekuluje, obecně lze říci, že je přeceňováno (viz například M. N. Pak). To ovšem neznamená, že by neexistovala instituce otroků, ale například otrokem se nestal automaticky obyvatel poraženého státu nebo zajatec. Li Ogg (Li Ogg 1980, 208) tvrdí, že počet otroků v Kogurju byl velký, ale tuto informaci nikdo z vědců nevyjadřuje procentuálně.

⁵² Kroniky dokládají rozsáhlé mobilizace při stavbách a přestavbách hlavních měst, obranných systémů a pevností. Některé vedly k široké nespokojenosti a svržení panovníků.

3.2.2. Sjednocená Silla: Elita, byrokracie, vzdělanci

V 6. a 7. století bylo v Sille vytvořeno několik významných institucí, ministerstva (první ministerstvo války, 517), úřady pro správu paláce, cenzorské orgány. Stále existoval nejvyšší úřad ve státě – sangdādung – i jeho protějšek čungsi, řídící výkonnou moc. Ještě před sjednocením poloostrova se ústřední moc v Sille snažila o vytvoření institucí podle čínského vzoru (královna Čindōk, král Mujōl, vládli 647–661), což se částečně podařilo, ale všechny následující reformy, převážně z poloviny 8. století (král Kjōngdōk, vládli 742–765), byly neúspěšné a za panování následujícího krále Hjegonga (vládli 765–780) zrušené. Do konce Sjednocené Sily se tedy ve správě uplatňovala pravidla, jež vznikla těsně po sjednocení země.

Aparát, který se stále rekrutoval z dědičné elity, se dělil na ministerstva (pu), menší úřady (so; sem pat-

řily i inspekční úřady) a čōn. Nejvyšším výkonným orgánem byl Čipsasōng (původně Pchumdžu, později Čipsabu), který sloužil i králi pro případné konzultace, dále tu bylo 12 ministerstev. Menší úřady byly buď samostatné, jako například Úřad pro vodní hodiny Nugakčōn, Úřad pro správu akademie Kukhak či správa jednotlivých buddhistických klášterů, nebo (stejně jako čōn) podřízené jednotlivým ministerstvům. V Čipsasōngu mělo hodnost 27 lidí, s pomocníky všeho druhu však celá instituce zaměstnávala několik set lidí (nejvíce 796 v 9. století). (Volkov 1987, 50–51)

Hodnosti, které nemusely souviset s úřadem a byly výsadou elity, zůstávaly na 17 stupních. Dvě další, „zvláštní“ a „výjimečný“ (tägakkan a tchädägakkan), byly přiznány nejvýraznější postavě starověkých korejských dějin, Kim Ju-sinovi. První dostal za zásluhy při porážce státu Pākče, ale když byl pak tägakkanem jmenován bratr vládce, diplomat a vojevůdce Kim In-mun, pro Kim Ju-sina byla vytvořena nová hodnost. (Samguk sagi [ha], 233) Původně šlo spíše o tituly udělované za mimořádné činy, ale postupem času se vžily, takže se počet hodností ustálil na devatenácti. Z prvních devíti stupňů sestávalo centrální úřednictvo, zbytek tvořilo provinciální, tedy i úředníci poražených království, což později významnou měrou přispělo k pádu Sjednocené Sily.

Mezi nejdůležitější osobnosti království patřili stále sangdādung, stojící mimo výkonnou moc, čungsi, ministři a ti, kteří stáli v čele některých menších úřadů so (hodnost jong). Následovaly stupně kjōng, täsa, sadži, sa. S vytvořením jednotné armády v 7. století vznikly i nové hodnosti vojenské, stále se těšící velké vážnosti, Kim Pu-sik v Samguk sagi připomíná existenci asi 3 600 vojenských hodnostářů, kteří se oblékali do kůží a podle svého postavení mohli nosit i další doplňky.

Během 8. století došlo k několika pokusům o reformy. Král Sōngdōk (vládl 702–737) vydává jakýsi blíže nespecifikovaný kodex chování úředníka, v roce 758 (za krále Kjōngdōka) jsou ze služby propuštěni všichni, kdo se po dva měsíce nedostavili do služby. V roce 834 si král Hūngdōk (vládl 826–836) stěžuje na nedodržování tradičního systému kolpchum a vzrůstající aroganci místního úřednictva, soutěžícího v dosažení co největšího luxusu a nezachovávaných předepsaných rituálů. (Samguk sagi [ha], 138) Jak již bylo řečeno výše, jednalo se o první významnější střety mezi úřednickou elitou a mnohdy ekonomicky silnější provinciální aristokracií.

Svědectví o výběru úřednictva za základě vzdělanosti pochází až z konce 8. století. Ještě před sjednocením poloostrova však jmenovala královna Čindök sillské učence, aby šířili vzdělanost po celé zemi, a v roce 682 byla založena Státní akademie Kukhak, spadající původně pod ministerstvo obřadů. (Samguk sagi [ha], 247–8)¹ Akademie měla svého „ředitele“, který stál na úrovni nižších institucí so. Obsah přednášek byl konfuciánský: tvořily jej četba a výklad Konfuciových *Hovorů*, *Knihy proměn*, *Knihy dokumentů*, *Knihy písní*, *Knihy obřadů*, *Análů Jar a Podzimů* a *Výboru z (klasické) literatury*, *Wen-süan*. Každý z přednášejících měl svou specializaci, lekce se dělily do tří skupin a zahrnovaly i další klasické čínské knihy. V roce 788 byly poprvé vypsaný „státní zkoušky“ a stanoveny tři stupně učenosti (podle objemu znalostí čínských klasiků): nejvyššího stupně dosáhli ti, kteří obsáhli pět klasických knih a tři historické – čín. *Š' - ťi*, *Chan-šu* a *Chou Chan-šu* – navíc i základní díla čínských filosofů; do druhého patřili znalci v oboru obřadů, dějin a *Knihy o synovské oddanosti (Siao-ťing)*, ke třetímu ti, kteří zvládli přednášky ze *Základů obřadů (Čchü-li)* a *Knihy o synovské oddanosti*. Jedině ten, kdo obsáhl konfuciánský kánon nejvyššího stupně, byl navržen na úřad. (Samguk sagi [ha], 268) Věk studentů se pohyboval mezi patnácti až třiceti lety a stanovená délka studia byla devět let, ve výjimečných případech mohla být prodloužena, stejně tak mohli být líní nebo neschopní mladíci vyloučeni. (Samguk sagi [ha], 247–249) (U této zprávy je učiněna poznámka, že dříve byli úředníci vybíráni na základě projevených schopností při střelbě z luku.)

Zkoušky nebyly povinné a nemusely vést ke kýžnému postu, ačkoli najdeme záznamy, které by mohly svědčit o tom, že určitý stupeň učenosti byl pro úřady zapotřebí. V roce 789 kupříkladu propukl u dvora spor o obsazení jakéhosi úřednického místa a jedna strana tvrdila, že kandidát nesplňuje požadavek „učenosti“, druhá ho prosazovala s poukazem na fakt, že studoval v Číně. Král nakonec adepta jmenoval; můžeme se ovšem domnívat, že pocházel z významné rodiny a že tedy šlo o pouhý střet frakcí. (Samguk sagi [sang], 269) Svědectví o vážnosti Kukhak a vlivu jeho absolventů najdeme v kronikách málo, pouze dvakrát během dvou set let se vyskytuje zmínka, že král zašel do akademie a požádal o výklad některé pasáže z klasických knih (roku 765 a 879). Také nevíme, zda zavedené tituly „doktor pro státní listiny“ (tchongmun paksa, 714), „doktor medicíny“ a „doktor počtů“

(üihak paksa a sanhak paksa, 717), „doktor astronomie“ a „doktor pro vodní hodiny“ (čchönmun paksa a nugak paksa, 749) nebo „doktor práva“ (juljöng paksa, 758) (Samguk sagi [sang] 224, 226, 246, 252) existující ještě před zmiňovanými zkouškami, měly co do činění s Kukhak a zda tito „doktoři“ byli absolventy školy.² Není ani zřejmé, zda šlo o úřady nebo o tituly bez další návaznosti na státní správu.³

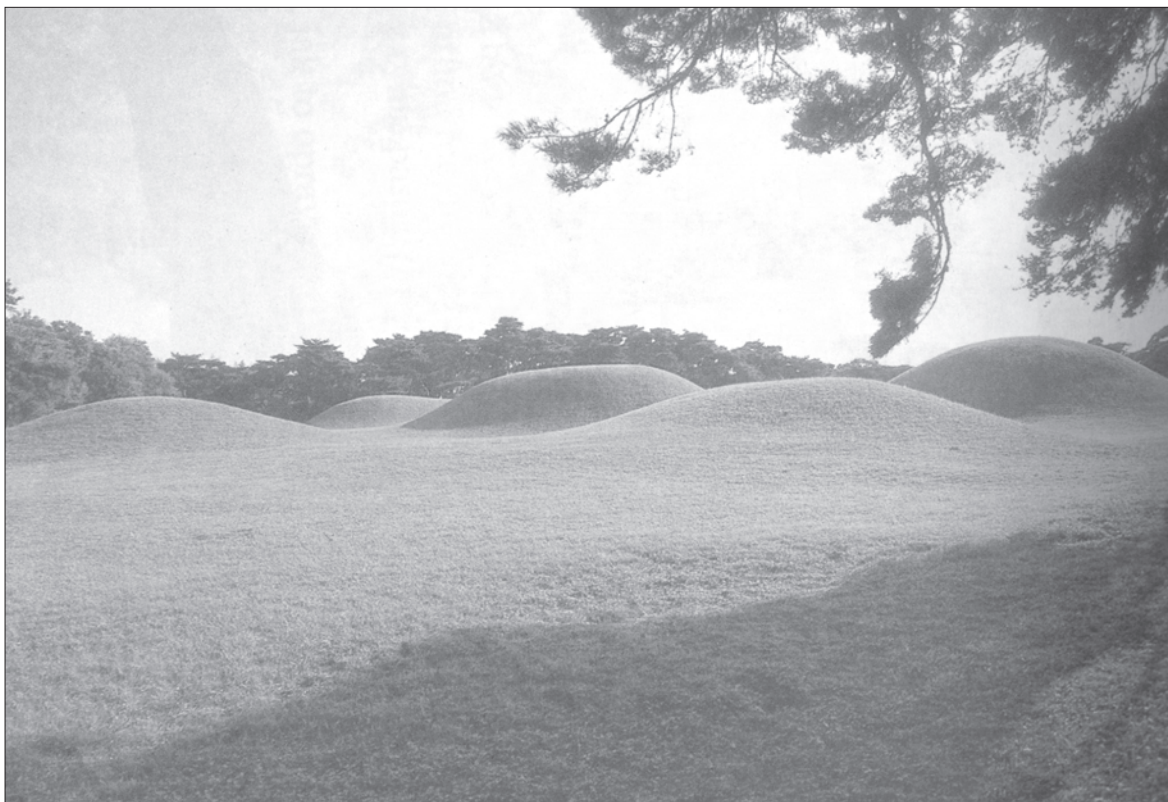
Ani studium v Číně nezaručovalo postavení. Pro toto tvrzení slouží příklad známého sillského učence Čchö Čchi-wöna, který ve dvanácti letech odešel do tchangské Číny, kde v roce 874 složil úřednické zkoušky pro cizince⁴ a po určitou dobu sloužil u tamního dvora. V Koreji se mu však nepodařilo prosadit žádné reformy, nýbrž se setkal s podezřívavostí a závistí. Titulu a ocenění se dočkal až po zhruba 150 letech za dynastie Korjō. (Samguk sagi (ha), 407–414) Království Silla stále setrvalo na systému kolpchum a ani sebelepší vzdělání nedokázalo překonat bariéru mezi elitou první a druhé třídy.

Nejdůležitější změnou, k níž došlo po sjednocení země, byl vzrůst královské moci. Růst autority krále na úkor aristokratických rodin, jeho mocenských soupeřů, vedl však také k politikaření, frakcím a nakonec i pádu království.

Moc trůnu upevnil už král Sinmun (vládl 681–692). Po rozsáhlé čistce mezi příslušníky starých rodů obrátil pozornost na vytvoření politických a vojenských institucí, které mohly účinně napomáhat upevnění královské moci. Za vlády jeho druhého syna Söngdōka (702–737) byla autorita trůnu v Sille definitivně zajištěna a sjednocené království se mohlo konečně těšit vnitřnímu klidu.

Přes svrchovanost moci trůnu nelze říci, že by byl otřesen samotný „systém kostí“; příslušníci pravé „kosti“ nadále tvořili skupinu na vrcholu hierarchického žebříčku. Hlavním rozdílem ovšem bylo, že jejich moc byla oslabena a úměrně tomu se zvýšila úloha aristokracie šestého hodnostního stupně. Jeho příslušníci nemohli stejně jako dříve sloužit v nejvyšších orgánech státní správy, ani být jmenováni do vysokých státních úřadů. Tato aristokracie s menšími výsadami se sblížila s trůnem; navzdory překážkám vytvořeným hierarchickým sociálním systémem měli mnoho společných zájmů a příslušníci této vrstvy se začali dostávat do popředí sillské společnosti. Vzhledem ke znalostem a zkušenostem král stále více využíval jejich rad ve věcech státní správy, takže postupně začali hrát významnější politickou roli.

6 Orüŋg (tzv. „Pět hrobů“), 1.–2. století, království Silla, Kjöngdžu, Korejská republika. V „Pěti hrobkách“ odpočívají první čtyři sillští vládci a Pak Hjökköseho manželka Arjöng.

V souladu s výrazně posílenou mocí trůnu došlo i ke změnám v činnosti orgánů ústřední vlády. Struktura státní správy Sjednocené Sily v podstatě vycházela z období Tří království. Výraznou změnu však můžeme pozorovat na významu, který se začal přikládat vládní radě (Čipsabu) jako nejvyššímu orgánu státní správy, vytvořenému v roce 651. Spíše než úřad reprezentující zájmy aristokracie byl Čipsabu určitým druhem vlády podléhající příkazům krále. Její nejvyšší úředník čungsi byl vlastně jakýmsi protipólem předsedy rady hwabäk (sangdädünga). Čungsi byl od zhruba 8. století považován za významnější osobnost než sangdädüŋg, což naznačuje, že v politické struktuře Sjednocené Sily došlo k dalšímu posílení moci krále a – pokud je naše teze o funkci hwabäk jako poradního shromáždění patriarchů nejvýznamnějších rodů správná – k posílení výkonné moci na úkor poradní. Nové zavedení úřadu nejvyššího ministra s jeho třemi stupni (sangdžäsang, čadžäsang, samdžäsang) pak tuto tendenci ještě podpořilo.

Rozhodující moc trůnu ve Sjednocené Sille je patrná ze změn v organizaci armády. Šest vojenských posádek z doby před sjednocením, které byly pod

velením aristokracie a jejichž organizace odpovídala dřívější kmenové tradici, bylo nahrazeno devíti vojenskými divizemi vytvořenými z branců a deseti posádkami. Těchto devět divizí tvořilo armádu státu, jejímž sídlem bylo hlavní město. Své příslušníky rekrutovaly nejen z původních obyvatel Sily, ale i z dřívějšího Kogurja a Päkče a také z kmene Malgal. Tyto divize zřejmě operovaly pod přímým velením krále, jemuž každá jednotka skládala přísahu věrnosti. Devět divizí v Kjöngdžu doplňovalo deset vojenských posádek mimo hlavní město, rozmístěných ve všech provinciích Sjednocené Sily. Ty byly pověřeny obranou země i zajištěním vnitřního pořádku.

Sjednocená Silla vznikla územní expanzí, takže bylo nezbytné vytvořit rozšířený systém provinční a místní správy. Základními jednotkami místní správy v období Sjednocené Sily byly provincie, prefektury a okruhy. Okruhy se dále dělily na vesnice a zvláště osady pro nsvobodné obyvatele. Existovala také městská centra nazývaná malá hlavní města (sogjöng), kam Silla přesídlovala aristokracii ze států, které dobyla. Je ale pozoruhodné, že části této elity z dobytých území byl přiznán status podle postavení, kterému

se těšila dříve. Sillská aristokracie lpěla na Kjöngdžu a odrážela veškeré snahy o přestěhování metropole, která měla evidentně nevýhodnou polohu. Někteří příslušníci aristokracie z hlavního města však přesídlili do malých hlavních měst sogjōng, jež pak začala hrát zvláštní roli ve společenském a kulturním životě Sjednocené Silly.

Většina aristokracie zůstávala v hlavním městě Kjöngdžu (Kümsōng, Zlaté město), neboť navzdory své částečně podlomené politické moci disponovala stále nesmírným bohatstvím.

Podle zvyklostí z doby před sjednocením dostávala aristokracie Silly dědičným lénem vesnice, zemědělskou půdu, pastviny a obilí, a tím postupně nahromadila obrovské jmění. Vládní úředníci dostávali za své služby půdu do dočasného užívání; z ní mohli vybírat daň v obilí a zřejmě také využívali rolníky, kteří na ní pracovali.

Na rozdíl od zvětšujícího se bohatství aristokracie byla léta válečného stavu provázející sjednocování poloostrova spojena s velkým zchudnutím venkova. Stále více rolníků nebylo schopno splácet dluhy a upadalo do otroctví. Velký počet řemeslníků a jiných pracovních sil v postavení otroků byl přidělen do paláců i státních institucí zajišťujících chod královského domu; řemeslníci-otroci byli používáni také při stavbách, výrobě zbraní a lodí. Pokud domy nejvyšších úředníků skutečně vlastnily až tři tisíce otroků, pak se lze domnívat, že jejich celkový počet tvořil podstatnou část sillské populace. Málo se změnilo ve struktuře vesnic; stále převládal starý způsob dělby práce i systém vzájemné pomoci; ovšem i tyto jednotky byly kontrolovány a úředně podchyceny a pro státní účely byl v každé vesnici pořízen registr obyvatel, který kro-

mě soupisu lidí obsahoval i soupis jejich „majetku“.⁵ Vedle vesnic svobodných obyvatel zaznamenáváme také osady nesvobodných lidí, jejichž postavení bylo v podstatě shodné s postavením otroků. Do nich byli převáženi váleční zajatci nebo těžcí zločinci. Existence těchto nesčetných komunit ve všech oblastech země je jedním z charakteristických rysů sillské společnosti. Zvláštní osady se tvořily i z neprivilegovaných nebo společensky nepřijatelných příslušníků opovrhovaných zaměstnání jako bylo řeznictví, košíkářství, rybářství, do této kasty patřili také herci, kejklíři a hu-debníci obojího pohlaví.⁶

Poznámky

¹ Na tuto státní školu navázala za Korjō Kukčagam a posléze Sōngjungwan v období Čosōn.

² Podle obsahu přednášek se domníváme, že ne.

³ Přikláníme se k interpretaci těchto titulů ve smyslu pozdějších odborníků z řad tzv. čunginů, tedy učené střední vrstvy specialistů.

⁴ Není zřejmé, zda se tyto zkoušky lišily od standardu. Vzhledem k tomu, že Čchō byl pak pověřen mnoha úřady v Číně, předpokládáme, že musel obsáhnout stejnou sumu znalostí jako Číňané. O Čchō Čchi-wōnově úspěchu v Číně nás informuje kronika Samguk sagi, kde je přiložen jeho životopis, a další spisy literátů doby Korjō. V době sestavování analů Tří království, tedy o dvě století později, byla už vzdělanost považována za záruku správného řízení státu. Dodejme, že Čchō Čchi-wōn nebyl jediný, kdo v tchangské Číně složil úřednické zkoušky a zastával zde úřad. Viz také kapitoly 5. a 6.

⁵ Část z jednoho takového registru, jehož původ se odhaduje na rok 755, byla objevena, a obsah dokládá, že Silla prováděla sčítání každé tři roky a kromě počtu domácností a obyvatel se zaznamenával i počet kusů dobytka a koní, moruší, borovic a ořešáků i rozloha různých typů půdy jako zavlažovaná rýžová, „suchá“ (tj. nezavlažovaná) a konopná pole. Domácnosti pak byly tříděny podle počtu dospělých osob schopných vykonávat povinnou pracovní službu. Detailní záznamy obsažené v tomto dokumentu svědčí o nemožnosti uniknout daním a také o velkém přehledu o obyvatelstvu a jeho majetku.

⁶ V tom pokračovaly i další korejské dynastie.

3.3. Náboženské a myšlenkové systémy za Tří království a Sjednocené Sily

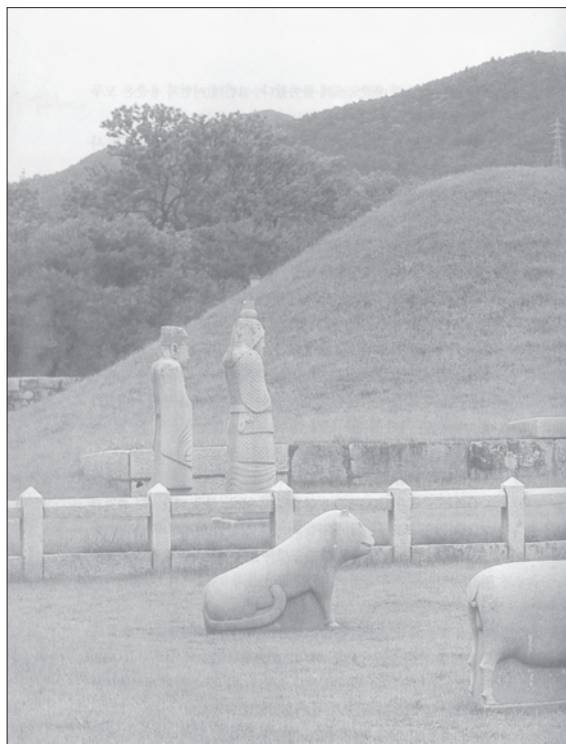
V oficiálních, starých i nových dějinách, týkajících se období Tří království a Sjednocené Sily, se většinou dočítáme pouze o existenci tzv. „tří učení“ (samgjo); konfucianismu, buddhismu a taoismu.¹ Zcela pomíjen je tak šamanismus nebo lépe řečeno původní náboženství, která hrála v době korejského starověku roli nepochybně větší, než importované směry. Přesnější než šamanismus (mugjo)² je v Koreji občas užíván termín – singjo, jenž v sobě nese spojení víry v božstva, duchy a jejich uctívání (nebo sōngjo, víra v per-

sonifikovaná božstva a jejich kulty).³ Proč se nám zdá termín šamanismus nedostatečný, vyplývá z dalších prvků, jež nejstarší náboženství a kultury vstřebaly, a to totemismus⁴ a animismus. Zjednodušeně řečeno, kultury a víry jsou v nejstarším období nedělitelné a specifické je pro ně i to, že si po příchodu nábožensko-filosofických systémů (konfucianismus, buddhismus a taoismus) zachovaly svou podstatu, dokonce s nimi dokázaly po staletí koexistovat a přijímaly jejich jednotlivá „božstva“ za svá. Singjo je založeno na víře

v božstva, na jejich uctívání, a na ctění zejména kosmických těles (Slunce⁵, Měsíce, hvězd), hor, řek, stromů a skal. Božstva se dnes obvykle systemizují a dělí na kosmická, božstva země, hor, cest, vody⁶, ohně, větru, stromů, kamenů, pěti směrů, bran a dveří, dále existují bohové nekalí – duchové podsvětí, nemoci – a protibožstva nemocí, například Čchöjong⁷, duchové zemřelých – králů, svatých, vojevůdců, příbuzných, hrdinů atp. Tento rozmanitý panteon je průběžně doplňován a mění se nejen podle období, ale i lokality. Podstatná pro starší dobu v Koreji je komunikace se světem duchů a osoba, která ji zprostředkovává (a které se dnes říká šaman⁸): může to být zařikávač, geomant, astrolog, léčitel, věstec, pchansu-slepý věstec, lékař, nebo nějaké médium, jak se dozvídáme z náznaků v kronikách.

Duchové, jimž se obětovalo za nejstarších dob, byli nespočetní, většinou se však rozdělují na božstva (duchy) nebeská a pozemská. Do kategorie nebeských patří kult božstev Slunce, Měsíce, hvězd, hromu, tepla a chladu; z nich je samozřejmě nejuctívanější božstvo Slunce.⁹ Mezi pozemskými božstvy bylo nejoslovovanější božstvo hor; podle starých korejských pramenů existovaly dva druhy obětí horám: prvním se říkalo täsa a patřily třem posvátným horám, druhým sosa pro 24 menších horských božstev (v různých ročních obdobích). Z korejských pohoří byla nejpoblíbenější Paktusan, Tchäbäksan a Mjohjansan. U těchto tří se věřilo, že z nich sestoupil na zem Hwanüng, který zplodil zakladatele nejstaršího korejského státu Tanguna.¹⁰ Tangun je považován za mytického zakladatele království Ko Čosön; původně mu bylo obětováno jako nespécifikovanému božstvu hor¹¹ a lze jej zařadit do kategorie srovnatelné s čínským Chuang-tim.

V nejstarších dobách bylo náboženství chápáno jako součást politiky, to znamená, že náboženský život a přinášení obětí se stávaly jednou z nejvýznamnějších povinností nejprve kmenového náčelníka a posléze vládců¹², později byly přeneseny níže, na speciální úředníky nebo exorcisty. Zařikávač (tedy v mnoha případech šaman) zprostředkoval lidem vůli Nebes a naopak vyjevoval Nebesům jejich přání. To znamená, že původně král nebo kmenový náčelník vykonával funkce všechny, později vznikly specializace. Tento člověk se musel vyznat v astronomii, uměl předpovídat budoucnost a číst ze znamení (orákul), popřípadě zlá znamení zaháněl; s jeho funkcí souvisela i představa, že musí umět hrát na hudební nástroj, protože hudba byla s rituály bezprostředně spojená. Svatyně

7 „Hrobka krále Suroa“, 1. století n. l., království Karak/Kaja, dnešní jihovýchodní oblast Korejské republiky. Král Suro byl společně s pěti bratry seslán, aby založil království Kaja.

bývaly (a dlouho ve vesnických společenstvích zůstaly)¹³ na úpatí hor a prostor okolo nich byl považován za posvátný. Nejposvátnějším byl oltář zakladatele státu, kam se obraceli vládcové v případě nouze nejvyšší. Člověku, který komunikoval s Nebes¹⁴, se říkalo sinin (člověk- duch) nebo sönin (člověk-svatý)¹⁵ a býval to šaman, zařikávač nebo čaroděj, původně kmenový náčelník nebo později vládce, pak člověk nadaný potřebnými schopnostmi.

Ve starověku je tedy ten, kdo komunikuje s Nebesy, osobou multifunkční (se vznikem států nejčastěji král): nutnost kumulace funkcí je zjevná a při čtení kronik si uvědomujeme fakt, že vládce (i nižší) zodpovídal za stav země a musel svůj mandát potvrdit ve chvílích, kdy mu Nebesa zjevovala neblahá znamení. Ta byla chápána jednak jako zkoušky, také ovšem jako nespokojenost Nebes s jeho vládou. Z toho vyplývá, že vládce-šaman dostal od Nebes zprávu, musel ji dešifrovat a umět s ní naložit. Kolem 4. století už zaznamenáváme přesun funkce nejvyššího šamana níže, i když králova zodpovědnost jako nejvýše postaveného ve státě trvá až do moderní doby.¹⁶ V souvislosti s touto změnou bývá často zmiňována organizace hwarangů

(jež má ovšem ve svých zásadách i prvky konfucianismu a buddhismu), která vznikla v Sille v době, kdy už náboženské rituály nebyly součástí povinností vládaře; ten za ně sice zodpovídal, ale přímo je neprováděl. Součástí výchovy hwarangů, v níž se zdůrazňuje vojenský prvek, byla i povinnost učit se nejrůznější zařikávání a v dochovaných kronikách se zmiňují na několika místech jako zařikávači.¹⁷ V podstatě tutéž funkci měla sekta Čoüi sönin (svatí černě oblečení), mladí válečníci z Kogurja, kteří se stejně jako hwarangové cvičili ve vojenském umění a v magických praktikách. O nich existují zmínky už ve 2. století v čínských pramenech; mluví se o paláci Kjöngdang¹⁸, kde dívky a chlapci recitují sútry a učí se střilet z luku. Korejská historie tuto instituci příliš nezmiňuje, oficiální kroniky pouze připomínají její existenci, ale jsou i jiné prameny, kde se o této organizaci mluví jako o ženatých mniších v bílých oděvech s černými pásy, používaných při veřejných pracích, válečných střetech nebo rituálech.¹⁹

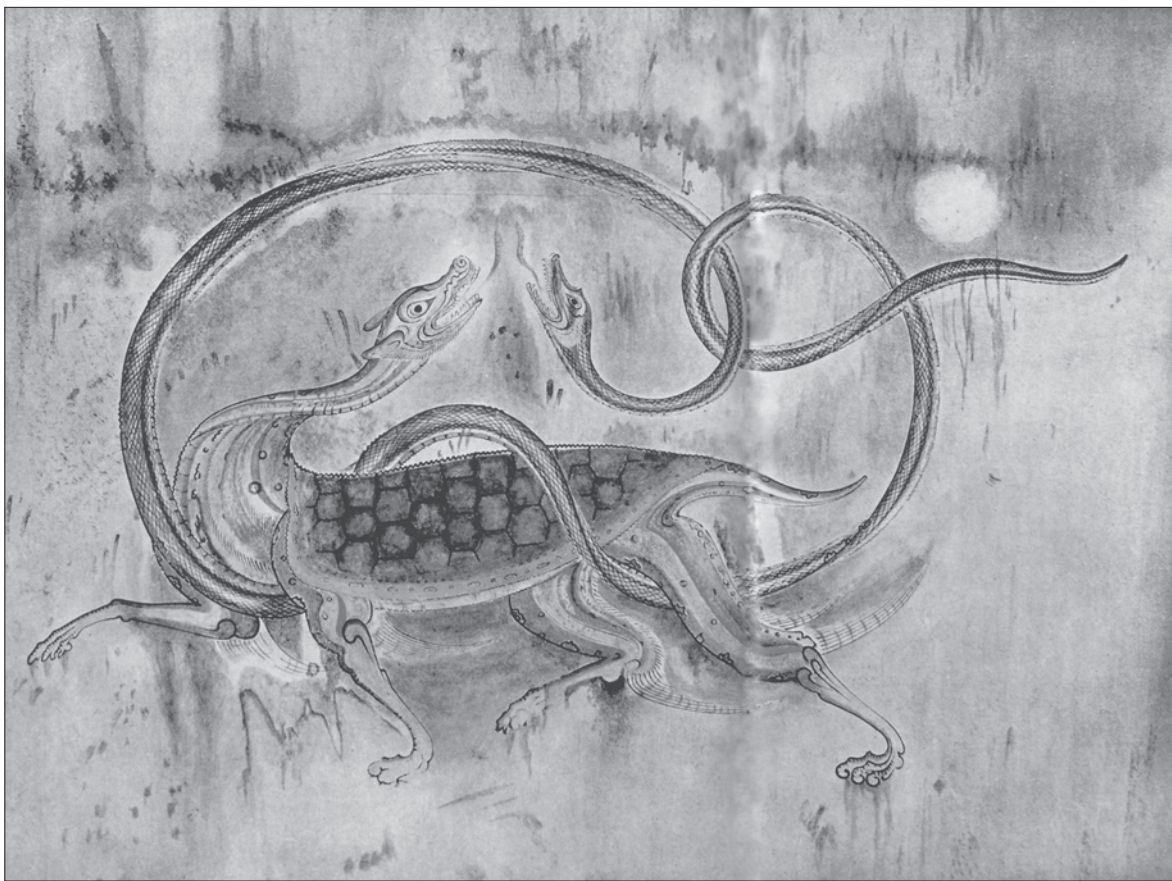
Všechna Tři království se seznámila s konfucianismem, z něhož přijala některé ze základních vztahů²⁰, jež aplikovala na stávající rozvrstvení společnosti. Podle stupně vyspělosti jednotlivých států pak byly vytvářeny vzdělávací instituce, jež znamenají počátek organizované vzdělanosti, ovšem bez návaznosti na nadstavbu. V popisovaném období byl konfucianismus chápán pouze jako součást vzdělanosti a kultury a jeho rozhodující ideologický význam v Koreji je novějšího data.²¹

Buddhismus byl v Koreji poprvé přijat²² v roce 372²³, kdy mnich Sundo přinesl z Číny do Kogurja nespécifikované buddhistické sútry a podobizny Buddha. O dvanáct let později se buddhismus stejným způsobem dostal do Päkče, kde se mu údajně dostalo vřelého přijetí. V obou případech byl akceptován královskými rody jako součást jejich otevřenosti čínské kultuře. Do Sily se buddhismus dostal z jižní Číny na počátku šestého století a byl mu nakloněn sillský panovnický rod, ale králi Pöphüngovi (vládl 514–540) se podařilo překonat odpor aristokracie a zajistit oficiální přijetí buddhismu v zemi až v roce 535.²⁴ Ve všech Třech královstvích vzešla iniciativa k šíření buddhismu od královského rodu a v jeho počátcích lze jen těžko popsat, jaká směsice byla vlastně hlásána. Určitě nešlo o učený výklad, neboť tak by nový myšlenkový proud určitě nebyl akceptován, ale o poměrně citlivý přístup jednotlivých misionářů, kteří ideje předkládali srozumitelným způsobem a s ohledem na původní nábo-

ženství a kultu. Spíše než jako nové náboženství by bylo možné charakterizovat buddhismus v této fázi jako rozšíření původních kultů. Buddhismus se záhy stal jednotícím ideologickým principem, podporujícím stát a zároveň státem podporovaným. Tato dvojakost znamená i loajalitu ideologie vůči státu a její poněkud vulgárnější chápání jako stát ochraňující (hoguk pulgo).²⁵ I úroveň informací o vzniku buddhismu a jeho počátcích nebyla vysoká, jak dosvědčují záznamy z *Hädong kosüngdžön*.²⁶ Po počáteční fázi, která chápala buddhismus jako prostředek k osobnímu (popřípadě státnímu) štěstí (kibok pulgo), nastal u mnišské komunity obrat směřující k hlubšímu studiu a teoretickým pojednáním. Ovšem zhruba do 6. století, místy až do konce Tří království, byla rozšířená představa jednoty věřících, všech poslušných učení Buddha, a jednoty celého národa, kde všichni oddaně slouží králi. Tato interpretace buddhismu sehrála významnou roli v nejrůznějších válečných střetech a víra v raných korejských státech také napomáhala jednotě a soudržnosti. Nesmíme ovšem zapomenout, že ve všech královstvích byla přijata i proto, že buddhistické učení o reinkarnaci, o znovuzrození vycházejícím z karmy, bylo traktováno jako potvrzující privilegované postavení aristokracie.

Přestože byl buddhismus učení osobním, v době Tří království byl přijímán jako ochranné. Zvláštní vážnosti se těšily sútry jako Sútra humánního panovníka (Inwangjöng), v souladu s jejími principy se konaly obřady nazývané Shromáždění sta mnichů k recitaci sútry (Päkčwa kanghō, také Inwanghō) určené k modlitbám za blaho státu. Mezi četnými buddhistickými chrámy ve Třech královstvích patřily k největším ty, které byly zasvěcené obřadům na ochranu státu. Kolem 7. století začaly ve všech královstvích převládat tendence k vnějším a formálním stránkám nauky, což mělo za následek mnohdy ambiciózní stavby, stejně obrovské byly náklady na provoz klášterů a rituály.²⁷ To se ovšem ještě rozšířilo za Sjednocené Sily. Příkladem propojenosti buddhismu se státními zájmy je přesvědčení, že devítiposchoďová pagoda chrámu Hwangjongsu v Kjöngdžu ze 7. století symbolizovala předurčenost Sily podrobit si devět dalších východosasijských národů. Dalším je víra, že buddha Maitréja (kor. Mírük), buddha budoucnosti, prošel na půdě Sily řadou převtělení ve formě slavných válečníků hwarang. (Obecně se věřilo, že královský rod je odvozen od Šákjů, tedy přímo od historického Buddha, hwarangové byli ztotožňováni s Maitréjou.)

8 Anonym, *Černá želva s drakem*, 6.–7. století, období státu Kogurjŏ, freska na kameni z hrobky v Kangsŏ, provincie Jižní Pchjongan, Korejská lidově demokratická republika.

Jedna z nejstarších a nejzachovalejších nástěnných maleb ze státu Kogurjŏ symbolizuje spojení mužského a ženského principu: želva je ve starých mýtech Koreje považována za pramatku, drak-had je většinou její manžel; obě zvířata jsou považována za nejstarší rodičovskou dvojici.

Není také pochyb, že výzvy mnichů ke statečnému boji v bitvách za stát a jeho vládcu, ale rovněž za učení Buddha, dodávaly vojákům odvalu.

Pro buddhismus období Tří království je typická přímá kontrola státem. Päkče i Silla vytvořily hierarchii duchovních správců na úrovni okruhů, provincií a státu, kteří měli pod kontrolou chrámy a mnichy celé země. Někdy mniši sloužili jako poradci a poskytovali návody, jak vládnout, byli využíváni také jako špióni.²⁸ Buddhističtí mniši hráli průkopnickou úlohu v přinášení nových prvků čínské kultury do Koreje, neboť v období Tří království to byli většinou oni, kdo cestovali do Číny za studiem (nebo ještě dále – do Indie, odkud přinášeli sútry).²⁹ Z nejvýznačnějších jmenujme alespoň Wŏnhjoa a Ŭisanga, kteří studovali v Číně, do Indie doputovalo podle pramenů v této době mimo jiné šest známých mnichů – Hjeŏp, Hjŏntchŏ, Kubon, Hjŏngak, Kjerjun, Hjŏnju.³⁰ Mniši také sestavovali etická poučení. Zřejmě nejznámějším je pět světských

příkazů (sesok ogje) mnicha Wŏngwanga a jejich přijetí jako pravidel pro obecnou morálku.³¹ Jiná sestavil Čadžang, ta však sloužila více mnišské komunitě; větší význam měla vlivná doporučení týkající se konkrétních reforem, jež byly na jeho žádost přijaty.

Také hudba a poezie Tří království vykazuje náboženský i rituální charakter. Za rituální lze v každém případě považovat některé z písní hjangga³², jež se dochovaly z doby Silla a Sjednocená Silla. Žánr hjangga, který by se dal charakterizovat jako přechod od šamanských zaklínadel k buddhistickým prosebným modlitbám, často používali hwarangové nebo buddhističtí mniši vyzývající božstva k zásahu do lidských záležitostí. V každém případě měla hjangga nastolit harmonii mezi Nebesy a Zemí, respektive uvést do pořádku každé vybočení z normy.³³ Hudba, těsně spjatá s poezií, je rovněž naplněna náboženskými podtóny – obřadní zpěvy a tance, které doprovázely modlitby hwarangů za blaho země, jsou toho jen dokladem.³⁴

Buddhismus ovlivnil i architekturu, sochařství a malířství. Chrámů (vzhledem ke dřevu jako stavebnímu materiálu) sice většinou shořely, nicméně se dochovaly kamenné pagody a stúpy a zejména sbírka soch nejrůznější velikosti. Většina představuje Šákjamuniho (Sökka) nebo Maitréju (Mirük)³⁵ a také Kuan-jin (Avalókitéšvara, Kwanŭm, Kwanseŭm).

Buddhismus byl dominantním myšlenkovým systémem i ve Sjednocené Silly, zvláště v jejím prvním století. Vyznávali a praktikovali jej všichni bez rozdílu, od krále po nejširší veřejnost, a proto hrál zásadní roli v intelektuálním a kulturním životě společnosti Silly. Mnoho významných mnichů odjíždělo studovat učení do tchangské Číny nebo dokonce do Indie. Po návratu s sebou přinášeli nauky nejrůznějších buddhistických sekt, jež se šířily za dynastie Tchang. V této době je buddhismus nejproduktivnější co se týče překladů, komentářů a výkladů písem, některé komentáře byly ceněné i za hranicemi Koreje. Největší oblibě se těšily Nirvána sůtra a Lotosová sůtra. V době rozkvětu Silly si u aristokracie získala největší oblibu škola Avatan-saka (Hwaŏm, čínsky Chua-jen), spjatá s uctíváním Kwanŭm a se jménem mnicha Ŭisanga (625–702). Ten propagoval ideu rovnosti a princip nevlastnění, proslul také svými doporučeními králi, v nichž varoval před nákladností staveb. Hwaŏm hlásala učení všeobjímající harmonie, kde jedno se štěpí do mnohého a mnohé je sjednoceno v jednom, koncept snažící se obejmout myriádu vnímajících bytostí uvnitř jediné Buddhovy mysli. Takové učení bylo pro stát s centralizovanou mocenskou strukturou velmi vhodné, a to bylo jedním z důvodů, proč učení sekty Hwaŏm uvítala i aristokracie. Postavy buddhistického pantheonu doplnil bódhisattva Avalókitéšvara (Kwanŭm).³⁶

Dalším významným proudem v korejském buddhismu té doby byla sekta Čisté země (korejsky Čöngtcho), rozšířená zejména mezi prostými lidmi. Víra Čisté země byla buddhismem pro masy, již mohli přijmout i nevzdělaní. Nevyžadovala pochopení žádného složitého učení buddhistických sůter, stačilo pouze recitovat slova Namu Amitchabul jako způsob, jak vzdát poctu buddhovi Amitábhovi (korejsky Amitchabul). Pokud člověk pouze opakoval tuto jednoduchou formulku³⁷, mohl se znovu narodit v Čisté zemi či Západním ráji, kde přebývá buddha Amitáha. Učení Čisté země se stalo buddhismem obyčejných lidí pro přístupnost a snadnost obřadů, zčásti proto, že nabízelo naději na únik a převtělení.

V propagaci učení Čisté země sehrál zásadní

roli Wŏnhjo (617–686), snad nejvýznamnější mnich-učenec své doby. Odmítal konfrontační přístup, typický pro tehdejší buddhistické sekty, a zasazoval se o nutnost nazírání na učení z vyšší úrovně abstrakce a následného dosažení harmonie. Wŏnhjo začal kázat učení Čisté země, které hlásalo, že všichni lidé se mohou znovu narodit v ráji. Wŏnhjo podle legendy porušil mnišský slib a se silskou princeznou zplodil syna Söl Čchonga³⁸, pak cestoval po celé zemi, vedl poměrně nevázaný život, ale také se kál a snažil se zprostředkovat víru Čisté země. Jeho snaha prý obrátila na buddhistickou víru osmdesát procent obyvatel Silly.³⁹

Kolem 8. století sice buddhismus vzkvétá, rozšiřuje se o esoterická učení, ale v podstatě převládá tzv. hoguk pulgjo, běžné je recitování sůter za blaho země a tyto modlitby se stávají součástí každodenní povinné mnišské praxe. Dochází i k degradaci víry – populární byly stavby chrámů, pagod a stúp pro smrtelníky⁴⁰, kteří si tak zajistili blaho na onom světě. Nejznámějším případem tohoto druhu je Kim Tä-söngova iniciativa, jež vedla ke stavbě známého chrámu Pulguk-sa a jeskyně Sökkuram, to vše na paměť jeho rodičů. Kvetla buddhistická architektura, dokumentovatelná zvláště stavbou výše jmenovaného chrámu, který se jako jeden z mála zachoval dodnes i s dvěma slavnými pagodami (Pagodou mnoha pokladů Tabotchap a Šákjamuniho pagodou Sökkatchap).

Ilustrativní pro uspořádání nákladné svatyně je jeskyně Sökkuram, postavená pro Šákjamuniho, jehož socha se nachází ve středu vnitřního prostoru. Po stranách je jedenáctihlavá Kwanŭm, různí bódhisattvové a arhati, vytesaní v polokruhu na okolních zdech, dvě postavy králů-strážců (inwang) na stěnách předpokoje a čtyři nebeští králové (sačchönwang) střeží spojovací chodbu. Buddhistická víra iniciovala i odlévání bronzových chrámových zvonů, z nichž nejstarší dochovaný pochází z roku 725, ale nejznámější (a největší) je zvon Emille z roku 771.⁴¹ Mnoho dalších náboženských symbolů pak najdeme v hrobkách a mnohdy demonstrují přístupnost náboženství a jeho propojenost: jsou zde často vytesány symboly dvanácti zvířat zvěrokruhu, převzaté z Číny, ale s funkcí strážců zemřelých.

Buddhismus v době pozdní Silly se stejně jako společnost vyznačuje mnoha neduhy: sekty stagnují, kláštery nedostávají finanční podporu a upadají, buddhismus ztrácí původní charakter a vnějškově se zaměřuje spíše na kultu, čímž se, stejně jako na svém počátku,

9 Anonym, *Lovecká scéna*, 4.–5. století, období státu Kogurjō, freska na kameni, naleziště: Hrobka tanečníků, provincie Jižní Pchjongan, Korejská lidově demokratická republika.

začíná přibližovat původním náboženstvím.⁴² Samozřejmě se našli mniši, kteří se snažili o pozvednutí víry, zvláště její šíření mezi lidmi, jiní se pokoušeli cestou buddhismu napravit jednotlivé krále.

Novým trendem v době pozdní Silla byla obliba sekty sōn (čchan, zen). Sōn, meditativní učení, bylo v protikladu ke kjo, doktrinárnímu učení. Podle něho nemusí být víra založena na psaném slově, ale důraz se klade na to, že každý jedinec může odhalit podstatu své mysli pomocí meditace. Tato metoda měla způsobit náhlé osvícení, přímé, intuitivní porozumění podstatě Buddha za pomoci učitele a dlouhého výcviku.⁴³

Škola se do Koreje dostala zřejmě v sedmém století během vlády královny Sōndōk (vládla 632–647), ale v té době se setkala jen s malým pochopením. Na začátku devátého století se začala šířit více díky mnišům, kteří se vrátili z Číny, a to vedlo k založení sekt devíti hor (kusansōnmun). Obrovskou popularitu zenu lze přičíst i přijetí, kterého se mu dostalo u rodin mocných vládců na venkově, včetně zakladatele nové královské dynastie Wang Kōna. Oblíbenost zenu má kořeny v úpadku doktrinárního buddhismu a rozšířil se díky své nekonvenčnosti a důrazu na individualitu. Také se jím dala ideologicky ospravedlnit vzpoura mocných rodů i jednotlivců, kteří byli v opozici vůči aristokracii v hlavním městě.

S koncem dynastie Sjednocená Silla byla populární i geomancie (pchungsu). Její přitažlivost zvýšil mnich Tosōn, neboť ji systemizoval, doplnil o buddhistickou

ideu o dosažení úspěchu prostřednictvím práce a jin-jangové představy učení o pěti prvcích (pralátkách). Podle něho mají rysy krajiny a jejich uspořádání hluboký význam a vliv na osud země či jednotlivců. Na postavení v krajině závisí zkáza i prosperita a správné umístění stavby nebo hrobky může zemi i jedinci zajistit štěstí.⁴⁴ Podobně, jako se přikládá obklad na lidské tělo, je prý možné odvrátit neštěstí také stavbou chrámu na nepříznivém nebo neblahém místě. Tosōn údajně putoval po celé Koreji a vyhledával příznivá a nepříznivá znamení topografických rysů.⁴⁵

Na základě geomantické teorie považovala místní aristokracie oblast, odkud pocházela a kde žila, za příznivou, a snažila se tak dokázat oprávněnost svého postavení. Nejvýznamnějším příkladem je Wang Kōnovo hluboké přesvědčení, že jeho sjednocení Pozdních Tří království bylo výsledkem magické topografie Kāsōngu. Wang Kōn zanechal závět, tzv. Deset příkazů, což byly poučky o vládě a soubor hodnot, kterých se měli držet příští králové. V tomto dokumentu prohlásil: „*Podarilo se mi vykonat velký čin a opět sjednotit zemi, neboť jsem uměl využít skrytou magii hor a pramenů Samhanu.*“ (Eckert 2001, 55)

Pozdní Silla je obecně charakterizována jako období všeobecného úpadku. Nelze ovšem přehlédnout, že se v souvislosti s politickým a náboženským vývojem objevilo i několik nových trendů. Především je to rozšíření staveb pagod pro světské osoby. S častými změnami u moci, doprovázejícími následnic-

ké boje, se aristokraté předháněli ve stavbách pagod, aby zajistili štěstí vlastnímu rodu. Takové pagody si na svém území stavěla i místní aristokracie. V buddhistickém sochařství je pro toto období typická velká obliba soch buddhy Vairóčany, transcendentního buddhy, a samozřejmě Maitréji. Oblíbené byly i stúpy a pamětní kameny. Stúpy byly stavěny jako hroby k uchování ostatků významných mnichů. Protože jedním ze základních principů zenové školy bylo nespolehat se na texty, ale přenášet osvětlení z mysli učitele do mysli žáka, největší význam byl kladen na vztah mezi učitelem a žákem. Zpopelněné ostatky mistra se proto u členů jeho sekty nebo školy těšily nesmírné úctě. Stúpy k uctívání zenových mistrů se stavěly ve značném počtu, nejstarší pochází z roku 790.⁴⁶

Během období Sjednocené Silly soupeřil s buddhismem konfucianismus. Založení Státního konfuciánského učiliště Kukhak⁴⁷ v roce 682 bylo jedním z výsledků snahy o zavedení norem prostřednictvím kánonu. Konfuciánské učení se však šířilo pouze mezi úzkou elitou, protože v podstatě stálo v protikladu vůči hodnotám tradičního uspořádání („systému kostí“) i vůči buddhistickému učení. Konfuciánské myšlenky proto podporovali zejména aristokraté a učenci stojící mimo elitu. Ti vyzdvihovali důležitost morálních zásad aplikovatelných na všechny lidské záležitosti a tvrdili, že konfucianismus nabízí mnohem užitečnější systém veřejné morálky a sociálních hodnot než buddhismus se svým důrazem na osobní spásu a posmrtný život. Nicméně tím byl konfucianismus postaven do protikladu k tradičním privilegiím příslušníků elity a nemohl se stát ideologií státu; jeho podstatné myšlenky však byly ve společnosti zakotveny, i když jen podvědomě.

V době vrcholu centralizace královské moci v Sille si konfucianismus získával větší oblibu jako učení poskytující morální základ pro správnou vládu.⁴⁸ Ale během posledních let existence Silly, kdy se již „systém kostí“ nacházel v úpadku, se konfucianismus stal nástrojem politických reforem a ospravedlněním vzpour a převratů. Počet studentů odcházejících studovat konfucianismus přímo do tchangské Číny se zvyšoval. Ti také prosazovali, aby kritériem pro obsazování vládních úřadů bylo vzdělání namísto pouhé příslušnosti k určitému stupni v „systému kostí“. Doufali, že se tak vytvoří nový druh centralizovaného státu, jehož základním článkem budou talentovaní muži s patřičným (konfuciánským) vzděláním.⁴⁹ Nakonec to byli právě konfuciánští učenci, kteří novému státu

Korjō poskytli ideologii, alespoň v jeho počátcích.

Během Sjednocené Silly došlo k značnému rozvoji vzdělanosti a technických znalostí. V oblasti historických studií jsou pozoruhodné práce učenice Kim Tāmuna⁵⁰ z počátku osmého století, zejména pro hluboký zájem o národní tradice Silly v době, kdy většina literátů byla zaujatá kulturou dynastie Tchang.⁵¹ Velké oblibě se těšily astronomie, astrologie a matematika, které byly využívány v nejrůznějších oblastech od výkladů budoucnosti, znamení, snů, až po stavby. Konečně, za účelem přetisku různých textů, především buddhistických sůter a klasických konfuciánských děl, se rozvinulo umění tisku z dřevěných matric. Výtisk Dháraní sůtry, nedávno nalezené v Kjōngdžu v základech Pagody, která nevrhá stín (Šákjamuniho pagody, Sōkkatchap), postavené v roce 751, je nesporně starší než pagoda sama, a tudíž ho lze považovat za nejstarší dochovaný tisk z dřevěných matric na světě.

Závěrem lze znovu poukázat na zvláštnost doby korejského starověku a na jeho poměrně tolerantní přístup k náboženským a myšlenkovým proudům. Původní náboženství jsou provázána s buddhismem, jak o tom svědčí stále doplňovaný panteon duchů a božstev přejatých z buddhistických legend a také z taoismu.⁵² Konfucianismus se projevoval pouze v rovině státotvorné, sehrál úlohu při šíření vzdělanosti, do jisté míry i při přejímání určitých normativů, celkově však do sociálního a politického života společnosti zasáhl – oproti dalším etapám – minimálně. I tím je korejská starověká společnost výjimečná a zřetelně odlišitelná od dynastií Wang (Korjō) a I (Čosōn).

Poznámky

¹ Nejen pro popisované období, ale i později, což je z hlediska šíře vlivu informace poměrně zavádějící.

² Šamanismus je dnes módní po celém světě a vědci se snaží ho „dohledat“ i v Koreji. Přisuzují tak všemožným kultům šamanský podtext.

³ Ten bývá ale občas zaměňován s vulgárním taoismem.

⁴ Totemismus můžeme druhotně odvodit například od kogurjōských tzv. „svatých zvířat“, jimiž jsou kůň, prase, pes, kráva, ovce a kohout (viz také kapitola 6.8.), která nemají s pozdějším zvířetníkem mnoho společného. Samozřejmě za totemové lze považovat i medvěda a tygra s odvoláním se na mýtus o Tangunovi (viz dále).

⁵ Zde připomeňme, že v mýtu o založení království Kogurjō se objevuje nebeský posel s příjmením Hā – Slunce. Slunce hraje zásadní roli v zakladatelských mýtech a o jeho uctívání není sporu. I první mytický vládce Kogurja s titulem Tongmjōng (Světlo Východu) evokuje Slunce, slabika hā se objevuje u dalších potomků královského rodu.

⁶ Akvatická božstva mají většinou funkci spojovací – tvoří most mezi Nebesy a Zemí, přičemž voda byla od pradávna považována za ženský element.

⁷ Viz kapitola 6.7.

⁸ Z kronik se ovšem nedozvíme, jak šaman vypadal, a málo svědectví máme o konkrétní podobě rituálů.

⁹ To samozřejmě není jen korejský fenomén, ale zakladatele nejstarších korejských království lze od Slunce odvodit (viz dále v podkapitole o zakladatelských mýtech). Personifikací Slunce vznikla představa jakéhosi nejvyššího božstva na Nebesích, jemuž Korejci říkali Pán Nebes (Hananim, Hanwöllim, Čosin nebo Čchöndže), což všechno znamená Pán Nebes (v nové korejštině i křesťanského Boha). Tomu se údajně přinášely obětiny už v předhistorickém období a v nejrůznějších – zejména čínských – pramenech najdeme odkazy na průběh těchto největších obětí.

¹⁰ O mýtu o Tangunovi viz podkapitola 5.2.1.

¹¹ Jeho kult je však novodobý, vznikl s hledáním praotce národa v dobách kolem otevření země a hlavně počátkem 20. století. Tehdy také vznikla jakási svatá trojice – Hwanin, Hwanüng a Tangun (Samsin). Po staletí se vedly spory, kde Hwanüng sestoupil na Zem (o tuto poctu soupeřila pohoří Paktusan, Mjohjangan, Manisan, Tchäbäksan, Kuwölsan), později se ustálil názor, že nejsvětější je hora Paktusan, proto se jí říká Samsinsan, Hora tří duchů-božstev. Lidé však nazývali všechny vyšší hory Samsinsan a na jmenovaných existovaly a někde i existují oltáře, kam byly přinášeny obětiny.

¹² Tituly prvních králů – zejména silských (kösoğan, čhačchaung, maripkan) – evokují šamanskou funkci, u dalších se v kronikách dozvídáme, že měli magické schopnosti. Viz také další kapitoly.

¹³ V podstatě do konce dynastie I, tedy až do konce 19. století.

¹⁴ V době před vznikem království, ale i později, kdy králové už šamanskou funkci ztratili.

¹⁵ Tedy ten, kdo může komunikovat s duchy či svatými (božstvy).

¹⁷ Viz také v podkapitole 6.6.

¹⁸ Podrobněji výše a v kapitole 6.7.

¹⁹ Je otázkou, zda je palác Kjöngdang totožný se školami kjöngdang; zdá se, že ano, ale každý zdroj vypichuje jiný aspekt (vzdělání, rituály, vojenskou přípravu).

²⁰ Vzhledem k rozdílným a také neúplným informacím pouze předpokládáme, že jejich funkce byla podobná jako u hwarangů.

²¹ Starší-mladší (tedy vyšší-nižší), ne příliš samozřejmá byla oddanost dětí vůči rodičům, což vyplývá i z jiné rodinné struktury. Za starověku ještě neexistoval systém tří rodin pod jednou střechou, jak to bylo praktikováno později, ani vztah muž-žena nenaplnuje středověký konfuciánský ideál.

²² Tím nechceme říci, že neexistovaly pokusy o jeho širší aplikaci, nicméně se nesetkaly s pochopením. Viz například kapitoly 5. a 6.

²³ Zde se budeme přidržovat oficiálních dat, souvisejících s doloženými misemi z Číny, jak je zaznamenávají (téměř shodně) korejské kroniky.

²⁴ Existují spekulace, že poselstvo z Číny navštívilo Kogurjō již dříve, jak to ostatně píše i Hädong kosüngdžön. Datum lze považovat za přijetí buddhismu dvorem.

²⁵ Viz příběh o I Čcha-donovi. Obecně jsou data ohledně přijetí buddhismu v Sille dvě – první souvisí s I Čcha-donovým mučednictvím, druhé – pravděpodobnější – se odvíjí od staveb chrámů a širší propagace víry.

²⁶ Tento charakter lze dokumentovat na jednotlivých příbězích starověku, kde buddhismus skutečně není nadnárodní, postavený na myšlence, ale národní, sloužící zájmům jednotlivého státu. Hoguk pulgo je do jisté míry vlastní (ve větší či menší míře) buddhismu po celou dobu jeho existence v Koreji. Mniši sloužili jako vyzvědači, samozřejmě jako bojovníci (měli i samostatné armády) a sehráli

významnou roli při cizích vpádech (například během tzv. imdžin wäran a pjöngdža horan v 16., respektive 17. století).

²⁷ Viz kapitola 7.

²⁸ Například kult Maitreji v Päkče počátkem 7. století; v podstatě každá významnější postava korejského buddhismu měla svůj klášter.

²⁹ Nejslavnějším v tomto směru je kogurjōský Torim. Jeho příběh uvedeme v kapitole 6.

³⁰ Podrobněji viz kapitola 7. a dílo Hädong kosüngdžön. Tyto záznamy najdeme i v neoficiální kronice Samguk jusa.

³¹ Věnovány jsou jim životopisy v Samguk jusa a Hädong kosüngdžön.

³² Viz 3.2 k vysvětlení organizace hwarang.

³³ Viz podkapitola 6.7.

³⁴ O tom viz kapitola 6.6.

³⁵ Je známo, že se v tomto období používalo třicet až čtyřicet druhů hudebních nástrojů (většinou čínských), dechových, smyčcových a bicích, z nichž nejslavnější byla citera černého jeřába (hjönhak-küm), přetvořená ze sedmistrunné čínské citory. Všechny nástroje byly považovány za rituální předměty a původně sloužily pouze k náboženským účelům; jako prostředek k zábavě vznikly nástroje nové. Viz také kapitola 6.7.

³⁶ Zvláště v Päkče.

³⁷ Ve všech státech Východní Asie je Avalokitešvara zobrazován jako žena, ovšem i další buddhové a bódhisattvové mají ženské (nebo alespoň hermafroditní) rysy.

³⁸ Lze ji také považovat za pokračování zařikávání; možná i proto se sekta natolik rozšířila mezi obyvatelstvem.

³⁹ Konfuciánský literát. Viz kapitoly 5. a 6.

⁴⁰ To je samozřejmě legenda, přesné číslo věřících však nelze zjistit. Ovšem Wönhjo, který nauku zjednodušoval ve jménu pochopení, je zároveň autorem komentářů, jež ho řadí k významným mnichům-učencům své doby na Dálném východě.

⁴¹ Popřípadě jim je stavěli potomci.

⁴² K jeho odlévání se váže delší legenda (viz dále).

⁴³ Z taoismu zase přejímá magické praktiky a zaklínadla.

⁴⁴ Zenové školy a jejich vliv byly patrnější v době Korjō.

⁴⁵ Tyto rané projevy se postupem času systematizovaly v celé učení.

⁴⁶ Geomancie sehrála důležitou roli při zakládání sídelních měst nejen v pozdní Sille, ale i za Korjō a později za Čosön.

⁴⁷ Typická stupa měla osmistranný podstavec a pamětní kámen se záznamy o skutcích zenového mistra. Kaligraficky napsané zprávy byly samy o sobě uměleckým dílem a zároveň znamenají důležitý zdroj informací o historii zenového buddhismu v Koreji.

⁴⁸ Viz 3.2.

⁴⁹ Také pro její nápravu: ovšem všechny pokusy se minuly účinkem. Některé reformy vycházející z konfucianismu se sice prosadily, ale pouze v krátkém časovém úseku, a většinou byly již během vlády následujícího panovníka zrušeny. Také viz kapitola 3.2.

⁵⁰ Tato idea – v zásadě správná – se však během Tří království a Sjednocené Sille neujala. Viz předchozí podkapitola.

⁵¹ Bude zmiňován hlavně v souvislosti s dílem Hwarang segi.

⁵² Pokud víme (z druhotných pramenů), literární tvorba byla většinou pouhou nápodobou čínských básní a esejů.

⁵³ V podstatě minimálně vlivného. Taoismus se prosadil pouze v několika krátkých obdobích, ovšem pod záštitou Číny, a doplnil existující náboženskou směsicí o další božstva, magické praktiky a zařikávaná.

Marta Tabery, *Plachost*, 2006, olej na plátně, 50 x 40 cm.

4. Prameny. Historiografická tradice

Považujeme za prokázané, že se památky korejské literatury objevily v prvních stoletích n. l., jak to dokazují i soudobé čínské kroniky. Z celého dlouhého období Tří království a Sjednocené Sily se však kromě sporadických básní a esejů v čínském stylu, Hječchoova *Wangočchönčchukkukčön* (*Putování do Indie*)¹, které vzniklo v Číně a s nímž se Korejci měli možnost seznámit až ve 20. století² a roztroušených nápisů na stélách, stúpách a pagodách nezachovalo v písemné verzi téměř nic.³ Historie a nejstarší literární památky, včetně mýtů a dalších druhů slovesnosti, byly sice zapisovány průběžně⁴, ale jejich nynější podoba a tedy verze, z níž můžeme vycházet, pochází až z 12., respektive 13. století, kdy vznikly také dva nejvýznamnější prameny korejské historie, kroniky *Samguk sagi* a *Samguk jusa*.⁵ První z nich, *Samguk sagi* (*Dějiny Tří království*), byla zkompileována v roce 1145 skupinou úředníků v čele s konfuciánským učencem a státníkem Kim Pu-sikem⁶, druhá, *Samguk jusa* (*Odkazy Tří království*), o téměř půldruhého století později buddhistickým mnichem Irjönem.⁷ Vzhledem k osobám autorů (kompilátorů) lze předpokládat, že se obě knihy a tudíž i jejich pohledy musejí lišit už proto, že jeden⁸ zastával konfuciánskou doktrínu a jako vysoký státní úředník i doktrínu státu, druhý vzhledem ke své myšlenkové orientaci vyzdvihoval buddhismus a neoficiální stránku dějin. Irjönovy *Samguk jusa* bývají dnes často z důvodu svého literárního zpracování ceněny výše: je to zejména proto, že obsahují i poměrně nezkrátené materiály pro studium nejstarších

korejských dějin, literatury, etnografie, náboženství, tedy méně cenzurované a autentičtější zprávy.⁹

Kroniky jsou však do jisté míry nevěrohodné, což souvisí s účelovostí děl. Ačkoli se oba autoři opírali o starší prameny, díla vznikala ve složité době cizích nájездů a zmatků uvnitř země, a tím měla (vědomě či podvědomě) za cíl poukázat na velikost korejského ducha, ať v análech, biografiích či jednotlivých historikách, které jsou spjaté s historickými hrdiny. Tento přístup se projevil hlavně v mýtech, jež jsou i dnes přijímány jako historický fakt. V Koreji došlo k jejich historizaci hlavně proto, aby bylo možné dějiny jednotlivých států odvodit a zhodnotit a korejská historie tak byla definitivně začleněna do kontextu okolních zemí, jakkoli jsou jednotlivé postavy zakladatelů nevěrohodné a mýty plně nadpřirozených jevů.

V době tvorby prvních dochovaných kronik muse-li oba kompilátoři pracovat s díly starší doby. Pouze dílčím způsobem je mohli korigovat a konfrontovat s čínskými anály, což podle úvodu a také v jednotlivých vstupech činili.¹⁰ V našem pohledu však převládá vidění literárně-historické, tudíž nebudeme kvalitu faktů až na výjimky dále komentovat.¹¹

Začneme Kim Pu-sikovými *Samguk sagi* (*Dějiny Tří království*): toto padesátisvazkové dílo, relativně malé rozsahem a sestavené se značným odstupem¹², bylo dokončeno v roce 1145. Přes evidentní nedostatky má dnes nesmírnou hodnotu jako souborný materiál o nejstarších dějinách Koreje. Je výsledkem dlouhého období existence korejské historiografie

(o prvních kronikách se mluví zhruba od 4. století)¹³ a pro větší věrohodnost je doplněno o starší kroniky čínské.¹⁴ Existuje i domněnka, že Kim Pu-sik pouze upravil a zrevidoval starší dílo *Ko Samguksa (Staré dějiny Tří království)*¹⁵, jež v jeho době ještě existovalo. Tato hypotéza vychází ze zmínek známého literáta dynastie Korjŏ I Kju-boa (1169–1241), který tvrdí, že „(...) kniže Kim při opakovaném sestavování *Dějiny Tří království* velmi silně krátil některé pasáže, které můžeme najít ve *Starých dějinách Tří království*.“ (Kim Tai-jin 1976, 13) Existenci staršího díla, z něhož Kim Pu-sik *Dějiny Tří království* sestavoval či je pouze upravoval, nemůžeme dnes ani potvrdit ani vyvrátit. Můžeme jen konstatovat, že se při kompilaci dějin snažil opravit některé (podle jeho světonázoru) evidentní chyby podle analů čínských, doplnit existující materiál a jak už jsme zdůraznili – pokusit se éru Tří království uzavřít jednou provždy. To se mu v každém případě podařilo, protože všechny následující oficiální i literátské kroniky vycházejí z jeho faktů i soudů a nenajdeme v nich už žádné odkazy na starší historiografii.

Lze se tedy domnívat, že se Kim Pu-sik snažil o vytvoření skutečně vzorového historického díla¹⁶, ačkoli jeho tendenčnost je zřejmá na první pohled. Projevuje se nejen ve zmiňované snaze zhodnověrnit legendy a vydávat je za historická data (jakýsi pokus o zvážení sporných míst historie a jejich přeměnu na fakta)¹⁷, je také velmi osobní ve svých soudech a hodnoceních jednotlivých událostí či osobností.¹⁸ Jedná se zejména o místa, kde – jakkoli se neodvážil s fakty okatě manipulovat nebo to ani nešlo – se jako vyšší autorita vyjadřuje ke zvykům a obyčejům, jež mu jako konfuciánovi nejsou po chuti. Zmíňme například jeho komentáře k existenci žen na trůně, ke starším zvykům, přechodu trůnu z bratra na bratra nebo k přílišné volnosti žen. Další varování připojuje tam, kde je podle jeho názoru vhodné poukázat na exemplární činy, ať v dobrém či špatném smyslu slova. Komentování, jakkoli je účelové, však do kronik patří: poněkud sporná je evidentní selekce faktografického materiálu, zejména co se týče jeho vypouštění či opravování. Tyto „úpravy“ ve jménu ideologizace starověké společnosti jsou viditelné při srovnání s neoficiálními dějinami, zejména *Samguk jusa*, folklorními sbírkami a nově s objevením díla *Hwarang segi*. To ukazuje v malém měřítku, nicméně zřetelně, jak Kim Pu-sik vědomě opomenul poměrně zásadní fakta o vyšší společnosti právě pro jejich „nevhodnost“ pro čtenáře. Z *Hwarang segi* si

pak můžeme jen domýšlet, kolik podobných zásahů a tudíž zkreslení mohou *Samguk sagi* obsahovat.

Pokusy o poopravení dějin se objevují i v selekci materiálu, což lze ospravedlnit snad jen tím, že kronika je výsledkem dobového přístupu k nejstarším dějinám¹⁹ a koncepcí díla má ideologický a dynastic-ky účelový podtext. Kim Pu-sik byl nejen státní úředník, ale i vojevůdce, a jako takový ctěl dlouhou tradici státu Silla, který Koreu sjednotil a měl všechny atributy potřebné pro předchůdce dynastie Wang (Korjŏ). Výsledkem dobové podmíněnosti kroniky je potlačení a hlavně zkreslení velké části historie dvou ze tří států *Samguk* (Kogurjŏ a Päkče), i když právě o nich existují četné zmínky v čínských, respektive japonských kronikách.²⁰ Stát Silla, který vládl na poloostrově nejdéle a od něhož odvozovala tehdejší dynastie Korjŏ svou legitimitu, se tedy těší Kim Pu-sikovu největšímu zájmu na úkor ostatních dvou, přestože do sjednocení země jsou i sillské záznamy značně zkrácené. Sille navíc přisuzuje prvenství, co se týče datace založení státu, i když podle sekundárních pramenů je zřejmé, že Silla v 1. století př. n. l. určitě nedosáhla takového stupně rozvoje jako Kogurjŏ. Tato desinterpretace však může pocházet už z doby dřívější, od sillských historiků.²¹ Nejde však jen o délku letopisů, ostatně Silla vládla po sjednocení Tří království dalších téměř 300 let, ale o představení státu jako takového. Z kroniky se zdá být Kogurjŏ – dnes už snad všemi vědci považované za nejvyspělejší a také nejsilnější – od svých počátků a zejména v posledním století své existence značně nekulturní. Analýzy zdůrazňují zvláště vojenské střety se sousední Čínou (někdy značně zkreslené)²², králové, pokud se nevěnují válkám, zůstávají na lovu a málo se zabývají přáními lidu, tedy svým hlavním úkolem. Mnozí z nich jsou tyraní a jsou svrženi, jiní sice ztratí nebeský mandát, nicméně se i přes své zločiny dožijí pozeňnaného věku. Kim Pu-sik ignoroval i rané styky Kogurja a Číny, popsané v čínské kronice *Chou Chan-šu*, a některé události přizpůsobuje a upravuje ve prospěch tehdejších korejských států. To je například patrné při líčení vpádu Číny do Kogurja v polovině 3. století, který vyznívá v opačném smyslu, než jak je vylíčen v kronikách čínských. Zmíňované potlačení historie státu Kogurjŏ a výrazné krácení análových záznamů vedlo i k tomu, že dnes nemáme věrohodné popisy starých korejských území na severu kolem řeky Amnokkang (Ja-lu) a území přesahujících dnešní korejské hranice.²³ Stejný přístup je viditelný i u krátkých letopisů Päkče, jež jsou navíc ochuzeny

10 Anonym, *Nebešťané*, freska na kameni (detail), 6. století, období státu Kogurjō, naleziště: kogurjōská hrobka Čchō, dnešní Korejská lidově demokratická republika.

o mnoho faktů, mimo jiné o styky a kulturní výměnu s Japonskem. Také poslední desetiletí existence Päkče jsou vylíčena způsobem, že čtenář nepochybuje o nutnosti jeho zániku vzhledem ke střetům se Sillou a ignorování varování čínského císaře.

Dílo se tedy soustřeďuje na Sillu, a to i v převaze použitých pramenů a dokumentů z doby po sjednocení Tří království²⁴, z čehož usuzujeme, že postuluje politický ideál autora – silný, centralizovaný stát s pevným vnitřním řádem. Vzhledem k tomu, že Kim Pu-sik byl politický a vojenský úředník, dlouhou dobu dokonce první ministr státu, musel potlačovat separatistické snahy některých velkých feudálů i konkrétní povstání²⁵, do kroniky vtělil svou osobní nechuť ke každé rebelii. Proto postavy, které jsou připojeny v životopisných příbězích²⁶, dokumentují více než skutečné události vlastnosti, jež měly v době počátků prosazování konfucianismu jako státní ideologie nejvyšší hodnotu. Vrchní kompilátor byl také přívržencem věčné vazalské závislosti na Číně, za což byl záhy kritizován.²⁷ V tomto smyslu vyznívají jeho komentáře i úpravy dějin styků jednotlivých států s Čínou.²⁸

Dějiny Tří království jsou tedy první oficiální korejskou historií, podle níž se tvořily v dalších staletích podobná díla. Připomeňme, že toto dílo jako jediné zachovává vznik, vývoj a pád Tří království odděleně, další prameny už dějiny pojmají výhradně celistvě. Přes uvedené faktografické nedostatky je však jednou z pozoruhodných literárních památek. Obsahuje množství mýtů, legend a vyprávění, nutných pro ilustraci činů nebo pro nedostatek jiných faktů. Dílo je členěno do 6 částí a kromě análů (pongi, 28 knih) a biografii (jöldžon, 10 knih) jsou cenné i další části – chronologie (jōnpchjo, 3 knihy) a další tematické zápisky popisující rituály, úřednictvo, obydlí, geografii, hudbu ad. (čapči²⁹, 9 knih). Je nutné podotknout,

že se *Samguk sagi* dostalo uznání v Číně: podle pramenů dynastie Sung bylo dílo už několik let po svém vytištění zařazeno do čínské palácové knihovny, tento exemplář se však nedochoval. Jeho nejstarší variantou je xylografické vydání z Kjongdžu z konce 14. století, za nejzácnější považují Korejci doplněnou verzi tištěnou pohyblivými typy z roku 1512. Jiné cenné exempláře najdeme v Japonsku a Petrohradě, existují i varianty rukopisné. Dějiny Tří království byly periodicky tištěny dále v různých úpravách až po soudobá vydání, značně zkrácená a omezující se na základní fakta a životopisy.

Konfuciánský státotvorný pohled na dějiny sice zplošťuje pohled na události, na druhé straně Irjōnův přístup vyzdvihuje neobvyklé, zvláštní. Proto se při srovnání některých „historických“ faktů můžeme dívat na Kim Pu-sikovu stručnost až torzovitost a vychutnat si Irjōnovu barvitost, která *Samguk jusa* (*Odkazy Tří království*) řadí k počátkům umělecké prózy.

Jeich autor Irjōn pocházel ze známého rodu Kimů z Kjongdžu a stal se jedním z nevlivnějších zenových mistrů své doby. Za vlády krále Čchungjōla (vládl 1274–1308) mu byl udělen titul kukčōn (státní učitel), žil u dvora, později obdržel vlastní klášter, v němž učil nejen své následovníky, ale učence z celé země. Podle nápisu na pagodě, jež se jako jediná dochovala z celého klášterního komplexu, napsal na sto děl, většinou buddhistických; paradoxně však zůstal pouze autorem *Odkazů Tří království*. Ty údajně pocházejí z 80. let 13. století³⁰ a spíše než dílem strohého historiografického stylu jsou souhrnem nejzajímavějších událostí od založení státu mytickým Tangunem v roce 2333 př. n. l. Samozřejmě pro tento přístup nemohou sloužit jako hodnověrný historický pramen, ale pro svůj neuvěřitelně bohatý materiál se staly nejvyhledávanější pomůckou při studiu nejstarší Koreje. Obsahují mýty

a legendy, příběhy králů i poddaných a životopisy nejslavnějších mnichů spojených s dějinami korejského buddhismu. Přes akcentování zázračných činů se ani Irjŏn nezříká chronologického řazení jednotlivých vyprávění, nicméně jeho pohled je jakoby doplňkový k dějinám oficiálním, což vyplývá už z názvu knihy – *jusa* – doslova „co zbylo z historie“, signalizující neoficiální přístup k dějinám. Tato neoficiálnost také autorovi umožňuje soustředit se na neobvyklé události a vynechat základní údaje týkající se vlády jednotlivých panovníků. Všeobecná oblíbenost Irjŏnových dějin vyplývá z jejich pohledu na zaznamenáníhodné události, které mnohdy nekorespondují s oficiálním pojetím a které nejsou zkrácené ideologií. Ovšem jednotlivá fakta – pokud chceme získat celistvější pohled – je zapotřebí konfrontovat s díly oficiálními, *Samguk sagi* počínaje.

Samguk jusa mají celkem pět knih a na rozdíl od *Samguk sagi* odvozují počátek korejské státnosti od mytického Tanguna.³¹ Přes další – založení všech korejských království –³² se věnují potomkům zakladatelů a nejznámějším královským i hrdinským příběhům z doby do sjednocení poloostrova (královské a rozličné historiky, *wangjŏk* a *kii*, kniha 1), dalším – od počátku až po zánik Sjednocené *Silly* (*wangjŏk* a *kii*, kniha 2). Třetí kniha přináší historii korejského buddhismu v příbězích slavných mnichů-zakladatelů a příbězích o památných místech (*hŭngpŏp*, *tchap-sang*). Kniha čtvrtá navazuje anekdotami o dalších významných mniších, kde už postupně převažuje zázrak nad činem samotným (náboženské výklady, *ŭihä*), což je ještě zdatelnější v poslední, páté knize, která už přímo nese název „zázraky“ (*sindžu*). Doplňkem k ní jsou i biografie – v tomto případě spíše příběhy o vzorových synech, dcerách a dalších postavách Tří království (*kamtchong*, *pchiŭn*, *hjosŏn*).³³ *Samguk jusa* se kromě chronologického přístupu drží i dalších atributů předepsaných pro historická díla: obsahují chronologické tabulky, přehled panování jednotlivých králů a další pomocné oddíly. U Odkazů Tří království neznáme přesné datum vydání, první edice musela být tištěna z dřevěných matric (nejstarší kompletní dochovaná verze pochází z roku 1512), nicméně různé části kolovaly ještě před tímto datem. Stejně jako u *Dějin Tří království* bylo Irjŏnovo dílo mnohokrát upravováno a tištěno během 20. století, nejznámější je redakce Čchŏ Nam-sŏnova³⁴, na níž stavějí další poválečné edice. Také *Samguk jusa* najdeme v mnohých přepracovaných populárních vydáních.

Kromě obou kronik se z neoficiálních dochovala také dílčí díla. Z nich zmiňme nejstarší historicko-životopisné, nedávno náhodně objevené *Kim Tämunovy Hwarang segi* (*Životopisy hwarangů*) a *Hädong kosŭngdžŏn* (*Biografie nejslavnějších korejských mnichů*) ze 13. století (také objevené ve 20. století), jež bychom mohli v podstatě řadit i mezi oficiální prameny, neboť byly sepsány na žádost krále. Mezi díla na pomezí historie a krásné literatury patří dvoudílné *Čewang ungi* (*Písň císařů a králů*), dějiny Číny a Koreje ve verších.

Hwarang segi dnes známe ze dvou verzí: první je neúplná, končí *Kim Ju-sinem*³⁵ a obsahuje 15 životopisů, druhá – rozšířená má životopisů 32 a končí *Singongem*, tedy rokem 678. Do jaké míry jsou obě varianty původní, se neodvažujeme spekulovat; jisté je, že jejich styl i údaje, jež obsahují, budí dojem staršího textu, než jsou zmiňované kroniky.

Dílo se soustřeďuje na nejznámější postavy sillské organizace *hwarang*³⁶ a jejich vůdců (*pchungwŏldžu* – vrchních *hwarangů*). Struktura jednotlivých biografí vykazuje určité zažitě postupy – vždy jsou zmíněni předkové dotyčné osoby a jejich styky, popřípadě vazby na královskou dynastii, důraz je však kladen na peripetie postupu do úřadu vrchního *hwaranga*. *Hwarang segi* obsahují množství drobných příběhů, popisujících schopnosti jednotlivých postav i zákulisí sillského dvora. Mnohé z nich doplňují kroniky *Samguk sagi* a *Samguk jusa* i ve smyslu uvedení události na pravou míru.

Hädong kosŭngdžŏn jsou souborem biografí nejslavnějších mnichů korejského starověku, sestavené na královský příkaz v roce 1215 mnichem *Kakhunem*.³⁷ Zřejmě navazují na starší, dnes nedochované životopisy slavných mnichů, a dílo samotné zahrnuje z původně rozsáhlejšího textu pouze dva díly o 25 biografiích z doby Tří království a Sjednocené *Silly*. *Hädong kosŭngdžŏn* mapují počátky buddhismu na Korejském poloostrově a odpovídají standardům buddhistických biografí čínských.³⁸

Čewang ungi je dvoudílná historie Číny a Koreje, sepsaná *I Süng-hjuem* (1224–1300) v pozdních 80. letech 13. století (asi 1287). První díl – historie Číny – je psána sedmislabičným veršem, druhá část – jakési dějiny Koreje od počátků po soudobé *Korjŏ* – veršem pětislabičným. Toto dílo lze řadit k hymnické poezii, zřejmě bylo zpíváno, stejně jako jeho pravzory z doby *Tchang*. Najdeme v něm některé nestandardní pohledy na počátky dějin a dokumentuje literátský

11 Anonym, *Tři krásky*, 5.–6. století, detail fresky na východní stěně vnitřního koridoru hrobky, výška postav neuvedena, naleziště: hrobka Ssangjongdžong v Jŏnggangu, provincie Jižní Pchjŏngan, Korejská lidově demokratická republika. Obraz patří mezi nejcennější nástěnné malby z období starověkého korejského státu Kogurjŏ.

názor na význam jednotlivých historických postav, někdy poněkud vzdálený kronikám.³⁹

Za království Čosŏn (1392–1910) vznikala díla oficiální, to znamená na objednávku dvora (či vytvářená oficiálně pověřenými historickými úřady), ovšem i jednotlivá díla učenecká, která vyrostla z potřeby buď dějiny korigovat, nebo z prosté touhy se k určitým otázkám vyjádřit. K dílům oficiálním patří dějiny předešlé dynastie *Korjŏsa*, několikrát přepracované hlavně vzhledem ke vztahu tehdejší dynastie vůči posledním králům Korjŏ (a jeho další verze – zejména *Korjŏ sadžŏrjo*), dále obsáhlé Čosŏn *wangdžo sillok* (*Pravdivé zápisky panování králů Čosŏn*), mapující šest a půl století vlády jednotlivých králů. Další oficiální díla už mají – zejména *Tongguk tchonggam* (*Souhrnné zrcadlo Východního království*) z 15. století – ambice literární. Stylem poplatným starší tradici se vyznačuje *Samguk sadžŏrjo* (*Přehled dějin Tří království*), znovu souhrnné dílo, ovšem bližší referenčnímu stylu *Samguk sagi* než hodnotícímu a literátsky zaměřenému *Tongguk*

tchonggam. Na příkaz dvora vznikají i další – mimo jiné *Hādong jŏksa* (*Dějiny Koreje*) a *Kukčo pogam* (*Zrcadlo dynastie*).

Kromě oficiálních vznikala i díla učenecká, mezi nimiž jsou nejobsáhlejší An Čŏng-bokovy *Tongsa kangmok* (*Nárys dějin Východu*) z 18. století, aspirující na nový pohled na korejskou historii zejména pro svou metodu, převzatou z tehdejší Číny. Jde o kritickou edici starších pramenů s autorovými soudy a připomínkami.

Tolik stručně nejdůležitější prameny pro tuto práci, která se ovšem omezuje na díla, popisující dobu Tří království a Sjednocené Silly. V přípravné fázi bylo nutné stavět na nejstarších materiálech, tedy kronikách doby Korjŏ, a to na nejznámějších – *Samguk sagi* a *Samguk jusa*. Proto i citovaný materiál v klíčových částech pochází většinou z nich. Důvodem je celistvost, prvotnost i výlučnost obou děl, neboť pojmají dějiny v celém rozsahu a obsahují historiky, jež se v pozdějších dílech objevují buď ve stejné, nebo jen

málo modifikované podobě.⁴⁰ Zmiňované Hwarang segi a Hädong kosüngdžön pak rozebereme v kapitole 7 (ukázka z Čewang ungi se objeví v příloze); důvodem tohoto obráceného postupu je nemožnost činit jakékoli obecnější závěry vzhledem k odlišnému materiálu, jeho zpracování, tvůrcům a účelu.

Poznámky

¹ Doslova Putování do pěti indických států (ještě doslovněji nebeských bambusových), myšleno ovšem pěti částí Indie (bráno podle světoevých stran).

² Hječcho (narozen kolem 700, zemřel po roce 780) byl jedním z korejských mnichů, kteří putovali do Indie. Jeho jméno se nedochovalo v korejských análech, pouze v čínských, neboť Hječcho odešel poměrně mladý do Číny a tam i zemřel. Jeho Putování do Indie – ostatně velmi cenné jako pramen popisující ještě buddhistickou Indii a Střední Asii před vpádem Arabů – bylo po dlouhá staletí považováno za ztracené a objeveno v neúplné podobě Paulem Pélliotem v Tun-chuangy v roce 1908. Do korejštiny bylo přeloženo až během 2. světové války, existuje i překlad německý a anglický.

³ V posledních letech se objevilo ztracené dílo silského literáta Kim Tã-muna Hwarang segi (Životopisy hwarangů), jež oficiální kroniky doplňuje o autentický obraz korejské starověké společnosti – i když pouze o jeho výsek. Není ovšem zcela jasné, zda jde skutečně o původní rukopis. Kim Tã-munovu další tvorbu, jakož i celé dílo dalšího známého autora Sjednocené Sily Čchö Čchi-wöna, známe jen útržkovitě, podle citátů včleněných do jiných pramenů, nebo do děl literátů pozdější doby.

⁴ Například Suidžžön (Rozličná vyprávění) z 8. století, jež je známo pouze podle názvu, ale údajně se jedná o nejstarší sbírku folkloru, jehož jednotlivé příběhy nacházíme v jiných dílech.

⁵ Starší prameny byly zničeny během dlouholetých válek při sjednocení poloostrova, ty, které přežily dobu Sjednocené Sily, pak vzaly za své za invazí Kitanů, Džurdženů a Mongolů v 10.–13. století.

⁶ Kim Pu-sik (1075–1151).

⁷ Kim Irjön (také Häjön, 1206–1289).

⁸ Kim Pu-sik byl vrchním kompilátorem Dějin Tří království, nicméně jeho jméno se po staletí objevuje na místě autora. Proto se o kronice často mluví jako o jeho díle, tudíž se mu připisují konkrétní úpravy materiálu i další vstupy a komentáře.

⁹ To je samozřejmě názor sporný; vyplývá z množství legend, životopisných a jiných vyprávění, resp. poezie, kterou kronika obsahuje. Ve své době musely být oficiální Dějiny Tří království považovány za jednoznačně hodnotnější, přestože pro selekci materiálu a zkrácení podstaty mnohých faktů byly kritizovány už v době Korjõ.

¹⁰ Čínské analýzy však nedokáží příliš korigovat korejský pohled na události, neboť stará Korea byla pro Čínu okrajovou, v té době ještě ani ne vazalskou zemí, a tak jsou zápisy sporé, navíc i sinocentrické. Přesto jsou jejich záznamy cenné, hlavně co se týče vysvětlení některých státních útvarů na Korejském poloostrově (i mimo jeho dnešní hranice).

¹¹ S výjimkou podkapitoly 6.9. Komentáře a občasného uvedení skutečností na pravou míru, popřípadě jejich poopravení.

¹² Zhruba 500 let od pádu států Päkče a Kogurjõ a 200 let od konce Sjednocené Sily.

¹³ V souvislosti se starověkou historiografií se mluví o prvních kronikách v 70. letech 4. století ve státě Kogurjõ (Jugi, Zápisky o minulosti), v přibližně stejné době vznikly v Päkče Sõgi (Historické zápisky). Ve třetí Sille se začalo na dynastických análech pracovat v roce 545. Tato tradice pokračovala dále, ale v době sestavování kroniky Samguk sagi byly již mnohé z děl známy pouze podle názvu.

¹⁴ V předmluvě k Dějinám Tří království uvádí kompilátor San-kuo-č, Chou Chan-šu, Nan-pej-š, dynastické analý Tchangů a Sungů ad. Existují i dobové „specializované“ dokumenty, například dílo čínského posla, jenž údajně vytvořil Zápisky o státu Silla, Sin-lo kuo-č, vycházející z jeho návštěvy v roce 768. Častá jsou odvolání na Mencia a Čchun-čchiou.

¹⁵ Také Ku Samguksa. Dílo dnes neexistuje a neznáme o něm více podrobností.

¹⁶ Podle dobových zpráv se Kim Pu-sik snažil o dílo podle čínského vzoru typu S'-ma Čchienových Zápisků historika, které byly v Koreji vysoce ceněny a podle nichž už byly sestavovány starší kroniky. Vzhledem k zavedené struktuře historiografického díla dodržel oddíly, jež bylo možné „vykázat“, pouze biografie oproti čínským zkrátil ve prospěch analý samotných, což podle našeho názoru souvisí také s množstvím materiálu.

¹⁷ To mu však nelze vytýkat; ostatně v komentářích se snaží zakladatelské mýty zpochybnit (viz 6.9).

¹⁸ Viz 6.9. Komentáře. Celek se vyznačuje aplikací středověkých normativů na starověkou společnost.

¹⁹ Za Korjõ byly založeny první historické úřady podle čínského vzoru, což znamenalo i novou etapu v historiografii a jejího chápání jako mravního zrcadla pro příští generace, tedy tvorbu normativů.

²⁰ V japonské kronice Nihongi existuje oddíl Kudaraki, který se týká raného Päkče, stejně tak najdeme nejrůznější záznamy v čínských kronikách (viz výše). Päkčeské zápisky prý po jeho pádu v roce 660 odvezli do Japonska původní obyvatelé a přímé citace z nich najdeme ve zmiňované kronice Nihongi.

²¹ Letopisy Silla tvoří 12 knih, Kogurjõ 10, Päkče 6, další státy jsou buď úplně vypuštěny nebo včleněny do historií ostatních tří (to je případ Pujõ, které je přiřazeno ke Kogurju, nebo Karak, o nichž se dozvídáme jen díky stykům a střetům se Sillou).

²² V komentářích jsou sice upravené tak, aby se ukázala oprávněnost čínského zásahu, nicméně jednotlivé neúspěchy čínských vojsk jsou oslavou korejské síly, popřípadě vojenského umu.

²³ Kogurjõ v době svého největšího rozmachu zabíralo velkou část Mandžuska a tato území Korea ztratila až po sjednocení poloostrova v 7. století. Nicméně v severovýchodním Mandžusku vznikl a až do 10. století existoval korejský stát Parhã, o němž se z kroniky nic nedozvíme.

²⁴ Například Samhan pongi, Hädong kogi, Silla kosa a díla silských učenců Kim Tã-muna a Čchö Čchi-wöna, dnes známá pouze podle názvů. O zničení pramenů viz výše.

²⁵ I Ča-gjõmovy snahy o ovládnutí trůnu a také Mjõchongovo povstání, jež potlačoval osobně.

²⁶ O tom v dalších kapitolách. Připomeňme jen, že v biografích je z Kogurja vyzviženo jen osm osobností, z Päkče pouze dvě z celkového počtu 51, převažují tedy sillští hrdinové.

²⁷ Někteří vědci také tvrdí – s čímž ne zcela souhlasíme – že Irjõnovy Odkazy Tří království a další díla, zejména I Kju-boova Tongmjõngwang pchjõn (Báseň o Tongmjõngwangovi) a Kakhunovy Hädong kosüngdžön (Životopisy nejslavnějších korejských mnichů), vznikly jako reakce na takto pojatou historii. In: M. N. Pak, op. cit., str. 27–30. Kim Pu-sikovo dílo je kritizováno v podstatě dodnes, přestože je nelze zpětně opravit a doplnit. V kostce je mu vyčítáno nejen zkrácení velké části historie, ale i její účelové zpracování, tendenčnost výběru faktů a aplikace středověkých představ na starověkou historii. Protože se kritikou obsah kroniky nezmění a jakkoli nám mnohé informace chybí, je třeba tuto verzi chápat jako konečnou a zdržme se dalších komentářů. K tendenčnosti se vrátíme až v podkapitole 6.9.

²⁸ Podrobněji v 6.9. Komentáře.

²⁹ Také čí.

³⁰ Podle doslovu jeho žáka Mugüka je začal psát po své sedmdesátce.

³¹ Podrobněji viz mýty.

³² Včetně sporných jako Ŭman Čosõn, Nangnang, Pujõ, Karak atd.

³³ Takto jsou knihy řazeny dnes: Kim Tai-jin (Kim Tai-jin 1976, 30–31) upozorňuje na nesrovnalosti v jednotlivých raných vydáních a na zřejmě pozdní uspořádání díla. Vzhledem k tomu, že kromě souborného existovala i vydání obsahující jednotlivé části, považujeme jeho poznámku za případnou.

³⁴ Čchö Nam-sön (1890–1958), jeden z „otců“ moderní korejské literatury, kromě literatury a podpory začínajících autorů se věnoval osvěcenské činnosti a hledání korejských literárních a historických památek. Své poznatky publikoval na stránkách časopisů, jichž založil počátkem 20. století kolem deseti.

³⁵ Nejznámější korejský vojevůdce z doby Tří království a Sjednocené Sily.

³⁶ Viz výše.

³⁷ O něm se v historických dílech nic bližšího nedozvídáme, podle literárských byl zřejmě spojen se sektou Hwaóm.

³⁸ Na torzovitost díla ukazuje i jeho neúplnost: nenajdeme v něm například nejslavnějšího silského mnicha Wönhjoa, zato mnoho čínských misionářů. Podrobněji viz kapitola 7.

³⁹ Viz přílohy.

⁴⁰ O této modifikaci viz kapitola 6., také 6.9. Komentáře.

Marta Tabery, *Statečnost*, 2006, olej na plátně, 50 x 40 cm.

5. Postavy Tří království a Sjednocené Silly v podání oficiální i neoficiální historie doby Korjŏ

Doba Tří království a Sjednocené Silly je z mnoha hledisek nejzajímavější i nejrozmanitější z korejských dějin mimo jiné proto, že v ní nacházíme stopy staré společnosti, jejího myšlení, zvyklostí i zvláštností. Jednotlivé postavy ztvárněné v historické, folklorní a literární tvorbě se zdají oproti pozdějším konfuciánsky šablonovitým hrdinům živější, variabilnější, příběhy jsou pestré a každý z nich má jedinečnou výpovědní hodnotu i poselství. Příběhy z doby Tří království a Sjednocené Silly jsou začleněné do oficiálních i neoficiálních kronik, také však do literárních a dalších spisů následujícího státu Korjŏ. Existují i jejich folklorní varianty, jež se (zvláště v jednotlivých oblastech) postupem času kodifikovaly, i když v nich někdy najdeme zkarikované podoby historických postav tak, jak je místní ústní tradice zachovala.¹ Obměny se vyskytují i u oficiálních výkladů dějin, ovšem jen kosmetické, a týkají se většinou úpravy událostí nebo činů, jež byly pro pozdější konfuciánskou společnost neúnosné nebo nesrozumitelné.²

Historie se na Dálném východě těšila velké vážnosti a Korea nebyla v tomto směru výjimkou; historická próza má dlouhou tradici a její součástí bývaly objemné biografie. Vyprávění o velkých či mrzkých činech, tedy jakási pseudobiografie, jejímž středobodem je jediná postava, se stalo beze vší pochybnosti základem pozdější prózy umělecké. Původně oddělené životopisy se od období království Čosŏn začaly do historických děl začleňovat na místech, kam časově náležely, a historiky o významných postavách Tří

království tak najdeme roztroušené v jednotlivých svazcích. Jiné legendy, příběhy o slavných a folklorní zákulisí oficiálních dějin obsahuje žánr pchäsŏl z doby Korjŏ, zvláště z 12.–13. století. Tyto sborníky próz nejrůznější délky i zaměření, vznikající původně pro potřeby dvora, si však více všimají postav, jež nebývají v předchozí historii středem pozornosti. Tedy už ne válečníků, ale hlavně lidí vzdělaných, nadaných či ctnostných.³ Důvodem této selekce je fakt, že konečnou podobu dílům dávali literáti dynastie Korjŏ, akcentující hodnoty jim vlastní. Co se folkloru týče, býval podle druhotných svědectví zapisován už kolem 8. století (jediná sbírka *Suidžŏn*, „Rozličné příběhy“, je známá jen podle názvu a její příběhy se vyskytují v dalších dílech) a využívají ho oficiální i neoficiální spisy – každé za jiným účelem – a stejně jako v dalších národních literaturách je v korejském prostředí nezapomenutelný. Naopak by se dalo říci, že historické i literární zápisky jsou v částech zaměřených na příběhy pouze převyprávěním jedné z folklorních verzí.⁴

Jak jsme již předeslali, během Tří království a Sjednocené Silly vznikly mnohé historické spisy, ovšem první dochovaná oficiální kronika *Samguk sagi* (*Dějiny Tří království*) pochází až z roku 1145, co se týče neoficiálních, pak soubornou je *Samguk jusa* (*Odkazy Tří království*, kolem 1280). Mimo tato díla však existují starší tematické neoficiální biografie, jako Kim Tämunovy *Hwarang segi* (*Životopisy hwarangů*, zřejmě z 8. století) a životopisy slavných mnichů, vykazující prvky (zvláště co se týče obrazu hrdiny a struktury

děje) typické pro pozdější prózu.⁵ V podstatě první celistvou biografií je *Kjunjödžön* (*Vyprávění o Kjunjövovi z roku 1075*), které stejně jako pozdější staré romány líčí život hrdiny od narození až po smrt a soustřeďuje se na jeho výjimečné činy.⁶

Kim Pu-sikovy *Samguk sagi* mají být vzorovým historickým dílem, „mrvním zrcadlem pro příští generace“, proto kromě faktů (mnohdy ozvláštňených folklorem) předkládají i normativní vzory lidského chování. V análech a biografiích (10 svazků a 51 slavných osobností) tedy vyzdvihují momenty, ilustrují žádoucí vlastnosti králů a poddaných, většinou v historickém kontextu nebo konkrétních vztazích. I součástí Irjönových *Samguk jusa* jsou životopisy, a to zejména slavných mnichů, jež mají delší tradici a bývaly i samostatné, jako například Kim Tä-munovy ztracené *Kosüngdžön* (*Životopisy nejslavnějších mnichů*), dochované Kakhunovy Hädong kosüngdžön (*Životopisy nejslavnějších korejských mnichů* – celkem 25 biografií) z roku 1215, nebo už zmiňované *Kjunjödžön*. Biografie v Irjönově kronice *Samguk jusa* nejsou vyčleněné zvlášť, objevují se v různých částech a snaží se zmapovat historii korejského budhismu. Málakteré jsou plné, většina souvisí s konkrétní událostí, jíž je představení školy, stavba chrámu, zázrak atp. Příběhy na sebe volně navazují, ale každý ze šestnácti mnichů má u Irjöna jinou funkci, vyprávění se zaměřuje na jiný cíl či účel. *Samguk jusa* budeme v této práci využívat vzhledem k omezení tématu na světské hrdiny jako doplněk při jejich konkrétním představování, neboť autor kroniky vyzdvihuje, v souladu s buddhistickou literární tradicí, nadpřirozené a zázračné jevy, čímž příběhy i postavy získávají na plastičnosti a oživují místy suchopárný výklad oficiálních dějin.

Hrdinou korejské historie je samozřejmě ideální vládce. Musí vykazovat jedinečné vlastnosti, není obyčejným smrtelníkem, jeho jednání se řídí závaznými principy. Mimo schematické zobrazení stojí králové-zakladatelé, tedy ti, které Nebesa vyslala na zem, aby se stali prvními vládci. Spojitost se světem nad námi je zdůrazněna zejména jejich zvláštním zrozením – většinou z vejce – a doprovodnými elementy, poukazujícími na ne-zemský původ. Pokud se podíváme na další korejské krále v literárním zobrazení, pak vidíme velmi striktní rozdělení: existují portréty panovníků vzorově kladných a vzorově záporných. Oba typy jsou prezentovány v dějinných souvislostech a jejich činy, jakkoli jsou podávány relativně nezaujatě⁷, doprová-

zejí symbolické přírodní úkazy (úroda x neúroda, jasná obloha x blesky, hromy, záplavy). Přitom každému králi se může stát, že se za jeho vlády živly vzbouří, ale pro vzorového panovníka jsou pohromy příležitostí, jak prokázat schopnosti či potvrdit nebeský mandát.⁸ Králové v análech jednájí většinou schematicky a staticky, v jednotlivých doprovodných příbězích a biografiích slavných mužů i žen se však ukazují jejich lidské vlastnosti, zejména pochybení. Panovníci sice zůstávají neakční postavou, jednájí jejich rádci, protivníci nebo oběti, příběhy ale vždy mívají moralistní podtext či ústí v poučení.⁹

Druhým typem hrdiny je ideální poddaný¹⁰, jehož později nacházíme jako protagonistu v zábavné próze. V kronikách a literátských dílech ho vidíme ve dvojí podobě: věrného vladaři, sloužícího zájmům státu, nejčastějším bývá vojevůdce, hrdina, který se dokáže vypořádat s nepřítelem. Dalším je moudrý rádce, stojící v pozadí, později řídce se vyskytující postava.¹¹ Jako samostatný typ – a to je právě zvláštnost korejského starověku – se jeví člověk asociální, tedy vzdělanec, kaligraf, hudebník, malíř, jenž společností a jejími hodnotami pohrdá, utíká do samoty a jeho sláva se dochovala jen díky dílu.¹² Vzhledem ke starověkým představám se podobných postav – později žádaných – objevuje velmi málo a zdá se, že byly do středověkých děl včleněny dodatečně, nebo byly vyhledávány i přesto, že o „literátských“ hrdinech nebylo možné shromáždit více než jen kusé informace.

Zvláštní kapitolou staré doby jsou královny (na trůně státu Silla a Sjednocená Silla se vystřídaly tři, Söndök, Čindök a Činsöng); po zániku dynastie se již fenomén panující královny nikdy neobjevil. Nejpopulárnější z nich je bezpochyby královna Söndök, jejíž osud je dodnes objektem zkoumání, stejně jako historiky, panující kolem její schopnosti předvídat a nenaplněného soukromého života. Kromě ní se však v oficiálních i neoficiálních dějinách vyskytují příběhy o manželkách a milostnicích jednotlivých králů, dokumentující některé zvyklosti (například levirát), nebo naopak konflikty (soupeření hlavní ženy a konkubíny), jež se později staly poměrně stálým motivem zábavné prózy.¹³

Krále, poddané a pozoruhodné ženy – pokud mluvíme o oficiálních dějinách – můžeme najít jak v základní části díla, tedy análech (pongi), tak i v biografiích (jöldžön)¹⁴; v neoficiálních jim jsou věnovány samostatné příběhy. Existují postavy, které se vyskytují v análech i biografiích, což se týká hlavně osob

12 *Kogurjöska pevnost*. Jedna z pevností z doby Tří království, které účelně zabraňovaly cizím nájezdům, zejména čínským. Tato a další ilustrace (obr. 12, 13, 19, 20, 24, 25, 30, 31, 35, 36) představují vesměs variace na dochované malby ze starověkých korejských hrobek. Pramen: *Čosön rjōksa sōrhwadžip* (Korejské historické příběhy). Pchjōngiang 1960, str. 87.

výjimečných.¹⁵ V análech jsou hrdinové prezentováni jako tvůrci dějin, kdežto v biografiích musejí být ilustrativní. Biografie obecně nepopírá dějinnost¹⁶, ale soustřeďuje se na významnou epizodu (nebo jejich výčet) života osobnosti, demonstrující žádané ctnosti, obvykle hrdinství nebo předpisové vztahy. Krátce (pokud lze) představuje hrdinu, jeho rodinu, slavné předky, někdy i životní peripetie. Směřuje ale k jedinému velkému činu, vztaženému k určitému historickému okamžiku. Vyprávění je co nejstručnější, aby bylo jasné a pochopitelné i jeho didaktické poslání. Výjimkou jsou rozsáhlejší, jakoby zřetězené životopisy významných osobností korejských dějin¹⁷ (například vojevůdce Kim Ju-sina nebo věrného Pak Če-sanga) a tří „vzorově“ špatných – samovládů Jōn Kāsomuna, Kung-jea a Kjōn Hwōna. Vyprávění se může opakovat v jiné biografii v nezměněné podobě nebo je naopak jedna biografie sestavena z několika částí, jež na sebe navazují jen velice volně, či – v mnoha případech – na první pohled postrádají logiku.¹⁸ Končívá hrdinovou smrtí a výčtem odměn, jež za své činy obdržel, někdy

zmiňuje i zásluhy potomstva. Kromě králů a věrných poddaných (normativních hrdinů) existují v historických dílech i smyšlené osoby, lépe řečeno, osoby ahistorické. Jejich příběhy vyzdvihují předpisové ctnosti, oddanost dětí vůči rodičům, věrnost žen a dívek, přátelství mezi muži atp.¹⁹

Pokud shrneme pohled na ideálního starověkého hrdinu, vidíme ho v postavách dobrých a špatných vládců, jež vyprávění vytvářejí za pomoci činů, a v postavách poddaných. Vzorový vládce koná stejné akty milosrdenství, opakuje osvědčené skutky. Poddaní už – podle konfuciánské etiky – jednají v souladu se svým postavením a cílem autora je podtrhnout či zdůraznit jednu jejich vlastnost. Protože v prvních kronikách, jak už jsme naznačili výše, existuje mnoho postav, které se objevují v análech i biografiích, vidíme, že měřítko na člověka jako by vycházela ze dvou rozdílných pohledů, a to historického a normotvorného, což někdy vede k protimluvům nebo i k jinému vyznění činů hrdiny. Základem analů jsou datované události a člověk je v nich pouhou součas-

tí dějin, navíc podřízený vládci a jeho době. Naproti tomu biografie či příběhy se soustřeďují na historický výsek a ukazují vzor poddaného nebo obecně člověka, reagujícího na daný stav či nesoucího důsledky svých činů. Přestože jsou panovníci i hrdinové rozlišeni na státní prospěšné a škůdce, jejich příběhy začínají stejně nebo podobně. Teprve následující zápletka ukáže, který model má postava prezentovat²⁰ (ze všech biografí jsou však pouze tři negativní). Struktura jak análů, tak zejména biografí, ale i souběžných příběhů, jež z historie vycházejí a neaspírují na popis pravdivých událostí, je pak podřízena určité kategorii ideálu. Hrdinové v nich nemyslí, neváhají, necítí, neprožívají a nekají se, jednají v souladu s osudem, který jim Nebesa určila. Navíc jsou „zajatci“ historika či literáta, kteří chtěli zobrazit ideál, zachytit jednání lidí v souvislostech, k čemuž, což bývá jen málokdy příznáváno, využívali často folklorních vyprávění.²¹ Rozdíl mezi starými oficiálními a neoficiálními dějinami je patrný pouze v jejich uspořádání a v tom, že oficiální byly sestavovány pověřenými osobami, nikoli v jejich obsahu nebo, jak se často zjednodušeně tvrdí, v hodnocení osob či událostí. To platí spíše pro starší díla a nejvýraznějším důkazem je poměrně shodný výklad historie v Samguk sagi a Samguk jusa. Ženské postavy – pokud nejsou právě ilustrativní v konfuciánském smyslu – jsou už v kronikách výrazně redukovány a zkráceny, což vyplývá z evidentního posunu vidění jejich úlohy ve starověku a středověku.²²

Historická próza, ať oficiální či neoficiální, měla velký vliv na rozvoj prózy. Najdeme v ní základní „požadavky“ na hrdinu, kterého později dotvořila do závazné šablony²³, jsou v ní obsaženy prvky struktury, jež mají mnoho společného se zábavnou literaturou, jako je zázračné narození, období zkoušek hrdiny, demonstrace jeho všestranné výjimečnosti, velké činy korunované odměnou. Obsahuje již osvědčenou strukturu děje, zápletky, motivy a úzy lexikální. Popisy postav vykazují společné hodnotící rysy, vzniká ideál mužské a ženské krásy²⁴, vzorového chování i jednání. Na místech, kde lze poukázat na paralelu z čínských dějin, se objevují, zejména u neobvyklých zvyklostí, odkazy na příběhy čínské²⁵ (přestože v době tvorby prvních kronik sporadicky), narážející na obecně známou skutečnost a existující normu.²⁶ Životopisy a historické příběhy je možné číst pouze s detailní znalostí korejských dějin, neboť bývají koncipovány tak, aby příliš neopakovaly známá fakta. Díla – jakkoli se nám zdají plná nevhodných postav, zavádějí

cích nebo chybných údajů i zásahů nadpřirozených sil – však aspirují na zobrazení skutečnosti, to znamená, že je autor i čtenář chápou a mají chápat jako fakta. To podtrhuje (ne vždy a ne v každém příběhu) i smrt protagonisty, což je pochopitelné, neboť klasické historické postavě hrdinský skon přísluší.

Poznámky

¹ To je typické zvláště pro žánr pchäsöl, který podobně anekdoty sbíral.

² Pro ilustraci slouží kapitola 7. a Přílohy, také podkapitola 6.9.

³ Tento posun souvisí se změnou ideálu člověka ve prospěch vzdělance v konfuciánském pojetí. V tomto smyslu už byl selektován materiál v kronice Samguk sagi, přestože ne tak výrazně.

⁴ Folklorní vlivy budou patrnější při představování jednotlivých příběhů (kapitola 6.).

⁵ Biografiemi mnichů se v této práci až na výjimky nebudeme zabývat pro odtazitost vůči tématu, i když jejich struktura a popis hrdinů vykazuje s biografiemi světskými mnoho společného.

⁶ Kjunjödžon je v podstatě vyprávění o normativním hrdinovi, který je původně multifunkční a až později si vybírá konkrétní cestu.

⁷ Referenční styl měl být kronikám vlastní, hodnotící prvky se nesměly mísit s událostmi, aby byl zachován patřičný nadhled. To však pro žádnou z nám známých příliš neplatí.

⁸ Podrobněji v kapitole 6.6.

⁹ V oficiální kronice je poučení viditelné, v Samguk jusa záleží na konkrétní osobě, přesto – pokud nejde o arcizrádce – bývají příběhy spíše vedeny směrem, který čtenáři pomáhá se v nich orientovat, než aby mu přímo říkaly, co je správné a co ne. Protože jsou barvitější, hrdinovy skutky vyniknou snáze než v kratších oficiálních líčeních.

¹⁰ Tento typ je už v oficiální kronice upravován podle norem středověké společnosti, zejména v osobách rádců. Vojevůdci v době Korjō nebyli tak žádanými postavami a ideálem úředníka se stal vzdělanec-byrokrat.

¹¹ Rádce se později v zábavné próze objevuje jako postava pomocná, nejčastěji je učitelem hlavního hrdiny, také ovšem zasahuje v nouzi nejvyšší ve funkci nebeského posla.

¹² Literátské hrdinové jsou téměř vždy nápodobou čínských protějšků; nabízí se i spekulace, že tyto biografie byly přizpůsobeny čínskému vkusu, neboť korejské vzdělanci od středověku nebývají až na výjimky asociální.

¹³ Ve starých příbězích není ovšem milostnice ještě výhradně zápornou postavou, v klasické próze pak patří mezi tři záporné ženské postavy (dalšími jsou tchyně a macecha).

¹⁴ Ale ne biografie králů a jejich příbuzných, což je znatelná odchylka od pojmání biografí v Číně a Koreji; tento fakt můžeme vysvětlit pouze tak, že kompilátor kroniky považoval Koreu za vazala Číny a krále bylo „zbytečné“ do životopisů zařazovat. Viz také Solovjov. (Solovjov 1997, 71–74) Připomeňme, že další souhrnné dějiny Korjōsa už biografie panovnického domu (sega) obsahují.

¹⁵ V análech jsou jejich příběhy pouze naznačeny, možnost rozpracování poskytuje biografie. Vyskytuje se však i několik životopisů, které opakují analýze beze změny.

¹⁶ Naopak, zdá se být paradoxně více časově specifikována, přestože to není bezpodmínečně nutné.

¹⁷ Zřetězení ovšem vylučuje odbočky v časové posloupnosti; ta není narušena, neboť by neodpovídala historii a jejímu plynutí. Možné jsou vsuvky z jiných příběhů, ale ty se pak většinou opakují buď v análech, nebo v jiné biografii.

¹⁸ Spíše není zcela jasné, kde jeden příběh končí a další začíná. Tento fakt poněkud ztěžuje orientaci; už výše jsme ale naznačili, že biografie byly psány pro vzdělance, kteří znali velmi dobře korejské dějiny,

proto pro ně nebylo obtížné se v této spleti vyznat.

¹⁹ Jak jsme předeslali v kapitole 3.3., konfucianismus a pět základních vztahů v době starověku ještě neměl takovou váhu jako později; proto jsme mluvili i o redukci základních vztahů na dva. Uvedené historiky mohou být proto buď nadnesené, nebo zcela vymyšlené. Konkrétně viz kapitola 6.

²⁰ Také který typ postavy; na počátku je zdůrazněna jejich multifunkčnost.

²¹ Že i oficiální kroniky vycházejí z folkloru, je zřetelné zejména v biografických vyprávěních. Viz kapitola 6.

²² Ten je ostatně patrný už v prvních kronikách, srovnáme-li je například s Hwarang segi nebo i Kjunjödžön.

²³ Ta je ovšem syntézou všech normativních vlastností – tedy hrdinu-specialistu v ní nacházíme zřídka.

²⁴ Zatím pouze náznakový, nicméně je jasné, že ideál už vytvořen byl, pouze není příliš zdůrazňován. O tom svědčí některé popisy postav v Hwarang segi. Viz kapitoly 7. a 8.

²⁵ Ještě však ne v pasážích představujících jednotlivé postavy.

²⁶ Na čínských příbězích stavějí většinou pouze komentáře. Pro ilustraci viz zejména kapitola 6.9.

5.1. Místo a čas děje

Příběhy obsažené v kronikách a dalších dílech se pohybují zcela přirozeně v reálném časoprostoru. Prostor je určen co nejpřesněji: to znamená, že pokud se událost děje mimo hlavní město¹, pak se dozvíme co nejvíce podrobných údajů. Místo je lokalizováno s nejúplnější možnou charakteristikou a názvem v pořadí od nejmenší jednotky po nejvyšší – les, pramen, úpatí, vrchol, společně s jeho popisem nebo jiným odkazem, většinou ve spojení se světovou stranou; následuje větší územní celek (název vesnice, okruhu, okresu), kde kompilátoři kronik doplňují i místní název (eventuálně okres a provincii) pocházející z doby sestavování aktuálního díla.² Nutno říci, že dohledat tyto údaje není jednoduché a pouze současné výzkumy v oblasti topografie starých států nám některé lokality dokáží zpřesnit.³ Kromě reálného prostoru se objevuje i (z našeho hlediska) ireálný, jednající osoby či postavy se často pohybují ve sférách podzemních (vodní království) či nebeských. Zdá se, že přechod z jednotlivých sfér není v raných dílech složitý, lze jimi procházet buď za pomoci určitých prostředků (povoz, šňůrka, provaz)⁴, jež přenášejí do nebeských sfér nebo jejichž prostřednictvím lze sestoupit na Zem. Do vodní říše, která evidentně byla již v dobách starověku chápána jako součást pozemského království, je sestup jednoduchý: jednotlivá akvatická božstva také vycházejí na Zem a smrtelníci s nimi naopak komunikují v jejich světě. Pokud chce postava vyjít z vody na Zem, je možné tak učinit za přispění pomocníka nebo také zaříkávání či magické formule. I komunikace s „oním světem“ je uskutečnitelná, děje se reálně, ve snu, popřípadě formou vzkazu.⁵ Obecně se zdá být vzdálenost mezi světy malá, jako by poukazovala na zhuštěnost sfér a jejich jednotu.⁶

Co se času týče, u dějin oficiálních jde o prvek, na němž musejí stavět, nicméně v nich najdeme – vzhledem k délce textu – časových údajů relativně mnoho.

Kromě éry⁷, roku vlády, měsíce a dne jsou občas zmíněny i hodiny⁸, během nichž se děj odehrává, navíc bývá používán i čas cyklický – podpořený specifikací ročního období. Tento úzus není zřetelný jen v análech, vyskytuje se i v biografích, v nichž se nezdá být tolik potřebný.⁹ Udání co nejpřesnějšího času se stalo normou, jež se opakuje v neoficiálních dějinách, ale i v zábavné próze, kde jde o údaj ve své většině fiktivní.¹⁰ Znamená to, že zasazení do času (éry, vlády panovníka, roku jeho panování, ročního období a dne) se postupně stalo manýrou, jež odkazuje ke zvyklostem historiografie a uvádí čtenáře do určité, zřetelně vymezené doby. V prvních kronikách jsou letopočty odvozeny od panování jednotlivých králů (tj. například Pak Hjökköse, 20), později, v době, kdy se dějiny Tří království pojímaly souběžně, jsou uvedeny ještě souhrnným názvem roku společně s datací králů jednotlivých států, někdy v kombinaci s údaji o panování čínských vládců (císař, éra, rok).¹¹

Zdůrazňován bývá i čas nadměrný – nezvykle dlouhý věk, dlouhá éra vládnutí¹², věk reálný (až na výjimky – zvláště vysoký věk při nástupu na trůn) není příliš uváděn a musíme ho často odvodit od jiných známých skutečností. Pokud tuto kategorii shrneme, lze říci, že historický časoprostor převažuje nad osobním, což je vzhledem k typu a účelu díla pocho-pitelné.

Poznámky

¹ Všechna hlavní města jsme vyjmenovali v předcházejících kapitolách.

² To znamená název z doby Korjō – v mnoha případech je právě tato „specifikace“ velmi obsáhlá, neboť se kompilátor snažil zahrnout do ní všechny dostupné geografické údaje, které pro určení dnešní lokality nemají valný význam. Chápeme je jako svého druhu poznámku.

³ Tyto výzkumy jsou sporadické a spíše se věnují dobám království Čosön: pomohou však nejrůznější topografická díla právě z doby Čosön, kde jsou původní názvy převedeny do relativně srozumí-

telných. Viz například Tongguk jŏdŏi süngnam nebo Čosŏn sesigi.

⁴ Zejména v mýtech, viz dále v kapitole 5.2.1.

⁵ Prostupnost mezi světy a jejich blízkost je nejčastější v mýtech, ale obsahují je i běžná vyprávění. Viz dále v jednotlivých kapitolách.

⁶ Oproti pozdějšímu dělení světů, z nichž se nedalo jednoduše uniknout. Samozřejmě přesun postav z jednotlivých sfér může být úmyslem Nebes, ale tento fakt nebývá patřičně zdůrazněn.

⁷ Ěry se v době starověku používaly sporadicky, někdy ovšem datace odkazuje k éram čínských vládců, které kompilátoři přidávají ve zvláště důležitých historických meznicích, ale ne vždy přesně. Navíc si navzájem vytýkají chyby a reagují na nepřesnosti předešlých. Tímto chceme poukázat na nejednoznačnost takovýchto „z přesněni“ a neúměrnou délku údaje.

⁸ To znamená dvouhodinovy, jež 24 hodin dělí na 12 celků, označených podle zvířetníku.

⁹ Nejčastěji pro určení narození dítěte – budoucího hrdiny.

¹⁰ V zábavné próze se hodiny objevují velice často v klíčových zápletkách, jako jsou bitvy nebo velká rozhodnutí hrdinů. Je zřejmé, že neodkazují k jinému než fiktivnímu času, i když zřejmě

sloužily k tomu, aby si čtenář mohl lépe představit danou situaci; nicméně jde evidentně o prvek smluvního charakteru a podtrhuje naši tezi o zábavné próze jako pseudobiografii.

¹¹ Připomínáme, že reálný rok odvozujeme sčítáním jednotlivých vládnutí s tím, že odečítáme rok předešlého panovníka (nebo rok nástupní). K této zvláštnosti viz kapitola 6.9. Komentáře.

¹² Ve starověku byla představa o nadměrném věku jiná, než v pozdější době. Aktivní život se uzavíral až v sedmdesáti (oproti pozdějším šedesáti letům jako životnímu mezníku vyplývajícímu z šedesátiletého cyklu); až tehdy bylo například dovoleno státníkům odejít na odpočinek. Za nadměrný byl považován věk nad sto let, což samozřejmě nesvědčí o vyšším věkovém průměru obyvatelstva (ten ostatně není nikde doložen). Na druhé straně jsou hrdinové aktivní právě v raném mládí, kolem 15–16 let, což je doba, zvláště ve staré próze, kdy protagonisté odcházejí konat první velké činy, pro dívku pak takový údaj signalizuje vhodnost sňatku. Co se sňatků týče, zdá se, že předčasné svatby nebyly za starověku tak časté jako později, což můžeme demonstrovat na nejrůznějších vyprávěních.

5.2. Postavy

5.2.1. Králové – zakladatelé

Zakladatelé jednotlivých korejských starověkých států – ať doložených či mytických – stojí mimo schematické zobrazení běžných vládců už proto, že jsou sesláni na Zem Nebes se zřetelným záměrem. V jejich příbězích se vyskytují jiné motivy, jež jsou – jako například zázračné narození, období zkoušek a mnohdy neobvyklá smrt – bližší pozdější zábavné próze: zde mají dokumentovat a podtrhnout neobvyčejnost demiurgů. Protože však tyto postavy bývají do kronik zahrnuty a od nich je odvozen oficiální letopočet každého státu¹, představujeme je jako první panovníky i přesto, že je na druhé straně nutné mytické vládce oddělit od panování běžných králů, už vzhledem k jejich zrození a struktuře mýtu, který směřuje k jasnému cíli.²

Za prvního korejského vládce bývá dnes³ považován Tangun, údajný zakladatel bájněho království Ko Čosŏn (tradičně se datuje rokem 2333 př. n. l.), potomek syna nebeského Hwanŭnga a ženy-medvědice. Vyprávění o Tangunovi má všechny atributy typické pro zakladatelské mýty (korejsky könguk sinhwa) včetně nepochybné účelovosti zpracování. Nicméně v první oficiální kronice Samguk sagi a mnohých dalších, i literárních dílech, je Tangun jako postava historicky nehodnověrná pomíjen. Poprvé se objevuje v Irjŏnově Samguk jusa a v časově souběžném I Süng-hjuově Čewang ungi. Protože jde o sice sporný, nicméně zachytný bod korejské státnosti, není možné ho úplně pominout, přestože Tangun i jeho příběh do starověkých normativů ještě nepatří a odkazuje

spíše k náboženské tradici. V každém případě je Tangun prvním pseudohistorickým hrdinou, praotcem národa. Jeho jméno ve spojitosti s určitým územím legitimuje právo na existenci státu, na jeho teritorium a vede k posílení národní identity. Zakladatel (to platí i pro pozdější Tři království) bývá povolán vyšší mocí, většinou musí svést rituální souboj o území a jeho postava, jakkoliv sporná, se periodicky stává objektem kultu v dobách, kdy je státnost ohrožena či zpochybněna. Někdy se ovšem pouze ukazuje jako první svého rodu, od něhož se odvozuje genealogie a tím i následnictví nového panovnického domu (klanu). Důležitost prapředka potvrzuje i fakt, že dynastie I (Čosŏn) přejala název bájněho království téhož jména, jež údajně založil praotec korejského národa, Tangun.

Tangun sinhwa (mýtus o Tangunovi) je nejdůležitějším z korejských zakladatelských mýtů. Text má čtyři varianty a nejstarší z nich je zapsána v neoficiální kronice Samguk jusa.⁴ Předpokládá se, že původní text byl delší, nicméně čtyři dochované verze mají stejnou strukturu a společné prvky s mýty severovýchodní Asie i s mýtem o japonském Džimmuovi. Ze shodné struktury a malých textových odchylek můžeme usuzovat na ranou kodifikaci mýtu, nebyl paralelně šířen ústní nebo vypravěčskou formou a pokládáme i za možné, že pochází až z doby historické.

V žádném případě však nelze mluvit o úpravách v době tvorby kronik Samguk sagi a Samguk jusa, protože příběh postrádá konfuciánskou představu o hrdinovi-vládci i buddhistickou povahu vyprávění o „zvláštnostech“.⁵

13 *Korejští řadoví válečníci* – kopiníci a lučištníci, novodobá ilustrace podle dochovaných maleb ze starověkých korejských hrodek. Pramen: *Čosŏn rjŏksa sŏrhwadžip* (Korejské historické příběhy). Pchjŏngjang 1960, str. 163.

Mýtus o Tangunovi je poměrně krátký, proto uvedeme i jeho volný překlad:

„Ve Wej-šu se praví: Před dvěma tisíci lety existoval muž zvaný Tangun, který za času panování císaře Jaa založil říši Čosŏn v místě zvaném Asadal.⁶

V Kogi se praví: Za dávných časů žil Hwanin⁷, který měl vedlejšího syna Hwanünga.⁸ Ten často obracel své úmysly k Podnebesí, kde chtěl najít svět lidí. Otec, který se dozvěděl o synových záměrech, zhlédl na pohoří Tchäbäksan, kde spatřil lid velkých možností. Dal synovi tři nebeské pečeti a poslal ho, aby tam vládl.

V čele skupiny tři tisíc nebešťanů sestoupil Hwanüňg pod posvátný strom na vrcholku Tchäbäksanu. Toto místo se pak nazývalo městem duchů. Od té doby byl Hwanüňg titulován ‚nebeský král‘ a spolu s vládci deště a mraků dohlížel na zemědělské práce, dlouhý život, léčbu nemocí, udělování trestů, posuzování dobra a zla. Řídil běh světa vládou nad třemi sty šedesáti záležitostmi.

V té době žili v jedné jeskyni tygr a medvědice⁹, kteří bez ustání prosili Hwanünga, aby je proměnil v lidské bytosti. Ten jim dal nakonec svazek pelyňku a dvacet hlaviček česneku se slovy: ‚Můžete se stát lidmi, pakliže po dobu sta dní nespátríte denní světlo a nepozřete jiného jídla, než vám zde dávám.‘ Tygr s medvědicí posvátné byliny přijali a živili se jimi. Po jedenadvaceti dnech strádání se tělo medvědice proměnilo v lidské, tygr, který tuto zkoušku nevydržel, zůstal jak byl.

Jelikož nebyl nikdo, s kým by žena-medvědice mohla počít, prosila pod posvátným stromem za obtěžkání. Hwanüňg se na chvíli proměnil v člověka a splnil její přání. Poté počala a za čas porodila syna, který dostal jméno Tangun.

Ten roku kjŏngin, v patnáctém roce vlády císaře Jaa¹⁰, vyhlásil říši Čosŏn, jejímž hlavním městem učinil Pchjŏngjangsŏng. Později ho přesunul do Asadalu v Pägaksanu, jenž je také znám jako Kunghülsan nebo Kümmidal. Zde Tangun vládl zemi po dobu 1500 let. V roce kimjo dosadil čouský král Wu na trůn říše Čosŏn muže jménem Kidža¹¹ a Tangun odešel do Čangdangjŏngu, posléze se znovu vrátil do Asadalu, kde ve věku 1908 let¹² opustil tento svět a stal se duchem hor.“ (Samguk jusa, 57–59)

Nejvyšší nebeské božstvo Hwanin tedy v mýtu posílá svého nelegitimního syna Hwanünga, aby založil nebeské království na Zemi. To se stane a Nebesy je posvěcena korejská státnost. Dalším strukturálním prvkem mýtu je pokračování dynastické posloupnosti, kterým je zrození Tanguna ze syna nebeského vládce a ženy-medvědice.¹³ Tangun založí stát Ko Čosŏn a po dlouhém vládnutí se stává duchem hor.

Čím se liší mýtus o Tangunovi od ostatních asijských mýtů, je jeho zhuštěná, dramatická struktura, kterou J. H. Grayson¹⁴ dělí do šesti sekvencí (scén):

(1) Nebesa: Jeho protagonisty jsou Hwanin a Hwanüňg. Hwanüňg touží usídlit se na Zemi jako vlád-

ce, který obyvatelům přinese politický řád a kulturu. Otec vybírá vhodné místo pro sestup do světa lidí a dává synovi symboly moci.¹⁵

- (2) Sestoupení na Zem: Syn nebeského vládce sestupuje na vrcholek hory se svými pomocníky¹⁶, kteří jsou „znalci“ ve všech oblastech importované civilizace.¹⁷ Hwanüŋg je prohlášen (se prohlásí?) za nebeského krále a místo jeho sestupu se stává posvátným.
- (3) Zkouška v jeskyni: tygr a medvědice se chtějí stát lidmi a prosí nebeského vládce, aby jim to umožnil. Zkouškou projde úspěšně jen medvědice.
- (4) Sjednocení Nebes a Země: spojení Hwanüŋga a ženy-medvědice, z něhož se zrodí Tangun.
- (5) Vznik státu: Tangun založí stát (Ko) Čosön a hlavní město, jehož lokalizace se později mění.
- (6) Tangun se stává duchem hor a jeho místo zaujme další Nebesy posvěcený mytický vládce Kidža.¹⁸

Podobnou strukturu najdeme i v japonských kronikách *Kodžiki* a *Nihon šoki* v mýtu o Džimmuovi, zakladateli státu Jamato. V něm bohyně Slunce Amaterasu rozhodne o misi na Zem, kterou nakonec vykoná její mladší vnuk – s insigniemi moci a za doprovodu duchů (božstev). Spojení Nebes a Země se realizuje mezi potomkem bohyně a dcerou pozemského božstva, z něho se narodí Džimmu – mytický zakladatel japonské císařské dynastie.

Ačkoli jsou si mýty podobné, rozdíly se najdou například v původu demiurga; zatímco v mýtu o Tangunovi je jeho otec nelegitimní potomek, v japonském jde o vnuka (nicméně mladšího). Rozdíl je i v jejich aktivitě: v japonském mýtu je o poslu rozhodnuto, Hwanüŋg se mise ujímá sám. Jinak se realizuje spojení Nebes a Země; Hwanüŋg je uskuteční z vlastní vůle, v japonském mýtu jde o osudové setkání.

Hwanin jako nejvyšší bůh vybavil syna atributy moci, které si přináší na Zem. Tím Hwanüŋg poukazuje na svůj božský původ a kulturnost budoucí státnosti, jež je jakousi odnoží Nebes. Sestoupí z posvátné hory a založí civilizaci (tj. promění chaos v řád). Ačkoliv jsme mluvili o tom, že podobné prvky najdeme i v jiných mýtech, v případě Tanguna se nejedná o stvoření světa, ale o založení státu, jehož legitimita pochází z Nebes, tedy o vydělení mikrokosmu z makrokosmu. Tím dostává mýtus nepochybně i politický podtext; praotec Tangun je potomkem Nebes, korejská civilizace a státnost přicházejí shora, jsou spřízněny s Nebesy a posvěceny.

Tangun není historicky doložená postava, ostatně

to ani Korejci netvrdí; pouze slouží jako symbol pro počátky korejské státnosti tam, kde chybí věrohodné důkazy o její existenci. Rok 2333 př. n. l., kdy Tangun údajně založil bájný stát Čosön, je považován za počátek korejských dějin a tento letopočet byl v určitých dobách užíván současně s čínským i korejským dynastickým.¹⁹ Tangi (letopočet podle Tanguna) někdy přetrvává i do dnešních dnů, uznávají jej nejrůznější sekty a buddhisté. Historizace mýtu o Tangunovi se stala produktem národní víry v reálnost imaginárních jevů a postav, jež nelze historicky doložit. Tangun je postava chtěná, která sice počátky korejské státnosti zamlžuje, ale její popření by vedlo i k ohrožení samotné tradice. Kult Tanguna je jedním ze zakořeněných mýtů, který vyvolává emoce v případě jeho zpochybnění.

Tangun je také prvním z korejských hrdinů: záliba v hrdinech byla Korejcům vlastní po celou dobu jejich historie a zvláště v dobách těžkých pro zemi. Proto se Tangun jako objekt kultu objevil i na počátku 20. století; v roce 1909 vznikla Tadžonggjo – Sekta velkého předka (tj. Tanguna), která ho zbožštila a uctívala podle šamanských tradic, kam jako „první šaman“²⁰ Korejců nepochybně patří.

Další mýty se od Tangunova liší svou realističtější dikcí, navíc mají mnoho shodných prvků se zakladatelskými mýty Asie. Vysvětlují vznik jednotlivých klanů a pozdějších států na poloostrově a zrod jejich prapředků. Společných jim je několik základních motivů:

- (1) Budoucí vládcové jsou sesláni na Zem Nebesy jako nejvyšší autoritou.
- (2) Příchod nového vládce oznamuje světlo jako spojovací článek mezi Nebesy a člověkem.
- (3) Při zrození, seslání či v klíčové části asistují určitá zvířata (kůň, kohout, želva, ryba, žába, medvěd, tygr, drak).²¹
- (4) Zásadní sekvence – alespoň z hlediska už existující společnosti – se odehrává na hoře, toto místo setkání mezi člověkem a Nebesy znamená i reálný střed světa, světovou osu; důležitý je také prvek vody, v níž dochází ke stvoření, nebo funguje jako spojovací článek mezi světy.

Zakladatelské mýty se objevují v obou zmiňovaných kronikách Samguk sagi a Samguk jusa. Legendy o vzniku Tří království, Kogurjō, Päkče a Silla, respektive Pujō a Karak (Kaja), vysvětlují vznik historicky doložených států na území dnešní Koreje (i mimo ni) a zrození jejich prapředků. Počátek státnosti je pak spojen s jejich jménem a od vzniku prvních kronik až

po současnost je údajný letopočet založení státu chápan jako historický fakt.²² Hrdinové-zakladatelé svým zázračným narozením, jež je většinou v souladu s přáním/záměrem Nebes, nadpřirozenými schopnostmi a skutky předjímají typ hrdiny, který se v korejské literatuře zabydlel na dlouhá staletí. V mýtech nacházíme také nejstarší prvky žánru zábavné prózy, jež jsou kromě zázračného narození podtrženy magickými, popřípadě nadpřirozenými schopnostmi postav, zjeveními, zkouškami atp. To je do jisté míry zapříčiněno jejich pozdním zápisem v době, kdy se představy o normativní postavě ustálily a dostaly závaznou podobu.²³

Mýtus o založení království Kogurjō

Nejsložitější zakladatelský mýtus se týká království Kogurjō (roku 37 př. n. l.). Vznikl kombinací dvou podobných vyprávění o založení Kogurjō a historicky staršího Pujō, jež zasahovalo hluboko do dnešního Mandžuska a které bylo později Kogurjem vyvráceno. Mýtus se v kronikách Samguk sagi a Samguk jusa objevuje už pouze ve verzi o založení království Kogurjō Ko Čumongem. Existují však tři varianty, z nichž první a částečně i druhá se dochovaly pouze díky čínským kronikám, což znamená následující verze:

- mýtus o Tongmjōngovi, zakladateli Pujō;
- mýtus o Čumongovi, zakladateli Kogurjō;
- smíšený mýtus o Tongmjōngovi/Čumongovi, zakladateli Kogurjō.²⁴

V mýtu o založení Pujō otěhotní po styku se vzduchem ve tvaru vejce služebná vládců blíže nespecifikované severní říše v době, kdy je pán mimo domov, a početí vysvětluje jako dílo Nebes. Z vejce se narodí Tongmjōng, kterého dá král pohodit mezi prasata a koně, jež mu však neublíží, naopak ho ochraňují. Chlapec je vrácen matce, pase krávy a koně, střílí z luku. Vládce se vyděsí, že by se Tongmjōng díky svým nadpřirozeným schopnostem mohl zmocnit vlády, a rozhodne se ho zbavit. Tongmjōng prchá na jih a cestu mu zastoupí řeka. Udeří do ní lukem, z vody se vynoří most z těl ryb a želv, po němž přejde a založí stát Pujō.

Ve druhém mýtu o Čumongovi, zakladateli království Kogurjō, který se v krátkých variantách dochoval i na dvou korejských stélách, se původ státu Kogurjō odvozuje od Pujō. Na rozdíl od prvního mýtu se zde objevuje motiv matky, jež nepochází z tohoto světa, respektive je dcerou vládců řeky. Počne ze slunečních paprsků, které ji pronásledují poté, co ji vládců státu Pujō zanechal v uzavřené místnosti, a porodí vej-

14 Anonym, *Sillská koruna*, 5.–6. století, zlatý plech a nefrit, výška 32,5 cm, naleziště: hrobka „Nebeského koně“, Kjōngdžu, uloženo: Národní muzeum, Kjōngdžu, Korejská republika.

Nejstarší nalezená korejská koruna náleží do období království Silla (1. století př. n. l.–10. století n. l.), kdy se ve starověké Koreji v uměleckém řemesle hojně užívalo zlata a nefritu; nefrit byl na Dálném východě obecně považován za posvátný kámen nadaný magickými schopnostmi.

ce. Další sekvence jsou shodné s první verzí (pokusy o rozbití vejce, jeho pohození mezi zvířata, králova žárlivost a útek hrdiny – tentokrát na jihovýchod). Nové je Čumongovo odvolání na nebeský původ. Je pronásledován, stojí na břehu řeky a v ohrožení života prohlašuje: matka je bohyně, otec Slunce. Teprve poté vytvoří ryby a želvy přes vodu most. Čumong založí království Kogurjō a přijme rodové jméno Ko („Vysoký“, tento znak se objevuje i v názvu státu).

Konečnou podobu mýtu najdeme ve výše uvedených kronikách, proto lze soudit na smíšení obou původních variant do 12. století. Protože Pujō v té době již neexistovalo a ani jeho území nebylo sou-

části tehdejšího království Korjō, byla pro historický zápis vhodnější verze o založení Kogurja. Mýtus zapsaný v kronikách Samguk sagi a Samguk jusa je téměř shodný. Začíná delší expozicí, která musela být původně samostatná, neboť se založením státu Kogurjō souvisí jen okrajově.

Puru, vládce Severního Puja, se modlí za narození potomka a najde pod plačícím kamenem dítě, jemuž dá jméno Kūmwa (Zlatá žába).²⁵ Prostřednictvím snu je králi zjevena vůle Nebes a nový stát má být založen na východě. Další dějová sekvence se už vztahuje k Východnímu Puju a narození Čumonga, k němuž podle Samguk jusa dochází takto:

„Nejdříve král Severního Puja Hä Puru přemístil své hlavní město na místo později zvané Východní Pujō a když Puru zemřel, Kūmwa nastoupil na trůn. V té době potkal u řeky Ubalsu na jižní straně pohoří Tchábäksan jednu ženu a zeptal se, co tu pohledává. Ona odpověděla: ‚Jsem dcerou vodního vládce Habäka a jmenuji se Juhwa. Když jsem si jednou vyšla a bavily jsme se společně se sestrami, objevil se jakýsi muž a prohlásil, že je Hä Mosu, syn nebeského vládce. Pod horou Ungsin na břehu řeky Amnokkang mne svedl, a když to vešlo ve známost, nemohla jsem se vrátit domů.‘

(...) Kūmwa cítil, že je to podivná věc, a zavřel ženu do tmavého pokoje. Ale paprsky Slunce tam přesto pronikly. Chytaly se jejího těla, a i když se před nimi skrývala, všude ji pronásledovaly, až ji nakonec ozářily. Poté pocítila známky těhotenství a porodila vejce. Vážilo pět tů a bylo velmi objemné. Král pohodil vejce prasatům a psům, ale nikdo z nich se ho ani nedotkl. Odhodil je na kraj cesty, ale krávy a koně se mu vyhýbali. Pohodil ho na pole, ale ptáci a zvěř ho přikryli. Král chtěl vejce rozbít, ale nešlo to, a tak ho vrátil matce. Ta vejce zabalila a položila na teplé místo. Dítě, které otevřelo skořápku a vyšlo ven, vypadalo podivuhodně a jeho vzhled byl výjimečný. Když bylo chlapci téměř sedm let, byl jako dospělý, vlastníma rukama si vyrobil luk a šípy, a když stokrát vystřelil, stokrát neminul cíl.“ (Samguk jusa, 78–79)

Střelba z luku, závist králových synů, pasení koní, pokus zbavit se nepohodlného soupeře a Čumongův útek jsou totožné s motivy obou předcházejících variant. S druhou má společné odvolání na nebeský původ u řeky, novým prvkem jsou tři Čumongovi průvodci. V některých pozdějších verzích mýtu se po založení státu Kogurjō objeví soupeř, který si nárokuje stejné území, následuje střelecký souboj a čarostřelec Čumong zvítězí.²⁶

Ve zlidovělých variantách se Hä Mosuova úloha zprostředkovatele Juhwina vyhoštění změnila a ve vyprávěních vystupuje jako Čumongův otec. Zřejmě jde buď o pokus vylíčit Čumonga jako potomka nebeského vládce a potlačit starou představu o otci-Slunci, nebo, což je stejně pravděpodobné, sjednotit nesourodé postavy mýtu do jedné linie.

Výrazným motivem všech tří verzí je obsazení určitého území a druhotně i popis migrace obyvatelstva na (a také mimo) Korejský poloostrov. Pokud sledujeme jejich děj, vidíme odchod hrdiny z jakéhosi „severního království“ do Puja, posléze vznik státu na jihovýchodě, přemístění Severního Puja a vytvoření Východního Puja, a konečně Čumongovo založení Kogurja, které Samguk jusa popisují slovy:

„Došli do oblasti Čolbon a tam založili hlavní město. Zatímco stavěli paláce, na břehu řeky Pirju postavili chýše z trávy a zde žili. Zemi pojmenoval Čumong Kogurjō podle příjmení Ko, které si vybral. Když mu bylo dvanáct let, v roce kapsin, ve druhém roce vlády chanského císaře Jüan-tiho nastoupil na trůn a prohlásil se králem.“ (Samguk jusa, 80–81)

Mýtus o založení Päkče

Na vznik států Kogurjō-Pujō navazuje střízlivý mýtus o založení Päkče (roku 18 př. n. l.), které svou dynastií odvozuje přímo od Ko Čumonga. Podle všeho je dodatečný a snaží se spojit všechny tři státy pokrevně. Pokud existovala jeho starší verze, nedochovala se ani do 4. století, kdy se právě v Päkče začaly sepisovat dynastické analý. Mýtus překvapuje absencí „nebeského mandátu“, který je Päkče odepřen, možná i proto, že sehrálo v dějinách Tří království nejméně výraznou roli. Samguk jusa popisují pohnutky pro založení nového státu takto:

„Zakladatelem Päkče byl Ondžo, jeho otcem Čchumo nebo Čumong, který uprchl ze Severního Puja a přišel do Čolbonu. Tam sídlil král této oblasti. Ten neměl syna, pouze tři dcery. Protože poznal, že Čumong není obyčejný člověk, dal mu svou druhou dceru za manželku ... Narodili se dva synové, první Pirju, druhý Ondžo. Obávali se, že jim jako mladším nebude dovoleno stát se následníky, a tak společně s deseti poddanými odešli na jih a mnoho dalších je následovalo. Když dorazili k Hansanu, vystoupili nahoru a rozhlíželi se, jestli je zde místo vhodné k žití ... Pirju došel k břehu řeky a chtěl se tam usadit, ale poddaní ho varovali ... Pirju neposlechl jejich rady, přemístil lid do Mičchuhūlu a usídlil se tu. Ondžo se vydal na jih od řeky do Ůrjesōngu, kde založil sídelní město, a dal státu jméno Sipče

15 Anonym, *Rituální nádoby*, 3.–4. století, období státu Silla nebo Kaja, šedá kamenina, výška 43,5 cm, respektive 38 cm, šířka 35 cm, respektive 41 cm, uloženo: Umělecké muzeum Horim, Söul, Korejská republika.

Tato dvojice hrobových předmětů z předbuddhistického období zřejmě sloužila k rituálním úkonům. Zobrazený pár ptáků, který symbolizuje protikladnou jednotu ženského a mužského principu – *jin a jang* (ona a on), bývá častým námětem jak starověké, tak i pozdější keramiky; ptáci hrají významnou roli také v mýtech a legendách starých korejských států.

na znamení, že mu pomohlo deset rádců. Stalo se tak ve třetím roce vlády chanského císaře Čcheng-tiho.“ (Samguk jusa, 229–230)

Potud část mýtu. Pirju se tedy bez ohledu na slova mudrců usadil u dnešního Inčchönu – u moře, kde byla slaná a neúrodná půda, navíc na místě, které nebylo chráněné horami. Ondžo se vydal dále na jih a založil stát poblíž dnešního Kwangdžu ve střední Koreji. Svou zemi nazval Sipče (podle deseti rádců, které si vybral, odtud pochází i pozdější název Päkče, kde se v první části slova změnila číslovka z deseti na sto). O Pirjuovi kronika praví, že zemřel hanbou, další legendy však popisují bratrovražedný boj, během něhož zahynula matka obou bratrů, a Pirju už se nikdy neobjevil. Podle Samguk jusa „někteří tvrdí“, že je zakladatelem Päkče právě on, celé vyprávění je však v podstatě stejné. Samguk sagi uvádějí ještě jednu možnou pohnutku obou bratrů-zakladatelů: ti

nebyli syny Čumonga, ale jeho ženy z prvního manželství. V každém případě po příchodu prvorozeného Čumongova syna Juriho do Kogurja nemohli zdědit trůn.²⁷ (Samguk sagi [sang], 558)

Tři státy z pěti jsou tedy pokrevně spřízněny. To neplatí pro další dva, Sillu a Karak, i když tam v pozdější (a podle analů už nepochybně historické) době k navázání příbuzenských vztahů mezi vládnoucími rody docházelo, přestože sporadicky. Podívejme se proto na okolnosti jejich založení.

Mýtus o založení Sillary

Náčelníci šesti vesnic (klanů) se nemohli dohodnout na společném vládcu, protože pocházeli každý z jiného předka. Bylo tedy zapotřebí zásahu shora, aby mohl být vytvořen stát, jehož legitimitu by všichni uznali. Verze mýtu z kroniky Samguk sagi je velice stručná, přestože Kim Pu-sik, vrchní kompilátor dějin, velice lpěl na sillské tradici. Pro demonstraci tedy pou-

žijeme rozšířenou variantu z Irjōnových Samguk jusa:

„V prvním roce vlády císaře Süan-tiho ze Západních Chanů (v roce 69 př. n. l.), prvního dne třetího měsíce se stařešinové i jejich děti ze všech šesti vesnic sešli u pramene Alčchōn a prohlásili: ‚Vládneme lidem, ale protože nemáme krále, mnoho lidí se chová zjevně nesprávným způsobem, baví se, jak se jim zlíbí, a proto bychom měli najít ctnostného člověka, který by se mohl stát králem.‘ (...) Když takto hovořili, došli až na vrchol hory. Náhle se podívali jižním směrem a pod horou Jangsan u studny Nadžōng spatřili podivné znamení, které vypadalo jako záře i blesk. Jakýsi bílý kůň tam klečel, jako by se klaněl. Dívali se tím směrem nějakou dobu, až uviděli purpurové vejce. Jen co kůň zahlédl lidi, dlouze zaržál a vznesl se k Nebesům. Když vejce otevřeli, byl tam krásný chlapeček, se vším, co má být. (...) Vykoupali ho ve Východním prameni a on začal zářit. Všechna zvířata i ptáci tančili, Nebesa i Země se zachvěly, Slunce a Měsíc jasně zazářily. Proto mu dali jméno Hjōkkōsewang (...) a poté, co nastoupil na trůn, dostal titul kōsirhan.“²⁸ (Samguk jusa, 88–89)

Chápali zjevení dítěte jako dar a pokyn Nebes a snažili se chlapci najít i náležitou nevěstu. Tou se stala Arjōng, kterou porodila slepice-dračice z levého boku. Když oba dosáhli věku třinácti let, v roce kapča (57 př. n. l.) se chlapec stal králem a dívka královnou. Zemi nazývali Sorabōl, Sobōl nebo Saro, a kvůli okolnostem kolem královnina narození se jí často říká Kjerim, Les kohoutů. Podle jiného vyprávění se název Kjerim vztahuje k nalezení Kim Al-čiho, jenž se stal zakladatelem jednoho z nejmocnějších královských rodů v Sille.

Mýtus o založení států Karak (Kaja)

Státečky Karak (Kaja) nejsou dodnes jasně lokalizovány ani jejich původ není objasněn, etnikum zamženo a zpochybňováno spory mezi Korejci a Japanci.²⁹

Samguk jusa uvádějí, že na jejich území bylo devět rodů. V roce 42 př. n. l. se na severní hoře Kudži „(...) která vypadá jako mnoho želv ležících na sobě, ozvalo zvláštní znamení v podobě volajícího hlasu, proto se tam shromáždil zástup dvou až tří set lidí. Hlas zněl jako lidský, ale tělo nebylo vidět, snesl se až k nim a zeptal se: ‚Kdo je zde?‘ Devět náčelníků odpovědělo: ‚My jsme zde.‘ Hlas pak pravil: ‚Kde jsem se ocitl?‘ ‚Na hoře Kudži,‘ odpověděli. On řekl: ‚Přicházím na toto místo podle příkazů pána Nebes, abych stvořil novou zemi a dal jí krále. (...) Vy ihned vezměte hrst půdy z tohoto vrcholku a zpívejte píseň (...) na tomto místě

privítáte velkého krále a zajásáte“ (Samguk jusa, 260).

Na šňůrce z Nebes se pak snese zlatá skříňka se šesti vejci, z nichž se narodí šest chlapců. Pět z nich se stane vládci menších státečků, šestý Suro zůstane na místě sestupu a založí stát Tā Karak – Velký Karak, Velká Kaja.

Toto jsou tedy zkrácené verze mýtů o založení korejských království, jejichž praotcové a první vládcové pocházejí přímo či nepřímo z Nebes. Mají mandát vládnout a během jejich většinou dlouhého panování se nestane nic neblahého.

Podobné zakladatelským mýtům jsou dva další příběhy, jejichž protagonisté se narodí také za pomoci Nebes. Jde o příběhy nikoli zakladatelů států, ale mocných rodů Sök a Kim, které posléze v Sille vládly.³⁰

Čtvrtý sillský král Tcharhā

Tcharhā se dostane do Silly za zvláštních okolností:

„(...) Uprostřed moře se objevila jakási loďka, která připlula ke břehům státu Karak, a aby tam přistála, král Suro společně se svými poddanými rozezvučeli bubny. Ale loď zničehonic odplula a dorazila na východ ke Kjerim (Sille). (...) V té době stála na břehu žena jménem Adžinūsōn. Dívala se na moře a říkala: ‚Tady přece nikdy nebyly žádné skály, proč se tu najednou shromáždují straky a křičí?‘ Vzala loďku, aby se na to místo podívala. Když tam dorazila, našla jakousi loď, okolo které létaly straky. V ní byla truhla dvacet stop dlouhá a třináct stop široká. (...) Chvíli vzývala Nebesa a pak ji otevřela. Byl tam chlapeček, vše jak se patří, s ním drahocennosti různých druhů a barev a mnoho sluhů (...).“ (Samguk jusa, 95–96)

Chlapec ženě po čase vysvětlí, jak se stalo, že byl vypraven na moře. Jeho matka po sedmi letech těhotenství porodila vejce, které jí vyklouzlo z podpaždí. Král prohlásil vejce za neblahé znamení a chtěl je zničit. Matka ho však se skříňkou s cennostmi a sluhou poslala na loďce po vodě se slovy:

„Najdi zemi, která je ti podle osudu určena, založ stát a vytvoř rodinný klan.“³¹ (Samguk jusa, 97)

Tcharhā skutečně založil další mocný královský rod v Sille – Sök³² (Samguk jusa, 96), stal se královským zetěm a čtvrtým panovníkem.

Kim Al-či

Předek královského rodu Kim v Sille se také objeví poté, co panující král Tcharhā dlouho prosí Nebesa o potomka. Podle análů se tak stane v roce 60 n. l.

„(...) z lesa Sarim (Kjerim) viděli vycházet rudou záři. Purpurový mrak se snesl z Nebes na Zem a zlato-

žlutá truhla byla zavěšena na větvi stromu, kde zůstala a vycházel z ní jas. Navíc pod stromem křičel bílý kohout, proto zprávu oznámili králi. Ten se vypravil do lesa, truhlu otevřel, z ní vyšel chlapec. (...) Dali mu jméno Al-či, což znamená dítě. Vzali ho do náruče a vrátili se do paláce, ptáci a zvířata je následovali. (...) Král si ho vybral za svého následovníka, ale on trůn odmítl a nestal se vládcem. Protože vyšel ze zlaté truhly, dostal rodové jméno Kim (zlato). Kim Al-čimu se narodil syn, tomu se narodil syn a tak dále, až Mičchu (vládl 261–284) nastoupil na trůn, ale od Kim Al-čiho začíná rod Kimů ze Silly.“ (Samguk jusa, 100–101)

Pokud se pokusíme sumarizovat některé shodné prvky zakladatelských mýtů, pak prvním výrazným elementem je zrození čtyř zakladatelů starokorejských států z vejce³³ (konkrétně Silla, Pujö, Kogurjö a Karak). Vejce tu má nepochybný původ v kultu Slunce, navíc korejské slovo al (vejce) mělo prý ve staré korejštině význam Slunce. Slunce (vejce) jako zdroj a prapůvod života se snese na Zem, je tedy božského původu, což znovu, jako v mýtu o Tangunovi, legitimuje pozemské království. Zakladatelé států Pujö a Kogurjö Tongmjöng a Čumong se narodí z velkého vejce, sillský Pak Hjökköse z vejce purpurové („šťastné“) barvy, které se přímo sneslo z Nebes, a král Suro z Karak vyšel ze zlatého vejce spuštěného na vrchol hory Kudži. Proto jsou praotcové korejských království buď přímo sesláni Nebesy, nebo se narodí prostřednictvím lidského těla. V každém případě je tím zdůrazněna jejich božskost nebo spojení s Nebesy.

Zastavme se ještě u vejce jako symbolu: vejce hraje důležitou roli v kosmogonických mýtech³⁴, na druhé straně se objevuje jako doprovodný motiv při zrození zakladatelů státu, což je i případ korejský.

Mýty byly tradovány ústně, zapsány poměrně pozdě a historická doba žádala spojení mirákula a faktu. Fantastické narození znamená spojení Nebes a Země, tudíž vládu posvěcenou shora. Tak se v mýtu o založení států Kaja (Karak) praví, že Suro byl jedním ze šesti chlapců, kteří se narodili každý z jednoho vejce, seslaných z Nebes na fialové šňůrce ve zlaté skříňce. Pět chlapců se stalo vládci pěti států, Suro zůstal na místě sestupu. Spojením mýtu o založení státu Pujö a Kogurjö vznikl mýtus o Tongmjöngovi (Čumongovi), který motiv vejce (Slunce) opakuje dvakrát: poprvé, když matka Juhwa sedí ve tmě, pronásleduje ji Slunce, podruhé, když se král Kümwa rozhodne vejce zničit, Slunce je ochraňuje. Pak Hjökköse, zakladatel státu Silla, se objeví poté, co se lid Činhan sjednotí ve

16 Anonym, *Bohyně plodnosti*, kolem 5. století, období království Silla, kamenina, výška 6,8 cm, naleziště: Söngdžu, Hwangnam-dong, Korejská republika, uloženo: Státní muzeum, Söul, Korejská republika.

Tato drobná plastika se zvýrazněnými ňadry a genitáliemi je jedním z mála dokladů kultu plodnosti.

svém přání a prosí Nebesa o krále. Duha jako znamení přivede náčelníky vesnice na úpatí hory Jongsan, kde spatří klečícího a nařikajícího koně. Když přijdou blíže, kůň zmizí a oni objeví rudé vejce³⁵, které rozbijí a najdou v něm chlapce, budoucího krále. Už jméno pak evokuje ve svých dvou výkladech vejce: první překlad – dýně – jeho tvar, druhý odvozuje příjmení od slova palk – jas, světlo. Situace narození 4. sillského krále Tcharhää je popisována tak, že královna po sedmi letech těhotenství porodila vejce, které jí vyklouzlo z podpaždí.³⁶ Vejce tím slouží jednak jako motiv podtrhující zázračnost narození, jednak naznačuje

spojení s Nebesy (Sluncem), tudíž odvození králova původu z Nebes.

Jaké motivy jsou tedy společné korejským zakladatelským mýtům a mýtům okolních národů?³⁷ Mnoho stejných prvků, zvláště motiv uctívání vejce-Slunce, najdeme v šamanských praktikách, ale ty nejsou pro přímé srovnání relevantní. V kitanských mýtech hraje výraznou roli bílý kůň, který bývá obvykle vykládán jako Slunce nebo Nebesa; takový se objevuje v mýtu o Hjökkösem, kde jeho nářek upozorňuje na fakt, že nebeský posel přinesl na Zem vejce s budoucím vládcem. Jinak ani kitanské ani mongolské hrdinské mýty neobsahují prvek rození vládců z vejce, i když mongolská víra ve zlatý Měsíc jako otce a zlaté Slunce jako matku znovu mongolské a korejské mýty sblíží, přestože mají funkci převrácenou. Daleko méně přírodních společných prvků najdeme v mýtech mandžuských a výklad některých symbolů jako vejce/Slunce by byl pouze účelový. U Nanajů a Ulčů se například traduje, že duše po očistění se od zlého dostávají formu vejce, v jakutských mýtech vyšli z vejce šamani (totéž existuje i v altajské epice). Zřejmě nejrozšířenější je představa, že z vejce vznikl svět, jak jsme na to již upozorňovali u Tibeťanů³⁸, což je společné i některým mýtům severní Evropy. To jsou však kosmogonické mýty, které i přes některé prvky nemají se zakladateli korejských států mnoho společného, i když lze opakovat tezi, že kosmogonická verze mýtu se v korejském případě rozdrobila do mýtů o zakladatelech státnosti. Ti jsou odvozeni z Nebes, čímž jako by byli pokračováním nebeského vejce, tak častého ve starých světových mýtech a rituálech.

Uvědomme si, že pozdní zapsání zakladatelských mýtů do jisté míry zkreslilo jejich původní, rituální či šamanský smysl a postavy i jejich příběhy evidentně reflektují společenskou poptávku i normy dané doby.

Poznámky

¹ Jinak to ani není možné; v opačném případě by musely být dějiny výrazně přepracovány a jejich počátek by se musel obejít bez „nebeského posvěcení“, jež jim je mýty přisouzeno.

² Zde je od ostatních (obyčejných) vládců oddělíme a zakladatelské mýty budeme – včetně podstatných ukázek textů – prezentovat samostatně; v dalších kapitolách a podkapitolách se jednotlivým motivům a pomocným prvkům, které obsahují, budeme věnovat v rámci materiálu jako celku.

³ V podstatě již od konce 19. století s výjimkami, v předchozích obdobích se Tangun objevoval v různých časových úsecích jako objekt kultu i zpochybnování.

⁴ Nikoli ovšem v oficiální Samguk sagi. Konfuciánská historiografie nikdy nepovažovala Tanguna za věrohodného, ačkoli v různých dějinných obdobích Korjō i Čosōn se Starý Čosōn jako stát objevuje.

⁵ Normativní hrdiny a vzorové příběhy stvořily oficiální dějiny, neo-

ficiální akcentují jiné události, zvláště zázračné a nevysvětlitelné.

⁶ Lokalizovat Ko Čosōn se pokouší mnoho vědců a historiků od prvních zápisů; například Irjōn v Samguk jusa říká: „Jinde Muak-san na jihozápadě Korejského poloostrova nebo na místě východně od dnešního Kāsōngu v Pägakkungu ve střední Koreji.“ (Samguk jusa, 59) Z dalších poznámek usuzujeme, že je možné tento stát umístit přibližně do nížiny kolem dnešního Pchjōngjangu, na čemž se shodují archeologové i historikové.

⁷ Co se týče nebeského vládce, ve starých náboženských představách šlo o jedinou osobu, většinou však bezejmennou a označovanou jako Pán na Nebesích. Zde je podle našich zkušeností poprvé a naposledy označen jménem.

⁸ Mohli bychom spekulovat o pozdním zápisu mýtu, neboť zdůrazňování fenoménu nelegitimitnosti je produktem až středověkým, respektive doby po konfucianizaci Koreje v 15. – 16. století.

⁹ Symbolika obou zvířat v tomto mýtu souvisí zřejmě s totemismem, v pozdější době se pod vlivem Číny výrazně změnila. Viz také kapitola 6.8.

¹⁰ Bájný čínský panovník, podle legendy vládl v letech 2356–2256 př. n. l.

¹¹ Kidža (čínsky Ƨi-c') založil prý v roce 1122 př. n. l. další dynastii, která je zmiňována i v S'-ma Čchienových Zápisích historika. Věrohodné informace o této osobě se nedochovaly, nicméně v Pchjōngjangu dlouho existoval údajný Kidžův hrob.

¹² To by ovšem znamenalo, že stát založil až ve svých 408 letech. Jinak není specifikován ani rok jeho narození, ani rok sestupu jeho otce Hwanūnga na Zem.

¹³ Prvek zrození ze ženy-medvědice není pouze korejský, například Ainové si předávají mýtus, v němž se medvěd-vládce hor proměnil v člověka, aby pomohl ovdovělé ženě k vytouženému potomkovi, který se pak stává prapředkem Ainů, hlásícím se ke kmenu medvěďů. Také mnohé tunguzské kmeny odvozují svůj původ od zvířecích předků, mezi něž patří i medvěd. V Kanadě najdeme kmen Algonkingů, kteří nazývají medvěda svým praotcem. Ten si bere za ženy lidské bytosti a zplodí s nimi potomky. V Koreji však nebyly prokázány výrazné projevy totemismu, jako tomu je u výše jmenovaných národů a kmenových společenství.

¹⁴ Grayson, J. H.: The Myth of Tangun amongst the Foundation Myths of Northeast Asia: Is it unique? 18th AKSE Conference, Stockholm: 1997 (text referátu).

¹⁵ Totéž, tedy odvození říše od syna nebeského vládce, najdeme také v některých variantách mýtu o založení království Kogurjō (viz dále).

¹⁶ Podoba průvodců demiurga není jasná; proto nevíme – ostatně ani u Hwanūnga – zda jsou to lidé (tj. božstva v lidské podobě), nebo duchové bez těla. Na pozdějších malbách mají lidské postavy, což ovšem nesvědčí o starých představách o nebeštanech. Určitý náznak se objevuje v mýtu, kde se výslovně říká, že se Hwanūng na chvíli proměnil v člověka; to ovšem nevypovídá o jeho skutečném vzezření.

¹⁷ Kulturní mise na Zem se objevuje i v jiných asijských mýtech, například v mongolském mýtu o chánu Geserovi.

¹⁸ V I Süng-hjuových Čewang ungi je patrná tendence spojit Tanguna se zakladateli Tří království, jmenovitě s králem Puru (království Pujō), jehož má být otcem, v Samguk jusa je Tangun dokonce otcem kogurjōského Čumonga. Část prvního textu uvedeme v příloze pro nezvyklou, převrácenou funkci postav.

¹⁹ Nyní se – zvláště v jedné z tangunských sekt – objevují snahy vědecky dokázat, že Tangun založil stát Ko Čosōn před rokem 2333 př. n. l., tedy ještě před vznikem prvních čínských států. Tato tendence sice v jihokorejské společnosti nepřevládá, nicméně se setkává s pochopením.

²⁰ Fakt, že šamani považují Tanguna za svého prapředka a celý mýtus tudíž vysvětlují jako šamanský, lze podepřít některými prvky mýtu samotného. Je tu například celosvětově rozšířený fenomén světové osy (axis mundi), podél níž dochází ke komunikaci mezi

světy; ta je v textu obsažena v prvku hory, z níž Hwanüng sestupuje na Zem, a dále na konci, kdy se Tangun stává duchem hor (to znamená, že odchází na Nebesa). Posvátný strom, pod který Hwanüng sestupuje, můžeme přirovnat ke stromům, sloupům nebo žebříkům, používaným pro spojení s jinými světy (někdy je za prvního šamana v Koreji proto označován už Tangunův otec Hwanüng). Dalšími prvky šamanismu jsou například proměny nebeského boha v člověka a medvědice v ženu.

²¹ Některá z nich se později stala symboly zvířetniku, který Korea přešla z Číny. Zde mají ovšem funkci pomocníka demiurgů, respektive nebeského posla. Viz také kapitola 6.8.

²² I s určitou účelovou manipulací s daty.

²³ Zde vidíme zřetelný rozdíl mezi nimi a mýtem o Tangunovi, který nemá ani tyto motivy, ani podobné propracované postavy.

²⁴ Čtvrtou verzi, nebo spíše adaptaci, zpracoval známý literát I Kju-bo. Jeho Tongmjöngwang pchjön (Báseň o Tongmjöngwangovi) však existuje ve veršované podobě a jde již o jiný literární útvar než zmiňované záznamy, proto se jí nebudeme dále zabývat.

²⁵ Jméno souvisí s jeho zjevem; jedná se o jeden z mála pozůstatků zoomorfických motivů v korejské literatuře.

²⁶ Další, časově mladší příběh řeší spor jinak – podle stáří paláců. Čumong nechá svůj nový příbytek prolézt červotočem a území získá. Stejně postupuje při nárokování si cizího majetku sillský Tcharhä, viz dále.

²⁷ Juri se narodil až po Čumongově útěku z Puja a za otcem se vypravil s insigniemi, které mu tam zanechal.

²⁸ Slovo kösirhan (köšogan) je autorem kroniky Irjönem vysvětlováno jako označení vznešené osoby.

²⁹ Japonci tvrdí, že Karak – Mimana byla japonská kolonie na Korejském poloostrově, což dokládají zápisy ze starých kronik. Korejci samozřejmě tuto tezi vyvracejí, jejich analýzy navíc nic podobného nezaznamenávají, jakož i analýzy čínské. Ze západních vědců se k jejich existenci nekloní téměř nikdo, i podrobné studie se raději jasněho názoru vzdávají.

³⁰ Pak, třetí z klanů, jež se střídaly na sillském trůně až do 10. století, se odvozuje od Pak Hjökköseho.

³¹ Zde bychom našli zřetelnou paralelu s dalšími zakladateli států, kteří byli podobným způsobem „posláni po vodě“ (Sumer, Izrael ad.).

³² Etymologii příjmení a jména se snaží odvodit už citovaná kronika; v zásadě se ustálila na dvou významech, které souvisejí s modifikací čínských znaků Sök a tchar(l) – to znamená straka a dostat se z, rozbít.

³³ Mezi ně počítáme i zakladatelský mýtus království Pujö, který v uvedených kronikách splýnul s kogurjöským.

³⁴ Srov. například egyptskou představu, že Slunce se zrodilo z vejce, čínský Pchan-ku se narodil z vejce, kosmické vejce je známé v Indii a Tibetu. Staré egejské mýty mají také vejce, které obtočí had a svým stiskem je rozbije, z vejce se vysypou „všechny věci“.

³⁵ Podle díla Čewang ungi se vejce snese z Nebesa na provaze. Hora, strom i různé typy provazů a šňůrek mohou znázorňovat světovou osu, spojující Nebesa a Zemi.

³⁶ Motiv rození z podpaždí se objevuje i v mongolských mýtech: tam však z podpaždí vycházejí pouze chlapi, dívky se rodí normální cestou. Srov. Ako Tengerovia zostúpili na zem, přeložila Marta Kiripolská, Košice: Knižná dielňa Timotej 1998. Podle autorky překladu však tento prvek vychází ze starších hinduistických mýtů.

³⁷ Mnohé z nich dnes není možné zkoumat jinak, než ze zápisů ústně tradovaných legend. V každém případě se jejich mytologie vzdaluje analóvu pojetí počátků korejských dějin.

³⁸ Tibetané ovšem uvádějí kromě kosmologické funkce vejce také legendu o velkém vejci, z něhož se kromě celého vesmíru zrodili i lidé, včetně prapředka Tibeťanů – Yelmona Gyelpa. Zde vidíme nejbližší spojitost s korejskými mýty, navíc tibetská verze je archaičtější než korejská. Korejci jako by použili spojovací článek mezi kosmickým a zakladatelským vejcem z čínského mýtu o Pchan-kuovi.

5.2.2. Králové

O prvních panovnících a jejich rituální funkci jsme se zmiňovali dříve; v kronikách je tedy vládce pojímán jako ten, kdo má zprostředkovávat vůli Nebesa a reagovat na zprávy, jež se zjevují v podobě znamení.¹ Ovšem král má být i nejvyšším normativem, vládnoucím v souladu se svým mandátem, a pokud jej nesplňuje, je možné ho odstranit.

Historiky o prvních nástupcích zakladatelů se týká zejména dvou momentů: královského nástupnictví (včetně pokračování rodu)² a mravní výjimečnosti v kladném i záporném smyslu slova. Některé – přestože poměrně stručné – dokumentují tyto motivy v poněkud zvláštním světle. Uvedme například „kousání do koláče“, které mělo určit budoucího krále.

Třetí panovník státu Silla Juri (vládl 24–57 n. l.) se chtěl vzdát trůnu ve prospěch svého švagra Tcharhäa, ale ten pravil: „*Moudří lidé prý mívají mnoho zubů. Pojďme zkusit kousnout do koláče, kdo jich má více.*“ Více zubů měl Juri a Tcharhä musel počkat (Samguk sagi [sang], 10).³

Ilustrativně dobrý král je v kronice Samguk sagi ten, kdo nejenže koná akty milosrdenství a jedná ve shodě se svým mandátem, ale jehož smrt je lidmi chápána jako pohroma. Takový byl kogurjöský Tongčchön, který když v roce 248 zemřel, „(...) mnozí z jeho blízkých chtěli zemřít s ním, aby je pochovali společně s králem. (...) Nový panovník usoudil, že to neodpovídá pravidlům, a sebevraždy zakázal. Ale lidé v den pohřbu přišli na králův hrob a zabili se. Ostatní sbírali chrástí, aby zakryli jejich těla. (...)“ (Samguk sagi [sang], 424) Příkladem je také sillský Höngang (vládl 875–886), jehož poddaný chválí slovy: „(...) *od chvíle, co jste nastoupil na trůn, jsou jin a jang v rovnováze, vítr a déšť blahodárné, úroda velká, lidé mají dostatek jídla a spokojenost vládne v celé zemi.*“ (Samguk sagi [sang], 316) Protějšek ideálního panovníka, král špatný, je už na počátku vlády vyličen jako člověk podezíravý, vznětlivý, s nezájmem o lid nebo naopak s vášní pro lov, ženy a radovánky, také jako člověk zbabělý. To vše splňuje například kogurjöský Pongsang (vládl 292–300), který navíc odstranil nejvyšší úředníky a svého bratra donutil se zabít. Pongsanga se nakonec v roce 300 rozhodli úředníci svrhnout a byl nucen spáchat sebevraždu. Taková hlediska už zavánějí představami o normativním vládcí a zdá se, že jsou také dodatečná.

Pokud se však neděje nic „zvláštního“, kroniky si

všímají pouze abnormálních jevů, které musí král řešit za pomoci výkladů s maximální snahou zachovat se v souladu s přáním Nebes. Pokud má být prostřednictvím znamení vyličen král špatný, pak právě tím, že varovné signály ignoruje. Tehdy může dojít k jeho svržení či k použití těchto symbolů jako atributu nesprávného chování vedoucího ke ztrátě nebeského mandátu.⁴

Královských příběhů je obecně málo – zejména ve srovnání s hrdinskými – možná proto, že si historikové nepřáli, pokud k tomu nebyl závažný důvod, zpochybňovat člověka, jehož spojovali s Nebesy.

Líčení vlád jednotlivých panovníků má v oficiálních kronikách svůj stereotyp. Stručně je popsána nejdůležitější vlastnost buď fyzická, nebo jinak ovlivňující dobu jejich panování. Po nástupu na trůn se přihlašují k dynastii, vyhlásují amnestii, obětují na oltáři zakladatele, ve zlých dobách pomáhají lidem, jako král Juri: Ten „(...) potkal starou ženu, která byla na pokraji smrti hladem a zimou. Panovník jí řekl: ‚Já, nehodný člověk, jsem se stal králem a nestaral se o lidi, proto jsou staří a děti vystaveni takové bídě. Je to má vina.‘ Svlékl si vlastní oděv, přikryl ji, přinesl jídlo a rozkázal, aby našli v této oblasti všechny vdovy, sirotky, bezdětné staré lidi a nemocné, kteří nejsou schopni se sami uživit, a vydali jim jídlo.“ (Samguk sagi [sang], 11) Stejně tak činí standardní opatření, pokud je země v nebezpečí. Kroniky se těmto událostem věnují stručně, ale zaznamenávají „zvláštní“ historky, jež buď objasňují okolnosti nástupu na trůn, nebo jsou ilustrativní jiným způsobem, zvláště pak akcentují králova pochybení, napravení, popřípadě starost o uspořádání vztahů s Nebesy.⁵

První vládcové jsou jako vyslanci Nebes nezpochybnitelní: jejich potomci jim stavějí oltáře, kam každý nový panovník přináší obětiny (také v případě živelných pohrom nebo jiných výjimečných příležitostí). Z doby jejich panování známe jen málo: většinou dobývali další území nebo je bránili, stavěli města a obětistiště. Jejich bezprostřední následovníci jsou již líčeni jako smrtelníci a přes svou neobyčejnost (vzhled i vlastnosti) mají i lidské starosti.

Panování jednotlivých králů (oficiální dějiny popisují 28 králů státu Kogurjō, 31 králů Päkče a 56 králů Silly a Sjednocené Silly) bývá uvedeno jejich nástupním rokem. Stručně odkazuje k předkům – tj. rodičům – a zmiňuje manželku, popřípadě její rodiče (rod). Poté se král přihlásí k zakladateli státu (prapředku), obětuje a vyhlásí amnestii. Další události jsou zaznamenány

podle jednotlivých let a váží se obvykle k živelným pohromám, válkám, vztahům k dalším státům. Končí buď jeho smrtí, většinou ohlášenou opakovanými varovnými znameními Nebes, v případě ilustrativně dobrých i špatných králů rekapitulací jejich činů či – v nejnútnejším případě – komentářem historika. Historiky, jež obsahují, jsou uvedeny pod příslušným rokem, respektive lety. Neoficiální dějiny pak pomíjejí tuto všednost a věnují se těm z panovníků, o nichž se tradují neuvěřitelné příběhy.

Poznámky

¹ Viz kapitola 6.6.

² I milostné příběhy se ve svých důsledcích týkají početi následníka trůnu a tudíž nástupnictví.

³ Od něj se odvozuje královský přídomek isagūm, který byl spojován s počtem zubů (i). Podle posledních výzkumů převládá názor, že titul isagūm znamená staršího podle věku, jak to vysvětluje i citace Kim Tā-muna v Samguk sagi. (Samguk sagi [sang], 11)

⁴ Podrobně v kapitole 6.6.

⁵ Zde připomeňme důležitost neoficiálních Samguk jusa a dalších děl, jež rozpracovávají análové záznamy do „literárnějších“ příběhů.

5.2.3. Hrdinové

Hrdinové z doby Tří království a Sjednocené Silly jsou několika druhů: nejváženější a zároveň nejschmatičtější bývají vojevůdci nebo prostí vojáci, z nichž většina se proslavila v bojích na poloostrově z počátku druhé poloviny 7. století. Valná část pochází ze Silly – tedy státu, jenž zemi sjednotil –, a pouze několik ze dvou dalších království Päkče a Kogurjō. Päkčeští vojáci jsou stejných kvalit jako sillští, kogurjōské příběhy o hrdinech mívají i další zápletky: jedná se zejména o jejich slavná vítězství při čínských vpádech. Sillští válečníci pocházejí z elity, pokud už ne přímo z královské krve, pak z organizace hwarangů.¹ Ta se, jak již bylo řečeno, ustavila v druhé polovině 6. století a jejím cílem bylo vychovat elitu vojenskou, politickou a – podle nejrůznějších náznaků – i rituální. Jiným možným vysvětlením vzniku organizace je určitá kontrola mladých², či nutnost výchovy elity v kontextu národním i mezistátním. V době založení organizace začala Silla expandovat, z čehož vyplývala i poptávka po schopných vojevůdcích a státnících, respektive poradcích. Za králů Pōphūnga a Činhūnga se projevuje snaha o vnitřní řád země, podpořený jednotnou ideologií, morálkou a právními normami. Vysvětlení hwarangů jako pojistky proti staré aristokracii dokládají i příběhy z Hwarang segi, v jejichž podtextu je spor staré a nové šlechty patrný. Vzdělání³

17 Anonym, *Masturbace*, asi 3.–4. století, království Silla, kamenina. Blíže neurčený hrobový předmět; podle nejnovějších hypotéz podobné plastiky sloužily ke speciálním hwarangským rituálům.

se odvíjelo od potřeb království: hwarangové (jejich vůdcové bývali většinou různým způsobem spřízněni s panovnickým rodem) se cvičili v bojových uměních, součástí výchovy byla však i duchovní složka (filozofie, umění, hudba, zřejmě i tanec), přičemž hwarangský kodex se zdá být složený z tzv. tří učení.⁴ Výuka probíhala na odlehlých místech, u hor a řek, což vede k různým spekulacím, co se týče jejího zaměření, tajných obřadů a sexuálních praktik. Po jejím ukončení sloužili hwarangové jako vojáci, generálové, někteří se stali ministry nebo váženými muži. Vlastností, jíž se proslavili, byla bezpodmínečná oddanost vlasti. Podle Samguk sagi o nich píše i čínské kroniky: „(...) v Sille vybírají krásné potomky významných lidí, potírají je pudrem, oblékají do nádherných šatů a říkají jim ‚Květiny-chlapci‘: váží si jich celá země.“ (Samguk sagi [sang], 94) Hwarangům se věnuje velká část životopisů v Samguk sagi (kniha 47 jich obsahuje třináct, téměř všichni jsou však schematičtí), Samguk jusa a celé dílo Hwarang segi, o něž se opíráme přesto, že jde spíše o historicky dvorského zákulisí než o portréty a činy chrabrych mužů.⁵ Z plejády hrdinských postav Tří království si v další kapitole představíme příběhy nejznámějších osob, ale také ty, které mají neobvyklou zápletku (většina z hrdinů-válečníků je stereotypní). Příběhy formují ideál poddaného, za každých okolností ochotného položit život za svou zemi či za

správnou věc. Kromě hrdinů-vojevůdců se vyskytují rádcové, jejichž posláním je panovníka usměrnit, jak to komentář v Samguk sagi výslovně říká:

„I dobrý lék bývá hořký, ale účinný. Spravedlivá slova nemusejí být příjemná uchu, ale jsou účinná co se věci samotné týče. Proto se nejlepší vládcové starověku snižovali a radili se ve věcech vládnutí. (...) Báli se mlčení lidí: vřeli bubny, aby si lidé mohli stěžovat, vřeli desky, aby mohli psát o své nespokojenosti.“⁶ (Samguk sagi [sang], 626) To však neznamena, že by neexistovala zřetelná a nepřekročitelná hranice mezi vladařem a poddaným⁷, a za základní vlastnosti dobrého vazala jsou považovány bezpodmínečná věrnost a poslušnost.

Poslušnost a věrnost znamenala nejen sloužit a položit život, ale i povinnost kritizovat a napravovat královy činy. Tuto možnost mělo nejvyšší úřednictvo, zejména první ministr, jak se dozvídáme z mnoha „rádcovských“ příběhů. Samozřejmě, že kdo se o kritiku vlády pokusil, musel počítat s panovníkovou zlobou a mnohdy riskoval vlastní život. Kroniky zaznamenávají případy nejilustrativnější, jak z hlediska královy nápravy, tak jeho zlovůle. Rádcovské příběhy jsou poněkud nepředvídatelné; někdy panovník výtky přijme a věci státu se ubírají patřičným směrem, jindy, a to je častější, úředníka nespravedlivě potrestá.

Úspěšní rádcové či věrní poddaní bývají odmě-

ňování: pokud svou roli nebo úkol splní a přežijí, dostane se jim úřadů a poct, zahynou-li ve službách země⁸, král se postará o jejich manželku a potomky. Samozřejmě najdeme případy, kdy tak musejí učinit až dějiny: to, když panovník nemá zájem svou chybu napravit (přestože si může i povzdechnout, proč rádce neposlechl a vydal se cestou záhuby). V těchto historikách již vidíme zřetelnou inklinaci ke konfuciánskému pojetí vztahů, ačkoli stále ne v tak rigidní podobě, jako v následujících staletích.⁹

Do kategorie moralistních patří i příběhy o oddaných synech, kteří se obětují pro své rodiče, stejně jako tomu bude v případě žen a dívek. Z doby staré Koreje se jich však dochovalo jen velmi málo a zdá se, že jsou spíše inspirovány čínskými předlohami. Akcent na oddanost vůči rodičům a posuzování lidí podle pěti základních vztahů je častější v době přijetí neokonfucianismu: pro starou dobu jsou prvořadé hrdinství a věrnost – ovšem nikoli jako osobní kvality, ale jako vlastnosti sloužící ku prospěchu zemi.

Pro udělení úřadu v dobách korejského starověku neexistovala jiná kvalifikace než původ, v žádném případě nebylo nutné vzdělání. Proto na zvláštním místě uvádíme několik sporadicky se vyskytujících a také velmi krátkých ukázek z biografí, kam jsou zařazeni buď nesmírně vzdělaní, nadaní, nebo úřady pohrdající lidé.¹⁰ Ještě připomeňme, že hudebníci, malíři a sochaři stáli tradičně na nízkém stupni společenského žebříčku a v žádném případě nemohli být považováni za elitu, v lepším to byli oblíbení „řemeslníci“.¹¹ Jiná situace samozřejmě vznikla, když člověk s patričním původem a vzděláním odešel do ústraní: tento ideál učence je v Koreji pozdějšího data a pramení více z nemožnosti dosáhnout úřadu než ze skutečné touhy po svobodě. Sociálnost a světská ctižádost byla vždy považována za vyšší¹² kvalitu než naplněný život v osamění.¹³

Poznámky

¹ Viz kapitola 3.2 a 6., částečně kapitoly 7. a 8.

² O tom by svědčily záznamy zdůvodňující předchozí dívčí organizaci wŏnhwa.

³ Každá ze studií akcentuje jinou složku, nicméně nepřiliš přesvědčivě; ostatně i dílo Hwarang segi je v tomto směru spíše náznakové.

⁴ To je ovšem dnešní pohled; dalo by se říci, že sesok ogje jsou obec-

nými normami dané doby beze vztahu k myšlenkovým proudům.

⁵ Zejména viz přílohy.

⁶ Plné znění, respektive pokračování, viz 6.9. Komentáře.

⁷ Toto téma se často vyskytuje v komentářích, a to v případech vzpoury ambiciózních úředníků či královraždy.

⁸ Najdeme i případy, kdy jsou králové nevděční a jejich opomenutí vede k další tragédii.

⁹ Už dříve jsme upozorňovali na možnou úpravu těchto vyprávění.

¹⁰ Další dynastie verbálně lpěly na vzdělanosti, ta ovšem nebyla klíčem k osobním kvalitám, ale k úspěchu, moci a penězům, respektive požitkům. Proto úřednické zkoušky kwagŏ, považované za vnější atribut vzdělanosti, nebyly ničím jiným, než branou k úřadu. Literáti v osamění, studující pro samo vědění, se většinou rekrutovali z rodů nebo vyhnanců odstavených od moci. Ideál učence proto v Koreji od Korjŏ prakticky neexistoval.

¹¹ Stejně jako v následujících dynastiích.

¹² Bylo možné se odvolávat i na národní cítění, což bylo v případě ambic osobních dosti časté. Starověk však, zdá se, bral skutečně osobní kvality jako předpoklad pro nadosobní úspěch.

¹³ I zde jsou ovšem literáti postaveni na roveň čínským vzorům, ne-li nad ně (viz dále, například Kang-su a Kim Säng), a v podtextu příběhů cítíme skrytou pýchu i výsměch vůči čínské sebestřednosti.

5.2.4. Ženy

Ženy v době starých států měly – oproti pozdější absolutní podřízenosti mužům – daleko více svobody. Ta se zřejmě netýkala pouze elity, ale i nižších vrstev obyvatelstva, což potvrzují jednotlivé příběhy. Vztah mezi pohlavími se zdá být volnější, objevují se případy předmanželského styku, žena může usednout na trůn, provádět rituály, rozhodovat o nástupci na trůně, vládnout jako regentka, i když Kim Pu-sik v Samguk sagi tento zvyk komentuje s očividnou hrůzou.¹

Vzhledem k tomu, že kroniky byly sestavovány až v době středověké, můžeme o funkcích ženy ve starých dobách pouze spekulovat: příběhy, jež najdeme v análech i folklóru, bývají didaktické a v souladu s představami o věrné manželce či oddané dceři. Proto se soustředíme zvláště na historiky vybočující z konfuciánských představ a demonstrující odlišné postavení žen ve starých dobách, samozřejmě nelze pominout mravoličná vyprávění, stejně tak i příběhy ze starších Hwarang segi, jež poopravují oficiální náhled.²

Poznámky

¹ Plné znění viz kapitola 6.9. Komentáře.

² Viz kapitola 6. a zvláště přílohy.

5.3. Popisy

5.3.1. Popisy zevnějšku

Králové-zakladatelé bývají popisováni minimálně: v souladu s jejich funkcí – založit stát – bývají vzhledu výjimečného nebo je pouze konstatováno, že jsou „jak se patří“.¹ U dalších, zvláště mimořádných králů, je zdůrazněna jejich nadměrně vysoká postava (nejvyšší v historických zápisech byli kogurjōský Kogukčchön a sillský Tcharhä o devíti stopách, pākčeský Murjōng měří osm, několikrát je zaznamenáno sedm stop a pět palců a sedm stop).² Také najdeme krále s velkým nosem (8. sillský král Adalla), velkým penisem (král Čidžung, vládl 500–514, jeho penis měřil údajně stopu a pět palců). Královna Čindök (vládla 647–654) měřila sedm stop a ruce měla až ke kolenům. Většinou je pouze konstatováno, že byli výjimečného (velkolepého) zevnějšku, což ovšem ještě neodkazuje k jejich dalším skutkům. Mimořádnost se projevuje i u záporného Jōn Käsomuna³, který disponoval velkolepým zjevem, nebo u samovládce Kung-jea, jenž měl při příchodu na svět zuby. Málo králů se narodí za zvláštních okolností – ty jsou vyhrazeny spíše hrdinům – pokud ano, jedná se spíše o špatné vládce (například Asin z Pākče, jehož porod provázelo podivné světlo; totéž najdeme u samovládce Kung-jea). U sillského Jureho je zdůrazněno zázračné početí⁴, poté se ještě dvakrát v oficiální historiografii vyskytují nebeská znamení při narození prince (synové sillských králů Sinčchunga a Kjöngdōka).⁵ O kogurjōském Tchadžovi se dozvídáme, že se narodil s otevřenými očima, zde jde však o krále výjimečného; podobná situace nastane při narození znovu ilustrativně kladného Tongčchōna, jenž je navíc nekonečně trpělivý. Krásou oplývá pākčeský Piju, jenž uměl od narození mluvit, nejpodrobnější popis zevnějšku najdeme u Murjōnga: „Byl vysoký 8 čchök, obočí a oči měl jako vykreslené, vynikal dobrotou a milosrdenstvím, velkodušností a štědrostí.“⁶ (Samguk sagi [sang], 629)

V kronikách několikrát nalezneme údaj o věku panovníka při nástupu na trůn; to ovšem souvisí s „abnormalitou“ – ve všech případech jde o muže po sedmdesátce.

Další popisy už se týkají vlastností, což odkazuje ke královým následným činům. Shrneme-li popisy zevnějšku, je třeba zdůraznit:

- (1) obecně jim není věnována pozornost;
- (2) každý král nemusí být nutně zobrazen;

- (3) popis se zaměřuje na případné abnormality;
- (4) popis zevnějšku neodpovídá dalším skutkům.

Připomeňme ještě, že v korejské historické literatuře téměř nenajdeme zoomorfní motivy, ty se objevují pouze sporadicky v mýtech⁷ a netýkají se přímo hlavní postavy.

Popisy hrdinů jsou taktéž vzácné: hrdina nemusí být krásný, nemusí mít předpisovou výjimečnost, znovu jsou zdůrazňovány pouze abnormality (rohovité výstupky na hlavě učence Kang-sua, znamení hvězd na zádech u Kim Ju-sina, tygří zjev u Kjöň Hwōna, neobyčejná šerednost u Kjunjōa). Pokud se jedná o životopis úplný, pak je výjimečnost zdůrazněna Nebesy při jeho početí či narození⁸, respektive iniciaci. Ženy jsou mimo pozornost historiků, pouze u jedné – záporné konkubíny z rodu Kwanna – je popsána její „abnormalita“, vlasy dlouhé devět stop. Tento prvek se však ukáže být významným prostředkem pro rozvíjení děje. Celkově lze opakovat totéž, co platí pro krále, pouze s výjimkou zázračného početí či narození.⁹

Poznámky

¹ Výjimečnost je řešena pomocnými prostředky – světlem, sestupem, asistencí zvířat atp.

² Čchök – stopa je v novější době stanovena na 33 cm. Vzhledem k tomu, že se míry a váhy během staletí měnily, nelze říci s jistotou, že uvedených 33 cm platilo i v době tvorby prvních kronik. To lze konstatovat i o dalších mírách a vahách.

³ Viz dále, kapitola 6.

⁴ Později jde o závazný prvek předcházející hrdinovo narození.

⁵ V obou případech se jedná o informaci bezpříznakovou.

⁶ Zde bychom už našli některé lexikální úzy podobné popisům hrdinů zábavné prózy (závazná je výška, oči, obočí v kombinaci s výčtem schopností a vlastností). Ovšem uvedený popis je oproti pozdějším výrazně kratší.

⁷ Král Kümwa (Zlatá žába), matka Čumonga Juhwa s ptačím zobákem, manželka Pak Hjōkkōseho Arjōng měla po porodu také ústa ve tvaru zobáku.

⁸ Zázraky se dějí při narození buddhistických mnichů, ale ti nejsou předmětem této práce.

⁹ To je ovšem možné odvodit už z jejich postavení, které se vztahuje k předkům-zakladatelům, jejichž zázračné narození jsme popisovali výše. Možná proto jsou běžní panovníci vzhledem ke své faktické nadřazenosti považováni za výjimečné, kdežto hrdinové ji musejí prokázat; ovšem i zde jsou důležitější předpoklady pro činy.

5.3.2. Popisy charakteru, respektive předpokladů k činům

Pro hodnocení králů i hrdinů jsou více než fyzické vlastnosti důležité jejich předpoklady pro vládu, respektive pro velké činy. Na počátku někte-

rých panování proto najdeme krátké charakteristiky (viz Murjŏng), jež odkazují k budoucí správné vládě. Tongčchŏn z Kogurja je například vzorový panovník a jeho charakteristika velkodušného, milosrdného člověka je doplněna o anekdotu, ilustrující jeho nekončnou trpělivost:

„Když byl panovník jednou mimo palác, královna, aby vyzkoušela jeho srdce, rozkázala sluhům, aby odřízli hřívu jeho koni, ale on po návratu řekl: ‚Jaká škoda, že kůň nemá hřívu!‘ Podruhé rozkázala sluhovi, který podával jídlo, aby ho polil polévkou, ale ani tehdy se nerozzlobil.“ (Samguk sagi [sang], 418–419) Popisy či charakteristiky králů nacházíme na počátku vlády (nejvíce se týkají obecně kladných vlastností nebo schopností). Vlastnosti se vyskytují u ilustrativně dobrých panovníků, schopnosti nejčastěji u kogurjŏských králů, kde je zdůrazněno jejich jezdecké a střelecké umění.¹ K těmto normativům snad jen malá připomínka: některá vyprávění akcentují protagonistovu lstivost a buď ji nekomentují nebo prezentují jako kladnou vlastnost.² V jednotlivých příbězích bychom však – pochopitelně z dnešního hlediska – lest kvalifikovali spíše jako podvod, někdy spojený s krádeží. Protože vyprávění nejsou ani v jednom případě komentována, dovolujeme si předpokládat, že jednání tohoto druhu bylo běžné ještě za Korjŏ a že pravda a čestnost byly spíše kategoriemi abstraktnějšími a nevztahovaly se na podobné „banality“.

Hrdinové nebývají – alespoň u úplných životopisů – jasní již zpočátku, nejenže není zřetelné, zda půjde o postavu dobrou či špatnou, ale také není vymezená její funkce. Obecně lze říci, že hrdinové mají předpoklady vhodné pro širší spektrum činnosti, ale protože je třeba je „profilovat“, jejich mládí provázejí nejrůznější znamení, nebeští poslové, učitelé a další pomocné postavy, které chlapce v určitém momentu děje zastaví a udají směr jeho konání. Ten se pak angažuje v jednom oboru: stane se buď válečníkem, rádcem nebo literátem.

U poslední „literátské“ kategorie je jisté, že tento asociální typ by mohl být rádcem či válečníkem, ale světská sláva je mu protivná a chce žít v ústraní z vlastní vůle. Počáteční multifunkčnost je viditelnější v raných dílech, jak si ukážeme na postavách a ukázkách příběhů z Hwarang segi, Kjunjŏdžŏn a Hädong kosüngdžŏn³, samozřejmě je v mnišských biografiích ze Samguk jusa.

Poznámky

¹ Připomeňme, že zakladatel státu Čumong byl nevidaný střelec: vojenské umění bylo v Kogurju vítané vzhledem k častým nájezdům.

² Tcharhã získá lži a podvodem dům, Čumong nejprve koně a pak území, Södong lživou písničkou princeznu.

³ Viz přílohy.

6. Struktura vyprávění

Královské příběhy obsažené v análech musejí dbát na chronologii, a tak jsou mnohdy logické celky rozdělené do období několika (i desítky)¹ let. Biografie hrdinů je lineární, přímočará, bez větších odboček, není třeba ji dohledávat. Na druhé straně se vyznačuje jinou zvláštností: jednotlivé části, mnohdy i celé příběhy na sebe navazují v tak rychlém sledu, že je velmi těžké bez předchozí znalosti určit, kde jeden končí a druhý začíná.² Obvykle jsou však líčeny – i v dalších neoficiálních dílech – víceméně chronologicky, jen s menšími vsuvkami, pokud je podle kompilátorů zapotřebí vysvětlit okolnosti či pohnutky hrdiny. Pro

královské příběhy v oficiální historii platí struktura narození – smrt, v ostatních převažuje vztaženost k jednotlivé dějinné události; pro hrdinské pak máme modelů více: vcelku se dají zjednodušit a rozčlenit na úplné a neúplné, v obou typech je patrný rychlý přechod k činům nebo čin samotný.

Poznámky

¹ To je však poměrně výjimečné a vztahuje se k dlouhodobému problému (například příběh královny U, viz dále).

² Kompilátor předpokládá znalost analů, kde již jsou jednotlivé příběhy nebo problémy představeny, alespoň rámcově; také neoficiální kroniky jako by počítaly se čtenářovou informovaností.

6.1. Schéma narození – smrt

Králové jsou v análech líčeni od nástupu na trůn do své smrti. Pokud je to možné, historik odvíjí zápisky od jejich narození, pokračuje vnější charakteristikou a vlastnostmi (popřípadě zvláštnostmi); poté je již popisuje pouze v historickém kontextu. Znamená to, že jestliže se během jejich vlády nic podstatného nepříhodovalo, jsou záznamy kusé a proluky mezi jednotlivými roky dlouhé, v opačném případě, jsou-li nejen výjimeční, ale závažné atributy obsahují i historické okolnosti jejich vládnutí, pak se objevují královny reakce na rozličné podněty zvnějšku, ať se týkají varovných znamení, válek, vztahů k čínským státům atp. Zde jsou panovnické skutky zřetelně popsány tak, abychom poznali, zda král jednal či nejednal správně.

Zvláštní příhody i příběhy jsou zaznamenány podle let, ve kterých se odehrály, a jestliže mají následky, najdeme je nikoli vcelku, ale přiřazené k jednotlivým rokům. Směřování k vládcově smrti bývá zřejmé a poznat se dá nejen podle varovných znamení, ale také, u králů špatných, podle reakcí úředníků, kteří jejich skutky dokreslují.¹ V takovém případě ovšem příběh předesílá násilnou smrt nebo panovníkovu sebevraždu, k níž se někteří králové také uchýlili nebo k ní byli donuceni okolnostmi. Neoficiální kroniky a další stará vyprávění nerozlišují ve své struktuře mezi králi a poddanými, neboť se soustřeďují na příběh, který se k jejich životu váže, to znamená, že málokdy dospějí k popisu smrti.²

Biografie, jak již bylo mnohokrát řečeno, se soustřeďují více na skutky, než na líčení celého života hrdiny. Vzhledem ke zřejmým nedostatkům materiálů se sice snaží učinit každý příběh přinejmenším věrohodný (tj. zasazený do času a prostoru), ale ne vždy se to podaří. Plných biografí mužů a žen nenajdeme v kronikách mnoho, pokud ano, pak jde o výjimečné normativy v obou směrech (kladní: Kim Ju-sin, Pak Če-sang, záporní: Jön Käsomun, Kung-je, Kjön Hwön). V nich se objevuje většinou schéma narození – mládí (kultivace schopností), iniciace (ukončení zrání), zlomový okamžik, zkoušky, vzestup (popřípadě morální sestup), demonstrace nepostradatelnosti (respektive nutnosti odstranění), odměna (trest), smrt, potomstvo. Přitom v žádné z biografí není přesně daný poměr mezi jednotlivými částmi, který je patrný u pozdějších pseudobiografií a zábavné prózy. Znovu připomeňme, že neoficiální díla i v případě hrdinů zdůrazňují nejvýznamnější epizodu života, což znamená biografii neúplnou.

Nejdělsí a nejúplnější biografí je Kim Ju-sinova, v níž jsou dodrženy všechny jmenované části s tím, že největší prostor zaujímá popis jeho činů v dospělosti. To je pochopitelné už proto, že pokud má jít o životopis, měl by se také soustřeďovat na fakta, jež mají co do činění s historickými událostmi. Jde tedy o životopis vyvážený ve všech směrech.³ Pak Če-sangova biografie hledá slavné předky obtížněji, navíc má poněkud jinou expozici, objasňující jeho úkol, jenž je rozdělen na dvě fáze, a obě jsou co se týče popisu činů vyčerpávající. Hrdinská smrt, odměny, jejich odmítání a truchlení manželky jsou přitom v souladu s jejím celkovým vyzněním. Jön Käsomun se do příběhu dostává až v dospělosti a k narození se autor vrací pouze pro ilustraci jeho charakteru. Následují činy až po závěrečném hodnocení, které je poněkud rozporuplné a obsahuje i snahu po objektivitě. V Kung-jeově životopisu se setkáváme se zázračným narozením, astrologem ovšem vysvětleným jako neblahé, proto se dozvídáme v rychlém sledu o pokusu o jeho „utracení“, záchraně a pobytu v klášteře. Toto je však stále pouhé uvedení do situace. Až od bodu, kdy se Kung-je díky poslu (havran) dozví, odkud pochází (zlomový okamžik), se odvíjejí jeho další skutky, poznamenané záští vůči panovnickému rodu v Sille. Vzhledem ke Kung-jeově dějinné úloze mají demonstrovat jeho sestupnou morální tendenci a v závěru ho čeká postupná smrt a krátké hodnocení, postrádající prvek objektivit. Totéž lze říci o Kjön Hwönovi, jenž je také líčen

odmala (ve folklorních pramenech vykazuje i neobyklé početí), ale iniciační fáze je stručnější a rychleji směřuje k činům, jež jsou od určitého bodu zřetelně postaveny do protikladu k Wang Kónovi (kladný hrdina – zakladatel) a ústí v jeho potupu a smrt.⁴

První část biografí narození-mládí (kultivace schopností) bývá stručná a jejím cílem je představit hrdinu v rodinném a historickém, popřípadě státním kontextu. Pokud není možné vykázat zázračné narození či početí, je zmiňována jeho výrazná vlastnost, jež pak vede děj jistým směrem podle typu postavy. Důležitým, i když ne závazným momentem je iniciace (ukončení zrání), jež mnohdy obsahuje prvky nadpřirozena (pokud se nevyskytne učitel, pak je nutný zásah jiné osoby, nebeského posla, snu). Podstatné je, aby se postava rozhodla, jakým směrem se její život bude ubírat. Někdy je nutný i zlomový okamžik, zkoušky, vzestup (morální sestup): tato část má rozvést předchozí, pokud s ní není neoddělitelně spojena. Za zlomový okamžik lze považovat přijetí mezi elitu, postup v úřadě, úkol, z čehož vyplývají první zkoušky, v nichž postava uspěje a proslaví se, což se týká i vzorů negativních. Vzestup může být velmi posloupný, někdy jde o řetěz výseků jednotlivých příběhů, demonstrujících stále vyšší stupeň žádaných kvalit. U delších životopisů následuje demonstrace nepostradatelnosti (respektive nutnosti odstranění), která se může odvíjet jako pouhý výčet činů, většinou však hrdinu hodnotí jiní – výše postavení (generálové, úředníci, král). Závěr tvoří obligatorní odměna/y, někdy i trest/y a smrt. Pokud zahyne postava v boji, je pořadí obrácené (smrt-odměna), přičemž pocty jsou veřejné a adresované vůči potomstvu, ženě či rodičům: kromě titulů, jež jsou uvedeny na prvním místě, bývají časté materiální výhody, které bývají vyčísleny. Najdeme však biografie, kde není hrdinství oceněno, nebo je chybně vysvětleno: tato nespravedlnost vede v několika příbězích k odchodu do ústraní (osobnímu protestu), nebo k sebevraždě (syna, sluhy). Definitivní závěr u výjimečných hrdinů tvoří potomstvo, v něm převažují pozitivní příklady, ale vyskytují se problémové, poukazující na velikost předka a nedostizitelnost jeho kvalit (například Kim Ju-sin a jeho zbabělý syn). Všechny části nezachovávají biografie v Samguk sagi obligatorně; důvodem jsou sporé informace o některých postavách⁵, nebo soustředěnost na čin, i když podle snahy uvést co nejvíce faktů máme dojem, že by kompilátoři raději tvořili biografie plné.⁶ Irjön se sice také pokouší zachovat všechny uvedené části a dát

čtenáři co možná nejnplnější charakteristiku podpořenou údaji, jeho styl je ovšem méně referenční a rozvádí epizody v příběhu.

Co se týče plných životopisů, prvním dochovaným je Kjunjödžön (Vyprávění o Kjunjöövi) z roku 1075, jež předcházelo oběma kronikám.⁷ Je rozděleno do deseti svazků (kwön) a jeho cílem je popsat činy jedné osoby, známého patriarchy buddhistické sekty Hwaöm (čínsky Chua-jen), včetně básní hjangga⁸, jejichž je Kjunjö nejznámějším tvůrcem. Ačkoli se tedy jedná o životopis buddhistického mnicha, uvedeme jeho strukturu, neboť Kjunjö je zároveň prototypem světského i duchovního hrdiny⁹ a z toho důvodu je i jeho biografie vhodná pro pochopení jak životopisné literatury, tak i pozdějšího žánru zábavné prózy.

První díly tvoří jakousi chronologickou osnovu narození – činy – smrt, doplněné o neobyčejné dětství, které se staly standardem pro buddhistické životopisy.¹⁰ Matka rodí až ve svých šedesáti letech¹¹, před početím syna má sen, kdy jí pár žlutých¹² fénixů vstoupí do těla. Kjunjö je ošklivý a rodiče ho proto odvrhnou: ochraňují jej ptáci.¹³ Kjunjö má všechny předpoklady pro úřednickou kariéru, skládá zkoušky kwagö, ale nerozhodne se pro světský život, stane se patriarchou zenové sekty Hwaöm. Jeho prozření není náhlé, dospívá k němu postupně, za pomoci učitelů. Zvláštěností je krátké vložené vyprávění o jeho sestře (taktéž výjimečné), jež Kjunjööv příběh vyvažuje.¹⁴ Další díly obsahují soupis jeho děl, chronologii významných činů (mnohdy zázračných), básně hjangga, jejich překlad do čínštiny¹⁵ a údajný ohlas v Číně, protivenství a překonání nástrah nepřátel. Životopis končí Kjunjövou smrtí, reinkarnací a rekapitulací nejvýznamnějších skutků, spisů a žáků.¹⁶ Kjunjö je normativní hrdina, je ideálem člověka: všestranně nadaný, ale vybírá si cestu buddhismu, ctěný a respektovaný vládci Koreje i Číny, chová se však jako každý jiný poddaný. Existuje tedy ve vztazích, které jsou popisovány v kronikách. I jeho činy jsou „oficiální“: pokud koná zázraky, pak ve jménu vyšších zájmů. Schéma této biografie a další prostředky vylíčení osobnosti a jejího života svědčí o vysokém rozvoji prózy už v 11. století; jak jsme předeslali, některé prvky, jež zde byly zdůrazněny, mají mnoho společného s prózou pozdější doby.¹⁷

Poznámky

¹ Oba případy viz dále.

² Pokud není právě smrt ústředním motivem příběhu.

³ Podrobně viz přílohy.

⁴ U obou záporných postav bývá část, obsahující jejich zavržení-

18 Anonym, *Svícen ve tvaru jezdce*, 4.–5. století, království Silla, kamenina.

hodné skutky, poměrně dlouhá a má být odstrašující, stejně jako u kladných inspirující. Jedná se tedy o týž princip; poukázat na mravní příklad (poučení) z dějin.

⁵ Zvláště literárských, které se neobjevují v análech a o nichž nebylo možné shromáždit více informací.

⁶ To se ovšem netýká prostých vojáků nebo hwarangů, u nich je spojitost s historickou situací zřetelná a jejich další život není pro vytvoření normativů důležitý.

⁷ Podrobněji v kapitole 7. a příloze.

⁸ Kjunjöövi se připisuje z 25 dochovaných hjangga plných 11.

⁹ V podstatě vykazuje schopnosti nutné pro světskou i duchovní kariéru, je tedy stejně jako mnozí další hrdinové polyfunkční, jak jsme naznačovali v předchozí kapitole u popisů.

¹⁰ Jedná se o stejný princip jako u Kim Pu-sika, tedy stvořit ideál, normu, podpořenou folklorními motivy.

¹¹ Pozdější „normativní“ matka v klasických románech byla maximálně padesátiletá.

¹² Mají symbolizovat barvu mnišského oděvu.

¹³ Pohození či odložení dítěte je výrazným motivem mýtu o Tongmjöngovi/Čumongovi, stejně jako ochrana zvířat.

¹⁴ Kjunjööva sestra je jednou z mála ženských postav, která je líčena i z hlediska svých schopností. Proto je v literatuře Korjö ojedinělá, zvláště když v této době již převládal jiný ženský ideál.

¹⁵ Kjunjö psal své básně ve zvláštním smíšeném stylu – hjanggčhalu – , který využívá čínské znaky i pro zápis korejské gramatiky. Jinak je životopis psán v klasické čínštině, korejská abeceda byla vytvořena až v 15. století.

¹⁶ Ti zde tvoří jakousi náhradu za potomky v oficiálních životopisech světských hrdinů.

¹⁷ Kjunjödžön uvádíme přesto, že jeho protagonista přesahuje období, jež jsme si vytkli. Věnujeme se mu pouze z důvodu, že jakoby předesílá strukturu kronik i „zacházení“ s historickými hrdiny Tří království a Sjednocené Sily.

6.2. Početí, narození, úloha matky a otce, předků

Předkové jsou zmiňováni téměř v každém příběhu oficiálních dějin; samozřejmý je tento údaj u králů a je umístěn jako první mezi obligatorními v jeho nástupním roce. Kromě údajů o rodičích bývá doplněn o manželku, popřípadě její významné předky. V životopisech je patrná snaha o vysledování stop hrdiny alespoň co se týče přímých předků; pokud o nich není nic známo, je zdůrazněn i tento negativní nále. V některých příbězích jde historik ještě dále do minulosti a zmiňuje prarodiče či jiné významné postavy rodinné genealogie.¹ To je nejpatrnější v Kim Ju-sinově biografii, jež vede od rodičů a děda k prapředkům ze státu Kaja, aby mohla odvodit jeho původ od prvního krále Suroa², přičemž velké skutky děda Mu-rjōka i otce Sō-hjōna jsou vyzdvíženy a vztaženy nikoli k jejich původní vlasti, ale k sillské dynastii.³

Narození hrdinů je někdy doprovázeno pozdějšími symboly příchodu mimořádné osoby (přírodní úkazy, neobvyklé postavení hvězd, nebeský posel), což platí i pro početí. Demonstrujeme si tento úzus na životopisech negativní i kladné postavy, Kung-jea a Kim Ju-sina. Kung-je se narodí za zvláštních okolností jako levoboček krále. „(...) narodil se pátého dne pátého měsíce v matčině domě. V té chvíli se nad střechou objevilo bílé světlo, podobné duze. Vznášelo se a dotýkalo Nebes. Astrolog pravil: ‚Tento chlapec se narodil v den dvojitého býka a už při příchodu na svět má zuby. (...) Bojím se, aby v budoucnu nepřinesl zemi neštěstí. Nemá smysl ho vychovávat.‘“ (Samguk sagi [ha], 475) Král se proto rozhodne dát chlapce zabít. Kim Ju-sinova matka už před narozením syna udržuje nezákonný (nežádoucí)⁴ poměr s budoucím mužem. „Začali spolu žít bez řádného sňatku. Sō-hjōn dostal úřad v Manno a rozhodl se tam Man-mjōng vzít. (...) Sukhūldžong zjistil, že dcera má styky se Sō-hjōnem, a rozzlobil se. Dal ji hlídat na odlehlém místě. Ale v noci náhle přišla bouřka a do hlavní brány domu udeřil blesk. Strážce se polekal a Man-mjōng nalezla otvor, jímž vyšla ven. Společně se Sō-hjōnem pak utekla do Manno.“ (Samguk sagi [ha], 298) V jedné z folklorních verzí⁵ nakrmí vlastním mlékem starého žebráka a zachrání ho před smrtí hladem: nedlouho poté se jí

ve snu zjeví bódhisattva Kwanūm a vsune jí do záňadří nefrit s tím, že se její rodina proslaví po celé zemi.⁶ (Samguk jasa, 85–88) Samguk sagi tento prenatalní sen líčí jinak: „(...) V noci dne kjōngdžin se Sō-hjōnovi zdál sen, v němž sestoupily dvě hvězdy, Mars a Saturn, v noci dne sinčchuk Man-mjōng viděla chlapce oděného ve zlaté brnění, který přilétl na oblaku a vstoupil do jejího pokoje. Zanedlouho poté cítila, že je těhotná, a po dvaceti měsících⁷ porodila Ju-sina. Dítě dostalo původně jméno Kjōng-džin podle snu z onoho dne, ale protože takové jméno nebylo možné, použili podobné znaky, z čehož vzniklo jméno Ju-sin.“ (Samguk sagi [ha], 297)

Zatímco matky hrají úlohu při narození, respektive v dětství hrdinů⁸, otcové provádějí syny prvními boji. To uvidíme později, zvláště při sebeobětovných či výjimečných činech, jež přivodí zásadní obrat v bitvě. Zdá se, že matka vytváří normativy v dětství a raném mládí, má funkci korektivu v osobních vztazích, otec se objevuje v klíčové situaci, aby vysvětlil synovi jeho povinnost vůči zemi. To je však nejtypičtější pro postavy sillských hwarangů a nejvýrazněji je přítomno v příběhu o šestnáctiletém Kwan-čchangovi.⁹

Poznámky

¹ Zvláště, pokud v ní lze vykázat panovníka nebo jinou přímou spřízněnost s vládnoucí dynastií.

² Viz mýtus o založení království Kaja.

³ U obou je doložena manželka – v prvním případě sillská princezna, v druhém nevlastní sestra panujícího krále (viz dále).

⁴ Podrobněji v příloze, kde se pokusíme o rekonstrukci Kim Ju-sinova života podle nejrůznějších pramenů.

⁵ O tomto příběhu nemůžeme s jistotou říci, kdy byl zapsán, a zda nejde o převyprávěnou moderní verzi. Připomínáme ho pouze proto, že obsahuje prenatalní sen.

⁶ Prvek vložení předmětu – nejčastěji drahého kamene nebo květiny – do záňadří symbolizuje akt oplodnění a používá se velice často při početí hrdiny v zábavné próze.

⁷ Tak dlouhé těhotenství jsme v korejské literatuře nenašli; podle všeho má vypovídat o výjimečnosti hrdiny, i když číslo 20 nemá žádný mystický význam, pouze násobí obvyklou dobu těhotenství. Dodejme, že například Kjunjō se narodí předčasně: zdá se, že oba údaje jsou signálem důležitosti postavy proto, že vybočují z normy.

⁸ V korejských vyprávěních všeho druhu zůstává chlapec často s matkou sám a tento prvek pak ovlivňuje průběh děje; matky proto většinou zasahují do synových vztahů s dívkami, respektive slouží k demonstraci hrdinovy oddanosti.

⁹ Viz hrdinové.

6.3. Zápletky v jednotlivých kategoriích

Zápletky jsou v nejstarších vyprávěních poměrně variabilní; společně jsou však jednotlivým kategoriím postav, což nás vede, stejně jako u představení protagonistů, k jejich rozdělení na královské, hrdinské, rádčovské, literátské a ženské. Toto hrubé členění samozřejmě neznamená, že bychom mohli popsat a zařadit všechny příběhy, proto také krátce poukážeme na zvláštní případy, jež se obecnému trendu vymykají.

6.3.1. Královské příběhy

Královské příběhy jsou obsažené v obou zmiňovaných kronikách, v Samguk sagi je najdeme v análech, kdy je mnohdy vyprávění nutné sestavit, neboť se odehrálo v delším časovém úseku než jeden rok, jindy je představeno vcelku. V Samguk jusa jsou sice uvedena zažitým způsobem (panování krále, jeho charakteristika, popřípadě zásluhy), ale vždy celistvě; pokud Irjön našel jinou zajímavou historku, uvádí ji bez dalšího vstupu. Stává se ovšem, že se příběhy z doby panování jednoho krále vyskytnou v různých oddílech Samguk jusa, kam podle kompilátora patří. To znamená, že státotvorné obsahují první části, mimořádné či zázračné pozdější oddíly, kde ovšem král nebývá hlavní postavou vyprávění, a to je založeno na jiném motivu. V oficiální kronice se příběhy někdy opakují (anály a biografie) nebo jsou v biografiích rozvedeny. Lze znovu konstatovat, že se sice krále týkají, ale souvisejí s příběhem jiného protagonisty.

Nejčastější zápletky společně s delšími ukázkami budeme uvádět nejen podle zmíněných kategorií, ale také podle četnosti výskytu, přičemž je zřejmé, že jde o demonstraci, nikoli o plný výčet.

Nejpochoptelnější zápletkou bývá nástupnictví na trůně, které bylo sice od určité doby pevně stanoveno v linii otec-nejstarší syn, ale příběhy ilustrují méně obvyklé případy, vybočující z tohoto předepsaného rámce. K prvním patří historky s motivem nástupu na trůn vzhledem k mimořádnosti dané osoby, druhé dědictví ve prospěch zetě či dcery a poslední výběr, který se ukázal být neprozíravý nebo nešťastný. Pro tuto část vybíráme pouze několik ukázek, kterých je v každé kategorii více a vyskytují se v obou kronikách.

Právoplatný nástup vzhledem ke schopnostem

První „zvláštností“ bylo již uvedené „kousání do

koláče“, které použili dědic sillského trůnu Juri a jeho švagr Tcharhä, jež jsme zmiňovali v souvislosti se zvyklostmi staré doby.¹ Protože kronika neuvádí více než tuto ukázkou, podívejme se na příběhy sillských králů Wönsönga a Kjöngmuna. První je bratrem zesnulého krále, osoba osvědčená, s patřičným původem, navíc dědic trůnu není potomkem bývalého panovníka, pouze adoptivním synem (o jeho rodičích není nic bližšího známo). Druhý případ je mladšího data a poukazuje na možnost, přestože výjimečnou a krajní, dědictví trůnu na základě sňatku s královnou dcerou. O ženách na trůně jako možnosti se zmíníme v příslušné podkapitole, pouze připomeňme, že nebyly příliš vítané a historik sillský zvyk také patřičně komentoval.

Wönsöngovi (vládl 785–798) zajistila trůn Nebesa pomocí povodně, jež znemožnila jeho soupeři dostavit se včas do paláce a přesvědčila také shromážděné úředníky o nevhodnosti králova výběru.² Nebeská znamení zde v podstatě zpochybnila vůli zesnulého vládce.

„Když zemřel král Söndök, na trůn měl nastoupit panovníkův adoptivní syn Ču-wön. Jeho dům však stál dvacet li na sever od hlavního města. Protože tou dobou silně pršelo a řeka Alčchön vystoupila z břehů, nemohl se dostavit do paláce. Tehdy kdosi pronesl: ‚Nástup velkého krále na trůn v žádném případě nezávisí na vůli lidí. Chce snad dnešní silný déšť naznačit, že si Nebesa přeje Ču-wöna? Současný sangdädüng Kjöng-sin, bratr zesnulého vládce, je znám vlastnostmi potřebnými pro spravování země.‘ Všichni shromáždění s tím souhlasili a prohlásili Kjöng-sina králem. Poté ihned přestalo pršet a všichni lidé provolávali slávu (novému panovníkovi).“ (Samguk sagi [sang], 265)

Samguk jusa líčí celou historku barvitěji: začínají snem. V něm Kjöng-sin sejme klobouk, nasadí si bílý, náležející obyčejným lidem, a vejde do studny v klášteře Čchöngwansa s dvanáctistrunnou ceterou v ruce. Sen si nechá vyložit věstcem, ten mu ale předpovídá uvěznění. Kjöng-sin se bojí a nevychází z domu pod záminkou nemoci. Nakonec ho navštíví přítel: podle jeho výkladu je sen znamením, že vstoupí do paláce jako nejvyšší muž v zemi. Kjöng-sin pochybuje, nicméně brzy nato zemře panovník a úředníci vyhlásí jeho nástupcem Ču-wöna. Zbytek příběhu je víceméně totožný s předešlou verzí a Kjöng-sin se stane králem. (Samguk jusa, 191–193)

Vyprávění o Kjöngmunovi (vládl 861–875) se vztahuje k jeho výběru princezen a začíná panovníkovým „prověřením“ ženicha, jehož o čtyři roky později ve své poslední vůli ustanoví nástupcem. Podle všeho jde o případ krajní nouze, neboť král neměl potomky v přímé mužské linii a zeť se navíc osvědčil jako moudrý muž. Tento druh následnictví se objevuje sporadicky a více v dobách pozdní dynastie Sjednocená Silla, i když jsme již zaznamenali případ Tcharhää, čtvrtého sillského krále, jenž se Kjöngmunovi podobá.³

Kjöngmun proslul jako vládce moudrý a spravedlivý. Nepocházel z přímé královské linie, ale stal se oblíbencem krále Hönana (vládl 857–861), který ho ještě jako Ůng-njöma (Ůi-rjöma) pozval do paláce. Neoficiální Samguk jasa zdůrazňují jeho fyzické přednosti, které jsou takové, že „(...) každá dívka ho touží spatřit.“ (Samguk jasa, 138) To přiměje i krále Hönana k pozvání. Při té příležitosti prokázal patnáctiletý mladík neobyčejnou moudrost a král mu nabídl, ať si vybere jednu z jeho dcer.

„Ůng-njöm se vrátil domů a vyprávěl rodičům, co se stalo. Ti mu řekli:

Je to velké štěstí. Starší princezna není příliš krásná, ale její sestra ano. Proč si nevybrat ji?

Když se o tom doslechl jeho přítel z Hünggnjunsu, vůdce hwarangů⁴, povolal si mladíka k sobě: „Slyšel jsem, že ti král nabídl jednu z dcer podle tvého výběru. Je to pravda?“

„Je.“

„Kterou sis vybral?“

„Rodiče mi řekli, abych si vzal mladší.“

„Pokud se oženíš s mladší, pak ať na místě zemře.“

Jestli se ale rozhodneš pro starší, stanou se tři dobré věci. Krása není všechno.“

*„Pak si tedy vezmu starší princeznu.“*⁵

(Samguk jusa, 201–204)

Mladík poslechl a oženil se. Po čase se král rozhodl a když vytušil, že brzy odejde, povolal si rádce. Protože neměl žádné mužské potomky a nechtěl pokračovat v tradici královen na trůně, doporučil svého zetě jako nástupce. Tak se vyplnila předpověď přítele. Ten pak králi vysvětlil, co mínil oněmi třemi dobrými věcmi: za prvé potěšil dívčiny rodiče, za druhé se stal králem, za třetí si nyní mohl vzít za ženu i mladší princeznu.

Nešťastný výběr je také častým námětem historických kronik, nejilustrativnější je předání trůnu mezi dvěma bratry, Tchädžoem a Su-söngem, které se ode-

hrálo v Kogurju v době, kdy byl takový způsob zřejmě ještě možný, i když nástupnické pravidlo otec-syn je již v příběhu zmiňováno. Ukázky dokumentují nejen časovou posloupnost boje mezi bratry, ale i zřejmou rozpolcenost úřednictva, důsledky špatného rozhodnutí a nástup třetího z bratrů jako jediného řešení.⁶

Kogurjöský Tchädžo vládl údajně 94 let (53–146), což je v korejské historii jedinečné číslo. Přičteme-li k tomu šest let (tolik mu bylo, když nastoupil na trůn) a další po abdikaci, vznikne nám 110⁷ let, což sice není nejvyšší věk zaznamenaný v zápiscích⁸, nicméně nejdélsí vláda ze Tří království určitě.⁹ Anály se proto soustřeďují na problém nástupnictví: na trůn by rád usedl Tchädžoův bratr Su-söng (vládl v letech 146–165 jako král Čchadä), jehož také přívrženci přemlouvají, aby se vlády zmocnil: „Už ve starých dobách, pokud byl mladší bratr moudřejší než starší, stal se následníkem on.“ Su-söng poprvé odmítá: „Následnictví nejstaršího syna je přirozený zákon. Král je starý, ale má syna. Jak bychom ho mohli obejít?“ O čtrnáct let později však žádá o radu: „Velký král je velmi starý a neumírá, i můj život se kloní k západu. Nemohu už déle čekat: chtěl bych, abyste mi pomohli.“ Rozpoutá se diskuse, v níž se jeden učený rádce vysloví následujícím způsobem: „Na moudrost nynějšího panovníka neexistují dva různé názory, ani doma, ani za hranicemi. Vy sice máte zásluhy o stát, ale obklopil jste se lháři a podlými lidmi a usilujete o svržení velkého krále. (...) Pokud se nyní budete chovat tak, abyste pokorně sloužil vládci, velký král to určitě ocení a napadne ho předat vám trůn. Jestli tak neučiníte, nemine nás neštěstí.“ Su-söngovi se jeho slova nelíbila a poručil ho zabít.

Téhož roku se Tchädžo dobrovolně vzdal trůnu ve prospěch Su-sönga, přestože ho blízcí varovali: „Jako člověk je Su-söng krutý a nemilosrdný a jestliže dnes převezme úřad velkého krále, zítra učiní nemálo zla jeho dětem a vnukům.“ (Samguk sagi [sang], 390–398) Tchädžo však neposlechl a v té době šestasedmdesátiletému bratrovi zemi svěřil. Su-söng dal skutečně popravít rádce bývalého krále, poté nejstaršího syna, mladší spáchal sebevraždu. Nedbal na varovná nebeská znamení (liška, zatmění Slunce, zemětřesení) a nakonec byl zabit v témže roce, kdy zemřel Tchädžo. Na trůn pak nastoupil nejmladší bratr obou předšlých, jemuž bylo již 77 let. Ten je ovšem v dějinách vylíčen jako panovník příkladný a tím, že Su-söng odstranil bratrovy syny, nemělo Kogurjō na výběr. Historika dokládá možnost a podle všeho i dřívější zvyk přechodu královské funkce nikoli z otce na syna,

19 *Korejští válečníci na koních*, novodobá ilustrace podle dochovaných maleb ze starověkých korejských hrobek. Pramen: *Čosŏn rjŏksa sŏrhwadžip* (Korejské historické příběhy). Pchjŏngjang 1960, str. 231.

ale z bratra na bratra, popřípadě výběru z mužských potomků. Toho se využívalo i později ve všech třech státech v případě, že král zemřel bez následníka, nebo když byl princ nezletilý či jinak diskvalifikovaný.¹⁰

Výrazné jsou příběhy, v nichž se král snaží o uspořádání vztahů mezi Nebesy a Zemí, které bylo jeho hlavní funkcí. Samozřejmě, že určité pohromy a nebeské úkazy nemohl ovlivnit, ale byly chápány jako znamení hodnotící jeho schopnost vládnout a komunikovat s Nebesy.¹¹

Dvě takové historiky z doby panování jednoho vládce pocházejí z kroniky Samguk jusa a demonstrují (v různých částech knihy) jeho snahu vypořádat se s kosmickým (varovným) úkazem, ve druhé je ukázán i jako panovník, který má na srdci blaho lidu.

Král Kjongdök (vládl 742–765) proslul reformami státní správy, také pokusy o centralizaci země. Za jeho vlády se vyskytlo mnoho varovných znamení i neštěstí, ale nejznámější je astronomický úkaz, který si tehdejší lidé nedokázali vysvětlit a vnímali jako dvě Slunce (šlo

podle všeho o cirrostratus, mrak z ledových krystalů, vytvářející iluzi druhého tělesa na obloze). Tuto událost zaznamenávají obě kroniky, Samguk sagi zjevení Slunci pouze konstatují, Samguk jusa je zasazuje do vyprávění o zahánění neblahého úkazu písní. I druhý příběh z doby krále Kjongdöka s Písní o tom, jak uspokojit lid (Anminga) je neoficiální a má ilustrovat jeho touhu po harmonickém uspořádání tohoto světa.¹²

„Devatenáctého roku panování krále Kjongdöka v roce kjöngdža (760), prvního dne čtvrtého měsíce se na nebi objevila dvě Slunce a po deset dní nezacházela. Astrolog radil, aby mnich, jehož pošle osud, provedl obřad sanhwa – rozhazování květů. Před palácovou síní Čowŏn postavili oltář, král se dostavil do pavilonu Čhöngjang a očekávali mnicha.

Tou dobou přicházel pěšinami mezi poli z jižní strany učitel Wölmjöng. Král ho dal zavolat, aby přišel a provedl obřad. Wölmjöng se zdráhal: ‚Jsem žák hwaranga, umím jen skládat a zpívat písně hjangga.‘

„Pokud očekáváme mnicha, myslím, že postačí, když složíte hjangga.“⁹³

Wölmjōng tedy složil píseň:

*Dnes tu zpívám sanhwa:
Kvítku, tebe posílám Nebesům.
Jak je mým upřímným přáním
Maitréjovi služ!⁹⁴
(Samguk jusa, 527)*

Druhý příběh s Písni o tom, jak uspokojit lid, pochází z doby o pět let později. Jde o ojedinělý projev, neboť králové spíše reagovali na již vzniklé situace a málokdy je dokumentována jejich iniciativa, v tomto případě dokonce vysvětlující hierarchii společnosti a povinnosti každé složky.

„Třetího dne třetího měsíce (roku 765) se král Kjongdōk vypravil k pavilonu Kūdžōng a obrátil se na své rádce: ‚Kdo z vás mi přivede patřičně¹⁵ oblečeného mnicha, který půjde po cestě?‘

Tou dobou šel okolo jeden, známý svou ctností. Rádce ho spatřili a přivedli před krále.

‚Rekl jsem, že chci mnicha patřičně oblečeného,‘ pravil vládce a dal ho poslat pryč.

Znovu přivedli jakéhosi mnicha v prošívaném oděvu. Nesl pozdrz od třešňového dřeva a přicházel od jihu. Král se při pohledu na něj zaradoval a pozval ho, aby vstoupil do pavilonu. Nahlédl do mnichova pouzdra: bylo tam vše potřebné k čajovému obřadu.

‚Odkud přicházíš?‘ zeptal se král.

‚Každoročně třetího dne třetího měsíce a devátého dne devátého měsíce chodívám do Namsanu k Samhwajōngu obětovat čaj Maitréjovi. Nyní jsem na cestě zpět.‘

‚Mohl bys mi také podat čaj?‘ požádal ho král.

Mnich tedy připravil čaj zvláštní chuti a příjemné vůně.¹⁶

‚Slyšel jsem o tvé Písni o hwarangu Kipchaovi. Její smysl je prý velmi složitý. Je to pravda?‘

‚Je to tak,‘ odvětil mnich.

‚Pak tedy pro mne slož píseň, s jejíž pomocí bych mohl vládnout tak, aby byl lid spokojen.‘

Mnich podle přání vládce složil hjangga a přednesl ji:

*Panovník je otec,
vazal milující matka.
Poddaní jsou děti:
je třeba je milovat.*

*V řetězu proměn jsou děti milovány,
musíš je krmit a prokazovat jim dobrodiní.*

*Když netouží odejít ze země pryč,
poznáš, že vládneš dobře.*

*Když budou panovník, vazal i lid jak jim přísluší –
pak i země bude žít ve spokojenosti.⁹⁷*

(Samguk jusa, 183–185)

Poměrně časté jsou příběhy o vládcových pochybeních, které jsou několikerého druhu a nejtěžší je nutné trestat, i když všeobecně je upřednostňována náprava.¹⁸ Nyní uvedme některé ukázky provinění a největší část budeme věnovat chybám ústíím v zánik jednotlivých království, které byly zapříčiněny osobními nedostatky králů či samovládců.

Ilustrativně špatným bez možnosti nápravy byl kogurjōský Mobon (vládl 48–53), jehož se nakonec úředníci zbavili. Jde o krátký příběh bez autorského vstupu, neboť Mobonovy vlastnosti i jednání, stejně tak rozmluva úředníků, mluví samy za sebe.

Historik upozorňuje hned v úvodu, že to byl člověk krutý a nemilosrdný, neměl zájem o záležitosti státu, a proto ho lidé nenáviděli:

„(...) Každým dnem byl krutější: když se posadil, za sezení (židli) mu sloužili lidé, když se uložil, podkládal se lidmi, a kdo se pohnul, toho zabil bez milosti. Pokud se někdo z úředníků pokusil přivést ho k rozumu¹⁹, zastřelil ho z luku.

(...) V zimě, v jedenáctém měsíci, zabil Turo krále. Byl to jeden z králových blízkých. Když si představil svou smrt, bál se jí a zanařikal. Kdosi mu řekl: ‚Sluší se plakat velkému muži? Staří říkali: Kdo mne miluje, je panovník, kdo mne ničí, je nepřítel. Nyní král krutě zabíjí lidi, tudíž je nepřítelem vlastního lidu. Proto s ním zacházejte, jak je zapotřebí.‘“ (Samguk sagi [sang], 382–383)

Těžkým pochybením je reakce na věštbu kogurjōského Podžanga, líčeného jako slabocha neschopného postavit se vrtochům ctižádostivé manželky. Příběh je dán do souvislosti s předzvěstí zániku státu, přestože pouze předesílá zrod jeho pokořitele, slavného vojévůdce Kim Ju-sina, do něhož se nespravedlivě odsouzený věstec převtělí.²⁰ Jeho výsledkem je však pád království, a proto je Podžang hodnocen negativně.²¹

Vyprávění je vloženo do příběhu o Kim Ju-sinovi a kogurjōském zvědovi Päk-sōkovi, který vysvětluje, proč měl za úkol Kim Ju-sina zabít. Historie sice příhodu mnohokrát opakuje, ale i kdybychom připustili možnost převtělení, nesouhlasí její datace.²² Kim

Ju-sin byl v době vlády Podžanga (vládl 642–668), posledního kogurjōského krále, ve středních letech a událost by se tedy musela odehrát za krále Jōngjanga (vládl 590–618). To ovšem není pro příběh podstatné: vidíme v něm situaci, uvedenou porušením jin-jangové rovnováhy, postavu věštce, jemuž král neuvěří, silnou víru v přetělování, stejně jako strach z pomsty nespravedlivě odsouzeného člověka. Päk-sök vypráví, proč se v Kogurju domnívají, že je Kim Ju-sin přetělením omylem popraveného věštce:

„Na hranicích mezi Sillou a Kogurjem je řeka, která tekla obráceným směrem. Proto král Podžang zavolal Čchu-nama do vnitřního paláce a pravil: ‚Poslyš! Proč voda té řeky teče pozpátku? Proč jí lidé říkají Čaungsu (řeka žensko-mužská), když ostatní nazývají Ungdžasu (řeka mužsko-ženská)? Můžeš mi vysvětlit důvod tohoto neobvyklého jevu?‘

‚Králi,‘ odpověděl Čchu-nam, ‚je to proto, že královna jedná proti zákonům jin a jang, a nenormální situace v královské ložnici se odráží na vodní hladině jako v zrcadle.‘

‚To mne udivuje,‘ pravil panovník.

Ale královna se rozzlobila. ‚Mluví nesmysly,‘ řekla. ‚Je to špatný poddaný, chce mne očernit.‘

‚Říkám pravdu,‘ pravil věštec.

‚Pokud ví všechno, pak ať mi panovník dovolí dát mu hádanku. Jestli se však splete, musíte ho potrestat.‘

Královna se vzdálila a vrátila se s krabicí, v níž chovávala krysu.

‚Co je v krabici?‘ zeptala se Čchu-nama.

‚Krysa,‘ odpověděl věštec.

‚A kolik krys?‘ tázala se královna.

‚Osm.‘

‚Tvá odpověď je špatná,‘ řekla královna. ‚Proto zemřeš.‘

‚Až zemřu,‘ pravil Čchu-nam, ‚narodím se znovu jako velký generál, který způsobí pád Kogurja.‘

Čchu-namovi usekli hlavu. Ale když rozřízli kryse v krabici břicho, zjistili, že v něm má sedm nenarozených mláďat. Tehdy každý v paláci pochopil, že Čchu-nam mluvil pravdu. Té noci měl král Podžang sen, v němž se mu zjevil Čchu-namův duch, jenž vstoupil do lůna ženy knížete Sō-hjōna²³ v Sille. Probudil se hrůzou a prodiskutoval celou záležitost se svými rádci. Ti si vzpomněli na Čchu-namova slova a poslali mě, abych vás (Kim Ju-sina) přivedl do Kogurja.“ (Samguk jusa, 132–133)

Dalším pochybením, které ústí ve zkázu země, i když pouze dočasnou, je obsaženo v příběhu o krá-

li Károovi (vládl 455–475) a kogurjōském zvědovi. Podle historie měl kogurjōský král Čangsu (vládl 413–491) problémy s expanzivním sousedem, státem Päkče. Proto se mnich Torim nabídl, že se do Päkče vydá na výzvědy. Věděl o Károově vášni k paduku²⁴, využil toho, dostal se do jeho blízkosti s vysvětlením, že je utečenec z Kogurja, a často s ním hrával. Jednoho dne Torim řekl: „I když pocházím z cizí země, panovník mne přijal a zacházel se mnou laskavě. Do dnešního dne jsem nebyl schopen tuto milost splatit ničím jiným, než svým uměním a nepřinesl jsem králi žádný užitek. Rád bych teď něco řekl, ale nevím, jaký názor na to budete mít.‘ Král ho pobídl k řeči a Torim pokračoval: ‚Země velkého krále je ze čtyř stran obehnaná horami, kopci, řekami a mořem, které jsou přirozenými zábranami a ne umělými výtvary. Proto sousední státy nepomýšlejí na útok proti Päkče. (...) Bylo by však zapotřebí, aby se sláva a postavení krále odrazily i ve velikosti a bohatosti staveb. Dosud nejsou postaveny vnitřní ani vnější hradby hlavního města ani paláce, ostatky předeslého panovníka leží na dočasném místě pod otevřeným nebem, domy lidí jsou často ničeny povodněmi.(...)“ (Samguk sagi [sang], 616) Král Torima poslechl a místo, aby si dal pozor na sousední země, všechny prostředky i pracovní síly použil na stavbu hlavního města, zejména paláců a pavilonů. Také předeslému vládci vztyčili nákladnou hrobku. V důsledku těchto výdajů byli lidé zbídačeni a nespokojeni; to znamená, že nastal stav vhodný pro vpád. Torim utekl zpět do Kogurja a tamní král vedl ihned osobně tažení proti Päkče. Káro si uvědomil svou chybu, ale stačil jen poslat syny na jih a sám zahynul v bitvě u dnešního Sōulu.²⁵

V Samguk jasa je vyprávění rozšířeno o Torimova protihráče, králova rádce Tchong-sōnga²⁶, přesvědčeného, že mnich slouží Kogurju jako špeh, a panovníka neustále nabádá k opatrnosti. Tím vynikne Károova lehkomyšlnost a vášeň ke hře. Jeho povaha v tomto příběhu není natolik zřetelná, jako v případě vášně k ženě vlastního poddaného. Jakkoli v uvedeném historice Károovy chyby jasně naznačují, že není schopný řídit zemi, ve druhé se ukazují i jeho osobnostní rysy – podlost a pomstychtivost.

Už v kapitole o postavách jsme se dotkli problematiky vládce, který nejedná v souladu se svěřeným mandátem. Takového je možné se i zbavit, přestože královražda – jakkoli byla standardním řešením bezvýhodné situace – je historiky odsuzována, jak sám Kim Pu-sik píše: „Jak praví Čchun-čchiou, pokud

je zabit král a vrah není potrestán, znamená to, že se nenašli opravdoví poddaní. Hä-gu zabil Mundžua a jeho syn Samgün nastoupil na trůn. Nejenže ho nedal usmrтит, ale svěřil mu vládu nad zemí. Ten obsadil pevnost, vyvolal vzpouru, a proto bylo zapotřebí dvakrát shromáždit velké vojsko, aby byla potlačena. Ne nadarmo se říká: Jestli si nedáš pozor na jinovatku v raném podzimu, dočkáš se silného ledu; jestli neuhasiš jiskěrku, vznikne z ní požár.²⁷ (Samguk sagi [sang], 621)

V příbězích tří následujících postav si představíme samovládce, kteří se – většinou kvůli slabosti, nebo i neschopnosti trůnu řešit závažné otázky – chopí moci a zneužijí jí. Čtvrtý příběh je o králi původně předurčeném k dobré vládě, ale který je slaboch, podlehne marnotratnosti a zničí zemi. Zajímavým prvkem líčení pádu jednotlivých království je, znovu v souladu s pozdějším schématem zábavné prózy, že záporné postavy procházejí na rozdíl od kladných určitým charakterovým vývojem, který však vzhledem k zápletce musí směřovat k jejich morálnímu sestupu a smrti. U všech případů cítili Kim Pu-sik a pozdější historikové či kompilátoři potřebu delšího didaktického komentáře²⁸, jenž není pouhým výčtem chyb, ale i zlomových okamžiků, jež mohly ještě situaci zvrátit. Relativně nezaujatý tón výkladů může mýlit: jde pouze o způsob, jakým se záznamy psaly. Do samotných faktů neměl historik zasahovat či vstupovat a události musely budít dojem nadhledu. Proto tedy minimum emocí, silných slov odsouzení nebo narušení celistvého textu. Vzhledem k délce příběhů – jedná se o poměrně dlouhý časový úsek, v prvních případech o vysvětlení zániku království Päkče a Kogurjō a ve dvou dalších pádu Sjedenocené Silly – zde podáme pouze kostru celého příběhu s důrazem na klíčové momenty sestupné morální tendence protagonistů, jež je demonstrována drobnými náznaky, ale i samostatnými příběhy. Hodnocení krále Ůidžy i Jōn Käsomuna přitom není jednoznačné: počínaje Kim Pu-sikem se všichni komentátoři snaží o nalezení dobrých stránek jejich panování.²⁹ Co se týče pádu Sjedenocené Silly, vyprávění jsou podřízena oslavnému vylíčení Wang Kōna, zakladatele nové královské dynastie.³⁰ Proto jsou oba vzbouřenci, Kung-je a Kjōn Hwōn, představeni jako arcizločinci a jejich skutky postaveny do kontrastu z historického hlediska sporným morálním kvalitám prvního vládce Korjō.³¹

Historicky prvním je pád království Päkče v roce 660, připisovaný králi Ůidžovi (vládl 641–660). Letopisy v jeho nástupním roce praví: „Byl nejstarším

synem krále Mua, vynikal odvahou, smělostí a rozhodností. (...) K rodičům se choval se synovskou oddaností, přátelil se s bratry a současníci mu říkali ‚nejlepší syn ve Východním království‘.“ Až do roku 655 se král věnuje střetům s královstvím Silla³², poté následuje poznámka: „Na jaře přestavěli sídlo následníka trůnu s nádherou a velkolepostí, na jih od královského paláce postavili pavilon Manghädžōn.“ Následující rok už je – co se týče obrazu krále – zřetelnější: „Král s dvorními dámami se oddával neustálým radovánkám a nepřestával pít. Sōng-čchung³³ ho káral, ale panovník se rozzlobil a dal ho uvěznit. Poté se už nikdo neodvážil promluvit.“ Sōng-čchungův příběh bude vylíčen v následující části, včetně jeho rad na obranu země. Následují opakovaná varovná znamení až do roku 660, kdy voda ve studni hlavního města zkrvavěla. Král však zůstal klidný do chvíle, kdy se v paláci objevil duch a křičel, že Päkče zahyne. Kopali pod zemí a objevili želvu, na jejímž krunýři bylo napsáno: „Päkče je jako měsíc v úplňku, Silla jako nov.“ Vládce se zeptal věstce, a ten odpověděl: „Měsíc v úplňku znamená, že musí ubývat, nový měsíc postupně přibývá a zvětšuje se.“ Král se rozhněval a zabil ho. Kdosi pak řekl: ‚Byt jako měsíc v úplňku znamená rozkvět, jako nov – slabost.““ Toto slavné varování Nebes bylo vysvětleno k panovníkově spokojenosti v době, kdy vojska Silly a Tchangů stála u hranic Päkče. Ůidža svolal úředníky, ale ti nebyli schopni dosáhnout shody: zaútočit nebo se bránit? Ještě jednou se objevil věrný poddaný jménem Hūng-su, povoláný z vyhnanství. Varoval před silou spojenců a opakoval Sōng-čchungovy rady: bránit Tchanhjōn a ústí řeky Kūmgang. Král neposlechl a po porážkách na obou strategických bodech i nevyhnutelném vpádu nepřátelských vojsk do hlavního města si vzpomněl na Sōng-čchunga. Ůidža a následník trůnu uprchli, další syn se však prohlásil králem a otevřel brány hlavního města. Král, několik jeho synů, ministrů a dvanáct tisíc obyvatel bylo nakonec zajato a odvečeno do Číny. (Samguk sagi [sang], 650, 657–658)

Neoficiální kroniky a vyprávění jsou tentokrát s Kim Pu-sikovým líčením ve shodě: Ůidža se z původně dobrého vládce stal člověkem, který propadl přepychu a ženám (uvádí se kolem čtyřiceti jeho synů od různých žen, jimž se snažil zabezpečit úřady a majetek, a na tři tisíce dvorních dam, jež po dobytí hlavního města skočily do řeky).³⁴ Komentáře však za první zlomový okamžik považují neuposlechnutí Sōng-čchungových rad a jeho potrestání, druhým je podobně laděný rozhovor s generálem Kje-bäkem.

20 *Mladí kogurjští válečníci*, novodobá ilustrace podle dochovaných maleb ze starověkých korejských hrobek. Pramen: *Čosön rjōksa sōrhwadžip* (Korejské historické příběhy). Pchjōngjang 1960, str. 393.

Král v něm znovu nedbá na názor poddaného a vydá nesmyslný rozkaz, jenž způsobí konečnou prohru pākčeské armády.³⁵ Zániku království předchází nejrůznější znamení, z nichž za zásadní je považován příběh se želvou³⁶ a potrestání pravdomluvného věšce. Signifikantní je také přijetí falešného výkladu od lichotného ministra. I pro tuto kumulaci činů a znamení lze Ůidžu považovat za vzorově špatného vládce: na rozdíl od chybučících panovníků totiž zavinil zkázu vlastní země.

Dalším, koho dějiny uvádějí v souvislosti se zánikem království, je Jōn Kāsomun (?–666), i když bývá odsuzován spíše jako královrah. Aby autor oficiálních dějin zdůraznil jeho záporné vlastnosti, uvádí na počátku životopisu:

„(...) ohlupoval lidi tvrzením, že se narodil pod vodou. Byl velkolepého zevnějšku a působil vznešeně. Po smrti otce, který zastával úřad náčelníka východních provincií a úřad nejvyššího ministra – tādāro, se lidé

snazili, aby toto místo nezískal, protože nenáviděli jeho bezcitnou povahu. Tehdy Kāsomun poklekl, kál se ze svých prohřešků a prosil, aby mu dovolili úřad zastávat: „Můžete mne odstranit, pokud pochybím.“ Lidé souhlasili, aby zaujal otcovo místo. Když nepřestával být krutý a zlý, úředníci se tajně domlouvali s králem na jeho odstranění a žádali, aby byl odsouzen k smrti.“

Plán ovšem selhal. Kāsomun shromáždil vojsko z rodné provincie a pozval své protivníky na hostinu. Jen co dorazili, nechal je pobít. Pak se vydal na zteč paláce. Oficiální dějiny z roku 642 jsou na podrobnosti skoupé: *„Na jaře, v prvním měsíci Kāsomun zabil krále (Jongnjua).“* K okolnostem nástupu nového dodávají: *„(...) a na trůn dosadil Čanga.“*³⁷ Kāsomun pak vládl v podstatě neomezeně, nový vládce byl v jeho rukou pouhou loutkou. Dějiny mu přičítají k dobru, že vypravil k Tchangům poselstvo s žádostí o taoistické knihy a mnichy a do Kogurja pak přišlo osm mnichů s osobním císařským darem, *Tao-te-*

tingem.³⁸ Nicméně Käsomunův předešlý čin hodnotí čínský císař následovně: „Käsomun zabil svého panovníka a svévolně vládne zemi. To nelze trpět!“ A jeho rádčové dodávají: „Käsomun sám ví, jak těžkého zločinu se dopustil, a bojí se odplaty Velké země (Číny), proto se připravil k obraně. Bylo by lepší, kdyby císař nyní nedával své pocity najevo a trpěl ho. Až se bude cítit klidněji a zleniví, až více propadne špatností, přijde čas ho potrestat.“ „Spor“ mezi Tchangy a Kogurjem, který je třeba vnímat spíše jako mocenský, pokračuje dále: Käsomun posílá k čínskému dvoru úředníky s bílým zlatem a padesáti rukojmími. Tehdy císař vyslanec kárá: „Všichni jste sloužili Kōnmuovi (Jongnjuovi), měli z toho prospěch a když ho mangnidži (Käsomun) zabil, nikdo z vás nepomyslel na pomstu.“ Motiv odsouzení královraždy se objevuje i dále v samotném Kogurju; opakují se zlá znamení (rudý sníh), čínský císař často uvažuje o trestné výpravě a nakonec ji podnikne. Tažení z roku 645 a neúspěch u pevnosti Ansisōng³⁹ poněkud zchladily čínskou pomstychtivost, která jistě nepramenila pouze z morálních důvodů. Válka však přinesla Kogurju velké lidské i územní ztráty.

Rok nato se Käsomun snažil čínskému císaři uchlácholit dalším darem – tentokrát pošle dvě krasavice; císař je ale nepřijme, údajně, aby jim a jejich rodinám nezpůsobil bolest.⁴⁰ Při této příležitosti je připomenuto, že předtím císař poslal Käsomunovi luk a oděv, on však ani nepoděkoval. Jeho poselství ke dvoru byla plná chvástání a lží, přičítá se mu i úmysl Tchangy napadnout.⁴¹ Císař se tedy znovu rozhodl, že nebude přijímat jeho dary, a začal uvažovat o Käsomunově zničení. Pád Kogurja oddálila jen jeho náhlá smrt.

Zhruba od roku 650 se v kronice vyskytují kumulované předzvěsti neštěstí, v roce 654 „(...) svatý člověk (mudrc) pravil: ‚Váš panovník a jeho blízcí se nezměrně oddávají radovánkám, proto den zániku země není daleko‘“, v roce 656 prší železo, v roce 659 do hlavního města přiběhne deset lidožravých tygrů, v roce 660 je řeka v hlavním městě po tři dny krvavá. Vpád z roku 662, kdy se tchangská vojska ocitnou před Pchjōng-jangem, sice odvrátí Nebesa za pomoci hlubokého sněhu, ale v roce 666 Käsomun umírá. Jeho místo zaujme nejstarší syn, bratrovražedný boj však vede k bezvládní a neodvratnému pádu Kogurja v roce 668.⁴²

Oficiální dějiny hodnotí Käsomuna jako člověka schopného, nicméně poznamenaného zločinem, který nemůže být zapomenut: na druhé straně oceňují jeho zájem o taoismus a zásluhy o stát. (Samguk sagi [sang], 541)⁴³

Dva dlouhé příběhy se vztahují k pádu dynastie Sjednocená Silla. První se týká Kung-jea (?–918), který je známý jako jeden ze tří povstaleckých generálů podílejících se na zániku království. Podle pověsti se narodil v paláci: otcem byl král Hōnan nebo Ūidžōng, matkou dvorní dáma, také se mluví o tom, že by mohl být potomkem krále Kjōngmuna. Jeho narození je sice zázračné, ale astrolog, jak již jsme uváděli, je jako pozitivní nehodnotí. Je tedy rozhodnuto o jeho smrti. Sluha však panovníka neposlechne, a ačkoli nešťastnou náhodou dítěti poraní oko, uteče s ním a předá ho do péče služebné. V deseti letech odejde chlapec do kláštera, kde přijme mnišské jméno Sōndžong. Když Silla slábně, dozví se, díky havranovi, který mu přinese slovinovou destičku, že vlastně pochází z královského rodu. Shromáždí kolem sebe nespokojence, vyvolá povstání, prohlásí se králem tzv. Pozdního Kogurja a vládne v letech 901–918. Další popis událostí je stereotypním výčtem jeho vojenských vítězství i proher, také stále větší pýchy a krutosti: „Sám se prohlásil za Buddhu, na hlavě nosil zlatý turban a přes sebe zlatý plášť. Staršímu synovi udělil titul ‚bódhisattva čistého světla‘, mladšímu ‚bódhisattva božského světla‘.⁴⁴ Když vyjížděl, pak na bílém koni, jehož ocas a hřívá byly ozdobeny hedvábím.“ Od nezřízené touhy po pozitívích je jen krůček k podezřívavosti a nekontrolovatelnému chování, jako v případech, kdy zabije vlastní ženu: „Vytýkala mu, že se dopustil mnoha bezpráví. Panovník ji znenáviděl a řekl: ‚Proč ses spolčila s ostatními?‘ Paní Kang pravila: ‚Jak bych mohla!‘ ‚Poznal jsem to svým božským smyslem!‘ odpověděl panovník. Rozžhavl v plápolajícím ohni hůl a udeřil ji do tajného místa, poté zabil i dvě její děti. Pak se stal podezřívavým a často u něj propukal hněv. (...)“ Když Kung-je zabíjí své nejméně tři vojáky, vojáci rozhodnou, že nastal čas ho odstranit. Tento čin má provést Wang Kōn, jeden z jeho generálů a budoucí zakladatel dynastie. Kung-je ještě uprchne, ale na útěku je omylem zabit vojákem své armády. (Samguk sagi [ha], 481–482)

Kroniky uvádějí, že Kung-je „vládl“ v letech 891 (901)–918. Po jeho smrti nastoupil Wang Kōn, zavedl nový letopočet a dal jméno státu. Samguk jusa připomínají Kung-jea následovně: „Kung-je byl sillský princ, ale stal se nepřítelem vlastní země a mečem rozsekal portréty svých královských předků. Krutá a zlá povaha ho přivedla ke zkáze.“ (Samguk jusa, 258)

I Kjōn Hwōnovo (867–936) početí je v neoficiálních vyprávěních popsáno pomocí zázračného motívu: za dívkou chodívá po nocích muž, který tvrdí, že

pochází z Nebes. Protože rodiče netuší, zda je nezákonný a podivný svazek skutečně záměrem Nebes, a také vidí, že dcera čeká potomka, políčí na nočního návštěvníka.⁴⁵ Zjistí, že to byla stonožka⁴⁶ o délce lidské postavy (odtud i další varianta jeho jména, Čin Hwön, čine – stonožka). (Samguk jusa, 358–362)

Oficiální verze mluví o chudém páru, který pracuje na poli. Matka dítě odloží na chvíli do lesa: tehdy se objeví tygřice, unese ho, nakojí a vrátí matce. Motiv je rozveden v neoficiálních vyprávěních a potvrzuje Kjön Hwönovu výjimečnost. Ten také vyrostl ve zdatného mladíka s „tygřím“⁴⁷ vzhledem i povahou a v patnácti letech si sám dá jméno Čin Hwön. „*Nejde o nikoho jiného než o budoucího vládcu Pozdního Päkče,*“ říkají Samguk jusa. (Samguk jusa, 363) Kjön Hwön je voják, který si získává stále větší respekt, lidé ho vítají a zároveň se ho obávají. Načas sloužil jako náčelník stráží královny Činsöng, ale brzy proti ní povstal a v roce 892 se prohlásil králem tzv. Pozdního Päkče. Zásadně, stejně jako Kung-je, jezdil na bílém koni, opájel se bohatstvím. Jeho povaha se však mění stále k horšímu. Po Kung-jeově smrti se jeho soupeřem stává Wang Kön a celá polovina biografie je vylíčením kontrastu mezi jedním a druhým. Nejznámější historka pochází z roku 927, kdy Kjön Hwön pobije bezbrannou královskou rodinu v Sille ve chvíli, kdy panovník pořádá hostinu a baví se se svými ženami. Kjön Hwön ho donutí, aby nalehl na meč, královnu znásilní a na trůn dosadí vládcova vzdáleného příbuzného. Vyplení sídelní město Kjöngdžu a mnoho lidí odvede s sebou. Když přijede do města Wang Kön, král říká: „*Přijezd Kjön Hwöna vypadal, jako by sem vtrhla smečka šakalů a tygrů, nyní jako bychom se setkávali s otcem a matkou.*“

Po pokusech o shodu Kjön Hwön poruší závazky a zabije Wang Könova generála. Nechá rozřezat a upálit rodinu jednoho z přeběhlíků, Kong-džika, plení města a stává se čím dál nebezpečnější. Nakonec se „starého tygra“ pokusí zbavit vlastní rodina: odveze ho do kláštera a nechá střežit. Kjön Hwön však uprchne k Wang Könovi a vzdá se mu. Po pětácti letech od svého vzestupu v necelých sedmdesáti nakonec umírá. (Samguk sagi [ha], 339) Samguk jusa uvádějí jednu z jeho charakteristik: „(...) *nacpával si břicho jídlem krále a královny a v srdci živil nenávist. Neporádků v zemi využil ve svůj prospěch, napadl hlavní město, zabil krále a jeho poddané jako zvěř. (...) Kung-je byl zrazen svými věrnými, Kjön Hwöna zradili vlastní synové. (...)*“ (Samguk jusa, 258)

Oficiální dějiny končí dobu zmatků v zemi takto: „*Silla byla slabá, proto není divu, že se vyskytlo mnoho povstání, ani její poslední králové nevládli v souladu se svým mandátem. Ale Kung-je a Kjön Hwön byli ještě horší. Kung-je se provinil tím, že zničil vlastní zemi a povraždil svou rodinu, Kjön Hwön byl nepřítelem lidu: zavinil hlad, bídu a utrpení. Až Wang Kön dokázal uklidnit situaci a postarat se o lidi.*“ Samguk jusa dodávají oslavně: „*Jak by se tyto dva vrahové mohli rovnat našemu velkému králi Tchädžoovi!*“ (Samguk jusa, 259)

Další pochybení jsou pochopitelně méně závažná (také dočasná), protože zánik království znamená i královu ztrátu nebeského mandátu. Poměrně zvláštní panovnické chyby najdeme ve vztazích se syny, jež se vyskytují v kronikách dvě; oba případy končí sebevraždou prince a také historikovým komentářem.⁴⁸

Obtížně srozumitelné pro svou torzovitost a také neznalost starých norem chování je vyprávění o princovi Hämjöngovi a jeho konci. Odehrává se v letech 8–9 n. l. za vlády kogurjöského Juriho (vládl 19 př. n. l. – 18 n. l.), syna zakladatele státu Čumonga.

Princ Hämjöng se po přestěhování hlavního města stále zdržoval ve starém – Čolbonu. Byl to mladík velice silný a odvážný. Král země Hwangnjong⁴⁹ vyslal posla, aby Hämjöngovi předal darem luk. Hämjöng luk napjal a zlomil ho, řka: „*Nejsem příliš silný, ale ten luk není dobrý.*“ Král země Hwangnjong se zastyděl. Vládcovi Juri se o tom doslech, rozhněval se a pravil králi Hwangnjongu: „*Hämjöng je neposlušný syn. Prosím, abyste ho potrestal.*“

Ve třetím měsíci král Hwangnjongu poslal k princovi Hämjöngovi vyslance s prosbou o setkání. Následník se rozhodl jet, ale všichni ho přemlouvali: „*Král sousední země vás nyní bez udání důvodu zve k sobě. Jeho opravdové záměry není možné zjistit.*“ Ale princ pravil: „*Jestli mne chtějí Nebesa zahubit, co s tím zmůže král Hwangnjongu?*“ A vydal se na cestu. Vládcovi ho sice chtěl zabit, ale když se setkali, nebyl schopen mu ublížit a vyprovodil ho s počtami.⁵⁰

Na jaře, ve třetím měsíci, vyslal král (Juri) člověka, aby předal Hämjöngovi jeho vůli: „*Přenesl jsem hlavní město, abych zabezpečil lidu klid. Ty jsi mne nenásledoval, naopak, svou silou a tvrdohlavostí jsi způsobil nenávist sousedního vládcu. Taková je tedy tvá synovská oddanost?*“ A spolu s tím mu poslal meč, aby rozhodl o svém osudu. (...)“

Princ se sice obhazuje, ale nakonec sebevraždu spáchá. (Samguk sagi [sang], 360–362) Z hlediska

Kim Pu-sika⁵¹, který je nucen objasnit nevyhnutelnost princovy smrti, se Hämjōng provinil tím, že nenásledoval otce do nového hlavního města a miloval pouze sám sebe a svou slávu. Na druhé straně dává vinu i králi, protože syna náležitě nepoučil.⁵² V jednom z neoficiálních příběhů v Samguk jasa však princ otevřeně prohlašuje, že ve starém hlavním městě zůstává, protože otec miluje více mladšího syna Mu-hjula (vládl jako Tämusin v letech 18–44). (Samguk jasa, 183–191)

Časově blízký a vyzněním podobný je příběh o princovi Hodongovi, který také ukončil život vlastní rukou. Hodong k tomu měl jiné důvody – a i je považuje Kim Pu-sik za hodné komentáře.

Hodong je v historických zápiscích vylíčen sice stručně, ale jeho příběh koluje v mnoha dalších variantách, protože je znám jako pokořitel Nangnangu, čínské kolonie na korejském území, v roce 32 n. l.⁵³ Méně známý je příběh o Hodongově sebevraždě, jenž v kronice plynně navazuje:

„V zimě, v jedenáctém měsíci, spáchal princ Hodong sebevraždu. Hodong byl synem druhé panovnickovy ženy, vnučky krále Kalsa. Byl velmi krásný, otec ho miloval a dal mu jméno Hodong – Krásný chlapec. První žena se obávala, aby se nestal následníkem na úkor zákonných potomků⁵⁴, a pomlouvala ho králi: ‚Váš syn se k vaší ženě chová bez náležité úcty. Obávám se, že mne chce učinit svou souložnicí.‘ Panovník na to pravil: ‚Vždyť ho nenávidíte proto, že se narodil z druhé ženy.‘ Královna pochopila, že jí král nevěří, a bála se následků, proto s nářkem pravila: ‚Prosím velkého vládce, aby se sám potají podíval. Pokud to není pravda, pak vaše žena přijme trest.‘ Po jejích slovech už král o Hodongově vině nepochyboval a rozhodl se ho potrestat.⁵⁵ Kdosi se Hodonga zeptal: ‚Proč to králi nevysvětlíte?‘ Hodong odpověděl: ‚Jak bych mohl? Pak by vyšla najevo vina matky (královny)⁵⁶, což by způsobilo žal panovníkovi. Je možné takový čin nazvat synovskou oddaností?‘ Padl na meč a zemřel.“ (Samguk sagi [sang], 379)

Kim Pu-sik ve svém komentáři⁵⁷ neodsuzuje ani otce ani syna: jen poznamenává, že Hodong měl králi zabránit v tom, aby se dopustil nespravedlnosti, a jeho smrt považuje za zbytečnou.

Poměrně standardní zápletkou jsou královské vztahy k ženám (většinou nikoli k právoplatným manželkám, ale kráskám nevyhovujícího původu⁵⁸), která mají různá vyústění; dalším typem je vyhnání nehodné královny či konkubíny, jež se k prvním v mnoha případech bezprostředně vztahuje.

Prvním z kategorie milostných je příběh o sillském Sodžim (vládl 479–500) a darované dívce Pjök-hwa, pocházející z oficiálních Samguk sagi; je datován posledním rokem panování Sodžiho a má moralistní vyznění.

„Na podzim, v devátém měsíci, když král putoval újezdem Nalsa, jakýsi člověk jménem Pcha-ro, jenž měl šestnáctiletou dceru Pjök-hwa, opravdovou krásku, ji oblékl do barevného hedvábí. Posadil ji do nosítek, zakryl látkou a předal jako dar králi. Ten se domníval, že jde o vzácný pokrm, a látku sňal: spatřil dívku, velmi se podívil a dar nepřijal. Když se však vrátil do paláce, nepřestával na ni myslet a nejednou se v přestrojení tajně objevil v jejím domě.

Jednou se cestou zastavil na noc v domě jakési stařeny v újezdu Kotcha. Na otázku, jak se lidé dívají na současného panovníka, odpověděla: ‚Všichni ho mají za moudrého člověka, ale já o tom pochybuji, protože jsem se doslechla, že král často v přestrojení navštěvuje nalsaskou dívku. Je jako drak, který na sebe vzal podobu ryby, a tak se dostane snadno do rukou rybářů.‘ (...) Panovník se zastyděl⁵⁹, dívku přivezl tajně do paláce, kde se jí narodil syn. Toho roku také Sodži zemřel.“⁶⁰ (Samguk sagi [sang], 76)

Touhu vyjadřuje příběh o sillském Čindžim (vládl 576–579), který se však vůči To-hwa zachoval poměrně morálně, to znamená, že neporušil etická pravidla a nenutil ji násilím opustit manžela. Zvláštností příběhu je i fakt, že jeho vášeň byla naplněna až posmrtně a stejně jako v prvním případě měla následky.⁶¹

„Čindži se trápil touhou po To-hwa, která byla ovšem vdaná a odmítala ho s poukazem na věrnost manželovi. Král věděl, že ji násilím ani výhrůzkami nezíská, a proto se jí ještě zeptal: ‚Kdyby tvůj manžel nežil, poslechla bys mne?‘

To-hwa po chvílce váhání přikývla.

Král si povzdychl: ‚Jdi klidně domů, ale nezapomeň na mne. Zachovám si tvůj obraz v srdci.‘ (...)

To-hwa se vrátila domů, žila šťastně s mužem a poté, co Čindži zemřel, zdálo se, že je už nemůže nic rozdělit. Následujícího roku jí však odešel manžel.

Uběhla nějaká doba a To-hwa lehávala v noci sama. Jednou se však pokoj naplnil zvláštní vůní⁶² a vstoupil král Čindži.

‚Nezapomněl jsem na tvůj slib. Nadešel čas, abys mu dostála,‘ řekl jí.

To-hwa nebyla schopná jediného slova. Nevěděla, zda je to sen či skutečnost, nicméně král vypadal stejně, jako když se s ním setkala v paláci. Zhasl lampu

a vstoupil k ní na lůžko. Celý další týden se jí Čindži zjevoval ve snu a pak náhle zmizel.

Uběhlo deset lunárních měsíců a To-hwa porodila chlapce. Zpráva o tom se dostala až k uším krále Čin-pchjōnga, synovce předešlého panovníka. Povolal matku se synem do paláce, kde pak také žili.“ (Samguk jusa, 120–121)

Manželské věrnosti a královské krutosti se věnuje příběh o pákčeském Károovi⁶³ a To-miho ženě, která se odmítla králi oddat. Ten se pomstil jejímu muži a žena se zachránila jen díky lsti.

„To-mi byl znám jako spravedlivý člověk, ale více než o něm se šeptalo o neuvěřitelné kráse jeho ženy a její oddanosti. Proto si král Káro To-miho povolal a řekl:

„Sice se mluví o věrnosti jako o nejdůležitější ctnosti, ale pokud se žena dostane lstí na temné místo bez lidí, neexistuje taková, která by nezhradila. Nemám pravdu?“

To-mi odpověděl bez zachvění:

„Kdo se vyzná v lidských citech? Ale co se týče mé ženy, nepodlehne, ani kdybych zahynul já.““

Panovník se rozhodl, že věrnost manželky vyzkouší. Uvěznil To-miho v paláci, přestrojil jednoho ze svých úředníků za krále a poslal do To-miho domu. „Náhly vládcův příchod To-miho ženu zmátl. Falešný král pravil:

„Slyšel jsem o tobě mnoho zvěstí a jsem plný obdivu. Včera večer jsem o tebe hrál s manželem a vyhrál. Budeš dvorní dámou: teď zapomeň na To-miho a žij se mnou.“

To-miho žena zavedla krále uctivě do pokoje.

„Proč by panovník lhal? A jak bych mu já mohla nebýt po vůli? Ať vstoupí jako první: převléknu se a hned přijdu.““

Žena však falešnému králi nastrčila svou služebnou. Když její lest vyšla najevo, Káro se rozhněval. Bez ohledu na předešlá slova označil To-miho za zrádce, dal ho oslepit a poslat po vodě na malé loďce. Pak si povolal To-miho ženu, která se znovu pokusila o lest:

„Králi, nyní jsem vdova. Jak přežiji na světě sama? Bylo by pro mne štěstím, kdybych mohla sloužit panovníkovi. V těchto dnech jsem však nečistá: ihned poté, co mé období skončí, vám budu po vůli.““

Král jí uvěřil a propustil ji. Žena se ani nevrátila domů: běžela k řece a hledala loďku. Žádnou nenašla, naříkala a vzývala Nebesa. Ta jí nakonec loď seslala. Doplula k ostrůvku, kde žil oslepený To-mi. Živili se travou a kořínky a pak opustili ostrov. Dopluli až do Kogurja, kde jejich příběh lidé znali a poskytli jim šaty, jídlo a vše potřebné.⁶⁴ (Samguk sagi [ha], 462–464)

21 Anonym, *Bronzové vykuřovadlo*, 6. století, výška 61, 8 cm, váha 11, 8 kg, národní kulturní památka č. 287, nalezená v roce 1993 v Nūngsanni u města Pujō, starověký stát Pákče.

Nejslavnější vykuřovadlo z doby Tří království s podstavcem draka, nahoře s figurkou fénixe, jde o nejznámější a nejpropracovanější bronzový artefakt doby Tří království.

Za zvláštní považujeme takové příběhy, jež vybočují z běžného panování králů a nemají ilustrovat jeho vládu. Až na výjimky je také nacházíme v neoficiální kronice, v souladu s Irjōnovými představami o mimořádných událostech.

Jako první uvedme část příběhu o již zmiňovaném

králi Kjöngmunovi, jehož jsme představili v souvislosti s nástupnictvím jako královského zete: historka, která bezprostředně následuje, však obsahuje v Evropě známý motiv oslích uší a jejich zakrývání.

O Kjöngmunovi se traduje, že se v jeho ložnici shromažďovalo nespočetné množství hadů. Král tvrdil, že bez jejich přítomnosti není s to usnout. Dokonce mu lehávali na hrudi. Jednoho dne se však probudil a zjistil, že mu narostly dlouhé oslí uši.⁶⁵ Stejně jako jiní nám známí postižení králové si zakryl hlavu látkou a o jeho tajemství nevěděl nikdo kromě sluhy, který mu pokrývku hlavy zhotovil.

„Věrný sluha byl však neklidný, že o tomto podivném jevu nesmí s nikým mluvit. Nakonec onemocněl a musel odejít na odpočinek do chrámu Torimsa na předměstí Kjöngdžu. Jednoho dne zašel do zadní zahrady a našel tam opuštěný pavilon. Viděl, že nablízku nikdo není, a několikrát zakřičel do bambusového houští: „Můj král má uši jako osel!“ Poté konečně dosáhl míru v duši a mohl klidně zemřít.“

Příběh pokračuje téměř totožně se známou variantou: houští začalo opakovat sluhova slova a tajemství si šeptali lidé tak dlouho, až se zpráva dostala i ke královým dlouhým uším. Ten přikázal houští vysekat a na jeho místě vysadit palmy. Ty však opakovaly stejnou písničku, která se nesla větrem po celém hlavním městě. (Samguk jusa, 204–205)⁶⁶

Zvláštní je i příběh o sillském Sodžim (také Pičchö), který byl podle oficiálních zápisků králem příkladným zvláště proto, že se v letech jeho vlády přihodilo mnoho přírodních katastrof, dokonce je zaznamenán panovníkův půst v době opakovaných dešťů. Přesto se o něm dochovaly dva příběhy: první souvisí s novoročním zvykem, druhý se týká Sodžihovo pozdní milostné aféry, již jsme zmiňovali výše.

Samguk jusa líčí událost z roku 488 následovně: *„V desátém roce vlády putoval král do Čchönčchönu. V té chvíli přiletěl havran, zakrákal, přiběhla myš a pištěla. Myš pak pravila lidským hlasem⁶⁷: „Jeď za havranem ve směru jeho letu.“ Král nařídil jezdcům, aby následovali ptáka. Ten dorazil k horské vesnici na východním úpatí Namsanu. Tam jeho pozornost upoutala dvě divoká prasata, která spolu zápasila. Když se podíval na oblohu, pták zmizel. Potuloval se po okolí a přemýšlel, co dělat. Náhle se z jezera vynořil starý muž a podal jezdcům list, na jehož vrchní straně bylo napsáno: „Pokud jej otevřeš, zemřou dva lidé, pokud ne, pouze jeden.“ Jezdec odevzdal dopis králi, který pravil: „Pokud mají zemřít dva lidé, bude lepší list neotevřít. Nechme zemřít jed-*

noho.“ Ale astrolog poznamenal: „Dva lidé mohou být obyčejní lidé, jeden však panovník.“ Sodži poslechl a dopis otevřel. Stálo v něm: „Střel do pouzdra na komungö.“ Král se neprodleně vrátil do paláce a vystřelil šíp do pouzdra na komungö. Objevila se královna v náručí mnicha, jenž měl na starost kadidlo a následování víry. Oba byli mrtví.“ Text dále vysvětluje obyčej neplýtvat slovy ve dni prasete, myši a koně prvního měsíce roku a také zvyk podarovat ptáky, zvláště havrany, rýží patnáctého dne prvního lunárního měsíce. (Samguk jusa, 115–116)

Populární příběh o Hodongovi⁶⁸ a zničení Nangnangu je složen z rozličných motivů: kromě princovy rozpolcenosti mezi láskou k ženě a vlastní zemi zde vidíme použití válečné lsti a výraznou rituální/ochrannou úlohu hudebních nástrojů.

„V létě, ve čtvrtém měsíci, se princ Hodong toulal po Okčö. Vstříc mu vyšel král Nangnangu Čchö I, který se ho otázel: „Podle vzhledu nebudete obyčejný člověk. Nejste synem vládce severního království?“ Čchö I ho vzal k sobě domů a oženil s vlastní dcerou. Když se Hodong vrátil (do Kogurja), tajně odeslal ženě posla s dopisem: „Když pronikneš do tajného skladu své země a zničíš tam buben a roh⁶⁹, přijmu tě s poctami. Pokud ne, už se nikdy neuvidíme.“ Předtím měl Nangnang buben a roh, které se samy od sebe rozeznaly, jestliže se blížila nepřátelská vojska. To byl důvod, proč Hodong žádal jejich zničení.

A tak dcera domu Čchö s ostrým nožem pronikla do skladu, zničila buben a roh a dala o tom vědět Hodongovi. Ten přemluvil krále, aby Nangnang napadl. Protože buben ani roh nedaly znamení, Čchö I nebyl připraven a naše (kogurjöské) vojsko se neočekávaně objevilo pod hradbami pevnosti. Když se král Čchö dozvěděl o zničení bubnu a rohu, zabil svou dceru a vzdal se.“ (Samguk sagi [sang], 378–379)

Tato historka se dočkala mnohých zpracování, od folklorních až po moderní románové i divadelní.⁷⁰

Provázanost světů a jejich blízkost líčí druhá část příběhu o Čindžihovo vášni k To-hwa, kterou naplnil až po smrti. Jeho pohrobek Pi-hjöng měl – zřejmě díky svému zvláštnímu početí – schopnost komunikovat se světem duchů⁷¹:

„Neobešlo se bez povšimnutí, že se chlapec v noci často toulal sám daleko od paláce, a zvědavý král jednoho dne poručil padesáti vojákům, aby ho sledovali. Brzy ráno druhého dne mu velitel hlásil:

„Králi, viděli jsme Pi-hjönga letět nad Měsíčním palácem a přistát na břehu Hwangčchönu. Tam se

obklopil skupinou nebeských i pozemských duchů a po-
byl s nimi, dokud nezazněl chrámový zvon. Pak je pro-
pusťte a vraťte se zpět do paláce.‘ Pi-hjōng byl okamžitě
povolán k panovníkovi a ten se ho zeptal: ‚Je pravda,
že se stýkáš s duchy?‘ ‚Ano, je.‘ ‚Pak ti poručím, abys
postavil můstek přes říčku severně od kláštera Sin-
wōnsa.‘ ‚Slibuji, králi.‘

Ráno byl můstek postaven a král mu dal jméno
Kügjo, Most duchů. Využíval také Pi-hjōngových styků
a nějakou dobu zaměstnával duchy v paláci.‘ (Samguk
jusa, 121–123) Pi-hjōng sám byl považován za ochran-
né božstvo proti nečistým silám, stejně jako v pozdější
době Čchō-jong⁷², který písní vyhnal ducha nemoci
ze svého domu.

Posledním zvláštním, který uvedeme, je příběh
o kouzelném daru, „flétně tisíců deset tisíc vln“. Kou-
zelný dar sice není jedinečný, ale zde je zasazen do
souvislého vyprávění (jinde se objevuje pouze jako
doprovodný motiv, nebo je konstatován).

„31. panovníkem Sjednocené Silly byl Sinmun (vlá-
dl 681–692). V době jeho vlády se v moři u kláštera
Kamūnsa, kde byl pohřben⁷³ král Munmu, objevil do
té doby neexistující plovoucí ostrůvek. Lidé se tohoto
neobvyklého jevu polekali a panovník si zavolal věstce
Kim Čchun-džila.

‚Nejde o nic znepokojujícího. Svatý muž (král Mun-
mu) se stal drakem Východního moře a chrání
Samhan.⁷⁴ Kníže Kim Ju-sin, jeden ze synů třiatřicátých
Nebes, sestoupil na Zem. Zdá se, že chtějí králi poslat
drahocenný dar, který by ochraňoval stát. Je třeba najít
vhodný den pro jeho převzetí.‘ (...)

Panovník vybral šťastný den a vyslal posla, aby zjis-
til o ostrůvku, co se dá. Posel se vrátil a pravil:

‚Váš sluhá obhlédl ostrůvek. Je to hora, která vypadá
jako želví hlava. Na jejím vrcholu roste bambus: ve dne
se rozdvouje a v noci spojuje.‘

Byla to podivná věc. Král se po osm dní kvůli větru
a dešti nemohl vydat na moře. Až pak se vlny uklidnily
a vládce se na lodi dostal k ostrovu. V té chvíli se zvedl
vítr, z vody vystoupil drak a uctivě stanul naproti králi.

‚Na ostrově je bambus, rozdvouje se a znovu spoju-
je. Jaký to má důvod?‘ zeptal se král.

‚Je to jako s rukou. Jednou nevydáš zvuk, pokud jsou
dvě, pak ano. Kdyby se bambus nespojil, nevznikl by
zvuk. Jde o znamení, že panovník může vládnout zemi
hudbou. Uřízněte bambus a vyrobte z něj flétnu.‘ (...)

Král drakovi poděkoval a vyslal posla, aby bambus
uřízl. Pak z něj dal vyrobit flétnu. Pokud se flétna jedin-
krát rozezněla, zmizel jakýkoli smutek, odešel duch

nemoci. Nastala-li válka či vypukla-li epidemie, jedním
fouknutím do flény byl na světě znovu nastolen pořá-
dek. Za bouře utišovala liják, za sucha přivolávala déšť,
vítr byl jemný a moře klidné. Proto se jí říkalo ‚flétna
tisíců deset tisíc vln.‘⁷⁵ (Samguk jusa, 171–173)

Poznámky

¹ Viz kapitola 5.2.

² Liják a jeho utišení ihned po vyhlášení „správné“ osoby jsou pro
to dostatečným důkazem.

³ Ovšem v jeho době nebylo v Sille nástupnictví tak striktně urče-
no.

⁴ Tento moment poukazuje na vztahy mezi hwarangy, to znamená,
že mladší poslechne staršího. Podle všeho také mladík – vzhledem
ke své příslušnosti k organizaci – pocházel z dobré rodiny. Že nebyl
příbuzným krále, je patrné z oficiálních Samguk sagi, které by tento
fakt určitě zdůraznily. (Samguk sagi [sang], 308)

⁵ Zajímavé je, že motiv výběru princezen na základě jejich atributů
(ošklivá, moudrá, starší x krásná, mladší) se podle našich zkuše-
ností v celé korejské literatuře nevyskytuje, přestože protiklad krása
x ošklivost bývá častá, zvláště v zábavné próze. Jedinou ošklivou
a přitom moudrou je paní Pak z Pakssi puindžōn (Vyprávění o paní
Pak, patrně 17. století), ale i ta je výjimečná. Jinak jsou dívky a ženy
předpisově krásné a ošklivost signalizuje zlou povahu.

⁶ To ovšem souviselo s faktem, že král Čchadā zlikvidoval potomky
svého bratra.

⁷ Samguk sagi uvádějí v okamžiku jeho smrti 119 let, což evidentně
nesouhlasí (i my přičítáme minimálně jeden rok, a to nástupní).

⁸ Nejstarší je král Suro z Kaja se 158 lety, následuje královna paní
Hō také z Kaja, jež zemřela ve svých 157 letech.

⁹ Nejdéle podle análů vládl kajaský Suro, ale toto číslo lze pouze
odvodit, neboť dějiny Kaja oficiální historie pomíjí.

¹⁰ Viz také kapitola 3.2.

¹¹ Viz podrobněji v podkapitole 6.6.

¹² V obou případech je příběh spojen s formou hjangga.

¹³ Znovu je demonstrována propojenost starých náboženských
představ: Wōlmjōng je hwarang a zároveň zaměnitelný s mnichem;
je schopný provést buddhistický rituál za pomoci hjangga, což svěd-
čí o úctě k organizaci, rituálnímu vnímání poezie a hjangga zvláště.

¹⁴ Maitréja byl oblíbený u hwarangů (viz výše), připomeňme, že
v Koreji existuje jako buddha i bódhisattva.

¹⁵ Očekávání krále není specifikováno; podle dalšího textu se lze
domnívat, že měl vykazovat určitou zvláštnost (v příběhu je podpo-
řena předměty sloužícími k rituálům).

¹⁶ Jde o první záznam o čajovém obřadu v Koreji; samozřejmě tím
nedatujeme jeho výskyt, ale počátek rozšíření; čaj byl konzumo-
ván mezi mnichy, ale pro státní obětiny se například velmi dlouho,
prakticky až do 10. století, používalo směsi listů bylin z posvátných
pohoří.

¹⁷ Výklad viz kapitola 6.7.

¹⁸ Viz dále v příbězích o věrných poddaných-rádcích.

¹⁹ To, že není náprava specifikována, znamená Mōbonovu „nena-
pravitelnost“; nejde tedy o pochybení, ale o jednoznačnou zprávu.

²⁰ Zajímavé je, že příběh není uveden na počátku Kim Ju-sinova
životopisu (tj. v části o jeho počtetí), objevuje se až ve chvíli jeho zrání:
proto se zdá, že mu Kim Pu-sik nepřikládal přílišnou váhu. Irjōn
jej uvádí bez komentáře a jako jediný, ve kterém je Kim Ju-sin hlav-
ní postavou.

²¹ Přesněji řečeno, králi Podžangovi se toto pochybení připisuje. Viz
dále.

²² Podle Samguk jusa se odehrála v roce 612, tedy v jeho 17 letech.

²³ Tj. Kim Ju-sinovy matky Man-mjōng.

²⁴ Jde o oblíbenou deskovou hru, rozšířenou i dnes.

²⁵ Viz také kapitola 6.9. Král Káro byl totiž zabit vlastními poddanými ve službách Kogurja, což podle oficiální historie zasluhovalo komentář.

²⁶ Jedná se o skutečnou postavu, jejíž další rady najdeme v análech Päkče.

²⁷ Plné znění viz kapitola 6.9. Komentáře.

²⁸ Viz kapitola 6.9. Komentáře.

²⁹ Ostatně i my vidíme u obou snahu o nový rozkvet země a zánik států není způsoben jejich špatnými vlastnostmi, ale především vytvořením koalice Silla-Tchang.

³⁰ Dynastie, jež vládla v době sestavování citovaných kronik. Pozdější historie je však převzala téměř doslovně.

³¹ Nechceme v žádném případě tvrdit, že by Kung-je a Kjōn Hwōn byli vzory ctností, připomeňme, že se stali – stejně jako Wang Kōn – vůdci povstaleckých armád, které reagovaly na negativní tendence v pozdní Sjednocené Sille, a že je lze hodnotit jednotně, tedy jako vzbuřence. K jejich osobním vlastnostem se není možné vyjádřit, neboť základní obraz je zafixován v prvních kronikách a žádné další prameny je neuvádějí v jiném světle.

³² Nájezdy Päkče na Sillu lze vysvětlit faktem, že ve zmiňované době vládly v Sille dvě královny za sebou a stát mohl být považován svými sousedy za nestabilní, což se také projevilo v několika povstáních tradiční elity. S nástupem krále Mujōla se však situace změnila, čemuž odpovídá i obrat v líčení krále Ůidzy.

³³ Viz samostatný příběh.

³⁴ Ve folklorních historkách nikdy nechýbí příběh o Nakhwaamu, Skále padajícího listí, který se vztahuje k činu dvorních dam.

³⁵ Tě se však ve zmiňované době podle všeho zabránit nedalo.

³⁶ Podrobněji v kapitole 6.6.

³⁷ Tj. výše zmiňovaného Podžanga. Podžangovi ovšem dějiny pád Kogurja nepřičítají, zřejmě kvůli jeho polozávislému postavení. Podle všeho měl Jōn Kāsomun skutečně větší moc a s králem manipuloval. O pohnutkách převratu viz 3.1.

³⁸ Toto je jediná oficiálně doložená mise spojená s taoismem za Tři království. O tom, do jaké míry se Tao-te-ťing rozšířil, a jak ho obyvatelé vnímali, lze pouze spekulovat.

³⁹ Viz dále v příběhu o Jang Man-čchunovi.

⁴⁰ Podle análů bývá posílání darů-krasavic časté, většinou je téměř každý čínský císař odmítá a poukazuje na jejich budoucí stesk po domově. Ve folklorních vyprávěních však najdeme i příběh, v němž ctižádostivý úředník obětuje tímto způsobem dvě své sestry. To by svědčilo o tom, že rodiny dostávaly za své dcery-dary velkou odměnu.

⁴¹ To je ovšem vzhledem k tehdejší situaci Kogurja poněkud absurdní obvinění.

⁴² Znovu poznamenejme, že pád státu byl pouze otázkou času: stejně jako v případě Päkče armády Silly a Tchangů mohly zastavit jen přírodní pohromy.

⁴³ Také kapitoly 6.6. a 6.9.

⁴⁴ Tento fakt je možné dát do souvislosti se sillským pojetím buddhismu a vírou, že se buddhové a bódhisattvové rodí na jejím území. Nicméně Kung-je byl v mládí mnichem a z toho lze usoudit, že titulům připisoval větší význam, než by se na první pohled zdálo. Můžeme je také chápat jako stát (nebo osobu) ochraňující (viz kapitola 3.3.).

⁴⁵ Dívka do jeho těla zabodne jehlu s nití a ta ji pak dovede za podivným návštěvníkem. Připomeňme, že motiv hledání cesty za pomoci podobných prostředků se v korejské literatuře téměř nevyskytuje.

⁴⁶ Také stonožka jako pomocný prostředek nebo jako zvířecí motiv není až na tuto příhodu dále použita, proto lze jen těžko určit, jaký vztah k osobě Kjōn Hwōna či k jeho hodnocení má.

⁴⁷ Tygr je v Koreji dvojnáčný, samozřejmě je jeho odvaha a síla, nicméně jde také o zvíře zákeřné. Tak ho lze chápat i z hlediska Kjōn Hwōnovy charakteristiky, jak ostatně příběh dále dokazuje. V pozdější zábavné próze se užívá pouze v kladném smyslu v nejrůznějších spojeních. Viz také kapitola 6.8.

⁴⁸ Zatímco první by se podle středověké morálky dalo vysvětlit jako

chyba prince, ve druhém se jedná spíše o vinu krále. Kim Pu-sik se snaží oba případy hodnotit z hlediska konfuciánských vztahů, které v době příběhů ještě nemohly být ani normou, natož zákonem.

⁴⁹ Jde o těžko zjištělnou lokalitu, zřejmě na sever od Kogurja.

⁵⁰ Zajímavé je, že Juri nejprve zodpovědnost za potrestání syna přесouvá na cizí osobu, přestože Hāmjōng neucinil podle našich měřítek nic strašného; pokud se provinil, pak pouze nedostatkem taktu.

⁵¹ Viz 6.9. Komentáře.

⁵² Zde však Kim Pu-sik používá normativů pozdějších a podstatu provinění tím zamlžuje ještě více.

⁵³ Jeden z tzv. hansagun, viz kapitola 3.1. Čínské komanderie byly definitivně zničeny až v roce 313. Tento příběh uvedeme mezi „zvláštními“.

⁵⁴ To bylo ve staré Koreji ještě možné a rozhodnutí záviselo na panovníkově vůli; proto se také královna snaží Hodonga očernit.

⁵⁵ Způsob trestu není zřejmý, ale zdá se, že obvinění bylo kvalifikováno jako hrdelní zločin.

⁵⁶ Znovu zde vyvstává otázka, jak vážně se královna provinila; jde „pouze“ o lež, ovšem pomluva, jež vede k obvinění druhé osoby, byla i v dalším případě – konkubíny Kwanna (viz dále) – posuzována přísně a dívka byla utopena. Do jisté míry se můžeme opřít o následující větu Hodongovy promluvy (král by podle všeho musel potrestat svou ženu), i když i ta mohla být dodatečná.

⁵⁷ Plné znění viz kapitola 6.9. Komentáře.

⁵⁸ V kapitole 3.2. jsme se zmiňovali o poměrně rovnoprávném postavení královen a vedlejších žen (malé královny), v každém případě byli potomci vedlejších žen bráni jako právoplatní následníci trůnu.

⁵⁹ Reakce na „hlas lidu“ nebývá ve starých vyprávěních častá; na rozdíl od pozdější prózy je pojem „lid“ užíván abstraktněji a vztahuje k řádu obecně.

⁶⁰ Otázkou je, zda byl takový dar běžný, nebo zda chtěl muž svou dceru vidět v královském paláci. Podobný případ se v kronikách objevuje pouze jednou, časté bývají dary krásných dívek čínskému císaři, jak jsme připomínali v příběhu o Jōn Kāsomunovi.

⁶¹ Ani jeden z potomků zmíněných králů se však nestal dědicem trůnu.

⁶² Vůně v pozdějších dílech signalizuje příchod nebeských víl a vztahuje se k narození hrdiny nebo hrdinky. Zde je použita pro zdůraznění faktu, že Čindži nepřichází z tohoto světa.

⁶³ Zmiňovaný v příběhu souvisejícím s porážkou království, mnichem Torimem a vášní k paduku.

⁶⁴ Postava To-miho ženy byla natolik populární, že se její příběh objevuje i mezi modelovými postavami v příručce Samgang hängsildo.

⁶⁵ Vzhledem ke zhuštěnosti příběhu není jasné, zda hadi souvisejí s oslíma ušima, nebo zda jde o dva samostatné motivy.

⁶⁶ Písnička zde není uvedena.

⁶⁷ V prvních prózách není časté, aby zvířata mluvila; tento motiv se objevuje ve folkloru, ale spíše v případech, kdy je zvíře poslem Nebes, nebo se proměňuje v ženu (jelínek, tygr).

⁶⁸ První příběh viz výše.

⁶⁹ Hudební nástroje a hudba všeobecně nejsou ještě ve starých příbězích prostředkem pro rozvíjení děje, respektive komunikaci, jako v pozdější zábavné próze. Fungují téměř výhradně jako nebeský dar a ochranný talisman státu.

⁷⁰ I Tchä-džunův historický román Wangdža Hodong pochází z roku 1943; divadelní zpracování je experimentální a staví na obou částech příběhu, tedy historce o zničení bubnu (roh je vynechán) a Hodongově obvinění ze styků s macechou. To autor rozpracoval a vypomohl si postavou fiktivního dvojčete nangnangské princezny, provdané do Kogurja, která se nejprve rozhodne Hodonga zničit a pomstít tak svou rodinu. Uvízne však ve vlastní pasti, do prince se zamiluje a hra končí pro oba tragicky. Autor Čchō In-hun (narozen 1936) příběh, zvláště jeho druhou část, která Hodongovo „obvinění“ naplňuje, pojal téměř shakespearovsky.

⁷¹ Pi-hjōng má v kronice za jménem slabiku -nang, což většinou

22 Anonym, *Observatoř Čchömsöngdä*, postavena mezi léty 632–647, kámen, výška 900 cm. Kjöngdžu, Korejská republika. Čchömsöngdä je jednou z nejranějších kamenných observatoří na Dálném východě a její architektura zřejmě odráží astronomická a kalendářní data: dvanáct základních kamenů představuje počet měsíců v roce, třicet kamenů dny v měsíci a celkový počet 366 kamenných kvádrů stavby znamená dny v roce.

znamená, že se jedná o hwaranga. Pak by se ovšem komunikace se světem duchů předpokládala, nebo naopak, jeho schopnosti by ho předurčily stát se hwarangem.

⁷² Podrobněji viz 6.7.

⁷³ O jeho pohřbení v moři se dodnes nepochybuje, nicméně se jedná pouze o legendu, přestože se ke korálovému ostrůvku pořádají turistické výpravy.

⁷⁴ Tzv. „Tři Han“, míněno území v jižní části poloostrova.

⁷⁵ Také viz kapitoly 6.5., 6.6. a 6.8.

6.3.2. Hrdinské příběhy

Hrdinská vyprávění se soustřeďují na úspěchy¹ na poli válečném, a to zejména – co do počtu – na epizody válek ústících ve sjednocení Koreje. Důležitá jsou však i ta, jež ilustrují hrdinství v bojích proti cizím vojskům, které – zjednodušeně řečeno – znemožnilo Číně uplatnit vliv² na Koreu a pohlit ji, jakkoli se o neúspěšnost nájezdů většinou nepostarali Korejci, ale přírodní podmínky nebo vnitřní situace v Číně samotné. Tyto příběhy obsahují i prvek národní hrdosti a vlastenectví, a přestože byl kompilátor oficiálních dějin Kim Pu-sik zastáncem korejské závislosti a podřízenosti vůči Číně, jsou líčeny tak, aby zdůraznily hrdinský čin nebo chytrou taktiku obránců, pocházejících většinou ze státu Kogurjō.

Uvedme pouze dva příklady, jež jsou podle našich zkušeností pro odvrácení vpádů typické. Nejznámějším je příběh o Ůl-či Mun-dōkovi, nejslavnějším vojevůdci Kogurja, proslulém zejména svou skvělou strategií během vpádu čínského císaře Jang-tiho v roce 612.³

Tehdy byl vyslán do čínského tábora, aby zjistil taktiku a sílu nepřítele. Čínští generálové měli údajně od císaře rozkaz zmocnit se kogurjōského krále a vojevůdce Ůl-či Mun-dōka⁴, ale protože neměli na věc jednotný názor, nepohodli se a propustili ho. Nedomohli se ani na další strategii a přes nedostatečné zásoby vytáhli k řece Amnokkang (Ja-lu).

„(...) Vítězili v sedmi bitvách denně. Věřili svému štěstí a dodávali si odvahy, až dospěli na východ od řeky Čchönčchöngang a rozložili tábor třicet li od hlavního města Pchjōngjangu. Ůl-či poslal Jü Čung-wenovi báseň:

*Svaté plány jsou jasné Nebesům,
přesné výpočty zohledňují zemský povrch.
Vyhráli jste každou bitvu, vaše zásluhy jsou obrovské.
Proč nebýt spokojen a nezastavit válku?⁵*

(Samguk sagi [ha], 350)

Zároveň nabídl, že s králem přijedou do císařského paláce, což znamenalo uznání porážky. Čínská vojska nakonec odtáhla, protože byla unavena, také zdi města se zdály být příliš silné a nedobytné. Tehdy Ůl-či Mun-dōk vyslal své jednotky, aby napadly nepřítele ze čtyř stran. Než došla čínská armáda k Čchönčchöngangu, byla z ní jen polovina, proto se rychle vydala k dnešní hraniční řece Amnokkang. Z původních tří set pět tisíc vojáků se prý vrátilo pouhých dvacet sedm tisíc (ve folklorních pramenech ještě méně).

Druhé slavné vyprávění není obsaženo v životopisech, ale v análech. Týká se Jang Man-čchuna, kterému se podařilo zastavit tchangský vpád vytrvalou obranou pevnosti Ansisöng. Důvodem, proč mu není věnována samostatná biografie, je podle Kim Pu-sika fakt, že jeho jméno se v historii nedochovalo.⁶

Jang Man-čchun je zmiňován v análech státu Kogurjō jako bezejmenný vládce pevnosti, ale pestřejší varianty jeho příběhu známe z neoficiálních dějin. Váží se k dalšímu čínskému (tchangskému) vpádu z roku 645 a zejména k hrdinské obraně Ansisöngu. Vzhledem ke špatné organizaci kogurjōského vojska nedorazily k pevnosti posily – ty byly rozdraceny Číňany – a město zůstalo samo proti obrovské přesile a na svou dobu moderním zbráním.

„(...) V Ansisöngu opravili poškozená místa a znovu vzplála bitva. Hradní pán se bránil útokům tchangských vojsk a vyhlížel přitom nehlídaná místa. Hodiny a dny plynuly a překvapený císař Tchaj-cung řekl, že v den, kdy Ansisöng padne, dá všechny muže z pevnosti popravít. Li Š'-c' podnikal šest sedm útoků denně na pevnost ze západu, na jihu a východě celkem pět set tisíc mužů během šedesáti dní navršilo hliněný kopec.⁷ Plánovali zaútočit z tohoto místa, protože jeho vrchol byl výše než věže pevnosti. Náhle zavál prudký víchř, hliněný kopec se zřítíl a obránci Ansisöngu ho obsadili. Čínští vojáci vedli po tři dny boj, aby ho získali zpět, ale bezvýsledně.“ (Samguk sagi [sang], 528)

Tchangským vojskům nezbylo, než se vzhledem k pokročilé roční době stáhnout: podle záznamů vyjádřil císař Jang Man-čchunovi svůj obdiv dary (sto štůčků hedvábí), Jang zase vystoupil na věž pevnosti a nepřítele pozdravil. Že by Tchaj-cung ztratil u Ansisöngu oko, oficiální kronika neříká: zato všechny lidové zkazky to opakují jako symbol vítězství nad mocným nepřítelem a Jang Man-čchunovy nevídané zručnosti. (Samguk jasa, 245–250)

Druhý typ hrdinských příběhů se vztahuje k válkám na poloostrově a nejznámější vyprávění se týkají

sillských hwarangů. V nich převažují činy, respektive příprava k činu, která bývá podpořena výroky, jež mají demonstrovat ideální myšlení vojáka. Jsou také vztaženy ke konkrétním dějinným bodům, zejména však utvářejí normu válečníka, v níž je zdůrazňována oběť nebo přinejmenším připravenost zemřít.⁸

Bezesporně nejpopulárnějším hrdinou korejského starověku je Kim Ju-sin (595–673), o němž bylo napsáno mnoho jak v oficiálních zápiscích, tak v pozdějších beletristických dílech.⁹ Většina historek se týká velkých činů, jež vykonal za vlády obou královen (Söndök a Čindök) a králů Mujöla (Kim Čchun-čchua) i jeho syna Munmua. Životopis z kroniky Samguk sagi je nejdelší – třísvazkový, čímž má být poukázáno na význam, který ve své době měl, a všímá si i předků a potomstva velkého vojevůdce. V předešlých částech jsme zmiňovali okolnosti jeho narození, v dalších se dotkneme sňatku jeho mladší sestry Mun-hüi s přítelem Kim Čchun-čchuem; částečně jsme představili i předchozí život – v příběhu o věštci Čchu-namovi. Ten je vložen do Kim Ju-sinovy biografie a líčí první slavnou kapitolu jeho života, také předeseilá jeho dějinnou úlohu; v Samguk jusa je prezentován samostatně:

„Kim Ju-sin se v šestnácti letech stal hwarangem a byl uznávaným vůdcem, říkali mu Jonghwa hjangdo (Služebník dračího květu).¹⁰ Když mu bylo sedmáct, Kogurjō a Päkče se spojily a zaútočily (na Sillu). Tehdy odešel do hor a po tři dny se tam modlil.¹¹ Objevil se horský duch¹², a protože nemohl odmítnout mladíkovy prosby, Ju-sin prošel iniciací. Následujícího roku společně s ostatními hwarangy diskutovali o sjednocení země a o různých plánech.

Mezi hwarangy byl jakýsi Päk-sök, o němž nikdo nevěděl, odkud pochází.¹³ Jednoho dne zašeptal Ju-sinovi:

„Abychom se mohli střetnout s Kogurjem, více než co jiného je třeba znát tamní situaci. Já už jsem to dříve zkusil a mohu vás vést. Nevyužijeme příležitosti a nevydáme se tam na výzvědy?“

Kim Ju-sin se zaradoval a souhlasil. Pouze s Päk-sökem se vypravil na cestu do Kogurja. Po cestě, když překonali horu Hwalhwačchön, zjevily se Ju-sinovi ve snu tři dívky.

„Jsme poslové božstev.¹⁴ Vede vás nepřátelský špeh, pokud s ním půjdete dále, je třeba se velmi obávat.“

Kim Ju-sin procitl a polekal se. Napadla ho však výmluva: „Počkej, zapomněl jsem na jednu důležitou věc. Rychle se vrátím a vyřídím to, pak se budeme moci znovu vydat na cestu,“ řekl Päk-sökovi.

Päk-sök následoval Ju-sina bez podezření. Jen co dospěli domů, Ju-sin ho dal uvěznit a vyslyšel ho.“ (Samguk jusa, 132–133)

Ostatním hwarangům bylo Kim Ju-sinovo počínání a zejména mučení divné, zvláště když zajatec úporně zapíral. Až ve chvíli, kdy se Ju-sin svěřil se snem v horách, Päk-sök obrátil a vyprávěl historku o věštci Čchu-namovi, který byl nespravedlivě odsouzen ke stětí a v den hrdinova početí dal králi na vědomí, že se přerodil a stane se vojevůdcem, jenž způsobí pád Kogurja.¹⁵

Obraz Kim Ju-sina, jakkoli je jeho životopis dlouhý, vyvolává mnoho otázek, kterým se budeme věnovat při pokusu o sestavení jeho reálného životopisu. Proto nyní pouze stručně uvedeme charakteristické body jeho biografie. Z nich vybočuje pouze historka z Hwarang segi, demonstující Kim Ju-sinovu závislost na matce a ukazující zřejmě jediné pochybení jinak střídavého vojevůdce, také jedinou událost, vztahující se k jeho soukromí.

„Ju-sin navštěvoval po nocích dívku ‚nevalné pověsti‘ jménem Čchön-gwan.¹⁶ Jeho matka paní Man-mjōng mu řekla: ‚Porodila jsem tě, abys proslavil rodové jméno, i tvůj otec do tebe vkládal naděje. Je ostuda, že chodíš k takové dívce a popíjíš s ní v jejím pokoji.‘ Man-mjōng se rozplakala a nebyla s to se utišit. Ju-sin pak matce přísahal: ‚Už nikdy nezastavím u oněch vrat.‘

Jednoho dne se opilý vydal domů. Kůň si spletl cestu a dorazil k domu Čchön-gwan. Ta se velmi zaradovala a vyšla mu v slzách vstříc. Náhle vystrážlivěly Kim Ju-sin koně zabil a vrátil se domů.“¹⁷ (Hwarang segi, 84–88)

Proslavená je epizoda z bitvy, již dokáže mladý Ju-sin zvrátit svým příkladem; jedná se o jeho první větší vojenský křest, ilustrující připravenost zemřít za vlast.

Kronika Samguk sagi útok na kogurjōskou pevnost Nangbisōng v roce 629 líčí takto: „Situace byla pro naše (sillské) vojáky nepříznivá, mnozí zemřeli v boji a klesli na duchu; nakonec už nebyl nikdo, kdo by chtěl bojovat. Ju-sin byl velitelem středního vojska. Předstoupil před svého otce, sňal helmici a prohlásil: ‚Porazili nás. Ale můj život je veden věrností (k panovníkovi) a synovskou oddaností. Proto musím být v boji statečný. Známe přísloví: Zatřes pláštěm od límce a prach padne dolů, zatáhni za hlavní provaz a celá síť se rozevře. Nemohl bych se teď já stát oním límcem nebo hlavním provazem?‘ Poté nasedl na koně, vytasil meč, přeskočil příkop vedoucí k nepřátelskému velení, kde setnul hlavu

jejich generálovi. Vrátil se zpět s jeho hlavou vztyčenou do výšky a když to naši vojáci spatřili, vrhli se do útoku, aby využili jeho vítězství.“ (Samguk sagi [ha], 302)

Kim Ju-sin se zasloužil o sjednocení poloostrova pod nadvládou Sillu. Z jeho soukromého života známe jen velice málo, traduje se dokonce několik historek o tom, jak užž navštívil rodinu, ale povinnost táhnout do boje pro něj byla přednější. Ještě v pokročilém věku stál v čele vojska, protože pouhé jeho jméno nepřítele zastařovalo. Vážili si ho i Číňané, neboť si dokázal zjednat respekt a tchangské generály nepovažoval za nadřizené, ale maximálně za sobě rovné. V době, kdy už byl na odpočinku, ho zastupoval bratr Hüm-sun, známý piják a vysmívaný pro svou lásku k vlastní ženě, nebo královští synovci, zejména Pöp-min (vládl jako král Munmu) a In-mun, jenž proslul jako obratný diplomat ve vztazích s Čínou.¹⁸ Životopis líčí i tažení, jehož se Ju-sin neúčastní, a reakci spojovnicků: „Obávám se, že budeme litovat, když Ju-sin nevytáhne do boje s námi,“ řekl Hüm-sun králi. Ten odpověděl: „Vy tři (Ju-sin, Hüm-sun a In-mun) jste pilíře státu. Když odejdete do boje proti nepříteli, něco se přihodí a vy se nebudete moci vrátit, co se stane se zemí? Mé přání ponechat Ju-sina zde pramení ze starosti o lid.“ (Samguk sagi [ha], 334)

Podle pramenů víme, že se Kim Ju-sin oženil zřejmě až ve svých šedesáti letech s třetí dcerou krále Mujöla (není jasné, zda to nebyla jeho neteř), s níž měl pět synů a čtyři dcery. Všichni dosáhli vysokého postavení, ale nikdo tak prominentního jako otec.¹⁹ Zvláštní místo zaujímá Wön-sul, který se provinil zbabělostí, když dal přednost vlastnímu životu před hrdinskou smrtí, což Ju-sina přimělo k rezolutnímu vyjádření za přítomnosti krále:

„Prohráli jsme, protože Wön-sul nesplnil královský rozkaz, a nejen to, jednal proti rodinné tradici. Měl by být stát.“

Panovník neposuzoval jeho vinu tak přísně a odpustil mu. Wön-sul se však styděl a obával se otce natolik, že ho nebyl s to navštívit, a až poté, co zemřel, zašel za matkou. Ta byla stejně nesmlouvavá jako Kim Ju-sin a nedbala na jeho nářky. „Wön-sul pak odešel do Tchäbäksanu. V roce ülhä vtrhla tchangská vojska do pevnosti Mäsočchön. Když se o tom Wön-sul doslechl, usoudil, že nastala příležitost, jak smrti smýt předchozí vinu. Bojoval statečně, aby mu rodiče odpustili. To, co si přál, se splnilo, a i když se mu nedostalo úřadů, zemřel jako hrdina.“²⁰ (Samguk sagi [ha], 341)

Kim Ju-sin zasáhl do záležitostí země ještě po své

smrti: jednou šlo o zmiňované zjevení plovoucího ostrůvku za krále Sinmuna²¹, jindy zase promluvil jeho hrob.

Kronika zaznamenává událost takto: „V létě, ve čtvrtém měsíci, se zvedl vítr a z Ju-sinova hrobu byla slyšet píseň, která dosahovala až ke hrobu velkého krále (Mujöla), zvedal se prach a mlha. Lidé se v té věci nedokázali vyznat a strážce hrobu říkal, že mezi oběma mohylami slychá smutné nářkající hlasy. Král Hjegong shromáždil úředníky, uspořádal obětiny, omluvil se, daroval klášteru Čchusönsa třicet kjöl půdy a přikázal vztyčit Kim Ju-sinovi stělu na počest jeho činů.“²² (Samguk sagi [ha], 350)

Obvyklé ctnosti sillského hrdiny demonstruje krátký životopis velitele pevnosti Pchil-bua, týkající se nájezdu kogurjöské armády z roku 660. Pchil-bu je vzhledem ke svým schopnostem vybrán jako velitel nárazníkového místa Čchildžungsöng, jež je obklíčeno nepřítelem. „Nepřátelský generál, který viděl neutuchající bojovnost našich (sillských) vojáků a zaznamenal, že se v boji neobracciojí zády, pravil: ‚Toto město není možné rychle obsadit!‘ A rozhodl se vrátit. Tehdy Pi-sap²³ poslal tajně posla, aby prozradil nepříteli, že zásoby v pevnosti docházejí a také sil se obráncům nedostává. Pokud by nyní záutočili, pevnost určitě padne. Nepřátelé se tedy znovu vrhli do útoku.“

Pchil-bu pochopí zradu a vlastním mečem Pi-sapa zabije. Jeho hlavu hodí přes hradby se slovy: „Věrný poddaný a opravdový muž zemře, ale nevzdá se! (...) Zda pevnost stojí nebo padne, závisí na této bitvě!“ Čchildžungsöng i přes hrdinství obránců nakonec podlehne a Pchil-bu, posetý nepřátelskými šípy, umírá. (Samguk sagi [ha], 444–445)

Příběhy – samostatné biografie – se týkají dvou proti sobě stojících hrdinů: päkčeského Kje-bäka a sillského Kwan-čchanga, které jsou v podstatě jednou kapitolou téže bitvy a uzavírají poslední fázi existence státu Päkke. Ten je v roce 660 obklíčen společnými silami sillských a tchangských vojsk. Král Üidža posílá do marné bitvy generála Kje-bäka, který má bojovat s obrovskou přesilou. Kje-bäk si je vědom nezvratnosti pádu Päkke a pronese ke svým vojákům slavnou řeč, která je má motivovat, přestože je porážka nevyhnutelná: „I když stojíme proti silám vojsk Tchang a Silla, neznamená to, že se země zachrání nebo zahyne. Obávám se však, že mou ženu a děti zajmou a udělají z nich otroky. Než žít v hanbě, raději zemřít!“ A všechny také zabil. Když přitáhl ke hwangsanským polím, postavil tři tábory. Ještě než se střetl se sillským vojskem, promluvil

23 Anonym, *Chramový zvon*, 770 nebo 771 (z doby panování silského krále Söndöka), bronz, výška 770 cm, největší průměr 240 cm, tloušťka stěny 26 cm. Chrám Pongdöksa, Kjöngdžu, Korejská republika.

Tato památka představuje snad nejproslulejší a největší dochovaný korejský chrámový zvon; je bohatě zdobený lotosy, květinami, plameny a nebeskými vílami, obsahuje i text o 1400 znacích. Jeho vznik provází pověst: Při sbírce na odlití zvonu jedna žena zapřela mnichovi svého syna. Dokončený zvon nezněl. Příčinou byla ženina lež; proto byl chlapec matce odebrán a vhozen do slitiny. Zvon prý od té doby vydává zvuk podobný dětskému pláči (proto také název „zvon Emille“, znamenající volání matky).

ke svým vojákům: „Ve starých dobách jüeský král Kou-tien s pěti tisíci vojáky zničil nepřátelské vojsko o sedmi stech tisících. Nyní musí každý bojovat tak, aby splatil milost svému vládci.‘ A vojáci začali divoce bojovat a každý z nich stál proti tisícovce (nepřátel). Tehdy sillská vojska ustoupila. (...)“ (Samguk sagi [ha], 446)

V okamžiku, kdy pākčeská vojska vítězí díky odhodlání statečně zemřít, dojde ke Kje-bäkově setkání s mladým sillským hwarangem, jež je později popisováno jako vzor rytířského jednání ve chvílích, kdy proti sobě stojí lidé jako nepřátelé.²⁴

Kwan-čchang byl synem sillského generála Pchum-ila, šestnáctiletý mladík „neobyčejných schopností“. Byl doporučen králi Mujölovi a zúčastnil se tažení proti sousednímu státu Päkče. Když se schylovalo k bitvě u Hwangsanu, řekl otec synovi:

„Jsi mladý, ale máš odvalu. Přišla chvíle, kdy můžeš posloužit zemi a získat bohatství i slávu. Musíš ale prokázat neohroženost.“

Kwan-čchang zasáhl do boje ve chvíli, kdy sillská vojska ztratila odvalu a ustoupila. Pustil se sám na koni do nepřátelského tábora, a ačkoli skolil mnoho protivníků, byl nakonec zajat²⁵ a předveden před pākčeského generála Kje-bäka. Ten byl dojatý mládím a odvahou svého zajatce a nechtěl ho zabít. Právil: „Silla má výtečné vojáky: jak silné musí být jejich vojsko, jestliže jsou mladí tak stateční?‘ A nechal odejít Kwan-čchanga živého.

Kwan-čchang se vrátil a poznamenal:

„Když jsem poprvé zaútočil na nepřátelské postavení, nedokázal jsem setnout hlavu jejich generálovi ani jim vzít standartu. Toho velice lituji. Podruhé se mi to určitě podaří.‘ Napil se vody ze studně, vyřítíl se do nepřátelských šiků a zoufale bojoval. Kje-bäk ho zajal živého, setnul mu hlavu a poslal ji zpět připoutanou k sedlu jeho koně.“

Kwan-čchangova smrt rozezlila do té doby netečné sillské vojáky natolik, že bojovali nelítostně a pākčeské vojsko – ostatně slabé a připravené na smrt – porazili rychle a snadno. Kwan-čchang byl posmrtně povýšen, pohřben s náležitými poctami a rodina odškodněna. (Samguk sagi [ha], 433–434)

Uvedme ještě historiku nepochybně vycházející z folkloru, která však byla v době sestavování kronik zhistorizována, je zařazena do životopisů a i dnešní Korejci ji považují za fakt. Jde o příběh slavného vojevůdce, jenž nepochází z elity, ale je velmi chudý. K postavení mu nepomohou schopnosti, ale kuriózní sňatek s královnou dcerou, což paradoxně demonstro-

uje nemožnost překročit hranice společenské třídy.²⁶

Ondal žil údajně za vlády kogurjōského krále Pchjōngwōna (vládl 559–590) a měl zahynout v bitvě u dnešního Söulu na Ačchasanu.²⁷ Historické zápisky se této epizodě věnují jen okrajově, důležitější je příběh líčící jeho sňatek s kogurjōskou princeznou, který mu vojenskou kariéru umožnil.

„Ondal byl tak chudý, že musel žebrať, aby uživil svou matku, oblečený v hadrech se potuloval po cestách. Lidé mu říkali hlupák Ondal (...)“²⁸

Pokaždé, když princezna plakala, král žertoval: „Svým neustálým nářkem mi ničíš uši. Z tebe nemůže být žena vznešeného muže, proto tě dám hlupáku Ondalovi.“

Když bylo princezně šestnáct let, král ji chtěl provdat za muže z rodu Ko. „Říkal jste mi, že si vezmu Ondala, musíte dodržet slovo,“ pravila princezna. „Ani ten nejnížší nemůže porušit slib, natož král.“²⁹

Krále její slova rozhněvala a vyhnal ji z paláce.³⁰

Princezna vyhledala Ondalovu chýši, kde ji od úmyslu vzít si vyvoleného zrazovala Ondalova matka, pak i on samotný. Nakonec jejím argumentům podlehl. Od té doby žili v lásce a díky princezniným šperkům v dostatku. Princezna však měla v plánu ukázat otci, že si nevybrala špatně. Poradila muži při koupi koně a v době každoročního svátku třetího dne třetího měsíce, kdy se konal velký lov, se Ondal ukázal jako nejlepší jezdec i střelec ze všech.³¹ Král si ho nechal zavolat a když se dozvěděl, že je Ondal jeho zeť, přijal ho do svých služeb.³² Ten se pak osvědčil jako vojevůdce v době čínských vpádů a byl mnohokrát vyznamenán. (Samguk sagi [ha], 398–402)

Historika bývá ve folklorních pramenech rozpracována a ukončena právě bitvou, v níž Ondal zahyne: princezna bloudí mezi mrtvými a hledá mužovo tělo, které s poctami pohřbí.

Životopisy i další příběhy popisující hrdinství v boji jsou už většinou pouze epizodické, mají poměrně stereotypní zápletku, málokdy začínají hrdinovým mládím, vstupujeme v nich přímo do doby dospělosti či ještě častěji do situace, v níž se proslaví. Jiné potřebují delší úvod, jako například Kō Čchil-buŭv, jenž se původně chtěl stát mnichem. Vzhledem k tomu, že byl „předurčen“ proslavit se jako vojevůdce³³, podřídil se osudu. Příběhy akcentují různé ctnosti válečníků: u Hük-čchi Sang-džiho z Päkče, který slouží v Číně, je to například záchrana oddílu, jemuž velí. Oběť domnuje u dvou přátel – Mir-jua a Ju-jua – účastnících se bojů proti Wejüm; první zdrží nepřítel, druhý pou-

žije lsti a přitom zabije cizího generála. Čchü-doüv příběh je obohacen o motiv odchodu do boje místo bratra, který po Čchü-doově smrti následuje jeho příkladu. Nul-čü³⁴ vlastní smrtí oživí bojového ducha sillské armády, Jong-jun chce dostát rodinné pověsti³⁵, Jöl-gi a Pijöngdža jsou posláni mezi nepřátele, druhý z nich se obětuje, hrdinně zahyne i prostý voják Čuk-čuk. Děj se soustřeďuje většinou na okolnosti hrdinovy smrti, která má zřetelný důvod a málokdy je zbytečná. Součástí těchto vyprávění bývá i promluva, v níž protagonistův svůj následný čin vysvětlí, na konci se pak závazně objevuje výčet těch, kteří jeho smrti želeli, a pocty, jež buď král nebo konkrétní osoba (nejčastěji vojevůdce) udělili jemu či pozůstalým. Životopisy hrdinů v Samguk sagi jsou poměrně jednotné, co se týče mravního poslání, a zřetelně vymezují žádané kvality, většinou v souladu s hwarangskými zásadami.

Poznámky

¹ Úspěch nemusí být nutně osobní a může vyústit i ve smrt protagonisty; většinou se vztahuje ke státu (vítězství, úspěšná obrana, ojedinělá diverzní akce apod.).

² V biografích se vyskytují příběhy z nájezdů Wejů, Suejů, Chanů a Tchangů.

³ Na úspěchu se však podepsaly spíše přírodní podmínky (brzká zima), také zdržení a nedostatečné zásoby, neboť slabost a nepřipravenost kogurjōských vojsk je v textu jasná už vzhledem k tomu, že Číňané pronikli až na dosah hlavního města.

⁴ Tato poznámka má upozornit na generálovu nepostradatelnost a zároveň na jeho slávu za hranicemi.

⁵ Na tuto báseň nedostal od Jüa, který byl poměrně slušným básníkem, žádnou odpověď. Účelem však bylo podle všeho uznat oprávněnost vpádu (včetně vlastní porážky) a apelovat na zdravý rozum nepříteli. Také viz kapitola 6.7.

⁶ Viz také kapitola 6.9. Komentáře.

⁷ Podle všeho se jednalo o val ze zdušané hlíny; tímto způsobem stavěli Číňané i svá opevnění (korejská byla ze dřeva a kamení). Důležitý je následný okamžik nebeského zásahu. Val se v pravou chvíli zřítí, čímž je zřetelné, na čí straně Nebesa stojí. Viz také kapitola 6.6.

⁸ Bývají poměrně stereotypní; zde se však pokusíme vybrat co nejpestřejší – v podstatě úplný rejstřík.

⁹ Pokus o rekonstrukci Kim Ju-sinova života podle historických záznamů a literárních děl uvádíme v příloze.

¹⁰ R. Rutt ve své studii (Rutt 1961, 13–14), překládá také jako Služebník Dračího květu, nicméně upozorňuje na možnost, že celý titul by mohl znamenat toho, kdo je oddaný buddhismu, s odvoláním se na termín jonghwa, který je buddhistický.

¹¹ Vysvětlujeme si jako iniciační proces hwarangů.

¹² V jiných pramenech stařec: v každém případě jde o pomocnou postavu, která hrdinu provází iniciací. Také viz příloha.

¹³ Z toho, co víme o organizaci hwarang, je něco podobného nemožné; i struktura menších jednotek stavěla na znalosti mravních kvalit těch, kteří byli přijímáni.

¹⁴ Tři dívky-vily jsou zřetelně ochrannými božstvy. Také jim Kim Ju-sin obětoval a v dalších pramenech se lokalita uvádí jako posvátné místo království Silla.

¹⁵ Historiku jsme komentovali v předcházející části.

¹⁶ Různí vědci spekulují o dívčině postavení, jež dávají do souvislosti s jejím jménem a vysvětlují, že spíše než o dívku nevalné pověsti mohlo jít o kněžku, což by znamenalo, že Kim Ju-sin udržoval nepatřičný svazek. Také viz přílohy.

¹⁷ Historika bývá jinde uváděna v souvislosti s místním názvem – Čangmahan – „místem, kde byl zabit kůň“ a podle všeho má demonstrovat Kim Ju-sinovu oddanost k matce. Její původní podstaty se z dostupných materiálů není možné dopátrat.

¹⁸ In-mun byl jedním z rukojmí, o nichž se budeme zmiňovat v souvislosti s příběhem o Pak Če-sangovi. Připomeňme, že se oženil s Číňankou a strávil v Číně značnou část svého života. Během sillsko-tchangské války bylo zvažováno, zda ho nevyhlásit sillským králem namísto jeho „neposlušného“ bratra Munmua. In-mun zemřel v Číně a byl přepraven domů.

¹⁹ Jejich úřady a činy jsou vyčísleny na konci Kim Ju-sinova životopisu.

²⁰ Příběh ukazuje poměrně výrazně hodnotový žebříček hrdinů; také ovšem možný trest za zbabělost, reakci rodičů na nepovedeného syna a jeho napravení, které je vztaženo k nim, respektive k jejich odpuštění.

²¹ Připomeňme, že Dračí král přináší zemi jménem ochranných božstev království (Kim Ju-sina a krále Munmua) kouzelnou flétu.

²² Další historiky a spekulace kolem Kim Ju-sina viz přílohy. Zmiňovaný příběh má podle našeho názoru demonstrovat nespokojenost obou postav sjednotitelů království se současným stavem země. Znamená to, že Hjegong musí učinit nápravu.

²³ Zrádců nenajdeme v historických příbězích mnoho, nicméně se objevují na klíčových místech. Zde je jasně řečeno, jakým způsobem je třeba s nimi naložit a také, jak velkým prohrěškem zrada je. O zradě viz také kapitola 6.9. Komentáře.

²⁴ Do jisté míry už cosi podobného předěsilal příběh o Jang Man-čchunovi, kde se Tchaj-cung s velitelem pevnosti pozdravili, jakkoli se stále považovali za nepřátele.

²⁵ Na rozdíl od Kim Ju-sina, který v totožné situaci setne hlavu nepřátelskému generálově. Efekt – vzmužení vojska – je však v obou případech stejný.

²⁶ Zdá se, že jakkoli mohlo jít o historického hrdinu, jeho příběh byl stylizován a uznání se mu dostalo až jako královskému zeti, jak ostatně vyplývá i z příběhu.

²⁷ Na úpatí Ačchasanu dnes stojí sousoší, znázorňující Ondala loučícího se s princeznou.

²⁸ Z příběhu není jasné, proč byl označován za hlupáka, určitě to nebylo proto, že byl chudý; v rozšířené folklorní historice se dozvíme, že se mu smáli i kvůli jeho vysoké postavě, což je také kuriózní, neboť v pozdějších dílech je vysoká postava závazným atributem každého protagonisty, zvláště válečníka.

²⁹ Trvat na vyvoleném, jehož navíc „vybral“ otec, je ovšem z princeznina hlediska správné; podobná situace – většinou zrušení zasnoubení – se vyskytuje v zábavné próze a bývá důvodem dívčina dobrovolného odchodu z domova.

³⁰ V kronikách se tento motiv opakuje ještě jednou v případě princezny Sönhwa (viz dále).

³¹ To znamená, že vyhovoval tehdejšími kritériím pro válečníka.

³² Nerovný sňatek princezny s prostým člověkem, v němž má princezna ctížádost ukázat otci, že je její muž neobyčejný, a díky její iniciativě také dojde k usmíření, obsahuje příběh o Södongovi a princezně Sönhwa (viz dále). Více takových vyprávění se však v zápiscích ani ve folkloru nedochovalo.

³³ Upozorňovali jsme, že postavy bývají multifunkční a někdy je zapotřebí prostředníka k jejich „profilování“.

³⁴ Stejně jako výše uvedený Kwan-čchang.

³⁵ To je ovšem obsaženo v podtextu každého příběhu; výrazným důkazem osobní slávy jsou jednak doporučení otců před bitvami, ale i výčet poct a titulů, respektive odměn na konci, přestože příběhy akcentují obětování se ve jméno vlasti.

6.3.3. Příběhy věrných vazalů

Příběhy věrných vazalů jsou založeny na bezpodmínečné poslušnosti poddaného vůči vladaři a nejznámější demonstrují, stejně jako válečnické, ochotu položit i život. Uvedme nejprve historiky sebeobětovné, jež souvisejí nejen s oddaností vůči panovníkovi či státu, ale i s oddaností vůči buddhistické víře.

Biografie Pak Če-sanga se vyskytuje v obou kronikách (v Samguk jusa vystupuje jako Kim Če-sang)¹, bývá uváděna i v delších verzích a ukazuje absolutní oddanost poddaného vladaři. Ta sice vede ke splnění téměř nemožného úkolu, ale stojí Pak Če-sanga život. Nejvyšší oběť je vysoce hodnocena v Samguk sagi, kde je věrnému poddanému dokonce věnována delší biografie. Historické pozadí události je poněkud zamlžené: dva královi bratři (jejich jména mají v každé verzi jinou podobu) posláni jako rukojmí do Japonska a Kogurja nemusejí být královi rodni bratři²; co se týče Japonska, v té době nebylo ještě sjednoceno a není zřejmé, kam byl princ Mihä umístěn. Nesrovnalostí je více, nicméně příběh o Pak Če-sangovi má evidentně jiné poslání.³

V roce 391 požádal japonský posel o záruku sillského přátelství a král Nämul mu vyhověl. Poslal do Japonska svého třetího syna Mihäa (Misahüna), jemuž bylo v té době deset let. V roce 419 požádal o totéž kogurjöský Čangsu a král Nuldži vyslal do Kogurja svého mladšího bratra Pohäa (Pokhoa). Ani jedna země nehodlala propustit rukojmí, jež ostatně bývala dosti často zárukou míru.⁴ Zápletka se začíná rozvíjet v roce 426, kdy král Nuldži začne při slavnosti vzpomínat na bratry a naříkat nad svým neštěstím. Dvořané mu doporučí Pak Če-sanga⁵, který jediný je podle nich schopný misi zvládnout a bratry přivést. V krátké době stane před králem.

„Když má panovník zármutek, jeho poddaní jsou zneuctěni. Pokud je král zneuctěn, jeho poddaný musí zemřít. Pokud poddaní plní jen to, co je lehké, a nepřijímají úkoly obtížné, pak nejsou oddaní, myslí na své životy a jsou to zbabělci. I když jsem jen nehodný člověk, chci věrně splnit úkol, kterým mě král pověřil.“

Pak Če-sang se nejprve vypraví do Kogurja. Vyhledá prince Pohäa, domluví si s ním schůzku a okolnosti útěku. Princ předstírá nemoc a neobjeví se několik dní u dvora. Poté se tajně vydá za Pak Če-sangem. Král Kogurja za ním pošle vojáky, ale ti „(...) milovali sillského prince natolik, že na něj stříleli šípy bez hrotů a on utekl.“ Bezpečně se dostal do sillského paláce.

Král byl samozřejmě potěšen, ihned však poznamenal: *„Získal jsem zpět jednu ruku a jedno oko, ale jsem stále smutný, protože nemám ty druhé.“*

Pak Če-sang se vydává do Japonska pro prince Mihäa. Zde je vyprávění vystupňováno líčením jeho okamžitého odjezdu, kdy se ani nerozloučí s rodinou (tento motiv se v hrdinských příbězích opakuje, jak jsme upozorňovali u Kim Ju-sina). Žena se dozví o nebezpečí, kterému se vystavuje, a následuje ho do přístavu: spatří však jen vzdálenou loď.

Pro záchranu druhého prince zvolí Pak Če-sang lest. Prohlásí se za Sillana, jemuž král ublížil, a žádá o azyl v cizí zemi. Japonský vládce mu věnuje dům a Če-sang se setká s princem Mihäem. Útěk je komplikovaný, protože se musejí denně dostavit k audienci, a není možné, aby se zachránili oba. Pak Če-sang se tedy obětuje, vyšle na moře pouze prince a sám v jeho šatech zůstane ležet doma. Na podvod se přijde a Pak je uvězněn. Při výslechu prokáže neobyčejnou oddanost vladaři, přestože si je vědom nevyhnutelné smrti.

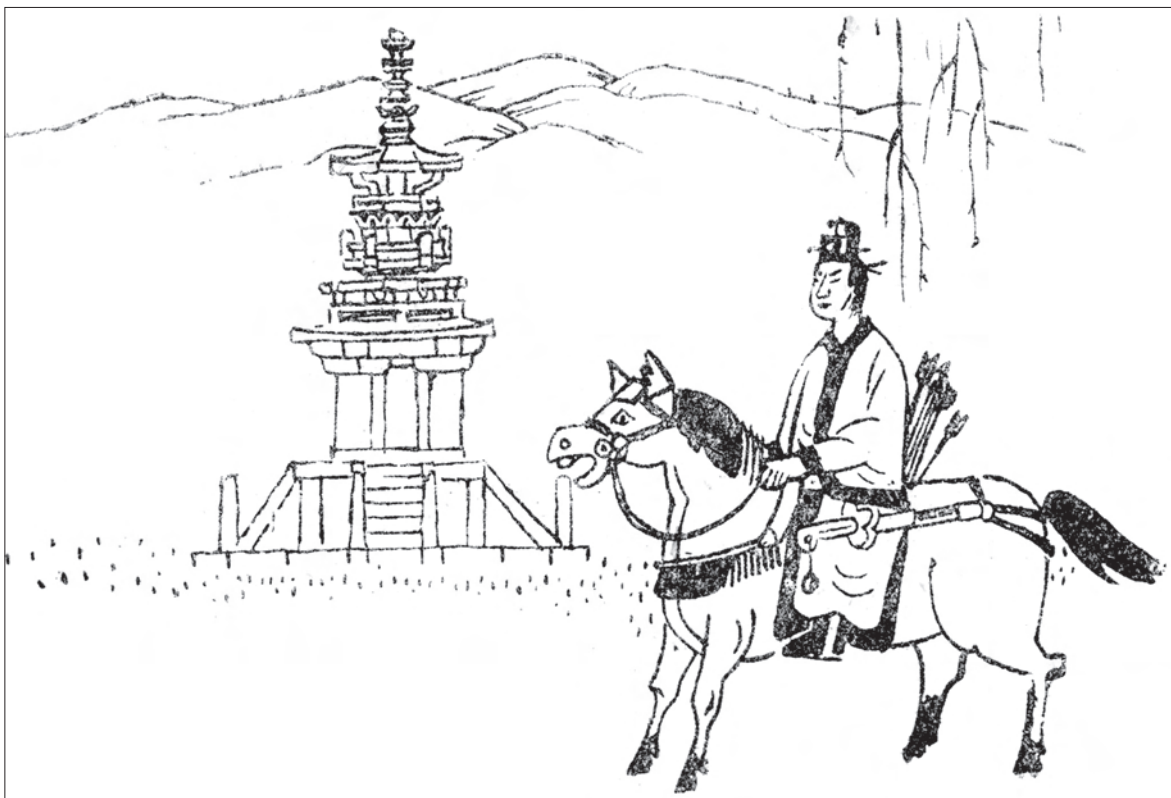
„Jsem poddaný Silly a ne váš. Pouze jsem splnil příkaz svého krále. Nemám co bych dodal.“

„Stal ses mým vazalem a teď tvrdíš, že ne. Budeš muset projít pěti stupni mučení. Jen pokud mne uznáš za svého vládce, odměním se ti a učiním tě bohatým a vznešeným.“

*„Raději bych byl psem nebo prasetem v Sille než vznešeným mužem v Japonsku!“*⁶ zněla Pak Če-sangova odpověď. Následuje krutá smrt. Při mučení se ho vládce ještě třikrát zeptá, či je poddaný, a hrdina pokaždé odpoví, že je vazalem sillského krále. Nakonec ho pověsí na strom a zapálí.⁶

Mihä se dostal bezpečně domů a celý dvůr se radoval. Pouze Pak Če-sangova žena – bez ohledu na odměny a tituly – se oddala smutku. Lehla si na písčité prostranství u kláštera Mangdökxa a nakonec se uchýlila do hor. Tam až do své smrti hleděla na moře směrem k Japonsku a naříkala. (Samguk jusa, 106–113) Pak Če-sang se v příběhu ukazuje nejen jako jediný, kdo si je vědom závazku vůči králi, ale přijímá i úkol, prověřující jeho osobní kvality. V tomto smyslu lze upozornit na dvě jeho promluvy – v první vysvětluje, jak se má správný poddaný chovat (teorie), ve druhé japonskému vládci demonstruje svou absolutní oddanost vůči sillskému králi (prověření předchozí).

I Čcha-donův příběh je v obou kronikách spojován s přijetím buddhismu ve státě Silla, který dlouhou dobu považoval cizí učení za matoucí a nedůvěryhodné. Mladý úředník I Čcha-don se tedy domluvil s krá-

24 Příslušník sillské elitní mládežnické organizace hwarang, novodobá ilustrace podle dochovaných maleb ze starověkých korejských hrobek. Pramen: Čosŏn rjŏksa sŏrhwadžip (Korejské historické příběhy). Pchjŏngjang 1960, str. 415.

lem Pŏphŭngem (vládl 514–540), že se obětuje a jeho smrt, pokud je nová víra správná, ukáže pochybujícím jejich omyl.⁷ Znamení, jež jim dal, bylo mléko, které – jako v křesťanské tradici – vytrysklo namísto krve z jeho uťatého krku. Zápis k roku 528 v kronice Samguk sagi líčí událost kolem přijetí buddhismu a smrti I Čcha-dona s delší expozicí, jež má ilustrovat nepochopení víry a bezpodmínečnou nutnost oběti. Pak už je možné přejít k I Čcha-donově nabídce:

„Tehdy se I Čcha-don obrátil na krále:

„Prosím, aby mi panovník dal setnout hlavu a dosáhl tak všeobecného souhlasu.“

„Ani v případě úspěchu není přípustné, aby zemřel nevinný,“ namítal král.

„Pokud by pak byla víra přijata, váš služebník by smrti nelitoval.“

Tehdy král svolal rádce, aby se zeptal na jejich názor. Všichni mu řekli: „Mniši, které jsme viděli, chodí s oholenou hlavou, v neobvyklých šatech, jejich řeči jsou podivné a víra zvláštní. Kdybychom ji nyní povolili, obáváme se, že bychom později litovali. Proto, i když se dopouštíme těžkého hříchu, si dovoluujeme královu vůli odmítnout.“

Jediný I Čcha-don pravil: „Pokud se objevili neobyčejní lidé, znamená to, že budou následovat neobyčejné věci. Slyšel jsem, že buddhismus má hluboký obsah, a myslím, že je nutné tomu věřit.“

„Není možné protivit se mínění většiny. Pouze ty máš jiný názor, ale já nemohu přijmout oba,“ pravil král a přikázal poddaným ho potrestat.⁸

I Čcha-don řekl: „Přijímám smrt ve jménu víry, a jestliže je Buddha schopen zázraků, pak by i mou smrt měly provázet neobvyklé úkazy.“

Ve chvíli, kdy mu usekli hlavu, z rány vytryskla krev mléčné barvy. Všichni lidé se podivili a už proti buddhistické víře nevystupovali.⁹ (Samguk sagi [sang], 83)

Další druh příběhů sice někdy vede – v případě, že je vládce nenapravitelný, – k oběti nejvyšší, ale svou podstatou patří do typu standardních rádcovských, v nichž se poddaný obětuje ve jménu správné vlády, nebo se alespoň snaží o její nápravu.

Kogurjōský Ůl Pcha-so je prvním z řady moudrých rádců, kteří vládcům zabraňují v chybách. Do úřadu se dostal na doporučení v těžkých dobách povstání, jež vyplývala z moci špatných úředníků,

a král Kogukčchön (vládl 179–196) ho žádal, aby ho naučil správnému vládnutí.¹⁰

Ůl Pcha-so souhlasil, ale požadoval od panovníka vysokou funkci a dostatečné pravomoci.¹¹ Ministři a dvořané, zvláště příbuzní královny manželky, Ůl Pcha-sa nenáviděli a intrikovali proti němu. Tehdy panovník vyhlásil: „Každý, nezávisle na postavení, je podřízený státnímu ministru (Ůl Pcha-sovi). Kdo se mu bude protivit, bude potrestán s celou rodinou.“ A Pcha-so vyšel k lidem a pravil: „Učenec žije obvykle ve stínu, pokud to nežadá doba; když to vyžaduje, slouží: to je úřednická povinnost. Nyní mne panovník poctil svou přízní: jak bych mohl myslet na odchod do ústraní?“

Ůl Pcha-so zavedl nové zákony, systém úřadů, odměn a trestů, přinesl lidem mír a klid doma i za hranicemi. Samguk sagi poznamenávají, že král odměnil také úředníka, který mu Ůl Pcha-sa doporučil. Životopis končí rádcovou smrtí: když odešel, celá země truchlila. (Samguk sagi [sang], 406–408) Kim Pu-sik dodává: „Jestliže se panovník rozhodl povolát z přímorského ústraní Pcha-sa a bez ohledu na mínění okolí mu udělit úřad vyšší než ostatním, pak následoval činy vládců dávnověku.“¹² (Samguk sagi [sang], 408)

Dalším z rádců, tentokrát tím, kdo má pravdu a sice krále nepřesvědčí, ale jehož postava napomůže odstranění špatného vládce, je Čchang Čo-ri. Jde o prvního ministra za kogurjōského krále Pongsanga (vládl 292–300), kterého jsme zmiňovali jako prototyp vládce, jenž ztratil nebeský mandát a jehož se vlastní úředníci rozhodli odstranit. Dialog mezi králem a ministrem má všechny atributy potřebné k určení jejich rolí: Čchang Čo-ri varuje a používá přitom rozumu i osvědčených pravd¹³, panovník reaguje zlostně a nechce slyšet o potížích svých poddaných.

„V osmém měsíci devátého roku vlády král povolal na nucené práce všechny dospělé muže od patnácti let výše, aby opravili královské paláce. Lidé trpěli hladem a únavou a mnozí z nich uprchli. Čchang panovníka napomenul:

„Kvůli opakovaným neštěstím a špatné úrodě lidé ztratili domovy. Dospělí se rozprchli na čtyři světové strany, staří a děti umírají. (...) Bez ohledu na to je král hladové nutí k veřejným pracím, což je v rozporu s rolí panovníka jako otce lidu. Navíc na hranicích stojí silný nepřítel. Pokud využije příležitosti a zaútočí, co se stane s naší zemí a lidem? Prosím, aby panovník má slova zvážil.“

Král zlostně odpověděl: „Lid musí poslouchat vládce. Pokud nebudou paláce vznošné, nemůžeme ukázat svou

velikost. Ty mne chceš pošpinit, aby tě lidé chválili.“

Čchang odpověděl: „Pokud král nedbá na utrpení lidí, není dobrý král. Pokud vazal nepodává stížnosti, není věrný poddaný. Jsem prvním ministrem, nemohu vám pomoci jinak než slovy. Jak bych mohl myslet jen na chválu lidu?“

Král se smíchem pravil: „Chtěl bys zemřít pro lid? Prosím, abys o tom už nikdy nemluvil.“

Čchang Čo-ri pochopil, že krále nepřemluví, a spolu s dalšími se rozhodl ho odstranit. Panovník si uvědomil svou nevyhnutelnou smrt a pověsil se.“ (Samguk sagi [sang], 435–436)

Méně úspěšným je Söng-čchung, jeden z věrných pākčeského Ůidžy (vládl 641–660), jehož jsme představili jako krále, jenž způsobil zánik státu. Když Söng-čchung pochopil, že dny Pākče jsou sečteny, snažil se vládce alespoň varovat. Byl už starý a cítil, že brzy odejde, proto napsal své rady formou dopisu:

„(...) Když se dívám na nynější situaci, je zřejmé, že není daleko doba, kdy vypukne válka. Pokud se pustíte do boje, je zapotřebí brát v úvahu geografické podmínky: (před bitvou) je dobré být na vrcholu. Jen co se nepřítel přiblíží, je třeba uctít ochranná božstva. Jestliže vtrhne k nám, co se obrany týče, říká se, že ve vnitrozemí nesmí překročit Tchanhjön, na vodě pak Kibölpcho (ústí řeky Kümgang) (...).“ (Samguk sagi [sang], 657)

Söng-čchungovo varování a doporučení¹⁴ nedošlo vládcově sluchu, naopak byl falešně obviněn skupinou dvořanů kolem panovníka. Ten si na jeho rady vzpomněl až ve chvíli, kdy vojska nepřítel skutečně překročila oba strategické obranné body¹⁵ a dostala se do hlavního města.

Naopak napravit – i když poněkud zvláštním způsobem – se podařilo sillského Činpchjōnga (vládl 579–632). Ten je sice oficiální historiografií označován jako člověk „(...) od narození výjimečného vzhledu, vysoké a silné postavy, hlubokých znalostí a bystrého úsudku“ (Samguk sagi [sang], 96), během vlády však musel několikrát čelit živelným pohromám¹⁶ a své úlohy se zhostil se ctí. Kroniky líčí i jeho zhoubnou vášeň k lovu, které se zbavil až díky pomoci věrného poddaného.

„V době jeho vlády žil člověk jménem Kim Hu-džik. Trápilo ho, že král často vyjíždí na lov a nestará se o státní záležitosti. Domlouval mu, ale Činpchjōng na jeho rady nedbal. Kim Hu-džik onemocněl a když cítil, že brzy zemře, pravil svým třem synům: „Nebyl jsem schopný odradit panovníka od špatných návyků. Neza- nechal potěšení z lovu a obávám se o osud země. Zemřu,

ale stále si přeji, aby si král uvědomil svou chybu. Proto mě pohřbete na cestě, kudy panovník vyjíždí na lov.⁶

Synové otcovu vůli splnili.

Jednoho dne Činpchjong opět vyrazil na lov, zdálky však slyšel podivný hlas. Jakoby volal: „Nejezdi na lov!“ Král se zeptal úředníků, odkud hlas přichází. Mezi rádci byl jeden, který pravil: „Vychází tam z Kim Hu-džikova hrobu,“ a vysvětlil mu Kim Hu-džikovu vůli.

Činpchjongovi vstoupily slzy do očí: „Hu-džik zemřel s duší věrného poddaného, ale zůstává s námi.“

Poté už král až do své smrti na lov nevyjel.¹⁷ (Samguk sagi [ha], 378–380)

Mravoličným je i příběh o Hjosongovi (vládl 737–742), jeho příteli Sinčchungovi a usychajícím cedru, kde je chyba pomocí poddaného napravena, i když opět musí upozornit na nespravedlnost.¹⁸ Příběh, který obsahuje píseň Wōnga (Lítost), pochází ze Samguk jusa a má svůj počátek před nástupem Hjosonga na trůn. Mravní poslání je zřejmé: král jako nejvyšší muž v zemi musí plnit dané sliby, i když zde se jedná o záležitost osobní.

„V době, kdy Hjosong ještě nebyl králem, hrál jednou paduk s mnichem Sinčchungem. Přitom řekl: „Kdybych na tebe v budoucnu zapomněl, bylo by to, jako by cedr změnil barvu.“

Sinčchung vstal a uklonil se. Za několik měsíců nastoupil Hjosong na trůn a začal odměňovat své věrné. Na Sinčchungu zapomněl. Ten se cítil pokořen: složil proto báseň a připevnil ji na cedr. Strom zničehonic zežloutl.

Král se podivil a poslal sluhy, aby se na cedr podívali. Přinesli mu báseň. (...) ¹⁹ Vládcе dal ihned pro Sinčchungu poslat a udělil mu úřad. Po dobu panování dvou králů se Sinčchung těšil zvláštní přízni a zastával vysoké úřady.“ (Samguk jusa, 552)

Köm-gunův příběh z doby panování výše uvedené Činpchjong je znovu jedním z rádcovských se standardní zápletkou: v roce 627 po špatné úrodě následuje hladomor, „kdy lidé prodávali děti a jedli se navzájem“, což je v kronice vždy stav kritický. V paláci si zatím užívají a rozdělují obilí mezi sebou; Köm-gun toto počínání veřejně odsuzuje. Přátelé ho upozorňují, že má ve zkorumpovaných úřednících²⁰ smrtelné nepřátele: svou kritikou si podepsal rozsudek smrti. Köm-gun věděl, že ho chtějí zabít, a rozloučil se s Kün-nangem.²¹ „Dnes odpoledne se už nesečkáme,“ pravil. Hwarang se ptal na příčinu, Köm-gun mu ji však neřekl. Když se zeptal podruhé, důvod mu vysvětlil. Hwarang pravil: „Proč to neoznámíte?“ Köm-

gun odpověděl: „Bojím se smrti, ale nechtěl bych způsobit, aby bylo pro jeden život usmrceno mnoho lidí.“ „Tak proč neutečete?“ zeptal se přítel. „Vyhnout se nebezpečí neznamená, že přestanete být vznešeným mužem.“²² Köm-gun Kün-nanga neposlechl. Odešel k nepřítelům, a přestože věděl, že mu do jídla přimíchali jed, snědl je a zemřel.“ (Samguk sagi [ha], 453–455)

Köm-gunův případ – pokud skutečně přijmeme tezi, že se jedná o hwaranga – líčí jeho neschopnost bránit se dvorským frakcím a zkorumpovaným úředníkům, na druhé straně je zřídka jeho vyústění, v němž dává přednost životu nepřátel před vlastním, přestože jde o muže neprospívající království. Z toho bychom mohli usoudit na výklad jednoho z principů, jež jsou hwarangům připisovány, totiž nezpůsobit cizí smrt; také by to ovšem znamenalo, že se členové organizace navzájem nebránili.²³

Poznámky

¹ Pak je možné odvodit jeho rodokmen od královského; v případě příjmení Pak je spojován se zakladatelem Silly Pak Hjökkösem.

² Může jít pouze o příbuzné; pro to svědčí historické analýzy. Jiné historiky připisují odeslání rukojmí králi Silsongovi, který v nich jako bratr předešlého vládce viděl konkurenci.

³ Záporný je ovšem vztah vůči Japoncům, ať již šlo o jakýkoli útvar ostrovní říše. Ten souvisel s častými nájezdy pirátů, jimž se zvláště Silla musela bránit.

⁴ Nejen v případě Kogurja a Japonska; poměrně častý bývá pobyt královských potomků u tchangského dvora. V některých případech (Kim In-mun, králův bratr) zaznamenáváme i sňatek s tamní princeznou, nicméně nikdy nebyl zárukou míru nejstarší syn. Rukojmí zprostředkoval vůli císaře do Silly a byl kárán, pokud nebyla vyslyšena. Není však zaznamenáno žádné příkoří, které by se takové osobě přihodilo, jestliže se Číně politika dané země nelíbila.

⁵ Také poměrně běžné v krizových situacích je doporučení, týká se i řešení zásadních otázek vlády. V nich se málokdy angažují osoby blízké králi. Ostatně Pak Če-sang se v podstatě nepřímo k panovníkovým blízkým vyjadřuje ve své první promluvě a sám jim je protikladem jak postavením (žije mimo dvůr), tak i činy.

⁶ Krutost japonského vládce je vylíčena velmi plasticky a také dokumentuje vztah Silly k Japoncům. Ostatně tento příběh není v dějinách Koreje ojedinělý, podobné historiky kolují z doby korejsko-japonské války a Japonci jsou v nich sice schopní, ale nesmírně suroví a zákeřní. Jejich schopnosti či moc však slouží pouze k vyzdvižení výjimečnosti korejských hrdinů, kteří nad nimi, ať je způsob jakýkoli, zvítězí. Čím blíže dnešku, tím emotivněji jsou podobné czaky podávány, což platí i o nejnovějších verzích Pak Če-sangova příběhu z 20. století.

⁷ Tento příběh připomínají i Hädong kosüngdžön a I Čcha-donovy zásluhy o přijetí buddhismu v Sille patřičně nadneseně oceňují; kromě samotného příběhu uvedeného v biografii krále Pöphunga i v úvodu, kde sumarizují „misionáře“ a jejich počiny.

⁸ Není příliš jasné, zda byl potrestán kvůli tomu, že jeho názor odporoval většině, nebo zda byl trest pouze součástí domluvy s panovníkem. Pokud by se nejednalo o výjimečný případ, královo odsouzení by bylo poměrně kruté a bylo by atributem špatné vlády. Z příběhu se zdá, že šlo o zasedání rady starších, kde mohli úředníci projevit své mínění, což bylo jejich právem i povinností (tam

by ovšem neměl mladík jako I Čcha-don přístup). Zvláštní je i to, že ostatní proti trestu neprotestovali a ani jej nekomentovali. Podle všeho jde pouze o účelovou expozici k samotnému znamení, které mučednickou smrt provázelo, a jakkoli se jedná o populární legendu, její autentičnost je sporná.

⁹ Oficiální přijetí je častěji datováno rokem 537 a spojeno se stavbou prvních chrámů. Z toho vyplývá, že královi příbuzní ještě po I Čcha-donově smrti delší dobu pochybovali.

¹⁰ Spíše šlo o to, dát zemi určitý řád, jak vidíme v biografii, ale zejména v análech z doby Kogukčchónova panování.

¹¹ To je poměrně závažný motiv, neboť jinak se většinou poddaní úřadů zřikají nebo je odmítají. Ůl Pcha-so je však považován za člověka, který skutečně zavedl v Kogurju pořádek, navíc během jeho správy byla postupně likvidována moc původních rodů (pu, viz kapitola 3.2).

¹² V plném znění viz 6.9. Komentáře.

¹³ Apeluje na situaci, již lze shrnout: neúroda, mobilizace na nucené práce, stavba neúměrně nákladných budov, vnější nepřítel. Připomeňme, že podobný stav nastal za pákčeského Károa a vedl také ke zkáze země, i když král byl v daném případě k činům, směřujícím ke zbídačení obyvatel, přemluven kogurjorským špehem Torimem.

¹⁴ Vzhledem k okamžitému přechodu od varování k doporučením bychom mohli usoudit, že útok zvnějšku předvídal, možná také nepočítal s Ůidžovou pozitivní reakcí, pro což by svědčila i písemná forma, i když ta byvala poměrně častá, zvláště v pozdějších dobách.

¹⁵ Zřejmě se jednalo o ustálené body obrany, neboť je opakují i další královi poddaní. I vojska spojenců se na obě místa soustředila: Silla v pozemní operaci, Su Ting-fang v čele tchangské armády v námořní operaci. Ve druhé nenastaly pro útočníky žádné problémy, neboť jedinou větší byla zmiňovaná bitva na hwangsanských polích.

¹⁶ Poznamenejme, že k jeho vládě se vztahuje množství příběhů, které dokazují značné výkyvy v líčení královy povahy a činů; to dokumentuje nepřímo i příběh o Kõm-gunovi (viz dále). Čin-pchjõng také proslul svou slabostí pro ženy, jak dokazují Hwarang segi. Příběhů je mnoho i proto, že jde o jednu z nejdélejších vládních období království Silla.

¹⁷ Nejde o jediný případ mluvicího hrobu, připomeňme například totéž po Kim Ju-sinově smrti (viz výše).

¹⁸ Pomůže mu příroda, která vyvolá abnormální stav a vládce upozorní na chybu, respektive na jednání, jež není v souladu s Nebesy.

¹⁹ Viz kapitola 6.7.

²⁰ Podle Hwarang segi víme, že za Činpchjõnga vznikaly na dvoře silné frakce, které se snažily uchvátit moc. To způsobily dvě skutečnosti: panovník nastoupil na trůn jako nezletilý a vliv králových příbuzných proto přetrvával i po dosažení jeho plnoletosti. Druhý byl střet mezi tradiční aristokracií – svatou kostí – a nově vznikající elitou, která správný původ neměla, zato se zasloužila o stát.

²¹ Zřejmě se jednalo o jeho nadřazeného.

²² Jeho chování – poněkud nestandardní – lze považovat za chování hwaranga, ctícího každý lidský život na úkor vlastního.

²³ To však popírá například příběh o Čukčirangovi a jeho žáku Tũgoovi, viz 6.7.

6.3.4. Literáti a nadaní mužové

Kroniky se v krátkých životopisech věnují i mužům výjimečně nadaným, přestože stará Korea evidentně akcentovala jiné kvality. Tyto příběhy zde uvádíme v podstatě všechny, neboť i kompilátor oficiální kroniky to považoval za nutné, vzhledem k novým požadavkům na světské hrdiny, jež však souvisejí již s hodnotovým žebříčkem království Korjõ. To dokumentuje i závěrem oddílu 6 životopisů, kde vypočítá-

vá i další, známé jen podle jména: Pak In-bõma, Wõn Kõla, Kõ-ina, Kim Su-huna, což jsou údajně literáti, jejichž spisy v době Korjõ již není možné nalézt (Samguk sagi [ha], 419). Postavy ze životopisů lze zhruba rozdělit na literáty (sociální i asociální), kaligrafy, hudebníky a malíře.

Prvním z výjimečných sillských literátů je Čchõ Čchi-wõn (857-?), o němž se traduje, že složil úřednické zkoušky v Číně a po nějakou dobu tam i sloužil. Po návratu do Silly se snažil uplatnit vzdělání i praktické vědomosti zavedením reformy podle tchangského modelu, ale neuspěl a stáhl se do ústraní. Z jeho četných spisů se dochovaly jen zlomky. Samguk sagi o něm říká následující:

„(...) protože historické zápisky byly zničeny, o jeho původu nevíme nic. Od dětství miloval studium. Když mu bylo dvanáct let (v roce 868), vypravil se lodí do tchangské Číny. Otec mu tehdy řekl: ‚Pokud nesložíš zkoušky do deseti let, nejsi mým synem.‘¹ Jdi a pilně studuj!“

Čchõ složil první zkoušky v roce 874 a poté mu byly svěřeny nejrůznější úřady, osvědčil se i v době Chuang Čchaova povstání v témže roce, kdy se stal tajemníkem generála Kao Pchieny.

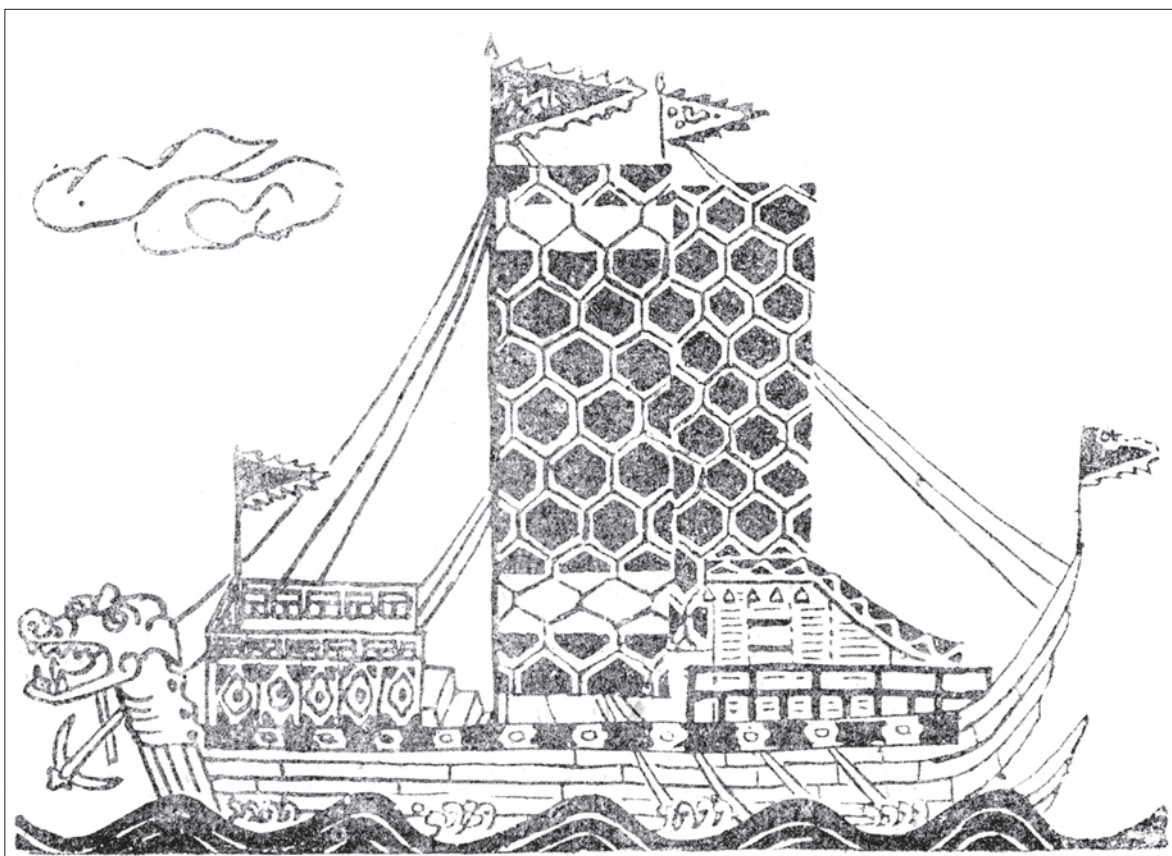
„V osmadvaceti letech se Čchõ Čchi-wõn chtěl vrátit domů. Císař Chuej-cung (vládl 873-888) ho poslal do Koreje jako posla s císařským ediktem v roce 885. (...) Po návratu chtěl (Čchõ Čchi-wõn) uskutečnit své myšlenky, ale stal se objektem podezírání a závidosti a neuspěl. Sloužil jako prefekt v Tasanu. (...) Čchõ později odešel do Číny jako posel, rok a měsíc jsou však nejisté. (...) Biografie v Sin Tchang-šu praví: Čchõ Čchi-wõn pocházel ze Silly. Složil zkoušky pro cizince a sloužil pod Kao Pchienem. Proto byl dobře známý v Číně. Jeho dílo o třiceti svazcích je obsáhlé.“

Zápis v kronice Samguk sagi končí přece jen pozitivně: Král Hjõndžong (vládl 1009-1031) mu v roce 1023 udělil posmrtný titul.² (Samguk sagi [ha], 407-414)

Čchõ Čchi-wõnův životopis, jak je zřejmé, je sestavený z mnoha – i čínských – pramenů a dodatečně: stát Korjõ ctil vzdělanost, a tak ho Kim Pu-sik a mnozí další literáti zmiňují, přestože nemohli uvést více osobních údajů. Čerpají však z jeho děl, tehdy podle všeho ještě studovaných a dostupných.³

Poněkud jiným – asociálním případem vzdělance – je Kang-su (konec 7. a první polovina 8. století), který dostal jméno podle své hlavy. Na ní byly patrné výrůstky, údajně způsobené matčím prenatálním

25 Korejská válečná loď z doby Tří království, novodobá ilustrace podle dochovaných maleb ze starověkých korejských hrobek. Pramen: Čosŏn rjŏksa sŏrhwadzip (Korejské historické příběhy). Pchjŏngjang 1960, str. 483.

snem, v němž viděla člověka s parohy. Otec vzal dítě k věštci a otázal se, zda je to dobré či špatné znamení. Věštec označil dítě za neobyčejné.

Kang-su se proslavil nejen vzdělaností, ale schopností chápat smysl slov. Nechtěl studovat buddhistické spisy, neboť jsou napsané tak, aby lidé na světě zhloupli. „Proč se jimi tedy zabývat? Budu studovat konfuciány.“

Typická je i historka o jeho věrnosti a skromnosti: Kang-su se nejprve zaslíbí dívce ve vesnici, ale rodiče vyberou „(...) ve městě dívku pěkné tváře i dobrého chování“, ale syn ji odmítl s tím, že nemůže odvolat svůj slib. Při té příležitosti jim uctivě vysvětluje, že za chudobu se není třeba stydět a že žena, již si vybral, jakkoli je neurozená a chudá, s ním bude lépe snášet bídu.⁴

Ústředním bodem životopisu je chvíle, kdy tchangský císař Tchaj-cung vyšle do Koreje posla s listem, kterému nikdo nerozumí. Proto povolali Kang-sua, který „(...) před králem jednou pohlédl (na list) a bez nejmenší pochybnosti ho vyložil. Král se podivil a za-

radoval. Chtěl Kang-suovi nabídnout úřad a bohatství, ale ten dal přednost chudobě a pouze jednou ročně přijímal od panovníka rýži.“

Když zemřel, jeho manželka přestala jíst a chtěla se vrátit domů. Úředníci se o tom doslechli a sdělili to králi. Ten jí poslal sto pytlů rýže. Ale žena odmítla: nyní, když zůstala sama, nemůže přijímat dary.⁵ (Samguk sagi [ha], 403–406)

Dalším asociálním hrdinou – umělcem odloučeným od světa – je Kim Säng (711–791), údajně neobyčejný kaligraf. Opět, jako u ostatních literátů, o něm nic bližšího nevíme.

Od dětství prý studoval a neodložil štětec ani ve své osmdesátce. O jeho kaligrafiích se vypráví následující historka, již opakují literáti pozdější doby: „Když bylo vypraveno poselstvo k Sungům, ukázal jeden z Korejců Hong Kwan na dvoře Kim Sängovu kaligrafii. Číňané byli překvapeni: ‚To je Wang Si-čova kaligrafie, jak jste k ní přišli?‘ Hong Kwan pravil: ‚Toto není Wang Si-čovo písmo, jde o dílo člověka ze Silly jménem Kim Säng.‘ Číňané se zasmáli a řekli: ‚Od koho jiného by mohla

být taková skvělá kaligrafie než od Wang Si-č'a, který žil v Podnebesí! Hong Kwan je několikrát přesvědčoval, ale neuvěřili mu.“ (Samguk sagi [ha], 455–456)

Následující dva příběhy líčí slavné hudebníky, kteří – v případě U-rüka – rozšířili sillskou vzdělanost o hru na hudební nástroj⁷, respektive používali nástroj jako symbol své nezávislosti. Kroniky Samguk sagi a Samguk jusa jsou v líčení hudebních nástrojů skupé: kromě známé historiky o kouzelné flétně (viz král Sinmun) a několika roztroušených záznamů o cítěře komungö v nich najdeme jediný zápis, týkající se rozšíření tradičního korejského strunného nástroje – citery kajagüm.⁸ V zápise k roku 551 kronika Samguk sagi píše:

„Ve třetím měsíci, když král (Činhüng) jezdil po zemi, doslechl se o hudbě U-rüka a jeho žáka Ni-muna, proto je pozval k sobě. (...) Přikázal jim předvést své umění a oni mu zahráli nové písně.

Předtím ve státě Kaja sestrojil král Kasil dvanáctistrunnou citeru hjöngüm ve tvaru půlměsíce a nařídil U-rükovi, aby na ni zahrál své písně. V době neštěstí, které království Kaja postihlo⁹, vzal (U-rük) nástroje a přišel k nám (do Silly). Nástrojům se říkalo citery z Kaja – kajagüm.“ (Samguk sagi [sang], 88)

Folklorní příběh ze Samguk jusa se více než U-rükovým uměním zabývá jeho výukou a hlavně touhou po nyní již zničené vlasti. U-rük je povolán králem Činhüngem, aby učil mladé muže hře na kajagüm. „Ale kajagüm nebyl sillský nástroj. Poslední panovník Velké Kaja dostal z Číny čeng a přetvořil ho. (...) Mezi umělci, kteří králi Kasilovi pomáhali, měl největší zásluhy právě U-rük. Navíc U-rük na nástroj hrál a složil mnoho písní.“

Na dalším místě vysvětluje U-rük sillským mladíkům princip vytvoření kajagümu:

„Jeho tělo je kulaté a znázorňuje Nebesa, spodek hranatý, to znamená Zemi, strun je dvanáct jako měsíců v roce.¹⁰ (...) Jeho oblíbenými žáky se stali Man-dök a Pöp-či, Man-dök se učil tančit, Pöp-či zpívat. (...) Po několika letech se žáci shromáždili a z učitelových dvanácti skladeb zahráli pět.“

U-rük si při produkci uvědomil, že jeho písně náležejí Kaja a že se už nikdy nemůže vrátit domů. Když mladíci dohráli, vstal a pomalu odešel. Pak slovy příběhu žil na vesnici, hleděl na hvězdy, chodil do hor dívat se na květiny, v létě k řece a končí: „U-rük složil dvanáct skladeb. Jsou to písně, odrážející jeho touhu po domově. (...)“ (Samguk jusa, 26–29)

Historika o Päk Kjölvi by mohla patřit mezi lite-

rátské: pro tuto postavu je typický život v osamění v souladu s přírodními zákony, pohrdání světskými požitky a láska k učenosti pro učenost.

Neví se o něm nic, než že se narodil v Sille a žil na úpatí Jangsanu. „Bydlel v chudém domku, nosil záplatané šaty a hrával na komungö. Někdy zlostně, jindy smutně, také radostně či nespokojeně, vše dokázal nástrojem vyjádřit. (...) Když ve vedlejší vesnici mleli obilí a jeho žena to slyšela, pravila:

„Všichni mají obilí a melou ho, my obilí nemáme, z čeho budeme žít?“

Päk Kjöl si povzdchl: „Život a smrt jsou dány osudem, bohatství a vznešenost závisí na Nebesích, proč tedy nařikáš? Složím pro tebe píseň o mlýně a zahrají ti ji,“ řekl a zahrál píseň, která zněla, jako když se točí mlýn. Toto se traduje a písní se říká Balada o mlýně.“ (Samguk sagi [ha], 452–453)

Posledním případem umělce, zaznamenaným v kronice Samguk sagi¹¹, je známý malíř Sol-gö (prý tvořil za vlády krále Činhünga, vládl 540–576). Ani z jeho díla se nic nedochovalo, připomíná je pouze krátká historika v životopisech ze Samguk sagi: „Nejdříve namaloval starou borovici na zeď chrámu Hwangnjongsa, jejíž kmen a větve jako by vrhaly stín. Větve a lístky byly tak ohebné, že havrani, jestřábi, vlaštovky, vrabci a další ptáci se zdaleka slétali, aby na strom usedli. Protože to však nešlo, bezmocně padali. Po mnoha letech malba ztratila barvy a mniši je obnovili. Potom už ptáci nepřilétali. (Sol-gö) namaloval také bódhisattvu Kwanüm v chrámu Punhwangsa v Kjöngdžu, v chrámu Tansoksa v Čindžu a další malby. Všechny byly skvělé a v celém světě se mluvilo o jeho božském nadání.“ (Samguk sagi [ha], 453)

Folklorní vyprávění mluví o Sol-göově spojení s nadpřirozenými silami: prý se k nim modlil, aby mu daly schopnost malovat. Ve snu se mu zjevil duch praotce Tanguna, bájného zakladatele Koreje, a vdechl Sol-göovi božskou sílu. Podle jiných pramenů už uměl malovat od narození.

Pro úplnost dodejme, že Kim Pu-sik uvádí i třířádkový životopis autora Hwarang segi Kim T'a-muna, u něhož se však soustřeďuje pouze na výčet jeho děl, což svědčí o tom, že více informací se o něm nedochovalo. (Samguk sagi [ha], 419)

Poznámky

¹ Znovu jde o příležitost, kdy otcové zasahují do života synů v klíčových momentech.

² Čchö Čchi-wön je oblíbenou postavou korejských literátů, v pozdější době i hrdinou románu.

³ Pokud se dále v kronikách a literárních dílech vyskytne pasáž, v níž jsou vycíleny velké osobnosti starých dějin, Čchö Čchi-wön v ní nikdy nechýbí (stálíci je také Söl Čchong). Viz přílohy.

⁴ Znovu jde o příklad Kim Pu-sikovy manipulace se čtenářem, jemuž vnucuje normu, která v podstatě nikdy neplatila; navíc snátky byly sjednané a nerovně člověka degradovaly. Proto je tato část příběhu silně nevěrohodná: Kang-su totiž určitě nepocházel z „lidu“.

⁵ Čin má dokumentovat vhodnost Kang-suova výběru.

⁶ V podtextu cítíme zřetelný výsměch vůči čínské sebestřednosti.

⁷ Podrobněji viz 6.6.

⁸ Hudebním nástrojům se věnuje oddíl čapči v kronice Samguk sagi, kde jsou však spíše vyjmenovávány jejich funkce a kde jsou také popsány.

⁹ Království zničila Silla definitivně v roce 562. Zdá se, že U-rük pocházel z některého z menších státčků, jež padly dříve.

¹⁰ Vysvětlení je podle všeho pozdějšího data; starší kroniky tyto principy ještě nezdůrazňují.

¹¹ O vzniku obrazů, soch, architektonických a jiných uměleckých památek pojednává více kronika Samguk jusa, většinou však v souvislosti s buddhistickými zázraky. Ty se nesoustřeďují na osobu tvůrce, ale na výtvor v náboženském kontextu.

6.3.5. Oddaní synové

Mezi životopisy najdeme dva samostatné příběhy, které vyzdvihují oddanost synů vůči rodičům¹, v prvním slouží otci i matce, ve druhém pouze matce. Společný jim je fakt, že rodiče nakrmí vlastním tělem, což je motiv podle všeho přejetý z vyprávění čínských.

„Sang-dök (Hjang-dök) byl známý svou uctivostí a oddaností vůči rodičům. V roce úlmi byl neúrodný rok a lidé hladověli, navíc se rozšířila epidemie. Sang-döko va matka i otec měli nejen hlad, ale matce se na těle objevil nádor a zdálo se, že oba rodiče zemřou. Sang-dök dnem i nocí nesvlékal oděv a obstarával je. Když už neměl, co by jim dal k jídlu, vyřízl si kus hýždí a rodiče nakrmil.“ Matka, které nádor vysál, se uzdravila a oddaný syn byl odměněn samotným panovníkem. Kromě toho, že mu dal poslat jídlo a postavit dům, přikázal vztyčit pamětní kámen oslavující Sang-dökovu synovskou oddanost. (Samguk sagi [ha], 447–448)

Podobný je příběh o Söng-gakovi, který „(...) netoužil po světské slávě a úřadech. (...) Když mu oнемocněla stará matka a neměl jí co dát k jídlu, vyřízl si kus masa z nohy a nakrmil ji.“ Opět se o jeho oddanosti dozvěděl král a odměnil ho. (Samguk sagi [ha], 448–449)

Tento druh příběhů, jak již jsme poznamenali, je ve staré Koreji ještě málo zastoupen: převažují popisy činů, které byly důležité pro dějiny samotné. Později, zejména s postupující konfucianizací země, se však oběť rodičům stávala jedním z nejpobulárnějších témat vyprávění, zvláště beletristických.² Doba Tří království a Sjednocené Sily nám skutečně zachovala pouze tato dvě (také dále uvedené o oddané dceři).

Poznámky

¹ To neznamená, že v dalších historkách není oddanost zdůrazněna jako motiv nebo jako pomocný prostředek pro rozvoj děje, nicméně v nich převládá jiný druh zápletky.

² Potřeba příručky pro oddané děti se objevila už za Korjō a byla vytvořena dnes ztracená Hjohāngdo (Cesta oddanosti vůči rodičům). Akutní nutnost podobných vyprávění se však vyskytla až za Čosōn (popudem bylo zabít otce vlastním synem) a vznikla slavná Samgang hāngsildo.

6.3.6. Královny, princezny a další ženy

Příběhy panujících královen, královských manželek, princezen, milostnic i oddaných dcer jsou ve svých zápletkách nestabilní: vzhledem k tomu, že v době sestavování kronik měla žena již jiné funkce než v dřívější, je jisté, že oba kompilátoři určité postavy vyloučili, jiné upravili alespoň do přijatelné podoby, jak si ukážeme na některých případech, popřípadě jim v oficiální kronice věnují obsáhlejší komentář. Zřejmě nejtvanější byly případy negativní, které, jak se domníváme, kráceny nejsou, a také příběhy o oddaných dcerách, takový však najdeme mezi životopisy pouze jeden.¹ Tuto část vedeme od příběhů královen k ženám nižšího postavení a jejich historiky obohacujeme i jinými prameny.

První ze tří sillských královen Söndök (vládla 632–647) je také nejpobulárnější: z doby jejího panování se dochovalo mnoho příběhů, z nichž se však tři týkají jejich schopností předvídat.²

První uvedeme mezi alegoriemi, předešle jsme pouze, že má naznačit princeznu³ neobyčejnou jasnozřivost, v druhém plánu (podle některých historiků) vysvětluje její neplodnost. Druhý příběh dokumentuje moudrost a uvážlivost, jež ospravedlňuje nástup Söndök na trůn.

„V pátém roce vlády začaly v zimě u jezírka Ongmundži znenadání kvákat žáby. Poddaní informovali královnu o tomto zvláštním jevu. Na její tváři se objevil úlek, ale pak pravila s přesvědčením:

„Není proč se znepokojoovat. Žabí křik je způsoben nepřátelskými vojáky. Pošlete na místo vojsko a pobijte je!“

„Nepřátelští vojáci?“

„Ano. Jděte na západ od paláce k Jöngöngoku⁴ a narážte na ně.““

Podle jejího odhadu našli v údolí Jöngöngok ukryté päkčeské vojáky. Vojevůdce Al-čchön se s nimi lehce vypořádal, pak se ovšem zeptal královny, jak mohla o nepříteli vědět jen ze zprávy o žabím křiku.

„Žena je jin, její barvou je bílá a bílá je barvou západu. A Jögüngok leží na západě. Proto jsem věděla, že se tam ukrýval nepřítel. Pokud mužský orgán vstoupí do ženského, zemře. Päkčeská vojska se skryla v Jögüngoku, tudíž bylo jednoduché je polapit.“ (Samguk jusa, 126–127)

Třetí předpovědí, již se královna proslavila, je určité data i hodiny vlastní smrti. Problém však nastal se závětí: chtěla, aby ji pohřbili u Toričchönu. Poddaní jí nerozuměli a zeptali se, kde to je. Královna místo označila za jižní svah hory Nangsan; až mnohem později vyšlo najevo, že měla na mysli Nebesa Nefritového císaře. (Samguk jusa, 127)

Kromě těchto historek se dochovaly ještě dvě další, folklorní: v první se jedná o nenaplněnou lásku Töngman (vlastní jméno Söndök) před jejím nástupem na trůn. Král vážně onemocněl a dcera se za něj modlívala: přitom se však scházela s hwarangem Jöng-duem. Otec jí mladíka vychvaluje: je to zdatný válečník a moudrý muž a bylo by dobré, kdyby se konečně vdala. Töngman vzhledem k panovníkově nemoci odmítne a po jeho smrti už nemá možnost svobodného výběru. Mladík se jí přijde poklonit jako panovníci a sdělí, že se vydává na dalekou cestu – miní tím odchod do kláštera. Söndök pak zůstane po celý život svobodná.⁵ (Samguk jusa, 56–61).

Druhý příběh, údajně jeden z prvních zaznamenaných ve folklorních sbírkách⁶, se týká vesnického chlapce, který zahořel láskou ke krásné královně. Či-gü se vydá tři sta li do hlavního města a spatří zástup lidí čekajících, až panovnice po obětech vyjde z chrámu. Na rozdíl od ostatních neskloní hlavu a zamiluje se do ní. Podle slov vyprávění se celý seschne, nemůže spát a pouze touží ji znovu spatřit. Když Söndök zase jednou kráčí kolem pagody do chrámu Jöngmjosa, uvidí ho: mladík však spí. Söndök se u něj zastaví, na okamžik zaváhá a pak mu na hrud' položí vlastní náramek. Hoch se probudí, pochopí, že královnu propásl, a nařiká. Hrud' a posléze celé tělo se mu rozehrějí tak silně, že vzplane on i dřevěná pagoda, u níž sedí. Či-gü se nakonec stane duchem ohně. (Samguk jusa, 79–84)

Královna Söndök je nejslavnější ženou Tří království. Zvláštním způsobem se však do historie zapsala i její nejmladší sestra Sönhwa, která je protagonistkou příběhu z neoficiálních Samguk jusa, v němž je obsažena jedna z nejstarších básnických forem hjangga.

„Třicátý král Päkče Mu se jmenoval Čang. Jeho matka ovdověla a postavila si dům v hlavním městě u jezera Namdži. Sblížila se s drakem z jezera a z onoho

spojení se narodil chlapec. Jeho výjimečné schopnosti a vlastnosti nelze vyčíst. Na malém políčku pěstoval sladké brambory a prodával je. Lidé mu proto říkali Södong-Bramboráček.

Södong se doslechl, že třetí dcera sillského krále Činpchjonga, princezna Sönhwa, je velmi krásná. Ostříhal si tedy vlasy a odešel do hlavního města Silly. Na předměstí se spřátelil s chlapci a rozdával jim sladké brambory. Södong složil píseň a přemluvil děti, aby ji s ním zpívaly⁷:

*Princezna Sönhwa
tajného má milence
Södonga
v noci objímá.*

Písnička se rozletěla po hlavním městě a brzy se dostala do královského paláce. Všichni dvorští úředníci se shodli na princeznu vypovězení do dalekých krajů⁸, jen královna jí dala na cestu nějaké zlato.

Princezna se vydala na cestu do vyhnanství. Na cestě potkala Södonga. Ten se poklonil a nabídl jí doprovod. Dívka sice nevěděla, kdo je, ale zalíbil se jí, a proto souhlasila. Tajně se vzali a až potom Södong prozradil své jméno. Svěřil jí, že složil onu posměšnou písničku. Společně došli až do Päkče.“ Příběh v Samguk jusa končí konstatováním, že se Södong stal králem v Päkče.⁹ (Samguk jusa, 234–237)

Z hlediska faktů je historika určitě nepravdivá (anály o sňatku mezi sillskou princeznou a päkčeským králem nehovoří), kronika podle všeho zaměňuje dceru Pidžiho a päkčeského Tongsönga z dřívější doby. Za Činpchjonga navíc mezi oběma zeměmi panovalo nepřátelství. U krále Mua konstatují anály obvyklý původ z královských rodičů, tedy nic výjimečného, v žádném případě ne narození z ovdovělé matky a Dračího krále. (Samguk sagi [sang], 640)

Druhou sillskou královnu Čindök zmíníme jako autorku básně v příslušném oddíle, nyní se budeme věnovat negativně pojaté třetí panovnici na sillském trůně, Činsöng (vládla 887–897). Byla sestrou krále Čöngganga, který zemřel bez zletilého mužského potomka a svou sestru doporučil nejvyššímu úředníkovi státu jako chytrou a zmužilou s odvoláním na zvyky starší doby. Královna se však od prvních dnů vlády více než záležitostí země věnovala svým oblíbencům, kteří se chovali svévolně, brali úplatky, do úřadů jmenovali vlastní lidi a zákony země pro ně neplatily.¹⁰ K roku 888 nalezneme tento zápis:

26 Anonym, *Sedící buddha Maitréja*, 6.–7. století, období státu Silla, plastika (detail), zlacený bronz, výška celé plastiky 87,45 cm, uloženo: Národní muzeum, Sól, Korejská republika.

Tato plastika představuje jedno z nejproslulejších korejských zpodobení buddhy Maitréji. Vyznačuje se, podobně jako jiná sochařská ztvárnění buddhů z tohoto období, jemností rysů obličeje a subtilností postavy, což má zdůrazňovat odtrženost od pozemských starostí a strastí. Robustnost se u buddhistických soch a plastik objevuje až později, a to spíše u soch z kamene.

„V té době se našel člověk, který bez uvedení jména vyvěsil na hlavní ulici desku se slovy, odsuzujícími současnou vládu. Královna přikázala lidem, aby ho našli, ale nebylo to možné. Kdosi pak řekl, že to musel napsat ten, kdo není ve službě, a že to musí být (Wang) Kō-in, skrývající se v oblasti Tāa. Královna poručila, aby ho uvěznil v hlavním městě, kde měl zůstat do své smrti.“ Královnu o jeho nevině přesvědčil nebeský úkaz, který byl vyvolán Kō-inovou básní.¹¹ (Samguk sagi [sang], 320)

Samguk sagi pokračují ve výčtu královniných neřestí, ale zřejmě si uvědomovala i následky svých činů, proto „(...) když královna onemocněla, prověřili záležitosti uvězněných a omilostnili je až na ty, kteří byli odsouzeni k smrti, šedesáti lidem bylo povoleno oholit si hlavy a ihned se dostavilo zlepšení.“ Nakonec v roce 897, v důsledku neschopnosti řešit narůstající vzpoury a obecnou nespokojenost usoudila, že není dobrou panovnicí, a předala trůn následníkovi.¹² Téhož roku také zemřela. (Samguk sagi [sang], 323–324)

Poměrně nestandardním, dlouhým a mnoholicným je příběh paní U, jež sama rozhodla o nástupnictví na trůně a zůstala tak královnou. Začíná v roce 196 a jeho důsledky přetrvávají do její smrti v roce 234. Zápisky kolem paní U jsou několika samostatnými příběhy: podstatný je však rok 196, kdy zemře kogu-rjōský král Kogukčchōn, její první manžel.

„Jen co panovník zemřel, královna paní U to zatajila, nevyhlásila smutek a hned v noci se vydala do domu jeho mladšího bratra Pal-giho. ‚Král nemá potomky a vy musíte nastoupit na jeho místo,‘ pravila. Pal-gi nevěděl, že je vládce mrtvý, a odpověděl: ‚Osudu Nebes je třeba se podřídít a nelze jím pohrdat. Myslíte, že je správné, když vdaná žena chodí uprostřed noci sama?‘ Zostuzená královna se ihned vydala k domu králova nejmladšího bratra Jōn-ua (vládl 196–227 jako král Sansang). Ten vstal, oblékl se a uvítal ji u vrat. Pak ji pozval dovnitř, pohostil jí jídlem a pitím. Královna pravila: ‚Velký král zemřel bez mužského potomka, proto má na trůn nastoupit jeho mladší bratr Pal-gi. Ten se však domníval, že mám nějaké tajné úmysly, a hluboce mne urazil. Proto se obracím na vás, druhého bratra.‘“ Královnina slova se u Jōn-ua setkala s pochopením, dokonce ji doprovodil do paláce.¹³ Druhý den ráno paní U prohlásila, že král stanovil nástupcem mladšího bratra. Pal-gi se rozzlobil a dlouhou dobu byl plný zášti; obrátil se k tradičním nepřítelům země, aby si své právo vydobyl násilím. Jōn-u nastoupil s tím, že manželka zesnulého bratra, jež mu na trůn pomohla,

se stala jeho ženou. (Samguk sagi [sang], 410–413)

Levirát se sice v kronikách vyskytuje pouze jednou, ale je možné, že tento případ je pouze pozůstatkem staršího zvyku.¹⁴

Příběh královny U není u konce a pokračuje později velmi častou zápletkou; ani druhému manželovi není schopná porodit potomka. Král koná nejružnější oběti, až ve snu zaslechne hlas Nebes: říkají mu, že daly příkaz jeho mladší ženě porodit syna. On však „mladší ženu“ nemá, a tak se spolehne na nebeskou vůli a čeká.

„V zimě, v jedenáctém měsíci uteklo prase, určené k obětinám. Stráž se za ním hnala až k vesnici Čutchong, ale tma ji zdržela a nebyla schopná ho chytit. Objevila se jakási žena kolem dvaceti, nesmírně krásná. (...) Když se o tom král dozvěděl, velmi se podivil a chtěl ji spatřit. V noci se v prostém oděvu vydal do jejího domu a přikázal sluhovi, aby oznámil jeho příchod. (...) Když se chtěl ženy zmocnit, pravila: ‚Nemohu se protivit rozkazu velkého krále, ale jestli se mi narodí syn, prosím, abyste mu věnoval pozornost.‘“ (Samguk sagi [sang], 414–415)

Paní U se o králově románku dozvěděla a začala žárlit¹⁵, dokonce do ženina domu poslala vojáky, aby ji zabili. Ti ji však nechali žít, když zjistili, že je těhotná. Panovník se nakonec dočkal potomka a žárlivá manželka se už neodvážila proti vetřelkyni intrikovat. Syn pak nastoupil na trůn jako král Tongčchōn (vládl 227–248), kterého jsme zmiňovali jako vzorového vládce, po němž celá země nesmírně truchlila. (Samguk sagi [sang], 424)

Paní U si dějiny všimají i v okamžiku jejího skonu. Na smrtelném loži se obávala, zda ji v podsvětí první manžel přijme a prosila, aby ji pochovali vedle druhého muže. (Samguk sagi [sang], 419)¹⁶

Další příběhy se vztahují k osobě matky a sestry (respektive sester) největšího hrdiny staré Koreje Kim Ju-sina. Jeho matku Man-mjōng jsme již představili na počátku této kapitoly v souvislosti s počítáním hrdiny a prenatalním snem, zmíněna byla i v Kim Ju-sinově mládí jako ta, která napravovala jeho chyby v příběhu o Čchōn-gwan. Ona sama je jednou z žen, které si vybraly manžela bez rodičovského souhlasu a měly intimní styky ještě před řádným sňatkem.¹⁷

Její dvě dcery Mun-hūi a Po-hūi se zapsaly do historie jako ženy krále Mujōla (Tchādžong Mujōl, vládl 654–661, známý také pod původním jménem Kim Čchun-čchu). Jak se oženil s mladší Mun-hūi, vypráví následující historika:

„Jedné noci se Mun-hüiina sestra Po-hüi probudila ze sna. Zdálo se jí, že stojí na vrcholku hory Söak a močí. Nebyla s to ovládnout své tělo a její výměšky zaplavily celé město. Ráno vyprávěla sen sestře.

„To je zajímavé,“ pravila Mun-hüi. „Ten sen od tebe koupím.“

„A co mi za něj dáš?“ zeptala se Po-hüi.

„Dám ti svou sukni s brokátovou výšivkou.“

„Dobře, souhlasím.“

Mun-hüi vzala sukni a pronesla: „Jsem připravena vzít si tvůj sen.“

„Dávám ti svůj věrejší sen,“ doplnila ji Po-hüi.¹⁸

Dva dny nato hráli Kim Ju-sin a Kim Čchun-čchu pólo a Ju-sin náhodou přišlápl Čchun-čchuovi lem kabátu. „Je mi to líto,“ omlouval se. „Pojďme do mého domu a kabát zašijeme.“ „Nic se neděje,“ řekl Čchun-čchu a vešli do Ju-sinova domu. Ju-sin zavolal Po-hüi, ale ta se styděla a odmítla setkat se s mužem. Pak zavolal Mun-hüi, která přišla a lem přišila. Čchun-čchu se do ní zamiloval a od té chvíle ji ve dne i v noci navštěvoval.“

O něco později Ju-sin zjistil, že je sestra těhotná. Byl vzteky bez sebe a neprodleně začal konat přípravy k sestřině upálení – jako výstrahy pro nemorální ženy.¹⁹

„Toho dne se královna Söndök vypravila na horu Söak a spatřila plameny a dým proudící až k nebi. Pověřila poddané, aby zjistili, o co se jedná, a dozvěděla se, že Ju-sin chce upálit svou sestru kvůli milostné aféře, jež vedla k jejímu těhotenství. Královna se rozhlédla kolem sebe a zaznamenala, že Čchun-čchu je bledý jako smrt. „To jste byl vy!“ pravila. „Rychle běžte a zachraňte ji!“ Čchun-čchu nasedl na koně a hnal se tryskem k Ju-sinovu domu. „Královnin rozkaz! Královnin rozkaz!“ volal. A Mun-hüi byla zachráněna. Několik dní poté se Čchun-čchu a Mun-hüi vzali.“²⁰ (Samguk jusa, 136–138)

Další historické prameny uvádějí i příčinu, proč byl vztah tajný – Kim Čchun-čchu byl totiž ženatý a velmi miloval svou manželku. Mun-hüi si tak mohl jako zákonnou ženu vzít až po její smrti. Folklorní vyprávění zase líčí, že Ju-sin schválně příteli přišlápl kabát a zavedl ho domů proto, aby se seznámil s jednou z jeho sester. V roce 654 se stal Čchun-čchu králem a vládl osm let. „(...) Jeho šest synů Pöp-mina, In-muna, Mun-wanga, No-dana, Či-gjönga a Kä-wöna porodila Mun-hüi, která tak naplnila sestřin sen: zaplavila hlavní město tím, co vyšlo z jejího těla.“ (Samguk jusa, 138) Podle dodatků z pozdějších kronik se králo-

vou ženou stala i Po-hüi, jež pozdě litovala prodaného snu.²¹

Stát Silla je známý chlapeckou organizací hwarang – výkvětem sillské elity, kterou jsme zmiňovali zejména v souvislosti s hrdiny a válečníky. Méně se ví o předešlé dívčí skupině wönhwa. Podle Samguk sagi byl v zápise k roku 576 její vznik i zánik provázen následujícími událostmi:

„Na jaře začali podporovat wönhwa. Už dříve král a jeho poddaní postrádali znalost o mladých lidech, a bylo rozhodnuto shromáždit je za účelem společných radovánek, aby bylo možné sledovat jejich chování a poté je využít ke službě. Proto byly vybrány dvě krásné dívky, první jménem Nam-mo, druhá Čun-džöng, a kolem nich se shromáždilo na tři sta dalších. Mezi oběma dívkami však došlo k soupeření a jednoho dne dovedla Čun-džöng Nam-mo do svého domu, násilím ji opila, odvěkla k řece a pohřbila ji pod velkým kamenem. Čun-džöng byla potrestána a wönhwa rozpuštěna. Poté začal stát vybírat chlapce pěkného zevnějšku, oblékat je a organizovat pod názvem hwarang. (...)“ (Samguk sagi [sang], 92–94)

Dílo Hwarang segi se k historce vrací v životopise druhého hwaranga Midžinbua. Podle všeho byla Čun-džöng dcerou vysokého úředníka, Nam-mo dcerou samotného krále Pöphunga. Mezi oběma neprobíhalo pouze soupeření o vůdcovství v organizaci, ale také o manžela. Aféra zůstala nějakou dobu utajena a vyšla najevo díky písničce, již šířily děti po hlavním městě. Co se wönhwa týče, Hwarang segi nepovažují rok 576 za rok založení i zániku a mluví o ní v souvislosti s dalšími dívkami dále.²² (Hwarang segi, 187–191).

V organizaci neměl rozhodující slovo král²³, ale královna Čiso, jež rozhodovala o sňatcích na dvoře a zasvěcování princů i vznešených mladíků do sexuálních praktik, či sledovala „poptávku“ po královských společnicích. Krach wönhwa bývá často uváděn jako výstražný příklad ženského soupeření a žárlivosti, tedy jejich hlavních nectností. Původní smysl wönhwa však zůstává utajený: není možné vysvětlit, proč byly dívky organizovány dříve než chlapci a kam měla jejich výchova směřovat.²⁴

Vzhledem k evidentním úpravám obou kronik zde navíc – pouze pro ilustraci selekce materiálu – chceme uvést příběh, který vybočuje z předešlých (i následujících); jedná se o dvorní dámu Mi-sil (asi 2. polovina 6. století: životopisná data jsou odvoditelná jen druhotně a její postava se v dalších kronikách neobjevuje), o níž se v zápisech nedočteme ani řádku, i když v ži-

votopisech se vyskytuje jméno jejího prvního milého Sadahama. Ten je ovšem zkreslen, protože Samguk sagi líčí jako důvod jeho smrti usouzení se kvůli příteli, kdežto Hwarang segi za příčinu označují právě Mi-sil. Proto se odchýlíme od oficiálních i folklorních děl a útržky o Mi-sil poskládáme podle Kim Tä-munovy verze z jednotlivých příběhů.

Mi-sil i její bratr byli zřejmě výjimečně krásní. Dívka je zmíněna poprvé jako femme fatale v příběhu mladíka Sadahama, jemuž se oddala a zaslíbila. Než se však vrátil z bitevního pole, provdali ji za hwaranga Se-džonga a mladík se přes domluvy rodičů i přátel usoužil. Stačil ji ještě jako duch navštívit ve snu „(...) vstoupil do její hrudi a pravil: ‚Přál jsem si, abychom se stali manželi. Jsi těhotná a porodíš syna.‘ Po nějaké době se Mi-sil narodil syn Ha-džong.“ (Hwarang segi, 47–48). Ani Se-džong si manželky příliš neužil: brzy po sňatku ji vybrala královna matka Čiso, aby „posloužila“ následníkovi. „Můj syn (Se-džong) je skvělý, ale pokud se sblíží s korunním princem a povíješ mu syna, staneš se jeho ženou.‘ Mi-sil se velice zaradovala a s korunním princem záhy otěhotněla. Velký král (Činhŭng), který o té záležitosti nevěděl, dal Mi-sil přivést do svého paláce a stala se jeho vedlejší ženou. Se-džonga to rani- lo a dobrovolně odešel do boje.“ (Hwarang segi, 48) Mi-sil pak tajně uspokojovala další muže, včetně svého bratra Mi-sanga. Dosáhla nejen vysokého postavení jako favoritka tří králů, ale zároveň se dočkala věd- ku ze strany ženské části královské rodiny, což mělo vliv na úřady jejího muže, bratra, milenců i synů. Mi-sil, pokud je nám známo, zůstala v korejské historii poměrně ojedinělým zjevem: tato osudová žena králů Činhŭnga, Čindžiho a Činpchjonga (vládli 540–576, 576–579 a 579–632), následníka trůnu, tři vznešených mužů (alespoň o tolika se zmiňují Hwarang segi) i mladšího bratra a dokonce ovlivnila své syny. Zvláště druhý Po-džong nebyl schopný navázat styk s jinou ženou. „(...) nebyla žena, k níž by Po-džong cítil lásku, ale ani taková, která by se stala jeho manželkou.

Jednou se ho Mi-sil zeptala: ‚Jestliže jsi takový, znamená to něco?‘

‚Přeji si zemřít s matkou,‘ odpověděl Po-džong.

Mi-sil se usmála a řekla: ‚Ty nemáš rád ženskou krásu a přeješ si zemřít se mnou. Jaký to má smysl?‘

‚Není lásky, která by byla stejná jako mateřská. Až zemřete, ani já nebudu moci dále žít.‘

Mi-sil mu na to řekla: ‚Je to proto, že není žena, kterou bys miloval, a tak dáváš lásku pouze matce. Vyber si krásnou dívku a žij s ní. Jak jinak se dočkám (tvých)

potomků?‘“ (Hwarang segi, 98) Rozhovor nevedl k ničemu a Mi-sil musela o zasvěcení požádat jednu z palácových dam. „Když potom Mi-sil zemřela, bylo jisté, že ji Po-džong nemůže okamžitě následovat. Cítil to jako provinění, pevně uzavřel vrata a trávil čas o samotě. Mi-sil napsala na sedm set svazků paměti, Po-džong je přenesl do svého domu a uchoval je tam. Také nakreslil Mi-silin portrét v životní velikosti, pověsil jej na zeď a ráno i večer neopomněl (matku) pozdravit a poklonit se jí. (...)“ (Hwarang segi, 100)

Mi-sil je výjimečná i v „prostředí“ Hwarang segi, kde se sice podobné dvorní dámy vyskytují, ale ne tak vlivné a pokud ano, pak pouze krátkodobě.²⁵ V každém případě nemusela být jedinou svého druhu ve staré Koreji: pozdější oficiální historie ovšem takové ženy zavrhovala, a proto se zřejmě těžko dozvíme, zda byly podobné chování i praktiky běžné. Královské favoritky v následujících staletích nepocházely většinou ze vznešených rodů a jejich „klientela“²⁶ nemohla být tak rozsáhlá jako v případě Mi-sil.²⁷

V oficiálních i folklorních vyprávěních najdeme také příběhy o dívkách a ženách, které nejsou historickými postavami, pouze demonstrují pozdější ženské ctnosti. Některé se tradují do dnešní doby, nicméně jsou velmi schematické a bez větší fantazie. Mohou se týkat věrných žen, jak jsme viděli v příběhu o Károovi a To-miho ženě, další jsou o nevěstách, lpících na svém vyvoleném (nejznámější jsou dvojice Päk-un a Tchä-hu, Ka-sil a Söl-lang)²⁸, ale nejraději se věnují oddaným dcerám – ať již slouží matce či otci. Ilustrativní za všechny je vyprávění, které nám nabízí kroniky Samguk jusa a Samguk sagi v malých obměnách. Že se jedná o identickou historiku, lze vyčíst ze jména hwaranga Hjo-džonga: v obou případech je jmenován jako ten, který osud matky a dcery vyřeší. Příběh začíná tím, že Hjo-džongovi druhové hlásí, že viděli v blízké vesnici žebrat mladou dívku.

„Ve východní vesnici blízko kláštera Punhwangsa jsme viděli dívku kolem dvaceti, která objímala svou slepou matku. Zeptali jsme se vesničanů, co se stalo. Ti nám vysvětlili, že dívka je chudá a už léta žebrá od domu k domu, aby matku uživila. Nyní je špatná úroda, a tak nemůže očekávat žádný příjem ze žebroty, proto se prodala do domu bohatého muže. Pracovala tvrdě každý den a za soumraku přinášela domů misku rýže, kterou uvařila pro matku a pro sebe. Spala u matky a za úsvitu odcházela do domu onoho muže pracovat. Tak sloužila několik let.“²⁹

Jednoho dne jí matka řekla:

27 Anonym, *Sósanská triáda*, rané 7. století, království Päkče, kamenný reliéf, výška 280 cm; jedna z neznámějších buddhistických triád, národní památka č. 84, provincie Jižní Čchungčchöngdo, Korejská republika. Uprostřed stojí buddha Amitábha, vlevo Maitréja a vpravo některý z bódhisattvů.

„Byla jsem šťastná, dokud jsme jedly obyčejné jídlo. Nyní jsem znepokojená, protože jako by mi dobré jídlo ničilo žaludek. Můžeš mi vysvětlit, proč to tak je?“

„Dcera jí řekla pravdu, matka se dala do pláče a i dcera naříkala. Stáli jsme a dívali se na tu politováníhodnou scénu, a proto jsme přišli pozdě na hostinu.“

Hwarangovi se matky i dcery zželelo, poslal jim sto mírek obilí a pěkné šaty, ostatní shromáždili na sto pytlů rýže, aby rodině pomohli.

Když se to dozvěděla královna Činsöng, odměnila oddanou dceru dary, dala jí postavit dům a poslala vojáky, aby ho hlídali. Nařídila zbudovat pavilon u vchodu do vesnice, který měl připomínat dívčino vzorové (následováníhodné) chování a oddanost. (Samguk jusa, 572–573)³⁰

V Samguk sagi si dívka – zde pod jménem Či-ün – zasloužila dokonce biografii a její příběh se opakuje i v dalších spisech, zvláště mravoučných.³¹ Dívka se „(...) přestože jí bylo již třicet dva let, nevdala, dnem i nocí sloužila matce. Když nebylo jídlo, šla žebrat, aby ji zabezpečila. Nakonec se prodala do domu bohatého muže za deset pytlů rýže. Ve dne pracovala, večer se vracela k matce.“ Zbytek příběhu je víceméně totožný s předchozím až na závěr: ten oceňuje i čin hwaranga Hjo-džonga, jenž se ožení s dcerou krále Hönganga. Tato poznámka by svědčila pro to, že jde o různé příběhy, nicméně uvedený detail nemá s moralistní podstatou vyprávění příliš společného. (Samguk sagi [ha], 457–458)

Opakem ctnostných žen jsou ženy žárlivé, soupeřivé a ctižádostivé, jejichž prototypem je Kwanna³², reprezentující konkubíny, jež chtějí upoutat královu (či manželovu) pozornost a zbavit se soupeřky.³³

K roku 251 zápisky z království Kogurjō v Samguk sagi poznamenávají: „V létě, ve čtvrtém měsíci, přikázal král zavázat do koženého pytle a hodit do Západního moře ženu (z rodu) Kwanna. Byla neuvěřitelně krásná a její vlasy byly dlouhé devět stop. Panovník ji velice miloval a chtěl ji učinit vedlejší ženou, ale královna z rodu Jōn v obavách, aby neovládla krále, pravila: ‚Slyšela jsem, že v západní zemi Wej hledají dlouhé vlasy a zaplatili by za ně i tisíc zlatých. Naši předkové nepřinášeli Číně tribut a země pak strádala jejími nájezdy. (...) Kdybyste teď vypravil poselstvo a s ním krasavici s dlouhými vlasy, určitě by byla Čína spokojena a neohrožovala nás.‘

Panovník pochopil její úmysly, ale neodpověděl. Když se o tom dozvěděla Kwanna, polekala se, že ji chce královna zabít, a rozhodla se pomluvit ji u krále. ‚Královna mne stále hubuje, říká, že ta holka z vesnice chce být paní a jestli sama neodejdu, budu litovat. Určitě mne chce v panovníkově nepřítomnosti připravit o život.‘³⁴ Co mám dělat?‘

Několik dní poté se král vracel z lovu a ona (Kwanna) mu vyšla vstříc s koženým pytle v ruce a nařika-

la: ‚Královna mě chtěla strčit do pytle a hodit do moře. Prosím vládce, aby mi daroval život a dovolil vrátit se domů.‘ Král pochopil, že lže, a rozhněval se. Zavolal si tu ženu (Kwanna) a zeptal se jí: ‚Chceš do moře?‘ a vydal rozkaz, aby ji utopili.³⁵ (Samguk sagi [sang], 425–426)

Oba posledně uvedené typy ženských postav – jak oddané věrné ženy a dívky, tak nevěrné, nehodné a žárlivé – se staly častými postavami zábavné prózy a nutno říci, že jen s malými obměnami.

Poznámky

¹ Znovu platí to, co jsme poznamenali o vzorových synech. Kromě vyprávění o oddaných dcerách jsou však slavné i dvě další, projevující věrnost manželovi (To-mi a jeho žena, viz výše), respektive snoubenci (Sölsi). Tyto tři jsou také začleněny do Samgang hängsildo.

² Tato schopnost byla zřejmě rozhodující při jejím nástupu na trůn, ale zdůrazňují ji i kompilátoři kronik; možná se tím snaží ospravedlnit tento později nepřipustný sillský zvyk.

³ Pochází z doby jejího dětství.

⁴ Doslova Údolí ženského orgánu.

⁵ Z dalších pramenů, zejména Hwarang segi, víme, že královna vdaná byla, dokonce několikrát; v každém případě rada starších hwabāk několikrát vybrala i muže, jenž ji měl oplodnit, což se však nepodařilo.

⁶ Měl by údajně pocházet ze Suidžōnu, což ovšem vzhledem ke ztrátě sbírky nemůžeme potvrdit.

⁷ Jde o tzv. dětskou píseň tongjo. Viz kapitola 6.7.

⁸ Důvodem vypovězení nebyl podle všeho nezákonný předmanželský styk, ale jeho nerovnoprávnost, jak usuzujeme z dalších vyprávění. Silla netrvala na ženské čistotě a ta nebyla podmínkou pro vstup do manželství, jak vidíme zejména v příbězích z Hwarang segi, ale i dalších, například v Samguk jusa.

⁹ Obsahuje i motiv usmíření princezny s otcem: to se stane pomocí obrovského daru – zlata, jež má Sōdong na svém poli. Viz také výše příběh o Ondalovi.

¹⁰ Kroniky připisují stav země královně, ale už vlády předchozích panovníků nebyly právě klidné. Jisté je, že za jejího panování nabyly vzpoury větších rozměrů.

¹¹ Viz také 6.7. Oficiální kronika uvádí jméno Kō-in mezi velkými literáty, protože je však nespecifikuje, nevíme, zda je míněn on, nebo zda se nejedná o shodu jmen.

¹² Synovci, který byl v době jejího nástupu na trůn nezletilý.

¹³ V příběhu se nemluví o pohlavním styku, který mezi nimi proběhl, ale předpokládáme ho vzhledem k tomu, že se královna Jōn-ua podle kroniky dotkne, dokonce dvakrát. Poprvé se – když jí nabízel maso – řízl do prstu a ona mu jej obvázala, podruhé, při doprovodu do paláce, ho vzala za ruku s tím, že se v noci sama bojí. Poté sice není přímo řečeno, že s ní strávil noc, ale také se výslovně neuvádí, že se vrátil domů.

¹⁴ O levirátu se spekuluje pouze u Kogurja, ale je možné, že se jím řídila i další království; v dostupných pramenech však o něm jiné zmínky nenajdeme.

¹⁵ Žárlivost byla sice hrdelním zločinem už za Ko Čosōn (tedy dávno před zmiňovanou dobou), ale v uvedených pramenech nenajdeme případ jejího potrestání.

¹⁶ To může být dodatečná pasáž; podle všeho se paní U nijak neprovinila proti zákonům země, navíc další sňatky vdov byly po celou dobu Tří království a Sjednocené Sily běžné.

¹⁷ Man-mjōng porodila před sňatkem svému muži dvě děti. Podrobněji viz přílohy.

¹⁸ Jde o rituální prodej snu, jediný zaznamenaný případ svého druhu v kronikách.

¹⁹ Výklad je poněkud absurdní a vzhledem k morálce Silly také nevěrohodný. Jediným možným vysvětlením je Kim Ju-sinův záměr, jenž pak vedl k Čchun-čchuovu odhalení. Podrobněji viz přílohy.

²⁰ O dezinterpretaci příběhu a jeho časových nesrovnalostech viz přílohy.

²¹ K okolnostem sňatku a z toho vyplývajícího Kim Ju-sinova vze-stupu podrobněji v příloze.

²² Podrobněji viz přílohy. Možné je, že se termín wŏnhwa postupem času stal titulem; v díle je vztažen k Mi-sil a její označení jako wŏnhwa jí dává právo „vládnout“ hwarangům. V textu se dozvídáme o konci éry wŏnhwa po 29 letech, ale tuto poznámku nepovažujeme za natolik průkaznou, abychom z ní vyvozovali definitivní konec organizace či titulu.

²³ To se netýkalo pouze wŏnhwa, ale i hwarangů. Král organizaci inicioval, vedly ji však královny či další vlivné ženy. Také viz přílohy.

²⁴ Na jednom – ovšem nikoli dobovém, ale pozdějším – obrázku jsou příslušnice wŏnhwa zobrazeny s meči; ne však s rituálními, ale standardně používanými v té době v Sille jako zbraně. Předpokládáme původně rituální funkci organizace, stejně jako u hwarangů, výchovu v tanci, zpěvu a magických formulích a pěkný zjev spojený s nápadným ošacením (při rituálech). Vylučujeme je jako pouhé královské konkubíny, neboť některé z nich pocházely z králova rodu nebo byly přímo jeho dcerami; pokud pak sdílely jeho lože, neznamená to, že tento fakt přímo souvisí s posláním wŏnhwa. Vojenský výcvik určitého druhu je možný, ale o vzdělání dívek kroniky nemluví. Některé spekulace bychom mohli uvést na základě Hwarang segi (schopnost číst a psát), ale nemusejí platit obecně a po celou dobu existence wŏnhwa, kterou jistě neukončila aféra, zmiňovaná v Samguk sagi.

6.4. Další motivy

Motivy, které chápeme v rámci příběhu jako dílčí a na nichž nestojí celek, jsou poměrně omezené.¹ Kupodivu zřídka je řešení sporů králem, které nacházíme v kronice Samguk sagi pouze jednou: v roce 102, ve 23. roce vlády sillského Pchasa, se dva blíže neidentifikovatelné „státy“ Ŭmdžippŏl a Sildžikkok² obrátily ke králi s prosbou o vyřešení územního sporu. Tomu se zdálo nemožné je rozsoudit, a tak je odkázal na vládcu státu Kŭmgwan (Kaja) Suroa, který byl podle něho kompetentnější vzhledem ke svému vysokému věku.³ Suro skutečně spor vyřešil a podle kroniky pak pro něj Pchasa uspořádal hostinu. (Samguk sagi [sang], 22)

Jediný celistvý příběh dokumentující královu povinnost (a také způsob) řešit spory najdeme ve folkloru; týká se krále Kwanggätchoa a hádky dvou vesnic, jež vyvrcholí únosem místní krásy. Historika neukazuje pouze původ a vyřešení sporu, ale i královu schopnost jednat, trestat a ústí v poučení, což je motiv, který je možné nalézt nejen v dálnovýchodní literatuře.

Kwanggätcho (vládl 391–413), Král rozšiřitel úze-

²⁵ Viz také kapitola 5. a přílohy.

²⁶ Pokud byly královskými konkubínami, nesměly se pod hrozbou trestu smrti stýkat s jinými muži, jak je patrné v pozdější zábavné próze. Ostatně i Mi-sil se obávala, aby se král o jejích milencích nedozvěděl.

²⁷ Nejde jen o Mi-silin vliv na krále a další mocné muže, ale zejména o její funkce, jež zřejmě souvisely s vedením hwarangské instituce; měla tedy faktickou moc. Její rozhodující slovo je patrné v konkrétních případech; soupeřící hwarangové se k ní uchýlovali a ucházeli se o její přízeň. Podrobněji viz přílohy.

²⁸ Na dívčí věrnosti staví mnoho děl zábavné prózy, kde je – stejně jako v uvedených případech – dodržení slibu a jeho naplnění záležitostí dívky.

²⁹ Pasáž by mohla demonstrovat fungování poloostrovního systému: dívka sice musí pracovat pro cizí osobu, ale smí spát doma. Možná ani nešlo o „prodej“, neboť v takovém případě bychom předpokládali alespoň kompenzaci (a tudíž i určité zajištění matky), jak uvádí verze příběhu v Samguk sagi.

³⁰ Čin kontrastuje s obecnou představou Činsŏng jako špatné panovnice a prostopášné, pomstychtivé ženy. Ovšem tak ji líčí oficiální kronika.

³¹ Například v příručce Samgang hängsildo, kde je jmenována mezi třemi modelovými ženami staré doby.

³² Zřejmě nejde o vlastní jméno, ale o vlivný rod. Viz kapitola 3.2.

³³ Žárlivá je ovšem i panující královna.

³⁴ Totéž jsme uváděli v případě královny U, kde jsou však role obrácené.

³⁵ Z příběhu není příliš jasné, jak král lež poznal, a také, proč si zasloužila smrt. Lež nebyla kvalifikována jako zločin, jediné, že by král její jednání posuzoval jako žárlivost nebo čin, jehož cílem je obvinít nevinného, jak již bylo uvedeno výše u Hodonga.

mí, je kogurjöský panovník, jenž dobyl obrovskou část Mandžuska a nevidaným způsobem zemi posílil.⁴ Jeho život je v oficiálních kronikách popsán stručně a soustřeďuje se na státnické činy, nicméně ho vidíme i jako moudrého krále – soudce – v příběhu, pocházejícím ze zapsaného folkloru, Samguk jasa.

„Jednoho dne na podzim vyrazil král z hlavního města, aby zjistil, jak lidé žijí a jak se chovají.⁵ (...) Když míjel další vesnici, u jejího východu spatřil dvě tlupy mladíků, kteří se drželi pod krky a zápasili. (...) Kwanggätcho poslal vojáky, aby boj ukončili. V té chvíli padli mladíci před králem na zem. Kwanggätcho si povolal náčelníka vesnice.“ Ten však na přímou otázku po původu sporu neodpověděl a vypráví mu pouze o soupeření vesnic; jedna loví odjakživa tygry, druhá kance. Stejně je to s obilím: pokud mají jedni dobrou úrodu, druzí pracují do úmoru, aby se jim vyrovnali. *„Když se věci měly takto, lidé z obou vesnic, kdykoli se setkali, chlubil se, jak nejlépe uměl. Uráželi se i v době, když nepříteli právě zemřeli rodiče. (...) Minulé noci se ztratila dívka Pong-hwa, která žije v Ŭldolu. Pong-hwa je nesmírně krásná a dobrého chování, a proto se zvěsti*

o ní donesly až k Ůlgalu: mladíci z Ůldolu i Ůlgalu se snažili získat ji za ženu.“

Obě vesnice dívku hledaly a nakonec usoudily, že ji unesli nepřítelé. Mladíci, kteří o Pong-hwu usilovali, se pohádali a vypukla rvačka, již byl Kwanggätcho svědkem.

„Král povolal svého generála a poručil mu, aby dívku našel. Po chvíli přivedl mladíka malé postavy s křivým obočím, který před ním klesl na kolena. Třásl se po celém těle, ale mlčel. Generál se rozhněval: ‚Lotře! Nebudeš mluvit? Viděl jsem za svůj život mnoho ničemů a lhářů, ale teď stojíš před králem!‘ Po těchto slovech ze sebe mladík vypravil: ‚Králi! Zasluhuji zemřít. Spáchal jsem smrtelný hřích. Pong-hwa si mě nikdy ani nevšimla...‘ “ Nakonec dívku našli v zaječí noře za chlapcovým domem s šátkem okolo úst, se svázanýma rukama i nohama.⁶ Kwanggätchoovi se při pohledu na krásu Pong-hwa zaleskly oči, ale ovládl se a shromáždil obě vesnice, aby jim vysvětlil, že je zapotřebí žít v míru. (Samguk jasa, 240–244)

Daleko častějším je motiv, kdy králové či vojevůdci řeší nájezdy, což samozřejmě souvisí s historickou realitou a z čehož vyplývá i taktika. Na tom, zda zavedené metody dodržují či ne, závisí také úspěch či neúspěch obránců. Pro ilustraci zřejmě osvědčené taktiky uveďme dva případy. První z nich je datován rokem 346 (37. rok vlády sillského Hürhää), kdy se japonští piráti⁷ dostali až k hlavnímu městu. Král chtěl vyvést vojska z města a utkat se s nimi, ale iböľčchan Kang-se pravil: „Nepřítelé přišli zdaleka, proto je těžké jim čelit přímo. Lépe bude počkat, až ochladnou.“ Král souhlasil, přikázal opevnit brány a nevycházet. Když (pirátům) docházely zásoby, rozhodli se ustoupit. Tehdy král přikázal Kang-semu, aby vzal silnou jízdu, pronásledoval je a zahnal.“ (Samguk sagi [sang], 54) Podobná situace nastane při dalším vpádu v roce 393 (Nämul, 38), kdy nepřítel po pět dní obléhá hlavní město. Zdůrazněno je i pronásledování, při němž byla zabita a zajata většina útočníků. Taktika nevšímání si nepřítelů – který překonal dlouhou cestu a míval malé zásoby – se podle všeho osvědčila, protože se s ní setkáváme i dále. Pronásledování však není natolik jednoznačné: výše jsme uvedli dva případy úspěchu, ale zřejmě častější bylo nechat cizí vojska odejít, jak se dozvíme z líčení vpádu za krále Nulčiho z roku 444. Znovu je obléháno Kjöngdžu, znovu uplatněna taktika vyhladování vojska před branami. Poté však následuje králova iniciativa pronásledovat a zničit nepřítel, ale rádcové se odvolávají na vojenské pravidlo: „Nikdy nepronásleduj

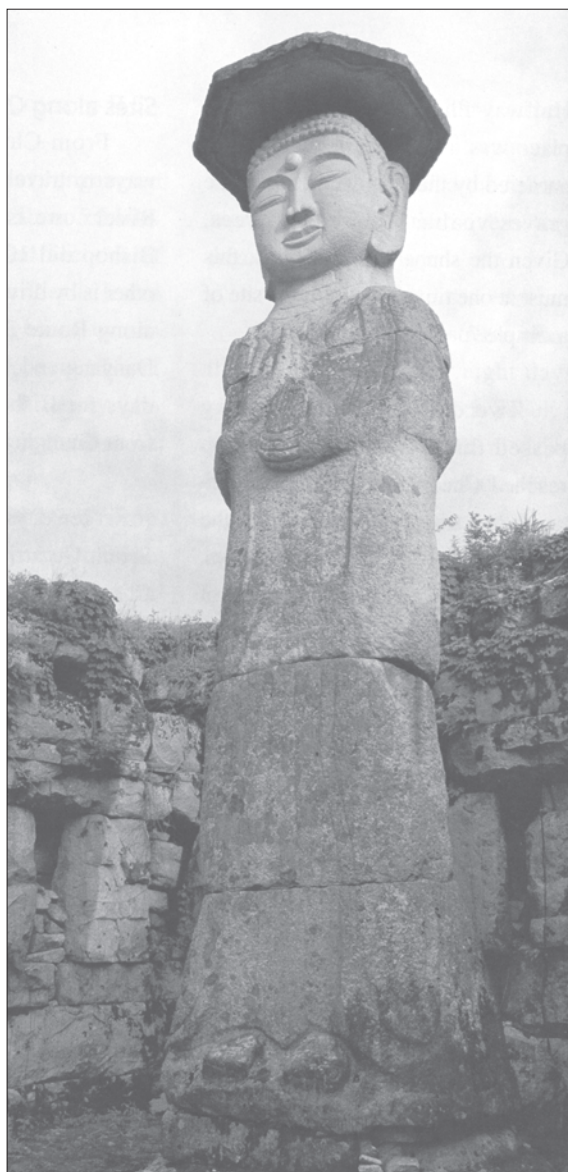
hladové lupiče.“ Král je proto nechal být. Ale poslechnout nechtěl; vzal několik tisíc jezdců a pronásledoval nepřítel. Dostal se do obklíčení a pomohla mu až Nebesa, která spustila na zem hustou mlhu. Teprve tehdy se nepřítel rozhodl odejít, neboť úkaz považoval za varovné znamení. (Samguk sagi [sang], 66) Z uvedených tří případů bývá častější první typ, kdy je vyhladovělý nepřítel pronásledován a pobit, taktika ponechat nájezdníky osudu se používala pouze, pokud se jednalo o obléhání jednotlivých pevností, ať již při cizích vpádech (Číňané, Japonci), tak při samotných střetech mezi korejskými státy. U čínských nájezdů byla pochopitelná, neboť důmyslné rozmístění pevností podél hranic umožňovalo Korejcům zastavit s poměrně malou posádkou obrovský nápor vojsk, kterým postupem času docházely zásoby a právě ty chtěla získat po dobytí pevnosti. Obrana jednotlivých pevností je známa z mnoha hrdinských příběhů, výše jsme uváděli i dva velitele (Pchil-bu, Kim Pchum-sök), jejichž pevnosti padnou po zradě, respektive lsti. Častý je odvetný útok, pokud je porážka příliš bolestná, či se přímo týká smrti příbuzných krále nebo vlivných osobností. Příkladem je odvěta po zničení Tăjasöngu z roku 642, při němž zahynou zeť a dcera Kim Čchun-čchua, která má i zvláštní ojedinělý motiv; Kim Jusin po několika letech vyměňuje zajaté päkčeské vojevůdce za ostatky obou zemřelých, přičemž používá racionálních argumentů: měni živé za mrtvé, živých je přítom osm, mrtvů pouze dva.

Poměrně stereotypní bývá válečná lest (spíše taktický manévr); týká se rozšíření nepravdivé zprávy (posily nebo zásoby nepřijdou, nadsazená je síla útočníků), nebo je do pevnosti nasazen špion, který vyvolá poráženeckou náladu či posádku ukolébá falešnými zprávami. Za lest lze považovat například vyslání Torima do Päkče⁸; mnich získá královu důvěru, učiní vše, aby ho „pacifikoval“; vnutí mu představu vzkvétajícího hlavního města a čeká na vhodný okamžik pro útok. Vyzvědači byli používáni standardně v klasických případech, většinou při svém poslání zahynuli, nebo plnili už předem jasně sebeobětovný úkol – zbavit nepřítel velení, způsobit v jeho řadách zmatek atp. Nutno říci, že pevnost ani město se v dějinách zřejmě nikdy nevzdaly dobrovolně; buď byl útok natolik drtivý, že ho obránci nepřežili, nebo učinili chybu a nechali se vylákat ven. Při větších střetech s čínskými vojsky se Kogurjō bránilo taktikou spálené země v kombinaci s chytrým vyjednáváním, které ovšem nebylo myšleno zcela vážně. Čínská vojska pak

buď odešla vzhledem k přírodním podmínkám sama, nebo byla po částech obklíčena a pobita (viz příběh o Ůl-či Mun-dŏkovi). V některých případech zasahují i Nebesa, která dávají najevo svou přízeň jedné ze stran střetu a učiní další pochod nemožným (přírodní úkazy neodpovídající roční době), nebo nepřítele vyděsí neblahým znamením (meteority, komety, mlha, tma atp.). Lest/lež/úskok se ovšem projevuje i v jiných historikách, například kogurjŏský král nechce dát Wejům svou dceru a lže, že zemřela, lež použije Sŏdong, aby získal princeznu Sŏnhwu. Lest použije dvakrát i zakladatel Kogurja Čumong: poprvé když chce získat koně, vybere si nejlepšího a nechá ho vyhladovět, aby vypadal uboze, podruhé na novém území při střetu s tamním vládcem vyhraje sázku, čí paláce byly starší.⁹ Úskok používá Tcharhä, když si vybere dům, který se mu líbí, a nastrčí falešné důkazy svědčící o tom, že na místě bydlívala jeho rodina.¹⁰ (Samguk jusa, 78–79)

Poměrně často najdeme vzpoury, jež jsou v kronikách pečlivě vyčísleny a je možné je rozdělit na oprávněné a nepřijatelné. Pokud byl král nezpůsobilý vládnout a znamení mu dávala najevo, že jeho chování i jednání nejsou v souladu s mandátem Nebes, bylo legitimní vzpouru vyvolat, přestože vedla ke královraždě nebo směně na trůnu.¹¹ Jestliže však došlo ke vzpouře vyvolané touhou po moci, byla považována za nespravedlivou a na záchranu dobrého panovníka bylo možné použít všech dostupných prostředků. V tomto smyslu je nejznámější vzpoura během panování první sillské královny Sŏndŏk, kdy se proti vládě ženy vzbouřila tradiční aristokracie v čele s Pidadamem (rok 647). Tehdy královnu zachránila nová elita (tj. ti, kteří neměli patřičnou krev, nicméně se těšili její přízni). V tomto případě použil Kim Ju-sin účelové i nápodoby nebeských znamení. Stalo se totiž, že do tábora královniných věrných spadla hvězda, což bylo považováno za neblahé znamení a všichni klesli na duchu. Kim Ju-sin proto vypustil po větru velkého papírového draka, na jehož ocas připevnil hořící slámu, což výsledně působilo jako kometa, vracející se na oblohu. Úkaz vysvětlil tak, že se Nebesa zmýlila a vrátila kometu zpět.¹² Poté už bylo poměrně jednoduché vzbouřenecká vojska porazit.

Pokud byly vzpoury potlačeny – což bylo běžnější – byli jejich vůdci i s rodinami popraveni, v případě opačném pak došlo ke královraždě. Královražda byla samozřejmě krajním prostředkem pro znovunastolení harmonie mezi Zemí a Nebesy, nicméně případů, kdy byl odstraněn špatný vládce, je méně než těch, při

28 Anonym, *Buddha Maitréja*, 10. století, pozdní Sjednocená Silla, Klášter Mirŭksa, národní památka č. 96, dnešní provincie Čchungčongdo, Korejská republika.

Podle pověsti byla socha vztyčena na přání prince Maüiho, který se po pádu Sjednocené Silly toulal a zavítal i do zmíněného chrámu. Maitréja hledí směrem k severu, což je u korejských buddhistických soch nezvyklé. Údajně je to proto, že se dívá ke klášteru Tŏkčusa, ve kterém pobývala Maüiho sestra, princezna Tŏkčŭ.

nichž došlo pouze ke střetu zájmů. První jsme uváděli u ilustrativně záporných panovníků, druhý například u Jŏn Käsomuna. Podobný čin byl natolik závažný, že jej nebylo možné pominout, jak se dozvíme dále.¹³ Podotkneme pouze, že v posledním století existence Sjednocené Silly byla královražda už poměrně stálým jevem a ani kompilátor kroniky Samguk sagi si jí příliš nevšímá, neboť považuje sillské vládce za zkažené.

Logické a závažné, jak již jsme dříve demonstrovali, bylo nástupnictví na trůnu: problém však nastal, pokud král neměl potomka, z čehož vyplývá další motiv – milostné epizody vedoucí k narození levobočka a reakce panující královny. Není sice jisté, zda byli skutečně upřednostňováni synové ze zákonného sňatku¹⁴, nicméně pokud si král přivedl konkubínu, její syn byl v případě královniny neplodnosti následníkem vyhlášen. Tento motiv jsme uváděli v příběhu o královně U, která těhotnou milenkou svého muže pronásledovala a dokonce ji poručila zabít. Dítě, jež se narodilo z králova milostného dobrodružství s dívkou neurozené krve, bylo natolik skvělé, že nastoupilo na trůn po svém otci a jmenovali jsme je dokonce mezi příkladnými králi.¹⁵ Další milostná vzplanutí krále nemusela pramenit z potřeby dát zemi nástupce (Sodži, Čindži).¹⁶ Sodži dostal dívku Pjök-hwa darem od jejího otce, Čindžiho vášeň byla naplněna až posmrtně a jeho potomek Pi-hjōng měl pak nadpřirozené schopnosti a komunikoval s duchy. Kromě Tongčchōna, tedy prvního případu, se milostné aféry obešly bez sporů o následnictví.¹⁷ Pro ilustraci ještě dodejme, že milostné vzplanutí způsobilo smrt krále Hjegonga (Hjegong, 15). Podivných a osudových setkání panovníka s dívkou najdeme v kronikách relativně málo, a pokud se má dotýkat stát královnou nebo následníkovou ženou, musí být jasné, že jde o záměr Nebes.

Posledním výraznějším motivem je ženská žárlivost, kterou vidíme například v příběhu královny U, řevnivost mezi dvěma ženami kogurjōského Juriho¹⁸ vyvolá odchod jedné z nich, a posledním typem je příběh o klasickém soupeření mezi manželkou a konkubínou (královna a Kwanna), kdy se nejprve královna snaží soupeřky zbavit, ale konkubína reaguje nepřiměřeně svému postavení, navíc lže, což vede panovníka k rozkazu utopit ji v pytli.¹⁹

Tolik nejčastější motivy z kronik: nechceme tím tvrdit, že by byl tento výčet konečný a vyčerpávající; konstatujeme, že jde pouze o základní a funkční moti-

vy a také ty, jež nebyly ústřední zápletkou samostatné historiky. Některé další kvalifikujeme jako pomocné prvky při rozvíjení děje (kapitoly 6. 5 – 6. 8), kde se soustřeďujeme na pomocné postavy a dary, nebeská znamení a věštby, sny, básně, písně a alegorické příběhy.

Poznámky

¹ Zde nebudeme opakovat již uvedené v předchozí části; pokud ano, pak pouze ve výčtu.

² Podle všeho se Sillou sousedící; vzhledem k časovému vymezení může jít o území spravované kmenovými náčelníky.

³ Pokud počítáme jeho věk od zázračného narození, v popisované době mu muselo být 144 let.

⁴ Viz 3.1.

⁵ „Inspekce“ jsou znamením, že se panovník zabývá starostmi obyčejných lidí nejen v dobách živelných pohrom.

⁶ Z příběhu nelze usuzovat na zvyklost unášet neprovdané dívky a ani na důsledky takového činu, přestože je v podtextu naznačeno, že dívka se může provdat i mimo své společenství, a tudíž bychom předpokládali – také vzhledem k její kráse – výkupné nebo i souboj. Její postava však pouze ilustruje vyvrcholení sporu obou vesnic a král sice odstraňuje jeho příčinu, nicméně nejdůležitější je jeho promluva o vzájemné snášenlivosti.

⁷ Nájezdy pirátů bývaly poměrně časté a trpěla jimi právě Silla, neboť ležela na východě, tedy nejbližší k japonským ostrovům. Navíc Silla, na rozdíl od Päkče, neměla dobré styky s Japonskem (tehdy v širokém smyslu slova), a proto si ani nemohla „stěžovat“. Tzv. waguové byli různorodí a nemuseli být ani Japonci.

⁸ Viz výše 6.3.2.

⁹ Připomeňme, že nasadí do dřeva nově postavených paláců červotoče.

¹⁰ Některé vypadají poměrně nefér, nicméně z pohledu moderního člověka. Kdyby se zdály tyto postupy neetické kompilátorům kronik, určitě by je komentovali, což nečiní: vypadá to, že jsou považovány spíše za výraz inteligence, než podvodu.

¹¹ Viz také kapitola 6.9. Komentáře.

¹² Protože byl pověřivý, vykonal ihned oběti Nebesům, aby si je naklonil.

¹³ V kapitole 6.9.

¹⁴ Vzhledem k úpravám kronik není možné učinit jednoznačný závěr; nicméně konstatujeme, že všichni mužští potomci krále měli právo na trůn, zvláště pokud byli výjimeční. Viz také 3.2.

¹⁵ Jedná se o kogurjōského Tongčchōna. Tento případ může být ojedinelý, protože král neměl jiné potomky.

¹⁶ Synové z těchto svazků se také vládci nestali.

¹⁷ I těch je v kronikách poměrně málo, alespoň přímých střetů.

¹⁸ Juri si po smrti první manželky vzal dvě ženy a obě byly považovány za královny. Tato možnost se v kronikách dále nevyskytuje.

¹⁹ Alespoň tak si králův rozkaz lze vysvětlit. Viz také komentář k příběhu.

6.5. Pomocné postavy (Nebesa, poslové z Nebes, učitelé, kouzelné nebo zvláštní dary)

6.5.1. Nebesa

Nebesa v análech a neoficiálních příbězích vstupují do děje výjimečně tak, že by byla výslovně jmenována; většinou jednájí prostřednictvím znamení, snu nebo prostředníků. Jediným přímým je zásah Nebes¹ v případě krále Sansanga, kterému napovědí, že se jeho dlouho očekávaný potomek se narodí z vedlejší ženy.²

Poznámky

¹ Uvádíme zde z důvodu, že v textu se skutečně vyskytuje slovo Nebesa.

² Viz dále.

6.5.2. Poslové z Nebes

Posly mohou být – jak je patrné hlavně v mýtech – nejrůznější zvířata: bílý kůň u Pak Hjökköseho, kohout při narození Kim Al-čiho atp. Mají upozornit, že Nebesa sesílají na Zem hrdinu. Poslem bývá i víla nebo božstvo (Kim Ju-sinův varovný sen v horách), také Dračí král (zprostředkovává dary nebo požadavky; dává doporučení, požaduje obětiny, stavbu chrámu zasvěceného přímo jemu). Posly Nebesa vysílají při záchraně krále nebo hrdiny: v těchto případech zalarmují nejrůznější zvířata, která mluví lidským hlasem, přinášejí dopis, zjeví se ve snu, staví mosty atp. Někdy je jich v jednom příběhu několik; nejvíce poslů zřetelně nebeského původu najdeme v příběhu o Sodžim (viz výše), kde mají zabránit jeho smrti (havran, myš, prasata, starý muž).

6.5.3. Učitelé

V pozdější zábavné próze jde o výraznou postavu¹, v nejstarších příbězích ho lze znovu zaměnit za Nebesa; jeho úkolem je hrdinu podnítit či provést iniciací. K takové situaci dochází v některých historkách o hwaranzích (například u Kim Ju-sina, Kō Čchil-bua ad.), kdy blíže nespecifikovaný starý muž dané osobě vysvětlí její poslání, jež je někdy neslučitelné s původním přáním. Stejnou funkci zastává buddhistický mnich (posílá do boje, tvrdí, že je zapotřebí válečníků, radí při nástupnictví, vyskytuje se při pacifikaci neblahých znamení).

V každém případě lze říci, že poslové a učitelé mají v nejstarších příbězích totožnou úlohu a za jejich konáním stojí Nebesa. Rozrůznění funkcí a vztah k určitému motivu, v němž podle situace zasahuje konkrétní božstvo, posel nebo učitel, je data pozdějšího a souvisí s unifikací úzů zábavné prózy (zřejmě i s ustálením ideologie).

Poznámky

¹ Učitele je sice možné druhotně spojovat s Nebesy, ale ne vždy. Většinou je prezentován jako postava, připravující hrdinu konkrétně na budoucí zkoušky (buddhistický či taoistický mnich).

6.5.4. Dary králům, dary státu, ochranné dary

Dary králům bývají několikerého druhu a mezi „zvláštní“ nepočítáme tributární od sousedních vládců nebo pozornosti panovníků nejrůznějších čínských států. Ty jsou většinou standardní (za mimořádné považujeme osobní dary králům – meč, kůň, obrazy, svaté knihy¹), a proto se soustředíme na poměrně stabilní výčet darů poddaných králi.

První a základní je rýže – ovšem pokud byl rok natolik úrodný, že je možné se jí pochlubit. Tento jev dokládá i původní královu funkci vrchního šamana, obětujícího osobně po sklizni Nebesům. Panovníci v kronikách dostávají vše, co je považováno za mimořádné a neobvyklé: nejčastěji zvířata nezvyklé barvy (bílá, červená) nebo nějakým způsobem odlišná od běžného druhu (více rohů, nestandardní délka ocasu, tvar křídel, počet noh, hlav atp.). Pokud bychom se pokusili o jejich výčet podle četnosti výskytu, převažují ptáci bílé² barvy (bílý sokol, bílý bažant, bílá vrána, bílá straka, ale i bílý kůň), v menším počtu případů zvířata rudá (rudá vrána, rudý leopard, kožich z rudé lišky). Z „postižených“ nebo neobvyklých kroniky zaznamenávají dlouhoocasé bažanty, přičemž jednou jsou specifikováni jako „(...) s ocasem o 5 čchök“, najdeme však také tygra bez ocasu a naopak rudého leoparda s ocasem o 9 čchök, třírohého jelena, svítící velrybí oko, ptáka s chlupatými nohama a peřím, na kterém byly patrné kresby.

„Věcné“ dary bývají buď kouzelné – tedy původem z Nebes (kouzelný pás, flétna tisíců deset tisíc vln, kouzelný kotlík), které lze považovat za ochranné – zaznamenány jsou však i zřejmé vynálezy, katapult a samostříl, také hudební nástroje: citory kōmungo a kajagūm.

Poznámky

¹ Meč a kůň jako pozdější kouzelné dary bývají v kronikách ještě bezpříznakové, knihy signalizují příchod náboženských a myšlenkových proudů (buddhismus, taoismus), popřípadě rozšíření vzdělanosti (konfuciánské, buddhistické). Zatímco meč, kůň a další může král dostat od sousedů domácích i zahraničních, v případě knih jde vždy o dar čínského poselstva, ať vyžádaný či nevyžádaný.

² Výklad barev v kapitole 6.8.

6.6. Pomocné motivy (sen, věštba, zásah Nebes nebo nadpřirozených sil)

6.6.1. Sen

Sen jako silný příznakový a také spojovací prostředek určitých dějových pasáží¹ se objevuje až ve středověké literatuře. V kronikách najdeme mnoho poukazů na sny, ale nebývají tak časté a provázané s dějem, jako v případech pozdější prózy; nemají zřetelně pomocnou funkci ani nejsou prostředkem posouvajícím děj v určitém okamžiku kupředu. Tento typ snu najdeme pouze u známých buddhistických mnichů² s funkcí iniciační. Sen se proto vyskytuje spíše účelově³, a to zhruba v následujících kategoriích:

- (1) Sen ohlašující narození potomka (respektive přerození) jsme zmiňovali u Kim Ju-sina: uvedený sen má už prvky pozdějšího zázračného početí i narození; podobný má bezdětný král Sansang, jemuž je svěřeno, že mu jeho vedlejší žena porodí syna (viz příběh o paní U). Takový sen je signálem a v každém případě se vyplní.
- (2) Sen jako prostředek pro záchranu hrdiny vidíme v několika případech: opět nejznámější je záchranný sen Kim Ju-sinův, v němž se mu zjeví tři nebeské víly, varující ho před jeho průvodcem Päk-sökem.
- (3) Sen jako iniciační se objevuje v hrdinských příbězích, v nichž se hrdina (ve snu nebo polospánku způsobeném půstem) setká s učitelem či jinou pomocnou postavou, jež mu sdělí účel jeho pobytu na Zemi, popřípadě ho nasměruje, nebo mu pomůže při plnění zdánlivě nespílitelného úkolu.
- (4) Sen nepřirozený: takové je nezadržitelné močení Kim Ju-sinovy sestry Po-hüi, která jej raději prodá mladší sestře; konečným (a správným)⁴ výkladem snu je početné potomstvo, jež zplodí s budoucím králem Mujölem.
- (5) Sen jako předpověď (většinou negativní) je zřetel-

ný u krále Podžanga, jenž dal setnout hlavu věštki: ten mu ve snu pomstychtivě ukazuje své převtělení v Kim Ju-sina; sen má i budoucí král Wönsöng, který však věstec chybně vysvětlí jako varovný (výsledně jde o znamení, že se stane nejvyšším mužem v zemi).

- (6) Sen státotvorný se objevuje pouze jednou, a to v mýtu o založení Východního Puja: ministru Aranbulovi ve snu Nebesa naznačí, že má král přesídlit na východ. Za druhotně státotvorné lze označit i sny o hrdinech, ovšem pouze u výjimečných osob.

O snech stará vyprávění nepochybně, občas sice následuje pokus o jejich výklad (předpokládáme ho v každém případě, ale málokdy je uveden), ale většinou jsou poměrně jasné a příjemce nebývá na rozpacích, co se týče jejich významu. Chybné traktování snu najdeme v příběhu o Kjöng-sinovi, kterému věstec předpovídá uvěznění, druhá verze ho vysvětluje jako nástup na trůn. Výklad snů nacházíme často v neoficiálních Samguk jusa, a to například u staveb známých chrámů a dalších buddhistických památek, závazné jsou iniciační sny budoucích mnichů. V žádném případě není možné sen odmítnout či bagatelizovat; pokud to postava učiní, jde o součást její záporné charakteristiky.

Poznámky

¹ Sny se vyskytují před narozením (početím) hrdiny, také v okamžicích krizových. Někdy ale fungují jako oslí můstek pro to, aby děj mohl pokračovat.

² Stejně jako u básní (viz dále) se jimi nebudeme zabývat.

³ Uvedené sny jsou v hrubých obrysech předchůdci snů ze zábavné prózy, ale jejich spektrum je širší a méně ustálené.

⁴ Po-hüi se podle všeho obávala násilného styku s mužem, jak to vysvětluje M. I. Nikitina (ústní informace).

29 Anonym, *Pagoda středu*, 8. století, království Sjednocená Silla, národní kulturní památka č. 6, provincie Čchungčhōngdo, Korejská republika.

Pagoda vznikla na popud krále Wōnsōnga (vládl 785–798) po potlačení povstání zbytků kogurjōských patriotů a podle legendy symbolizuje tehdejší střed sjednocené země. Jedná se nejvyšší pagodu z doby Sjednocené Sily.

6.6.2. Věštba

Jak jsme předeslali, v případě snů či nevysvětlitelných jevů bývají povoláni astrologové nebo věštcí; ti podivný úkaz (sen) vyloží a pak záleží pouze na reakci panovníka¹, zda zprávu Nebes vezme na vědomí či ne. Špatný vládce se projeví právě tím, že signály ignoruje; tehdy může dojít k jeho svržení či k použití symbolů jako atributu nesprávného chování vedoucího ke ztrátě nebeského mandátu. V dějinách najdeme více případů, kdy král neuposlechne, což lze dokumentovat na dvou příbězích nespravedlivě odsouzených věstců: první předchází pádu státu Kogurjō, respektive zrození jeho pokořitele, druhý bezprostředně souvisí se zánikem Päkče. V příběhu o věstci Čchu-namovi je situace uvedena motivem řeky, která teče obráceným směrem a má symbolizovat „nenáležitý a nepříroze- ný stav v královské ložnici“. Čchu-nam je popraven a přivolá na zemi pomstu tím, že se převtělí ve váleč- níka, jenž způsobí pád Kogurja. Slavná věštba týkající se pádu Päkče² pouze korunuje opakovaná varovná znamení, jež si uvedeme v další podkapitole podrobněji. Král je však ignoruje, dokud se nedozví, že „(...) do paláce přiletěl duch a hlasitě zakřičel: ‚Päkče zahyne! Päkče zahyne!‘ a zmizel pod zemí. Král byl udiven a poručil lidem kopat. V hloubce asi jedné stopy objevili želvu, na jejímž krunýři bylo napsáno: ‚Päkče je jako Měsíc v úplňku, Silla jako nov.‘ (...) Vládce se zeptal věstce, a ten odpověděl: ‚Měsíc v úplňku znamená, že musí ubývat, nový Měsíc postupně přibývá a zvětšuje se.‘ Král se rozhněval a zabil ho. Kdosi pak řekl: ‚Být jako Měsíc v úplňku znamená rozkvět, jako nov – slabost.‘“ (Samguk sagi [sang], 655–658) Toto nejznámější varování Nebes poukazuje na neschopnost krále reagovat na znamení a ignorování výkladu vysvětluje, alespoň podle kronik, i nutnost zániku království.

Jediným vládcem, který byl schopen předpovídat, byla žena – královna Söndök (vládla 632–647). Z jejích tří legendárních předpovědí/výkladů je státu nejprospěšnější odhalení vpádu nepřátelských vojsk, které je rozpoznatelné díky narušení jin-jangové rovnováhy a týká se kvákání žab v nezvyklém ročním období.³ Královna nejenže tuto zprávu dešifruje, ale pak ji i objasní:

„Žena je jin, její barvou je bílá a bílá je barvou západu. A Jögüngok leží na západě. Proto jsem věděla, že se tam ukrýval nepřítel. Pokud mužský orgán vstoupí do ženského, zemře. Päkčeská vojska se skryla v Jögüngoku (Údolí ženského orgánu), tudíž bylo jednoduché je polapit.“ (Samguk jusa, 126–127)

Věštby bývají časté, ale zřetelný rozdíl, co se týče následků pro stát, vidíme mezi jejich vyslyšením a ignorováním, na což jsme poukazovali u dvou popravených věstců. Králové samozřejmě pro výklady používali nejruznějších osob (astrologů, věstců, zařikávačů, šamanů aj.), většinou ke každodenním účelům. Připomeňme znovu úlohu věstců při posuzování, popřípadě pacifikaci nebeských znamení a jejich účast při podivných narozeních (Kung-je, Kang-su).

Poznámky

¹ Málodky se vyskytuje u jiných postav.

² Byla již uvedena výše v souvislosti s králem Ůidžou.

³ V plném znění viz kapitola 6.3.6.

6.6.3. Znamení Nebes

Soulad Nebes a Podnebesí byl považován za základní předpoklad dobré vlády, jak jsme uváděli v hodnocení krále Hönganga, který vládne tak, že „(...) jin a jang jsou v rovnováze, vítr a déšť blahodárné, úroda velká.“ (Samguk sagi [sang], 316) Úlohou králů bylo tento stav zajistit. Jak již jsme několikrát zdůraznili, původní funkce panovníka nese zřetelné rysy nejvyššího šamana, kterou lze demonstrovat ještě ve 2. a 3. století (magické schopnosti jsou součástí popisů Namhää a Pörhjuu). Později se omezila na oběti na oltáři zakladatelů státu¹ (tedy těch, kteří byli sesláni Nebesy) a zásahy v dobách pro obyvatelstvo těžkých. Jiní, například král Kjöngmun, se pokoušejí nastolit harmonický stav ve smyslu „jak má být“ pomocí rituálních básní hjangga, jak jsme zmiňovali v příběhu s básní Anminga, jejímž tvůrcem je učitel, postava plnicí Nebesy určené poslání. Soulad s Nebesy a harmonii ve státě zajišťuje panovník prostřednictvím další osoby, respektive osob, tedy rádců, šamanů, hadačů a věstců. Ovšem až krizová situace krále prověří a poukáže na jeho schopnosti.

Kroniky zaznamenávají nejruznější znamení Nebes, někdy jde o jevy „běžné“, jindy vážnější, některé jsou skutečně varovné. Pokud se však neděje nic „zvláštního“, kroniky si všímají pouze abnormálních jevů, jež lze klasifikovat v následujícím pořadí podle vážnosti:²

- (1) Neodpovídající roční době (nevysvětlitelné).
- (2) Znamení kosmická – komety, sluneční zatmění, dvě nebo dokonce tři Slunce na obloze, neobvyklé postavení hvězd, meteority, zemětřesení.

- (3) Konstatování typu nebyl déšť, nebyl led jsou běžná – pokud má být sněhu mnoho, pak ho musí být alespoň 3 čchök (metr). Znamením, jež uvaluje zkoušky na lidi a ukazuje (ale také nemusí) na správnost vlády, bývají záplavy, sucha, kroupy, mlha, sarančata, epidemie, nebo jmenované jevy v neobvyklé podobě.
- (4) Kumulace neblahých znamení v takové míře, že je záměr Nebes jasný. Tato situace bývá spojena s barvami – rudou a černou (voda, mraky, déšť), abnormálními narozeními (dětmi s několika hlavami, těly či jinými poškozeními, totéž platí pro zvířecí mláďata), nebo zjevením zvířat v hlavním městě (tygr, liška, drak).
- (5) Pokud se dějí katastrofy v blízkosti paláce (požár, poškození brány), jde o jistou pohromu: v době po přijetí buddhismu bývají spjaty i s neobvyklými jevy v nejznámějších kláštrech či na jiných svatých místech. Krizová situace není nikdy osamocená, musí se několik let po sobě opakovat, někdy naznačuje blížící se smrt panovníka.
- (6) Stav, kdy lidé prodávají děti nebo se jedí navzájem, je pro každého krále jasná zpráva Nebes. Pak záleží pouze na něm, jak se zachová a zda neodstoupí.
- (7) Zjevení podivných lidí s předpovědí bývá výhradně spojeno s pádem království: jedná se nikoli o věstce, ale o záhadné postavy, které se zničehonic objeví a zmizí.

U první kategorie jde o relativně běžné přírodní úkazy: v zimě není led, na jaře či v létě neprší, suchem praská země, v zimě hřmí nebo padají kroupy. Tyto jevy jsou v kronikách pouhým bezpříznakovým konstatováním, pokud nepokračují v dalších letech.

Znamení kosmická jsou také pečlivě vypočítávána, nejčastějšími bývají meteority a komety (kumulace 7 komet, kometa s krátkým nebo naopak dlouhým ocasem), zatmění Slunce (3 dny tma), bílá duha, Měsíc zacloněn jiným tělesem, Měsíc krvavý, dvě Slunce (tři Slunce, Slunce s pěti kruhy). Tyto úkazy je zapotřebí pacifikovat, k čemuž slouží oběti nebo zařikávání (viz dále), přičemž způsob zahánění je rozličný, od vyloženě šamanských obřadů přes buddhistické nebo obětiny na oltáři předků. V případě nevysvětlitelných jevů bývají – kromě sillské elity příslušníků organizace hwarang, která měla mimo jiné rituální funkci – povolání věstců; ti podivný úkaz vyloží a navrhnou řešení. Podle toho, zda je panovník poslechne nebo ne, je také poukázáno na to, zda se snaží zachovat v souladu s přáním Nebes.

Znamení, uvalující zkoušky na lidi, předpokládá adekvátní reakci panovníka, který musí postiženým pomoci. Tyto zdánlivě obvyklé jevy jsou mnohdy ozvláštněny; pokud se jedná o déšť neobvyklý, prší déšť s rybkami, déšť hliněný, krvavý, padá hmyz tří barev – bílý, červený a černý, padá železo, při suchu praská země nebo dostane rudou barvu, uschne posvátný strom, kroupy se vyskytují o velikosti slepičího vejce. I tuto situaci je možné zvládnout a nepoukazuje ještě na nesprávnou vládu, v některých případech však může znamenat smrt významné osoby (nikoli panovníka) nebo vpád cizích vojsk středního rozsahu.

Kumulace znamení je skutečně vážný problém. Pokud král vládne v souladu s mandátem Nebes, pak učiní opatření vedoucí k nápravě vlády, také je možné přemístit hlavní město. V každém případě je třeba očekávat neblahou událost, většinou větší vpád cizích vojsk nebo – častěji – panovníkovu smrt. Zatímco narození více než tři dětí či zvířat je znamení příznivé a rodiče či majitelé bývají odměňováni, narození nebo zjevení poškozených mláďat – lidských i zvířecích – věští katastrofu. Za vyloženě neblahý je také považován útěk zvířete určeného k oběti.

Znamení v hlavním městě, zejména v blízkosti paláce, měla několik podob a znamenala většinou zánik království: šlo buď o zjevení podivných zvířat nebo úkazů s nimi spojených (vrabec vysedí velké vejce, králův kůň naříká, do hlavního města přiběhne více či méně lišek, vlků, psů, pes nebo liška po tři dny vyjí, přiletí hejno sarančat a za nimi stádo vlků, černé a červené žáby se poperou, leopard sežere ocas tygrovi), také však o zničení části paláce (požár, zřícení brány, střešního trámu, mohou se znenadání rozezvucet bubny, rohy, je slyšet ďábelský buben). Častá je srážka dvou pagod v chrámu Mangdöksa, najdeme i úkaz, kdy hliněné soše v chrámu Sačchönwangsa vypadnou z rukou luk a šípy, nástěnný reliéf se rozštěká.

Ještě jasnější je zjevení podivných lidí: vyskytuje se člověk s křídly, lidé pronášející předpovědi o zániku země, žehrající ženy; ženy se mění v muže nebo v lišku, mrtvý ožije.

Pro ilustraci uvedme malou ukázkou kumulace varovných znamení, jež předchází zániku státu Päkče: „655 (Üidža, 15): v létě vběhl ryšavý kůň do chrámu Ohamsa na hoře Pugaksan, ržál, obcházel obrazy Buddhy a za několik dní zdechl.

657 (Üidža, 17): V létě, ve čtvrtém měsíci, bylo velké sucho, země zrudla.

659 (Üidža, 19): Na jaře, ve druhém měsíci, vběhlo

do paláce stádo lišek a jedna bílá liška se usadila na stole nejvyššího ministra.

V létě, ve čtvrtém měsíci, se u paláce následníka pářil malý vrabec se slepicí. (...) V pátém měsíci vyskočila z řeky Sabiha na jihozápad od hlavního města ryba o délce 3 čany a zdechla.

Na podzim, v osmém měsíci, v Sängčchöngdžinu připlavila voda ke břehu tělo ženy o délce 18 čchök. V devátém měsíci jasan v palácovém komplexu sténal jako člověk a v noci duchové kvíleli na jižní cestě směrem k paláci.

660 (Üidža, 20): Na jaře, ve druhém měsíci, voda ve studni hlavního města dostala krvavou barvu. Na pobřeží Západního moře vyskákalo a zahynulo mnoho ryb, lidé je jedli, ale nemohli sníst. Voda v řece Sabiha zkravavěla.

V létě, ve čtvrtém měsíci, vyšplhalo několik desítek tisíc žab na vrcholky stromů. Obyvatelé hlavního města se bezdůvodně rozběhli, jako by je někdo honil. Více než stovka jich padla na zem a zemřela, ztráty na majetku byly nevyčíslitelné.

V pátém měsíci zničehonic přišla bouře, blesk udeřil do pagod dvou chrámů Čchönwangsa a Tojangsa a také do hlavního chrámu Päksöksa. Na nebi od východu na západ se hromadily černé mraky ve tvaru draků.

V šestém měsíci se mnichům v chrámu Wanghüngsa zdálo, že korábový stožár, plující po velké řece, pronikl do vrat chrámu. Pes, podobný divokému jelenu, se přihnal od západu na břeh Sabiha a tam vyl směrem ke královskému paláci. Najednou zmizel neznámo kam. Smečky psů v hlavním městě se scházely na cestách, štekaly a vylly, ale po nějaké době se ztratily.

Do paláce přiletěl duch a hlasitě zakřičel: „Päkče zahyne! Päkče zahyne!“ a zmizel pod zemí. Král byl udiven a poručil lidem kopat pod zemí. V hloubce asi jedné stopy objevili želvu na jejímž krunýři bylo napsáno: „Päkče je jako Měsíc v úplňku, Silla jako nov.“ (Samguk sagi [sang], 655–658) Následuje věštba a zánik státu.

Znamení všeho druhu mohou být i příznivá nebo pomocná: vyloženě kladných kroniky nezaznamenávají příliš, jde většinou o fialový nebo bílý obláček, zjevení podivných, barevných ptáků (fénixů?), člověka s křídly, úlovek bílých zvířat. Přírodní úkazy, jež pomohou zachránit zemi, bývají ty nejobvyklejší: hustá mlha, zatmění Slunce, meteority atp. Kroniky zaznamenávají také několik případů, kdy vojevůdci využili pověrčivosti nepřítele a neblahý přírodní úkaz zinscenovali (viz výše).

Znamení provázela korejské krále, včetně prevence a hodnocení jejich vlády – ještě k úsvitu modernismu. Některá z nich byla významově poněkud modifikována, jiná rozpracována, nicméně jejich podstata, tedy poukázání na správnost či nesprávnost panování, zůstala nezměněná. Králové se proto snažili s Nebesy vycházet a s postupující ideologizací společnosti konfucianismem je nebrali na lehkou váhu už proto, že jejich jednání a chování bylo zaznamenáváno daleko pečlivěji než ve staré době.

Poznámky

¹ K těm se každý král přihlásil obětí na počátku vlády, pak vykonával rituály každoroční nebo nutné v případě ohrožení země.

² U mnohých nelze říci, že musejí být nutné neblahé, mohou znamenat pouze upozornění na blížící se nebezpečí, nebo jsou zkouškou pro vládce.

6.7. Doprovodné prvky příběhů (hudba, báseň, alegorie)

6.7.1. Hudba

Hudba byla v nejstarších dobách považována společně s tancem a zpěvem za součást rituálů; přesto (nebo možná proto) se jako prostředek pro rozvoj děje v textech kronik ještě téměř nevyskytuje¹; konkrétně zmíněna je pouze několikrát v souvislosti s hudebními nástroji a jejich uvedením do Silly. Jedinkrát, v pátém roce panování Hönganga (roku 879), se ve státě zjeví kouzelní (zřejmě nebeští) hudebníci (Samguk sagi [sang], 315).² V podtextu takových sdělení je patrná propojenost hudby s náboženskými představami a rituály, nástroje jsou nebeskými dary, slouží pro pacifi-

kaci neblahých úkazů³, i když čistě hudební produkce se objevuje pouze v případě dvou konkrétních nástrojů – citer kömungö a kajagüm⁴, jejichž vznik a legendy o nich jsou zaznamenány v oddíle čapči kroniky Samguk sagi.⁵ Hudební složku však předpokládáme u každé básně, neboť báseň a hudba patří neodmyslitelně k sobě.

Poznámky

¹ Na rozdíl od pozdější prózy, kde mívá funkci komunikační.

² Tyto postavy slovy kroniky zpívají a tančí; důležitý je i jejich počet – čtyři – což odpovídá představám o světových stranách, a také

30 *Dvorní dámy s králem*, novodobá ilustrace podle dochovaných maleb ze starověkých korejských hrobek. Pramen: *Čosön rjōksa sōrhwadžip* (Korejské historické příběhy). Pchjōngjang 1960, str. 177.

vzhled: vypadají „strašlivě“. Lidé je považují za duchy (vládce) moří a hor.

³ O tom viz dále.

⁴ Viz kapitola 6.3.4.

⁵ Vzhledem k rituální povaze hudby jsou i tyto části spjaty s tancem, respektive zpěvem.

6.7.2. Básně-písně¹

Také tvorbu básní jako zábavy v kronikách najdeme pouze jednou (Hōngang, 9), tj. roku 883, kdy každý z úředníků, kteří krále doprovázejí, složí při slavnosti u příležitosti jarních svátků báseň² (Samguk sagi (sang), 317). Jedinkrát je zmíněna básnická sbírka za vlády královny Činsōng, která poručila v roce 888 vytvořit soubor existujících hjangga pod názvem *Samtāmok* (Písně pro tři generace).³ (Samguk sagi [sang], 319)

V kronikách se poezie neobjevuje často, pokud bychom nebrali v potaz 14 hjangga v Samguk jusa, pak by se ostatní básně vešly do jedné desítky.⁴ Právě forma hjangga, uváděná v různých souvislostech a zřetelně používaná pro gradaci a vyvrcholení vyprávění, respektive pointu, demonstruje funkci poezie v příběhu nejlépe.

Při pohledu na všechny poetické útvary je třeba si uvědomit, že až na výjimky nejsou esteticky samoúčelné, ale účelové. Někdy jsou výsledkem okamžitého hnutí myslí, jindy jde o poselství, nicméně málo-

kteřá báseň by byla srozumitelná bez uvedení do děje. Pomineme-li hjangga, které samy o sobě nejsou žádným tematicky ani funkčně vyhraněným, vidíme, že ani ostatní tvorba není jednotná, a i když se jedná o básně s určitým vlivem nebo odkazy na čínskou tradici⁵, opět nejde o jedinou formu: najdeme zde prostá čtyřverší, ale také oslavnou epickou poezii (báseň královny Čindōk).

Vzhledem k tomu, že chceme pouze poukázat na úlohu poezie v příbězích, uchylujeme se k dělení básní podle poslání, které odpovídá konkrétní situaci a zasazení do děje:

- (1) báseň státotvorná;
- (2) báseň jako prostředek pro záchranu hrdiny;
- (3) báseň jako komunikace s Nebesy;
- (4) báseň darovací;
- (5) báseň prosebná;
- (6) báseň děkovaná;
- (7) báseň didaktická;
- (8) báseň jako pomocný prostředek pro pacifikaci nepřátel;
- (9) báseň osobní;
- (10) báseň odhalující tajemství.⁶

(1) Účelem nejznámější ze státotvorných básní Anminga (Píseň o tom, jak uspokojit lid) je vytvoření pořádku v zemi ve smyslu „jak má být“. Anminga je výjimečná, neboť demonstruje ideální stav společnosti

podle konfuciánských zásad⁷; paradoxně je obsažená v neoficiálních Samguk jusa a jejím tvůrcem je hwarang, učitel Čchungdam. Ten je představen jako osoba plnící Nebesy určené poslání a na žádost panovníka vytvoří hjangga, jež hierarchizuje všechny složky obyvatelstva a určuje jim jasné úlohy:

*„Panovník je otec
vazal milující matka.
Poddaní jsou děti:
je třeba je milovat.*

*V řetězu proměn jsou děti milovány,
musíš je krmit a prokazovat jim dobrodiní.
Když netouží odejít ze země pryč,
poznáš, že vládneš dobře.*

*Když budou panovník, vazal i lid jak jim přísluší –
pak i země bude žít ve spokojenosti.“*
(Samguk jusa, 185)

Druhá sillská královna Čindök (vládla 647–654) se proslavila pětislabičnou básní, která je zaznamenána ve čtvrtém roce jejího panování (650); vzniká spontánně⁸, je napsána na hedvábí a byla v podstatě průvodním listem poselstva k tchangskému dvoru. Oslava tchangské dynastie je popisem ideálního státu a vzoru („pochodně“) pro Sillu; královna ji adresovala přímo panujícímu císaři Kao-cungovi.⁹

*„Od chvíle, kdy velcí Tchangové nastoupili na trůn,
vysoko vznesla se moudrost a sláva císařů.
Když zastavili války, vojáky poslali na odpočinek;
oddali se vědě, shromáždili moudré rádce.
Nebesa na ně hledí s milostí, deště se spustí podle přání,
vládnou nade vším: ze všech stran se šíří záře.
Nezměrná jejich ctnost je v souladu se Sluncem a Měsícem,
směřují k epochám velkého míru.
Jak velkolepě vlají standarty a prapory!
Jak mnohozvučná je palácová hudba!
Kdo z barbarů by se opovážil porušit vůli císaře!
Zahubil by ho meč – trest z Nebes!
Světlo bez temnoty, blahodárný vítr,
daleká i blízká místa se radují.
Čtyři roční období jsou v harmonii jako nefrit a jasná svíce,
Slunce, Měsíc a hvězdy na všech světových stranách.
Horská božstva sesílají první ministry,
císaři oddaní jsou vazalové.*

*Ctnost jako u pěti císařů a tří vládců,
jako pochodeň ozařuje cestu našeho tchangského císaře.“¹⁰*

(Samguk sagi [sang], 124–125)

(2) Báseň sloužící ve svých důsledcích jako prostředek pro záchranu hrdiny se v textech vyskytuje pouze jednou (přesněji ve dvou variantách téhož příběhu o Kō-inovi¹¹, nespravedlivě odsouzenému k smrti). Báseň napsaná na zeď vězení je určena Nebesům, volá po zázraku a znamení, jež by vedlo k záchraně autora s tím, že odkazuje na obdobné příklady v Číně. To v podstatě znamená, že není pouze prosebná, žádá spravedlnost a rovnost šancí v totožné situaci, což se také stane; Nebesa reagují a díky jejich zásahu se Kō-in dostane na svobodu.

*„Kvůli nářku vévody Jüa bylo po tři roky sucho,
kvůli smutku Cou Jena přišla v pátém měsíci jinovatka.
Proč nyní, když jsem poníženy stejně jako oni,
zůstávají Nebesa bez odpovědi?*

*Toho večera se zničehonic objevily mraky s hromy
a blesky, padal déšť a kroupy. Znepokojená královna
ihned propustila Kō-ina na svobodu.“* (Samguk sagi [sang], 320–321)

Samguk jusa uvádějí jen lehce modifikovanou verzi:

*„Jen Tchanovy krvavé slzy jako duha zakrývají Slunce,
Cou Jenův hluboký žal zapříčinil mráz v létě.*

Můj dnešní smutek je stejný jako jejich:

Proč Nebesa nedají znamení, aby mne zachránila?“
(Samguk jusa, 210)

(3) Další básně lze chápat jako magické¹², jejich slova zahánějí demony, zabraňují katastrofám, harmonizují vztahy mezi naším světem a světem nad námi. Víru v moc slova a hudby vyjadřují i doprovodné příběhy, dokládající způsob komunikace mezi člověkem a nadpřirozenými silami. Pacifikace neblahých úkazů pomocí hudby či písně se objevuje i v dalších starších vyprávěních (například o Flétně tišící deset tisíc vln ad.), mezi hjangga však můžeme vyčlenit tři zřetelné případy exorcismu. Syn Dračího krále Čchöjong ve své Čchöjongga zahání ducha neštovic, který mu obloudil ženu, učitel Jungčchön (Hjesöngga) zahání či vítá kometu, učitel Wölmjöng obřadem sanhwa (rozhazování květů) zbavuje zemi neblahého znamení, beroucí na sebe podobu druhého Slunce (Tonnorä). Uvedme nyní okolnosti vzniku všech tří hjangga.

V doprovodném příběhu k Hjesöngga (Písní o kometě) se uvádí, že se na nebi objevila kometa a sou-

časné zemi napadli japonští vojáci.¹³ Když Jungčchön složil a zazpíval hjangga, kometa i vojáci, obě neblahá znamení, zmizela. Jedná se o zaříkávací báseň, která evokuje atmosféru úžasu, již úkaz vyvolával (ačkoli se další prameny zmiňují o tom, že hwarangové hvězdy a zvláště komety ctíli).¹⁴ Zaříkávání nemusí být pouze zaháněním, ale mohli bychom je považovat i za uctění (uctít neznamená ztratit bázeň, míníme tím učinit zjevení neškodným, nebo konajícím ve prospěch exorcisty). Ostatně kometa není v básni oslovena, pouze je zmíněno její zjevení a zmizení.

„(...)

*Když tři hwarangové chystali se k horám
tu Měsíc zapálil lampu. A hvězda se zjevila
co dlouhým ocasem zametá tmu.
Pak kdosi náhle pravil: Hle kometa!*

*Měsíc už zamířil dolů, zapadl.
Kam odešla však hvězda s dlouhým ohonem?“
(Samguk jusa, 540–541)*

Podobná situace nastane, když se na nebi objeví dvě Slunce.¹⁵ Podle rad úředníků se král rozhodne najít člověka, který by provedl buddhistický obřad sanhwa (rozhozování květů), určený buddhovi budoucnosti Maitréjovi. Osudem vyvolený učitel Wölmjōng uspořádá rituál, při němž pro vzývání Maitréji použije čtyřřádkovou formu hjangga, známou pod nejčastějším názvem Tonnorä.

*„Dnes tu zpívám sanhwa:
Kvítku, tebe posílám Nebesům.
Jak je mým upřímným přáním
Maitréjovi služ!“ (Samguk jusa, 527)*

Třetím zaháněním zlého je nejmladší a nejoblíbenější¹⁶ z hjangga, Čchōjongga. Čchōjong, syn Dračího krále, zanedbává svou ženu a do manželčina lůžka se vloučí démon, jenž na sebe bere jeho podobu. Čchōjong ho přistihne a zazpívá píseň:

*„Ve městě jsem při Měsíci
pozdě do noci se toulal, bavil.
Vracím se a vstupuji.
Na lůžku co vidím? Čtyři nohy.*

*Dvě jsou moje,
dvě jsou čí?
Původně jen moje*

31 Vznešená dáma, novodobá ilustrace podle dochovaných maleb ze starověkých korejských hrobek. Pramen: Čosön rjōksa sōrhwadžip (Korejské historické příběhy). Pchjōngjang 1960, str. 241.

*asi mi je někdo ukradl.“
(Samguk jusa, 207)*

Duch nemoci (někde se uvádí neštovic, zimnice) se Čchōjongovi omluvil a odešel pokořený s tím, že nikdy nevstoupí do dveří, na nichž spatří Čchōjongův portrét. Hjangga měla tedy rituální funkci, kterou vykonával hwarang¹⁷ nebo jiný povoláný člověk, a navíc okamžitý účinek; neblahá znamení (úkaz, démon) zmizela, jen co byl očistný obřad (píseň) vykonán. Zajímavé a pro starou Koreu signifikantní je už zmiňované smíšení lidových představ a buddhismu, patrné při zahánění dvou Sluncí, pro něž je použita hjangga s buddhistickým obsahem a rituálem.

Jiným zaznamenaným zaříkáváním je báseň z příběhu o paní Suro (viz dále), kterou vzhledem k její nadpřirozené kráse unese drak. Zděšenému a bezradnému doprovodu poradí starý muž; doporučí bušit holemi do skály a současně zpívat následující píseň:

*„Želvo! Želvo!
Vrať paní Suro!
Není větší zločin, než zmocnit se ženy člověka!*

*Jestli nám nevyhovíš, nevydáš ji
hodíme sítě,
chytíme tě,
upečem a sníme tě!*¹⁷
(Samguk jusa, 181)

(4) Báseň darovací

Zřejmě jedinou je báseň, kterou složí neznámý stařík krásné paní Suro. Ta na místě odpočinku při cestě manžela na místo budoucí služby uvidí „(...) *strmou skálu, obrácenou k moři, ve tvaru klobouku, na jejímž vrcholku kvetlo množství azalek. Paní Suro je spatřila a obrátila se k doprovodu:*

„Našel by se mezi vámi někdo, kdo by mi přinesl pár květů?“

Okolo stojící pánové odpověděli: „Tam lidská noha nedokáže vystoupit.“ Všem připadalo její přání neuskutečnitelné.

*Vtom se objevil jakýsi stařík, vedoucí na provaze krávu. Zaslechl slova paní Suro, vylezl na skály a natrhal jí květy. Podával jí je a zazpíval přitom *hjangga*. Darování květů.*

*„Na kraji rudé skály
zanechám krávu, již jsem vedl.
Pokud vás nepřivedu do rozpaků
květy, jež jsem natrhal, vám daruji.“¹⁸*
(Samguk jusa, 180, 182)

Rituální podtext veršů není příliš patrný, nicméně zjevení podivného starce nebývá v příbězích bezpříznakové; pokaždé jde o pomocnou postavu se zřetelnou funkcí, zde ovšem nepříliš jasnou. Vzhledem k následnému únosu paní Suro může jít o nebeského posla, zvěstujícího nebezpečí, nebo je symbolika jeho příchodu i daru ukryta ve starším významu azalek, který je dnes přehlušen jinou konotací.

(5) Báseň jako prosba

Evidentně rituální je prosebná báseň adresovaná tisícíruké Kwanům, bódhisattvě milosrdenství, již zazpívalo slepé dítě, které ihned poté prohlédlo.¹⁸

*„Padám na kolena,
spínám ruce.
Tisícíruké¹⁹ Kwanům
přináším modlitbu.*

Tisící rukou z tisíce očí

*jedno vezmi a daruj je mně.
Na obě jsem oslepl,
dej mi alespoň jedno.*

*Prokaž mi své milosrdenství
nech na mně spočinout své dobrodiní!*¹⁹
(Samguk jusa, 383)

Prosebná je i Wōnwangsangga (Píseň Amitábho-
vi), zasazená do příběhu o dvou přátelích, mniších Kwangdōkovi a Ōmdžangovi. Ti si slíbili, že kdo se vypraví do ráje jako první, dá druhému vědět. Kwangdōk zemřel a Ōmdžang se vydal do jeho domu. Po smutečních obřadech začal svádět jeho ženu, která ho ovšem odmítla s tím, že s manželem žili v buddhistickém odevzdání, nikoli jako žena a muž. Ōmdžang se zastyděl za svou hříšnou vášeň a odešel za učitelem Wōnhjoem²⁰, aby se mu vyzpovídal a dostal se také do ráje. Podle většiny literárních vědců napsala Wōnwangsangga Kwangdōkova žena, jiní ji připisují Ōmdžangovi, dokonce existuje názor, že by ji mohl vytvořit sám Wōnhjo. Náš krácený překlad vychází z předpokladu, že autorkou je žena mnicha Kwangdōka.

*„Ó Měsíci, teď
odejdi na západ
před Amitábhou se pokloň a řekni,
že je tu jedna, která čeká,*

*uctívá buddhu nezměrného věku,
se sepjatýma rukama se klaní.
Amitábho, Amitábho,
vyslyš mne, ať zrodím se v Čisté zemi!“²⁰*
(Samguk jusa, 521)

Na rozdíl od první není v této básni patrná okamžitá reakce a prosba nemá bezprostřední účinek. Předpokládáme však, že slepé dítě žádalo zázrak a jeho modlitbu tudíž následoval, Kwangdōkova žena prosila o milosrdenství v delším časovém horizontu, a proto se výsledek nemusel dostavit ihned. Tuto báseň také chápeme jako očištění se od hříšných návrhů, které se jí týkaly a jež mohla považovat za překážku na své cestě.

(6) Báseň děkovaná

Děkovanou báseň složí slepé dítě (viz výše) poté, co mu bódhisattva Kwanům vrátí zrak.

„S bambusovým koněm, na píšťalku z trávy jsem si hrával,
jednoho rána jsem ztratil zrak.
Kdyby mi Kwanŭm neprokázala milosrdenství,
nespatřil bych krásy jara, ani kvetoucí jívý.“²¹
(Samguk jusa, 521)

(7) Báseň didaktická

Do básní se postupem času dostává i určitá didaktičnost²², která nám přibližuje morální a etická kritéria starověké Koreje: hrdinství, odvahu, přímou, státoctvornost. Nositeli těchto ctností byli už mnohokrát zmiňovaní hwarangové, kteří měli představovat vzor chování (směrem dolů) a korektiv (směrem nahoru). Jejich privilegiem i povinností bylo upozorňovat na chyby panovníka, jak je tomu například v básni Wŏnga. V nejznámější hjangga je učitel-hwarang požádán, aby složil báseň, podle níž by král mohl spravedlivě vládnout (Anminga), jiný hwarang, ač velmi starý, se postaví bandě lupičů (Udžökka), další bojuje za svého žáka (Čukčirangga) a domůže se spravedlnosti.

Udžökka (Píseň o lupičích) uvozuje didaktický příběh o učiteli (hwarangu) Jŏngdžäem, který se chystal opustit světské záležitosti a věnovat se vlastní spáse.²³ Po cestě do Jižních hor ho přepadla tlupa lupičů, kteří byli udiveni absencí jakékoliv bázně z jeho strany. Když jim prozradil své jméno, žádali po něm, aby složil hjangga. Jŏngdžä vytvořil píseň, jejíž smysl lupiči oťrásl do té míry, že se stali jeho žáky a odešli s ním.

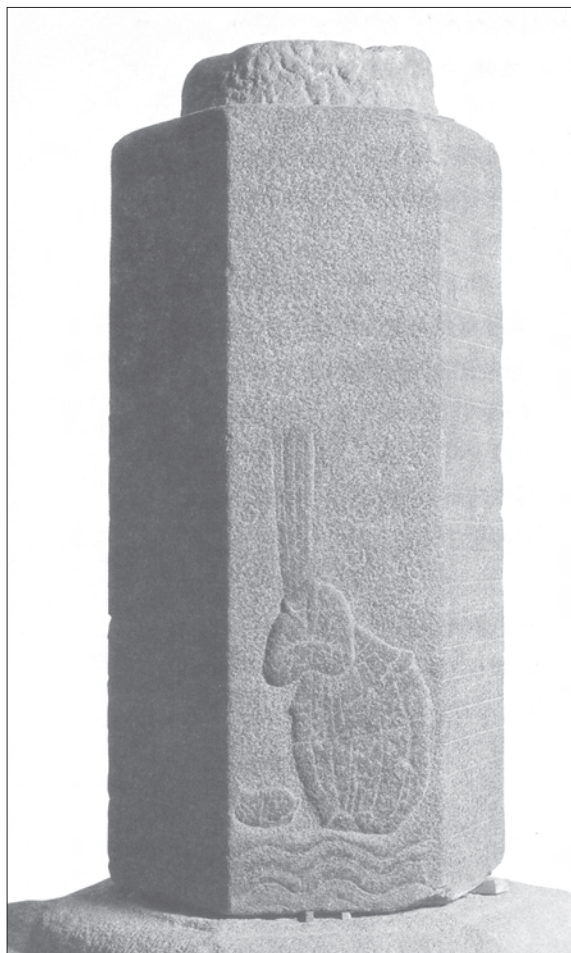
„Dny, kdy jsem o pravdě
neměl ponětí,
dávno minuly.
Teď se ubírám do ústraní.“

Na své cestě k prozření
jsem vyrušen bandity.
Zbraně se blyští mezi keři.
To co je, a to, co není.

Budu s nimi snad i já
meditovat o novém počátku?“
(Samguk jusa, 557)

Jŏngdžä se zde ukazuje nejen jako neohrožený hwarang, ale i jako morální imperativ, v pravou chvíli se objeví, aby přivedl zbloudilý na správnou cestu.

Podíváme-li se na báseň Wŏnga (Lítost), mnich

32 Anonym, I Čcha-donova stěla, asi 6. století, království Silla. I Čcha-don podle legendy obětoval život, aby přesvědčil Sillany o správnosti Buddhovy cesty.

Sinčchung připomíná králi Hjosŏngovi jeho slib, že kdyby na něj někdy zapomněl, „bylo by to, jako by cedr změnil svou barvu“. Hjosŏng se stal králem a Sinčchunga opomenul při odměňování věrných. Ten složil hjangga a připevnil ji na cedr, který zničehonic zežloutl. Po přečtení básně si král uvědomil svou chybu a povolal mnicha ke dvoru. Jemná Sinčchungova výčitka v první sloce pouze navozuje atmosféru, která se stupňuje ve druhé:

„Hustý cedr neusychá,
i když přijde podzim.
Pravil jste, že nezapomenete,
vaše tvář se ale změnila.“

Ve starém rybníce odráží se stín Měsíce
s plynoucí vodou se mísí písek.
Váš obličej už nikdy nespátřím

na tomto špatném světě.“
(Samguk jusa, 552)

Zežloutnutí cedru a nestálost panovníka (symboly stálosti a neměnnosti vybočují z harmonické normy) jsou zde postaveny do opozice; nejsou-li král a příroda v jednotě, je třeba stav věcí změnit. Sinčchung využil práva vytknout vládci nejen svou soukromou záležitost, ale hlavně fakt, že pokud není mravním ideálem, není ani dobrým panovníkem.²⁴

(8) Báseň jako pomocný prostředek pro pacifikaci nepřátel

Jediná dochovaná báseň tohoto druhu se váže k čínskému vpádu z roku 612, kdy se vojska nepřítel ocitnou ve výhodném postavení a ohrožují nakonec i hlavní město Kogurja. Slavný vojevůdce Ůl-či Mوندök poslal v kritické chvíli čínskému Jü Čung-wenovi báseň, která vyjadřuje oprávněnost čínskému vpádu, oceňuje bojovou připravenost vojsk a skvělou taktiku; jejím účelem je však zdržet armádu a způsobit rozkol mezi veliteli, což se mu podaří. Připomeňme, že báseň může být i pokusem o komunikaci, na niž Jü, v poezii podle všeho zběhlý, nereagoval:

*„Svaté plány jsou jasné Nebesům,
přesné výpočty zohledňují zemský povrch.
Vyhráli jste každou bitvu, vaše zásluhy jsou obrovské.
Proč nebýt spokojen a nezastavit válku?“*
(Samguk sagi [sang], 350)

Číňané sice neuposlechli hned, ale zaváhali a propásli příležitost Kogurjō porazit. Na zpáteční cestě je pak Ůl-či postupně zničil, jak již víme ze samostatného příběhu.²⁵

(9) Báseň osobní

Při tvorbě dalších, zejména hwarangských básní, se opakuje určitý rituál tvorby: hjangga bývají skládány v noci, za úplňku, na břehu řeky (potoka, jezera). Autor se snaží o vyjádření jednoty mezi stavem své duše a vesmíru, tzv. kjörhap, světa a vládce, výše a níže postaveného.

Tyto prvky, zřetelné u oslavných básní žáků učitelům, vyjadřují zejména Čukčirangga a Kipcharangga.

Čukčirangga²⁶ je vsazena do příběhu, v němž se hwarang-učitel rozhodne zachránit svého žáka, povoláního do státní služby, což se mu nejen podaří, ale dosáhne i potrestání svévolného jednání úřední-

ka, který jeho žáka Tügoa využíval k práci na vlastním poli. Báseň vznikla zřejmě až po Čukčiho smrti a nejenže poodkrývá hluboký vztah k učiteli (výše postavenému), ale v druhém plánu i strach ze smrti, nemožnosti setkání s milovaným člověkem.

*„Jaro opět odchází
a já tmu nezažehnám.
Vaše tvář tak jasná, krásná
se oděla do vrásek.“*

*Kdybych pouze na okamžik
mohl vás tak spatřit!
Má tesknící duše nedokáže spočinout.
Našel bych snad spánek v bažinách?“*
(Samguk jusa, 177–178)

Druhá z oslavných básní, Kipcharangga, je vsazena do jiného příběhu a vyskytuje se v kronice bez přímé souvislosti. Její tón však zůstává v podstatě stejný a výše uvedený rituál je v ní daleko patrnější.

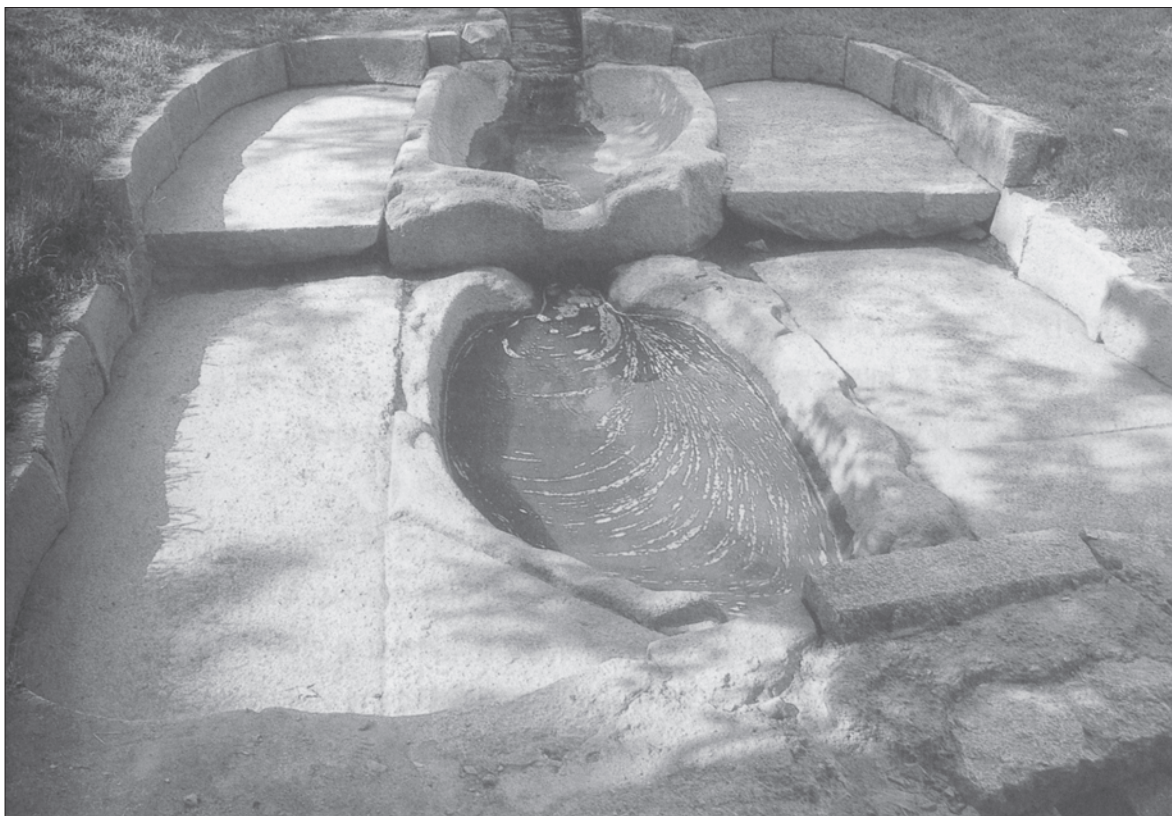
*„Dívám se vzhůru: Měsíc si razí cestu,
za bílým oblakem však nepluje.
V modravé vodě na břehu řeky
odráží se Kipchaova tvář.“*

*Mezi oblázky u pramene
hloubku vaší duše hledám, chráním si ji.
Ach, jste jak vzrostlá borovice,
co nezraní ji mráz ani sníh.“*
(Samguk jusa, 186)

Če mangmäga (Píseň zemřelé sestře)²⁷ napsal zmiňovaný učitel Wölmjōng. Hjangga se vymyká z obecných představ o hodnotovém žebříčku hwarangů; ti, alespoň předpokládáme, byli v souladu se svým budoucím postavením a posláním vychovávaní jako lidé, kteří se nesmějí bát smrti. Přitom smrt v této básni vyjadřuje báseň z nepoznaného, z konečnosti existence a přirozený lidský strach ze smrti. Odchod blízké bytosti je podtržen motivy opadávajícího listí, podzimu a západu. Jde o jednu z nejpůsobivějších básní také proto, že nemá exorcistní ani didaktický účel, je čistě osobní.

*„Cesty života a smrti se spojily.
Bylo ti těžko.
Ani jsi nestihla říci:
Odcházím.“*

33 *Anapči*, posvátné místo království Silla, dnešní Kjōngdžu, Korejská republika. Místo prý sloužilo k obveselení krále, nyní interpretováno jako součást většího chrámového komplexu, tzv. „Chrámů božstev“, kde se konaly rituály.

*Jednoho podzimního dne, s ranním větrem
listy se utrhly: jeden zůstal, druhý uletěl.
Na jedné větvi vyrostly
a odcházejí kdoví kam.*

*Ach, ve světě Amitábhy se setkáme,
počkej, až se má cesta naplní.“
(Samguk jusa, 529)*

Poněkud jiný tón má známá báseň kogurjōské-
ho krále Juriho (vládl 19. př. n. l. – 18 n. l.), která je
vsazena do příběhu o jeho dvou ženách a vzniká
z okamžitého hnutí mysli poté, co od něho odešla
manželka. „*Ve třetím roce v desátém měsíci zesnula
manželka krále paní Song a wang se znovu oženil; vzal
si zároveň dvě ženy. Jedna z nich se jmenovala Hwa-
hüi, byla dcerou člověka z Kolčchonu; druhá, Čchihüi,
byla dcerou Čňana. Ženy na sebe žárlily a nedokázaly
žít v harmonii. Král postavil dva paláce v Jangggoku
– východní a západní – a umístil je tam. Později, když
si vyjel na lov do Kisanu a sedm dní se nevracel, ženy
se silně pohádaly. Hwahüi začala Čchihüi nadávat: „Jsi*

*konkubína-otrokyně z čínského domu²⁸, jak bys mohla
mít způsoby!“ Čchihüi se cítila zostuzená, rozhněvala se
a utekla. Když se o tom král dozvěděl, osedlal koně, aby
ji dohonil, ale rozčarovaná Čchihüi se nevrátila. Když
pak král odpočíval pod stromem, spatřil, jak se slétají
žluvy. Zesmutněl a zazpíval:*

*„Žluvy lehce poletují,
samec se samičkou vedle sebe.*

*Osamělý přemýšlím:
kdo přijde a půjde se mnou?“²⁹
(Samguk sagi [sang], 356)*

(10) Báseň jako odhalení tajemství

Při odhalení tajemství hrály svou úlohu tzv. tongjo
(dětské písničky), jež vkládali nespokojenci, nebo lidé,
kteří se nedokázali jinak domoci spravedlnosti, do úst
dětí.³⁰ Z kronik jsou známy dva případy podobného
využití tongjo, v prvním jde spíše o zneužití, v dru-
hém o skutečné odhalení tajemství – tedy faktu, že
dívka, žárlící na druhou, spáchala zločin. První z pís-
ní Sōdongjo – se zachovala v příběhu ze Samguk jusa,

druhá není v kronikách citována, pouze zmiňována.

Södongjo (Píseň o Södongovi) je hanlivá písnička, již zpívají děti a která měla zostudit princeznu Sönhwu natolik, aby byla vyhnána z paláce.

„*Princezna Sönhwa
tajného má milence.
Södonga
v noci objímá.*“
(Samguk jusa, 234)

Södong nechal píseň nechal zazpívat děti, dosáhl svého a princezna byla skutečně obviněna z nedovolených styků. Tím se jí přiblížil a mohl ji pojmut za manželku.

Druhý příběh, který je v kronikách pouze naznačen, souvisí s diskreditací dívčí organizace wönhwa, která sdružovala vznešené dívky a kterou, co se významu týče, předčila chlapecká družina hwarang. Báseň, již zpívaly také děti, měla spojitost se žárlivostí dvou vůdkyň: jedna druhou opila, odtáhla k jezeru a tam ji utopila. Aby vyšla pravda najevo, jakýsi člověk – zřejmě svědek zločinu – rozšířil historku ve formě písničky mezi děti: výsledkem bylo potrestání vražedkyně a zrušení wönhwa.³¹

Poznámky

¹ Básně byly v Koreji výhradně zpívány, nebo alespoň recitovány (pokud se jednalo o rituální či náboženské projevy). I recitace se více podobá zpěvu a bývala doprovázena nástrojem, který ne vždy bývá zmiňován. Oddělení textu od hudby je až novodobé.

² Zápis je spojen s klášteřem Samnangsa, proto není zcela jasné, jaké téma bylo stanoveno, předpokládáme spíše duchovní. To ovšem neznamená, že by se nepořádaly slavnosti zcela světské, při nichž se tvořila poezie: o takové se mluví v souvislosti s jezirkem Pchosökcöng v blízkosti Kjöngdžu, kde si král s úředníky údajně posílali básně na malých lodičkách.

³ Tato sbírka se nedochovala.

⁴ Z tohoto počtu vylučujeme básně, rekapitulující činy slavných starověkých mnichů, jež se závazně objevují na konci jejich životopisů nebo vyprávění v kronice Samguk jusa. Stejným způsobem (tedy jako shrnutí) fungují i v díle Hwarang segi.

⁵ Vzhledem k účelu podkapitoly ji nebudeme dále rozvádět.

⁶ V této části se některé básně budou opakovat, neboť již byly uvedeny dříve jako součást zápletky: přes snahu je neuvádět na dvou místech nebylo vždy možné báseň vynechat, neboť pointovala děj.

⁷ Některí vědci přímo říkají konfucianismus: domníváme se, že nejde o konfucianismus v čisté podobě, spíše o některé jeho zásady, smíšené s kodexem hwarangů a normami chování vůbec. M. I. Nikitina (Nikitina – Trocevič 1969, 110–112) dává Anminga přímo do souvislosti s citáty Konfucia a Mencie (Když se bude každý člověk chovat k ostatním jako ke svým příbuzným, bude v Podnebesí vládnout spokojenost ...), popřípadě Li-ti.

⁸ Není součástí blahopřejného listu při nástupu nového císaře na trůn, respektive jeho významného životního jubilea, také ji nelze považovat za podlézavou či účelově vytvořenou, aby císař Čindök jako druhou ženu na trůně po sobě potvrdil nebo alespoň nevyvolal

nálady, které by vedly k dalším vzpourám.

⁹ Císař Kao-cung se podle kroniky Samguk sagi velmi zaradoval a posla obdaroval.

¹⁰ Náš překlad vychází z korejštiny, neboť čínská verze je místy porušena a některé znaky byly doplněny až zpětně; z tohoto důvodu je jistější kodifikovaná varianta v korejštině, ačkoli v Samguk jusa se překlad v drobnostech i výkladu liší.

¹¹ Viz výše v příběhu o královně Činsöng.

¹² Odtud pramení dnes módní trend řadit některé hjangga mezi šamanské písně: nelze říci, že by to nebylo možné vzhledem k tématu, ale hjangga se od šamanských písní muga formálně velice liší. Ostatně prvky šamanismu nebo původních náboženství jsou vlastní celé staré literatuře.

¹³ Originál neříká přímo „japonští vojáci“, ti ostatně v této době žádný nájezd na Koreu neuskutečnili. Uvádí termín užívaný pro piráty, obvykle však bývá slovo wägu překládáno jako Japonci.

¹⁴ Jak již jsme uváděli v předešlé podkapitole, nebeské úkazy – včetně komet – byly zaznamenávány v oficiálních kronikách velmi důkladně, to znamená, že byly považovány přinejmenším za důležité, a jejich zjevení posuzovali astrologové v konkrétním kontextu.

¹⁵ Vysvětlení dvou Sluncí viz 6.2.1.

¹⁶ Postava pokofitele démonů se objevuje nejen za Tři království a Sjednocené Sily, ale i pozdější autoři – během Korjō – si ho oblíbili a jeho příběh sloužil jako téma pro jiné básnické formy, ať čínsky psané, nebo lidovější Korjō kajo, kde je původní hjangga rozpracována do 45 veršů. Čchöjong zřejmě také sloužil v pověrečné lidové tradici jako svého druhu amulet proti nečistým silám, jeho portrét byl zavěšován nade dveře, existoval i tzv. Čchöjongüv tanec.

¹⁷ V prvních dvou případech jde zřejmě o hwarangy; co se Čchöjongja týče, jeho funkce u dvora – jako syna Dračího krále – měla určité podobnosti, ne-li zřetelnější charakter ochránitele před neštěstím a pohromami. Nikitina mluví o Čchöjongovi jako o hwarangovi, i když z textu kroniky nelze jeho příslušnost k organizaci přímo odvodit. Vzhledem k tomu, že potomci významných rodů, nebo rodů spřízněných s panovnickým mezi hwarangy vstupovali, nezdá se být tato spekulace přímo zavádějící.

¹⁸ Některé prameny se ptou o to, zda je autorem básně dítě samotné, nebo jde-li o píseň, kterou složila jeho matka, což není z kontextu úplně jasné. Jisté je, že slepé dítě tuto modlitbu předneslo (odříkalo po matce?) a po svém prohlédnutí vytvořilo další, děkovnou píseň, která však není psána ve stylu básní hjangga, ani zapsána hjangčchalem.

¹⁹ Kwanüm mívá často přídomek tisíciruká, ale také tisícioká. Na obrazech proto mívá více rukou i očí, podle našich zkušeností však nikdy uvedený počet.

²⁰ Učitel Wönhjo, viz také 3.3., je jednou z nejznámějších postav korejského buddhismu.

²¹ Tato píseň je pouhým poděkováním a domníváme se, že jen dokresluje příběh se zázračným navrácením zraku.

²² Viz výše poznámka k Anminga.

²³ Jongdžäuv odchod do ústraní není jediným příkladem, kdy hwarang opustí světské záležitosti a věnuje se spáse své duše. Častější (alespoň v Samguk jusa a Hwarang segi) je však odchod do kláštera.

²⁴ I zde najdeme rituální pořádek tvorby básně: voda, Měsíc, úplněk a vybavování si podoby člověka, který buď odešel z tohoto světa, nebo byl autorovi vzdálen z jiného důvodu.

²⁵ Viz kapitola 6.3.3.

²⁶ Čtení jména Čukčiho i jeho žáka Tügoa se v jednotlivých výkladech velmi liší, například Peter H. Lee čte Čukčiho jako Tämara a jeho žáka jako Siro. Tato hjangga má asi deset variant čtení.

²⁷ Bývá také překládána jako Rekviem za zemřelou sestru.

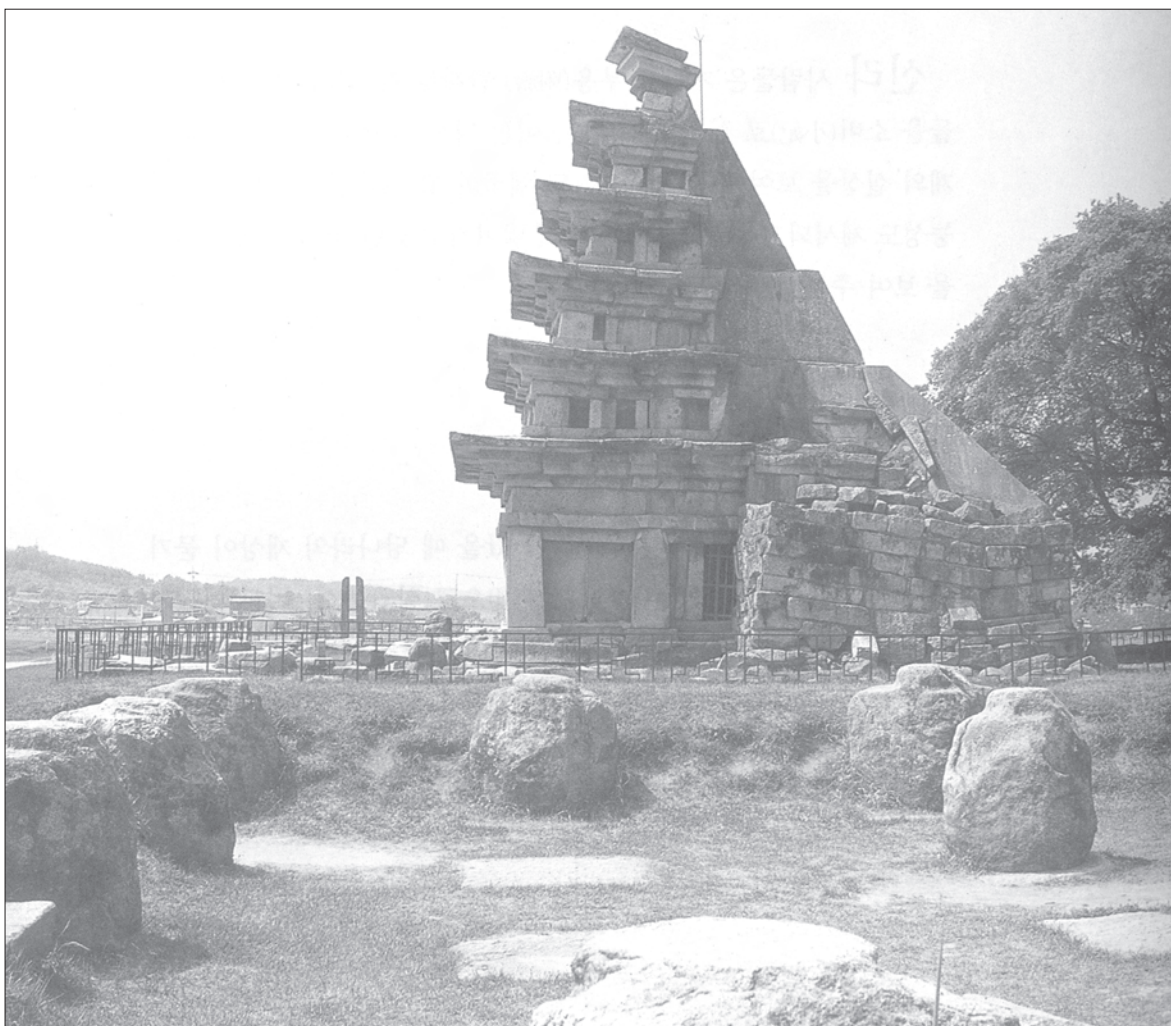
²⁸ Jiný možný překlad v kapitole 6.8.

²⁹ V jiných vyprávěních spatřil Juri bažanty. Také viz 6.8.

³⁰ Děti jako symbol nevinnosti je zpívat mohly, navíc jim všichni uvěřili a obsah sdělení považovali za pravdivý.

³¹ Podrobněji v kapitole 5. a 6.3.6.

34 Anonym, *Pagoda princezny Sŏnhwŏ* (také *Maitréjova pagoda*), asi 7. století, království Päkče. Podle legendy byla princezna Sŏnhwa vyhnána svým otcem, králem Činpchjŏngem, protože se o ní šířila posměvačná písnička o jejich tajných stycích se Södongem-Bramboráčkem. Ten pak údajně nastoupil na trůn v Päkče jako král Mu (vládl 600–641).

6.7.3. Alegorie

Alegorie jsou vloženy do jednotlivých příběhů a mohli bychom je považovat za svébytná vyprávění¹; protože však nejsou samoučelné a vedou zápletku či konání lidí směrem k vysvětlení podstaty věci či k její nápravě, vyčlenili jsme je samostatně, také proto, že jsou v nich patrné zvířecí a rostlinné motivy/symboly.² V kronikách se ucelené alegorie vyskytují pouze tři³, a to časově v pořadí v příbězích o budoucí královně Söndök a pivoňkách, téměř současná je Kutcho sŏrhwa (O želvě a zajáci) a poslední Söl Čchongova o květinách.

Söndök (vlastním jménem Tŏngman), nejstarší dcera krále Činpchjŏnga, byla první korejskou královnou. Její nástup na trůn bývá často podpůrně objas-

ňován pomocí příběhů, jež svědčí o její výjimečnosti a schopnosti předvídat. Proto i kompilátoři kronik uvádějí většinou na počátku její vlády historku o pivoňkách. V té projevila svou moudrost a odhalila z pouhého obrazu (daru tchangského císaře), že ani semínka pivoňek nebudou vonět. Výklad této alegorie v kronikách se přiklání k tomu, že císař tak předpověděl i její neplodnost.⁴

„Otec Söndök Činpchjŏng dostal od tchangského císaře Tchaj-cunga obraz s pivoňkami a také jejich semínka. Obojí ukázal své milované dceři Tŏngman.

„Nejsou to krásné květiny?“

„Tatínku, jakkoli jsou nádherné, chybí jim vůně.“

„Jak to můžeš vědět? Vždyť na obraze jsou v rozkvětu a ze semínek vůni nepoznáš.“

„To proto, že na obraze nejsou motýli. Pokud je žena

krásná, musí ji následovat muž. Kdyby květy voněly, byli by na nich motýli a hmyz. Tyto květiny jsou sice výjimečně krásné, ale motýli a hmyz na nich nejsou. Určitě nebudou ani vonět.“ (Samguk sagi [sang], 107–108)

Malé princezně nikdo nevěřil a semínka pivonek zasadili. Když však květiny vykvetly, zjistili král i dvořané, že skutečně nevoní. Tento příběh považuje i Kim Pu-sik za výraz Töngmaniných neobyčejných schopností a předurčenosti k vládě. Co se týče vysvětlení, zdá se, že varovala před povrchním oceňováním věcí (možná také lidí); jakkoli jsou na první pohled nádherné, nepoznáme jejich kvalitu či podstatu.

Smysl druhé alegorie je nepochybný a její správný výklad pomůže Kim Čchun-čchuovi na svobodu. Okolnosti jeho zajetí v Kogurju jsou zajímavé, a proto příběh uvedme v širších souvislostech. Kim Čchun-čchu, budoucí král Mujöl, těžce nesl smrt své dcery Kotchaso a zetě Kim Pchum-söka, kteří zahynuli v roce 642 při jednom z nájezdů státu Päkče. Poprosil královnu, aby se mohl vypravit do Kogurja a vyprosit tam pomoc při vojenském tažení.

Kogurjorský panovník už dříve slyšel o jméne Čchun-čchu a setkal se s ním v doprovodu početných strážů. Jako podmínku pomoci si stanovil vrácení území, patřících původně Kogurju. Kim Čchun-čchu neměl k takovému jednání pověření a král ho dal uvěznit. Takto stručně pojednávají celou záležitost Samguk sagi v análech; v biografii vojevůdce Kim Ju-sina najdeme líčení Kim Čchun-čchuova zajetí a útěku podrobněji, i s alegorickým příběhem o zajetí a želvě (Kutcho sörhwa), který je považován za nejstarší zábavnou prózu.⁵ Kim Čchun-čchu nevidí možnost dostat se ven z vězení a poprosí jakéhosi Sön To-häa, aby mu pomohl. Sön přijde po několika dnech za Čchun-čchuem do vězení, přinese víno a mluví o možnostech vysvobození. Při této příležitosti mu vypráví alegorický příběh o zajetí a želvě.

Děj staví na jednoduché zápletce: Dračí král je nemocný, potřebuje zajetí játra. Želva je vyslána jako jeho emisar na zem, aby zajíce přivedla. Lichotkami a vidinou bájného ostrova ho zvábí a až na cestě do paláce Dračího krále mu vyloží, proč ho vlastně potřebují. Zajíc pochopí, že jde o život; vymyslí si, že nemá játra v těle, ale suší je na skále. Oba se vrátí na souš a tam se zajíc bezmocně želvě vysměje. „Není to zajímavý příběh?“ zasmál se nakonec Sön To-hä, nalil oběma poslední pohár, rozloučil se a bez dalšího odešel domů. Kim Čchun-čchuovi příběh cosi napověděl. Příštího dne požádal o slyšení u krále. „Velký králi,“ pravil, „předtím

než sjednotíme své síly v úderu na Päkče, je třeba zbavit se semene sváru mezi oběma zeměmi. Zdá se mi, že bude dobré vrátit Mamokhjön a Čungnjöng Kogurju.“ Kim Čchun-čchu slíbil, že sporná území Kogurju vrátí poté, co dostane souhlas od královny, a kogurjorský král ho dal s poctami vyprovodit domů. Jen co se dostal k hranici, řekl kogurjorským úředníkům: „Až se vrátíte do paláce, vyřídte svému králi, že Kim Čchun-čchu byl hloupý, kdyby se dal znovu chytit, když už má svobodu. A jestli se bude zlobit kvůli mé lsti, ať se zlobí na svou lehkovážnost.“ (Samguk sagi [ha], 303–306)

Třetí alegorie vznikla z popudu krále, který požádal Söl Čchonga, aby mu za deštivého dne cosi vyprávěl; její smysl je podobný jako u první, tedy nehledět na lidi podle vzhledu a posuzovat je podle osobních kvalit.

Söl Čchong (datace jeho života je jen velmi přibližná, tzn. konec 7. a první polovina 8. století) byl synem slavného mnicha Wönhjoa a sillské princezny, nicméně buddhismu se neoddal jako otec a zaměřil se světským směrem. Jde o jednoho z nejznámějších učenců Sjednocené Silly a připisuje se mu vytvoření „úřednického písma“, tj. užití čínských znaků pro zápis korejštiny. Protože se z jeho údajně početných spisů nic nedochovalo, kronika Samguk sagi líčí historiku, prokazující Söl Čchongovu schopnost improvizovat a vyložit morální poselství pomocí alegorie.

V pátém měsíci ho král Sinmun (vládl 681–692) vyzval, aby mu cosi vyprávěl, a Söl Čchong přednesl slavný příběh o květinách:

„Váš poddaný slyšel, že před dávnými časy, když král květin – pivoňka, přišla poprvé na Zem, lidé ji zasadili do krásné zahrady a chránili koberci. V pozdním jaru nádherně vykvetla a nad jiné vynikala krásou. Proto se jí všechny mladé květy chtěly poklonit: bály se, aby nezmeškaly příležitost. Náhle se objevila žena s krásnou tváří a bílými zuby, čerstvě napudrovaná, pečlivě oblečená a řekla: „Chodila jsem po bělostném písku, hleděla na moře jasné jako zrcadlo, koupala se v jarním dešti a říkájí mi růže.“ Růže tím žádá o čest zůstat králi květin po boku.

Přichází ovšem muž s bílými vlasy a zkušenostmi plnými květiny. Nabízí své služby i rozhled a nabádá krále, aby nehleděl pouze na první dojem, nepropadl životu v luxusu.

Král váhá, kterou z obou květin zvolit, a přirozeně se mu zamlouvá krása ženy. Tehdy muž-kvěтина praví:

„Přišel jsem nabídnout své služby, neboť jsem věřil,

že je panovník moudrý a morální. Vidím, že jsem se zmýlil. Králové se obklopují zrádci a prohnanými lidmi. Spravedlivé opomíjejí.“ Vládce z alegorického příběhu i král Sinmun uznají svou chybu, druhý jmenuje Söl Čchonga do vysokého úřadu. (Samguk sagi [ha], 415–418)

Alegorické příběhy se v nejstarších literárních památkách objevují sporadicky a podle nejrůznějších náznačků předpokládáme, že jde o přepracování původně cizích motivů. V době sestavování kronik už byl literární vkus pod vlivem Číny a alegorie se staly populární do té míry, že jsou považovány za jeden z žánrů literární prózy.⁶

Poznámky

¹ Tak byla také chápána už v době sestavování kronik.

² Viz kapitola 6.8.

³ Nezaměňujeme za alegorické prvky, těch bychom našli nepoměrně více.

⁴ O královnině neplodnosti viz výše. Mohli bychom spíše říci, že si ji sama předpověděla, nicméně výklad je poněkud zašifrovaný a neuznali bychom z něj na přímé poukázání na neplodnost.

⁵ Korejští literární vědci pomíjejí indický původ bajky a považují ji za svou.

⁶ Připomeňme dvě velké postavy z království Korjō – I Kju-boa a I Če-hjōna; I Kju-boova nejslavnější alegorie je Hwasa, Příběh o květinách, a I Če-hjōnova Čapchan patnūn čü (Mýš před soudem); obě mají silný společensko-kritický podtext.

6.8. Kulturní symboly a jejich úloha ve vyprávění

Stará korejská literatura si v prvních staletích své existence uchovala poměrně svébytné vidění světa, zvláště ve srovnání s pozdějšími dynastiemi, které byly, hlavně co se týče poetických žánrů, pod silným čínským vlivem. Tento tlak se projevil i v odklonu od původních korejských významů kulturních symbolů včetně přírodních.¹

Přístup k přírodě v tomto období je determinován starými náboženskými představami nebo jejich rezidui² a v konečném významu obsahuje téměř vždy hodnotící prvek. To znamená, že příroda svým „jednáním“ nebo jednotlivými jevy sděluje lidem vůli Nebes, zasahuje do líčení vlád panovníků i do osudů jednotlivců či celé země a užití symbolů pouze podbarvuje tyto svého druhu zprávy Nebes. Samozřejmě, že lidé staré Koreje těmto signálům rozuměli a dokázali je dešifrovat, jakkoli je dnes poměrně obtížné se v nich vyznat, zvláště kvůli tónu historických záznamů, které se snaží podat události nezaujatě.³

V této části se vzhledem k rozsahu nemůžeme zabývat více než hrubými obrysy staršího pojetí (nikoli tedy neplodným srovnáváním) a pouze nejjednodušší a co nejkonkrétnější úlohou jednotlivých zvířat, rostlin, předmětů, přírodních úkazů, barev a čísel.⁴

V mýtech, starých vyprávěních a básních se tedy objevují symboly, které většinou odkazují k určité skutečnosti, poukazují na situace nebo jevy obecně známé. Vzhledem k tomu, že čerpáme z nejstarších dochovaných písemných památek, předpokládali bychom, že jejich význam bude původní a až na výjimky prostý čínských konotací, které se v hojně míře objevují později v poetických i prozaických žán-

rech. Nelze říci, že by tato teze platila pro celé období a bezvýhradně; důvodem pro její zpochybnění jsou postupné rozšíření čínské vzdělanosti a zjevné úpravy kronik, jak je patrné zejména v posunech významů jednotlivých zvířat a rostlin⁵, jež bylo možné v době tvorby historických děl vztáhnout k už funkčním konotacím čínským.

Nejpodstatnější pro výskyt těchto motivů/symbolů je fakt, že bývají v mýtech a starých vyprávěních neoddelitelné a samostatně se objevují málokdy. Nicméně je možné konstatovat, že čím je vyprávění starší, tím více najdeme motivů zvířecích, v mladších se objevují rostlinné. Většinou jsou vztahy k původním náboženstvím, nebo ke stavu myšlení starověké společnosti. V této části se je pokusíme spíše jednoduše pojmenovat v jejich základní funkci, než klasifikovat podle jednotlivých náboženských proudů, a to hlavně z toho důvodu, že starověká náboženství byla v popisované době více jednotná než protikladná a jednotlivé symboly jsou většinou uváděny v jediném společném významu. Pokud se vyskytne – a to zejména v části týkající se předmětů – čistě šamanský nebo buddhistický symbol, samozřejmě na tuto skutečnost poukážeme.⁶

Poznámky

¹ V žádném případě netvrdíme, že by byly absolutně prosté čínského vlivu, ale v mnoha případech se odlišují od pozdějších, v Koreji stálých konotací. Ve staré době zaznamenáváme i určitý posun významů během staletí s pronikáním náboženských a myšlenkových proudů.

² Totemismus, víra v duchy-božstva, později buddhismus.

³ To znamená tak, že čtenář není schopen bez kontextu rozlišit, zda je daný jev pozitivní nebo negativní.

⁴ Význam jednotlivých barev, čísel, zvířat a rostlin považujeme za samostatné téma; zde alespoň konstatujeme, že ve starých dobách není jejich význam nutně jednoznačný, což souvisí s pozdním zápisem kronik a posuny významů, které dostaly s příchodem cizích náboženských proudů a čínské literatury.

⁵ To si ukážeme na konkrétních případech.

⁶ Zde již nebudeme odkazovat na prameny, neboť příběhy či jejich části byly uvedeny výše. V této podkapitole jsme také používali *Hanguk munhwa sangdžing sadžön* (Slovník korejských kulturních symbolů), který je ovšem více zaměřen na literaturu novější – tedy od středověku výše. Tuto tematiku podrobněji rozebíráme v Löwensteinová, M., Winkelhöferová, V. (2006): *Encyklopedie mytologie Japonska a Koreje*. Praha: Libri.

6.8.1. Zvířecí motivy

Zvířecí motivy a jednotlivá zvířata jsou spjata zejména s mýty. Protože předpokládáme, že nejstarší korejská kmenová společenství byla – přestože odkazů na tuto skutečnost najdeme minimálně, a to výhradně v čínských kronikách – totemistická, je možné některá zvířata, což platí i pro zvířetníkové symboly, vykládat jako totemová.

Takzvaná svatá zvířata, rozdělená do pěti kategorií, jimž vládnu fénix, jednorozec (korejsky *kirin*, čínsky *čchilin*), drak, želva (pátým je člověk), převzatá z Číny, ještě nejsou ve starých příbězích viditelně chápána v této nadřazené funkci a víme, jak uvádí například Li Ogg (Li Ogg 1980, 145), že existovala, zvláště v Kogurju, jiná svatá zvířata: kuň, kráva, prase, pes, ovce a kohout, v souvislosti vzdálené představám čínským.¹ Následující výčet a výčty další jsou řazeny nikoli podle důležitosti, ale pro větší přehlednost abecedně, většinou s minimálním ohledem na pozdější funkci, vycházející z čínských i domácích tradic. Proto je také výběr zaměřený pouze na symboly, které mají v kronikách konkrétní význam, a opomíjí pozdější silně příznakové.

Bažant (kkwöng): objevuje se v příběhu o kogurjōském králi Jurim, jenž si po smrti manželky vzal dvě ženy. Jedna z nich, zřejmě Číňanka, mu po hádce s druhou utekla, když byla nazvána „bažantí“ (nizkou, cizí-chanskou) děvkou (kkwöng agassi)², což mělo znamenat její ne-korejský a tudíž nesprávný původ. Ve staré Koreji bažant odkazoval k pudžok, správnému rodu, který byl v podobných situacích rozhodující. Připomeňme ještě, že bažant, zvláště jeho vejce, je v šamanských představách šťastným znamením a ví se o určitých praktikách, jež měly vztah ke kultu plodnosti a úrodě (jeho křik předpovídá záplavy, sucho, ale i komety). Bažant jako zachránce je námětem lidového příběhu o chlapci, jenž nejprve bažanta a jeho

osm mládat zachránil před hadem, ale ve chvíli, kdy ho had-žena napadl, ho bažanti spasili; přivolali údery na zvon předčasně nový den.

Čchilin (kirin, jednorozec) je zvíře posvátné, zjevující se v dobách harmonické vlády, podle dálnových představ je složený z několika zvířat³ a jde o výrazně pozitivní znamení; v kronikách však není ani jednou jeho výskyt zaznamenán; pokud by snad některá podivná bílá zvířata nebyla považována za jednorozce.

Drak (jong), jedno ze svatých zvířat, symbol královské moci, také akvatické božstvo. Objevuje se sice často, ale jeho význam se během starověku měnil (odlišné je i jeho pojetí v jednotlivých náboženských proudech). Drak je v souladu s východoasijskou představou vládcem (božstvem) vod⁴, způsobuje dešť a vítr, záplavy. Z toho pochopitelně vyplývají i četné prosby o dešť, které mu byly adresovány. Drak je velmi důležité božstvo se vztahem k Nebesům, může sloužit jako prostředník a dárc. Objevuje se v mýtech (v mýtu o založení Kogurja porodí jeho dcera Juhwa Čumonga), jako varovné znamení, ovšem i jako ochranné božstvo království (příběh o králi Sinmunovi, kde je dárcem kouzelné flétny). Později se stal jedním ze zvířat zvířetníku (tak ho najdeme i v nejstarších dochovaných hrobkách), také pomocným prvkem při popisu vzhledu hrdiny (dračí chlapec), nebo při jeho početí (dračí sny). Ve staré Koreji šlo o dosud velmi nejednotné božstvo s převládajícími prvky ochrannými (viz příběh o Čchöjongovi, který je synem Dračího krále).

Fénix (ponghwang) je jedním ze čtyř svatých zvířat a v uvedeném spojení znamená samce i samičku. Zjevení fénixe je od nejstarších dob považováno za znak správné vlády a bývá ojedinělé. Fénix v sobě nese znaky pěti zvířat (kohout, vlaštovka, had, drak a želva) a pěti barev, proto někdy bývá jeho zjevení zaměňováno s prostým úkazem duhy. Tak je vysvětlován například příchod (narození) Pak Hjökköseho a jeho manželky Arjöng z mýtu o založení Silly.

Had (sa, pä, kuröngi, viz drak), původně se drak a had výrazně nelišili, jak je vidět v jejich vyobrazeních v raných hrobkách; v lidových pověrečných představách je však had považován za zvíře neblahé, škodlivé, chytré a nebezpečné nebo také varující. V tomto smyslu se objevuje po smrti Pak Hjökköseho a jeho manželky, které chtěli poddaní pohřbit společně, ale had je neustále odděloval. Proto podle pověsti jejich těla rozsekali a rozdělili do pěti hrobů. Ve folklorních

35 Příslušnice sillské dívčí organizace wŏnhwa, novodobá ilustrace podle dochovaných maleb ze starověkých korejských hrobek. Pramen: *Čosŏn rjŏksa sŏrhwadžip* (Korejské historické příběhy). Pchjŏngjang 1960, str. 341.

příbězích najdeme bílého hada, proměňujícího se v dívku, která přinese domu štěstí.⁵

Havran (kkamagü) je většinou posel. V příběhu věrné dvojici Jŏno a Seo, která byla Nebesy odnesena do Japonska, je sice vykládán jako symbol Slunce, ale my ho vnímáme spíše v úloze nebeského posla, což je zřetelné v historice o králi Sodžim. Zde mu havran přinese dopis, v němž je upozorněn na nebezpečí. Havran sehraje roli prostředníka mezi Pujem a Kogurjem během války mezi oběma státy. Poddaný přinese kogurjŏskému králi Tămusinovi ptáka nikoli černého, ale rudého, navíc se dvěma těly. Výklad znamená je

jasný: oba státy se mají spojit. Rudá je přitom barvou jihu⁶ (Kogurja), černá severu (Puja), tudíž červený pták symbolizuje vítězství Kogurja. Jako u všech větších ptáků⁷ je i u havranů na jaře obhlížen počet vajec v hnízdě: pokud jsou tři, rok je úrodný, dvě znamenají průměrný, jedno neúrodu. V pozdějších dobách se havran stal neblahým znamením jako v Evropě.

Husa (kirŏgi) mívá už ve staré Koreji dvě funkce: posla (ta je zřejmě odvozena z čínských legend), je ovšem také symbolem manželské věrnosti, po úhynu jednoho ptáka zemře i druhý. Divoká husa se tak ve vyprávěních stává duchem hledajícím svého druha

a naříkajícím nad jeho ztrátou.⁸ V kronikách ji ještě vidíme v jiném významu: do království Päkče ve 43. roce vlády zakladatele dynastie Ondžoa přiletělo na sto hus. Výklad tohoto znamení byl následující: „*Husy znamenají lid, je jisté, že ze vzdálených míst přijdou lidé.*“ Toho roku v desátém měsíci přišlo do Päkče asi dvacet rodin z Jižního Okčö a král je přijal. Divoká husa se později stala symbolem manželství a součástí tradičního svatebního obřadu.

Jelen (noru, sasüm) je opět nebeským poslem. V kronikách, konkrétně během vlády zakladatele Kogurja Čumonga, je zaznamenán jeho několikadenní nárek v době sucha, jenž nakonec přivolá déšť. Jelen je považován za posvátné zvíře, pod vlivem taoismu je chápán jako symbol nesmrtelnosti či dlouhověkosti, doprovází mudrce; v lidových zkazkách se mění v dívku, která ve zvířecí podobě navštěvuje svobodné mládence.⁹ Ulovit bílého jelena se v kronikách podařilo mnoha králům, bílý jelen se objevuje i mezi dary poddaných vládcům.

Kohout-slepice (kje, talk) je pták ohlašující východ Slunce, také bývá přítomný při zvěstování (většinou dobrých) zpráv. Jeho spojení se slunečními paprsky ho činí jedním ze slunečních ptáků a funguje jako zaháněč démonů a zlých sil. V mýtech ho najdeme jako posla při příchodu Kim Al-čiho, zakladatele mocného rodu Kimů ze Silly, motiv draka-slepice se objevuje u manželky prvního sillského krále Pak Hjökköseho Arjöng, již drak-slepice porodila z boku.

Kráva (so) je jedním ze zvířat původně totemových.¹⁰ V mýtech ji najdeme v pasáži o zakladateli Kogurja – Čumongovi, který je (ještě v podobě vejce) pohozen mezi krávy a koně, ale ti ho ochraňují. Podle starověkých představ jsou kráva a kůň také průvodci zemřelých na onen svět, o čemž svědčí i pohřební rituály. V Samguk jusa se kráva objevuje v příběhu o paní Suro, konkrétně v pasáži, v níž ke shromážděným přijde stařík s krávou.¹¹ Tu uváže a vyšplhá na skálu natrhat krásné paní Suro azalky.

Kůň (mal) je další z totemových a také svatých zvířat: jeho funkcí je zprostředkovat komunikaci mezi Nebesy a Zemí. V mýtech je poslem (oznamuje příchod Pak Hjökköseho, kůň v mýtu o založení Pu-jö se zastaví u kamene, pod nímž je nalezen budoucí král Kümwa). Kůň je ovšem součástí lidského života a v Kogurju býval velmi ctěn; královští koně nářkem upozorňovali na blížící se smrt svého pána. Bílý kůň jako vzácnost bývá darem pro panovníka; také atributem bohatství a moci (na bílých koních jezdí samo-

vládcí Kung-je a Kjön Hwön). Zvláštní je užití motivu koně v mýtu o Čumongovi, který pase stádo a vybere si nejlepšího. Aby si ho mohl ponechat, použije lest: koně trápí hlady a zubožené zvíře mu král ponechá. Kůň jako zvíře poměrně běžné se objevuje v mnoha příbězích, připomeňme Kim Ju-sinova koně, jenž je zvyklý chodit k pánově milé. Protože se však jeho matce synovy návštěvy nelíbí, Kim Ju-sin přísahá, že dívku nikdy nespátí. Kůň však k jejímu domu dojde a hrdina ho zabije.

Liška (jöu) je znamením záporným, varovným, nejhorší je stádo lišek nebo liška nezvyklé barvy: tato charakteristika se v průběhu staletí příliš nezměnila, pouze je obohacena o čínskou představu (liška se v padesáti letech mění v ženu, ve stovce v dívku, v tisíci letech ve svatou lišku, od ženy ji lze rozpoznat pouze tím, že se nemusí upravovat), v níž v ženské podobě utýrá svými milostnými hrátkami mládence k smrti. Ve starověku tuto funkci dívek-duchů plnila tygřice (například v příběhu o Kim Hjönovi, kde ovšem chlapce před rodinou zachrání a aby se proslavil, obětuje vlastní kůži).

Medvěd (kom, ung), v ženské podobě ho nacházíme v nejstarším zakladatelském mýtu o Tangunovi (matka). Medvědice je jedním ze zvířat, jež chtějí postoupit zkoušku, aby se stala lidmi (druhým je tygr); získá ženské tělo a porodí prvního korejského vládce Tanguna. Podle všeho jde také o totemové zvíře, i když tento fakt není doložen.

Motýl (hodžöp, nabi) je obecně symbolem starého muže, sedmdesátníka, také ovšem duše zemřelého; tak se však vyskytují pouze ve spojení s importovanými náboženstvími (taoismem). Na absenci motýlů u květin na obraze upozorňuje princezna Töngman, která tím objasňuje své tvrzení, že pivoňky nebudou vonět (neplní tedy svou přirozenou funkci).

Pes (kjön, kä), v Kogurju původně svaté zvíře, také jedno z těch, jež ochraňují zakladatele státu Čumonga. Ve staré Koreji se vyskytoval pouze v příbězích s varovným podtextem, jako zvíře oznamující nebezpečí; v šamanské tradici je průvodcem zemřelých a odvádí je na onen svět.

Prase (čuk, twädži) vidíme ve dvou podobách, zřejmě starší je funkce ochranná (viz svatá zvířata), ale je i zvířetem obětním. Několikrát je v kronikách zmíněn jeho útěk, který byl považován za neblahé znamení: ovšem při jedné příležitosti tak král našel ženu, jež mu porodila dlouho očekávaného potomka (zde by šlo o nebeského posla); prase se objevuje i v příběhu

o králi Sodžim, kde posel vidí dvě peroucí se prasata, jež odvedou jeho pozornost.

Pták (čo, sä) je podle nejstarších náboženských představ jedním z prostředníků mezi Nebesy a Zemí. Ptáky najdeme v zakladatelských mýtech (Kogurjō, prapředek rodu Sök v Sille Tcharhä); jde o velmi časté znamení, nejpříznivější je blíže nespecifikovaný svatý nebo bělohlavý pták; jejich přilet nebývá – pokud nejde o obrovské hejno – nikdy záporný. Viz jednotlivá hesla.

Ryba (o, mulkogi); většinou se jedná o symbol bohatství a moci, v nejstarších příbězích však nacházíme rybu i jako varovné znamení – obrovská ryba vyskočí na břeh a zdechne, hejno ryb vyskáče zničením z vody atp. V zakladatelských mýtech se ryby objevují při Čumongově útěku z Pujō, kdy vytvoří most (společně se želvami), přes který přejde do nové země. V rybu se proměňuje v jedné zlidovělé verzi tohoto mýtu otec Čumongovy matky Juhwy při rituálním souboji se ženichem své dcery Hä Mosuem.

Stonožka (čine) je přítomna pouze v neoficiální verzi o počtu jednoho z vládců pozdních Tří království Kjōn Hwōna. V historce chodívá za vesnickou dívkou po nocích muž, který o sobě tvrdí, že je nebesťan. Rodiče na něj nastraží past a dívka mu do zad vpíchne jehlu s nití, podle níž pak najdou v zahradě mrtvou stonožku o velikosti lidské postavy. Jde zřejmě o symbol výrazně negativní a kromě tohoto případu se v příbězích nevyskytuje.

Straka (čak, kkačchi) je poslem šťastných zpráv, bývá v opozici k vráně, přinášející zlé noviny. Známa historka o Stračím mostě (odžakkjo), který vytvářejí ptáci svými těly o svátku 7. dne 7. měsíce, aby k sobě mohly přejít dvě zamilované hvězdy, se ve starověku ještě neobjevuje. Straky však najdeme v mýtech, konkrétně při příplutí 4. sillského krále Tcharhäa do Silly, kdy doprovázejí jeho loďku. Podle kompilátora kroniky je i Tcharhäovo příjmení zjednodušením znaku pro straku (čak-Sök).

Tygr (ho, pōm, horangi) se objevuje už v zakladatelském mýtu o Tangunovi, kdy nevydrží zkoušku v jeskyni a nestane se tudíž člověkem, později je považován za vládce divoké zvěře a nebezpečné (dokonce tabu) zvíře; ve starých pověstech se dokáže proměnit v ženu a v této podobě obloudit mladého muže. Tygr je znamení varovné a jako symbol západu i neblahé (spojován se zánikem). Tygr je součástí historky o Kjōn Hwōnově dětství; rodiče ho odloží v lese, dítě si odnese tygřice a nakojí je. Zde je však spíše jeho

ochranitelem, než aby ukazoval na budoucí záporné vlastnosti, jak tvrdí životopisy. Známa je hrdinská historka o shromáždění mladých sillských vojevůdců, mezi něž vběhl tygr: tehdy ho Al-čchōn popadl za ocas a udeřil jím o skálu; i Ūl-či Mun-dōk se vypořádá s tygrem a zabije ho dřevěným kyjem.

Zajíc (tcho, tchokki) je známý pouze z alegorického příběhu Kutcho sōrhwa, který je ovšem indického původu; jinak je zajíc zvíře bezpříznakové a jeho role i charakteristika nehrají ve vyprávěních žádnou roli.

Žába (wa, käguri) bývá znaméním varovným, kumulace žab, popřípadě lezení na stromy, má poukázat na konec, zánik; žáby ovšem kvákají v příběhu o Jōgūngoku, kde je jejich křik signálem, že se děje cosi neblahého (v konkrétním spojení – ozývají se v zimě). Zajímavé je použití žáby v příběhu o nalezení budoucího vládce Puja, kterého podle jeho vzezření pojmenují Kūmwa – Zlatá žába.¹²

Želva (ku, kōbuk) bývá považovaná za pramatku, je spojena se zemí a existuje v páru s drakem; želvy se vyskytují v zakladatelských mýtech (ryby a želvy vytvoří záchranný most pro Čumonga, želvy, respektive Želví hora, hraje úlohu v mýtu o založení Kaja), časté bývá vzývání želvy (mýtus o vzniku Kaja, únos paní Suro).¹³

Poznámky

¹ Neznamená to, že by čínská kategorizace neplatila, ale nelze ji potvrdit, stejně tak není možné vztáhnout kogurjōská „svatá zvířata“ na celou dobu existence státu, navíc o Sille a Pākče se v tomto směru téměř nic neví.

² V Samguk sagi jde o žluvy; zdálo by se, že jde o podstatný rozdíl, ale patrný je důraz na chování ptáků, ne na jejich vnější vzhled.

³ Jeho zobrazení nebývá jednotné, což je pochopitelné, neboť jde o bájně zvíře, ale kombinace jednotlivých zvířat se v různých dobách mění.

⁴ Původně existovaly čtyři druhy draků, kteří podle barev symbolizovali sílu Nebes, zodpovídali za déšť, byli vládci půdy a strážili poklady.

⁵ S tím, že – jako ve folkloru jiných národů – spálení hadovy kůže znamená dívčin odchod či zkoušky manžela.

⁶ Zde najdeme barvy v jejich pozdější funkci jako označení světových stran.

⁷ Zvláště jeřábů, podle počtu jejich vajec se odhaduje úroda ještě ve 20. století.

⁸ Znovu lze doložit u dalších ptáků, zejména jeřábů.

⁹ Se stejným motivem jako u hada, jen s rozdílem, že jelena-dívku nesměl mladík spatřit.

¹⁰ Usuzuje se z některých starých názvů úředních hodností (také prase a kůň). Podrobněji viz kapitola 3.2.

¹¹ M. I. Nikitina tvrdí, že kráva má symbolizovat dceru, v tomto případě paní Suro. Viz výše, kapitola 6.7.

¹² Žába není v pozdější literatuře výrazný symbol a neuzívá se jí ani – jako v čínském případě – pro jiné označení Cheng-o, Dívky na Měsíci.

¹³ Čínské hanlivé označení želvy jako promiskuitní se v Koreji neujalo; zdá se, že převládla její původní funkce.

6.8.2. Květiny a rostliny

Květiny a rostliny jsou ve staré literatuře¹ slabě zastoupeny, proto je není možné dělit na další podkategorie (stromy, keře, květiny, traviny) a je poměrně těžké je vůbec vyčlenit samostatně, neboť v nejstarších památkách se vyskytují většinou v souvislosti s dalšími symboly. Jediné, co lze konstatovat, že květiny a rostliny jsou málokdy varovným znamením (přestože může uschnout posvátný strom nebo změnit barvu). Květy a stromy se v kronikách vyskytují ve spojení s přírodními cykly a určitými danostmi jednotlivých měsíců v roce, tedy bezpříznakově. Z toho však můžeme vysoudit, že již ve staré době byly za symboly jara považovány vrby, léta lotosy, podzimu chryzantémy a zimy slivoň a bambus (samozřejmě ve složitějším kontextu). Další květy odpovídají jednotlivým měsícům a souvisejí s různými svátky, zvyklostmi či obřady. S květinami bývají spojeni i takzvaní čtyři přátelé květin: vlašťovka, žluva, včela a motýl, a to v nejprostším smyslu, to znamená, že ke květinám patří a že tato patřičnost je přirozená. Květiny najdeme méně často než zvířata, s postupující dobou se však do příběhů včleňují.²

Azalka (čindallä), dnes nejoblíbenější jarní květina, je přítomná pouze v příběhu o paní Suro, jež si přeje tyto květy rudé barvy natrhat.³ Ve staré době nebyly zřejmě azalky pěstovány, ale šlo o běžnou planě rostoucí květinu.

Bambus (čuk, tänamu) je nejen rostlina, ale také materiál, jehož se používalo k výrobě všemožných předmětů denní potřeby; vzhledem k vlastnostem jde o symbol stálosti a věrnosti (společně s borovicí), také stáří. Bambus se objevuje v kronikách ve zvláštních příbězích – v Kjöngmunově bambusové houšti vyzradí královo tajemství o dlouhých uších; ještě podivnějším je příběh o bambusové (z Nebes seslané) armádě, jež zachrání silské hlavní město v době panování krále Juriho.

Borovice (song, sonamu), jeden z posvátných stromů, v němž podle legendy sídlí ochranní duchové; v nejstarších příbězích ještě nepříliš často zmiňovaný (viz také cedr).

Broskev (poksunga) se vyskytuje ve vyprávění o manželce krále Suroa, zakladatele Kaja, která přijela do Koreje z Indie a přivezla jojoby a broskve. Broskev a broskvoň dostaly silnou konotaci až v době po přijetí vulgárního taoismu a staly se symboly Západního ráje; později, s uvedením T'chao Jüan-mingova díla

Pramen broskvových květů, posílil jejich význam jako plodů spojených s nesmrtelností. Broskvoň se také objevuje v prenatalních snech, kdy signalizuje dívku.

Cedr (čatnamu) je symbolem stálosti, stejně jako borovice a bambus; věčně zelený a neměnný; tuto roli hraje v příběhu o Hjosöngovi a jeho příteli, který krále upozorňuje na chybu za použití uvedeného motivu. Cedr se podle všeho ve starých dobách používal ve smyslu později častější borovice.

Česnek (manül) má nezastupitelnou úlohu v mýtu o Tangunovi při zkoušce medvědice a tygra v jeskyni, kdy obě zvířata smejí požívat pouze česnek a pelyněk. Obě byliny jsou považovány za posvátné a také za nejlepší lék, společně s pozdějším ženšenem.

Dýně (pak) je spojena s mýtem o založení království Silla a rodovým jménem Pak, jež zakladatel dostal (podle jednoho výkladu) vzhledem k vejci, z něhož vyšel. Za pravděpodobnější však pokládáme spojitost vejce se světlem (palk).

Jojoba (täčchu) viz broskev.

Lotos (jökko) má funkci v šamanských a samozřejmě v buddhistických vyprávěních, jeho bílá barva je symbolem neposkvrněnosti.

Orchidej (nančcho), znovu pozdější výrazný symbol; podle pověsti o zhrzené Majago, již zradil milý, odešla do hor a stala se duchem, se prý orchideje, které vyšívala na šaty svému chlapci, staly symbolem léta a hněvu.⁴

Pelyněk (ssuk), velice důležitý prostředek pro proměnu zvířete v člověka (viz česnek z mýtu o Tangunovi).

Pivoňka (morankko) byla zřejmě dovezená z Číny, jak o tom svědčí příběh princezny Töngman (královny Söndök); později je považovaná za královnu květin (v Söl Čchongově alegorii).

Santalový strom (tansu), podle mýtu o Tangunovi je místem jeho zrození, někdy také místem sestupu jeho otce Hwanünga na Zem.

Traviny a byliny byly součástí léčebných procedur a souvisely s lidovými pověrečnými praktikami. Viz též jednotlivé pojmy.

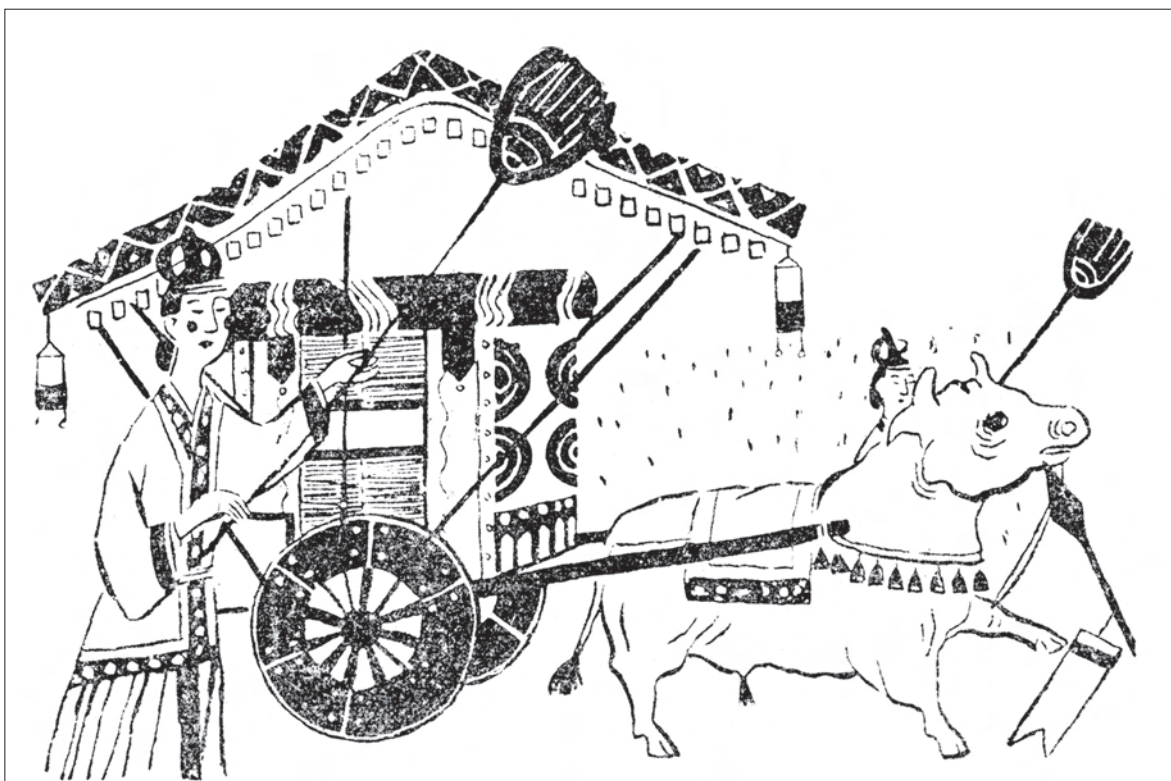
Poznámky

¹ Na rozdíl od pozdější, kde květiny a další rostliny jako výrazný symbol převládají.

² Stále mluvíme o próze; v nejstarší korejské čínsky psané poezii hansi samozřejmě květiny a stromy nacházíme. Tyto básně však bývají nápodobami čínských, a proto přejímají i jejich lexikální úzy.

³ Domníváme se, že v tomto případě nejde o azalky, ale o jejich barvu, která je pro příběh podstatná.

⁴ V příbězích v kronikách se nevyskytují.

36 Kočár vznešené sillské dámy tažený voly, novodobá ilustrace podle dochovaných maleb ze starověkých korejských hrobek. Pramen: *Cosôn rjōksa sōrhwadzip* (Korejské historické příběhy). Pchjōngjang 1960, str. 471.

6.8.3. Předměty (lidské výtvořy)

Předměty (lidské výtvořy) mívají v příbězích poměrně jasný účel, to znamená, že jejich použití musí mít k ději zřetelný vztah. Bývají spojovníkem mezi světy, nebeským darem, kouzelným předmětem nebo stavebním prvkem historiky. Předmětů se v historických vyprávěních objevuje poměrně málo, ale jejich funkce i množství odpovídají pozdějším zvyklostem zábavné prózy.

Drahé kameny, zejména nefrit (ok) nebo perly (kusül), bývají kouzelným darem: takový je například drahokam v pásu krále Činpchjōnga; drahokamy proto nejsou symbolem bohatství, ale magickým předmětem.

Hudební nástroj se objevuje samoúčelně málokdy (viz příběh o U-rükovi a kajagūmu), předpokládáme ho však ve většině příběhů s básněmi, o nichž víme, že byly zpívány za doprovodu strunného nástroje. Zvláštní roli hrají buben a roh, dva posvátné-ochranné předměty Nangnangu, jež se vyskytují v příběhu o Hodongovi. Upozorňují na blížící se nebezpečí a poté, co je Hodongova milá zničena, neoznámí příchod kogurjōských vojsk a Nangnang je poražen. Kouzelná

je i „flétna tisíc deset tisíc vln“ z příběhu krále Simmuna, jež je ochranným darem království Sjednocená Silla. Nástroje jsou v kronice popsány ve zvláštním oddíle a jejich tvar dodatečně vztažen k Nebesům, jinu, jangu a pěti prvkům.

Jeskyně (tunggol) hraje roli v zakladatelském mýtu z ostrova Čedžudo, kdy z ní vyjdou tři jeho zakladatelé; jeskyně slouží jako dočasný domov při iniciaci budoucích hrdinů a slavných mnichů.

Luk a šípy (hwasal) jsou důležité v mnoha příbězích, například v zakladatelském mýtu o neomylném střelci Čumongovi, podobný je Kotchadži z doby konce Sjednocené Sily. Luk bývá pro svůj tvar vysvětlován jako duha, která jako několik dalších předmětů spojuje světy.

Meč (kōm, kchal) je atributem dynastické posloupnosti nebo válečníka, ve starých vyprávěních ještě nenajdeme meče, příslušející pouze jednomu hrdinovi, ani je vojevůdci nedostávají z Nebes. Meč je zbraní bez dalších funkcí. Jedna ze tří insignií vládce, již dostává Hwanüng od nebeského otce Hwanina, je traktována jako meč (dýka), meč nebo dýku použije i Hä Mosu, když se chce dostat z pytle, do něhož ho zašil jeho tchán – Dračí král. Zde lze meč/dýku/nůž chápat

jako insignii (oba jmenovaní jsou synové nebeského vládce). Meč (jeho část) také ukrývá Čumong pro svého syna Juriho, který se jím prokáže po příchodu do Kogurja.

Most (kjo, tari) je samozřejmě překladou mezi prostory, také mezi světy: nejznámější kouzelný můstek postavil pohrobek krále Čindžiho Pi-hjōng za pomoci duchů. Z mytických jmenujme most, který vytvořily želvy a ryby pro Čumonga, aby mohl přejít řeku. Tak mohl odejít z jednoho státu do druhého, stejně jako Pi-hjōng vytvořil most mezi světem pozemským a světem duchů.

Nápoj-jed-alkohol slouží pro otupení bdělosti soupeře, příkladem takové funkce je Hā Mosuovo opití se u budoucího tchána, který ho chce násilím oženit se svou dcerou. Jinak se v kronikách nevyskytuje kouzelný nápoj, pouze léčivý (pomocný při iniciaci), nebo jed podaný nepřitelem. Pijácké příběhy jsou častější v neoficiálních kronikách (viz například Kim Ju-sin nebo jeho bratr Kim Hūm-sun).

Oheň (pul) má význam nejen předmětný, ale i rituální. První se objevuje v mýtu o založení Kaja, v němž lidé vzývají želvu a vyhrožují jí upečením. Oheň byl důležitý při kremaci prvních králů a dalších nezbytných rituálech na oltáři zakladatele státu, s příchodem buddhismu nabyl daleko širšího významu. S ohněm ovšem souvisí i světlo, záře a také blesk, proto se někdy říká, že se výjimeční hrdinové rodí za pomoci ohně, lidé trpící se stanou duchy ohně (Pak Če-sangova žena, Či-gü).

Pás (tti), viz kouzelný pás Činpchjōnga.

Studna (čōng, umul) hraje úlohu jako místo zrození (ze studny se vynoří drak-slepice, který porodí manželku zakladatele Silly Arjōng), ovšem v análech je častěji místem, odkud se vynoří zvíře nebo duch, zvěstující neblahé události. Také barva vody ve studni má rozhodující význam; pokud má být předpovězen zánik státu, zkrvaví. Protože je však spojena s vodou, jde o jinový, ženský symbol.

Vejce (al) jsou, jak jsme upozorňovali, častá u zrození zakladatelů korejských států, později je vejce potlačeno a pokud je zmiňováno, pak v souvislosti s neobvyklou událostí (vrabec vysedí obrovské vejce).

Zvon (čōng) nabyl na důležitosti až s příchodem buddhismu: nejznámější z příběhů se týká zvonu Emille, který po odlití nezní. Při pátrání po příčině se zjistí, že jakási žena slíbila mnichovi, sbírajícímu milodary, své právě narozené dítě. Jelikož porušila posvátný slib, dítě jí odeberou a hodí do slitiny; zvon

od té doby vydává zvuk podobný dětskému pláči.

Pouze jedenkrát se v příbězích vyskytne jehla (panül) ve folklorním příběhu o početí Kjōn Hwōna, kde je pomůckou při odhalení nočního návštěvníka – jeho otce. Stejně funguje krabička (ham), z níž vzejdou Kim Al-či či šest zakladatelů Kaja, nebo truhla u Tcharhāa.

6.8.4. Přírodní úkazy¹

Přírodní úkazy jsou obvykle symboly spojované se zásadními otázkami v životě společnosti, státu a člověka.

Blesk (pōngä, pjōrak) oznamuje příchod nebo narození výjimečného člověka, může však být pomocným prostředkem pro záchranu hrdiny (Man-mjōng, Kim Ju-sinova matka, utekla z hlídaného domu poté, co do brány udeřil blesk); blesk a bouřka obecně pomáhají ve válkách (obráncům i útočnickům).

Duha (mudžigä) je jedním z prostředků komunikace (i spojení) mezi Nebesy a Zemí. Duha se objevuje zejména v mýtech, kdy upozorňuje na nebeský dar, příchod vládce atp. Zjevení duhy je spojeno s barvami a ve výkladu bývá příznivá nebo dokonce šťastná.

Hora (san) je symbolem počátku, z hory sestupuje otec zakladatele nejstaršího korejského státu Hwan-ŭng, v božstvo hor se promění Tangun, hora je místem setkání, objevení území pro nové království (mýtus o založení Päkče), nebo seslání vládce (Silla, Kaja). V horách také probíhají iniciační obřady, hora, vzhledem ke své povaze, je i místem, kde je odhaleno tajemství (Kim Ju-sinovo upalování sestry). Mnoho příběhů situuje do hor zkoušku hrdiny nebo ústřední bod zápletky (záchranný sen).

Hrom (pchokpchung) má funkci podobnou jako blesk, navíc je varovným znamením, pokud se vyskytuje v nezvyklou roční dobu a bez deště.

Hvězdy (sōng, pjōl); jejich postavení je pečlivě sledováno v análech, zkoumá se zvláště jejich neobvyklá pozice nebo případné srážky (zde spíše nadnesené), pády či úkaz komety. Z hvězd byla pozorována většina nám známých planet sluneční soustavy (tzv. pět hvězd).

Měsíc (wōl) – viz předchozí heslo s tím, že i na něm se občas objeví neobvyklý útvar; pokud je jasný, nejde o dobré znamení, spíše příležitost pro akci jakéhokoli druhu. Měsíc i Slunce pohasnou, když manželský pár Jōno a Seo odveze skála do Japonska a nechtějí se vrátit. Měsíc je ženský, Slunce mužský element.

Mlha (ankä), viz předchozí heslo: mlha se objevuje účelově, musí být vysvětlena její příčina a bývá expozicí příběhu, který objasní její funkci. Mlha je ovšem i prostředkem pro ochranu válečníků před nenadálým útokem a pro přesun vojsk. Samozřejmě je považována za nadpřirozený úkaz a například v příběhu o Čchöjongovi uvozuje příchod Dračího krále.

Oblaka (un, kurüm) lze rozdělit na kladná – fialová či růžová, a neblahá – černá nebo krvavá. Na oblaku také létají nebeští poslové, aby zvěstovali důležité zprávy (většinou narození dítěte). Na oblaku sestoupil z Nebes Hwanüng, aby Koreji přinesl řád a kulturu, na oblaku uletěl Hä Mosu z mýtu o Čumongovi, jenž nesnesl tchánovo zacházení.

Slunce (hä, il) jsme podrobněji vysvětlovali v mýtech a varovných znameních; zatmění Slunce nebo výskyt útvarů kolem něj bylo důvodem pro zvýšenou pozornost. V druhém případě bylo nutné uspořádat obětiny nebo exorcistní obřady (viz Tonnorä). Slunce bylo objektem kultů za nejstarších dob; příjmení Hä nosí Hä Mosu z mýtu o Čumongovi, Čumongovo další jméno Tongmjöng bývá také traktováno jako Slunce, z historie známe i několik případů, kdy je slabika hä součástí jména (princ Hämjöng).

Sníh (nun); podle korejských výkladů jsou sníh a led považovány za dobré znamení; Nebesa plní svou funkci a úroda je zabezpečena. Kroniky sledují sníh pouze od určité výšky a také zaznamenávají, pokud nenapadne; jde tedy o poměrně neutrální zprávu. V jiném smyslu je zmiňován pouze v souvislosti s válečnými operacemi, kdy jeho přílišné množství zdůrazňuje namáhavost cesty nebo je příznivou zprávou pro obránce.

Vítr (pchung, param) se vyskytuje při příznivých okolnostech, samozřejmě tím máme na mysli chladivý větrík (pak se objeví společně s barevnými oblaky). Vítr na moři občas způsobí, že zanese lodě na nesprávné místo, funguje tedy jako živel-osud, vyvolávající zápletku. Už v mýtu o Tangunovi si demiurg s sebou na Zem bere vládce větru, deště a mraků.

Voda (su, mul) je nesmírně důležitá: jde o ženský, životadárny prvek, nicméně pro jeho aktivaci je zapotřebí jangový, mužský element. V mýtech se voda vyskytuje jako překážka (při Čumongově útěku z Puja), voda je chápána jako místo počátku (stejně jako hora), vystupují z ní božstva a poslové, také Dračí král. Voda je posvátná a její potřebnost pochopitelná, voda rodí a bere. Pokud jde o její funkci jako znamení, pak může změnit koryto (obrácený směr

řeky ve vyprávění o Čchu-namovi), barvu (zkrvaví), nebo živočichové, kteří v ní žijí, činí neobvyklé věci. Vodní božstva, jako Čumongova matka Juhwa, mají za úkol porodit významného potomka, nebo chránit pozemský svět, z vody vychází matka Pak Hjökköseho manželky Arjöng.

Poznámky

¹ Podrobné vysvětlení jejich pojetí viz kapitola 6.6.

6.8.5. Barvy

Barvy mají ve staré době specifickou funkci, i když lze říci, že ne vždy stálou a spíše kontextuální, jak již jsme upozorňovali u symbolů, přírodních úkazů a varovných znamení. V pozdějších příbězích už do jisté míry platí jejich čínský význam, i když pouze v projevech literárních. Vcelku je výběr omezený a spíše než ke konkrétní vlastnosti odkazuje barva k jevu kladnému či zápornému.

Bílá (päk) je barva neobvyklá, bílé darované či ulovené zvíře znamená štěstí, bílé zvíře, které vběhne do paláce, je jasné neštěstí. Bílá spojená s kosmickými úkazy má také nevyhraněnou úlohu, záleží na konkrétním útvaru a jeho vysvětlení. Obecně je bílá symbolem západu, podzimu, stáří, smutku, ale také panenství, tedy neposkvrněnosti (bílý tygr x bílý lotos, bílý nefrit); i oděv nebešťanů má údajně bílou barvu.

Černá (hük); jde o varovnou či zápornou barvu, signalizující smrtelné nebezpečí, proto se jí používá pouze v krajních případech a ve spojení s nebeskými úkazy.

Fialová (pora) a modrá (pcharang) jsou jedinými vyloženě kladnými barvami, zvláště u kosmických a meteorologických úkazů (obláček), nebo alespoň poukazující na harmonický stav (voda, moře, obloha).

Krvavá (pchi) bývá vždy předzvěstí neštěstí (nejčastěji ve spojení s vodou – krvavá řeka, potok, studna), a to závažného charakteru.

Neodpovídající (nepřirozená) barva se vyskytuje hlavně u zvířat; pokud se objevilo zvíře s barvou neodpovídající jeho přirozenosti, pak je v kronikách většinou darováno králi; nelze tedy říci, že by šlo o vyloženě zápornou vlastnost. Znovu jako v předchozích případech je však možné nepřirozenost jindy hodnotit jako varovné znamení.

Rudá (hong) bývá barvou nepřirozenou, proto pro ni platí totéž, co pro výše uvedenou kategorii, samo-

zřejmě s výjimkou barvy krve; jinak je to barva životadárná, vztažená k létu, v různých spojeních může znamenat krásku (hongan), nebo nejrůznější svaté. Rudá je i skříňka, v níž Nebesa sesílají vejce šesti zakladatelů království Kaja, kde tato barva hraje roli dále při příjezdu nevěsty z Indie atp.

Zelená barva (nok) se nevyskytuje jako příznaková, spíše je používána jako kladná, charakteristická pro přírodu (symbol jara)

Žlutá barva (hwang) se znovu neobjevuje příliš často, většinou jde však již o barvu vyhrazenou panovníkovi.

6.8.6. Čísla – číselná magie

Čísla hrají v Koreji a ve starých společenstvích obecně důležitou roli; čísla užívali nejen astrologové, hadači a magové, ale i vědci. Číselná symbolika nefunguje ve starověku tak, jako později, což vidíme například u zásadních údajů o věku (svátek hwangap – šedesátiny x čchilsun – sedmdesátiny)¹, i když věk mnohých hrdinů je v souladu s pozdějším chápáním stanoven na šestnáct let. Zřejmý je ovšem fakt, že nejrůznější omezení a rozmezí dětství, mládí, středního věku i stáří jsou jakoby posunuty směrem dopředu – věk hodný oslav jsou sedmdesátiny, až třicetiletá svobodná dívka je nebyvalý jev, Kim Ju-sin uzavírá sňatek v šedesáti, králové se dožívají více než sta let a zaznamenány jsou případy 158, 157, 119 a 117 let. Důležité jsou – stejně jako v pozdější době – číslovky do desítky, přičemž nejpoužívanější bývají 2, 3, 7, 8, 9 s tím, že kladná, mužská, jangová jsou čísla lichá, ženská, záporná a jinová sudá.²

Poznámky

¹ Ve staré Koreji se slavil jako zásadní druhý z nich, od středověku ale převládá první, který ukončuje šedesátiletý cyklus.

² Touto velmi zajímavou problematikou se nemůžeme zabývat více, a to z nedostatku prostoru. Číselné symboly je zapotřebí rozpracovat důkladně a na základě dalších pramenů.

6.9. Komentáře

Komentáře používá oficiální kronika poměrně zřídka¹ – z dějin Tří království a Sjednocené Silly jich najdeme pouze šest během Silly, sedm během Kogurjō, šest za Päkče a čtyři za Sjednocené Silly, tedy celkem třiadvacet.

Abychom je lépe pochopili, připomeňme, že Kim

6.8.7. Duchové a božstva

Podle starých představ mělo všechno – včetně předmětů – svého ducha, příroda pak božstva a podle důležitosti jim bylo třeba obětovat. Proto jsme již zmiňovali oběti horám, konkrétně božstvům Samsin nebo Sansin, která souvisejí s mýtem o Tangunovi, božstvo bez bližší specifikace sídlilo na Nebesích, božstva byla i kosmická (nejznámější Čchilsöng). V jednotlivých příbězích se však objevují božstva-duchové spíše jako poslové Nebes, víly, božstva-duchové zemřelých králů a vojevůdců (král Mujöl, Kim Ju-sin, slavní hwarangové), Dračí král a jeho suita. Božstva nekalá se v personifikované podobě nevyskytují často, pokud ano, jsou zaháněna příslušným zařikáváním (viz Čchöjong). Ve starověku je tedy poměrně obtížné popsat panteon božstev a duchů podle důležitosti: v mnohých příbězích i z téže doby je nejasný a zřetelně sestavený z původních náboženství (božstva hor, vodní a kosmická božstva), později jde o směs původních náboženství a buddhismu (obohacení stávajících božstev a duchů o Maitréju a Kwanüm) i taoismu (Čchilsöng, také Lao-c').

Znovu připomeňme, že božstva se v příbězích objevují výhradně jako pomocné postavy a ve zmiňované době fungují jako poslové Nebes bez vyhraněné specifikace úkolů.

Závěrem této podkapitoly pouze malá poznámka: každý výčet, jakkoli obsáhlý, nemůže aspirovat na úplnost, stejně tak netvrdíme, že se jednotlivé symboly objevují pouze v popsané funkci. Z uvedeného bychom však učinili opatrný závěr, že v podstatě souvisejí s chápáním úlohy přírody a jejích projevů jako odrazu vlády panovníka tak, jak je hodnotila Nebesa.¹

Poznámky

¹ Tedy ve smyslu kapitoly 6.6.

Pu-sik byl jedním z úředníků, propagujících ve své době ještě ne příliš vlivný konfucianismus² a jeho rozšíření do všech oblastí života společnosti; byl i příznivcem ideje věčné vazalské závislosti na Číně a nesmiřitelný odpůrce buddhismu, za doby Korjō státního náboženství. Jeho komentáře mají proto účelový pod-

37 Anonym, Reliéf z hrobky krále Mujöla, detail, 7. století, království Silla.

text a vysvětlují dějiny z určitého pohledu a z hlediska jasných idejí.

Protože byla historie chápána jako mravní odkaz pro příští generace, bylo nutné na nejkřiklavějších místech (tedy tam, kde fakta neodpovídala propagované ideologii) realitu „dovysvětlit“ za pomoci příkladů z čínské minulosti nebo kanonických knih. Cílem komentáře bylo poučení, což téměř všechny vstupy splňují, i když, jak si dále ukážeme, jde většinou o zjevnou manipulaci se čtenářem. Z našeho hlediska Kim Pu-sikovy zpětné opravy nebo poučení dávným vládcům zavánějí ideologizací, jeho příklady z čínské historie nebývají právě vhodně vybírány a pokusy o přepisování vztahů mezi Čínou a korejskými královstvími nevyznívají věrohodně. Místy se komentáře zdají až zoufale šroubované a evidentně v rozporu s uvedenými skutečnostmi; vyvěrají však z Kim Pu-sikova přesvědčení a podle našeho názoru jsou ilustrativní pro počátky konfucianizace Koreje doby středního Korjō.³

První se týkají nevysvětlitelných zvyklostí (tedy nesrozumitelných v době sestavování kronik), další jsou státotvorné, normativní co se týče požadovaných vlastností králů i hrdinů, a poslední typ ospravedlňuje zánik jednotlivých království. Komentování je (kromě selekce materiálu) dalším osobním vkladem historika do díla; vyjadřuje se tak k událostem, které již byly popsány ve starších kronikách a které mohl sice modifikovat, ale ne zcela pominout. Tón některých z nich je poměrně ostrý a kritický a místy jako by se nebyl schopen smířit s fakty a rád by je alespoň zpětně napravil. Činí tak většinou pomocí příkladů z čínské historie (čerpá zejména z Mencia a Čchun-čchiou), také však uvádí „horší“ zvyky okolních národů, podle jeho názoru hrůzyplnější než starokorejské.

Komentáře lze pomocně rozdělit na:

- (1) Komentáře k nevysvětlitelným zvyklostem (tedy těm, které už nebyly za království Korjō běžné; sňatků příbuzných, sillských královských titulů, existenci žen na trůně, adopcí a přinášení obětí).
- (2) Komentáře se silným hodnotícím prvkem; Kim Pu-sik jimi tvoří standardy ilustrativních králů a věrných poddaných (o tajemství správné vlády, o neuváženém rozhodnutí o následnictví, o věrných poddaných starých dob, o královraždě a jejím nepotrestání, o utečencích a zradě krále, o rádcích, o vztahu otec-syn), také komentuje úroveň vzdělání a přijetí či nepřijetí čínského letopočtu. Poněkud vybočující z normy a autorova světonázoru

jsou dvě hodnocení – tj. důvody udržení pevnosti Ansisöng a s tím i související hodnocení vpádu tchangského císaře Tchaj-cunga.

- (3) Komentáře vysvětlující zánik jednotlivých království; vyskytují se při pádu jednotlivých států. Zde najdeme delší vstupy hodnotící nejprve celou dynastii a pak důvody jejího zániku: některé z nich mají ovšem poněkud chaotický úvod, jenž ne zcela souvisí s tématem.

K prvnímu typu patří komentář z prvního roku vlády sillského krále Čchömhäa (247), v němž Kim Pu-sik srovnává čínskou a sillskou zvyklost, týkající se adopcí. Ty se liší v tom, že Číňané poté již nectí své rodiče, zatímco Korejci ano, což v praxi znamenalo, že králové udělovali tituly svým pokrevním i adoptivním rodičům. Přestože mohl být tento počin vysvětlován z hlediska konfucianismu jako synovská oddanost, stará korejská tradice je odsouzena.⁴

„(...) A v Sille, pokud (adoptivní) příbuzný krále nastoupil na trůn a stal se vládcem, nestalo se, že by nevyzvedl svého rodného otce a neudělil mu titul wang. A nejen to, tímto titulem se označoval i tchán. To nebylo v souladu s obřady a v žádném případě to nelze považovat za zákon.“ (Samguk sagi [sang], 43)

Dalším – z prvního roku panování Nämula (356) komentuje s velkou nechutí sillský zvyk brát si za manželky ženy příbuzné, a to co nejbližší. Na sillském královském trůně se, jak jsme několikrát zmiňovali, střídaly pouze tři mocné rody – Pak, Sök a Kim⁵ – a pokud šlo o výběr manželky, možností byl sňatek v rámci tří rodů, nebo – což bylo později častější, zejména během vlády Kimů – se zdálo být jednodušší vzít si manželku ze stejného klanu. Kim Pu-sikův komentář je neobvykle tolerantní; sice je podepřen zvyklostmi čínskými, ale slova o neodsuzování tradice a připomenutí hunského zvyku jsou poměrně mírná, zvláště když mu daly za pravdu pozdější přísné zákazy, jež nedovolovaly ani sňatky mezi lidmi téhož příjmení.⁶

„Co se týče Sily, tam se při podobných příležitostech (sňatcích) neomezovali pouze na to, že si brali ženy z jednoho rodu: sňatky se uzavíraly mezi dětmi rodných bratrů a také mezi bratrance a sestřenicemi v linii otce i matky. Protože se však každé z cizích království odlišuje svými obyčejí, bylo by velkou chybou to odsuzovat a brát za standardní etická pravidla Říše středu (Číny). Ve srovnání s tím je například daleko závažnější fakt, že u Hunů mívaly styk matky se syny.“ (Samguk sagi [sang], 56)

Další komentář osvětluje počín krále – roku 503 udělil Čidžung všem předešlým sillským vládcům titul wang podle čínského vzoru. Kromě toho zamezil i dalším, podle Kim Pu-sika barbarským zvykům, jako přinášení lidských obětí, a také znovu pojmenoval stát na Silla. „(...) Ze sillských vládců se jeden nazýval kösögan, jeden čhačchaung, šestnáct isagüm a čtyři maripkan. Když vynikající sillský učenec Čchö Čchi-wön⁷ sestavoval dílo Čewang jöndäjök (Chronologie vládců), nazýval všechny titulem wang, nemluvil již o kösöganovi ani o dalších. Je možné objasnit opomenutí této terminologie tím, že je (tituly) cítil jako nepatřičné? (...) Když nyní zapisuji sillské dějiny, je správné zaznamenat i taková místní slova jak se patří.“ (Samguk sagi [sang], 78)

Zde bychom mohli ocenit historikovu úctu k historii nebo k uvádění věcí pravdivým způsobem, i když právě jeho selekce materiálů je určitě méně nevinná, než Čchö Čchi-wönova zmiňovaná snaha nazvat všechny sillské vládcy jednotným titulem.⁸

Pro Kim Pu-sika bylo také nepřijatelné, že by se žena mohla ocitnout v postavení královny, a tuto možnost komentuje po skonu první z nich, Söndök (647), zcela nekompromisně.

„Jak je možné připustit, aby nějaká bába opustila vnitřní komnaty a řešila závažné politické otázky, týkající se státu? V Sille dosazovali ženy na královský trůn. Vrhali tím zemi do zmatků a bylo štěstí, že Silla nezahynula. Jako by se nepoučili ze slov Š'-fingu o slepici, oznamující východ Slunce, nebo ze slov I-fingu o prasnici, podupávající na jednom místě.“ (Samguk sagi [sang], 118–119)

V tomto komentáři se mohl oprít o čínskou praxi, která ženám na trůn usednout nepovolovala; přes množství regentek, vlivných manželek a dalších je dějiny nikdy neoznačovaly jako vládkyně.⁹ Text je podepřen jin-jangovou teorií, jíž vysvětluje soudobé přezírání žen jako celku.

Jakkoli byly uvedené Kim Pu-sikovy vstupy osobní, stále se držel určitého odstupu. Ten již odkládá v další kategorii, v níž si neodpouští kritizovat a vytvářet umělé paralely. Většinou se však jedná o moment, kdy byl onen „nepřipustný“ zvyk nahrazen čínským. Takto se například vyjadřuje ke zvyklosti korejského starověku počítání panování následujícího krále v okamžiku jeho skutečného nástupu na trůn. V praxi to znamenalo, že v komentovaném případě zemřel zakladatel státu Silla Pak Hjökköse v 64. roce své vlády a v témže roce nastoupil jeho syn Namhä, jehož nástupní rok (4)

byl současně i rokem vlády jeho předchůdce.¹⁰ Kim Pu-sik se zde odvolává na zvyklosti starých čínských dynastií a také na Mencia, i když v textu jsou zřejmě vypuštěny části pasáží z čínských pramenů, což poněkud znesnadňuje porozumění. Účelem komentáře je však bezesporu objasnit tento systém, a přes hodnotící prvek postrádá ostřejší kritiku, neboť jde o teprve druhého panovníka dynastie v pořadí. Také zde vidíme snahu o ospravedlnění užívání sillského postupu, neboť se odvozuje od praxe epochy Šang.

„Pravidla o ustanovení názvů let vlády až po roce od nástupu krále na trůn jsou podrobně vyloženy v Čchun-čchiou, a to byl zákon, jež nebylo možné za dávných vládců změnit. (...) Občas se říká: ‚Ve starých dobách po nástupu králů dávali éře název někdy po měsíci, jindy po roce. To znamená, že měsíc nebo rok po nástupu krále byl ustaven jako nástupní rok.‘

Pokud se na to díváme z hlediska prvního roku vlády, bylo nesprávné, aby v roce, kdy předcházející wang zemřel a současně nastoupil nový, byl už tento rok pojmenován jako rok vládcy následujícího. Ale na druhé straně je možné to považovat za převzetí etických pravidel Šangů.“ (Samguk sagi [sang], 7–8)

V roce 650, ve 4. roce vlády královny Čindök, přijala Silla, konečně čínský kalendář a tato náprava vedla kompilátora k delšímu moralizování, jež je navíc silně účelové a zkreslené.

„Je nepochopitelné, proč v době, kdy Silla sloužila Říši středu a kdy se střídaly lodě s posly a tributem, král Pöphüng mohl sám podle svého stanovit název éry svého panování. Od té doby uběhlo ještě mnoho let, plných chyb a narušování etikety. I poté, co vyslechli výtky císaře Tchaj-cunga, se nic nezměnilo a pouze od této doby (tj. roku 650) byl přijat název tchangské éry. (...) je třeba to považovat za chybu, kterou bylo možné napravit.“ (Samguk sagi [sang], 126)

Komentář znovu svědčí o Kim Pu-sikově orientaci na Čínu, kdy výčitky vůči sillským králům a radost nad přijetím tchangské éry obsahují řadu chybných interpretací. Pokud se nebudeme pozastavovat nad spornou kvalifikací Silla a jejích styků s Tchangu jako tributárních¹¹, pak nejzávažnější je fakt, že Silla používala – i přes přátelské styky s různými čínskými státy – svůj letopočet a ten si také ponechala i po tomto zásahu: pouze byl uváděn vedle letopočtu a éry králů vlastních. Uvedený způsob navíc v Kim Pu-sikově kronice nenajdeme, vyskytuje se – alespoň co se týče období popisujících korejský starověk – až v kronice Tongguk tchonggam z 15. století. Je zřejmé, že v tomto vstupu

se Kim Pu-sik snaží o kritiku svébytného zvyku, jenž byl v jeho době potlačen a nahrazen souběžným užíváním domácího a čínského letopočtu.

Dva komentáře se týkají vztahu otec-syn z poněkud zvláštních příběhů, v nichž lze jen těžko vysvětlit chování krále (alespoň prvního). Kim Pu-sik se snaží v obou případech demonstrovat základní principy vztahu otec-syn, jakkoli jsou na dané příběhy (uvezené výše) neaplikovatelné vzhledem k době, v níž se odehrávají – tedy před příchodem konfucianismu. M. N. Pak (Kim Bu-sik: Samguk sagi, 2001, 23) se domnívá, že první je buď vymyšlený, nebo pochází z folkloru, v každém případě komentátorovi posloužil jako motiv k objasnění jednoho ze základních konfuciánských vztahů. U prvního připomeňme, že král Juri poslal ve 28. roce své vlády (9) svému synovi Hämjōngovi meč s tím, aby spáchal sebevraždu. Kim Pu-sik se k jeho smrti vyjadřuje takto:

„Oddaný syn slouží rodičům a nemá je opouštět, je povinen dávat najevo svou oddanost tak, jak to činil Wen-wang v době, kdy byl následníkem. Hämjōng se usadil ve starém hlavním městě, miloval pouze historiky o svém vojenském umění. Z tohoto důvodu je třeba mu přiznat vinu. Je ovšem také známo, že: ‚miluješ-li syna, uč ho správné cestě a pokud upadne, odvrát ho od zla.‘ Král nikdy předtím syna nepoučil a až když zlo dosáhlo větších rozměrů, znenáviděl ho a zahubil. Je třeba říci, že otec nebyl dobrým otcem a syn – synem.“ (Samguk sagi [sang], 392)

Druhý komentář se vztahuje ke smrti kogurjōského prince Hodonga z roku 32, který také ukončil život sebevraždou. Zde byly rozhodující intriky jeho macechy, jež tvrdila, že s ní chce navázat poměr. Podle záznamu z kroniky se Hodong nechtěl obhajovat, aby nezpůsobil žal otci a neobvinil nevlastní matku.

„Zde není nutné hovořit podrobně o nelidskosti krále, který uvěřil pomluvám a způsobil smrt zcela nevinného milovaného syna. Ale vinen je i Hodong. Protože byl synem, měl se zachovat jako Šun, trestaný svým otcem Ku-suoem, to znamená přijmout údery malou hůlkou a vyhnout se větším, aby otci současně zabránil spáchat nespravedlivý čin. Hodong namísto toho zvolil smrt, která nebyla nutná (...).“ (Samguk sagi [sang], 379)

Tři z komentářů nejrůznějších dob se týkají královraždy: k prvnímu roku Sinmua ze Sily jde o nástup královraha na trůn, v druhém roce pākčeského Samgūna se komentář týká královraždy a jejího nepotrestání a u 21. roku pākčeského Kāroa utečenců a královraždy.

Rok 839, nástup a smrt krále Sinmua, souvisí s jeho uchvácením trůnu, které ho ve snech trápí natolik, že nakonec také zemře. Kim Pu-sik uvádí komentář příklady násilného převzetí trůnu v Číně z Čchun-čchiou a výčet končí:

„(...) zločiny všech čtyř vládců jsou natolik zřetelné, že je nebylo možné skrýt, je možné jen doufat, že jimi lidské zločiny skončí!

Slova Čchun-čchiou nás přivedla k tomu, abychom zde vyložili pravdu o tom, jak sillský Ŏnsung zabil Ādžanga, Kim Mjōng Hüiganga a Udžing Minäa, každý proto, aby nastoupil na trůn.“ (Samguk sagi [sang], 298)

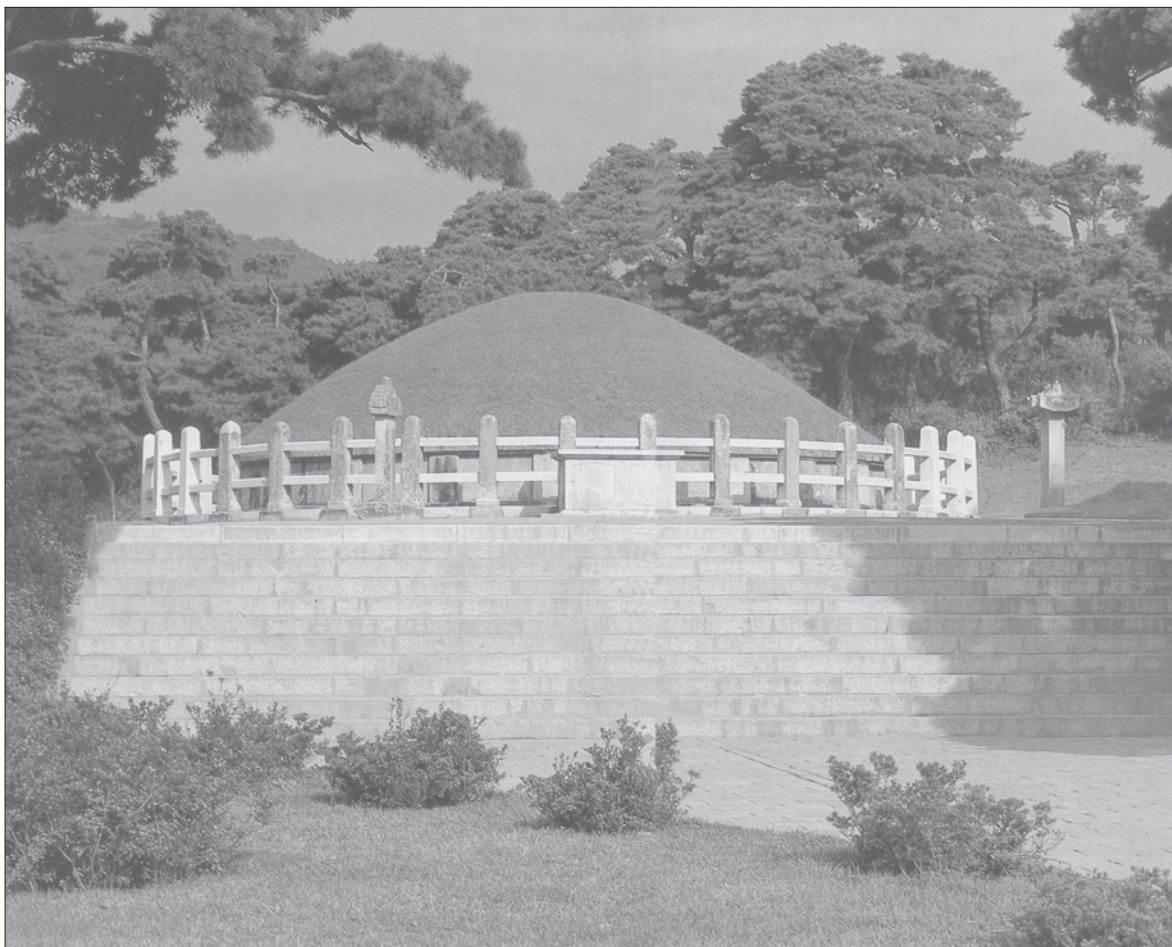
Samgūn (vládl 478–479) nastoupil na trůn jako nezletilý a vrah jeho otce ovládl zemi. Kim Pu-sik se k problematice nepotrestání vyjadřuje znovu za pomoci Čchun-čchiou:

„Jak praví Čchun-čchiou, pokud je zabit král a vrah není potrestán, znamená to, že se nenašli opravdoví poddaní. Hä-gu zabil Mundžua a jeho syn Samgūn nastoupil na trůn. Nejenže ho nedal usmrtit, ale svěřil mu vládu nad zemí. Ten obsadil pevnost, vyvolal vzpou-ru, a proto bylo zapotřebí dvakrát shromáždit velké vojsko, aby byla potlačena. Ne nadarmo se říká: Jestli si nedáš pozor na jinovatku v raném podzimu, dočkáš se silného ledu, jestli neuhasiš jiskérku, vznikne z ní požár. V době, kdy byl zabit tchangský císař Sien-cung, vraha potrestali až po vládách tří panovníků. Co máme říci o koutku v přes moře vzdáleném místě (Koreji), navíc za vlády mladičského Samgūna!“ (Samguk sagi [sang], 621–622)

Třetí komentář ke královraždě se týká pākčeského Kāroa, jehož v roce 475 zabili vlastní poddaní ve službách Kogurja. Kim Pu-sik v úvodu ke komentáři opět používá příklady z čínského starověku, nicméně stanovisko dává jasně najevo: *„Vůle vládce je vůlí Nebes. Pokud někdo zahynul z jeho vůle, jak může být (Nebe) označeno za nepřítele? Vzhledem ke svým zločinům nebyli Kōllu a ostatní přijati do služby ve svém království, a tak přivedli vojska nepřítele, svázali vlastního krále a zabili ho. Jejich přečin je velmi těžký. (...)“* (Samguk sagi [sang], 618)

S tímto problémem souvisejí ještě dva Kim Pu-sikovy vstupy, vážící se ke zradě poddaného a následkům provázejícím přijetí utečenců druhou zemí. Oba se opět týkají státu Pākče. První, z nástupního roku vlády krále Murjōnga (502), reaguje na vztah poddaný-vladař a je bezprostředně svázán se vzpou-rou vysokého hodnostáře. V Čchun-čchiou se praví:

38 Hrobka Kim Ju-sina, vojevůdce a politika státu Silla, 70. léta 7. století, naleziště: Kjōngdžu, Korejská republika. Slavný vojevůdce a státník Kim Ju-sin (595–673) byl mimo jiné strůjcem sjednocení Korejského poloostrova. Hrobky ve tvaru pahorků v tehdejší sillské metropoli Kjōngdžu lemují i současné město. Z pietních důvodů nebyly až na jednu dosud otevřeny, a tak mnohé archeologické a antropologické nálezy stále spočívají uvnitř.

„Sluha nemůže zradit a pokud se tak stane, zrádce musí být neprodleně potrestán smrtí.‘ Pokud byl Päkka od samého počátku zlý a spáchal zločin, za který ho Nebe-sa a Země nemohly nechat nepotrestaného, pak měl být také neprodleně potrestán a ne až poté, co uskutečnil vzpouru a trest se stal zákonitým. (...)“ (Samguk sagi [sang], 629)

Druhý pochází z 28. roku panování Kärua (155) a reaguje na utečence ze Silly. Ten zamýšlel vzpouru a po jejím odhalení utekl do Päkče. Sillský král žádal jeho vydání, ale nebylo mu vyhověno a situace vedla k vpádu sillských vojsk do Päkče. Komentář je opět uveden příklady z Čchun-čchiou, kde je uprchlík-zrádce své země vyhnán. „I Kil-sōn byl zrádce, kterého však päkčeský král přijal a poskytl mu úkryt, což lze nazvat skrýváním lupiče. V žádném případě není možné říci, že by to bylo moudré, protože v důsledku toho

byl narušen mír se sousedním státem a lid donucen k břemenu vojenské povinnosti.“ (Samguk sagi [sang], 575)

Čtyři další vstupy jsou státoporné a komentují neuvážené rozhodnutí o nástupci na trůn (Čchadä, 3), pojednávají o věrných poddaných starých dob (Kogukčchön, 13) či o rádcích (Tongsöng) a konečně o pokladech správné vlády (Kjōngmjōng).

Komentář k vládě kogurjōského Čchadäa vyplývá z delšího příběhu a týká se předání trůnu pokrevnímu bratrovi, jenž se ovšem ukáže jako vládce krutý a jehož nakonec odstraní vlastní poddaní. Krátký úvod (rok 148) se vztahuje k čínské paralele, v níž vládce také rozhodne, že nástupcem nebude jeho syn, ale mladší bratr. Řešením je pravá cesta – podle Kim Pu-sika následnictví v přímé linii otec-syn. „(...) a tak, kvůli (bratrově) nehumánosti, vyvolal nakonec velké nepo-

řádky, jež se vlekly po několik dalších pokolení. Proto se také v Čchun-čchiou mluví o velké pozornosti, co se týče pravé cesty. Nyní ani Tchädžo nepřemýšlel o důležitosti osoby na trůně a postoupil ho svému nehodnému bratrovi. Nevěděl, že neštěstí postihne jeho věrného poddaného a dva milované syny?“ (Samguk sagi [sang], 397)

Moralistním a v podstatě chválicím panovníka je komentář k 13. roku vlády kogurjōského Kogukčchōna (191), reagující na jeho rozhodnutí vytvořit v zemi řád za pomoci schopného poddaného. Touto osobou byl slavný Ūl Pcha-so, který byl povolán v době, kdy dvůr ovládly nejrůznější skupiny a svévole zejména příslušníků královského rodu byla zřetelná. Kogukčchōn dal navíc ministrovi velké pravomoci opravňující ho k radikálním zásahům. Kim Pu-sik znovu hodnotí králův čin na pozadí čínských vládců: „Moudří vládcové starověku vyzdvihovali bez omezení vynikající osoby a bez váhání využívali jejich služeb. (...) Jen tak se mohli moudří a nadaní ocitnout na vysokých místech a vládnout, jen tak mohla být objasněna a zdokonalena pravidla vládnutí a upevněna bezpečnost země. Pokud se tedy král (Kogukčchōn) rozhodl sám povolat z přímořského ústraní Ūl Pcha-sa a bez ohledu na mínění svého okolí ho postavil výše než ostatní úředníky, a také tím, že povýšil v úřadě člověka, který ho doporučil, je možné toto považovat za následování principů dávných vládců.“ (Samguk sagi [sang], 408)

Vstup Kim Pu-sika k hodnocení vlády krále Tongšōnga z Päkče se vztahuje k potřebě a možnosti poddaných podávat stížnosti. Komentář končí odsouzením vládce, který „(...) přestože dostával listy se stížnostmi, nebral na ně ohled a zavřel bránu, aby jim předešel. Čuang-c' pravil: ‚Toho, kdo vidí chyby a nenapravuje je, kdo slyší stížnosti a zůstává zatvrzelý, můžeme nazvat krutým.‘ A právě tak lze nazvat i krále Modäa (Tongšōnga).“ (Samguk sagi [sang], 626–627)

Poměrně obsáhlým je komentář k tajemství správné vlády, uzavírající panování jednoho z posledních králů Sjednocené Silly Kjōngmjōnga (vládl 917–924).

„Cožpak se v dávných dobách rozkvět měřil tím, že králové zasedali v Síni světla, že drželi nefritovou pečeť a stavěli devět kotlíků?¹² V Chan Fej-c'ových esejích se praví: ‚Přivést srdce moudrých lidí k vládě a zajistit velký mír v zemi v žádném případě nezávisí na třech vnějších atributech moci (tj. Síni světla, pečeti a kotlíku).‘ Není povýšení těchto tří atributů a přiznání jejich důležitosti chybným zveličováním? Stejně tak, jak mohly být tři takzvané poklady Silly, vytvořené lidskýma rukama, nezbytné pro stát? Mencius říkal: ‚Pokladem

vládců jsou pouze tři věci: půda, lid a vláda.‘ V Historii státu Čchu se praví: ‚Stát Čchu nemá to, čemu se říká poklady, ty převzal od svatých.‘ Pokud se takové myšlenky rozšíří po celé zemi, jsou dostatečné pro to, aby se lidé stali dobrými, pokud se rozšíří i za hranicemi, mohou obšťastňovat celý svět. Kromě toho, co může být nazváno velkým pokladem? To, že Tchädžo, když slyšel legendy o sillských pokladech a ptal se na ně, nemůže být považováno za hodné následování.“ (Samguk sagi [sang], 332)

V Kim Pu-sikových slovech je skrytá i výtka vůči zakladateli Korja Wang Kōnovi, který se o sillské insignie moci a svaté předměty velice zajímal.

Poslední ze standardních je poznámka ke vzdělanosti z roku 789 (Wōnsōng, 5) vztahující se ke sporu o úloze vzdělanosti při udělování úřadů, tedy v podtextu ke střetu mezi elitou a učenou částí k vládě pokrevně „nezpůsobilých“ obyvatel. Kim Pu-sik reaguje v intencích středověkého člověka, prisuzujícího vzdělanosti velkou váhu, kritizuje sillský „systém kostí“ a z toho vyplývající nemožnost umístit do úřadů lidi schopné.

„Pouze výsledkem učení je možné poznat cestu a pouze poté je možné dosáhnout stavu postižení všech věcí. Proto je správné, pokud se člověk nejprve učí a poté dostává úřad. Pokud je začátek dobrý, je dobrý i konec. Můžeme uvést takovýto příklad: Když zatáhneme za hlavní provaz velké sítě, budou ho následovat tisíce ok. Naopak lidé neučení nevědí, že věci mají svůj řád od počátku do konce, od těch, co jsou dříve, k těm, co jsou později, proto obracejí svou pozornost k druhořadým věcem. Jednají ve svůj prospěch a dostávají se do vysokých úřadů, ale nemohou proto přinést prospěch zemi, ani klid lidu, a ve skutečnosti pouze škodí. (...) ‚Nebýt vzdělaný je jako mít obličej obrácený ke stěně, a takový člověk se pouze pachtí a utone v maličkostech,‘ praví Li-ti. (...)“¹³ (Samguk sagi [sang], 269–270)

Zvláštní jsou dva komentáře k čínským vpádům, kde je Kim Pu-sik zřetelně rozpolcený ve svých sympatiích: jako přívrženec závislosti na Číně a vzhledem k situaci považuje čínský útok na Kogurjō za oprávněný, nicméně hrdinství obránců Ansisōngu z roku 645 ho jako Korejce a vlastence dojíhá. Stejně zajímavé je o čtyři roky pozdější hodnocení tchangského vpádu a Tchaj-cungových úmyslů co se týče záboru severních území. Zde si dokonce dovoluje čínského císaře kritizovat.

Ansisōng (čínsky An-š') byl jednou z pevností kogurjōského obranného systému, který bylo nutné

dobýt, pokud se tchangská vojska chtěla dostat dále do vnitrozemí.¹⁴ Úloha Ansisöngu byla v tažení z roku 645 klíčová a neúspěch donutil Tchaj-cunga obrátit se zpět, nicméně bylo pozdě a velká část vojska pomrzla.

„Tchangský Tchaj-cung neměl v moudrosti a osvícenosti ve světě sobě rovného. V umění postavit se těžkým dobám bychom ho mohli srovnat pouze s šangským Tchangem a čouským Wu-wangem, v síle vnímavosti s čouskými vládci Čcheng-wangem a Kchang-wangem, co se týče velení vojska, neměl rovné v taktice a lsti. Ať se vypravil, kam chtěl, nepřátelé byli zničeni. Pouze při podrobování si východních území (Koreje) utrpěl porážku u Ansisöngu, proto je třeba náčelníka této pevnosti nazvat neobyčejným hrdinou. Historické zápisky nedochovaly jeho rodové a vlastní jméno, čehož, jak praví Jang-c', je třeba litovat stejně, jako toho, že se nám nedochovala jména čchiských a luských ministrů.“¹⁵ (Samguk sagi [sang], 532–533)

Druhý komentář k Tchaj-cungovi (649) je napsán u příležitosti jeho smrti; je velmi dlouhý, proto pouze informativně: Kim Pu-sik obsáhle rozebírá příčinu neúspěchu korejského tažení, včetně rad Tchaj-cungových nejbližších, kteří ho varovali. „(...) ale on neposlechl, protože byl zaujatý myšlenkou na zničení východních území. Když zemřel, tyto plány vzaly za své. Nemá to spojitost s Historickými zápisky (Jöksa pchjöl-lon), kde se praví: ‚Kdo miluje velikost a má rád slavné činy, posílá vojska na daleké pochody?‘ V Siao-šuo Liou Kung-čchüana se říká: ‚V době čupchilsanské bitvy, když sjednocené kogurjöské a malgalské síly zaujaly postavení na prostoru 40 li, císař na ně pohleděl a strachy zbledl.‘ A dále se píše: ‚Když se šest armád císaře pod tlakem vojsk Kogurjö dostalo do bezvýchodného postavení a zvědové potvrdili, že jsou obklíčeny, císař se velmi polekal.‘ Strach ho zachvátil do té míry, že byl nakonec jediným, kdo se zachránil, což ani Nová historie Tchangů, ani S'-ma Kuangovy Tchung-tien nezmiňují ani slovem. Neskryvali to, aby zachránili čest své země?“ (Samguk sagi [sang], 778)

Třetí typ se v oficiální kronice objevuje třikrát: jedná se o komentáře vztahující se k zániku království, které jsou logickým uzavřením analů každého státu. Časově první je komentář k zániku Päkče v roce 660, který je ovšem poněkud nesourodý a jehož první část se vztahuje spíše k Sille a Kogurju. Historik zde poukazuje na známou historiku o původu Silly z Nebes, poté se dotýká Kogurja a jeho královského příjmení Ko. S odvoláním na nspecifikované historie starých dob dodává: „Päkče a Kogurjö pochá-

zejí z Pujö. A dále se praví: V době nepořádků mezi dynastiemi Čchin a Chan mnoho lidí Říše středu přišlo do Východního království (Koreje). Nejsou tak zakladatelé Tří království prapředky těchto dávných mudrců?“ Toto zpochybnění mytických zakladatelů a spekulace o založení států čínskými běženci, respektive pokus o odvození korejských států od čínských, je pro Kim Pu-sika typické. Jakkoli se snaží mytické počátky státnosti zamlžit, nezbylo mu, než jimi historii států začít a pouze takovými vstupy se přihlásit k Číně. Druhá část komentáře je už hodnotící a opět vyjadřuje názor, který v jeho době převládal: Päkče padlo nejen proto, že se na jeho konci vyskytlo několik špatných vládců, ale také z důvodu, že se neřídilo radami Číny. Kim Pu-sik objasňuje pád Päkče takto: „(...) na konci Päkče se vyskytlo v čínech vládců mnoho špatného. Během několika pokolení se spojovali s Kogurjem a napadali Sillu (...) tím se provinili proti principu: ‚pro zemi drahocenné je být přátelský k lidem a být dobrým sousedem.‘ Tchangský Syn Nebes dvakrát posílal edikt, v němž žádal, aby nepřátelství skončilo, ale oni se tvářili, že se podřizují, a ve skutečnosti to neudělali. Provinili se neuposlechnutím Velké země (Číny) a jejich konec se stal nevyhnutelným.“ (Samguk sagi [sang], 670–671)

Pád Kogurja je znovu uveden delší pasáží, tentokrát vysvětlující jeho území: „Hjöntcho a Nangnang¹⁶ byly původními územími Čosön, kterým vládl Kidža. Kidža naučil své lidi etice, obdělávání polí, hedvábnictví a tkaní hedvábných látek a ustanovil ‚osm zákonů‘. Proto lidé Čosön nekradli, nezavírali dveře, ženy byly věrné a ne neřestné, při jídle se používalo nádobí – to všechno je zásluha tohoto mudrce. Tím se odlišovali od barbarů, kteří žili na západě, jihu a severu; možná proto bylo Konfuciovi líto, že sem ještě nedospěla jeho Cesta, chtěl se vypravit na moře a usadit se tady.

(...) Od dob Čchin a Chan Kogurjö hraničilo na severovýchodě s Říší středu a všichni jeho severní sousedé byli podřízeni Synu Nebes. V době nepořádků se tu a tam (v Číně) objevovali usurpátoři, kteří si nezákonně přisvojili titul císaře; proto se Kogurjö mělo mít na pozoru. (...) (Kogurjö) však překročilo hranici skromnosti, napadalo území, náležící císaři, a stalo se jeho nepřítelem. (...)“ Zde pokračuje Kim Pu-sik, stejně jako v případě Päkče, výčtem dalších „hříchů“, které se dají shrnout do charakteristiky státu jako neposlušného vazala Říše středu, která pak musela několikrát vypravit trestnou výpravu. Třetí logická část komentáře hodnotí nevyrovnanost vlád kogurjöských panovníků a pád vysvětluje: „(...) země se ocitla v takovém

stavu, že se nebyla schopná ubránit. Proto Mencius říkal: „Vítězství ve válce a pozemské dary nelze srovnat s harmonií mezi lidmi.“¹⁶ Konec je mravokárný a hovoří o správném vládnutí, které evidentně Kogurjō nevykazuje: „V mnohých zemích dovolují vládcové krutým úředníkům lid utiskovat a vlivným rodům ho okrádat, čímž ztrácejí jeho důvěru. Za této situace chtějí zajistit klid a bezpečnost a nezapomínají stát. Není to jako opovrhovat opíjením se a zároveň pít?“ (Samguk sagi [sang], 554–556)

Ani Kim Pu-sikův nejoblíbenější stát Silla se nevyhnul moralizování a zpochybňování mytických počátků. První sillské vládce tak odvozuje od čínské mytické „svaté matky“, která je duchem hory Sōndosan (Hory broskvoňových nesmrtelných, podle všeho v blízkosti dnešního Kjōngdžu). Kim Pu-sik si pouze stěžuje, že není známo, kdy její syn nastoupil na trůn. Následuje pasáž, chválící první sillské krále za skromnost, velkodušnost a prostotu, také ovšem za věrnou službu Říši středu; „(...) poslové s tributem se vzájemně střídali v překonávání moře a hor, (sillští hodnostáři) neustále posílali své děti ke dvoru (císaře) a ty se učily ve Státní škole. Tak díky moudrosti a kultuře Říše středu změnili původní obyčeje a Silla se stala státem s (vysokou) etikou. S vojenskou pomocí císaře zničila Päkče a Kogurjō, zabrala jejich území a je možné říci, že dosáhla rozkvětu. Ale protože v Sille přijali zákony Buddhy bez ohledu na smrtelné následky, ve všech městech a vesnicích vztyčovali pagody a stavěli oltáře, lidé se stávali mnichy a počet vojáků a rolníků se den ode dne zmenšoval. Mohli se tak vyhnout nepořádkům a zániku? Navíc král Kjōngä se oddal bezuzdným veselím. A když si se svými dvořany vyjel do Pchōškčōngu, aby se tam pobavil, ani nepostřehl příchod Kjōn Hwōna. (...)“¹⁷

Po objasnění prapříčiny pádu Silly jako následku přijetí buddhismu následuje pasáž, jež svérázně vysvětluje předání moci posledního krále Silly Kjōngsuna do rukou zakladatele nové dynastie Wang Kōna, což jako poddaný království Korjō chválí. Konec komentáře je také účelový a propojuje sillský královský rod s rodem Wang. „Náš zakladatel Tchādžo měl množství žen a konkubín a stejně velké bylo i jeho potomstvo. Ale Hjōndžong (8. král Korjō) byl v linii matky potomkem sillských králů, nastoupil na trůn a poté královská dynastie pokračovala jeho potomky. Není to odměna za dobrodiní (krále Kjōngsuna)?“ (Samguk sagi [sang], 343–346)

Komentáře obecně jsou osobní a lze říci, že i zavádějící, obsahují mnoho zkreslení. V souladu s kon-

fuciánskou ideologií se kompilátor uchyluje k poněkud násilným paralelám tam, kde nebyly, nebo ke kritice mravů, jež neodpovídaly soudobé čínské realitě. Samozřejmě bychom mohli shromáždit mnoho argumentů proti jeho úvahám, ale účelem jejich uvedení byla pouze ilustrace způsobu, jakým historik psal, bez ohledu na to, zda má či nemá pravdu. Pouze malý komentář k posledním: Kim Pu-sikova snaha odvodit starověké korejské státy od čínských dynastií je vyloženě scestné a jde o první zásadní přepis dějin, stejně jako vysvětlování zániku Päkče a Kogurja jako důsledku neposlušnosti čínského císaře. I představení Silly jako věrného čínského vazala je více než nadsazené, neboť Silla se považovala za minimálně rovnocennou různým čínským státům, jak to vyplývá z analýz samotných, ale ještě více z druhotných pramenů, popřípadě životopisů. Kim Pu-sikovo zdůvodnění jejího pádu jako důsledku vlivu buddhismu zapříčinila jeho nechuť vůči tomuto tehdy státnímu náboženství a závěrečná chvála posledního sillského krále, který se vzdal prvnímu vládcu Korjō, je účelová, neboť v éře Korjō žil a těžko mohl jejího zakladatele zpochybňovat. Zajímavá je argumentace a vyzdvihování rodové příbuznosti – tudíž i legitimacy – Silly a Korja, kterou sice nenapadáme, ale takto vysvětlovat velmi obratnou sňatkovou politiku Tchādžoa je poněkud křečovitě. Zdá se, že v době sestavování kroniky bylo žádoucí, aby bylo Korjō vylíčeno jako stát, jenž převzal moc právoplatně a navázal, i co se týče pokrevních vztahů, na dynastii starší.¹⁸

Kim Pu-sik se tedy ukazuje vzhledem ke korejským dějinám ve dvojím světle: je to člověk, který zřejmě zachránil zbylé dějiny z doby starověku (možná odstranil ty, jež existovaly a jeho pohled nesdílely), ale na druhé straně kodifikoval zkreslený pohled na Tři království a Sjednocenou Sillu jednou provždy. Další díla, vznikající v období Korjō i Čosōn, pak byla nucena na materiál, který přinesl, navazovat a většínou jej pouze upravují či doplňují o další komentáře. Proto také není možné Kim Pu-sika hodnotit jednoznačně pozitivně, přestože Samguk sagi, včetně jeho netolerantních komentářů, jsou prvním zdrojem pro studium starých korejských dějin. Lze se na něj dívat i tak, že byl prvním falzifikátorem a manipulátorem ve jménu vyšších idejí.

Poznámky

¹ Míjíme tím pouze vstupy, označené v letopisech slovy čōdžau (autorova rozvaha), nikoli přímé vysvětlivky v textu či doplňky; takové užívá Kim Pu-sik i další historikové, pokud nara-

39 Anonym, *Symbole zvířetníku*, detail, 70. léta 7. století, království Silla, hrobka Kim Ju-sina, Kjöngdžu, Korejská republika. Kamenné zvířetníkové reliéfy v podobě lidských postav se často uplatňovaly při výzdobě nejen hrobových struktur; zde jde konkrétně o ovci a koně.

zí na věc či událost, již lze rozšířit nebo upřesnit. Kim Pu-sikovy komentáře se v téměř nezměněné podobě objevují i v časově následujících dílech. Připomeňme pouze, že jejich tón není tak silně osobní, jako například u S'-ma Čchienových Zápisků historika, a ani nejsou tak časté.

² Podle různých úředníků a učenců se měl konfucianismus stát vůdčí ideologií a nahradit asociální buddhismus. V tomto směru navazuje Kim Pu-sik na Čchö Süng-noa (927–989), který byl prvním úspěšnějším propagátorem konfucianismu a rozpracoval svá doporučení pro nejrůznější oblasti. Nicméně vliv konfucianismu nebyl za Korjō zdaleka tak silný jako během následující dynastie I (Čosön).

³ Kritizovat tuto část Dějin Tří království není zapotřebí, neboť Kim Pu-sik sice může ovlivnit čtenáře, ale nevypouští fakta jako v celém díle.

⁴ M. N. Pak vysvětluje komentář jako výsledek autorovy zkušenosti s množstvím vlivných příbuzných krále, kteří způsobili během jeho života mnoho neblahých událostí, například královský tchán I Ča-gjöm (?–1126). (Kim Bu-sik: *Samguk sagi* 2001, 21)

⁵ To nebylo typické pouze pro Sillu, i v Kogurju byly určeny rody, z nichž pocházely královny, přestože nešlo o panovnický rod. V Päkče není podobný systém zaznamenán, nicméně – vzhledem k praxi ostatních států – ho nelze vyloučit.

⁶ Ty se dotýřely zákoníky království Čosön a v poslední fázi byly velice přísné; v podstatě zakazovaly vybrat si manželku z rodu se stejným příjmením. Do jisté míry se omezení sňatků vzdálených příbuzných uplatňují i dnes.

⁷ Jeden z nejvýznamnějších literátů doby Sjednocená Silla, viz výše.

⁸ Spíše bychom řekli srozumitelným pro všechny.

⁹ Ostatně Kim Pu-sik je ještě v podstatě tolerantní a královnou označuje jako jöwang, tj. žena-král, oproti pozdější praxi, která je snižuje na jödžu (žena-pán), což najdeme v dějinách sestavených za Čosön, například v Tongguk tchonggam ad.

¹⁰ Tento chaos činí potíže i dnes při přesném určování vlád jednotlivých panovníků.

¹¹ Silla se považovala za střed světa a v žádném případě ne za vazala, ať státu sebemocnějšího.

¹² Vysvětlováno jako symboly správního rozdělení země z doby bájných čínských států.

¹³ V čínském originále Süe-ti, což je ovšem část Li-ti.

¹⁴ Zdržení při dobývání pak pro čínskou armádu znamenalo problémy se zásobováním a v podstatě i konec záměrů: velké vzdálenosti, které musela armáda překonat od svého hlavního města, než došla k hranicím Kogurja, už byly dostatečnou překážkou, navíc zima a povětrnostní podmínky dovolovaly takové výpravy pouze v poměrně krátkém období. Když se armády zdržely, mohlo dojít na zpáteční cestě k problémům, další nastávaly pravidelně v čínském hlavním městě, kdy úředníci využívali nepřítomnost císaře ke vzpourám.

¹⁵ Jméno velitele Ansisöngu se dochovalo ve folklorní tradici – Jang Man-čhun a jeho skutky jsou dodnes oblíbeným námětem legend.

¹⁶ Dva z tzv. hansagun, čínských komanderií na území staré Koreje.

¹⁷ Narážka na pobití královského dvora jedním z mocných povstaleckých generálů v roce 927.

¹⁸ To ovšem odporuje původnímu Wang Kōnovu úmyslu představit se jako král obnoveného Kogurja, od něhož pochází i název Korjō.

Marta Tabery, *Vychytralost*, 2006, olej na kartónu, 48 x 34 cm.

7. Hrdinové v předkonfuciánském pojetí historie:

Hwarang segi (Životopisy hwarangů), Kjunjödžön (Vyprávění o Kjunjöovi) a Hädong kosüngdžön (Životopisy nejvýznamnějších korejských mnichů). Postavy, motivy, struktura biografie

Jak již jsme zmiňovali v kapitole o pramenech, nejstarším dílem s životopisnými příběhy jsou beze vší pochybnosti Kim Tä-munovy *Hwarang segi* (*Životopisy hwarangů*) z 8. století. Nebudeme dále spekulovat, zda jde či nejde o falzum, to nám ani nepřisluší: podívejme se na ně z hlediska pojetí biografii, popisu postav a nejdůležitějších stavebních prvků jednotlivých celků.

Hwarang segi (Životopisy hwarangů)

Dvě verze *Hwarang segi* nabízejí poněkud jiné spektrum osobností a tím i podnětů: první obsahuje pouhých patnáct životopisů (z nichž poslední – Kim Ju-sinův – je nedokončený)¹; druhá, alespoň v nejrepresentativnějším vydání, má životopisů dvaatřicet s doplňky všeho druhu – neoficiálními a oficiálními příběhy (tzv. *Hwarang ösa*, *Neoficiální dějiny hwarangů*).² U nich však nelze rozpoznat, zda jde o Kim Tä-munovo dílo, nebo o kompilát pozdějšího data (tuto informaci nenabízí ani předmluva).³ V každém případě jsou jednotlivé životopisy, pokud lze, v této knize uspořádány tak, aby po autorově verzi následo-

vala Kim Pu-sikova nebo Irjónova doplnění, to znamená verze známé. To se však většinou týká právě biografii od Kim Ju-sina dále.⁴ Nabízí se přímo spekulace, že první varianta díla by mohla být původní, druhá dopracovaná. Styl biografii je evidentně staršího data než kroniky z doby Korjō a od životopisných příběhů ze středověku se dílo výrazně odlišuje už výběrem postav a také účelem, kvůli kterému byly vytvořeny. Podle našeho názoru spíše než o životopisy jde o genealogie⁵, jak ostatně dokazují i nákresy v první verzi, osvětlující vztahy jednotlivých hwarangů s panující dynastií.⁶

Postavy jsou určeny autorovou volbou; jde o 15 (či 32) vrchních hwarangů – tzv. pchungwöldžu, kteří vedli organizaci od jejího založení po dobu autorova života.⁷ Od toho se také odvíjí jejich charakteristika, jež je založena na souhrnu nejznámějších činů a vyzdvihuje nejvýraznější vlastnosti, jež mohou být autentické pro pohled na hrdiny staré Koreje a jejího hodnotového žebříčku. Co však musíme zdůraznit, je fakt, že jakkoli se mezi vůdci nevyskytuje člověk, jenž by neměl vlastnosti, potřebné pro vůdce hwarangů,

rejstřík dodatečných či dokreslujících není zdaleka jednotvárný či jednotný. Vcelku lze postavy rozdělit na:

- (1) ty, jež mají původ odvozený od královské krve, resp. svaté (později pravé) „kosti“,
- (2) ty, které své postavení získaly sňatkem,
- (3) ty, které své postavení získaly díky schopnostem.

Pokud jde skutečně o jakési první genealogie, pak je ovšem pochopitelná i jejich struktura. Začíná pokaždé předky, nejlépe předky královské krve. Protože v době založení organizace ještě existovalo odstupňování podle svaté a pravé „kosti“, i hwarangové se tak rozlišovali; později vidíme⁸ nástup nové elity, související s klikami kolem tzv. kajaské frakce a frakce čingol, jež soupeří s čongtchongpcha – zastánci tradice, již si můžeme vysvětlit jako svatou (pravou) „kost“. Proto pokud je na počátku životopisu řečeno, že je někdo potomkem krále, je to jasná zpráva; pokud jen potomkem královny nebo královny matky, znamená to, že nemusí pocházet z „kosti“. Mnohé královny se totiž vdávaly několikrát a po smrti manžela zplodily další potomky s urozenými dvořany. Jestliže je někdo správného a žádoucího původu, je to řečeno hned zpočátku a vyznačeno v genealogickém stromu.

Druhým případem jsou vrchní hwarangové, kteří získali postavení díky sňatku s princeznou nebo lépe s více princeznami: to sice neznamená, že by nebyli potomky jedné z větví královského rodu, ale vzhledem k různým klikám kolem jednotlivých králů a královen bychom je kvalifikovali jako ty, kteří neměli nárok na trůn.

U třetího typu, jenž demonstrujeme v příloze na případě Söl Wōna, zaznamenáváme vzestup na základě osobních kvalit, které však předpokládají styky s dvorem, přízeň urozených dam, vlivných klik, popřípadě přátelství s princem. Tito vrchní hwarangové se ve střední a pozdější době vyskytují častěji; u nich je naopak na začátku biografie konstatován nevyhovující původ a zdůrazněny rysy i okolnosti vedoucí k vůdcovství.

K tomuto výčtu předků se někdy váže vnější popis, který není takovou vzácností jako v historických dílech a obsahuje i určitá klíše, jak uvidíme v ukázkách. Zároveň jeho umístění hned za představení předků není závazné: vnější popis včetně charakterových vlastností lze poskládat z celého textu⁹ životopisu a nejvýraznější obsahuje závěrečné shrnutí, které bylo zřejmě veršované.¹⁰

Podstatou příběhů by podle logiky měla být ces-

ta k funkci vrchního hwaranga: v mnoha případech je však pouze konstatováno, že se postava vrchním hwarangem stala (jako by autor předpokládal, že je tento fakt jasný¹¹ a tudíž je zapotřebí věnovat se jiným a podstatnějším událostem) a cosi vykonala¹², u dalších je pak tento motiv rozšířený, neboť osoba je příliš mladá, příliš nezávislá, nemá patřičný původ, není světsky zaměřená, nebo existují jiné důvody k odkladu jejího jmenování. Z popisu cesty na vrchol je přitom zřejmé, že se vrchním hwarangem mohl stát mladík už v šestnácti letech, věk třiceti šesti je u jiného považován za velice pozdní. Také je patrné, že ve funkci měl každý setrvat po tři roky, ale to nebylo dodržováno příliš striktně. Tato pasáž má tedy vzestupnou tendenci. Když hwarang dosáhne vůdčího postavení, koná jisté skutky: konstatovány bývají jeho válečnické činy, pokud je možné je doložit (neznamená to, že by byly přímo popisovány); přátelství a historiky s ním spojené, popřípadě konkrétní pomoc, vztahy k nejvyšším, to znamená ke králi, královnám a vlivným ženám. Čím blíže k autorově současnosti, tím více vkladných příběhů (anekdot) texty obsahují; ty dokreslují hrdinný charakter nebo hybný moment, který měl vliv na jeho další vývoj. Nemusejí končit smrtí, i když v některých případech vedou až k hwarangově skonu; to však musí mít zřetelnou příčinu, tj., že smrt je spojená s výrazným motivem. Častější je však výčet potomstva se všemi ženami a předání funkce, které se podle všeho odbývalo rituálně.¹³

Postavy jsou na rozdíl od oficiálních dějin mnohotvárné, některé procházejí vývojem, nejsou právě vzorové ani ve smyslu morálního imperativu a strážců hodnot státu Silla (najdeme případy slabostí všeho druhu, marnotratnosti, někdy i nechuti bojovat); v žádném případě tedy nejde o morálně neposkvrněné osoby, tedy Kim Pu-sikovy normativy. Mnohé pletichaří a starají se více o kariéru a dvorské zákulisí než o blaho státu, jež se hwarangům obecně přisuzují jako nejvýraznější vlastnost i povinnost. Zajímavé je i poměrně velké množství postav, které jsou – oproti představám o hwaranzích jako válečnicích – duchovně zaměřené, odcházejí do kláštera či se stanou léčitelé. Vrchní hwarangové jsou ve srovnání s ostatními aktéry děje v podstatě mravní, i když ve zmiňovaných ukázkách vidíme incest, naznačenou homosexualitu, udržování dvou či tří souběžných styků a vztahů a evidentně volně pojaté manželství. Hwarangové vykazují i určité ctnosti, zakládají si na přátelství, na loajalitu vůči panovníkovi.

Zvláštní a poměrně překvapivý je však – vzhledem k oběma zmiňovaným kronikám – okolní svět, tedy prostředí sillského dvora. Velká propletenost vztahů, množství královen, královen matek a jejich klik, dvorních dam „sloužících“ králi, výrazné frakce kolem následníků, střety mezi starou a novou elitou se všemi atributy, jaké mívaly v pozdějších dynastiích, ukazují sillskou společnost v docela jiném světle než dějiny v podání korjöských kronik.

Překvapivé je líčení krále, jenž v biografích hraje velice podružnou roli. Panovník je osoba stojící mimo dění, pokud je zmiňován, pak pouze jako ten, kdo vrchního hwaranga podporuje nebo si vezme jeho manželku do své ložnice.¹⁴ Mállokdy se projevuje státotvorně a zpochybněna je – i když nepřímou – jeho rozhodovací pravomoc. Tou naopak disponují ženy z jeho bezprostředního okolí – královny, královny matky, manželky korunních princů, milenky a další vlivné ženy. Je poměrně těžké si představit, že by neměly tuto moc posvěcenou, tedy že by jednaly z vlastní vůle a bez králova vědomí. Královny a starší ženy rozhodují jak o všech sňatcích na dvoře, výběru žen (a to i vdaných) určených k zasvěcení do sexuálních praktik nebo pro potěšení korunních princů, tak o privátních záležitostech ostatních dvořanů, a zasahují také do výběru vrchních hwarangů.¹⁵ V tomto směru je ze životopisů patrný vliv dvorní dámy Misil, která prošla ložnicemi tří králů, následníka trůnu, čtyř vrchních hwarangů (počítáme-li jejího bratra) a jejíž slovo bylo podle všeho po dlouhou dobu rozhodující.¹⁶ Tak vysoké postavení už žádná z dalších dam nezaznamenala, i když ve Hwarang segi najdeme podobné, přestože ne natolik výrazné ženy i v mladší době.

Evidentní je velká volnost ve výběru partnerů, běžný je předmanželský sex, nevěra a rychlá výměna manžela i manželky bez zbytečného moralizování, jaké známe z pozdější literatury, kde je absolutně nemyslitelné, aby žena měla více než jednoho partnera; pokud ano, pak je tento fakt signálem její nemravnosti. Jestliže otázku vztahů na sillském dvoře – jak je popisují Hwarang segi – shrneme, překvapuje nekonformnost, množstvím pletich a téměř nulovou návazností na historické události, kterými právě zmiňované období oplývalo. Možná je dílo na fakta skoupé právě proto, že se oficiální zápisky sepisovaly průběžně a Kim Tä-mun se zaměřil pouze na jeden jejich výsek. Stejně triviální mu zřejmě připadalo zdůrazňovat hwarangský kodex nebo právě probíhající boje se

sousedními státy či vliv buddhismu, který je v případě některých jednajících postav více než patrný.

Uzavřeme-li pohled Hwarang segi na starověkou korejskou historii, konstatujeme, že jde o pouhý časový i sociální¹⁷ výsek, přestože v něm vidíme určité historické postavy¹⁸, události a zejména zvyklosti v překvapujícím a novém světle. Nicméně zde v několika směrech nacházíme souvislost s další prózou: jednak ve výběru postav, který byl svou mnohotvárností inspirativní pro vytváření hrdinů zábavné prózy, v požadavcích na vzhled, dovednosti a ctnosti. I krátké, rychle se střídající epizody, vsuvky a jejich motivy jsou důležité pro další rozvoj prózy, nejvíce pro žánr pchäsöl, jehož součástí byly krátké biografické anekdoty. Protože však nevíme, kdy se dílo ztratilo, nelze ani jeho vliv přeceňovat. V každém případě ho mohli znát autoři prvních korjöských kronik a možná i další literáti.¹⁹

Kjunjödžön (Vyprávění o Kjunjöövi)

Kjunjödžön (Vyprávění o Kjunjöövi) jsme představovali jako první celistvou biografii vydanou v roce 1075 a předcházející oficiální kronice Samguk sagi. Je třeba si uvědomit, že životopisy slavných mnichů byly sbírány od dob Tří království a také vkládány do stúp; v podstatě je můžeme rozčlenit na hängdžang (popis činů, přehled skutků s podtextem neoficiálního, ahistorického díla) a -čön (biografie ve smyslu historickém, autentickém). Z tohoto pohledu by Kjunjödžön mělo být spíše hängdžang, ale jeho pozdější význam mu vynesl oficiální příponu -čön a v některých vydáních kroniky Samguk jusa je řazeno mezi dodatky.²⁰ Předpokládá se, že autor díla čerpal ze staršího životopisu, který byl podle předmluvy sestaven jistým Kang Ju-hjüngem, jenž údajně sebral materiály o známém patriarchovi sekty Hwaöm, ale Hjök Jön-čöng, autor existující verze, tvrdí, že byly nedostatečné. Starší variantu Kjunjööva životopisu nemáme k dispozici, proto nelze říci, zda Hjök dílo vytvořil, rozšířil či opsal. Tato informace však není pro stavbu Kjunjödžön podstatná, neboť se chceme podívat, jak vlastně vypadala první plná biografie v dějinách korejské literatury.

Dříve jsme poukazovali na to, že jde o nejstarší dochovaný životopis věnovaný jednomu člověku a že vykazuje rysy, jež jsou společné světským i mnišským hrdinům. Kjunjöö je postava sociální a v jeho životě tudíž převažují prvky, náležející světským hrdinům; i jeho význam je podtržen vztahy ke dvoru, králi, dokonce i zahraničí.

Protože jde o schéma narození – smrt, máme co do činění s téměř klasickým hrdinou. Na prvním místě biografie informuje o jeho rodovém jméně Pjōn; zmíněni jsou rodiče, otec (o němž nic nevíme) a matka (paní Čōng-mjōng), respektive místo narození, lokalizované co nejpřesněji i v souvislosti se stavbou chrámu z doby sestavování biografie. Následuje přesně časově určený prenatalní sen matky, znovu přesná datace jeho zázračného narození a místo. Rodiče se po narození syna neradují, neboť je neskutečně ošklivý, a odloží jej na ulici. Přilétají vrány, jež ho ochraňují svými křídly.²¹ Kjunjōova šerednost není popsána podrobně, ale fakt, že ho dosud bezdětní šedesátiletí rodiče odhodili, znamená pro čtenáře jasnou zprávu.²² Ochrana ptáků a vyprávění o tomto úkazu vede rodiče k tomu, že se k němu přihlásí a vezmou zpátky domů, přestože ho nechávají v bedně a lidem ve vesnici jej ukáží až po měsíci.²³ Že je dítě výjimečné, se dočteme záhy, neboť další věty už odkazují k jeho neobyčejné schopnosti se učit. Celá první kapitola je tedy postavena na folklorních motivech a mohli bychom ji srovnat s mýty i zábavnou prózou, také s dalšími epickými díly, ať z oblasti ústní slovesnosti, tak zapsanými. Druhá kapitola, jakkoli působí realističtěji a historicky věrohodněji, také používá folklor, což je pochopitelné, neboť jde o Kjunjōovu cestu k buddhismu, tedy etapu prvních zkoušek. Ztratí otce, následuje jednoho, posléze druhého učitele. Tato záměna je vysvětlována jasným faktem: druhý učitel je pro jeho duchovní růst prospěšnější. Tím je v podtextu zdůrazněno, že Kjunjō bude osobnost výjimečná, neboť dokázal rozpoznat „pravou“ cestu. Pokračuje zrání, nikterak zvláštní, pouze ilustrativní a Kjunjō je připraven k činům. Třetí část je věnována jeho sestře Su-mjōng, o tři roky starší, jež vykazuje podobné rysy jako Kjunjō: zázračné narození, neobyčejné schopnosti a rychlé zrání, samozřejmě i ona je vzdělána v buddhistickém učení a není určena pro světský život.²⁴

Další části jsou logické a následují v pořadí, jako u světských hrdinů: Kjunjō skládá úřednické zkoušky pro buddhistické mnichy, tehdy právě zavedené, což neodkazuje pouze k jeho mimořádnosti, ale zejména k větší slávě a vážnosti buddhismu. Oddíly 5 a 6 jsou pojaty informativním způsobem: v pátém jsou vyčísleny Kjunjōovy spisy, v šestém chronologicky posbírány nejslavnější epizody jeho života tak, aby byly vyzdvíženy jeho schopnosti léčit a činit zázraky, což se týká i velkých obětí ve státním zájmu (Kjunjō modlitbami tišil bouře, blesky, vítr i oblaka). Kjunjō je tedy známý

u dvora a pro zemi nepostradatelný. Další dvě kapitoly udržují stejný tón: sedmá cituje všechna jeho hjangga a konkrétně objasňuje jejich léčebné i zázračné účinky, v osmé jsou tytéž básně uvedeny v překladu do klasické čínštiny s dodatkem, že čínský císař osobně vyslal do Koreje posly, aby Kjunjōovi vyjádřili jeho obdiv. Zde vystupuje Kjunjō na samotný vrchol, je více než národním hrdinou, ale životopis tím nekončí. Devátá kapitola oproti běžným biografím²⁵ líčí překážky, které Kjunjōovi kladly nečisté síly (týkají se především buddhistické víry), a způsob, jakým se s nimi vypořádal. Není tedy pouhým smrtelníkem, ale ochranným božstvem království a je postaven na roveň svatým. Poslední kapitola se věnuje smrti a převtělení, znovu vyčísluje Kjunjōovy nadpřirozené schopnosti a končí jeho následovníky. Posledním krátkým úsekem vyprávění je nadnesené zhodnocení života této bezesporu výrazné osobnosti korejského zenového buddhismu, která se zasloužila o rozšíření a propagaci víry na královském dvoře. Autor Kjunjōovi v závěru tvoří monumentální epitaf, jenž ho staví do řady s legendárními postavami minulosti.

Oproti Hwarang segi je Kjunjōdžōn spíše než výjimečným dílem předobrazem klasického životopisu, soustřeďujícího se na mimořádnou postavu, její (mnohdy zázračné) činy od narození až po smrt. Zdá se, že další biografie v oficiálních i neoficiálních kronikách se tohoto schématu drží, a pokud už dílem nebyl ovlivněn Kim Pu-sik, pak určitě životopisy buddhistických mnichů. Ty bývají pojaty podobným způsobem, přestože pro svou délku, celistvost a „nadstandardní“ části je Kjunjōdžōn jedinečný.

Hādong kosūngdžōn (Životopisy nejvýznamnějších korejských mnichů)

Hādong kosūngdžōn (Životopisy nejvýznamnějších korejských mnichů) jsme také uváděli v kapitole o pramenech. Jedná se o jediné dílo, jež jsme nemohli zkoumat v originále, respektive překladu do korejštiny, neboť patří mezi vzácné tisky a pro cizince je těžko přístupné. K dispozici máme pouze fundovaný komentovaný překlad jednoho z nejvýznamnějších koreanistů uplynulého století, Petera H. Lee, který bude pro účel představení tohoto díla dostačující.

Jde znovu o výjimečné dílo, alespoň co se týče rozsahu. Jeho kompilátor Kakhun ho prý vytvořil na přímý králův rozkaz a předal v roce 1215; mluví se i o tom, že je Irjōn použil pro své životopisy v kronice Samguk jusa. Hādong kosūngdžōn se údajně na

40 *Pchösök džöng*, království Silla, naleziště: Kjöngdžu, Korejská republika. Místo odpočinku pro královskou rodinu, ovšem i lokalita, kde v roce 927 zavraždil rebel Kjön Hwön sillského vládce. Podle nejnovějších spekulací má jít nejen o místo sloužící k zábavě, ale zejména o obětiště.

sedm staletí ztratily a byly objeveny až na počátku 20. století v rukopisné podobě v jednom z nejznámějších korejských klášterů Häinsa.²⁶

Jedná se o životopisy osmnácti „velkých“ a sedmi „menších“ mnichů, kteří pokrývají pět staletí buddhismu Tří království a Sjednocené Silly od jeho počátků. Nejdůležitější je první část, v níž jsou uvedeny postavy, jež se zasloužily o proniknutí víry do Koreje (tři mniši z Kogurja, dva ze Silly a tři cizí „misionáři“). Druhá část se věnuje mnichům, kteří vykonali pouť za posvátnými sůtrami do Indie, kde se Kakhun opírá zejména o čínské prameny. V každém případě je autor spíše kompilátorem než tvůrcem, neboť čerpal ve své většině z čínské buddhistické životopisné literatury, již zdařile napodobuje. Nutno říci, že se odvolává na prameny a nesnaží se o doplnění tam, kde ho nelze nalézt; je úzkostlivě historicky důsledný. Jsou místa, kde si dokonce stěžuje na nedostatek přesných dat nebo jejich rozporuplnost. Poněkud zavádějící je ovšem pre-

zentace korejských mnichů, kteří se nejen schopnostmi, ale zvláště činy v díle přinejmenším vyrovnají čínským protějškům. To se projevuje nejen v první části, ale zvláště ve druhé, kde poutníci bývají přirovnáváni k slavným čínským mnichům – ti ovšem Indii navštívili o několik staletí dříve a v kontextu buddhismu ve Východní Asii byli jistě přínosnější. Dalším projevem, který není v souladu s oficiálním dobovým pojetím, je jeho převzetí sillské tradice, že království Silla zrodilo a bude rodit další buddhy a bódhisattvy.

Postavy mnichů jsou vždy výjimečné, což zdůrazňuje na počátku životopisu zázračné narození, které je třeba chápat jako předzvěst jejich dalších skutků.²⁷ Někteří konají zázraky, komunikují se zvířaty, duchy, božstvy, nebeskými posly. Stejně jako narození i smrt provázejí znamení, přes oddanost víře nejsou pojímáni jako osoby soukromé²⁸, ale konající ve prospěch země, a pouze shodou okolností se stávají mnichy (schopnosti je řadí k nejlepším učencům, státníkům,

vojevůdcům atd.).²⁹ Jejich cesta nemůže být přímočará, provázejí ji nejrůznější překážky a zkoušky, což jsou prvky obvyklé pro strukturu klasické biografie, která iniciaci (zrání) vyžaduje.

Kakhunovy postavy se rodí stejným způsobem jako světští hrdinové, při narození dávají Nebesa rodičům na vědomí, že přichází výjimečná osobnost; etapa mládí je provázena neobyčejnými schopnostmi, zkouškami, které následují skutky/činy. Také jejich důležitost či velikost bývá mnohdy oceňována nejen verbálně, ale i materiálně, což vyplývá ze svého druhu jednoty světských i náboženských záležitostí staré doby. Buddhističtí mniši Tří království a Sjednocené Silly jsou tedy představeni jako sociální osoby se zásluhami o stát, druhotně jako ti, kteří iniciovali rozkvět buddhismu. Připomeňme znovu, že buddhismus byl od svého příchodu (zejména do Silly) považován za součást politiky a prolínal všemi oblastmi; jeho vliv byl neoddelitelný od světské moci, a proto nebyl chápán jako soukromá, ale ochranná, státní víra (hoguk pulgjo).

Kakhunovy Životopisy jsou také podivuhodnou směsicí historiografie, náboženství a literatury, svou strukturou však poměrně věrně odpovídají v té době již zřejmě zavedenému schématu, který jsme popisovali v předchozích kapitolách. Ke cti jim lze přičíst, že sice odrážejí dobu svého vzniku, ale snaží se zachovat v jednotlivých postavách i dobu korejského starověku bez zkreslení, jichž se dopustila bezprostředně předcházející oficiální historiografie.³⁰

*

Uvedená díla měla přes své účelové poslání nepochybný vliv na rozvoj středověké a zábavné prózy, samozřejmě i na další historické kroniky. Jak jsme poukázali u Hwarang segi, v načrtnutých postavách, jejich vnějších i dalších charakteristikách vytvořila svého druhu normativy, které byly později dopracovány v postavách oficiálních i neoficiálních dějin. Pokud jsou Hwarang segi důležité pro rozvoj motivů a zápletek, Kjunjödžön je vzorem pro strukturu biografie význačné osobnosti se závaznými částmi a Hädong kosungdžön, jež nepovažujeme pouze za vyprávění o buddhistických mniších, znovu vyzdvihuje výjimečné postavy se všemi atributy, osvědčené motivy a strukturální prvky vyprávění v míře obvyklé pro historickou prózu. Poslední dvě díla vykazují, což nepovažujeme za zanedbatelný fakt, výraznou hrdost na slavné předky, přestože fakta místy zkreslují a úmyslně překrucují. Předkonfucianské biografie jsou

z mnoha důvodů nesmírně poučné a teprve z jejich tónu, výběru postav, faktů a příběhů chápeme i některé Kim Pu-sikovy usměrňující vstupy jako z jeho hlediska nezbytné.³¹

Poznámky

¹ Vydání obsahuje čínský originál a souběžný překlad do korejštiny bez poznámek a komentářů.

² Máme dojem, že pouze shrmaždují všechny příběhy, které se hwarangů týkají.

³ Tuto rozšířenou verzi máme pouze v překladu do korejštiny s obsáhlým komentářem.

⁴ Před Kim Ju-sinem je z vrchních hwarangů v oficiální kronice jmenován pouze Sadaham.

⁵ K tomu se přiklání i I Čong-uk. (I Čong-uk 2000)

⁶ I biografické údaje na počátku, zápletky vedoucí k funkci vrchního hwaranga a další historiky se téměř výhradně vztahují k panujícímu rodu; pokud jsou vloženy anekdotické příběhy, doplňují pouze hwarangovu charakteristiku.

⁷ Viz přílohy, kde se vyskytuje první odkaz na autorovy předky. Kim Tā-mun se však vrchním hwarangem nestal.

⁸ Viz přílohy.

⁹ Někdy i z jiných – děje současníků se prolínají a příběhy se navzájem doplňují. Občas je sice titulek označený jménem vrchního hwaranga, ale příběhy se více týkají jiných osob.

¹⁰ Alespoň to ukazují obě dochované verze.

¹¹ Také jasný je; ovšem tím ztrácí biografie jednotnou strukturu.

¹² Činy se většinou nevztahují ke království, ale spíše ke dvoru, respektive organizaci.

¹³ Dosti často hwarang svého nástupce jmenoval.

¹⁴ „Krádež“ manželky nevylučuje protežování manžela.

¹⁵ Mnohdy se kolem nich vytvářejí kliky a funkce vrchního hwaranga znamená spíše vítězství jedné z nich, také však kompromis.

¹⁶ Už dříve jsme spekulovali o jejím titulu wönhwa, který ji podle všeho opravňoval řešit záležitosti mezi hwarangy. Pro ilustraci viz přílohy.

¹⁷ Ovšem i oficiální dějiny se většinou soustřeďují na elitu společnosti.

¹⁸ Historických postav je kolem tří stovek.

¹⁹ Dílo je v kontextu korejské prózy natolik vybočující, že je považujeme v rámci této práce za nepopsatelné. Proto uvádíme alespoň několik životopisů v příloze s nadějí, že autentický text naše závody podpoří.

²⁰ Například vydání z roku 1997, z něhož čerpáme.

²¹ Srovnej se zakladatelskými mýty.

²² V té chvíli čtenář ještě neví, že má starší sestru.

²³ Viz přílohy.

²⁴ To je v korejské literatuře nezvyklý motiv, navíc o Kjunjöövě sestře se dále více nedozvíme; nevíme, zda žila, zemřela, vstoupila do kláštera atp. Vsuvka se týká pouze jakési paralely bratr-sestra, vztahující se k jejich dětství.

²⁵ Také pseudobiografiím, jež postavu nechají nejprve projít zkouškami, ale ve chvíli výčtu poct končí.

²⁶ Text byl publikován až v roce 1917 Japonci, později vzniklo několik kritických vydání za přispění korejských vědců.

²⁷ Kakhun všechny označuje jako Sök před jménem, tedy slabikou, která přísluší historickému Buddhovi.

²⁸ Najdeme mezi nimi kupodivu i krále.

²⁹ Podobný jev jsme zmiňovali v souvislosti s biografiemi oficiální kroniky.

³⁰ Můžeme se mýlit, neboť zde nemáme širší srovnání.

³¹ Celá kapitola se zdá být poměrně stručná; jistě by bylo možné ji výrazně rozšířit, ale jejím účelem bylo pouze stručně charakterizovat uvedená tři díla, a to z pohledu předcházejících částí.

8. Přílohy

8.1. Ukázky z historických děl Hwarang segi, Kjunjödžön a Čewang ungi

(1) Kim Tä-mun: Hwarang segi

Následující čtyři příběhy jsou vybrány tak, aby ukázaly strukturu životopisů i nejzajímavější postavy. Představujeme hwaranga Se-džonga – prototyp oddaného vazala, Söl Wöna, jenž se dostal na post vrchního hwaranga díky svým schopnostem, Ha-džonga, jehož jmenování předurčovaly zejména vztahy jeho matky se dvorem, a Po-džonga, líčeného jako asketu inklinujícího k buddhismu. V pozadí příběhů bychom našli dvorské plotichy (zejména ve druhém), frakční spory (třetí) a názorný vztah mezi pohlavími Silly doby pozdního 6. století, jenž musel být v pozdějších stáletích pro konfuciány velmi pohoršující. Text je poměrně obtížný, proto ho na sporných místech doplňujeme a komentujeme.¹ Zkratkovitost a nesrozumitelnost vyplývá i z množství odkazovaných postav, které jsou sice historicky věrohodné, ale ne vždy zpětně identifikovatelné, neboť v oficiálních análech se buď neobjevují, nebo je dějiny znají pod jiným jménem. Protože účelem díla nebyl popis historického období, ale spíše rodokmeny vůdců organizace hwarang, znamená to, že je potlačen i tok vyprávění ve prospěch genealogických údajů, které byly pochopitelně ve své době srozumitelné. Ukázky jsou vybrány tak, aby neopakovaly události a postavy ze středověkých kronik; jediným,

kdo je zde zmíněn, ovšem v nové souvislosti, je vojevůdce Kim Ju-sin, což je však vzhledem k jeho významu zcela pochopitelné.

6. vrchní hwarang Se-džong

„Se-džong byl synem Tchä-džonga. Původní jméno jeho matky, velké královny matky Čiso, bylo Sikto a byla dcerou krále Pöphünga.

Se-džong byl přitažlivého zevnějšku a měl skvělé vystupování. Byl velice oddaný královně matce Čiso, věrný králi Činhüngovi. Král ho také velmi miloval a nazýval ho svým mladším bratrem.² Nedokázal sice zcela ovládat své tělo, ale protože byl od přírody výjimečný, chyb se téměř nedopouštěl.

Jednoho dne nechala královna matka Čiso³ na dvoře shromáždit půvabné dcery vysokých hodnostářů. A tak se Se-džong setkal s dvorní dámou Mi-sil⁴, která se mu z nich nejvíce zalíbila a s níž se sblížil. Když to královna matka viděla, velmi se zaradovala a povolala Mi-sil ke dvoru, aby sloužila⁵ Se-džongovi.

Předtím, než se tak stalo, se Mi-sil rozloučila se svou láskou Sadahamem, kterému, když odcházel do boje, zazpívala na rozloučenou hjangga Pchungnangga, již sama složila.

*I když vane vítr, v přítomnosti mé lásky ustane.
I když vlny bijí, v přítomnosti mé lásky ustanou.
Prosím, prosím, vrať se mi!
Ať se opět setkáme a obejmeme.
Ach, můj milý!
Kdybych tak nemusela po zbytek života pustit tvou ruku.*

Když se Sadaham vrátil z bojiště, Mi-sil již žila v paláci jako Se-džongova žena.

Sadaham byl z toho smutný; složil a zazpíval Píseň o modrém ptáčku.⁶

„Až zemřu, stanu se duchem-vojákem, chránícím královský pár,“ řekl, když umíral. I hwarang⁷ byl velice smutný a držel ho v náručí. Zeptal se: „Mladší bratře⁸, jsi mladý, možná již nevstaneš. Komu postoupíš své místo vrchního hwaranga?“ Sadaham odpověděl: „Nebylo by dobré, kdyby byl vrchním hwarangem Se-džong, Mi-silin manžel?“ Hwarang I o tom informoval královnu matku Čiso a žádal, aby Se-džonga jmenovala vrchním hwarangem. Ale královna matka nesouhlasila.⁹ „Je ještě dítě, mladý a slabý, jak by se mohl stát vůdcem hwarangů?“

Mi-sil Se-džonga znovu nabádala: „Sadaham mě miloval a zemřel. Když nevyšly jeho poslední slova, nestanete se velkým vůdcem.“ Se-džong jí dal za pravdu, uklidnil matku a ta svolila. Poté se stal šestým vrchním hwarangem a svým rádcem ustanovil hwaranga Söla.

Tě noci vstoupil Mi-sil ve snu do hrudi Sadaham a pravil: „Přál jsem si, abychom se stali manželi. Jsi těhotná a porodíš syna.“ Po nějaké době se Mi-sil narodil syn Ha-džong.

V té době chtěla královna matka oženit korunního prince Tongnjuna, jen co dospěje, s princeznou Manho. Zamýšlela tím spojit dva rody z tradiční pravé kosti. Ale královna Sado¹⁰ měla v úmyslu spojit se s frakcí tawön-sinchong.

Královna matka Čiso se tajně domlouvala s Mi-sil: „Můj syn (Se-džong) je skvělý, ale pokud se sblížíš s korunním princem a poviješ mu syna, staneš se jeho ženou.“ Mi-sil se velice zaradovala a s korunním princem záhy otěhotněla. Velký král¹¹, který o té záležitosti nevěděl, dal Mi-sil přivést do svého paláce a stala se jeho vedlejší ženou. Se-džonga to ranilo a dobrovolně odešel do boje.

Mi-sil si byla jistá královou přízní a začala vést marnotratný život, měla důvěrný vztah nejen s hwarangem Söl Wönem, ale i se svým mladším bratrem Mi-sängem. Ale král si toho ne všiml, udělil Mi-sil titul wönhwa a předal jí velení nad hwarangy. Navíc doporučil,

aby se Söl Wön a Mi-säng stali vůdci nangdo a spolu s Mi-sil vedli hwarangskou jižní skupinu. Wönhwa byla založena v éře täčchang¹² a zrušena po 29 letech. Mi-sil měla krásný obličej a byla stále nádherná. Lidé říkali, že Sadahamův duch vstoupil do jejího těla a dodal mu náležité kouzlo.

Ve třetím měsíci prvního roku éry hüngdže¹³ zemřel korunní princ Tongnjun poté, co ho v paláci Pomjōng pokousal vztekly pes. Král nechal jeho smrt důkladně vyšetřit a vyvstalo mnoho pochybností o hwaranzích v Mi-silině okolí. Mi-sil dostala strach, že bude obviněna ze zločinu, a tak se raději vzdala titulu wönhwa.

Poté si král s lítostí vzpomněl na Se-džonga a povolal ho zpátky do paláce. Mi-sil přiměl, aby se k němu znovu vrátila. Mi-sil přemluvila Se-džonga, aby doporučil na post vrchního hwaranga Söl Wöna. V té době miloval Mi-sil také korunní princ Küm-njun a spolu s hwarangy Söl Wönem, Mi-sängem a dalšími se nebývale spřátelili.

Se-džong si zachoval čistotu, stal se vojenským velitelem a ministrem, ale neměl přitom postranní úmysly nebo osobní cíle. Projevoval oddanost královně matce, věrnost králi, královně a korunnímu princovi. Také Mi-sil zachovávala ctnost a byla hwarangem mezi hwarangy.

V desátém měsíci druhého roku vlády krále Čindžiho (577) obsadilo Päkče hraniční vesnice na západě Silly. Král proto povolal ičchana Se-džonga, který s 3 700 muži na severu od Ilsönu dokázal stav zvrátit.

Tak praví legenda.

Vlastní syn královny matky
potomek prvního ministra
čestný, přímý, vznešeného chování
vzor pro hwarangy.“
(Hwarang segi, 46–49)

7. vrchní hwarang Söl Wön

„Söl Wön, kterému říkali také Söl, byl vlastním synem Küm-džin, dcery hwaranga Ů.¹⁴ O narození jeho otce Söl Sönga není nic známo. Byl potomkem Ho-džiho, náčelníka vesnice Kōja. Protože (Söl Söng) nepoznal otce, dostal matčino příjmení. Söl Söng byl přitažlivého vzhledu, a jelikož vynikal v lichocení, stal se Kurudžiho pravou rukou. Z milostného vztahu s Küm-džin se narodil Söl Wön.

Söl Wön byl sice krásný a uměl skvěle hrát na nefritovou flétnu, ale kvůli jeho nízkému původu nebylo myslitelné, aby se stal vůdcem nangdo. V té době se Mi-sil těšila panovnickově přízní, a protože vedla hwarangy,

nemohli se protivit jejím slovům. A tak Söl Wöna jmenovala sedmým vrchním hwarangem a (svého bratra) Mi-sänga jeho rádcem.

Söl Wön měl od přírody pružné tělo a skromné chování, svůj majetek rozdělil a pomáhal lidem. Přestože se hwarangové řídili jeho příkladem, nevycházelo jim to ze srdce.

Söl Wön si na doporučení Mi-sil vzal za ženu Čun-hwa¹⁵, která byla vdovou po Mo-rangovi.¹⁶ V té době jí bylo již 37 let, po osmnácti letech se opět stala ženou vrchního hwaranga a porodila mu syna Söl Unga. ‚Je to vnuk hwaranga Ů a nenajde se člověk, který by se mu nepodřídil,‘ říkal Söl, ale přesto mu mnozí z družiny neblahopřáli.

Protože měli Söl Wön a Mi-sil milostný vztah, takové nenávislné útoky se neopakovaly; Čun-hwa o jejich vztahu věděla, ale nemohla nic dělat. Také Čun-mo, její dcera, se díky tomu, že ji Mi-sil představila (u dvora), milovala s korunním princem Tongnjunem, jindy s korunním princem Kümnnjunem.

Söl Wön se zastavil (u manželky) a řekl: ‚Když posluhovala korunnímu princovi Tongnjunovi, král o tom věděl. Ted zase posluhuje Kümnnjunovi. Až se o tom panovník dozví, určitě nás dva nebude mít v lásce.‘ Čun-hwa si pomyslela, že má pravdu, a přikázala dceři Čun-mo, aby se stala mniškou. Čun-mo však nesouhlasila a zapletla se přímo se Söl Wönem.

Neuplynul ani rok a Čun-mo byla těhotná. Když se o tom Čun-hwa dozvěděla, pravila: ‚Vztah s korunním princem jste jí zakázal a sám jste s ní navázal milostný poměr. Co to má znamenat?‘

Söl Wön navštívil Mi-sil a prosil za odpuštění. Mi-sil přesvědčila Mi-sänga, aby si Čun-mo vzal za ženu, čímž celou aféru v tichosti urovnala. Čun-mo si vzala Mi-sänga a porodila (mu) Söl Wönovu dceru Mi-mo. Nikdo z hwarangů o tom ale nevěděl.

Tedy se vytvořila frakce kolem Mun-noa, která podporovala Se-džonga a následovala ho do války. Měla sice zásluhy, ale nemohla získat postavení. Nebyla také podřízena Söl Wönovi, a tak vznikla (jejich) vlastní skupina, čímž se hwarangové rozdělili. Söl Wönova skupina si říkala tradiční, Mun-noova vyvolávala mnoho hádek. Mi-sil tím byla znepokojena a požádala Se-džonga, aby se pokusil celou situaci urovnat, ale ten nebyl s to její přání uskutečnit. V té době také zemřel král Činhüng.

Mi-sil sice získala lásku nového panovníka, ale ne (přízeň) panující královny Čido.¹⁷ Otec paní Čido Ki-o byl Mun-noovým strýcem, a tak královna paní Čido

manžela přemlouvala, až Mun-noa jmenoval kuksönem a Pi-boa¹⁸ vybral jako jeho rádce.

Mun-noovi hwarangové vynikali ve vojenském umění a měli smysl pro rytířskou. Členové Söl Wönovy skupiny ovládali skládání a zpěv hjangga a měli rádi čistou hru. Lidé proto Mun-noovu skupinu nazývali hoguksön – státní nesmrtelní-ochranitelé a Söl Wönovy hwarangy unsangin – lidé bdící nad oblaky. Söl Wöna následovalo množství urozených z kolpchum, ale v Mun-noově skupině bylo spíše mnoho mužů mimo dvůr. Společně však za nejdůležitější považovali pěstování morálních zásad.

Král Čindži nastoupil na trůn díky Mi-sil, avšak měl rád ženskou krásu a byl marnotratný. To dělalo starosti královně matce Sado¹⁹, která se s Mi-sil radila o jeho sesazení z trůnu.

Nařídila Noribuovi, (svému) mladšímu bratru, aby se o to postaral. Když spolu se Se-džongem, Mi-silíným manželem, tuto věc plánovali, obávali se, že Mun-noova skupina tomu nebude nakloněna. Na rozkaz královny matky paní Sado byly obě skupiny opět sjednoceny a Mi-sil poté znovu přijala titul wönhwa. Se-džong se stal vrchním velitelem (sangšön), Mun-no podvelitelem (asön), Söl Wön a Pi-bo pravým a levým hwarangem, Mi-säng byl pověřen funkcí předního hwaranga, čímž byla celá záležitost urovnána. Z toho důvodu bylo vybráno mnoho mužů mezi Mun-novými hwarangy na vyšší úřednická místa i přes jejich neurozený původ. Protože to pro ně znamenalo velký postup, uctívali Mun-noa jako božstvo. Mi-sil věděla, že Söl Wön není Mun-noův podřízený, ale nařídila mu, aby ho oslovoval jako (svého) učitele. V Söl Wönově skupině bylo mnoho takových, kteří s tím nebyli spokojeni. Söl Wön jim říkal: ‚Je to příkaz Mi-sil, která nám projevuje náklonnost, a nelze ho neuposlechnout.‘

Mun-no tedy dostal funkci (vrchního hwaranga), za což ho členové jeho skupiny velice obdivovali. Mi-sil se velmi zaradovala, že byla (funkce hlavního hwaranga) postoupena Mun-novi. Mun-no (však) říkal: ‚Kuksön nemá moc jako vrchní hwarang. Vy jste dokonce mladší než já; jak bych vás mohl považovat za výše postaveného?‘ Söl Wön odpověděl: ‚Co se týče kuksöna, dřívější král ho sice zřídil, ale nemá tradici. Se-džong, i když mohl být (korunním) princem, se naopak vydal ve stopách Sadahama. Navíc to byl příkaz Mi-sil, abych vás přijal za staršího bratra a sloužil vám. Přikázala mi postoupit vám svou funkci a já si jí netroufám odporovat.‘

Mun-no ho vyslechl a odvětil: ‚Pokud to byl příkaz Mi-sil, jak bych ho mohl neposlechnout?‘ Nato se

obrátil k Mi-sil a zeptal se: ‚Podle toho, co je teď, jsem výše postaveným, podle toho, co bylo, jsem ale mladší.²⁰ Jak se k tomu mají ostatní stavět?‘

Mi-sil odpověděla: ‚Söl Wöne, jsi můj věrný vazal a pro všechny hwarangy starší bratr. Proč by ses mu nepoklonil?‘

Poté se Mun-no sklonil, nazval Söl Wöna věrným vazalem a Mi-sil řekla Söl Wönovi: ‚Protože ses mi již dříve poklonil, vím, že to uděláš i dnes.‘ Söl Wön se poklonil a poděkoval: ‚Není jediného vlasu a jediné buňky v těle, které by nemilovaly Mi-sil, ať od ní vyslechnu cokoli.‘ Předtím, než se Mun-no stal kuksönem – hlavou hwarangů, říkali Söl Wönovi sönhwa, květ nesmrtelných. Poté, co opět následoval Mi-sil, žil v klášteře Jönghüngsa a říkali mu Mirüksönhwa, Maitréjüv květ nesmrtelných.

Člověk, který od počátku následoval Mi-sil, byl Söl Wön a byl to Söl Wön, který od počátku sloužil také Se-džongovi.

Tak praví legenda.

Mi-silin věrný, počátek Mirüksönhwa, opíral se o buddhismus, přidal mu na skvělosti. Velké a čisté jméno zůstává zaznamenáno v historii; nezměrnou oddaností si vysloužil nebeské štěstí.“ (Hwarang segi, 50–56)

11. vrchní hwarang Ha-džong

„Ha-džong byl synem Se-džonga a Mi-sil. Protože náležel k täwönsintchong a nepřipojil se k frakci Mun-noa, vybral si ho za rádce Po-ri, syn I hwaranga. Po-riho matkou byla princezna Sungmjöng a tím se stal následovníkem tradičního systému kostí.

Protože se frakce lišily (svou vírou), bylo přirozené, že mezi nimi vznikaly neshody. Mi-sil, které to dělalo starostí, nechala z rozkazu královny matky Sado shromáždit nangdo, aby je usmířila. Hwarangovi I a Se-džongovi bylo přikázáno zasáhnout a ti se pro uklidnění situace rozhodli povýšit velký počet neposlušných hwarangů.

Tím postupně vzrůstal vliv kajaské frakce a Sö-hjön²¹ byl jmenován jedním z předních hwarangů; navíc se stal täwönsintchongem. Tři frakce – I hwarangova, Mi-sil a kajaská – se spojily.

V té době žily v královském paláci tři královny matky, které zasahovaly do řízení státu. Protože byl velký král moudrý a oddaný syn, královnám většinou vyhověl. Hwarangové, kteří měli zájem na získání úřadu, chodívali často do paláců královen.

Královna matka a žena předešlého krále Sado přiměla Mi-sil, aby v souladu s přáním jejího zesnulého manžela Činhünga následovala buddhismus²², a množství politických rozhodnutí pak vycházelo z Mi-silina paláce. Princezna Ajang, dcera královny matky Sado, byla matkou Sö-hjöna. Ten se stal vůdcem kajaské frakce a vliv Mi-sil se tak ještě zvětšil.

Protože královna Manho byla matkou krále Činpchjönga, král jí projevoval přízeň a stala se hlavou čingol.

Královna matka Čido²³ se přátelila s královnami matkami Tchäsang a Manho a pomáhala tak Mun-noově frakci čöngtchongpcha. Jongčchun, syn královny matky Čido, byl podřízený hwarangu Pi-boovi, jehož funkci hodlal převzít, ale královna matka Manho mu nevyhověla.

I přesto, že se Jongčchun nestal vrchním hwarangem, mnoho hwarangů ho následovalo. Sö-hjön pravil: ‚Jongčchun je synem zesnulého krále. Jak bych se mohl obrátit proti němu?‘ a odstoupil.

A tak se kajaská frakce přidala k Jongčchunově. Jako täwönsintchong neměl (Jongčchun) spory ani s Mi-silinou frakcí a hwarangové získali vhodnou osobu. I Po-ri měl Jongčchuna rád, proto si nezaložil vlastní skupinu a složil (mu) slib (věrnosti).

V tuto dobu se zrodily spory mezi čingolčöngtchongpcha a täwönsintchong. I kdyby Ha-džong nebyl oddaným synem Mi-sil, nemohl vyjádřit veřejně (svůj názor), a tak stav událostí pouze pozoroval, i když s jejich podstatou souhlasil.

V té době nejmladší dcera královny matky Tchäsang Ůngnjun postupně ztrácela královu náklonnost. Královna matka Tchäsang se obávala täwönsintchong a přiměla Ha-džonga, aby se s ní oženil. Poté Ůngnjun porodila syna Hjo-džonga.

Ještě předtím se Ha-džong oženil s Mi-mo, Söl Wönovou dcerou, a s ní získal syna Mo-džonga. Hjo-džong měl mladší sestry Ha-hüi a Wöl-hüi, Mo-džong mladší sestry Ju-mo a Jöng-mo.

Ha-džong byl nezávislý, skromný, držel se stranou žen, miloval své podřízené, respektoval nadřízené: zachovával si postoj podobný Se-džongovu. Lidé, kteří k němu měli zpočátku nedůvěru, ho posléze sami následovali.

Po třech letech ve funkci hlavního hwaranga předal tuto funkci Po-rimu se slovy: ‚Všichni velcí svatí hwarangové přede mnou byli ve funkci tři roky. Jak bych se právě já mohl odvážit zůstat déle?‘

Po-ri pravil: ‚Vy, starší bratře, jste synem Mi-sil

s titulem wŏnhwa. Jak byste mohl být jako ostatní hwarangové?‘ Ha-džong však (prodloužení funkce) rozhodně odmítl.

A tak se Po-ri, který byl mým pradědem²⁴, stal vrchním hwarangem. Po-ri už dávno předtím Ha-džonga chválil mému otci s tím, že na světě není oddanějšího syna a věrnějšího poddaného. Mi-sil stále sloužila třetímu vládci v pořadí; synové a bratři²⁵ měli jiné příjmení, a z toho vyvstalo mnoho potíží. Navíc princezna Ťngnjun, spoléhající se na svůj původ, vedla rozmařilý život, proto Ha-džong neustále oceňoval vztah (svého otce) Se-džonga k Mi-sil.

Princezna Tchäjang, starší sestra princezny Ťngnjun, bydlela v jejich sousedství a Ha-džonga často sváděla. Ten k ní však nikdy nevkročil a takové byly jeho morální zásady.

Tak praví legenda.

(Svou) vznešeností zachovával ctnost.

Slavné zůstává jeho jméno:

Se-džongovi porodila Mi-sil syna Ha-džonga.“ (Hwarang segi, 66–69)

16. vrchní hwarang Po-džong

„Po-džong byl synem Mi-sil. V osmém roce éry hŭngdže (579), kdy se královna matka starala sama o státní záležitosti, se Mi-sil stala sädžu²⁶ a studovala (svaté) knihy. Poté, co se jí jednou za bílého dne zdál sen, že do její hrudi vstoupila bílá ovce, což byl sen šťastný, pospíšila za králem a vstoupila do jeho ložnice. V té době byl král ještě mladý, a tak nebyl schopen lásky. Mi-sil tehdy opět jmenovala do funkce kŭmha Sŏl Wŏna a vstoupila do jeho ložnice, aby mu posloužila. A tak porodila Po-džonga.

Když Po-džong vyrostl, byl velice podobný Sŏl Wŏnovi, kterému Mi-sil dopomohla k vysokému postu čagungdžu. Po-džong byl její nejmladší syn, a proto ho velmi milovala. I Ha-džong ho velmi miloval. Když byl Po-džong malý, oslovoval panovníka otče. Když vyrostl, vrátil se k Sŏl Wŏnovi, ale i tak ho panovník považoval téměř za svého syna, a i když se jejich vztahy změnily, nadále jej velmi ctí.

Po-džong měl rád literaturu. Smával se i plakal, od přirozenosti byl laskavý a pozorný jako žena. Když spatřil nemocného, litoval jej, a byl nešťastný, jako by byl nemocný on sám. Když viděl zvířata rvát se mezi sebou, bylo to stejné; odjakživa by neublížil ani hmyzu ani travičce. Nepil alkohol a neměl rád ženy. Osedlával si oslíka, pískal na píšťalu, jezdil na trh, kde si na něj

lidé ukazovali a volali na něj. Obličej měl jako z nefritu, ruce bělostné a byl skvělým malířem, zvláště portrétů a krajiny.

Ho-rim ho velmi miloval a jmenoval svým zástupcem. Ale nebyla žena, k níž by Po-džong cítil lásku, ani taková, která by se stala jeho manželkou.

Jednou se ho Mi-sil zeptala: ‚Znamená něco (tvoje chování)?‘

‚Přeji si zemřít s matkou,‘ odpověděl Po-džong.

Mi-sil se usmála a řekla: ‚Ty nemáš rád ženskou krásu a přeješ si zemřít se mnou. Jaký to má smysl?‘

‚Není lásky, která by byla stejná jako mateřská. Až zemřete, ani já nebudu moci dále žít.‘

Mi-sil mu na to řekla: ‚Je to proto, že není žena, kterou bys miloval, a tak dáváš lásku pouze matce. Vyber si krásnou dívku a žij s ní. Jak jinak se dočkám (tvých) potomků?‘

‚Kdo je vlastně krásný?‘ zeptal se Po-džong.

‚Lidé jako ty jsou krásní. Kdyby ta dívka měla obličej jako zralý nefrit, rudé rty, trpytivé oči a upřímné city, ani taková by se ti nezalíbila?‘

Nato Po-džong odpověděl:

‚City jsou různé. Trpyt může být prostou hrubostí, červené rty a tělo jako zralý nefrit nemusejí znamenat poklad.‘

Poté Mi-sil přiměla Hjŏn-gang, aby Po-džongovi posloužila. Ale ten se s ní nesblížil, čas trávil pouze s Ho-rimem. Tak se stalo, že se do sebe zamilovali Ho-rim a Hjŏn-gang a narodila se jim dcera Kje-rim. Po-džong Ho-rimovi Hjŏn-gang přenechal a sám se neoženil.

Mi-sil to dělalo velké starosti, a tak nechala svolat dcery královské rodiny a pravila: ‚Ta, která se sblíží s mým synem, dostane odměnu.‘

Královské dcery se mezi sebou pohádaly, která poskytne Po-džongovi své tělo, ale žádná neuspěla. Pŏ-mjŏng a princezna Jangmjŏng se domluvily a Po-džonga svedly. Teprve tehdy poznal ženskou krásu.

Mi-sil tím byla velmi potěšena a štědře se jim odvděčila. Nato porodila princezna Jangmjŏng Po-džongovi dvě dcery, ale Po-džong sám se s ní nikdy nesblížil.

Když se Po-džong stal hwarangem, dostal titul nangdu, vůdce skupiny. Důvodem, proč bylo jeho postavení nízké, byl jeho věk. Svým zástupcem učinil Jŏm-džanga a stali se téměř bratry. (Po-džong) měl stále obličej jako právě narozené děcko, jedl pouze kaši ze sojových bobů a neměl rád pokrmy z masa. Když ráno vstal, zašel si prohlédnout do zahrady letité stromy, nakrmit ryby a jeřáby a procházel se mezi nimi.

Velmi se bál (Kim) Ju-sina, jako by to byl jeho otec

nebo starší bratr.²⁷ (Kim) Ju-sin se ho zeptal: „Starší bratře, proč se obáváš mladšího bratra?“

„Vy jste jako Slunce a Měsíc na nebi a já jenom malý prášek pozemského světa. Jak bych se vás neměl bát a nerespektovat vás?“

Nakonec se Po-džong svého postavení vzdal. (Kim) Ju-sin přikázal hwarangům: „Ten, kdo se chce učit cestě svatých, ať následuje Po-džonga, kdo chce ochraňovat vlast a konat velké skutky, ať následuje mne!“

Mi-sil pak Ju-sinovi řekla: „Můj syn je hloupý a slabý a já mu chci pomoci.“

Ju-sin odpověděl: „To já jsem skutečně hloupý. Starší bratr (Po-džong) je sice slabý, ale cesta svatých je nezměrná. Proto se ničeho neobávejte.“

Když potom Mi-sil zemřela, bylo jisté, že ji Po-džong nemůže okamžitě následovat. Cítil to jako provinění, pevně uzavřel vrata a trávil čas o samotě. Mi-sil napsala na sedm set svazků pamětí, Po-džong je přenesl do svého domu a uchoval je tam. Také nakreslil Mi-silin portrét v životní velikosti, pověsil jej na zeď a ráno i večer neopomněl (matku) pozdravit a poklonit se jí. V té době měl na shromáždění cesty svatých nízké postavení, chybělo mu nejen jídlo. Přestože byla jeho situace obtížná, pozoroval životní principy, vesmírnou energii, ryby, ptáky, květiny, stromy a nebyla věc, již by dopodrobna neprobádal.

Když (Kim) Ju-sin onemocněl, Po-džong se ho ujal a ošetřoval ho, aniž by šetřil vlastní energií. „Protože jste pokladem pro naši zemi, nemohu déle skrývat své léčitelské schopnosti.“

A tak se všichni lidé dozvěděli, že Po-džong má znalosti, jak léčit nemoci. Ju-sin vykonal velké činy pro stát, založil společnost Čchilsöng²⁸, ale pokud se radil, vždy se ptal i Po-džonga.

Po-džong říkal: „Jsem jen přítelem ryb, ptáků a jim podobných, jak bych mohl něco vědět o záležitostech státu? To je věcí jiných.“

Ju-sin Po-džonga ctil a už nikdy se ho na nic nezeptal. I to byla Ju-sinova velká ctnost.

Tak praví legenda.

Ryby a ptáky si vybral za přátele velké znalosti měl o zákonech Nebes. Vlivný bez toho, aby mluvil nezabýval se pletichami a byl krásný. Byl potomkem rudé borovice²⁹, i když zůstal jen Po-džongem.“ (Hwarang segi, 96–102)

(2) Kjunjödžön

Kjunjödžön jsme podrobně popsali v predešlých kapitolách; zde uvádíme tři úvodní části životopisu, tj. Kjunjöövo zázračné narození, odchod z domova a počátky učení a sestru Su-mjông.

1. Zázračné narození

„Rodovým jménem státního učitele³⁰ bylo Pjön, vlastní Kjunjödžön. Otec pocházel z Hwangšöngu, byl vznešeného smýšlení³¹, jeho jméno se (však) nedochovalo. (Jeho) matkou byla Čong-mjông.

Nejprve měla matka 14. roku éry tchien-wu (917), 7. dne 4. měsíce v noci sen, v němž spatřila pár fénixů, celé žluté. Fénixové se snesli z Nebes a vešli do její hrudi. Když nastal 20. rok éry tchien-wu (923), bylo Čong-mjông už šedesát; přesto otěhotněla a po dvaceti dekadách³², 8. dne 8. měsíce toho roku porodila severně od Hwangdžu³³ na jižní straně Hjônggak v chýši mnicha. Nynější správce Hwangdžu I Čun dal původní místo Kjunjööva narození opravit a nazval je klášteřem Kjöngčöhönsa, což je určitě toto místo.³⁴

Po svém narození byl (Kjunjödžön) velice ošklivého vzhledu, a to tak, že nevýslovně. Rodiče to nepotěšilo a odhodili ho na ulici. Jacísi dva havrani spojili svá křídla a přikryli tělo dítěte. Když lidé procházející ulicí spatřili tento zvláštní úkaz, ihned vyhledali onen³⁵ dům a vyprávěli o tom; rodiče lítovali (svého činu), vzali jej domů a krmili, jen jeho vzhled skrývali. Uložili ho do bedny a jen při kojení vzali (ven); lidem ve vesnici ho ukázali až po měsíci. Když byl (Kjunjödžön) ještě v plenkách, četl si přikázání z Hwaömgjöng³⁶ a nezapomněl jediné slovo z toho, co jej učil otec.

2. Odchod z domova a výchova

Učitel (Kjunjödžön) záhy ztratil otce. Ve svých čtrnácti letech odešel a následoval Šön-gjuna, který byl jeho bratrancem, do klášteřa Puhongsa. Učil se u mnicha Sik-hjöna a sloužil mu. Ale co se týče učení, úroveň v žádném případě neuspokojovala jeho žádosť: vytvoříš snad košíkem hlíny horu, zaženeš žízeň číší vody?

Tou dobou se Ůisunkong z klášteřa Jöngtchongsa talentem podobal velkému zvonu³⁷ a na všechny otázky odpověděl správně. A tak se u něj shromažďovali ti, kteří se chtěli učit, ze všech čtyř světových stran. (Kjunjööva) žádosť učení byla jako vitr a tygr; každý den, od chvíle, kdy se spouštěli na zem pavouci, čekal na večer, kdy mnich Sikhjöň upadal do lehkého spánku, a odcházel za Ůisunkongem, aby se učil; vracel se za úsvitu s kaší obětovat Buddhovi. Mnich Sikhjöň jeho

úmysly potají sledoval, nezabraňoval mu v odchodech a po nějaké době souhlasil, aby odešel k Ůisunkongovi. Mnich (Kjunjŏ) opustil toto místo, přišel k Ůisunovi, což byla věc s dalekosáhlými následky.

Poté hluboce zkoumal moře víry na odlehlém místě a svět zanechal za sebou. Tou dobou odvrhl jídlo a nejezdil po sedm dní; když nastal desátý den, ani tehdy nepocítil znechucení a nedostavily se myšlenky na návrat zpět, nepolevil v učení.

3. Bratr a sestra – oba moudří

Kjunjŏ se už dlouho klaněl³⁸, když pomyslel na matku. A tak se vrátil domů, spatřil matku a se Su-mjŏng spolu soutěžili v moudrosti.

Su-mjŏng se narodila o tři roky dříve než Kjunjŏ, 17. roku éry tchien-wu (920). Když se narodila, byl její pláč jemný, když vyrostla, její inteligence byla výjimečná jako u muže. Jednou přišel k jejich domu žebravý mnich a četl³⁹ (přednášel) Lotosovou sůtru; ona ho slyšela v ženské části domu a stalo se, že ihned přijala víru. Proto mu nabídla sezení, setkala se s ním tváří v tvář a žádala po něm, aby recitoval. Mnich přerecitoval osm svazků⁴⁰ a skončil. Poté ho žádala, aby zůstal celý den až do večera a objasnil jí patřičně smysl sůtry. Z toho, co slyšela, nebylo nic, co by opomenula. Když mnich odcházel, pravil Su-mjŏng:

„Pokud jde o mne, existují tři součásti⁴¹ cesty bódhisattvů, ty se vzdělávej v Tŏgunpigu.“⁴²

Toho dne, kdy se Kjunjŏ vrátil domů, ho Su-mjŏng žádala, aby mohla naslouchat tomu, co se naučil. A tak jí (Kjunjŏ) objasnil smysl dvou učení bódhisattvů Samantabhadry a Kwanŭm a svatá písmena Sinčung-gjŏng a Čchŏnsugjŏng, z nichž nevynechal ani znak.

Učitel (Kjunjŏ) také prvního večera nastínil pět set otázek a odpovědí doktríny Hwaŏm; Su-mjŏng je vyslechla a okamžitě dosáhla osvícení. Od té doby uplynulo pět let: tehdy požádala, aby mohla vlastnoručně zaznamenat (to, co se naučila), a její osvícení neopomenulo ani větu ani řádku.“ (Samguk jusa 1997, 435–440)

(3) I Süng-hju: Čewang ungi

Čewang ungi popisují počátky korejských států velmi kusým způsobem, což vyplývá i z jejich povahy. Šlo zřejmě o hymnickou poezii, která oslavovala dynastickou poslušnost, a v tomto duchu jsou i pojaty korejské dějiny. Z rozsahem malého díla uvádíme část, vysvětlující založení státu Ko Čosŏn, a oddíl Zápisky Silly, pro tento žánr ilustrativní, co se týče

výběru postav, které jsme uváděli v předchozích kapitolách.

Raný⁴³ Čosŏn

„Nejdříve jak a kdo založil stát.

Byl to vnuk svatého císaře jménem Tangun.

V análech⁴⁴ je zaznamenáno následující:

Říká se, že nebeský císař Hwanin měl nelegitimního syna Unga (medvěda). Tomuto Ungovi pravil toto: „Což abys šel a sestoupil (na Zem), dosáhl Tří vrcholků Tchäbäksanu, což abys učinil cosi dobrého pro lidský svět?“

A tak Ung dostal tři nebeské insignie, za doprovodu tří tisíců duchů sestoupil pod posvátný santalový strom na úpatí Tchäbäksanu. Říká se, že ten člověk byl nebeským králem santalovým Ungem. Vnučce dal⁴⁵ sníst lék a stala se člověkem, oženili ji s duchem santalového stromu a narodil se jim syn. Jeho jméno bylo Tangun a stal se vládcem země Čosŏn, kterou ovládl.“⁴⁶

(...)

Čtyři chanské komanderie a vznik států

(...)

„A pak byly Silla a Kogurjŏ,

na jihu a na severu Okčŏ a Jemäk následovaly.

Neptejte se na jména předků jejich vládců

každý z nich měl Tangunovu krev.“⁴⁷

Jaká byla jména ostatních malých států?

I když jsem je hledal ve starých knihách,

cesta k poznání je zamlžená.

Dnešní názvy ču a pu⁴⁸

mají jiná jména než v té době.

Jak odlišit, co se povídá, jak se dozvědět (pravdu)?“

Zápisky Silly

„Hjŏkkŏse byl prvním vládcem Silly,

jeho předkové nepocházeli ze světa lidí.

Bylo vejce, sneslo se z Nebes

velikostí podobné dýni, přivázané na rudé šňůrce.

Pobýval ve vejci dlouho, vybral si proto rodové jméno

Pak.

Jak by to nebyl člověk z Nebes!

Za vlády chanského císaře Süan-tiho v roce kapča

v zemi Činhan založil stát, vytyčil hranice.

Morálka byla skvělá, všude vládl velký mír,

svatí mužové a moudří ministři se čas od času zjevili.

Protože se svět od prvních císařů změnil,

světlo a tmou uctívali⁴⁹, neexistovaly podvody,

muži a ženy žili v harmonii, poddaní se drželi své cesty,

bez překážek se pohybovali, nebylo zvykem vůbec zavírat brány.

Květiny za jitra, Měsíc za večera, v krásných obdobích, brali se za ruce, těšili se těšili,

zvláštní písně zpívali, podle svého je skládali a hráli.

V lese Kjerim se sešli, ve zlaté truhle, za křiku

kohoutů⁵⁰

na trůn pak vyzvedli rody Šök a Kim.

Velký král Mujöl, Kim Čchun-čchu, byl 29. generací, požádal Tchangu o vojsko, Čerjō⁵¹ sjednotil.

Ju-sin, kníže Kim, měl skutečně velké zásluhy, dostal skvělé vojenské spisy, projasnil vojenské umění.

Kdo a jak z literárních jmen pohnul Čínou?

Nejznámějším je kníže Čchongha Čchö Čchi-wön,

v cestě Buddha Wönho a Ůisang,

osvícenost nastolili v souladu se starým buddhismem.

Velký učenec Söl Čchong vytvořil idu⁵²,

hovorová a místní slova bylo možné zaznamenat znaky.

Mudrci se shromáždili, pomáhali ušlechtilým a vládli, i hlupáci a zavržení se chovali podle mravních zásad.

Následovali další a doba postupně slábla,

Kung-je a Kjön Hwön viděli vládce a zaútočili.

Lidská srdce jsou nestálá a není kam odejít.“

(I Süng-hju [1974]: Čewang ungi [ha], 161, 169–173)

Poznámky

¹ Samozřejmě s tím, že náš výklad nemusí být nutně správný, také ne vždy jsme si jisti, že se nám podařilo text pochopit zcela. Ponecháváme ho bez větších úprav, aby vynikl Kim Tā-munův styl.

² Znamená to, že měl jiného otce.

³ Tedy jeho vlastní matka.

⁴ Mi-sil je uváděna jako dcera druhého vrchního hwaranga Midžinbua, jenž byl v linii matky spřízněn s královským rodem.

⁵ Sloužit je v díle v případě žen používáno ve smyslu poskytování tělesné potěchy.

⁶ Tato píseň se nedochovala; v poznámce k modernímu vydání editor textu předpokládá podobný obsah jako u písně krále Juriho, kterou složil, když mu utekla jedna z jeho žen. Viz kapitoly 6.7 a 6.8.

⁷ I hwarang byl Sadahamovým předchůdcem ve funkci vrchního hwaranga.

⁸ Časté oslovení mezi hwarangy, které se podle dalšího textu odvozovalo nejen od věku, ale i postavení. Oba jmenovaní byli sice příbuzní, ale ne bratři.

⁹ Doporučení nástupnictví mezi hwarangy bylo časté, ale schválit je podle všeho musela pověřená osoba u dvora, která měla organizaci na starosti, zde královna matka Čiso.

¹⁰ Panovníkova manželka, panující královna.

¹¹ Král Činhüng.

¹² Tj. v 29. roce panování Činhünga (568).

¹³ 33. rok panování krále Činhünga (572).

¹⁴ Podle díla prvního vrchního hwaranga.

¹⁵ Také dcera prvního vrchního hwaranga Ů.

¹⁶ Třetí vrchní hwarang.

¹⁷ Paní Pak, žena krále Čindžiho (zmiňovaný jako korunní princ Kūmnjun, také znám pod jménem Sarjun).

¹⁸ Pi-bo se stal devátým vrchním hwarangem.

¹⁹ Tj. jeho matce.

²⁰ Podle všeho jde o narážku na fakt, že Söl Wön byl vrchním hwarangem dříve, a tudíž Mun-novým nadřízeným; nyní se situace obrátila a mělo by se změnit i oslovení obou zúčastněných, což, jak z rozhovoru vyplývá, nebylo vůbec jednoznačné.

²¹ Kim Ju-sinův otec.

²² Činhüng a královna Sado byli pod silným vlivem buddhismu; z textu vyplývá, že oba přijali víru a vstoupili do kláštera. Královna je zde označována jako pōpču – buddhistická mniška.

²³ Žena krále Čindžiho.

²⁴ Zde vstupuje do textu autor díla Kim Tā-mun.

²⁵ Z textu není jasné, zda její, jeho, či se jedná o narážku na královské potomky.

²⁶ Zřejmě strážkyní královské pečeti.

²⁷ Kim Ju-sin byl však o patnáct let mladší; tato poznámka by svědčila o jeho autoritě, možná má také dokreslit Po-džongovu mírnou povahu. Ovšem Po-džong funkci vrchního hwaranga zastával až po Kim Ju-sinovi, tedy relativně pozdě.

²⁸ Čchilsöng – Sedm kvězd – znamená obvykle souhvězdí Velkého vozu. Zde však podle všeho půjde o společnost sedmi mladých mužů, kteří založili skupinu téhož jména za vlády královny Čindök: Al-čchön, Im-čong, Sul-čong, Ho-rim, Jöm-džang, Ju-sin a Čchun-čchu. Někteří z nich byli jmenováni výše v práci, jiní v souvislosti s hwarangskou organizací. K jednomu z jejich shromáždění se váže historka o velkém tygrovi, který mezi ně znenadání skočil. Všichni se mu báli postavit, pouze Al-čchön byl schopný mu čelit: popadl ho za ocas a zabil. Viz také kapitola 6.8.

²⁹ Zde nejsme schopni identifikovat, zda se jedná o osobu, narážku na čínské prameny nebo odkaz na buddhistickou tradici.

³⁰ Tj. Kjunjōa. V životopise bývá označován jak titulem kuksa – státní učitel, tak také sučwa, který má stejný význam, ale i sünim (mnich, učitel). Pro přehlednost se budeme snažit na nejasných místech připojit jeho jméno do závorky.

³¹ Domníváme se, že je tím naznačeno, že byl vzdělán v buddhistických sůtrách.

³² Zhruba po 200 dnech (7 měsících).

³³ Podle všeho vesnice v dnešní provincii Hwanghā.

³⁴ Tedy místo narození, jak je popisuje autor.

³⁵ Dům jeho rodičů.

³⁶ Avatansaka sůtry.

³⁷ To znamená, jehož hlas byl slyšet široko daleko.

³⁸ Pobýval v klášteře (doslova činil poklony).

³⁹ V textu je na všech místech sloveso číst: vzhledem k povaze tohoto „čtení“ je překládáme jako recitovat nebo přednášet.

⁴⁰ Menších částí (kwön).

⁴¹ Míněna zřejmě Tripitaka – „tři koše“.

⁴² Část Avatansaka sůtry.

⁴³ Doslova „Přední“. I Süng-hju dělí starý Čosön na „přední“ a „zadní“ (raný a pozdní).

⁴⁴ Autor nespecifikuje, o které anály se jedná, předpokládáme, že jde o starší souhrnné dějiny (nikoli Samguk sagi, vzhledem ke vzniku díla ani Samguk jusa).

⁴⁵ Buď jde o vnučku Hwanina nebo Hwanünga. Není jasné, kde se objevila, a zdali měla také podobu medvěda. Zde se jedná o nesrovnalost, neboť pak by byl Tangun pra(pra)vnučkem Hwanina, tedy potomkem ve čtvrté či páté, nikoli třetí generaci jako v mýtu, který jsme uváděli v kapitole III.

⁴⁶ Kromě prvního dvojverší jde o vysvětlivku autora, který uvádí mýtus podle svého.

⁴⁷ Autor jako jediný označuje všechny korejské státy za odvozené od praotce Tanguna.

⁴⁸ Větší správní jednotky, nepřeložitelné adekvátními českými výrazy.

⁴⁹ To znamená, že ctili dělení dne na den a noc.

⁵⁰ Narážka na nalezení Kim Al-čiho.

⁵¹ Päkče a Kogurjō.

⁵² Systém, užívající znaky pro zápis korejštiny, tzv. úřednické písmo.

Jedná se o kombinaci významové a zvukové podoby znaků. Používalo se zejména pro komentáře a vpisky do kanonických spisů a úředních dokumentů.

8.2. Rekonstrukce Kim Ju-sinova života podle oficiálních a neoficiálních pramenů¹

V práci jsme se snažili představit slavné muže korejského starověku, kteří byli v následujících stáletích oslavováni v historických i literátských spisech. Nicméně o málokteré postavě se dochovalo tolik příběhů a zároveň si u jejího života můžeme položit tolik otázek, jako u sillského vojevůdce Kim Ju-sina (595–673). Nepochybně jde o člověka výjimečného, neboť mu dějiny – od nejstarších dochovaných až do současnosti – přisuzují zásluhy na sjednocení poloostrova v 60. letech 7. století a i dnes je považován za jednoho ze tří velkých mužů-sjednotitelů země (dalšími jsou jeho přítel Kim Čchun-čchu² a synovec král Munmu³). Takto jsou představeni mimo jiné v Síni sjednocení (Tchongildžön) ve starém sídelním městě Kjöngdžu, ovšem v moderní podobě.

Kim Ju-sinova rodina pocházela ze státu Kaja a jeho původ se odvozuje od samotného zakladatele – krále Suroa.⁴ Přesto byla tzv. kajaská frakce v tehdejší Sille považována za méněcennou a vzhledem k existujícímu kastovnímu systému (tzv. kolpchum čedo) nemohla dosáhnout na trůn. Proto obdržel i Kim Ju-sin svůj královský přídomek Hüngmutawang⁵ až posmrtně. Vypočítáme-li jeho funkce a tituly, pak začal jako jeden z vůdců organizace hwarang (15. pchungwöldžu), posléze zastával nejrůznější posty ve vojenských okruzích, byl sidžungem⁶ (svého druhu ministerským předsedou), sangdädüngem (nejvyšším z rady starších hwabäk)⁷, velitelem vojsk při menších vpádech, ale podílel se jako vrchní velitel sillské armády také na pádu státu Päkče (660) a Kogurjō (668), tedy i sjednocení Koreje. Jeho politický vliv trval během vlády čtyř panovníků, respektive panovnic (královen Söndök a Čindök, vládly 632–654, králů Mujöla a Munmu), byl dvojnásobně⁸ spřízněn s královskou rodinou – jeho mladší sestra se stala panující královnou, druhá královskou konkubínou a on sám se oženil s dcerou krále Mujöla. Zemřel oslavován a ctěn, ověnčen tituly, které vznikly mimo systém úřednických hodností na jeho počest, tägakkan a tchädagak-

kan (zvláštní a výjimečný)⁹, a věřilo se, že do záležitostí země zasahoval i po své smrti.

Jde bezesporu o nejpobulárnějšího hrdinu staré Koreje, o němž bylo napsáno mnoho v oficiálních zápiscích i v pozdějších dílech, to znamená literátských a folklorních, bylo vytvořeno i několik zábavných próz, líčících jeho velké činy. Ve všech je Kim Ju-sin modelovým hrdinou, jenž přináší nový hodnotový žebříček a ovlivňuje svým příkladem následující generace. Je to muž po všech stránkách vyhovující i pozdějším konfuciánským představám o politikovi a válečníkovi. Jeho politický i vojenský význam přesáhl hranice tehdejší Koreje a svým postojem k tchangské Číně je jednou z posledních postav, dokazujících jistou svébytnost Korejců ve starověku. Zdá se, že byl znám i v Japonsku.¹⁰ Ve své době možná nebyl zcela ojedinelý¹¹, ale je možné ho z mnoha důvodů považovat za jednoho z prvních velkých korejských patriotů, a i proto byl symbolicky využíván v dobách pro Koreu těžkých. Akcentování jeho činů však může být ve dvou posledních stáletích účelově zkreslen v rámci poptávky po hrdinech dávných dob, již měli pomoci nastolit a znovu obnovit „ducha národa“. Přestože se nelze zpětně dopátrat pravé podstaty některých Kim Ju-sinových skutků a v různých dílech se liší i fakta o jeho životě, zkusme se podívat na historické a další záznamy tak, jak je dochovali Korejci samotní v rámci svých představ o velkém muži.

Nejstarším pramenem, v němž se Kim Ju-sin vyskytuje, jsou Kim Tä-munovy Hwarang segi (Životopisy hwarangů) z 8. století. První nalezená verze z roku 1989 je jakoby nedokončená, ale i druhá svědčí o tom, že v době tvorby Životopisů nebyl Kim Ju-sinův význam tak obrovský, jako v pozdější době. V podstatě můžeme konstatovat, že byl jedním z řady vůdců organizace. Podstatně delší jsou záznamy a zejména jeho životopis z první dochované oficiální kroniky Samguk sagi, jenž je ze všech biografí nepoměrně nejdelší – třísvazkový –, čímž má být pouká-

záno na význam, který v době Korjŏ měl. V análech i dalších životopisech jsou navíc obsaženy historiky, v nichž Kim Ju-sin vystupuje, což je nejzřetelnější v době sjednocování Tří království, a v životopisech hwarangŭ, kterým velel. Tento tón přebírají i další historiografické spisy z pozdější doby¹², méně však literátské (míníme tím žánr pchäsŏl). Inspiraci folklorem vykazují ještě zřetelněji nejrůznější sbírky a také oficiální kronika Samguk jusa. Z dostupných pramenů pak vznikly na sklonku království Čosŏn historické romány, z nichž nejznámější jsou *Hüngmuwang jŏnŭi*¹³ a *Kim Ju-sindžŏn*.¹⁴ Ty se pak – možná kvůli větší čtivosti – na několika místech odchylují od kronik i folkloru a líčí zejména soukromý život hrdiny v souladu s tehdejšími požadavky na protagonisty žánru, jakkoli autor údajně našel dokumenty v domě hrdinových přímých potomků. (Kim Ju-sindžŏn 1996, 4) Zaznamenán je také na čestném místě v díle *Tonggjŏng čapki* z 18. století, kde se objevuje v nejrůznějších oddílech, mezi významnými postavami (a to nikoli mezi inmul, osobnostmi, ale sindžŏng, nově vzrůstajícími, tedy významnými ve smyslu rodící se elity), lokalizován je jeho hrob (hned po královských) i některá další místa, jichž se dotýká jeho životopis (Tonggjŏng čapki 1991). Do tohoto výčtu nezahrnujeme osvícenskou literaturu, která Kim Ju-sina také využila pro své cíle, a románovou tvorbu 20. století, v níž se několikrát objevil.

Protože musíme z uvedených pramenů pro představení Kim Ju-sina vycházet, zmiňme nejprve poměrně ustálené schéma jeho života se základními body, od nichž se další události odvíjejí, popřípadě jsou samostatnými historikami. Nelze samozřejmě pominout některé prvky nadpřirozena, neboť i ty jsou v oficiálních pramenech (a nejen u Kim Ju-sina) obsaženy. Pouze tak lze sestavit kostru Kim Ju-sinova životopisu a upozornit na hluchá či sporná místa, která vznikla mytizací jeho postavy v historiografii i zábavné próze. Periody se dají zhruba rozdělit do sedmi větších celků:

- (1) Otcův i matčin původ, prenatalní sen obou rodičů, těhotenství a narození hrdiny, doprovázené nebeskými úkazy, jméno.
- (2) Kim Ju-sinovo dospívání – iniciace, „učitel“, kouzelné dary, přijetí mezi hwarangy, jeho předchozí život, přátelé.
- (3) První větší vítězství proti Päkče, sňatek Kim Čchun-čchua a jeho sestry Mun-hŭi, záchrana královny Söndök.
- (4) Další tažení, nástup královského švagra Kim

Čchun-čchua na trůn a porážka Päkče spojenými silami Silly a Tchangŭ.

- (5) Vláda synovce Munmua a porážka Kogurjŏ, dovršení sjednocení Tří království.
- (6) Kim Ju-sin jako pilíř státu, vzor morálky a ctnosti, potomstvo, smrt.
- (7) Kim Ju-sinův přínos království po smrti.

Kim Ju-sinovo narození a mládí

Kim Ju-sin naplňuje všechny představy potřebné pro starověkého i středověkého hrdinu, pochází ze vznešené rodiny, ale láska jeho rodičů není posvěcena.¹⁵ Kronika Samguk sagi poněkud opomíjí fakt únosu jeho matky Man-mjŏng, nevlastní sestry panujícího krále Činpchjŏnga¹⁶, a zdůrazňuje osudovost vztahu. „(...) *Začali spolu žít bez řádného sňatku. Sŏ-hjŏn dostal úřad v Manno a rozhodl se tam Man-mjŏng vzít. (...) Sukhŭldžong zjistil, že jeho dcera má styky se Sŏ-hjŏnem, a rozzlobil se. Dal ji hlídat na odlehlem místě. Ale v noci náhle přišla bouřka a do hlavní brány domu udeřil blesk. Strážce se polekal a Man-mjŏng nalezla otvor, jímž vyšla ven. Společně se Sŏ-hjŏnem pak utekla do Manno.*“ (Samguk sagi [ha], 298)

Zřejmě blíže pravdě jsou Hwarang segi, které vysvětlují, že právě kvůli nelegitimitě svazku byl mladý pár odsouzen do vyhnanství, to znamená, že původně nebyl Sŏ-hjŏn jmenován náčelníkem Manno, ale musel tam po svém prohřešku zůstat. V tomto „rozsudku“ zřejmě sehrála úlohu matka Man-mjŏng (tehdy královna matka), již se Sŏ-hjŏn nelíbil i vzhledem k příslušnosti k dvorské frakci täwönsintchong. Do hlavního města Kjŏngdžu se oba vrátili až poté, co se královna matka Manho dozvěděla, že se Ju-sin velmi podobá předchozímu panovníkovi. Podle Hwarang segi ho „(...) *velká královna chtěla spatřit a souhlasila s (jejich) návratem. Když ho uviděla, velice se zaradovala a pravila: ‚To je opravdu můj vnuk!‘*“ (Hwarang segi [1], 92) Poté byl přijat i kajaskou frakcí a byl také vychováván společně s ostatními mladíky jeho věku jako prominentní osoba. Není zřejmé, v kolika letech se toto „uznání“ přihodilo, podle Hwarang segi „(...) *bylo v té době knížeti (Kim Ju-sinovi) 14 let.*“ (Hwarang segi [1], 92) Dětství tedy strávil s rodiči v Manno, na venkově, v pohraniční oblasti, kde byla možnost vzdělání omezená a jediná výchova byla vojenská.

V čem se kroniky i další vyprávění shodují, jsou prenatalní sny obou rodičů. Ve folklorních verzích potká Man-mjŏng na cestě starého žebráka, kterého zachrání před smrtí hladem. Záhy se jí zje-

ví bódhisattva Kwanŭm a vsune jí do záňadří nefrit s tím, že se její rodina proslaví po celé zemi. (Samguk jasa, 87-88) Samguk sagi a další historické kroniky tento sen líčí následovně: „(...) V noci dne kjöngdžin se Sö-hjönovi zdál sen, v němž sestoupily dvě hvězdy, Mars a Saturn, v noci dne sinčchuk pak Man-mjöng viděla chlapce oděného ve zlatém brnění, který přilétl na oblaku a vstoupil do jejího pokoje. Zanedlouho poté cítila, že je těhotná, a po dvaceti měsících porodila Ju-sina.“ (Samguk sagi [ha], 299) Dítě dostalo původně jméno podle snu ze dne kjöngdžin, ale protože takové znaky pro jméno nebylo možné použít, vybrali podobné, z čehož vzniklo jméno Ju-sin. (Samguk sagi [ha], 299) Porod provázají nebeská znamení, typická pro příchod hrdiny, a chlapec má na zádech znamení božstva Sedmi hvězd (Čchilsöng). Ju-sin prochází tradiční výchovou, v níž je zdůrazňována jeho výjimečná afinita k vojenskému umění. Poté se uchýlí na nějakou dobu do hor, kde projde iniciací (zřejmě nutnou pro ukončení hwarangské výchovy) a dostane – alespoň v románové verzi – dary potřebné pro hrdinu: meč, koně a knihu. Pohnutkou pro tento pobyt v horách je podle Samguk sagi i starost o budoucí osud Koreje: „(...) Když viděl, že hranice země jsou napadány Kogurjem, Päkče a Malgalý, utvrdil se v rozhodnutí je zničit. (...) V horách tehdy potkal starého muže, který pravil: ‚Jsi sice velmi mladý, ale předurčený k tomu, abys sjednotil Tři království! Jaká statečnost!‘ Pak mu předal tajné zařikávání a pokračoval: ‚Nesmíš je používat neuváženě. Pokud bys je užil pro nesprávný účel, přineslo by ti neštěstí.‘“ (Samguk sagi [ha], 300–301)

V sedmnácti letech, to znamená v roce 612, se Kim Ju-sin stane vůdcem hwarangů. Zde většinou životopis dojde k momentu jeho ohrožení kogurjöským zvědem Päk-sökem, který Ju-sina odvede do Kogurjö. Po cestě ho u pramene Hwalhwačchön ve snu varují nebeské víly a on nástrahám unikne. Vyzvědač mu potom vypráví, že podle předpovědi nespravedlivě popraveného věštce Čchu-nama má být jeho přetvlením a způsobit zkázu Kogurjö. „Té noci měl král Podžang sen, v němž spatřil ducha Čchu-nama vstoupit do lůna Sö-hjönovy ženy v Sille. Král se probudil hrůzou a projednal tuto záležitost se svými dvořany. Ti si vzpomněli na Čchu-namova slova a poslali mě, abych vás přivedl do Kogurja.“ (Samguk jusa, 132–135)

Z Kim Ju-sinova mládí se dochovala ještě jedna historika, jež má – v poněkud konfuciánském duchu – dokázat jeho oddanost vůči matce. Ju-sin strávil jednou celou noc v domě dívky jménem Čchön-gwan.

Jeho matka paní Man-mjöng mu řekla: „Vychovávám tě, abys proslavil rodové jméno. Tvůj otec i další lidé do tebe vkládají naděje. Je ostuda, že chodíš k takové nízké dívce a popjíš s ní v jejím pokoji.“ Man-mjöng se rozplakala a nebyla s to se utišit. Ju-sin pak matce přísahal: „Už nikdy nezastavím u oněch vrat.“ Jednoho dne se opil a vydal se domů. Kůň si spletl cestu a dorazil k domu Čchön-gwan. Ta se velmi zaradovala a vyšla mu v slzách vstříc. Náhle vystrízlivělý Kim Ju-sin koně zabil a vrátil se domů.“ (Hwarang segi [2], 84–86) Současní historikové (Čöng Sun-tchä 2000, 94) se domnívají, že by se matka stěžila zlobila, pokud by šlo o dívku nízkého původu, a spekulují o tom, že mohlo jít o kněžku nebo jinou ženu s rituální funkcí, možná šamanku.¹⁷

Podle Hwarang segi se Kim Ju-sin stal v sedmnácti letech nikoli řadovým, ale vrchním hwarangem (pchungwöldžu) a tuto funkci vykonával tři roky, aby pak odstoupil ve prospěch syna vlivné dvorní dámy Mi-sil.¹⁸ Co ovšem dělal po svém odchodu z tohoto postu do téměř padesáti let, není příliš jasné. Podle oficiálních pramenů se brzy spřátelil s příslušníkem královské rodiny Kim Čhun-čchuem, budoucím panovníkem, ale definitivně se zabydlel u dvora právě sňatkem přítele s mladší sestrou Mun-hüi, jehož datace je evidentně zamlžená.¹⁹ Mun-hüiin příběh bývá uváděn buď samostatně (v delší verzi například v Samguk jusa), nebo u příležitosti nástupu krále Munmua na trůn – v pasáži o jeho předcích. Oficiální prameny, zvláště pozdější, jej poněkud modifikují a stylisticky upravují. Ve všech verzích se však jako zachránkyně dívky uvádí královna Söndök.

„Jedné noci se Mun-hüiina sestra Po-hüi probudila ze sna. Zdálo se jí, že stojí na vrcholku hory Söak a močí. Nebyla s to ovládnout své tělo a její výměšky zaplavily celé město. Ráno vyprávěla sen sestře.

„To je zajímavé,“ pravila Mun-hüi. „Ten sen od tebe koupím.“

„A co mi za něj dáš?“ zeptala se Po-hüi.

„Dám ti svou sukni s brokátovou výšivkou.“

„Dobře, souhlasím.“

Mun-hüi vzala sukni a pronesla: „Jsem připravena vzít si tvůj sen.“

„Dávám ti svůj věcerejší sen,“ doplnila ji Po-hüi.

Dva dny nato hráli Kim Ju-sin a Kim Čhun-čchu pólo a Ju-sin náhodou přišlápl Čhun-čchuovi lem kabátu. „Je mi to líto,“ omlouval se. „Pojďme do mého domu a kabát zašijeme.“ „Nic se neděje,“ řekl Čhun-čchu a vešli do Ju-sinova domu. Ju-sin zavolal Po-hüi, ale ta se styděla a odmítla setkat se s mužem. Pak zavo-

lal Mun-hüi, která přišla a lem přišla. Čchun-čchu se do ní zamiloval a od té chvíle ji ve dne i v noci navštěvoval.

O něco později Ju-sin zjistil, že je sestra těhotná. Byl vzteky bez sebe a neprodleně začal konat přípravy k sestřinně upálení – jako výstrahy pro nemorální ženy.

Toho dne se královna Söndök vypravila na horu Söak a spatřila plameny a dým proudící až k nebi. Pověřila poddané, aby zjistili, o co se jedná, a dozvěděla se, že Ju-sin chce upálit svou sestru kvůli milostné aféře, jež vedla k jejímu těhotenství. Královna se rozhlédla kolem sebe a zaznamenala, že Čchun-čchu je bledý jako smrt. „To jste byl vy!“ pravila. „Rychle běžte a zachraňte ji!“ Čchun-čchu nasedl na koně a hnal se tryskem k Ju-sinovu domu. „Královnin rozkaz! Královnin rozkaz!“ křičel. A Mun-hüi byla zachráněna.“

Zápis v kronice končí konstatováním, že několik dní poté se Čchun-čchu a Mun-hüi vzali. To však vůbec nebylo jednoduché. Kim Čchun-čchu byl totiž ženatý, a Pora, svou ženu, údajně velmi miloval, navíc s ní měl dceru Kotchaso. (Hwarang segi [2], 110–112) Folklorní vyprávění zase líčí, že Ju-sin schválně příteli přišlápl kabát a zavedl ho domů proto, aby se seznámil s jednou z jeho sester.²⁰ Otazníky kolem tohoto sňatku i Kim Ju-sinova úmyslu existují z několika důvodů. Za prvé, pokud Kim Ju-sin zavedl přítel domů skutečně proto, aby ho seznámil s jednou ze sester, pak si musel uvědomit, že ženatý přítel se nemůže stát jeho plnohodnotným švagrem. Ani volnější morálka za Silly nedovolovala muži mít více než jednu hlavní ženu, proto by se Mun-hüi (popřípadě starší Po-hüi) musely stát jeho konkubínami. Druhá věc je časová nesrovnalost: v historce dívku zachrání královna Söndök, nicméně podle úvodního životopisu krále Munmua, který byl v této době již na cestě, se dítě ze svazku narodilo v roce 626, tedy za vlády krále Činpchjonga – a nejméně o desetiletí dříve. Jediným možným vysvětlením je zápis v Hwarang segi, který zmiňovanou historku cituje, ale místo královna Söndök uvádí všude princezna Söndök. (Hwarang segi [2], 112) Tato jednoduchá záměna dává celé aféře logiku, neboť za vlády královny Söndök by Mun-hüi nebyla právě dívka na vdávání, ale nejméně třicátnice, přestože datum jejího narození neznáme přesně. Navíc v roce 626 se Kim Čchun-čchu stal 18. vrchním hwarangem (pchungwöldžu), což podle všeho museli jeho druhové – mimo jiné i Ju-sin a jeho frakce schválit. Pora nakonec skutečně zemřela a kromě Hwarang segi se v oficiálních i neoficiálních kronikách jako

Čchun-čchuova manželka objevuje pouze Mun-hüi pod posmrtným jménem Munmjöng. Z pohledu konfuciánské historie tedy Kim Ju-sin dosáhl svého.

Kim Ju-sinův vzestup a vliv

Kdy vlastně vstoupil Kim Ju-sin na dějinnou scénu a jak se prezentoval? Kronika Samguk sagi ho poprvé krátce zmiňuje v souvislosti s útokem na kogurjösou pevnost Nangbisöng v roce 629: „Situace byla pro naše (sillské) vojáky nepříznivá, mnozí zemřeli v boji a klesli na duchu; nakonec už nebyl nikdo, kdo by chtěl bojovat. Ju-sin byl velitelem středního vojska. Předstoupil před svého otce, sňal helmici a prohlásil: „Porazili nás. Ale můj život je veden věrností (k panovníkovi) a synovskou oddaností. Proto musím být v boji statečný. Známé přísloví: Zatřes pláštěm od límce a prach padne dolů, zatáhni za hlavní provaz a celá síť se rozevře. Nemohl bych se teď já stát oním límcem nebo hlavním provazem?“ Poté nasedl na koně, vytasil meč, přeskočil příkop vedoucí k nepřátelskému velení, kde setnul hlavu jejich generálovi. Vrátil se zpět s jeho hlavou vztyčenou do výšky a když to naši vojáci spatřili, vrhli se do útoku, aby využili jeho vítězství.“ (Samguk sagi [ha], 302) Samostatnou „akci“ provedl až v roce 642, kdy ho královna Söndök pověřila velením zastrašující výpravy poté, co kogurjösý král zadržoval Kim Čchun-čchua, který přijel do Kogurjö jako její vyslanec. Zde však Kim Ju-sin v podstatě nemusel projevit žádnou ze svých schopností, pouhá síla armády stačila, aby Kogurjö zajatce propustilo. V roce 644 se podle zápisů stal vojenským velitelem Amnjangdžu. Až v roce 645 je líčen jako modelový vojevůdce: podnikl na královnin rozkaz výpravu proti Päkče, ale po královnině rozkazu se ani nevrátil domů a rovnou vytáhl proti Päkče. „(...) Ani ve třetím měsíci se znovu kvůli královnině rozkazu nevrátil domů. (...) Tehdy mu královna řekla: „Život nebo zánik státu závisí pouze na vás. (...)““ (Samguk sagi [ha], 308) V té době však bylo Kim Ju-sinovi padesát let.

V padesáti letech už tedy stojí na vrcholu. Kroniky mu připisují zásluhy za řadu menších vítězství nad státem Päkče z let 647–649, také ovšem záchranu královny Söndök před vzbouřenci v posledním roce její vlády (647)²¹ a slavnou epizodu, kdy získal „výměnou“ těla Čchun-čchuova zetě Pchum-söka a jeho dcery Kotchaso, kteří zahynuli při päkčeském nájezdu na pevnost Täjasöng v roce 642.²² Pak už následují pouze vítězství (Kim Ju-sin je vojevůdce, který nikdy neprohrál bitvu)²³ až po porážku státu Päkče z roku

660, která se uskutečnila již za vlády jeho švagra krále Mujöla (Kim Čchun-čchua). V té době už ale bylo Kim Ju-sinovi 65 let. Dá se říci, že se jeho skutečně vrcholná kariéra a důležitost začínají projevat až od šedesátky. Kromě pozdního sňatku s dcerou krále Mujöla v roce 655 se v roce 660 konečně stal sangdädüngem a obdržel titul tädagakkan. Po porážce Kogurjō v roce 668, jehož závěrečné fáze se osobně neúčastnil, obdržel další titul tchädagakkan²⁴ a stále – i když král Mujöl zemřel –, zůstal nejvyšším ministrem.²⁵ Pokus o uvolnění z úřadu učinil až ve svých sedmdesáti letech v roce 664, nicméně král Munmu mu odejít nedovolil.²⁶ Zemřel v roce 673 a byl pochován s obrovskou pompou.

Otazníky kolem Kim Ju-sina

Kdo tedy Kim Ju-sin opravdu byl? V první řadě příslušník nové krve na sillském dvoře. Nejde jen o to, že se jeho vlastní krev smísila s královskou, ale i o nový směr v sillském vnímání elity. Pokud pozorně čteme Hwarang segi, zjistíme, že už v této době existovaly na dvoře nejrůznější frakce – zjednodušeně řečeno převládaly dva trendy: příslušníci čöngtchongpcha (zastánců tradiční elity) a kajapcha (frakce z Kaja, tedy těch, kteří neměli právo na vysoké posty), popřípadě zastánců udělování úřadů za zásluhy a podle schopností, nikoli podle kolpchum čedo. Pokud jsme si položili otázku, co Kim Ju-sin dělal od chvíle, kdy opustil post vrchního hwaranga až po chvíli, kdy stanul v čele vojsk, pak můžeme moderní mluvou říci, že se snažil o politikaření a lobování ve prospěch rodiny v širokém smyslu slova. Mluví se o něm také jako o tom, kdo se zasloužil o dosažení Kim Čchun-čchua na trůn v roce 654. Oficiální kronika Samguk sagi uvádí, že funkce byla – po zániku přímé svaté královské linie sönggol nabídnuta Kim Al-čchönovi, ale ten ji odmítl z důvodu věku. (Samguk sagi [sang], 128, Samguk sagi [ha], 327, též Hwarang segi [2], 114) Pak teprve byl brán v úvahu Čchun-čchu, kterému bylo v té době přes padesát let a určitě neměl tolik zásluh jako Al-čchön, jenž zastával post vojevůdce už za královny Söndök, za královny Čindök byl sangdädüngem: zřejmě byl i zastáncem tradičního „systému kostí“. Samguk sagi uvádějí (Samguk sagi [ha], 327), že Kim Ju-sin s Al-čchönem záležitost konzultoval a Al-čchön Čchun-čchua doporučil jako vhodnějšího kandidáta. Pokud Kim Ju-sin, jak se domnívá Čöng Sun-tchä (Čöng Sun-tchä 2000, 158–160), skutečně tímto rozhovorem prosadil Čchun-čchua jako krále či

Al-čchöna přemluvil, aby se trůnu vzdal a svého rivala ještě doporučil, pak za Kim Ju-sinem musela stát větší skupina „nových“ dvořanů a možná také vojsko.²⁷ Proto můžeme mluvit o Kim Ju-sinovi jako o obratném politikovi, který dosadil na trůn svého švagra (zřejmě méně schopného než on sám a navíc mladšího) a jeho šest synovců se stalo novou krví královského rodu v Sille, stejně jako děti, jež zplodil s dcerou krále Mujöla – celkem devět.²⁸ Poněkud zarážející je však fakt, že se po nástupu Čchun-čchua na trůn nestal sangdädüngem, což byl úřad většinou zastávaný otci nebo bratry (tj. mužskými příbuznými) panující královny. Dějiny jej zmiňují v souvislosti s naprosto neznámým jménem Kim Kang, což je možné vysvětlit jen kompenzací frakčních zájmů na sillském dvoře.

Kim Ju-sin je také opředen mýtem neporaženého a slavného vojevůdce. Zde lze zjednodušeně říci, že se proslavil zejména proto, že od chvíle, kdy na trůn nastoupily dvě ženy-královny za sebou, byly zejména střety s královstvím Päkče na denním pořádku. Tím nastala zvýšená poptávka po vojácích a vojevůdcích. Jeho tažení – pokud budeme brát kroniky Samguk sagi a další oficiální prameny za směrodatné – se vyznačovala dobrou taktikou, řídil se podle intuice, někdy mu ovšem musely pomoci i nadpřirozené síly (nebeské víly, ve folklorních vyprávěních mytický vládce Koreje Kidža a král Mičchu)²⁹, ovšem dokázal vyvolat i bojového ducha vlastním příkladem. Údajně ještě ve svých více než sedmdesáti letech během mrazů kráčel v čele vojska v jednom tažení proti státu Kogurjō. (Tongguk tchonggam [1], 429) Důležitý efekt musely mít i jeho proslovy před bitvami, kdy apeloval na vlastenectví, jak jsme již upozorňovali u jeho prvního vítězství u pevnosti Nangbisöng v roce 629. Podle životopisu Kim Ju-sinova mladšího bratra Hümsuna z Hwarang segi byl tím, koho se lidé báli (Hwarang segi [2], 116) a více než milovali ho ctíli. Mohl sloužit jako symbol při nejobtížnějších taženích, neboť ještě v pokročilém věku (například při tažení proti Kogurjō v roce 662 vedl své vojáky sněhem přes řeku) stál v čele vojska a pouhé jeho jméno nepříteli zastrašovalo. Vážili si ho i Čiňané, protože si dokázal zjednat respekt a tchangské generály, zejména Su Tin-fanga³⁰, nepovažoval za nadřícené, ale maximálně za sobě rovné. Přesto ocenil diplomaticky i čínský přínos: „*Tchangská vojska porazila Päkče společně s námi. Znamená to, že když bojujeme s nimi, pomáhají nám Nebesa?*“ (Samguk sagi [ha], 321, Tongguk tchonggam [1], 429) Při tažení proti Päkče dokázal tchangskému generálovi vytknout

chybu v taktice a „pozdní příchod“. Sám tchangský císař Kao-cung si Ju-sina předcházal: poprvé se na něj vyptával při Čchun-čchuově a In-munově návštěvě Čchang-anu v roce 648, po porážce Päkče mu poslal osobní dary, které ovšem Kim Ju-sin s díky odmítl.³¹ (Samguk sagi [ha], 334)

Respektovaným vojevůdcem mohl být i proto, že porážka každé pevnosti, města, natož celého státu, znamenala pro vojáky materiální zisk nejen při rabování, ale po úspěšném tažení i královskou odměnu. Nenahraditelnost Kim Ju-sina jako symbolu se objevuje nejjasněji v době, kdy už byl na odpočinku a kdy král hovoří s jeho bratrem Hüm-sunem a svým bratrem In-munem o následném tažení proti Kogurjō. „Hüm-sun řekl králi: *„Obávám se, že budeme litovat, pokud Ju-sin nepotáhne s námi.“* Král odpověděl: *„Vy tři jste pilíře státu. Pokud se vydáte na nepřátelské území, něco se přihodí a vy se nebudete moci vrátit, co se pak stane se zemí? Mé přání ponechat Ju-sina zde pramení ze starosti o lid.“*“ (Samguk sagi [ha], 334)

Vojenské zásluhy Kim Ju-sina – jakkoli nemusely být pouze jeho – se staly již v době sestavování kronik ve 12. století téměř nevyvratitelné. Všimněme si však materiálních výhod těchto úspěchů: jen podle kroniky Samguk sagi po pádu Päkče dostal Kim Ju-sin 500 kjöl polí, v roce 668 500 sigüp³² a v následujícím roce 6 koníren. Do tohoto výčtu nezahrnujeme věcné dary, otroky a další. (Čöng Sun-tchä 2002, 227) Z toho je zřejmé, že Kim Ju-sinova rodina musela být velmi solidně zajištěna, jakkoli je hrdina líčen jako asketa, například při porážce Päkče, kdy mu čínský Su Ting-fang nabízí dělení kořisti: *„Přišli jste s nebeskými silami, abyste na přání našeho nehodného prince pomstili naši malou zemi, a náš nehodný princ, všichni úředníci i lid se nekonečně radují. Jak by mohlo být správné, abychom se my tři obohacovali a přijímali takové dary?“* (Samguk sagi [ha], 321)

Neměl čas na soukromý život?

Otazníky panují i kolem jeho soukromého života. Podle kronik se oženil až ve svých šedesáti letech, což bylo velmi nezvyklé: v tehdejší době (a zvláště později) šlo o téměř nepřijatelný stav.³³ Nicméně v dostupných pramenech se o jeho dřívějších sňatcích nehovoří.³⁴ Ženatý v mládí byl pouze podle románové verze v Hüngmuwang jönüi, a to s druhou dcerou Kim Čchun-čchua z prvního manželství.³⁵ Samguk sagi uvádějí, že se oženil s třetí dcerou krále Mujöla (zdá se, že to byla skutečně jeho neteř: pokud by šlo

o dceru vedlejší ženy, nezdá se, že by bylo vhodné ji tak zasloužilé osobě nabízet), s níž měl pět synů a čtyři dcery.³⁶ Všichni dosáhli vysokého postavení (v tomto směru se kroniky zmiňují zvláště o prvorozeném Sam-gwangovi), ale nikdo tak prominentního jako otec. Zvláštní místo zaujímá zbabělý Wön-sul, který dal přednost vlastnímu životu před hrdinskou smrtí. Ju-sin ho v přítomnosti krále nekompromisně zavrhl:

„Prohráli jsme, protože Wön-sul nesplnil královský rozkaz, a nejen to, jednal proti rodinné tradici. Měl by být stát.“

Král Munmu mu narozdíl od otce odpustil. Wön-sul se však styděl a obával se otce natolik, že ho nebyl s to navštívit, a až poté, co zemřel, zašel za matkou. Ta byla stejně nesmlouvavá jako Kim Ju-sin a neodbala na jeho nářky. Wön-sul pak odešel do Tchäbäksanu. *„V roce ũlhä vtrhla tchangská vojska do pevnosti Mäsočchön. Když se o tom Wön-sul doslechl, usoudil, že nastala příležitost, jak smrtí smýt předchozí vinu. Bojoval statečně, aby mu rodiče odpustili. To, co si přál, se splnilo, a i když se mu nedostalo úřadů, zemřel jako hrdina.“* (Samguk sagi [ha], 341–342)

Co se týče Kim Ju-sinovy manželky Čiso (také Čindžo), v době sňatku musela být asi čtrnáctiletá, neboť jsou zmiňovány velké dary, které jí král poslal v roce 712, 39 let po manželově smrti. Protože se domníváme, že ve starověku se v Koreji neslavily šedesátiny jako zvláštní svátek, ale až sedmdesátka, tento výpočet by odpovídal uvedeným čtrnácti letům v době sňatku.

Ze životopisů a dalších pramenů lze jen těžko usoudit na jakékoli osobnostní rysy, které by byly pro Kim Ju-sina typické; kromě historiky (a ještě zpochybňované) jeho neuposlechnutí matky, které má nakonec didaktický závěr, můžeme nalézt pouze zveličené kladné vlastnosti. Kim Ju-sin je vzorem ctnosti – oddaný vůči rodičům, loajální k panovníkovi, věrný k přátelům, pozorný k přáním lidu.³⁷ Na první místo staví zájem státu a rodinné záležitosti musejí jít stranou, v čemž jde příkladem svým vojákům. Tak například Samguk sagi líčí jeho odchod k vojsku v roce 645: *„Tehdy se obrátil k západu a cesta vedla kolem vrat jeho domu. Tam se shromáždili všichni příbuzní, hleděli na něho a nařikali. Kníže však odjel, aniž by se ohlédl. Až padesát kroků od domu zastavil a napil se vody ze své studně. Když pil, pravil: „Voda z naší studně má stále stejnou chuť!“ V té chvíli všichni vojáci řekli: „Když je náš vojevůdce takový, jak bychom my mohli litovat, že jsme se nerozloučili s rodinou!“*“ (Samguk sagi [ha], 308–309)

Kim Ju-sinovu charakteristiku doplňuje i portrét jeho bratra Hüm-suna ve Hwarang segi, který „(...) dosáhl zásluh díky své ženě. (...) Když činil Ju-sin velké věci, nezastavil se před domem, nevešel dovnitř. Hüm-sun v takovém případě, ať byl sebedál, spěchal domů, aby si pohovořil se ženou.“ (Hwarang segi [2], 117–118)

Velký vojevůdce měl tedy vždy na mysli především záležitosti země: tak ho zaznamenávají i dvě folklorní historiky, kdy hrdina zasahuje do záležitostí státu ještě po své smrti: poprvé za krále Sinmuna společně s králem Munmuem posílají zemi flétnu, která má „tížit deset tisíc vln“ (Manpchasikdžök) (Samguk jusa, 170–172), jindy zase promluvil jeho hrob.

Kronika zaznamenává událost v hrdinově životopise takto: „V létě, ve čtvrtém měsíci, se zvedl vítr a z Ju-sinova hrobu byla slyšet píseň, která dosahovala až ke hrobu velkého krále (Mujöla), zvedal se prach a mlha. Lidé se v té věci nedokázali vyznat a strážce hrobu říkal, že mezi oběma mohylami slyší smutné nářkácké hlasy. Král Hjegong shromáždil úředníky, uspořádal obětiny, omluvil se, daroval klášteru Čchusönsa třicet kjöl půdy a přikázal vztyčit Kim Ju-sinovi stělu na počest jeho činů.“ (Samguk sagi [ha], 345–346)

Tato příhoda se odehrála již po sillsko-tchangské válce, jež skončila až po Kim Ju-sinově smrti. Spojenectví Silly s Čínou proti Päkče a Kogurjō se tedy dlouhodobě nevyplatilo, neboť Tchangové si představovali Sjednocenou Sillu jako vazalský stát, jakkoliv po porážce Päkče Su Ting-fang mluví s císařem takto:

„Proč jste nepokračoval v útoku na Sillu?“ zeptal se Syn Nebes.

„Sillský panovník je humánní a miluje svůj lid. Jeho poddaní slouží věrně své zemi a níže postavení slouží výše postaveným, jako by byli jejich otcové či starší bratři. I když je to malá země, nelze proti ní bojovat, pravil Su Ting-fang.“ (Samguk sagi [ha], 322–323)

Sedmiletá čínsko-korejská válka nakonec spojila Korejce všech bývalých Tří království v boji proti nepříteli a dobovačné choutky Čínanů nebyly naplněny, přestože střet podstatným způsobem okleštil původní korejské území. Vidět sjednocení Tří království pod nadvládou Silly a Kim Ju-sinovo dědictví tímto zorným úhlem by však bylo poněkud nespravedlivé. Sjednocení i zkušenost z čínského vpádu významně přispěly v prvé řadě k vytvoření jednotného státu a zároveň i k pocitu národní identity na Korejském poloostrově. Pokud se podíváme na Kim Ju-sinovy činy, můžeme pokus o rekonstrukci jeho života uza-

vřít slovy historiků z díla Tongguk tchonggam z 15. století: „Takovou osobnost, jakou byl Kim Ju-sin, není možné nalézt po celou dobu devíti staletí vlády sillské dynastie. (...) Jak skvělý to byl člověk!“ (Tongguk tchonggam [2], 79)

Poznámky

¹ V této části budeme pro úplnost obrazu opakovat i historiky, obsažené v předešlých částech.

² Vládl jako Tchadžong Mujöl, 654–661.

³ Vládl 661–681.

⁴ Připomeňme, že král Suro byl podle korejské mytologie spolu se svými bratry seslán na Zem v podobě vejce a založil stát Tā Kaja – Velká Kaja, ostatní bratři se stali vládci menších státek. Ty byly postupně vyvráceny Sillou, poslední v roce 562. Kim Ju-sin, údajný potomek Suroa v 13. (jinde 12.) generaci, se v každém případě narodil již v Sille. Z jeho rodiny je jako první zmiňován děd Murjök, zdatný válečník a politik, který se proslavil v bojích proti Päkče a oženil se s královskou dcerou.

⁵ Velký bojovný král, titul dostal za krále Kjöngmjönga, to znamená počátkem 10. století.

⁶ To ovšem pouze podle beletristického díla Hüngmuwang jönu, jiné prameny mu tuto funkci nepřipisují.

⁷ Během vlády králů Mujöla a Munmua, tedy svého švagra a synovce.

⁸ Pokud bychom brali v úvahu folklorní prameny, pak trojnásobně. O tom viz dále.

⁹ První titul obdržel po porážce Päkče, druhý po pádu Kogurjō, to znamená v letech 661 a 668.

¹⁰ Jeden z historických pramenů uvádí, že mu japonský císař poslal darem loď.

¹¹ Vojevůdcovské schopnosti kogurjōských vojevůdců Ū-či Mun-döka, Jang Man-čchuna či päkčeského Kje-bäka byly nepochybně mimořádné a srovnatelné: nicméně v Kim Ju-sinův prospěch mluví dlouhý úspěšný život a také fakt, že pocházel ze státu, který si oba další podmanil. V pozdější době je jeho kult pochopitelný, neboť království Korjō se k sillské tradici hlásilo, a tudíž si vybralo za vzor člověka, který ji reprezentoval na poli válečném. Navíc vrchní kompilátor byl Kim Ju-sinův přímý potomek.

¹² Například Samguk sadžörjo a Tongguk tchonggam z 15. století.

¹³ Hüngmuwang jönu (Romance o Velkém bojovném králi) – I Čöng-gjunův (1852–1899) třídílný román z pozdního Čosön, vyšel zřejmě v roce 1887.

¹⁴ Kim Ju-sindžön (Vyprávění o Kim Ju-sinovi) – román z posledního desetiletí 19. století, zřejmě přepracování předešlého díla.

¹⁵ Původ jeho otce byl na tehdejší Sillu nízký, Sö-hjön nepocházel z tradiční elity, ale, jak již bylo řečeno, z království Kaja, v tehdejší době již neexistujícího, matka Man-mjöng Manho byla zároveň matkou panujícího krále Činpchjönga.

¹⁶ Jeho matka se podruhé vdala a Man-mjöng pocházela z tohoto svazku.

¹⁷ Spekulace se opírá o záznam existence kláštera Čchöngwansa, jenž jakoby nesl dívčí jméno a stál v blízkosti sillských svatých míst. Tuto tezi nemůžeme potvrdit, neboť už ve Hwarang segi má příběh jasně moralistní podtext s důrazem na oddanost vůči matce.

¹⁸ Pozastavovat se nad tím, že odstoupil po třech letech, jak to činí Čöng Sun-tchä, nemá valný smysl, protože v tomto směru není Kim Ju-sin jediný: spíše se zdá, že původně byla třítiletá doba běžná a až později si úřad jednotliví muži ponechávali déle.

¹⁹ Podrobněji viz dále, nicméně se mohl odehrát ve velmi dlouhém časovém období, nejpravděpodobněji ovšem – v rozporu s prameny – za vlády krále Činpchjönga v roce 626. Toho roku se narodil syn Čchun-čchua a Mun-hüi Pöp-min, budoucí král Munmu.

²⁰ S tím se ztotožňuje i Čöng Sun-tchä (Čöng Sun-tchä 2000, 112–113), který tvrdí, že Kim Ju-sin svůj úmysl upálit sestru rozhlásil po celém městě.

²¹ Tzv. Pidamovo povstání bylo vzpourou tradiční aristokracie proti vládě ženy na trůně, v pozadí ovšem stály frakční spory na královském dvoře mezi zastánci tradice a nových rodů (Kim Ju-sin a jeho rodina patřili k druhým).

²² Výměna byla prostá: Kim Ju-sin zajal osm lidí a vysvětlil päk-českému vojevůdci, že žádá dva mrtvé za osm živých. Tato logika uspěla.

²³ Zde bývá srovnáván s čínským Chan Sinem.

²⁴ Oba tituly jsou vysvětlovány jako mimořádné a také stojící mimo zavedený sedmnáctistupňový systém.

²⁵ Úřad zastával určitý člověk většinou jen po dobu vlády jednoho panovníka, Kim Ju-sin je tedy výjimkou.

²⁶ Spojení Ju-sin – Munmu je traktováno jako podobně ideální kombinace Ču-ke Liang – Liou Pang. (Čöng Sun-tchä 2000, 158–160)

²⁷ V neposlední řadě je třeba zmínit i fakt, že Čchun-čchu byl pokrevně spřízněn s tchangským císařem a Čína byla v této době pro Koreu podstatným spojencem.

²⁸ Kim Ju-sinovým vlastním potomkům se také říkalo noví Kimové, aby byli odlišeni od královského rodu.

²⁹ Toto jsou příklady pomocných postav z beletristického Hüngmuwang jönüi.

³⁰ Su byl pověřen velením tchangských vojsk při konečném tažení proti Päkče. Podle pramenů byl o tři roky starší než Kim Ju-sin.

³¹ Tím výčet nekončí. V roce 665 dostal Ju-sin od Kao-cunga titul a další dary, jeho prvorozený syn Sam-gwang se dostavil na císařský rozkaz k čínskému dvoru a tam obdržel úřad i manželku.

³² Pole s rodinami, které je obdělávaly.

³³ Nabízí se i poněkud spekulativní vysvětlení: Kim Ju-sinovi mohla, alespoň v mládí, uškodit pověst jeho rodičů, i když ne nadlouho.

³⁴ Spekulace Kim Tchä-sika (Kim Tchä-sik 2002, 147–148), že z Hwarang segi lze vyčíst, že se v osmnácti letech oženil s dcerou Ha-džonga Jong-mo, což zařídila údajně jeho babička, není z textu zcela zřetelná. Proto ani jeho další vývoje nemůžeme brát za směrodatné.

³⁵ Její existence však není potvrzena, navíc mladší Kim Čchun-čchu nemohl mít logicky tak velkou dceru, aby ji mohl Kim Ju-sinovi nabídnout. Tuto verzi tedy chápeme jako fikci. (Hüngmuwang jönüi, 55–61)

³⁶ Protože nelze zjistit rok narození dětí, považujeme za možné, že všechny porodila jeho žena Čiso velmi rychle po sobě.

³⁷ Tato vlastnost už náleží spíše vzorovému panovníkovi.

9. Závěr

1. Čtení bývá závislé na konkrétním příjemci; pročítá-li orientální kroniky Evropan, vždy je vnímá, více či méně vědomě, prizmatem vlastního kulturního dědictví. Extrémem takového čtení může být násilná komparace, tedy vidění historických událostí a jednotlivostí z hlediska našeho regionu a akcentování jevů pro danou (cizí) zemi poměrně běžných. Druhým přístupem bývá dosti častá, podle mého názoru neefektivní a křečovitá snaha vcítit se do jinakého myšlení a nastolení situace, v níž kulturní odlišnosti jakoby neexistují. Proto je podle mne pro četbu takového druhu materiálu, jako jsou historická díla, nutná delší příprava: důvěrná znalost prostředí, dějinných souvislostí, stavu společnosti, způsobu tvorby, kulturních, náboženských a literárních úzů i dalších zdánlivých drobností, abychom vůbec získali předpoklady pro (stále jen) relativně správnou perspektivu. Přitom je třeba mít na paměti, že historie v Evropě a na Dálném východě vychází z jiných tradic, a přestože můžeme při studiu všemožných děl narazit na poměrně výrazné shody, je zapotřebí je hodnotit velmi zdrženlivě a nečinít překotné obecné závěry.

Mé čtení je koreanistické, ale také osobní; je více než jisté, že materiálu by se každý člověk chopil jiným způsobem bez ohledu na specializaci; jinak bude příběhy chápat historik, jinak kulturní antropolog; jinak literární vědec mimo obor. Tímto chci poukázat na autonomnost interpretací, i když zamezit výtkám ve smyslu zásadních opomenutí se tím vyhnout nelze,

přestože se domnívám, že každému bude v práci „chybět“ jiný pohled.

2. S kronikami jsem se poprvé seznamovala před dvaceti lety, tehdy s předpokladem, že jde o základní historický pramen, přičemž po první četbě jsem je paradoxně dlouhou dobu vnímala jako dokument literární. Ještě předtím, než jsem si ujasnila téma této práce, jsem je během let pročetla několikrát z různých důvodů a za rozdílným účelem. Stejně jako každou knihu vnímáme v různém věku jinak, i já jsem prošla určitým vývojem a dalo by se říci i vkusem, který se také projevuje ve vidění děl a druhotně v přístupu k tématu, třídění materiálu, postav, příběhů atp. Zatímco při prvních čteních jsem byla uchválena maličkostmi, neobvyklostí některých sdělení a celek jsem vnímala spíše jako možný pro překlad jednotlivých příběhů, v poslední fázi jsem kroniky už zcela proti smyslu jejich poslání považovala za zábavnou literaturu. Zábavnou nejen pro svůj obsah a zpracování, které je nesporně stylově čistší, kompaktnější, co do obsahu a množství informací zhuštěnější než u kronik čínských, ale zejména při uvědomění si manipulace s fakty, jejich úprav a evidentního „trápení se“ nad materiálem, jímž museli historikové doby Korjō projít, aby z postav Tří království a Sjednocené Silly vytvořili žádané normativy v žádané formě. Na druhé straně je třeba si povzdechnout, že takto stylizovaná historie má nepoměrně menší výpovědní hodnotu a činit z ní jakékoli obecnější závěry bývá zavádějící. Tímto

stadiem jsem prošla při studii o úřednictvu a počátcích vzdělanosti, již jsem koncipovala ještě s falešnou nadějí, že análové zápisy jsou dokumentem a nejsou zkrácené či přepracované. Tyto momenty práci provázely, brzdily ji a kvůli nim jsem si musela stanovit hranice – velice opatrné – pro případné spekulace, zejména zobecňujícího charakteru. Proto jsem při interpretacích a závěrech, které jsem ve všech částech učinila, poměrně skeptická a jsem si také vědoma, že se ve svých odhadech mohu mýlit. Stejně jako jsou vývody napadnutelné, jsou však, vzhledem k falzifikaci dějin, která v žádném případě není jen korejskou zvláštností, zároveň stěží vyvrátitelné.

3. Během poslední stáže v Koreji v roce 2002 jsem definitivně pochopila, jakým způsobem – a navíc dvojím – jsou zde historické příběhy chápány. Kroniky zná každý průměrný Korejec, ovšem většinou jen podle názvu; zato příběhy, jež obsahují, bývají podávány v rozšířené verzi a vyprávějí se dětem od útlého věku; jsou ovšem prezentovány jako dějinná fakta. Pohádky pro korejské děti jsou tedy (mimo čistě folklorní vyprávění) pouhými adaptacemi kronik, a jakkoli se historie ve školách vykládá (velice schematicky a ve vlasteneckém duchu), všichni znají spíše než dějinné události a jejich souvislosti jednotlivé slavné historické postavy a jejich skutky z nejrůznějších období, tudíž i starověké. Oblíbenost historických vyprávění můžeme doložit na velkém množství filmů a zvláště nekonečných televizních seriálů, jež mají národ vzdělávat a touto výpravnou formou je nenásilně přiblížit. Je třeba přiznat, že na všechny seriály jsem nadšeně hleděla, přestože jich běželo několik současně.

Pojetí této práce by v Koreji obstálo, pokud bych staré hrdiny představila a uvedla historiky, které se jich týkají. Jakékoli další komentáře a sebemenší zpochybňování by však bylo považováno za stejně kacířské, jako kdybych dějiny přepisovala, tudíž by určité (a pro mne podstatné) úseky nemohly být akceptovány. Touto poznámkou chci pouze poukázat na korejský přístup chápání historických vyprávění a postav jako nezvratných faktů, a tudíž i na neochotu přijímat dějiny jinak než prostřednictvím příběhů.

4. Mé čtení má svá omezení, přestože jsem představila více než stovku postav, více či méně celistvých vyprávění a snažila se demonstrovat v několika částech způsob, jakým se podobné knihy psaly, a co kromě základního sdělení texty obsahují. Můj přístup byl, vzhledem k tomu, že podobná práce ve světě neexistuje a ani historické příběhy nebyly dosud dostatečně

zpracované (míním tím i přeložené), veden snahou o co nejširší prezentaci materiálu, s nímž by každý další zájemce (i nekoreanista) mohl pracovat. Vyprávění (a další záznamy) přitom vnímám dvojím způsobem; jsou to svého druhu zprávy o nejstarší společnosti viděné očima středověkého člověka, podmíněné osobami tvůrců nejstarších dochovaných děl, také ovšem svědectví o úrovni prózy a tvorbě jejích úzů. V Koreji však nikdo nechápal četbu historie jako zábavu a díla byla považována za mun, vysokou literaturu. Na vážnost kronik, zvláště oficiální, poukazují další souborná díla, v nichž bývá její kompilátor citován a jež jsou obohacena pouze o občasný alibistický komentář, uvedený slovem sindŭng (my-poddání, čímž je míněn kompilátor té které kroniky a jeho spolupracovníci), jinak se neliší ani jejich styl a odvolání se na starší komentáře bývá časté na místech, na něž jsem v práci upozorňovala v obsáhlejší podkapitole. První pohled na pozdější díla je silně zavádějící, neboť neobsahují samostatné biografie, a tak se zdají „literárnější“, což souvisí pouze s přenesením biografických a dalších vyprávění do textu análů. Tyto kosmetické změny mne po dlouhé slepé uličce, během níž jsem pročítala objemná tisícistránková díla a neplodně srovnávala nejrůznější kroniky z doby Čosŏn, přivedly znovu k prvním dvěma, jejich hrdinům a vyprávěním jako základu pro rozbor.

5. V práci jsem si vytyčila dva základní úkoly: najít, pojmenovat a popsat typy postav korejského starověku a norem, jež byly na ideál kladeny, a vystihnout základní schémata vyprávění. Typy postav už do jisté míry naplňují pozdější normativy, jakkoli neobecného ideálu člověka v konfucianizující se (a konfuciánské) společnosti; paradoxně jsou spíše předobrazem hrdinů zábavné prózy než reálné společenské poptávky. Nejrůznější příběhy a tok jejich vyprávění, tedy ona neustále zdůrazňovaná struktura klasické biografie, umožnila vznik poměrně stálého schématu žánru zábavné prózy. Tato teze podle mého názoru i zkušenosti dokládá stabilní několikasetletý korejský vkus a literární návaznost. Obojí samozřejmě neplatí stoprocentně, ale v zásadních rysech beze vší pochybnosti. Kvůli tomuto předpokladu jsem v práci zdůrazňovala pojetí a úlohu pomocných postav i některých strukturálních prvků, včetně způsobu použití hybridních a ozvláštňujících motivů.

6. Možná zní poněkud zvláště, pokud prohlásím, že historická próza, která měla být „mravním zrcadlem pro příští generace“, zrodila typ prózy, jež

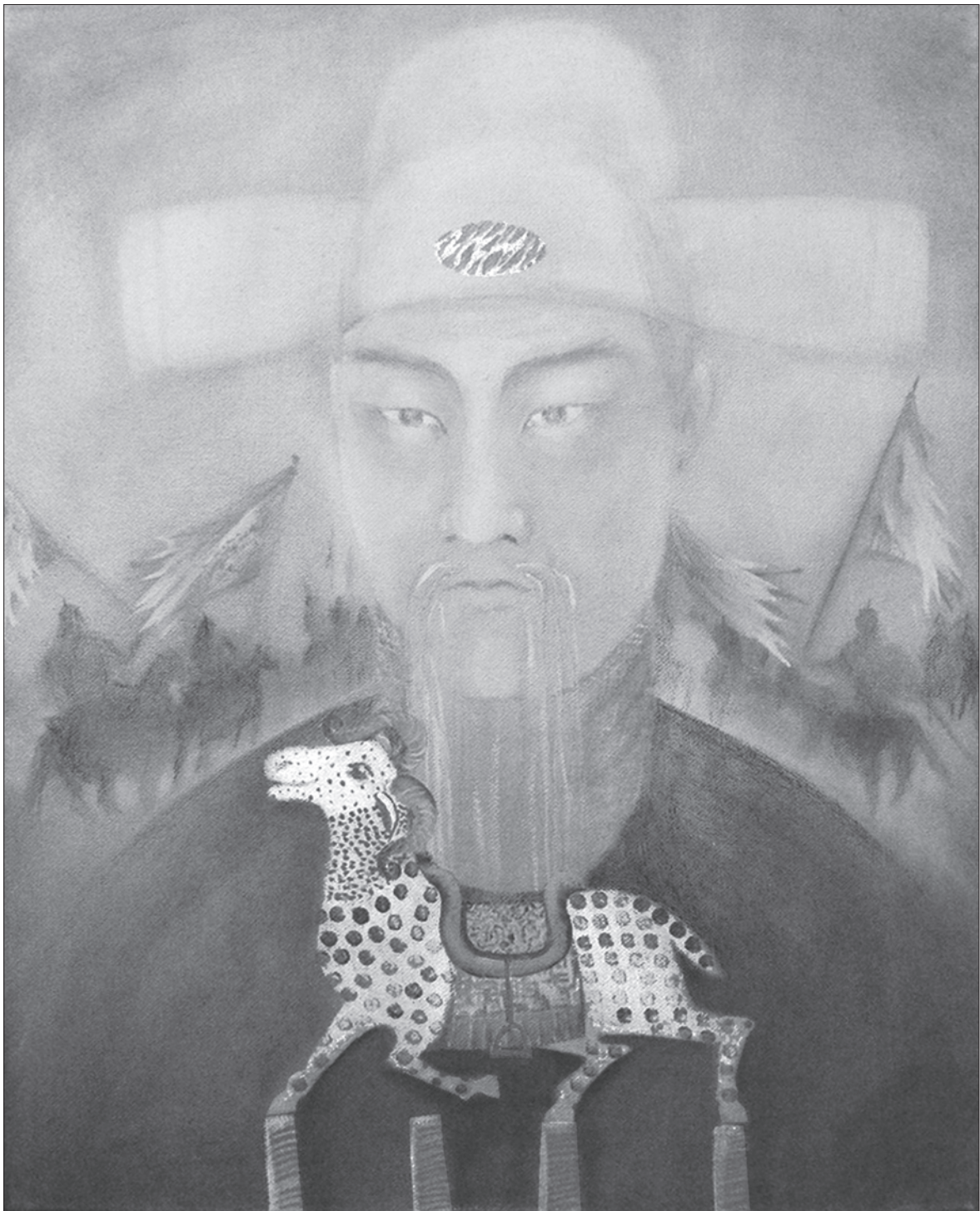
byla chápána jako „čtení pro ženy“, bylo jí po několik staletí nejen opovrhováno a byla i „potírána“ v traktátech rigidních neokonfucianů pro údajně neblahý vliv, zvláště na ženskou část populace. Nicméně se tak stalo a teprve po několikerém čtení nejstarších děl a díky detailnější znalosti pozdějšího žánru zábavné prózy jsem si jista, že linie historická próza – zábavná literatura skutečně existuje a že mezi nimi neexistuje mezistupeň, pokud bychom za něj nepovažovali historicko-válečná vyprávění z raného 17. století, která však již do zábavné prózy patří.

*

Technická poznámka

V celé práci používám standardní českou vědeckou transkripci, která rozlišuje korejské dvojí o a ō, u a ũ, ä a e. V tomto směru se žádný závažný problém nevy-

skytl a ani by se vyskytnout neměl. Co je však nepoměrně obtížnější, je přepis jmen. Česká norma vyžaduje psaní korejských jmen v pořadí rodové a vlastní (pokud je dvojslabičné, pak s pomlčkou); v případě králů, královen, princů a mnichů jsou pak tato jména (stejně tak i tituly, literátská jména a pseudonymy) psána dohromady. Protože u mnohých starých hrdinů není zachován systém příjmení – vlastní jméno, nebo si nejsem jista, zda je první slabika rodovým jménem (neboť dnes takové není přípustné), u běžných případů postupuji obvyklým způsobem a pokud vím, že první slabika není příjmením, nebo je jméno a příjmení více než trojslabičné, píši je dohromady se snahou o co nejvyšší procento zachování normy. Přesto jsem si vědoma, že se mohu mýlit a některé kombinace nevyhlízejí pro koreanistické oko právě esteticky.

Marta Tabery, *Výtrvalost*, 2006, olej na plátně, 50 x 40 cm.

10. O autorce knihy

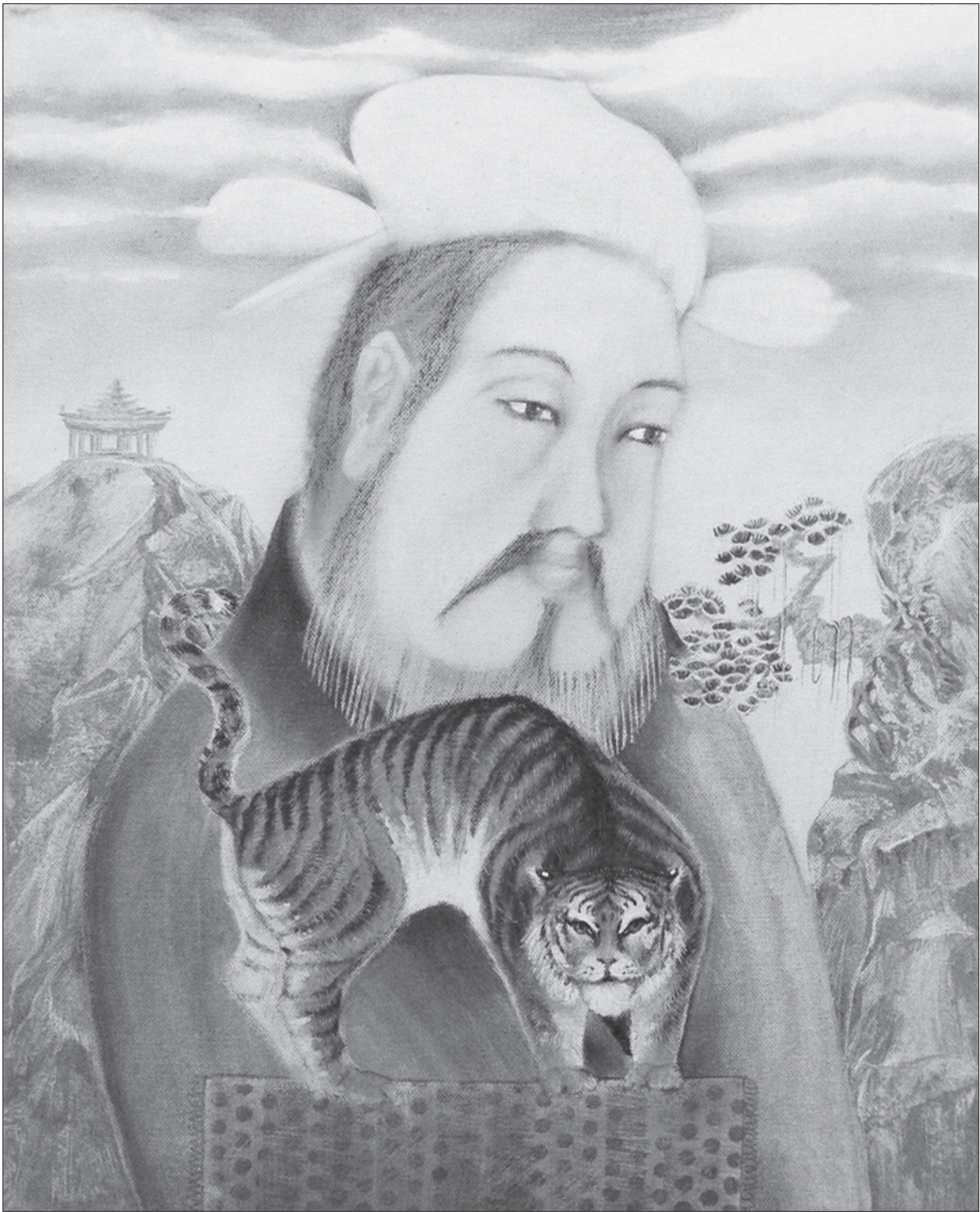
10.1. Docentka PhDr. Miriam Löwensteinová, Ph.D.

Löwensteinová Miriam (25. 5. 1958, Praha), doc. PhDr., Ph.D., koreanistka, členka Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1982 absolvovala koreanistiku a rusistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, do roku 1993 pracovala v Orientálním ústavu ČSAV, od roku 1993 působí na FF UK. V roce 2002 obhájila doktorskou práci *Kim Man-džungův Kuunmong – Sen devíti z oblaků (analýza středověkého románu v kontextu tzv. „staré prózy“)*. V roce 2006 se habilitovala na základě práce *Historická vyprávění z doby Tří království a Sjednocené Silly*. Je členkou redakční rady časopisu *Nový Orient*, také redakční rady *Acta Orientalia* Univerzity Palackého v Olomouci. Zabývá se starší i novodobou korejskou literaturou, etnografií, kulturou a starší historií. Publikuje články a stati u nás i v zahraničí, překládá. Z knižních překladů: Kim Man-džung, *Sen devíti z oblaků* (1992); *Hvězda blesku* (1992); *Vyprávění z dlouhé chvíle* (1997); Han Mal-suk, *Písň z druhého břehu*, (1997), Ko Un, *Květy okamžiku* (2005). Je autorkou prvních přehledných dějin moderní korejské literatury mimo Koreu – *Dějiny moderní korejské literatury* (1998), publikace *Králové, královný a hrdinové staré Koreje* (2003), spoluautorkou *Studii z dějin starší korejské literatury* (2006), *Encyklopedie mytologie Japonska a Koreje* (2006), *Slovníku korejské literatury* (2007). Podílela se i na překladu *Dějin Koreje* (2000). Kontakt: Docentka PhDr. Miriam Löwen-

steinová, Ph.D., Ústav Dálného východu Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 116 38 Praha 1, telefon: 221 619 705, fax: 221 619 707, e-mail: mlowensteinova@yahoo.com.

Marta Tabery, *Dravost*, 2006, olej na plátně, 50 x 40 cm.

11. O autorce ilustrací

11.1. Akademická malířka Marta Tabery

Tabery Marta (22. 3. 1957, Praha), akademická malířka, módní návrhářka.

Marta Taberyse narodila 22. března 1957 v Praze. Po maturitě na Gymnáziu Jana Nerudy v Praze se vyučila svrškařkou obuvi, v letech 1977–1983 absolvovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze v oděvním ateliéru profesorky Zdeny Bauerové.

V letech 1983–1993 pracovala většinou v zahraničí: 1983 návrhářka Flash GmbH Wiesbaden; 1986 ilustrace pro reklamní agentury – Frankfurt, Wiesbaden, Düsseldorf, layouty, grafika a CAD design – Karlsruhe, návrhy doplňků a oděvů pro reklamní účely a různé výstavy – Frankfurt, Milán, Paříž, Praha; 1988 pobyt ve Švédsku, inspirace pro výstavu v Bad Homburgu; 1989 pobyt v Singapuru, kde pracovala jako umělecká ředitelka Angel Films Production a vytvářela ilustrace, layouty a story boards pro reklamní agentury i výpravy pro televizní reklamy; 1993 (návrat do České republiky) návrhy kostýmů, pracovního oblečení a doplňků a jejich realizace ve spolupráci s různými českými a německými firmami; od 1995 vytvoření osnov a výuka návrhové a módní kresby na Střední soukromé výtvarné škole v Písku; účast na různých výstavách: Střední soukromá výtvarná škola v Písku, Český salon, Vltavotýnské výtvarné dvorky, Galerie sv. Martin v Soběslavi, Chodovská tvrz v Praze; od 2001 spolupráce na projektu „Areál zdraví Šumava“, vytvoření textilního designerského centra; od 2001 stálá

expoziční v salonu Style Haute Couture v Praze; od 2003 spolupráce na projektu „Komunikace sblížuje“.

V centru její volné tvorby jsou obrazy a kresby s tematikou odívání. O této disciplíně říká: „Módní kresba nebo obrazy s oděvní tematikou bývají opomí-

jenou disciplínu, jež je veřejností často vnímána jen jako doprovodná pomůcka pro oděvní tvorbu. Není divu: výtvarně realizované oděvní kreace zařazené do dvou kolekcí jaro-léto a podzim-zima jsou právě pro svou aktuálnost pomíjivé a z minulosti se zdá se podléhající materiály téměř nedochovaly. Malovaná módní tvorba naopak chce vyzařovat každodenní pocit z oděvního materiálu, snaží se zvětšit okamžik určité nálady, harmonii a souznění bytí, zaznamenává životní styl a stává se tak důležitou zpodobou o vkusu, touhách a proměnách v určitém časově uzavřeném období.

Dokumentárním způsobem zobrazuje barevné a materiálové kombinace v patričním sociálním prostředí a vytváří tak výpověď o vnějším i vnitřním projevu osobnosti určité doby. Módní kresbu tvoří komplikované propojení několika výtvarných úkolů: znalost anatomie lidského těla převedená do „nadnesené“ linie, jež v módním přepisu obsahuje barevnou a materiálovou kompozici umístěnou do konkrétního formátu, jež s viditelným stříhovým řešením umožňuje realizování výtvarného záměru i z dob již dávno minulých.“

Ve své volné tvorbě se často inspiruje náměty a kulturou zemí Dálného východu (zejména Číny), které důvěrně poznala.

Díla vytvořená pro Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy:

Marta Tabery, *Měsíční bohyně a střelec Jü*, 1998,

kombinovaná technika na papíře, 62,5x42,5 cm. Inspirace: Staročínský mýtus o měsíční bohyni Čchang-o, mladší sestře Che-poa, pána vod. Ten chtěl Nebeskému střelci Jüovi, vyslanému císařem Jaem, zabránit, aby zničil deset sluncí. Střelec zasáhl Čchang-o do vlasů a ušetřil ji. Z vděčnosti se stala jeho ženou.

Marta Tabery, *Pověst o Velké čínské zdi*, 1998, kombinovaná technika na papíře, 62,5x42,5 cm. Inspirace: Pověstka z knihy *Příběhy dračích císařů* (Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1993).

Marta Tabery, *Chrám touhy*, 2003, kombinovaná technika na hedvábí, 29,5x21,0 cm.

Marta Tabery, *Čínské hedvábí*, 2003, kombinovaná technika na hedvábí, 29,5x21,0 cm.

Marta Tabery, *Dračí paní*, 2003, kombinovaná technika na hedvábí, 29,5x21,0 cm.

Marta Tabery, *Nápoj lásky*, 2003, kombinovaná technika na hedvábí, 29,5x21,0 cm.

Marta Tabery, *Poupě*, 2003, kombinovaná technika na hedvábí, 29,5x21,0 cm.

Marta Tabery, *Schůzka*, 2003, kombinovaná technika na hedvábí, 29,5x21,0 cm.

Marta Tabery, *Vodní drak*, 2003, kombinovaná technika na hedvábí, 29,5x21,0 cm.

Marta Tabery, *Výlet*, 2003, kombinovaná technika na hedvábí, 29,5x21,0 cm.

Marta Tabery, *Vysněná projížďka*, 2003, kombinovaná technika na hedvábí, 29,5x21,0 cm.

Kontakt: Marta Tabery, akademická malířka, U krčské vodárny 21/434, 140 00 Praha 4, telefon: 241 440 559, mobil: 603 841 026, e-mail: marta.tabery@cmail.cz.

(Medailon Marty Tabery napsal Jaroslav Malina.)

12. Prameny a literatura (citovaná, použitá, doporučená)

12.1. Prameny

- An, Čöng-bok (1981): *Tongsa kangmok* (Nárys dějin Východu). Söul: Mindžok munhwa čchudžinhö.
- Hanguk kodžön munhak 10* (Stará korejská literatura, svazek 10). Pchahandžip, Pohandžip, Pägunsosöl (Spisy Pchahana, Pohana a Päguna) (1991). Söul: Mjöngmundang.
- Hanguk kodžön munhak čöndžip* (1966) (Soubor staré korejské prózy), I–V. Söul: Tong-a čchulpchansa.
- I, Če-hjön (1982): *Ikčä čip*, I, II (Ikčäovy spisy). Söul: Mindžonkmunhwa čchudžinhö.
- I, Če-hjön (1981): *Nangong pisöl* (Nangongovy posmrtné spisy). Söul: Pömusa.
- I In-no (1975): *Pchahan čip* (Pchahanovy spisy). Söul: Wöngwang tähakkjo čchulpchansa.
- I, Kju-bo (1991): *Pägun sosöl* (Pägunova próza). In *Hanguk kodžön munhak 10*. Söul: Mjöngmundang.
- I, Kju-bo (1974): *Tongmjöngwangpčhjön* (Báseň o Tongmjöngwangovi). Söul: Ůlsa munhwasa.
- Im, Če (1956): *Čäpchan patnün čü* (Myš před soudem). Pchjöngjang: Kungnip čchulpchansa.
- I, Süng-hju (1995): *Čewang ungi* (Písně císařů a králů). In *Tongan kosa čip*. Söul: Samposi.
- Kim, Hjöng-gwang (2000): *Korjö jasa* (Neoficiální příběhy Korjě). Söul: Sia čchulpchansa.
- Kim, Hjöng-gwang (2000): *Samguk jasa* (Neoficiální příběhy Tří království). Söul: Sia čchulpchansa.
- Kim Ju-sindžön* (Vyprávění o Kim Ju-sinovi) (1996). In *Hanguk kodžön munhak čöndžip 22*. Söul: Korjö tähakkjo mindžok munhwa jönguso.
- Kim, Tä-mun (1989): *Hwarang segi* (1) (Životopisy hwarangů). Söul: Mindžokmunhwa.
- Kim, Tä-mun (1999): *Hwarang segi* (2) (Životopisy hwarangů). Söul: Tosö čchulpchan čangnak.
- Korjö munin ijagi* (2001) (Vyprávění o literátech Korjě). Söul: Pchurün jöksa.
- Korjösa. Jöldžön 1–4* (2001) (Dějiny Korjě. Biografie, svazek 1–4). Söul: Sinsöwön pchjönčippu.
- Samgang hängsildo* (1982) (Obrazy dobrého chování při zachovávání tří základních povinností). Söul: Sedžongtäwang kinjösäophö.
- Samguk jusa* (1960) (Odkazy Tří království). Pchjöngjang: Kwahagwön čchulpchansa.
- Samguk jusa* (2002) (Odkazy Tří království). Söul: Hasö.
- Samguk sadžörjo 1, 2*. (1996) Söul: Sedžongtäwang kinjösäophö.
- Samguk sagi* (1958) (Dějiny Tří království). Pchjöngjang: Kwahagwön čchulpchansa.
- Samguk sagi* (1997) (Dějiny Tří království). Söul: Hasö.
- Sö, Kö-džöng (1998): *Tongin sihwa* (Básnictví Korejců). Söul: Čipmundang.

- Sö, Kō-džöng (1981): *Pchilwön čapki* (Zápisky štět-cem). Söul: Ůlsa munhwasa.
- Tonggyöng čapki* (1991) (Zápisky o Východním hlavním městě). In Čosön sesigi. Söul: Tongmun 1991.
- Tongguk tchonggam (kugjök)*, 1, 2. (1996) (Souhrnné zrcadlo Východního království). Söul: Sedžong-tawang kinjösäophö.

12.2. Obecná literatura k problematice korejských dějin a náboženství

- Adams, Edward B. (1991): *Korea's Golden Age (Cultural Spirit of Silla in Kyongju)*. Seoul: Seoul National Publishing House.
- Articles du professeur Li Ogg. (I Ok kjosu nonmundžip)*. Paris: Collège de France, Institute d'études coréennes 2003.
- Clark, Charles Allen (1961): *Religions of Old Korea*. New York: Christian Literature Society of Korea.
- Courant, Maurice (1894–1896): *Bibliographie coréenne*. Paris: L'école des langues orientales vivantes, vol. XVIII.
- Courant, Maurice (1983): Sur les principales périodes de l'histoire de la Corée. In *Cahiers d'études coréennes 1. Études coréennes de Maurice Courant*. Paris: Éditions du Leopard d'or, s. 35–91.
- Eckert, Carter. J. – Lee, Ki-baik – Lew, Young Ick – Robinson, Michael – Wagner Edward. W. (2001): *Dějiny Koreje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Fabre, André (1988): *La grande histoire de Corée*. Paris: Favre.
- Fedotoff, Alexander (1997): Egg Mythology in Korea and Central Asia. In: *18th AKSE Conference. Stockholm* (text referátu).
- Grayson, James H. (1989): *Korea: A Religious History*. Oxford: Clarendon Press.
- Grayson, James H. (1997): The Myth of Tangun amongst the Foundation Myths of Northeast Asia: Is it Unique? In: *18th AKSE Conference. Stockholm* (text referátu).
- Ha, Tae-hung (1983): *Behind the Scenes of Royal Palaces in Korea*. Seoul: Yonsei University Press.
- Hanguk munhwa sangdžing sadžön* (1996) (Slovník korejských kulturních symbolů). Söul: Tong-a čchulphansa.
- Hankuk: Studies on Korea. A Scholar's Guide* (1980). Ed. by Han-Kyo Kim. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Han, Woo-keun (1971): *The History of Korea*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Hong, Wontack (1988): *Relationship between Korea and Japan in Early Period. Paekche and Yamato Wa*. Seoul: Ilsimsa.
- Istorija Koreji* (1974). Tom I. Moskva: Nauka.
- Istorija korejskoj filosofii* (1966). Tom 1. Moskva: Progress.
- Jeon, Deok-jae (2003): Characteristics of the Council of Nobles in Silla and its Transformation. In: *The Review of Korean Studies*, Vol. 6, No. 2 (December 2003), s. 233–267.
- Kim, Duk-Whang (1988): *A History of Religions in Korea*. Seoul: Taeji Moonhwa sa.
- Čöng, Sun-tchä (2000): *Kim Ju-sin, sidäwa jöngung* (Kim Ju-sin, doba a hrdina). Söul: Kkačchi kul-bang.
- Kim, Bu-sik (1995, 2001): *Samguk sagi*. Moskva: Nauka.
- Kim, Sok-ha (1974): Ideas of Paradise in Korean Literature. In: *Korea Journal*, Vol. 14/4 (1974), s. 25–30.
- Korea: A Historical and Cultural Dictionary* (1999). Ed. by Keith Pratt and Richard Rutt. Durham: Department of East Asian Studies.
- Korean Society* (1982). Seoul: The Si-sa-yong-o-sa Publishers.
- Lancaster, Louis. R. – Yu, C. S., ed. (1989): *Introduction of Buddhism to Korea*. Berkeley: Asian Humanities Press.
- Lee, Peter H., ed. (1993, 1996): *Sourcebook of Korean Civilization*, I, II. New York: Columbia University Press.
- Li, Ogg (1980): *Recherche sur l'antiquité coréenne. Ethnie et Société de Koguryö*. Paris: Collège de France, Centre d'études coréennes.
- Löwensteinová, Miriam (2002): Elita a výběr úřednictva ve staré Koreji. In: *Zkouškový systém na*

- Dálném východě*. Praha: ČSO, s. 58–87.
- Main Currents of Korean Thought* (1983). Seoul: The Si-sa-yong-o-sa Publishers.
- Major Issues in History of Korean Culture* (1997). Proceedings of the 3d International Conference on Korean Studies (Moscow, December 17–20, 1996). Moscow: International Center for Korean Studies.
- Nahm, Andrew C (1993): *Introduction to Korean History and Culture*. Seoul: Hollym.
- Nikitina, Marianna Ivanovna (2001): *Mif o ženščině-solnce i jeho rodičeljach i jeho sputniki v ritualnoj tradicii drevněj Koreji i sosednich stran*. Sankt-Petěrburg: Petěrburgskoje vostokověděnije.
- Pak, Su-džong (2000): *Söndök jöwangül kchlikhamjön kchün čihjega poinda* (Klikneme-li si na královnu Söndök, je vidět velká moudrost). Söul: Onül.
- Religions in Traditional Korea* (1995). Henrik H. Sorensen (ed.). Copenhagen: The Seminar for Buddhist Studies.
- Rurarz, Joanna P. (2001): *Proba nowej interpretacji dziejów i tradycyjnej chronologii tzw. okresu trzech królestw na Półwyspie Koreańskim (na podstawie źródeł koreańskich)*. Disertační práce. Warszawa.
- Rutt, Richard (1961): The Flower Boys of Silla (Hwawang). Notes of the Sources. In: *Transactions of the Korea Branch of the Royal Asiatic Society*. Volume XXXVIII (1961), Seoul: Tong-A Publishing Co., s. 1–66.
- Seligson, Frank J. (1988): Traditional Korean Birth Dreams. In: *Korea Journal*, Vol. 28/1 (1988), s. 28–38.
- Samguk yusa. Legends and History of the Three Kingdoms of Ancient Korea* (1972). Seoul: Yonsei University Press.
- Shamanism. The Spirit World of Korea* (1998). Ed. by Chai-shin Yu and Roberto Guisso. Berkeley: California, Asian Humanities Press.
- Sohn, Pokee (2000): *Social History of The Early Chosön Dynasty*. Seoul: Jisik-sanup Publications Co.
- Volkov, Sergej Vladimirovič (1987): *Činovništvo i aristokratija v ranněj istorii Koreji*. Moskva: Nauka.
- Volkov, Sergej Vladimirovič (1985): *Ranňaja istorija buddizma v Koreje*. Moskva: Nauka.
- Vorobjov, Michail Vladimirovič (1997): *Koreja do vtoroj treti VII věka. Etnos, občestvo, kultura i okružajuščij mir*. Sankt-Petěrburg: Petěrburgskoje vostokověděnije.
- Wanne, J. Joe (1972): *Traditional Korea – A Cultural History*. Seoul: Chungang University Press.
- Yang, Sung-jin – Lee, Nam-hee (2000): *Click into the Hermit Kingdom*. Seoul: Dongbang Media.

12.3. Literatura k problematice staré korejské literatury

- Čo, Tong-il (1981): *Hanguk munhak tchongsa* (Dějiny korejské literatury), 1–5. Söul: Semunsa.
- Čöng, Kju-bok (1987): *Han čung munhak pigjo jöngu* (O srovnávání korejské a čínské literatury). Söul: Korjö tähakkjo čchulpchansa.
- Čöng, Kju-bok (1990): Ko sosörüi jöksadžök čöngä (Historický vývoj staré korejské prózy). In: *Hanguk ko sosöl jöngu*. Söul: Čöngümsa, s. 23–32.
- Čöng, Ku-bok (pchjöndžö) (2000): *Säroun ingnün Samguk sagi* (Nově čtené Dějiny Tří království). Söul: Tongbang midiö.
- Čosön munhagesöüi sadžo mit pangpöp jöngu* (1954) (O trendech a metodách v korejské literatuře). Pchjöngjang: Kwahagwön čchulpchansa.
- Čosön munhak kägwan 1* (1986) (Přehled korejské literatury). Pchjöngjang: Sahö kwahak čchulpchansa.
- Čosön munhaksa* (1964) (Dějiny korejské literatury). Pchjöngjang: Kodüng kjojuk tosö čchulpchansa.
- Čosön munhaksa* (1977) (Dějiny korejské literatury). Pchjöngjang: Kwahak päkkwa sadžön čchulpchansa.
- Čosön munhaksa* (1978) (Dějiny korejské literatury). Pchjöngjang: Kim Il-söng čonghap tähak čchulpchansa.
- Čosön munhak tchongsa (sang)* (1959) (Souhrnné dějiny korejské literatury). Pchjöngjang: Kwahagwön čchulpchansa.
- Han, Kuk-sön (1994): *Čosön kodžön munhak täpchjo* (Přehled staré korejské literatury). Söul: Semunsa.
- Hanguk kodžön munhak* (1985) (Stará korejská literatura). Söul: Čöngümsa.
- Hoyt, James (2000): *Soaring Phoenixes and Prancing Dragons. A Historical Survey of Korean Classical Literature*. Seoul-Somerset: Jipmoondang.
- Cho, Dong-il (1997): *Korean Literature in Cultural Context and Comparative Perspective*. Seoul: Jipmoondang.
- Čöng, In-söp (Zong, In-sob) (1982): *A Guide to the*

- Korean Literature*. Seoul, New Jersey: Hollym.
- I, Čong-uk (2000): *Hwarang segi* *robbon Sillain ijagi* (Hwarang segi. Vyprávění o Sillanech). Söul: Kim-jöngsa.
- I, Ka-wön (1961): *Hanguk hanmunhak sa* (Dějiny korejské čínsky psané literatury). Söul: Mindžung sögwan.
- Kang, Jong-su (2002): *Tasi päwöjahal hanguksa ijagi* (Korejská historická vyprávění: je třeba se je znovu učít). Söul: Čonungul.
- Kim, Hung-gyu (1997): *Understanding Korean Literature*. New York: An East Gate Book.
- Kim, Kichung (1996): *An Introduction to Classical Korean Literature*. New York-London: An East Gate Book.
- Kim, Tai-jin (1976): *A Bibliographical Guide to Traditional Korean Sources*. Seoul: Asiatic Research Center, Korea University.
- Kim, Tchä-sik (2002): *Hwarang segi. Tto hanaüi Silla* (Životopisy hwarangü. Znovu o Sille). Söul: Kim-jöngsa.
- Kim, Tong-guk (1980): *History of Korean Literature*. Tokio: The Center for East Asian Cultural Studies.
- Lee, Peter H. (1979): *Celebration of Continuity*. Cambridge – London: Harvard University Press.
- Lee, Peter H. (1965): *Korean literature: Topics and Themes*. Tuscon: The Association for Asian Studies by the University of Arizona Press.
- Lee, Peter H. (1969): *Lives of Eminent Korean Monks*. Cambridge: Harvard University Press.
- Lee, Peter H. (1975): *Songs of Flying Dragons. (A Critical Reading)*. Cambridge: Harvard University Press.
- Lee, Peter H., ed. (1975): *The Traditional Culture and Society of Korea. Art and Literature*. Honolulu: Hawaii, Occasional Papers of the Center for Korean Studies, No 4., University of Hawaii.
- Löwensteinová, Miriam (1999a): Starověké básně hjangga. In: *Literatura: Sborník literatur Dálného východu*, č. 1 (Wen/Mun/Bun). Praha: Brody, s. 75–87.
- Löwensteinová, Miriam (1999b): Korea. In: Malina, Jaroslav, ed., *Láska v životě a literaturě světa srdcem a rukama českých malířů a sochařů*, I. Brno: Nakladatelství Georgetown – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, s. 354–371.
- Löwensteinová, Miriam (2000): Praotec Tangun, zakladatel korejské státnosti. *Nový Orient*, 2000/6, s. 211–216.
- Löwensteinová, Miriam (2001a): Mýty o založení Tří království. *Nový Orient*, 2001/ 4, s. 109-113.
- Löwensteinová, Miriam (2001b): Description of Hero in Korean Classical Literature: From Myth to Classical Fiction. *Acta Universitatis Carolinae – Philologica 1, Orientalia Pragensia*, XIV, s. 181–194.
- Löwensteinová, Miriam (2003a): *Králové, královny a hrdinové starověké Koreje*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky.
- Löwensteinová, Miriam (2003b): Erotika ve staré korejské literatuře a výtvarném umění. *Nový Orient*, roč. 58, č. 5, s. 193–199.
- Löwensteinová, Miriam (2004a): Kim Yu-sin – Great Silla's Patriot. Myths and Reality as mirrored in Korean Literature. In: *Archiv orientální*, 72, 2004/2, s. 213-225.
- Löwensteinová, Miriam (2004b): Korejské zakladatelské mýty. In: *Religio*, 12, 2004/1, s. 95-110.
- Löwensteinová, Miriam (2004c): Nebeská znamení, jejich pacifikace a úloha při posuzování vlády korejských panovníků ve starověku. In *Theologická revue* 75, 2004/1, s. 74-84.
- Löwensteinová, Miriam (2004d): Příběhy korejského starověku. *Univerzitní noviny – List Nadace Universitas Masarykiana a Společnosti pro podporu univerzitních aktivit*, roč. 11, 2004, č. 1, s. 20–34.
- Löwensteinová, Miriam (2004e): Obraz trpící ženy v korejské dvorské próze. *Univerzitní noviny – List Nadace Universitas Masarykiana a Společnosti pro podporu univerzitních aktivit*, roč. 11, 2004, č. 2, s. 18–23.
- Making of Korean literature* (1986). Seoul: The Korean Culture and Arts Foundation.
- Nikitina, Marianna Ivanovna – Trocevič, Adelaida Fjodorovna (1969): *Očerki istorii korejskoj literatury do XIV. věka*. Moskva: Nauka.
- Petrova, O. P.(1956): *Opisanije pismennych pamjatnikov korejskoj kultury*. Moskva – Leningrad: Nauka.
- Skillend, W. E. (1968): *Kodae sosol: A Survey of Korean Traditional Style Popular Novels*. London: SOAS.
- Samguk wangdžo sillok* (1998) (Pravdivé záznamy o panování za Tří království). Söul: Tülnojökch.
- Trocevič, Adelaida Fjodorovna (1975): *Korejskaja sredněvěkovaja pověst'*. Moskva: Nauka.
- Trocevič, Adelaida Fjodorovna (1979): *Korejskaja sredněvěkovaja proza*. Moskva: Nauka.
- Trocevič, Adelaida Fjodorovna (1996): *Mif i sjužetnaja proza Koreji*. Sankt-Petěrburg: Centr „Petěrburgskoje Vostokověděnije“.

- Vodopád devíti draků. Korejské mýty a pověsti (1983). Převyprávěli Vladimír Pucek a Jozef Genzor. Praha: Albatros.
- Yim Suk-Jay (1976): Le mythe coréen de l'origine du monde. In: *Revue de Corée*, 29 (Été 1976), s. 42–62.

12.4. Výběr literatury k východní filozofii, náboženství, literatuře a dějinám

- Aston, W. G. (1956): *Nihongi. Chronicles of Japan from the Earliest Times to A. D. 697*. New York: Paragon.
- Bondy, Egon (1992): *Čínská filosofie*. Praha: Vokno.
- Eberhard, Wolfram (2001): *Lexikon čínských symbolů*. Praha: Volvox Globator.
- Fairbank, John King (1998): *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Henderson, John B. (1985): *The Development and Decline of Chinese Cosmology*. Harvard: Harvard University Press.
- Hrdličková, Věnceslava (1980): *Dějiny klasické čínské literatury*. Praha: Univerzita Karlova.
- Huang Chun-chieh – Zürcher, Erik (1995): *Time and Space in Chinese Culture*. Leiden – New York – Köln.
- Idema, Wilt L.– Lloyd H. (1997): *A Guide to Chinese Literature*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- I-ťing. Kniha proměn* (1995). Praha: Maxima.
- Iz knig mudrecov* (1987). Moskva: Chudožestvennaja literatura.
- Kniha mlčení* (1994). Praha: Mladá fronta.
- Konfucius (1995): *Rozpravy*. Praha: Mladá fronta.
- Král, Oldřich (2005): *Čínská filosofie. Pohled z dějin (Přednášky)*. Lásenice: Maxima.
- Král, Oldřich (1999): *Čínská filosofie (Přednášky)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.
- Kulturní tradice Dálného východu* (1980). Praha: Odeon.
- Küng, Hans – Ching, Julia (1999): *Křesťanství a náboženství Číny*. Praha: Vyšehrad.
- Lao-c' (1997): *Tao-te-ťing*. Praha: DharmaGaia.
- Legge, James (1896): *The Chinese Classics*. In Five Volumes. Vol III. The Shoo King. *Lexikon východní moudrosti. Buddhismus, hinduismus, taoismus, zen* (1996). Olomouc: Votobia.
- Lu Hsun (1982): *A Brief History of Chinese Fiction*. Peking: Foreign Languages Press.
- Mistr Čuang (1992): *Vnitřní kapitoly*. Praha: Odeon.
- Mistr Huineng (1999): *Tribunová sůtra šestého patriarchy*. Praha: Vyšehrad.
- Mistr Sun o válečném umění* (1995). Olomouc: Votobia.
- Papinot, E. (1972): *Historical and Geographical Dictionary of Japan*. Tokyo: Charles E. Tuttle Company.
- Prameny života. Obraz člověka a světa ve starých kulturách* (1997). Praha: Vyšehrad.
- Phillippi, Donald L. (1968): *Kojiki*. Princeton: Princeton University Press.
- Reischauer, Edwin O. – Craig, Albert M. (2000): *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Riftin, Boris Lvovič (1979): *Ot mifa k romanu*. Moskva: Nauka.
- Syma Cjaň (1975, 1984, 1986, 1987, 1992, 1996, 2001): *Istoričeskije zapiski* (tom I–VII). Moskva: Nauka, Vostočnaja literatura.
- Sůtra srdce. Diamantová sůtra* (1995). Praha: Brody.
- Vasiljevová, Zdeňka (1986): *Dějiny Japonska*. Praha: Svoboda.

13. Výkladový slovník důležitějších jmen a pojmů

Výkladový slovník obsahuje pouze jména a pojmy, vztahující se k danému období, to znamená, že až na výjimky nepřesahují Koreu 10. století. Jména a pojmy uvnitř hesel opatřená znakem * znamenají odkaz na jejich existenci ve slovníku.

Amitábha, meditativní buddha, jehož kult je rozšířen zejména v Číně, Koreji a Japonsku.

Amitchabul, korejská varianta jména buddhy *Amitábhy. Popularita Amitábhy souvisela s příchodem sekty Čisté země (korejsky *Čöngtcho*) v 7. století do státu *Silla. Sekta byla rozšířená zejména mezi prostými lidmi a o její propagaci se zasloužil *Wönhjo (617–686), nejvýznamnější mnich-učenec své doby. Víra nevyžadovala pochopení žádného složitého učení buddhistických sůter, stačilo pouze recitovat slova (mantru) *Namu Amitchabul*, což byl způsob, jak vzdát buddhovi Amitábhovi poctu. Pokud člověk opakoval tuto jednoduchou formulku, která byla lidem přístupná i proto, že připomínala šamanská zařikávání, mohl se znovu narodit v Čisté zemi či Západním ráji. Oblíbenost učení Čisté země a Amitábhy má své kořeny v přístupnosti a snadnosti obřadů, zčásti i pro naději na únik a převtělení.

animismus, 1. [etnologicky] víra v existenci nadpřirozených sil a bytostí, které jsou přítomny ve všech jevech a předmětech tohoto světa i světa nadpřirozeného a které mohou přímo i nepřímo ovlivňovat život a osud člověka. Britský sociokulturní antropolog Edward Burnett Tylor soudil, že animismus byl nejranější formou náboženství. 2. [filozoficky] názor na duši jako hlavní životní princip; 3. okultistická teorie vysvětlující určité jevy mimořádnými schopnostmi žijících osob. V Koreji jde o rozšířenou víru se základní představou, že duše-duch (korejsky *sin*) sídlí v kaž-

dém objektu, a proto je třeba si tyto duchy usmiřovat obětinami. Viz *singjo*.

astrologie, astronomie, obory rozvíjené od počátku existence korejských států. Sledovaly zejména postavení hvězd, jejich odchylky, popřípadě nejrůznější jevy, které pak byly posuzovány v konkrétním kontextu. Stejný úkaz nebyl tedy vždy chápán jednoznačně jako neblahý či příznivý, nicméně vždy bylo třeba na znamení nebes reagovat. S rozvojem astronomie rostla i praktická stránka pozorování přírodních jevů (mj. horoskopy), ale vznikala také jednotlivá teoretická pojednání. Observatoř *Čchömsöngdä v sídelním městě státu *Silla Kjöngdžu byla údajně nejstarší na celém Dálném východě. Ve středověku byly vytvořeny mapy nebeské oblohy a astronomie se stala i jedním z předmětů úřednických zkoušek pro dědičné odborníky.

astronomie, viz *astrologie, astronomie*.

Avalókitéšvara, též *Avalókita*, buddhistické božstvo, *bódhisattva, symbol nekonečného soucitu a milosrdenství. Viz *Kwanüm*.

bódhisattva (korejsky *posal*), bytost usilující o duchovní probuzení, budoucí *buddha, ideál mahájánského světce. Bódhisattvové se vzdávají možnosti dosáhnout buddhovství, aby mohli pomáhat jiným na jejich cestě k vysvobození z koloběhu zrození.

bohové, bohyně, božstva, nesourodý pantheon označovaný mnohoznačným korejským slovem *sin*. Božstva byla od nejstarších dob souhrnem všech existujících

představ (*totemismus, *animismus a *šamanismus). Korejské náboženství je však charakteristické svou prostupností, tolerantností a pohlcováním všech importovaných myšlenkových proudů. To znamená, že vše, co mohlo být objektem kultů, bylo zařazováno do pohyblivého panteonu a novým božstvům, bez ohledu na jejich původní podstatu, bylo obětováno podle místních zvyklostí. Božstva, jak je známe z kronik a dalších sekundárních pramenů, byla vyvážená, co se týče představ o *jinu a jangu, tedy existovala v binárních opozicích, například Nebesa/Země, Slunce/Měsíc, hory/řeky apod. Dnes je známe většinou v čínské konotaci, ale v nejstarších kronikách a dalších literárních památkách najdeme i zmínky o jejich původní převrácené funkci. To se týká například Slunce jako pramatky (na rozdíl od pozdější představy Slunce-otce), hory jako sídla ženského božstva (později výhradně mužské) atp. Co se týče božstev, která jsou explicitně zmiňována v kronikách, jedná se především o božstva zemědělská a horská. Pravidelnými objekty kultů se stala božstva čtyř moří, čtyř řek, čtyř cest, čtyř městských bran ad. Čínské prameny uvádějí i speciální ochranná božstva starých korejských států. V hrobkách pak nacházíme důkazy pro zmiňovanou vyváženost prvků, kdy téměř závazné jsou severojižní a východozápadní dvojice drak-želva (otec-matka; želva je však v Koreji považována za pramatku) a had-fénix. Zajímavé jsou i víly s hadím ocasem držící v rukou Slunce a nebešťané s Měsícem, kteří jako by potvrzovali domněnku o starší představě Slunce jako ženského a Měsíce jako mužského božstva. Speciálně ženskými božstvy šamanskými byl Duch-babička větru přinášející déšť (*Čöngdüng halmöni*), Božstvo půdy *Tchodžu*, Božstvo ohně *Hwasin*, Božstvo domu *Söngdžu* a nejrůznější božstva příležitostná, mezi nimiž je dodnes nejoslovovanější *Samsin, pramatka, která pomáhá rodičce a dítěti 7 týdnů po narození. Božstvem blíže nespecifikovaným byl Pán na nebesích (korejsky *Hananim*, *Hanwöllim*, *Čosin*, *Čchöndže*). Přírodní božstva vystupují většinou jako kladné postavy, pouze s výjimkou božstev vody a ohně, která kvůli své nevyzpytatelnosti mohou působit kladně i záporně. Stejně tak zvířecí božstva bývají kladná, pokud jim člověk neublíží. V takovém případě se převtělí a způsobí rodině pohromu. Vyloženě záporným démonem bývá liška, v určitých situacích i tygr. Korejci věřili, že domácí zvíře, žije-li v domě po určitou dobu, například u psa šlo o deset let, je posednuto zlým duchem a přivolává do domu zlé síly. Domácí božstva jsou většinou

kladná, s funkcí strážit a ochraňovat členy domácnosti, vyžadují ovšem patřičné rituály. Pokud s nimi nejsou spokojena, mají tendenci se mstít. Staré představy o božstvech se poněkud modifikují s příchodem *buddhismu a začleněním *buddhů a *bódhisattvů do místních představ. Ti pak mívají nejrůznější funkce, jako například *Mirük, *Kwanüm či *Amitchabul. Uvedenou trojici doplňoval historický *Buddha, od něhož královský rod v *Sille odvozoval svou genealogii. V mýtech a legendách se objevují další božstva-duchové s funkcí ochrannou, časté jsou víly, božstva-duchové slavných zemřelých králů a vojevůdců (král *Mujöl, *Kim Ju-sin, *hwarangové), Dračí král a jeho suita. Zlí duchové jsou pak většinou bloudící duše neprovdaných panen a mládenců. Ti jsou žárliví vůči živým a obvykle jsou zbavováni utrpení posmrtným sňatkem. Stejně bludnými duchy jsou ti, kteří nebyli patřičně pochováni, zemřeli daleko od domova nebo byli zavražděni. Duchové nemocí bývají nebezpeční a je třeba je buď uplatit příslušným lékem, nebo zahánět zařikáváním (*Čchöjong). Ve starověku je panteon božstev a duchů zřetelně sestavený z původních náboženství (božstva hor, vodní a kosmická božstva), později jde o směs původních náboženství a buddhismu (tzn. obohacení stávajících božstev a duchů o buddhy a bódhisattvy), taoismu (*Čchilsöng, také Lao-c' a víly) a ještě později konfuciánských svatých. Bohové a bohyně nejstaršího náboženství se nezobrazovali. Tento přístup se změnil s přijetím buddhismu a vulgárního *taoismu a obrazy božstev se staly součástí oltářů v jednotlivých svatyních a chrámech.

Buddha („Probuzený“), čestný titul, pod nímž je znám indický mudrc z rodu Šákjů, vlastním jménem Siddhártha Gautama (563–483 před n. l.), od okamžiku, kdy v místě zvaném Bódhgaja, pod rozložitou smokvoní, duchovně procitl, prozřel podstatu strastného bytí a našel cestu k vysvobození, označovanou jako *buddhismus.

Buddha, duchovní titul Inda Siddhárthy Gautamy (asi 564/3–484/3 před n. l.), zakladatele buddhismu. Znám převážně jako Buddha Gautama či Buddha Šákjamuni („Mudrc z rodu Šákjů“). – Obecně se slovem „buddha“ označuje bytost, která dosáhla *buddhovství. Korejsky *Jorä*, *Sökkajorä*.

Buddha Amitábha viz Amitchabul.

Buddha Maitréja viz Mirük.

buddhismus, náboženské a filozofické učení, jehož zakladatelem byl indický princ Gautama, později zvaný *Buddha. Kolem počátku našeho letopočtu se z In-

die přes Střední Asii šířil do Číny a postupně na celý Dálný východ, kde zásadním způsobem ovlivnil další vývoj životní filozofie a kultury.

buddhismus „korejský“, viz „korejský“ buddhismus. **Buddhismus, sekta zen (són)** viz zen.

buddhovství, cíl každého buddhisty, který spočívá ve „vysvobození se“ ze *sansáry cestou morálního očistění a v konečném spočinutí v *nirváně.

Čang Po-go (?–846), sillský námořník, admirál, obchodník, tvůrce ambiciózní vize kontrolovaného námořního obchodu ve Východní Asii.

Čangsu (vládl 394–491), kogurjöský král, zvaný „dlouhověký“, pokračovatel *Kwanggätchoa a jeho velké kogurjöské říše.

Čewang ungi (Písně císařů a kráľů), dvoudílná historie Číny a Koreje, sepsaná I Süng-hjuem (1224–1300) v pozdních 80. letech 13. století (asi 1287). První díl – historie Číny – je psána sedmislabičným veršem, druhá část – jakési dějiny Koreje od počátků po soudobé *Korjō – veršem pětislabičným. Toto dílo lze řadit k hymnické poezii, zřejmě bylo zpíváno, stejně jako jeho pravzory z doby *Tchang. Najdeme v něm některé nestandardní pohledy na počátky dějin a dokumentuje literární názor na význam jednotlivých historických postav, někdy poněkud vzdálený kronikám.

Čhilsöng, *božstvo Sedmi hvězd (Velký vůz, Velká medvědice). Do Koreje se dostalo s příchodem vulgárního *taoismu a bylo uctíváno ve zvláštních svatyních společně s ostatními hvězdami, zvláště Polárkou a tzv. pěti hvězdami. K božstvu Sedmi hvězd se modlili bezdětní manželé a prosba o potomka byla podle mnoha legend vyslyšena. Čhilsöng tak rodině posílá neobyčejného hrdinu, obvykle převtělení některé z hvězd, která se po splnění svého pozemského úkolu vrací zpět na Nebesa. Znamení Čhilsöng – Sedmi hvězd mívají na těle při narození neobvyklí hrdinové, kromě jiných starověký vojevůdce *Kim Ju-sin.

Čchöjong, syn Dračího krále, ochranné božstvo království *Silla i *Korjō, zaháněč nemoci. Podle legendy zanedbával svou ženu a do jeho lože se vloudil démon, který na sebe vzal Čchöjongovu podobu. Čchöjong ho s manželkou přistihl a zahnal písní. Duch pak slíbil, že nevstoupí nikdy do dveří, na nichž bude Čchöjongův portrét.

Čchömsöngdä, nejstarší observatoř na Dálném východě ze 7. století, dochovaná dodnes v sídelním městě státu *Silla Kjöngdžu. Observatoř byla vytvořena podle tehdejších kalendářních představ: dvanáct

základních kamenů představuje počet měsíců v roce, třicet kamenů dny v měsíci a celkový počet 366 kamenných kvádrů stavby znamená dny v roce.

Čchö Čchi-wön (857–?), jeden z nejznámějších konfuciánských učenců Sjednocené *Silly. Ve své době se ještě nedokázal prosadit, jeho kvality ocenila až následující dynastie Wang. Čchö Čchi-wön je autorem mnoha básní a esejů v čínském stylu.

Čchun-čchiou (Jara a podzimy), kronika zachycující dějiny starověkého čínského státu Lu v letech 722–481 před n. l. a historiografický název období v těchto letech v celém Podnebesí. V Koreji jedna z nejvíce studovaných a citovaných knih.

Čindök (vládla 647–654), druhá sillská královna, s její smrtí skončila i vláda tzv. „svaté kosti“. Proslavila se pětislabičnou básní, která je zaznamenána ve čtvrtém roce jejího panování (650), již adresovala tchangskému císaři Kao-cungovi a byla v podstatě průvodním listem poselstva k tchangskému dvoru. Oslava tchangské dynastie je popisem ideálního státu a vzoru („pochodně“) pro Sillu.

čingol, tzv. „pravá kost“, viz kolpchum čedo.

Činpchjöng (vládl 579–632), jeden z nejdéle vládnoucích kráľů na sillském trůně, s nímž také vymřel kráľovský rod Kim po meči. Na trůn pak nastoupila jeho dcera *Söndök, první korejská královna.

Činsöng (vládla 887–897), třetí královna na sillském trůně, proslula svou prostopášností. Přesto se z doby jejího panování dochovalo i mnoho historek, svědčících o její „vzorovosti“. S její vládou je spjat i počátek rozkladu státu a povstání prvních silnějších rebelů, například *Kjön Hwöna.

Čosön, bájný korejský stát, založený „praotcem“ *Tangunem v roce 2333 před n. l.; také jméno *dynastie I (1392–1910). Viz Ko Čosön.

Čosön wangdžo sillok (Pravdivé zápisky panování kráľů Čosön), dynastické anály o 1893 svazcích, zahrnující panování kráľů od roku 1392 do roku 1910. Jedná se o nejrozsáhlejší korejské historické dílo, tvořené podle čínských normativů.

Čtyři posvátné knihy (čínsky *S'-šu*, korejsky *Sasö*), souborný název staročínských filozofických a etických spisů: *Velké učení (Ta-süe)*, *Učení o středním (Čung-jung)*, *Konfuciovy hovory (Lun-ji)*, *Mencius (Meng-c')*. V Koreji sloužily od 8. století jako základ vzdělanosti, později byly nutné pro tzv. úřednické zkoušky *kwagö*.

Čumong, viz Tongmjöng/Čumong.

dynastie I (viz též Čosön), korejská dynastie, vládnoucí v letech 1392–1910.

dynastie Korjŏ, korejská dynastie, vládnoucí v letech 918–1392.

dynastie Sjednocená Silla, viz Silla

geomancie (korejsky *pchungsu*), systematická nauka, označovaná jako učení o větru a vodě. Prosadila až na konci období Sjednocené *Silly a v 10. století byla rozpracována mnichem Tosŏnem v učení, podle něhož se pak vyhledávaly topografické rysy krajiny a místa byla označována za šťastná či neblahá. Geomancie sloužila nejen pro stavbu domů, umístění hrobů, ale zejména pro stanovení místa pro založení hlavního města. Její uplatnění v praxi nabylo širšího významu za následujících dynastií a byla propojena s *astronomií. Její zákony se používají dodnes při stavbách velkých průmyslových komplexů či jiných významných budov.

Hädong jŏksa (Dějiny Koreje), dílo o 85 svazcích z 18. století, mapující Koreu od nejstarších dějin do konce *Korjŏ.

Hädong kosŏngdžŏn (Životopisy nejvýznamnějších korejských mnichů), soubor biografí nejslavnějších mnichů korejského starověku, sestavený na královský příkaz v roce 1215 mnichem Kakhunem. Zřejmě navazuje na starší, dnes nedochované životopisy slavných mnichů, a dílo samotné zahrnuje z původně rozsáhlejšího textu pouze dva díly o 25 biografiích z doby *Tří království a *Sjednocené Sily. *Hädong kosŏngdžŏn* mapují počátky buddhismu na Korejském poloostrově a odpovídají standardům buddhistických biografí čínských.

Hämjŏng (?–9), kogurjŏský princ, syn krále Juriho. Vzhledem k rozporům s otcem byl nucen v mladém věku spáchat sebevraždu.

hansagun, tzv. čtyři chanské okruhy (komanderie), založené v roce 108 před n. l. Tři z nich musela Čína poměrně záhy vyklidit, čtvrtý Nangnang (čínsky Le-lang) zlikvidovalo *Kogurjŏ až v roce 313.

hjangga, korejská básnická forma, užívaná od 6. do 10. století, zapsaná *hjangčchalem*, kombinujícím významovou a fonetickou složku čínských znaků. Dochovaných hjangga je 25 a neznámější jsou obsaženy v neoficiální kronice Tří království – *Samguk jusa. Hjangga se vyskytují jako prosté čtyřverší, dvojí čtyřverší nebo v kombinaci se závěrečným dvojverším, nesoucím ideu básně.

Hječcho (?704–787), korejský mnich, autor nejstaršího dochovaného korejského díla *Wangočchönčchukkukčŏn* (Putování do Indie) z 8. století. Hječcho odešel v mládí do Číny a v Číně také zemřel. Jeho proslulost tkví v tom, že v letech 723–727 vykonal cestu

za posvátnými sůtrami do Indie a po svém návratu své zážitky popsal.

Hodong (?–32), kogurjŏský princ, dobyvatel chanské komanderie Nangnang. Vzhledem k intrikám macechy byl podle legendy nucen spáchat sebevraždu.

Hu Päkče, Pozdní Päkče, založeno 892 *Kjŏn Hwŏnem, státní útvar v době pozdní Sjednocené *Silly.

Hu Kogurjŏ, Pozdní Kogurjŏ, založeno v roce 901 *Kung-jeem, státní útvar v době pozdní Sjednocené *Silly, který posléze sjednotil Koreu pod názvem *Korjŏ.

Hu Samguk (Pozdní Tři království), Sjednocená Silla, Pozdní Päkče a Pozdní Kogurjŏ. Zahrnuje dobu zhruba od konce 9. století do založení dynastie Wang (Korjŏ, 918), respektive pádu Sjednocené Sily v roce 935.

hudba, hudební nástroje, ve staré Koreji byly chápány jako součást rituálů, nebo jako ochranný předmět. Protože hudba nesloužila v prvních staletích k zábavě, předpokládáme i převládající rituální funkci některých nástrojů. Hudební nástroje hrály úlohu při významných svátcích a nejrůznějších *obětinách, při nichž se používaly zejména nástroje strunné, žestové a bicí, a také při pacifikaci neblahých úkazů a znovunastolení harmonie. Sloužily i ve válečných střetech, kdy trubky a bubny ohlašovaly útok. V mýtu o zakladateli *Kogurja dá Čumong ukrást svému soupeři buben a roh, aby si pomoci těchto magických předmětů nárokoval nové území. Ochranná funkce je výrazná v legendě o bubnu a rohu, dvou magicko-ochranných předmětech Nangnangu, jedné z chanských komanderií na Korejském poloostrově. Buben a roh pokaždé ohlásily zjevení se cizích vojsk, a proto je bylo zapotřebí zničit. Král Kogurja vyslal do Nangnangu syna *Hodonga, který přemluvil svou milou, nangnangskou princeznu, aby buben a roh zničila na znamení usmíření obou zemí. Pak mohlo Kogurjŏ konečně Nangnang dobýt, neboť nikdo neohlásil nepřátelský útok. Magicko-ochranná je i úloha „flétny tisící deset tisíc vln“, již dostane král *Sinmun od Dračího krále a stane se posvátným předmětem království Sjednocená Silla. S její pomocí lze totiž zahnat všechna pohromy a neštěstí a nastolit harmonii. Hudební nástroje jsou v nejstarší dochované korejské kronice *Samguk sagi popsány ve zvláštním oddíle. Jejich tvar je dodatečně vztažen k nebesům, *jinu, *jangu* a pěti prvkům. V kronikách se objevuje ještě jedna poměrně zásadní funkce bubnu v nejstarších dobách: šlo o předmět,

jehož se užívalo při ohlašování stížností všeho druhu, tj. signalizoval nespokojenost. Dochovaly se i legendy o nejpopulárnějších citerových nástrojích **kajagŭm* a **kŏmungo*.

hunmindžŏngŭm, korejsky doslova „systém správných hlásek pro vzdělání lidu“, korejská hlásková abeceda, vytvořená učenci za panování krále Sedžonga v 15. století. Měla sloužit k rozšíření vzdělanosti a odstranění negramotnosti. Systém 28 písmen korejské abecedy byl postaven na pozoruhodných lingvistických základech a umožňoval zpřesnění do té doby nedokonalého zápisu korejštiny.

hwabäk, rada moudrých, rada starších ve státě **Silla*. *Hwabäk* sloužila jako poradní orgán pro krále a její nejvyšší představitel **sangädüng* zprostředkoval vládci vůli elity.

Hwanin, vládce Nebes, někdy vysvětlován jako indický Indra. V mýtu o **Tangunovi* posílá svého nelegitimního syna **Hwanünga* na Zem, aby zde vytvořil řád. V tomto případě je poprvé a naposled označen jménem, později bývá pouhým Pánem na Nebesích.

Hwanüng, otec mytického zakladatele nejstaršího korejského království **Ko Čosön* **Tanguna*, jehož zplodil se ženou-medvědicí.

Hwaŏm, buddhistická sekta (původně Avatansaka, čínsky Chua-jen), která měla obrovský vliv v Koreji od 7. století a jejíž filozofie byla aplikována na koncepci státu.

hwarangové, doslova „květinoví chlapci“, většinou překládáno jako „výkvět mládí“. Jde o sillskou organizaci mladých založenou v 6. století. *Hwarangové* kladli důraz na službu vlasti, věrnost přátelům i na sebezdokonalování. Mladí hwarangové údajně ctili „pět světských zásad/příkazů“, které na počátku 7. století vytyčil slavný buddhistický mnich Wŏngwang: být věrný králi, mít úctu k rodičům, dodržovat sliby dané přátelům, nikdy neustupovat v bitvě, nezabíjet živé bytosti bez výběru. Hwarangové bývali většinou potomky elity a spojení svazky s vládnoucím rodem. Jejich organizace byla strukturovaná a vedl ji obvykle tzv. *pchungwŏldžu-kuksŏn* – vrchní hwarang. Kromě funkce vojenské v jejich činnosti najdeme i náboženský rozměr, podnikali cesty na posvátná místa, kde při speciálních tajných obřadech spojených s tancem a zpěvem prosili o mír a rozkvět země. Ačkoli tyto rituály nejsou podrobněji popsány, tvořily zřejmě významnou složku jejich výchovy a povinností. V kronikách jsou na několika místech zmiňováni jako zařikávací kosmických těles – dvou Sluncí na obloze (tj.

úkazu, který způsobil podle všeho zářivý mrak z ledových krystalků, cirostratus), komety apod. Pro jejich rituální funkci svědčí i fakt, že nahradili původní dívčí organizaci **wŏnhwa*, jež byla rozpuštěna, protože se – podle legendy – její vůdkyně neshodly a jedna zabila druhou.

Hwarang segi (Životopisy hwarangů), soubor biografii **hwarangŭ*, jehož autorem je **Kim Tä-mun*. Dílo nalezené až v 80. letech 20. století má dnes dvě verze. První je neúplná, končí **Kim Ju-sinem* a obsahuje 15 životopisů, druhá, rozšířená, má životopisů 32 a končí Sin-gongem, tedy rokem 678. Do jaké míry jsou obě varianty původní, není možné s konečnou platností určit, jejich styl i údaje, jež obsahují, však budí dojem staršího textu, než jsou kroniky **Samguk sagi* a **Samguk jusa*. Dílo se soustřeďuje na nejznámější postavy sillské organizace hwarang a jejich vůdců (*pchungwŏldžu* – vrchních hwarangů). *Hwarang segi* obsahují množství drobných příběhů, popisujících schopnosti jednotlivých postav i zákulisí sillského dvora. Mnohé z nich doplňují mladší kroniky i ve smyslu uvedení události na pravou míru.

I Čcha-don (?–528), mladý úředník, jenž svou dobrovolnou mučednickou smrtí přispěl k přijetí **buddhismu* ve státě **Silla*.

idu, systém zápisu korejštiny pomocí čínských znaků, tzv. úřednické písmo.

Irjŏn (1206–1289), autor kroniky **Samguk jusa* (Odkazy Tří království), významný mnich a literát své doby.

I-tŏng (Kniha proměn), raná čínská věšební kniha zahrnující též historické události, první varianty pocházejí snad z přelomu 2. a 1. tisíciletí před n. l. V Koreji byla studována méně než v Číně, existuje však několik cenných komentářů.

Jang Man-čchun, hrdinný obránce nárazníkové pevnosti Ansisŏngu (čínsky An-š') z roku 645. Udržení pevnosti tehdy znamenalo odvrácení pádu státu **Kogurjŏ* při čínském vpádu.

jin-jang, důležitý pojem čínských i korejských filozofických, etických i kosmologických koncepcí, představující jednotu protikladů, z nichž se skládá původní substance bytí *čchi*. *Jin-jang* vzniká z *tao*, nepostřehnutelného pramene všeho bytí, je jeho polárním projevem. *Jin* představuje ženský princip univerza, dává věcem viditelnou formu, je hmotnou složkou *čchi*. Vyznačuje se pasivitou, klidem, tíhou, vlhkem, chladem, klesavým směrem pohybu; typickým představitelem *jin* je voda. *Jang* zosobňuje mužský princip

univerza, je neviditelnou hybnou silou a funkcí věcí, energetickou složkou čchi. Vyznačuje se aktivitou, pohybem, lehkostí, suchem, teplem, stoupavým směrem pohybu; jeho typickým představitelem je oheň. Pro *jin-jang* je však příznačné, že každá z jeho dvou složek obsahuje v sobě zárodek svého protějšku, a je s ním proto nerozlučně spjata. Spjatost vlastností protichůdných sil způsobuje ustavičné změny a pohyb čchi, jež jsou principem procesu vznikání a zanikání všech věcí a jevů. Tento proces má cyklický charakter, neboť po dosažení svého extrému se jin mění v jang a naopak.

Jön Käsomun (?–666), kogurjösý samovládce a královrah, schopný politik, zastánce protičínskému postoj. S jeho smrtí je spojen i zánik státu *Kogurjō.

Jorä, Sökka jorä, Buddha Šákjamuni. Ve staré Sille se věřilo, že královský rod pochází z rodu Šákjů, což znamenalo, že se korejští králové odvozovali od rodiny historického *Buddhy. Slabika Sök (Šákja) se uvádí také na místě rodového jména u nejslavnějších buddhistických mnichů, kteří přinesli učení do starokorejských států nebo se zasloužili o jejich rozkvet. Nejznámější socha Buddhy Šákjamuniho pochází z 8. století a je součástí umělé jeskyně Sökkuram.

kajagŭm, starý strunný nástroj, podle legendy sestavený ve státě *Kaja (Karak) a proslavený hudebníkem *Urükem. Vedle *kömunga jeden z nástrojů používaných dodnes.

Kakhun, mnich, autor spisu **Hädong kosungdžön* z roku 1215.

kalmuwang, doslova ne-vládoucí král, titul pro královského tchána v *Sille.

Kang-su (přelom 7. a 8. století), podle legendy jeden z nejvýznamnějších konfucianů v době Sjednocené *Silly.

Karak/Kaja (43 před n. l.–562 n. l.), státečky v jihovýchodní části dnešní Koreje, podle mýtu založeny Suroem, kterého poslala Nebesa na Zem v podobě vejce. Šest států Karak/Kaja bylo postupně pohlcováno *Sillou, poslední Velká Kaja v roce 562. Japonské kroniky a posléze i japonská historie považují Karak za svou kolonii Mimana (korejsky Imna), kterou údajně Japonci založili na poloostrově.

Käro (vládl 455–475), päkčeský král, známý svou neschopností a krutostí. Podle pověsti ho kogurjösý špeh Torim přemluvil k nákladným úpravám paláce a hlavního města, aby odvrátil jeho pozornost od nájezdu státu *Kogurjō. Käro byl poražen, zajat a zabit vlastními poddanými ve službách Kogurja.

Kchung-fu-c' („Mistr Kchung“, „Konfucius“, korejsky Kongdža) (551–479 před n. l.), čínský filozof a etik, tvůrce jednoho z nejstarších morálně-etických a státoprávních učení, dochovaného v *Hovorech* (*Lun-jü*), o uspořádání vztahů a zájmů jednotlivce, společnosti a státu. V Číně je uctíván jako jeden z největších mudrců všech dob. Konfucius pohlížel na rodinu jako na mikrokosmos státu, jeho základní článek. Panovník byl otcem všeho lidstva a představitel státní správy na určitém stupni hierarchie byli mnohdy označováni jako „rodiče lidu“. Jeho učení, *konfucianismus, se stalo jedním z nejdůležitějších pilířů čínské morálky a chování v nejširším smyslu, bylo z něho odvozeno i pět základních etických vztahů: vladař – poddaný, otec – syn, muž – žena, starší – mladší a vztah mezi přáteli. Na nich byla založena hierarchie mezilidských vztahů a některé z nich přetrvávají v Číně, Koreji a v dalších zemích Dálného východu dodnes.

Kim Al-či, zakladatel mocného rodu Kim ve státě *Silla. Podle legendy byl v truhličce seslán Nebesy do posvátného Kohoutího lesa (*Kjerim*) v roce 60. n. l.

Kim Čchun-čchu, viz Mujöl.

Kim Ju-sin (595–673), vojevůdce, politik a státník státu *Silla. Byl mimo jiné strůjcem sjednocení Korejského poloostrova. Jeho mohylová hrobka se nachází v někdejší sillské metropoli Kjöngdžu.

Kim Pu-sik (1075–1151), státník a vojevůdce doby středního *Korja, příznivce *konfucianismu a věčné vazalské závislosti na Číně. Proslul jako kompilátor první dochované oficiální kroniky *Samguk sagi (Dějiny Tří království).

Kim Säng (711–791), nejznámější kaligraf státu Sjednocená *Silla, podle legendy zdařile napodobující styl čínského Wang Si-č'a.

Kim Tä-mun (8. století), literát z doby Sjednocené *Silly, autor mnoha pojednání, z nichž se dodnes dochovaly pouze *Hwarang segi* (Životopisy hwarangů).

Kje-bäk (7. století), päkčeský generál, proslavil se v rozhodující, avšak marné bitvě se sillskou armádou v roce 660 na hwangsanských polích. Jeho porážka znamenala i konec státu *Päkče.

Kjön Hwön (867–936), rebel, zakladatel království Pozdní Päkče.

Kjöngmun (vládl 861–875), podle pověsti jeden z mála panovníků, kteří byli na trůn dosazeni vzhledem ke svým schopnostem. Z folkloru je znám jako král s dlouhými ušima.

Kjunjödžön (Vyprávění o Kjunjöövi), nejstarší celist-

vý životopis o buddhistickém mnichovi Kjunjöövi, propagátorovi sekty Hwaöm v Koreji a tvůrci básnické formy *hjangga. Životopis vznikl v roce 1075.

Kniha o Tao a ctnosti, viz Tao-te-ťing.

Kniha obřadů, viz Li-ťi.

Kniha písní, viz Š'-ťing.

Kniha proměn, viz I-ťing.

Ko Čosön (Starý Čosön), nejstarší korejský mytický stát, založený podle kronik v roce 2333 před n. l. *Tangunem. Jeho lokalizace je nejpravděpodobnější v nížině kolem dnešního Pchjôngjangu.

Kogurjô, jeden ze tří starokorejských států (37 před n. l.–668 n. l.), ležící svou větší částí v Mandžusku, založený mytickým čarostřelcem *Tongmjôngem/Čumongem. Zakladatelský mýtus v nejstarších kronikách kombinuje dva podobné mýty o vzniku Kogurjô a historicky staršího Pujô, jež leželo mimo dnešní Korejský poloostrov a bylo později Kogurjem vyvráceno. Kogurjô je zmiňováno i v čínských kronikách vzhledem k častým střetům s jednotlivými čínskými státy. Kogurjô zaniklo v roce 668 společným tažením tchangské Číny a *Silly, čímž bylo také dokončeno sjednocení Koreje.

kolpchum čedo, „systém kostí“, dělení obyvatelstva ve státě *Silla. Podle „kostí“ (*kol*) se elita dělila na tzv. *sönggol (svatou kost) a *čingol (pravou, opravdovou kost). Ze „svatých kostí“ pocházeli králové do roku 654, poté vládla tzv. „pravá kost“. Zbytek obyvatelstva byl stratifikován podle původu do 6 *pchum*, nižších kategorií bez práva na nejvyšší posty ve státě.

komanderie, viz hansagan

köungo, starý citerový nástroj, původně *hjönhak-küm*, doslova citera černého jeřába, později – vedle *kajagümu – nejnámější strunný nástroj v Koreji, sloužící jak v literátské, tak i lidové hudbě.

konfucianismus (čínsky *žu-ťia*, korejsky *jugjo*), morálně etické a státoprávní učení o uspořádání vztahů a zájmů jednotlivce, společnosti a státu, jež se stalo jedním z nejdůležitějších pilířů čínské morálky a chování v nejširším smyslu; jsou v něm vzájemně propojeny filozofické, náboženské (pro myslitele čínského starověku a Konfucia však nebeský bůh pozbývá svého náboženského charakteru a stává se principem kosmického řádu, zárukou morálních zákonů) a životanázorové aspekty. Konfucianství odvozovalo uspořádání společnosti z modelu patriarchální rodiny: nadřazenost starší generace nad mladší a nadřazenost mužů nad ženami; pokud došlo mezi oběma těmito principy k rozporu, převládá první z nich

– například babička dominovala nad vnukem; v čele tradiční čínské rodiny stál nejstarší mužský člen nejstarší generace, kterého střídal jeho nejstarší žijící syn; v rámci generací měli starší přednost před mladšími, což bylo založeno na podstatném konfucianském požadavku úcty vůči rodičům. Konfucianství každému člověku přisuzovalo určité postavení v hierarchii rodinných (a společenských) vztahů, a to v závislosti na jeho příbuzenském poměru k ostatním. Z konfucianismu bylo odvozeno pět základních etických vztahů (korejsky *orjun*): vladař – poddaný, otec – syn, muž – žena, starší – mladší a vztah mezi přáteli. Na nich byla založena hierarchie mezilidských vztahů a některé z nich přetrvávají v Číně, Koreji a v dalších zemích Dálného východu dodnes. Konfucianismus v sobě nese prvky filozofické, náboženské, sociálněpolitické a životanázorové. Jeho východisko tvoří tzv. klasické knihy, připisované právě Konfuciovi, pro jeho rozšíření jsou autoritativní i spisy Menciovy (Meng-c', asi 372–289 před n. l.) a Sün-cövy (asi 313–238 před n. l.). Původní konfucianismus byl posléze povýšen na ortodoxní učení a stal se nejen doktrínou státu, ale znalost konfucianských klasiků také sloužila k výběru státních úředníků. Mezi 3. a 8. stoletím proniklo do konfucianismu mnoho prvků jiných učení, především taoistických a buddhistických, což doktrínu obohatilo o mysticismus. Daleko vlivnější než původní konfucianismus byl na Dálném východě neokonfucianismus, zvláště Ču Siho učení.

Konfucius, viz Kchung-fu-c'.

konfucianismus „korejský“, viz „korejský“ konfucianismus.

„korejský“ buddhismus, nejlivnější z importovaných učení ve staré Koreji. Buddhismus (korejsky *pulgjo*) byl v Koreji přijat v roce 372, kdy mnich Sundo přinesl z Číny do severního státu *Kogurjô nespécifikované buddhistické sútry a podobizny *Buddhy, v roce 384 se stejným způsobem dostal do jihozápadního státu *Päkče. Do *Silly přišel buddhismus z jižní Číny na počátku 6. století a byl mu nakloněn panovnický rod. Králi Pöphüngovi se podařilo překonat odpor aristokracie a zajistit oficiální přijetí buddhismu v zemi až v roce 535. Ve všech Třech královstvích vzešla iniciativa k jeho šíření od královského rodu. Ve svých počátcích se silně odchyloval od původního učení. Jednotliví misionáři předkládali jeho ideje zjednodušeným, srozumitelným způsobem, s ohledem na stará náboženství a kultury, proto se delší dobu projevoval spíše jako jejich rozšířená podoba. Buddhismus se

posléze stal jednotícím ideologickým principem podporujícím soudržnost země, zároveň byl podporován státem. Tato dvojakost znamená i loajalitu ideologie vůči státu a její poněkud vulgárnější chápání jako „stát ochraňující“ (*hoguk pulgjo*). Úroveň informací o vzniku buddhismu a jeho počátcích v Indii rovněž nebyla vysoká, jak dosvědčují záznamy v kronikách. Po počáteční fázi, která chápala buddhismus jako prostředek k osobnímu, popřípadě státnímu štěstí (*kibok pulgjo*, *hoguk pulgjo*), nastal u mnišské komunity obrat směřující k hlubšímu studiu a teoretickým pojednáním. Přestože byl buddhismus učením osobním, v době Tří království byl přijímán ve funkci ochranné – časté bývaly nejrůznější obřady za blaho státu. Kolem 7. století začaly ve všech královstvích převládat tendence k vnějším a formálním stránkám nauky, což mělo za následek mnohdy ambiciózní stavby, zasvěcené jednotlivým buddhům a bódhisattvům, obrovské byly náklady na provoz klášterů a rituály. Tento fenomén se ještě rozšířil za Sjednocené Sily. Příkladem propojenosti buddhismu se státními zájmy je například přesvědčení, že devítiposchoďová pagoda chrámu Hwangjongsa v Kjöngdžu ze 7. století symbolizovala předurčenost Sily podrobit si devět dalších východoasijských národů, či víra v to, že *Mirük, buddha budoucnosti, prošel na půdě Sily řadou převtělení ve formě slavných válečníků *hwarang. Buddhismus byl dominantním myšlenkovým systémem i po sjednocení země, zvláště v 7. a 8. století. Vyznávali a praktikovali jej všichni bez rozdílu, od krále po nejširší veřejnost, a proto hrál v intelektuálním a kulturním životě společnosti Sjednocené Sily zásadní roli. Mnoho významných mnichů odjíždělo studovat učení do Číny nebo dokonce do Indie. Po návratu s sebou přinášeli nauky nejrůznějších buddhistických sekt, jež se šířily za čínské dynastie *Tchang. V této době je buddhismus nejproduktivnější, co se týče překladů, komentářů a výkladů písem, některé komentáře byly ceněné i za hranicemi Koreje. Největší oblibě se těšily Nirvána sůtra a Lotosová sůtra. V době rozkvětu Sily se aristokracie přiklonila ke škole Avatansaka (korejsky *Hwaöm*, čínsky *Chua-jen*), spojené s uctíváním *Kwanŭm a se jménem mnicha Ŭisanga (625–702). Ten propagoval ideu rovnosti a princip nevlastnění, proslul také svými doporučeními králi, v nichž varoval před nákladností staveb. Dalším významným proudem v korejském buddhismu té doby byla sekta Čisté země (korejsky *Čöngtcho*), rozšířená zejména mezi prostými lidmi. Víru mohli přijmout i nevzděla-

ní. Nevyžadovala pochopení žádného složitého učení buddhistických sůter, stačilo pouze recitovat mantru *Namu Amitchabul* a vzdát tak poctu buddhovi *Amitchabulovi. Buddhismus jako státní náboženství se udržel po celou dobu starověku a části středověku, od 15. století byl nahrazen *konfucianismem a v určitých fázích pronásledován jako učení asociální a heretické, vzhledem k odmítání těla jako rodičovského daru a údajné neloajálnosti vůči panovníkovi, tedy porušení dvou základních konfuciánských vztahů.

„**korejský**“ **konfucianismus** (korejsky *jugjo*), původně čínská doktrína, která se do Koreje dostala ve 4. století n. l. V nejstarší Koreji mělo učení ještě malý vliv; projevovalo se spíše v rovině vzdělanosti, méně státotvorně. Jeho význam do 10. století je prakticky zanedbatelný, zvláště ve srovnání s původními kulty a *buddhismem. Pozdější konfucianismus, zvláště neokonfucianismus, měl ovšem daleko silnější působnost a od 14. století se stal oficiální doktrínou státu. *Neokonfucianismus byl v Koreji přijímán v rigidní podobě a silně ovlivnil celou společnost prakticky ve všech podstatných směrech – politických, sociálních, filozofických. Konfucianismus si vytvořil i své kulty a také svaté, kterými byli kromě Konfucia, jemuž se stavěly svatyně, neznámější korejsí učenci.

„**korejský**“ **taoismus** (korejsky *togjo*), původně čínské učení, které v Koreji nemělo velký ohlas. Poprvé se do země dostalo v 7. století, ale ujaly se spíše jeho vulgarizované praktiky, jednotlivá božstva a všechny prvky, které se snažely s ostatními náboženstvími, zejména se *singjo, s nímž jej pojilo obětování řekám a horám a pěstování magie. Podle *Samguk sagi prý takto získal *taoismus v Kogurju tisíce následníků. Taoismus původní zaujal Korejce pouze nakrátko, a to ve stejné době a pod čínskou patronací. Už po jeho příchodu mnozí úředníci protestovali proti nadměrnému užívání magických praktik taoismu, tj. praktik k dosažení nesmrtelnosti. V důsledku tohoto pojetí se učení redukovalo, ztratilo filozofický základ a splynulo s původními náboženstvími. Taoismus doplnil stávající panteon božstev o uctívání oblíbené Polárky a *Čchil-söng, Pěti nebeských vládců, Marsu a Venuše, mnozí králové umisťovali taoistické svaté i do chrámů a soukromých svatyní. Za vlády dynastie Wang (Korjō) tak dal například jeden z panovníků postavit v komplexu palácových budov Síň Osmi svatých (s osmi původně čínskými taoistickými božstvy, korejsky *pchalsöng-dang*), další stála v horách Songak v blízkosti hlavního města. Osm božstev se v korejském prostředí záhy

změnilo v duchy/božstva nejznámějších korejských hor. Taoismus se promísil nejen se *singjo, ale také s *buddhismem, hlavně v praxi uctívání a organizace obětín. V buddhistických chrámech se často objevovalo osm taoistických svatých, Čchilsöng, Božstvo Sedmi hvězd, které oslovovalo mnoho buddhistických věřících a jemuž byly stavěny zvláštní svatyně. Také *Lao-c' v korejské podobě nakonec splynul s horským starcem, tj. se *Samsin/Sansin.

Korjosa (Dějiny Korjō), historická kronika dynastie Wang (Korjō) z počátku 15. století.

Korjō sadžörjo (Přehled dějin Korjō), dějiny státu Korjō v krácené podobě z počátku 15. století.

Kronika Jar a podzimů, viz Čchun-čchiou.

Kukčo pogam (Zrcadlo dynastie), historické dílo o 90 svazcích, kompilace dějin státu *Čosön, vydané na sklonku dynastie v roce 1908.

Kung-je (?–918), jeden z povstaleckých generálů, zakladatel státu *Hu Kogurjō.

Kwanggätcho, vládl (391–413) kogurjōský král, který se nevidaně zasloužil o rozšíření území tehdejšího státu *Kogurjō. O jeho činech vypovídá stéla, která byla později převezena do Japonska a je považována za jednu z nejstarších památek korejského písemnictví.

Kwanüm, Kwanseüm (čínsky *Kuan-jin*, „ta, která slyší volání“), korejské jméno bódhisattvy *Avalókitéšvary („shlížejícího dolů se soucitem“), který je dobře znám v celém buddhistickém světě. V jižní Asii a Tibetu je Avalókitéšvara všeobecně zobrazován jako muž. Korejské zpodobení Kwanüm je však od počátku, zřejmě vzhledem k čínskému vlivu – výlučně ženské. Kwanüm asistuje buddhovi *Amitábhovi, když pomáhá duším dostat se do Čisté země. Jiná podoba bohyně má tisíc očí a paží jako symbol schopnosti vidět všechna nebezpečí a pomoci všem, kdo v nouzi zvolají její jméno. Je zajímavé, že z buddhistických spasitelských postav, které si získaly v Číně a Koreji oblibu, nebyla žádná tak milována a široce uctívána jako Kuan-jin (Kwanüm), bohyně slitování. V Koreji měla i přívlastky „tisíciruká“ a „tisícioká“, ochránkyně matek a dětí, nikdy ovšem nebyla chápána, na rozdíl od Číny a Japonska, jako bohyně milosrdenství. Často se k ní chodí modlit bezdětní rodiče. Kwanüm se do korejského panteonu včlenila s příchodem sekty Chua-jen (korejsky *Hwaönm*). K její „tisíciokosti“ se váže jedna z populárních buddhistických legend, v níž ji slepé dítě žádalo písni o oko a ihned po jejím přednesení prohlédlo. Kwanüm bývá zobrazována různě, většinou s lotosem, broskví či větévkou vrby, s větším

počtem rukou (maximálně 40 párů) a očí, také s mnoha tvářemi, nejčastěji sedmadvacet. Může také plout na lístku lotosu, na draku, nebo číst knihu. Najdeme ji v buddhistických kláštorech, ale i v soukromých svatyních nebo domácích oltářících šamanek prakticky až do 20. století.

Lao-c' („Mistr Lao“), též Starý Mistr (kolem 570–490 před n. l.), čínský myslitel, pololegendární osobnost, jíž se připisuje autorství *Tao-te-ťingu (*Kniha o Cestě a ctnosti*) a vytvoření *taoismu. Ve staré Koreji nebyl příliš ctěn vzhledem k malé vážnosti taoismu a jeho zpodobnění splývá s široce populární postavou horského božstva *Samsin/Sansin.

levirát (z latinského *levir*, „švagr“), preferenční pravidlo výběru manželského partnera, podle něž by si vdova měla vzít bratra svého zesnulého manžela; kromě bratra může jít i o jiného vzdálenějšího příbuzného zemřelého muže. Potomstvo je právně považováno za potomstvo zesnulého a dědí po něm. Levirát je transkulturním jevem a je doložen od starověku až do novověku. V Koreji byl aplikován v nejstarších dobách, zvláště v královstvích *Silla a *Kogurjō, stejně jako *sororát, užívaný opačně.

li, korejská délková míra, nyní 392 metrů.

li, konfuciánský termín označující zásady správného chování.

Li-ťi (*Kniha obřadů*), konfuciánský traktát z druhé poloviny I. tisíciletí před n. l., zaznamenávající různé údaje o starověké Číně i za jejími hranicemi. V Koreji, zvláště od středověku, jedna z kanonických knih.

malířství, v nejstarší Koreji, zhruba do 10. století bylo pod vlivem čínských jižních dynastií, ovšem oproti dalším dynastiím byla závislost na čínských předlohách podstatně slabší. Korejské malby se od čínských liší světlejšími barvami, menší výrazností a snahou o harmonii bez napětí. Z nejstarší doby se dochovaly zejména nástěnné malby v hrobkách, ostatní – zejména buddhistické – shořely vzhledem k častým požárům a dřevu jako podkladovému materiálu. Hrobky, které jsou rozeseté po celém Korejském poloostrově a jižním Mandžusku, nabízejí poměrně široké spektrum nástěnných barevných maleb (většinou portrétů) i žánrových obrázků, podle nichž jsou také pojmenovávány. Hrobky byly stavěny s představou, že zemřelý si má na svou cestu do onoho světa vzít vše, čím byl obklopen za života. Proto jsou zde zobrazovány téměř závazně Slunce, Měsíc, hvězdy, obrazy nejdůležitějších božstev, čtyři ochranná zvířata na příslušných světových stranách (drak, tygr, fénix a želva), nechybí por-

tréty zemřelého, popřípadě jeho rodiny. V hrobkách nejseverněji položeného království *Kogurjō bývají kromě toho časté zejména scény ze života (tanec, lov, bitvy, zábava). První dochované malby ještě postrádají perspektivu, ale již kolem 6. století bývají méně schematické, lidské postavy a zvířata jsou zachyceny v pohybu. Hrobky z království *Päkče vykazují silný vliv *buddhismu. V nich nacházíme stylizované motivy lotosů, oblak a portréty zřetelně inspirované jihočínskými předlohami. Tento styl se posléze prosadil i v Japonsku, kde byli päkčeští malíři žádaní, a zvláště portréty z Nary silně připomínají korejské. V Päkče se také poprvé objevují krajinné výjevy a podle druhotných pramenů zde údajně kvetlo buddhistické malířství. Království *Silla bylo nejvíce konzervativní a podle archeologických nálezů můžeme soudit na vliv spíše kogurjōský než čínský. Nástěnné malby bájných zvířat, koní, jezdců jsou ovšem již malovány barvami s příměsí olejové složky a konturovány. Jediným známým malířem korejského starověku byl *Sol-gō, ani jeho malby se však nezachovaly.

Man-mjōng, sestra krále Činpchjōnga a matka legendárního sillského vojevůdce *Kim Ju-sina. Podle pověsti utekla se svým budoucím mužem a svůj neortodoxní svazek posvětila až po narození druhého dítěte.

mantra, jednoslabičné nebo víceslabičné, ba i několikaslavné zaříkadlo, magická formule, případně sémanticky bezvýznamné slabiky nebo sledy slabik. Jejich síla tkví v magické moci zvláštních zvuků a jejich vibrací a kombinací. Nejznámější korejskou mantrou je formulka *Namu Amitchabul*, oslovující buddhu *Maitréju.

Mencius, viz Meng-c'.

Meng-c' (vlastním jménem Meng Kche, asi 372–289 před n. l.), staročínský konfuciánský filozof. Těž název jedné ze *Čtyř posvátných knih. V Koreji není Mencius (korejsky *Mängdža*) tak populární jako *Konfucius a korejszí učenci ho nijak zvláště nestudovali, natož aby ho komentovali.

Mirūk, Maitréja v korejském čtení. V Koreji existoval jako *buddha i *bódhisattva budoucnosti, sídlil v nebi Tušita a byl spojován i se stromem „dračího květu“. Ve starověku se stal jedním z nejoblíbenějších *buddhů. Specificky korejská je představa, že Mirūk/Maitréja prošel na půdě státu *Silla řadou převtělení ve formě slavných válečníků *hwarang, kteří – zvláště vůdcové organizace – jsou jeho dalším přerozením. Proto byl jeho kult nejsilnější právě v Sille. Mirūk se stal oblíbeným

námětem výtvarného umění, zvláště sochařství. Slavné jsou zejména jeho bronzové sochy z království *Päkče, většinou stojící nebo v sedící meditační poloze. Časté jsou i kamenné sochy obrovských rozměrů nebo jeho skalní reliéfy.

Mi-sil, osudová žena králů Činhūnga, Čindžiho a Činpchjōnga (vládli 540–576, 576–579 a 579–632), následníka trůnu, tří vznešených mužů (alespoň o tolika se zmiňují *Hwarang segi) i mladšího bratra a dokonce ovlivnila své syny.

Mu (vládl 600–641), päkčeský král, podle legendy Sōdong-Bramboráček, který lstí získal sillskou princeznu a odvedl si ji do *Päkče.

Mujōl (vládl 654–661), vedle svého syna *Munmua a švagra *Kim Jusina jeden ze tří sjednotitelů Koreje. Původním jménem Kim Čchun-čchu. Na trůn se dostal až po vymření tzv. *sōnggol* – „svaté kosti“ po vládě dvou královen. Pro sillskou elitu byl kompromisem, nicméně jeho kontakty a pověst válečníka byly pro danou dobu zřejmě rozhodující.

Mun-hūi, žena krále *Mujōla a sestra *Kim Ju-sina.

Munmu (vládl 661–681), syn *Mujōla a *Mun-hūi, významný vojevůdce a král, který dokončil sjednocení poloostrova a úspěšně odolal čínským územním požadavkům. Za jeho vlády se tzv. Sjednocená *Silla stabilizovala po všech stránkách.

Murjōng (vládl 501–523), päkčeský král, známý především díky své zachovalé hrobce, kterou lze spatřit v sídelním městě Päkče Kongdžu.

nahan (arhat), buddhistický světec, jenž dosáhl nejvyššího stupně poznání, člověk, jenž se osvobodil z koloběhu převtělování, který se již nemá čemu učit. Arhat je na rozdíl od *bódhisattvy, který chce pomoci všem bytostem, zaměřen na vlastní spásu. V Koreji jsou nahani chápáni jako žáci historického *Buddhy a historické postavy, například Anantcha (Nanda), Kasōp (Kášjapa) a Saribul (Šáriputra). Na nejrůznějších zobrazeních bývají Buddhovi nablízku. Časté jsou i skupiny nahanů na obrazech – nejvíce v počtu 16 nebo 500.

Nebesa, pro obyvatele Číny, Koreje a dalších starověkých států na Dálném východě zosobnění všech pozemských i mimozemských sil a veškerého osudu světa, vesmíru i člověka, zdroj všezahrnující moci.

Nebeský mandát, akt, jímž *Nebesa propůjčovala vládcům Číny, Koreje a dalších států Dálného východu moc na Zemi.

neokonfucianismus, obroda konfucianismu, obohačeného již některými idejemi z *buddhismu a *ta-

oismu, k němuž došlo za dynastie Sung (960–1279). Zakladatelem a hlavním představitelem neokonfucianismu (*li-süe*) byl čínský filozof Ču Si (1130–1200), po něm někdy nazývaného „čusismus“. Ču Si doplnil tradiční konfuciánskou nauku vědeckou strukturou a vytvořil z ní filozofický systém, ve kterém základem všech věcí je rozum (*li*), který je prvotní a existuje mimo hmotu. Ten prostřednictvím kosmické energie či prásily (*čchi*) uvádí v pohyb látku, která pak kombinací principů *jin* a *jang* dává vzniknout celému světu. *Jin a jang tvoří nerozlučnou dvojici, v níž každá z těchto dvou složek se vyznačuje určitými typickými vlastnostmi, jež jsou navzájem protikladné. Jin je ženským, pasivním principem světa. Je více hmotné povahy, zahušťováním dává věcem viditelnou podobu, vyživuje je a poskytuje jim stabilitu. Jejimi vlastnostmi jsou tma, chlad, vlhkost, tvarovost, nehybnost, tíha, sestupný a dostředivý směr pohybu atd. V prostoru vytváří dolní část, vnitřek a pravou stranu věcí. Jang představuje mužský, aktivní princip vesmíru. Je vnitřní hybnou silou a funkcí věcí, oživuje je a uděluje jim dynamiku. Jangovými vlastnostmi jsou světlo, teplo, sucho, beztvárovost, pohyb, lehkost, vzestupný a odstředivý směr pohybu apod. V prostoru modeluje horní část, povrch a levou stranu věcí. Podle Ču Siho jsou morální zákony pouze aplikací zákonů přírodních. Tak se působením Ču Siho a jeho následovníků stala z konfucianství, do té doby spíše praktické životní nauky, vědecká doktrína, jíž byl vtisknut charakter jediné pravé, pozitivní nauky zastupující náboženství. **nirvána**, doslova „vyhasnutí, vyvanutí“, stav osvobození, vymanění se z koloběhu životů, cíl duchovního snažení každého buddhisty. **obětiny**, součást uctívání božstev. Ve staré Koreji se obětovalo zejména kosmickým tělesům-božstvům (Slunce, Měsíc, hvězdy), zemi, horám, řekám, stromům a skalám. Panteon byl průběžně doplňován o duchy slavných hrdinů – králů, mudrců, vojevůdců, ale i místních hrdinů či slavných příbuzných. Víra v to, že všechny předměty mají duši, přinesla kultu další, zvláště domácí, které vykonávaly a za něž zodpovídaly nejstarší ženy v domě. Nejuctívanějším božstvem bylo Slunce. Jeho personifikací vznikla představa jakéhosi nejvyššího božstva na nebesích, jemuž Korejci říkali Pán Nebes (Hananim, Hanwöllim, Čosin nebo Čchöndže, v nové korejštině se tak označuje i křesťanský Bůh). Tomu se přinášely obětiny už v prehistorickém období a v nejrůznějších pramenech najdeme odkazy na jejich průběh. Mezi pozemskými božstvy bylo

nejpopulárnější božstvo hor. Podle starých korejských pramenů existovaly dva druhy obětí horám: první se říkalo *täsa* a patřila třem posvátným horám, druhé *sosa* pro čtyřicet menších horských božstev. Už za *Tří království se rozvinul kult předků, jenž uctíval a zbožšťoval nejrůznější vládce, rodové náčelníky a rodu příslušníky, za Čosön ho rozpracovali stoupenci *neokonfucianismu v závaznou normu, jejíž porušení se přísně trestalo. Obětiny byly nejrůznějšího druhu, nejen podle důležitosti oslovovaného subjektu, ale lišily se také regionálně. Až do počátku 6. století byly běžné i oběti lidské, později se rozvinuly složité rituály s modlitbami, zpěvem a tancem, jejichž podstatnou součástí bylo obětování nejrůznějších potravin, vína a předmětů denní potřeby. Viz též *singjo*, *söngjo*.

Ondal (6. století), jméno legendárního kogurjōského vojevůdce nízkého původu. Podle folkloru byl označován za hlupáka a princezně jím otec-král vyhrožoval jako ženichem, pokud plakala. Později však princezna začala na Ondalovi trvat jako na svém snoubenci a byla vypovězena z paláce. Její ctižádostí bylo ukázat otci, že její výběr nebyl špatný, a naučila Ondala vojenskému umění.

Ondžo, zakladatel starověkého státu *Päkče. Stát je v korejské mytologii odvozen od *Kogurja a založí ho synové *Tongmjönga/Čumonga z druhého manželství Ondžo a Pirju.

Pak Če-sang (5. století), věrný poddaný státu *Silla. Legenda o jeho ilustrativní věrnosti líčí vysvobození dvou královských princů. Při druhém úkolu – vysvobození rukojmí z Japonska je Pak zajat a umučen.

Pak Hjökköse, jméno zakladatele státu *Silla. Mýtus o založení Silly začíná shromážděním rodových stařešinů, kteří se chtějí dohodnout na společném vládcovi. Vystoupí na vrchol hory, a když se podívají jižním směrem, pod horou Jangsan u studny Nadžöng spatří podivné znamení, které vypadá jako záře i blesk. Znamení podtrhuje přítomnost klečícího a nařikajícího koně. Poté spatří purpurové vejce, které otevrou a najdou v něm chlapce. Dostane jméno Hjökköse a v roce 57 před n. l. nastoupí na trůn. Téhož dne den mu také najdou nevěstu, jíž se stane Arjong, kterou porodila slepice-drak z levého boku. Příjmení chlapce – Pak – se traktuje buď jako vejce, nebo jako záře, která z něj po rituální koupeli vycházela.

Päkče, jeden ze tří starověkých korejských států (*Kogurjō, Päkče, *Silla) (18 před n. l.–660 n. l.) v jihozápadní části Korejského poloostrova. Mýtus o jeho založení navazuje na vznik států Kogurjō-Pujō a tamní

dynastii odvozuje přímo od kogurjōského Ko *Tongmjōnga/Čumonga. Podle všeho jde však o dodatečný pokus pokrevně spojit korejská Tři království. Pākče mělo výraznou kulturu, ze všech Tři království absorbovalo nejvíce čínských vlivů a jeho prostřednictvím se čínská i korejská kultura dostávala do Japonska. Zaniklo stejně jako Kogurjō společným tažením vojsk Silly a tchangské Číny.

Pāk Kjōl (5. století), známý hudebník státu *Silla.

Parhā, stát na severovýchodě Koreje, vzniklý po sjednocení *Silly, *Pākče a *Kogurja, zachovávající určité prvky kogurjōské tradice až do 10. století.

písmo, Korejci přijali záhy pro zápis čínské znaky, nevyhovující jejich jazyku. Nicméně čínské znaky se pro vysokou literaturu udržely až do 20. století i přes reformy (systémy *idu a *hjangčchal*) a umělé vytvoření hláskové abecedy *hunmindžōngūm v polovině 15. století.

plodnost, starověký korejský kult. V Koreji existoval kult plodnosti a obřady s ním spojené především v praxi šamanských rituálů, o čemž dnes svědčí výhradně výtvarné projevy. V hrobech se vyskytují kromě jiného keramické nádoby s pokličkami, jejichž povrch je zdoben nahými postavami v erotických pozicích; zobrazovány jsou i těhotné ženy, sexuální styk nebo erekce, najdeme také drobné plastiky žen s přehnaně zdůrazněnými ňadry. Nejde o ojedinělé projevy výtvarného umění, podobné motivy bývaly v období před přijetím *buddhismu častým tématem. Vzhledem k tomu, že v Koreji bylo dosud otevřeno a prozkoumáno pouze několik z mnoha pohřebišť a hrobek, lze očekávat, že podobné předměty, jež by mohly potvrdit výrazné rozšíření rituálů plodnosti, existují i v ostatních potenciálních nalezištích. S kultem plodnosti je později spjata i bódhisattva *Kwanūm.

posal, korejské označení *bódhisattvy, bytosti usilující o buddhovství. Protože se rozhodla zůstat na zemi a pomáhat ostatním, zřiká se dočasně nirvány. Z korejských bódhisattvů jsou nejznámější *Kwanūm a *Mírūk.

Pujō, stát ležící na území dnešní Číny, podle legendy založený mytickým *Tongmjōngem, jenž se narodil z vejce. Pujō podle čínských pramenů vzniklo zřejmě ve 4. století před n. l. a s postupným pohybem čínských států na jih bylo vytlačováno směrem k dnešním korejským hranicím, kde bylo nenásilně včleněno do *Kogurja.

pul, viz Jorä, Sōkka jorä.

samgjo (korejsky „tři učení“), označení pro tři etická učení uplatňující se v životě korejské společnosti – *buddhismus, *konfucianismus, *taoismus.

Samguk jusa (Odkazy Tři království), první dochovaná korejská neoficiální kronika. Byla sestavená jedním z nejvlivnějších zenových mistrů své doby *Irijōnem v pozdních 80. letech 13. století. Pro svou barvitost, strukturu a množství příběhů jde o nejoblíbenější dílo korejské historiografie.

Samguk sadžōrjo (Přehled dějin Tři království), historické dílo z 15. století.

Samguk sagi (Dějiny Tři království), první dochovaná oficiální korejská kronika o padesáti svazcích. Dílo, sestavené se značným odstupem, bylo dokončeno v roce 1145 skupinou literátů v čele s *Kim Pu-sikem. Přes evidentní nedostatky má dnes nesmírnou hodnotu jako souborný materiál o nejstarších dějinách Koreje.

Samsin, Sansin, božstva hor, také ochranné božstvo ženské části domu. V prvním významu se jedná o tzv. Tři božstva – *Hwanina, *Hwanūnga a *Tanguna ze zakladatelského mýtu státu *Ko Čosōn, kterým se obětovalo jako božstvům hor a měla své oltáře v každé vesnici.

sangdädūng, nejvyšší z rady starších *hwabäk, jakýsi korektiv královské moci.

sansāra, koloběh přerozování, řetězec vznikání, zániků a nových zrození, jejichž povahu určuje neúprosný zákon *karmy* (či *karmanu*), odplaty za vykonané činy, které člověka poutají stále k dalším vtělením. Vysvobození (*mókša*) z tohoto neodvratného procesu nabízí upanišadové osvobozující poznání, spásonosná moc oddanosti k bohu (*bhakti*), anebo – v buddhistické tradici – procitnutí (*bódhi*), vedoucí ke konečnému vyvanutí (*nirvána).

sesok ogje, pět příkázání, podle legendy určených *hwarangūm.

Silla, starokorejský stát (57 před n. l.–935 n. l.) v jihovýchodní části Korejského poloostrova. Zakladatelský mýtus Silly se týká seslání prvního vládců *Pak Hjōkkōseho na Zem, jeho datace je však evidentně posunuta a upravena vzhledem k tomu, že právě Silla sjednotila tzv. Tři království. Silla byla v prvních stáletích n. l. nejslabším a nejméně rozvinutým ze všech korejských státních útvarů, její stabilizace a následný rozkvět nastává až s příchodem *buddhismu počátkem 6. století. Sillské ambice na sjednocení poloostrova podpořila vojensky tchangská Čína a oba zbylé státy – *Pākče a *Kogurjō – byly poraženy v roce 660,

respektive 668. Tzv. Sjednocená Silla pak procházela stoletým obdobím rozkvětu, po němž následoval rychlý úpadek, způsobený zejména elitářsky pojatým dělením společnosti. Definitivní zánik státu Sjednocená Silla se datuje rokem 935, kdy poslední král kapituloval před novou dynastií Wang (stát Korjō), již založil Wang Kōn už v roce 918.

singjo, víra v duchy a božstva, nejstarší korejské náboženství. Náboženský život a přinášení obětí bylo ve starých korejských společenstvích založeno na představě, že za stav země zodpovídá její vládce. Proto i králové-šamané dostávali tituly *kösōgan*, *čhačchaung*, *maripkan*, což vše znamená člověka s magickými schopnostmi. Později byla rituální úloha přenesena níže, na speciální úředníky nebo na exorcisty. Takoví lidé se museli vyznat v astronomii, uměli předpovídat budoucnost a číst ze znamení (orákul), popřípadě zlá znamení zahánět. Svatyně bývaly a dlouho ve vesnických společenstvích zůstaly na úpatí hor; nejposvátnější byl oltář zakladatele státu, kde se obětovalo v případě nejvyšší nouze. Kolem 4. století už zaznamenáváme přesun funkce nejvyššího šamana hierarchicky níže. V úloze pomocníků krále bývá zmiňována organizace **hwarang*, v podstatě tutéž funkci měla sekta *čoui sōnin* (svatí černě oblečení), mladí válečníci z **Kogurja*. Singjo měla i své státní rituály. Mezi největší patřil svátek *pchalgwan*, konaný každoročně na počátku zimy a spojující oběti božstvům s veselicemi. Kromě obětí se pilo, tančilo a soutěžilo v osmi disciplínách. Do konce **Tří království* a Sjednocené **Silly* byl sice státním náboženstvím **buddhismus*, ale jeho podoba byla původním náboženstvím velmi poznamenaná, popřípadě se s ním nevyklučovala. Některé svátky a praktiky zůstaly i za probuddhisticky orientovaného království **Korjō*, kdy i **Buddhovy* narozeniny byly pojímány podobně jako svátek *pchalgwan*. V prvním období *Korjō* byly stále časté obětiny nejrozličnějším božstvům a duchům, zvláště božstvu Slunce, pěti svatým horám a velkým řekám, původní víra byla obohacena i o taoistická božstva, například o Pět nebeských vládců, Polárku, Mars, Venuši a **Čchil-sōng*, popřípadě jejich modifikace. Organizace a náplň **obětí* byla směsí *singjo*, **taoismu* a **buddhismu*. Například svátku *pchalgwan* za *Korjō*, který trval dva dny a byl spojen s přijímáním gratulací, darů, cizích poselstev atd., se účastnili buddhističtí i taoističtí mniši. Jeho podstata však zůstala rituální a jeho součástí bývala také celonárodní, prastará, původně šamanská prosba za déšť *kiudže*.

Sinmun (vládl 681–692), sillský král. Během jeho panování se tzv. Sjednocená **Silla* stabilizovala, vzkvétala kultura a umění. Podle legendy dostal král Sinmun i kouzelné dary, mimo jiné slavnou „flétnu tisící deset tisíc vln“, s jejíž pomocí bylo možné zahnat vše neblahé.

S'-ma Čchien (asi 140 až asi 90 před n. l.), nejvýznamnější čínský historik, jeho dílo *Zápisky historika* (*Š'-ti*) bylo po dlouhá staletí napodobováno i v Koreji a stalo se normou pro všechna historická díla.

Sōdong, viz Mu.

soğjōng, takzvané malé hlavní město, zvláštní správní jednotka po sjednocení Tří království.

sochařství, prvními sochařskými artefakty jsou jednoduché paleolitické a neolitické plastiky z hlíny, kostí nebo opracovaných kamenů, nebo podobné figurky z doby bronzové z hlíny, jílu a bronzu. Nicméně sochařství se podstatněji rozvíjelo až po příchodu **buddhismu*. Až tehdy začalo vykazovat své pozdější rysy a co do kvantity i kvality je poměrně výrazné. První sochy se datují kolem roku 500, jedná se o kamenná, hliněná a bronzová vyobrazení **Buddhy*. V každém případě vykazují rysy shodné s čínskými. Není jednoduché popsat styl, jenž se rozvíjel v tehdejších **Třech královstvích*, neboť každé z nich mělo jiné zdroje, z nichž čerpalo, a také svébytné estetické představy. Proto například v **Kogurju* mají *Buddhové* poměrně dlouhé obličej, zdůrazněné ušní lalůčky, cylindrická těla a výrazně dlouhé ruce. Bývají buď jednotliví, nebo součástí triád. Království **Päkče* z jihozápadu poloostrova přijalo *buddhismus* v přibližně stejné době jako *Kogurjō*, ale první sochy pocházejí až ze století šestého. Podle všeho byly ovlivněny čínskými předlohami, ale *päkčeští* *Buddhové* se vyznačují subtilnějšími a propracovanějšími tvary obličej a těla a typickým úsměvem, jenž vyjadřuje stav blaženosti, odtrženosti od strastí tohoto věta. V 7. století se *Päkče* inspirovalo **suejskými* a **tchangskými* vzory, postavy **buddhů* i **bódhisattvů* jsou stojící i sedící v lotosu, nejkrásnější jsou ale bronzoví **Maitréjové*, jimiž je *Päkče* zvláště proslavené. Produkce **Silly* je významná už proto, že sillští sochaři exportovali své artefakty do Japonska. Původní sochy vykazují vlivy *Päkče*, ovšem jejich rejstřík je široký: najdeme obrovské kamenné sochy stojících a sedících *buddhů*, reliéfy, bronzové sochy všech velikostí. Jejich charakteristickým rysem je kulatý obličej, uvolněnost v zobrazení těla a nejrůznější zdobné prvky. Po sjednocení země vznikl jednotnější sochařský styl, jež reprezentují

nejen sochy buddhů, bódhisattvů, ale i čtyř nebeských strážců v chrámech, reliéfy a nově i zlaté sochy. Uvolněnost a abstrakci vystrídal realismus, který se týká tělesných detailů, obličejů mají tradiční úsměv, velké ušní lalůčky, zdůrazněná oční víčka a celkově působí dekorativněji. Takto jsou pojaty nejslavnější reliéfy, také v Koreji nejvíce ceněná socha Šákjamuniho ze skalního chrámu Sökkuram z 8. století. Následující dvě století přinesla propracovanost proporcí, nárůst chrámových soch a soch enormních rozměrů.

Söl Čchong (přelom 7. a 8. století), jeden z nejznámějších konfuciánských učenců Sjednocené *Silly, podle legendy syn buddhistického mnicha *Wönhjoa a sillské princezny. Söl je také považován za tvůrce tzv. úřednického písma *idu.

Sol-gō (6. století), nejznámější malíř korejského starověku. Historika o borovici, již namaloval a k níž se slétali ptáci, aby na ni usedli, má ilustrovat živost dnes ztracené malby. Sol-gōovy i další obrazy zdobily většinou četné buddhistické stavby a byly zničeny už během válek při sjednocování poloostrova v polovině 7. století, další v polovině 10. století.

Söndök (vládla 632–647), první ze tří sillských královen, proslulá svou schopností věštit.

sönggol, tzv. „svatá kost“. Viz kolpchum čedo.

söngjo, víra v personifikovaná božstva, také jeden z názvů používaných pro vulgární *taoismus. Viz též *singjo.

Sönhwa (přelom 6. a 7. století), princezna, mladší sestra královny Söndök, dcera krále *Činpchjonga. Podle legendy byla vyhnána z paláce pro podezření ze styku se *Södongem-Bramboráčkem, který o ní rozšířil posměvačnou písničku.

sönin, svatý, také nesmrtelný. V Koreji sice obdiv k taoistickému poustevnickému životu nezdomácněl, jako například v Číně, ale velkou oblibu si získaly příběhy o čínských nesmrtelných. Korejští nesmrtelní žijí zejména v horách, v nadoblačných výšinách, a dokáží překonat vlastní tělesnost pomocí nejrůznějších tajných praktik nebo i kouzelných nápojů. Létají na jeřábek, na oblacích, ve výtvarném umění je doprovází jelínek. Jejich ženským protějškem je víla, která může obývat jak hory, tak i řeky. Někdy dokáže okouzlit a pobláznit smrtelníka, vždy ho však opustí a vrátí se mezi své. Víly bývají také spojeny s představou Západního ráje, kde vládne Královna matka Západu (korejsky *Söwangmo*). Kult nesmrtelných se v Koreji příliš nerozšířil, jednotlivé postavy však byly uctívány ve vesnických svatyních jako božstva.

sororát, preferenční pravidlo výběru manželského partnera, podle nějž by si vdovec měl vzít sestru své zesnulé manželky.

Suro, mytický král, zakladatel státu Tã *Karak/Kaja.

Suej (581/589–618), čínská dynastie rodu Jang; po téměř třech staletích roztržiténosti znovu sjednotila sever a jih Číny. Provedla reformy směřující k centralizaci vlády, obnovila systém zkoušek státních úředníků, přijala nový trestní kodex a uskutečnila velké stavební projekty – například Velký (císařský) průplav. Pád říše způsobila mohutná rolnická povstání, z jejichž vůdců vzešel v roce 618 zakladatel nové dynastie *Tchang. Říše se snažila podrobit si i stát Kogurjō, tažení z roku 612 však nebylo úspěšné. Viz též Ůl-či Mun-dök.

„systém kostí“, viz kolpchum čedo.

šamanismus, nejrozšířenější víra v korejském starověku. V Koreji převládá šamanismus kontinentální, jenž má mnoho společného s vírami původně sibiřskými. V prvních staletích existence starých států byli nejvyššími šamany vládci, některé obřady však vedly i jejich sestry či manželky. Za typickou povinností vládce šamana lze považovat každoroční vyorání první brázdy. Ani po příchodu *buddhismu a *taoismu nevyzrála potřeba šamanů, hadačů, mágů, sloužících za prostředníky mezi nebesy a člověkem. Původní šaman nebo hadač byl muž vážený a ctěný, najímaný vesnicou komunitou, místními úředníky či dvorem, aby provedl obřady božstvům nebes, hor, řek, nebo nejrůznějším duchům. Nejčastěji se tak dělo během každoročních svátků *sandže* (obřady zasvěcené duchům hor) a *sönghwangdže* (obřady zasvěcené nebeským vládcům), při nichž se vyzývala božstva *Samsin, tosin (městská) nebo pjölsin (zvláštní). Šamani při nich nejen obětovali, ale doprovázeli svá vystoupení písněmi za doprovodu bubnů. Vesnickým svátkem byl *tongdže*, který vedl člověk z tamní komunity, jenž se po celý rok očišťoval, měl zákaz obcování, pití alkoholu a požívání masa. Od doby Korjō se z původního šamana-muže stala šamanka s postavením na nejnižší příčce společenského žebříčku; přesto byly šamanky využívány jak vládci, tak hlavně ženskou částí královského domu (podle záznamů jich bylo placeno ze státní pokladny ještě v 19. století kolem pěti tisíc). Až do konce dynastie sloužily šamanky a hadačky zejména v paláci, nejvíce v druhé polovině 19. století za královny Min. Po jejím zavraždění Japonci v roce 1895 nastala perzekuce šamanů a hadačů, téměř všichni byli vyhnáni z hlavního města. Definitivní konec šamanů v Söulu přišel až s Japonci. Původní smysl šamanských

obřadů se vytrácel už od Korjō v závislosti na tom, jak klesala jejich potřebnost. Za Čosōn však byly redukovány na nečisté praktiky (likvidace nepřítelů nebo konkurenta, očarování milého, změna pohlaví plodu v těle matky, jedy atd.), které vykonávaly pouze ženy. Jejich manželé-paksu sloužili jako hráči na doprovodný nástroj, přestože šamanka dědila své území podle rodiny, do které se provdala. Existuje zřetelné rozlišení korejských šamanek na charismatické a dědičné. Tzv. *mudang*, *mjōngdu*, *paksu* (muž) procházejí iniciační nemocí (*sinbjōngčcchēm*). Tito se vyskytují v severní části země, liší se stupněm vzdělanosti, orientací na božstva a rituály, někteří pouze recitují. Nemoc se projevuje znenadání, je dlouhá (7–30 let), její původ musí rozpoznat další šaman; následují dva stupně obřadů: přijetí ducha a iniciace – vyslovení jména svého ducha. Poté je charismatický šaman uzdraven a provádí obřad, během něhož se stává převtělením „svého“ ducha. I charismatický šaman se musí naučit řemeslu: ve fázi nemoci se učí hrát na nástroj a memoruje texty, doma má oltářík s duchem a obětuje pouze jemu, rituály koná v jeho jménu, umírá svobodný(á) a znovu se převtěluje. Zvláštností jsou *mjōngdu* z ostrova Čedžudo, na něž ve fázi nemoci přechází duch zemřelého dítěte (většinou do sedmi let) a po iniciačním obřadu přijímají jeho jméno. Dědiční šamané *tan-gol* a *simbang* jsou naopak orientovaní na vnější stránku obřadu (oblečení, rekvizity), hodnoceni jsou podle dojmu a dojetí, které vyvolali. Žení a vdávají se mezi sebou, učí se od malička nazpaměť osvědčené pasáže pro nejrůznější příležitosti a žíví je vesnice, v níž žijí. Korejský šamanismus nemá ustálený panteon, obětuje v podstatě všem božstvům i duchům, je blízký přírodním zákonům, přičítá se konvencím a etice. Nevylučuje nevěru, další sňatek, homosexualitu, obohacuje se o tolerantní myšlenkové proudy (*buddhismus, *taoismus), přijímá jejich jednotlivá božstva, osoby i prvky učení, ale nesnáší se s propracovanými doktrínami, tj. *konfucianismem a křesťanstvím. Popularitu šamanů a potřebu šamanských praktik nezlikvidovaly ani přísné zákazy, ani spisy ortodoxních konfuciánů a po relativně krátké době zákazu za japonské okupace se dnes šamanské obřady znovu provádějí, i když jen v omezené míře a na rozdíl od buddhismu více jako folklorní slavnosti. Na severu jsou šamanské praktiky tajné a spojené spíše s léčitelstvím, přestože kult Kim Il-sōnga a jeho syna Kim Čōng-ila je také možné chápat jako pokračování rituálů. V jižní části poloostrova s amerikanizací společnosti byly pověry prohlášeny

za nemoderní a s novými generacemi dochází k situaci, kdy se původní náboženství vysvětlují ve sdělovacích prostředcích a nebo je zkoumají vědci. K tomuto jevu přispělo i křesťanství, které je od svých počátků v Koreji zaměřeno právě proti šamanismu a buddhismu. Dnes je v Korejské republice zaregistrováno na 50 tisíc praktikujících šamanů všeho druhu, kteří působí jak při velkých obřadech, tak i na ulicích jako hadači, předpovědači budoucnosti atd.

Š'-ti (Zápisky historika), encyklopedické dílo starověkého historika *S'-ma Čchieno o politických, hospodářských a kulturních dějinách Číny od nejstarších dob až do počátku 1. století před n. l. Korejsky se nazývají *Sagi*. Dílo se stalo normou pro korejskou středověkou historiografii.

Tangun, mytický korejský panovník, syn nebeského vládce a medvědice. Podle legendy založil stát *Čosōn v roce 2333 před n. l.

Tao-te-ťing (*O Cestě a ctnosti* nebo *O Tao a ctnosti*), nejvýznamnější spis filozofického *taoismu, který je připisován mistru *Lao-c' (6. století před n. l.).

taoismus, souhrnný pojem pro dva proudy čínské filosofie a náboženství – filozofický a religiózní taoismus, který má řadu škol. V případě religiózního taoismu se jedná o mystické učení, které je soustředěno kolem pojmu *tao* („cesta“) a *wu-wej* („nezasahování“, „nejednání“). Ústředním bodem mnoha taoistických škol je usilování o nesmrtelnost. Nejvýznamnějším dílem filozofického taoismu je spis *Tao-te-ťing* (*O tao a ctnosti*), který je připisován mistru Lao-c' (6. století před n. l.). Tao je zde považováno za zdroj všeho bytí, je bezejmenné a nepojmenovatelné. V Koreji se taoismus prosadil pouze v několika krátkých obdobích a doplnil existující náboženskou směsicí o další božstva, magické praktiky a zaříkávadla.

taoismus „korejský“, * „korejský“ taoismus.

Tchang (618–907), čínská dynastie. Její vláda představuje jedno z nejslavnějších období čínského impéria. Na konci dynastie *Suej se říše rozpadla na řadu států a státeků. Roku 617 Li Jüan obsadil hlavní město Ta-sing (dnešní Si-an) a roku 618 se prohlásil za císaře nové dynastie Tchang; roku 623 sjednotil celou Čínu. Do poloviny 8. století trval takzvaný zlatý věk říše Tchang, který byl podložen vítězstvími nad Východními a Západními Turky, intervencemi na Korejský poloostrov, které umožnily státu *Silla sjednotit Koreu, spojenectvím s nejbližšími národy a diplomatickými vztahy se státy Předního východu a s Byzantskou říší. Rozvíjely se vědy, filozofie, výtvarná umění, umělecká

řemesla a literatura, kde dominovala zejména poezie (Jüan Čen, Li Po, Po Tü-i, Tu Fu aj.), duchovní život ovládal především *buddhismus. Tchangské právo se stalo vzorem pro mnohé státy. Korea i přes počáteční nepřilíh dobré vztahy přejala tchangský model správy a po dlouhou dobu kopírovala i tchangskou kulturu.

Tcharhä, zakladatel sillského královského rodu Šök. Do *Silly, kde posléze vládl, se dostane na loďce a za zvláštních okolností. Podle mýtu jeho matka ze země draků porodila po sedmi letech těhotenství vejce, které jí vyklouzlo z podpaždí. Král prohlásil vejce za neblahé znamení a chtěl je zničit. Matka ho však se sluhy a skříňkou naplněnou cennostmi poslala na loďce po vodě se slovy: „Najdi si zemi, která je ti osudem určena, založ stát a vytvoř rodinný klan.“ Loďka minula *Karak/Kaja a doplula do Silly. Tam si jí díky shromažďujícím se strakám všimla rybářka. Dítě vychovala, Tcharhä se stal královským zetěm a čtvrtým sillským panovníkem.

Tongmjöng/Čumong, bájný zakladatel království *Pujö, respektive *Kogurjö. V původní variantě o založení státu Pujö se vyskytuje jako Tongmjöng-Světlo východu, v pozdější o založení Kogurja dostává jméno Čumong-Čarostřelec. Oba se narodí z vejce, mají nevídané schopnosti, nicméně musejí uprchnout ze země kvůli králově žárlivosti. Překročí řeku a založí stát. V případě Pujö není specifikováno datum, u Čumonga se letopočet založení státu Kogurjö ustálil na roku 37 před. n. l.

Tongsa kangmok (Nárys dějin Východu), učenecké historické dílo z 18. století, jehož autor An Čöng-bok (1712–1791) se snažil o novou metodologii, jež přišla z Číny. Jedná se o souhrnnou korejskou historii od nejstarších dob.

Tongguk tchonggam (Souhrnné zrcadlo východní dynastie), historické dílo vzniklé na příkaz dvora v polovině 15. století, ceněné je zejména pro svůj literátský styl. Jeho autor Šö Kö-džöng (1420–1488) je jedním z nejznámějších a nevlivnějších literátů počátku dynastie I. Kronika je pojata chronologicky v širším, dálnovýchodním kontextu a doplněna komentáři.

totemismus, zvláštní vztah jedinců nebo skupin k přirozeným druhům rostlin a zvířat, který se zpravidla odvozuje od předpokládaného společného předka.

Tři království (korejsky *Samguk*), starověké období korejských dějin od zhruba 1. století před n. l. do 7. století n. l., kdy na Korejském poloostrově vznikla tři království *Kogurjö, *Päkče a *Silla, která se rozvíjela a expandovala; na severu obsadila i území, která

musela později postoupit Číně. Zatímco nejseverněji položený stát Kogurjö byl vystaven neustálému čínskému tlaku, oba další, zvláště Silla, se rozvíjely poklidněji. Také památky ze Silly i Päkče dokazují velký rozvoj umění a řemesel, stát Päkče navíc sloužil jako spojovací článek mezi kontinentem a Japonskem a jeho prostřednictvím se na ostrovní půdu dostala jak čínská, tak i korejská kultura. K sjednocení poloostrova došlo roku 668, kdy si království Silla podrobilo ostatní dva státy, a až do roku 918 vládlo jako Sjednocená Silla (*Tchongil Silla*).

tün („komanderie“), největší územní administrativní jednotka ve starověké a středověké Číně, jichž bylo nakonec čtyřicet pět, v čele stál vojenský velitel. Tzv. čtyři chanské komanderie (*hansagun) měla Čína po určitou dobu i na území Koreje.

uctívání předků, konfuciánský obřad spojený s obřadem smutečným; projevují se v něm ovšem rezidua *buddhismu, *taoismu, šamanských i předšamanských představ. V Koreji existuje představa trojí duše, která sídlí na třech místech, jimiž jsou tabulka se jménem předka, hrob a onen svět. Rituály patří duši, která si pro oběti přijde z hrobu do domu, ovšem může sídlit i v domě nebo ve vzduchu. Obřady uctívání předků byly odedávna vyjádřením úcty zemřelému a také projevem strachu z působení zlých duchů, které úmrtí mohlo přivolat. Uctívání předků je bezprostředně spjato s obdobím smutku, trvajícím v nejdelší podobě tři roky. První dva roky byly označeny jako období „hlubokého“ smutku a následující třetí rok byl obdobím smutku „malého“. V období smutku se konaly nejrůznější oběti ve prospěch bloudící duše zemřelého. Při prvním výročí úmrtí to byla „malá oběť“ – *sosang*, na konci období smutku „velká oběť“ – *täsang*. Oběti se prováděly na hrobech předků nebo v domácích svatyních. V bohatých rodinách bývaly svatyně oddělené budovy u obytného domu (*sadang*), méně zámožní lidé měli pro tabulky předků vyhrazenou jednu místnost. Tabulka se jménem zemřelého byla vytvořena z prkénka asi třicet centimetrů dlouhého, sedm centimetrů širokého a dva centimetry tlustého, nejlépe ze dřeva kaštanu, jenž rostl hluboko v lese. Prkénko bylo natřeno černou barvou, jméno a hodnota na něm byly napsány bílými znaky, po stranách byly otvory, aby duše nebožtíka mohla snáze vniknout dovnitř. Tyto tabulky se v případě muže spalovaly po třech, v případě ženy po dvou letech. Byly nahrazeny tabulkami *üpchä*, které se uchovávaly po čtyři generace. Když rodinu postihlo neštěstí, tak se vina přikládala tomu,

že zesnulý předek byl pohřben v nepohodlné poloze, hrob bylo pak nutné přemístit, což bylo možné i více než třikrát. Další obřady uctívání předků souvisejí zejména s podzimním svátkem *čhusök*. V současnosti končí smuteční období nejčastěji do druhého výročí smrti, ale smí končit i po 100 dnech či při prvním výročí úmrtí. Na konci období smutku je velký svátek, někdy se konají i buddhistické rituály, a to po 49 dnech, kdy bývá mrtvý údajně přijat do nového života. Po čtyři generace je předek uctíván jednou ročně rodinným rituálem, což má tradici sahající dávno do minulosti.

Ůidža (vládl 641–660), poslední král Päkče, jemuž se připisuje podíl na porážce státu.

Ůl-či Mun-dök (7. století), legendární kogurjorský vojevůdce, strůjce vítězství nad vojsky dynastie *Suej v roce 612.

Urük (6. století), nejznámější hudebník staré Koreje, hráč a skladatel na citeru *kajagŭm.

Vyprávění o Kjunjŏovi, viz Kjunjödžŏn.

Wang Kŏn (877–943), jeden z rebelů z konce Sjednocené *Silly, zakladatel dynastie Wang a státu Korjŏ. Známy pod posmrtným titulem Tchädžo – velký předek.

Wangočchŏnčchukkukčŏn (Putování do Indie), spis z 8. století. Jeho autorem je silský mnich *Hječcho, který odešel v šestnácti letech do tchangské Číny a v letech 723–727 vykonal pouť za posvátnými spisy do Indie. Spis Putování do Indie byl nalezen v čínském Tun-chuangu počátkem 20. století.

Wŏnhjo (617–686), jeden z nejvýznamnějších buddhistických mnichů staré Koreje, propagátor učení sekty Čisté země, také jeden z nejznámějších komentátorů súter na Dálném východě.

wŏnhwa, dívčí organizace ve státě Silla, patrně založená za účelem vedení složitých rituálů. Podle oficiální kroniky zanikla v roce 576 a byla nahrazena chlapec-

kou organizací *hwarang. Dílo *Hwarang segi tento pohled částečně vyvrací a *wŏnhwa* uvádí i jako čestný titul pro osobu, jež má na starosti organizaci hwarang. **zen**, meditativní učení. Zen (korejsky *sŏn*) byl protikladem ke *kjo*, doktrinárnímu *buddhismu. Podle tohoto učení nemusí být víra založena na psaném slově, ale důraz se klade na to, že každý jedinec může odhalit podstatu své mysli pomocí meditace. Tato metoda měla způsobit náhlé osvícení, přímé, intuitivní porozumění podstatě Buddha za pomoci učitele a dlouhého výcviku. Škola se do Koreje dostala zřejmě v 7. století, ale v té době se setkala jen s malým pochopením. Na začátku 9. století se začala více šířit díky mnichům, kteří se vrátili z Číny, a to vedlo k založení sekt Devíti hor (korejsky *kusansŏnmun*). Obrovskou popularitu zenu lze přičíst i přijetí, kterého se mu dostalo u rodin mocných vládců na venkově, včetně zakladatele královské dynastie Wang (Korjŏ) Wang Kŏna. Jeho oblíbenost má kořeny v úpadku doktrinárního *buddhismu, rozšířil se i díky své nekonvenčnosti a důrazu na individualitu. Také se jím dala ideologicky ospravedlnit vzpoura mocných rodů i jednotlivců, kteří byli v opozici vůči aristokracii v hlavním městě. Zen se v Koreji stal populární za následujících dynastií a je hlavním proudem buddhismu dnešní doby.

zvon, rituální předmět, hudební nástroj. Zvony se začaly odlévat poměrně brzy, jejich rozšíření souvisí s *buddhismem. Nejznámější chrámové zvony mají své legendy a z nich nejpopulárnější se váže ke zvonu Emille z 8. století.

Zápisky historika, viz Š³-ti.

Životopisy hwarangŭ, viz Hwarang segi.

Životopisy nejvýznamnějších korejských mnichů, viz Hädong kosungdžŏn.

(Výkladový slovník napsali Miriam Löwensteinová a Jaroslav Malina.)

14. Rejstřík

A

Amitábha 42, 113, 191, 192
Amitchabul 42, 191, 192, 198, 200
animismus 38, 191, 192
astrologie 44, 191
astronomie 36, 44, 191
Avalókitěšvara 42, 45, 191, 199

B

bódhisattva 42, 78, 86, 91, 128, 171, 191, 200, 202
bohové 39, 191
bohyně 62, 63, 184, 191, 192, 199
božstva 12, 38, 39, 41, 44, 59, 62, 68, 102, 126, 135,
143, 144, 191, 45, , 171, 192, 198, 199, 201, 202,
203, 204, 205
Buddha 101, 117, 192, 196
Buddha Amitábha 192
Buddha Maitréja 117, 192
buddhismus 20, 24, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 47, 101,
120, 135, 153, 160, 164, 192, 193, 197, 198, 202,
203, 205, 206
buddhismus „korejský“ 193
buddhovství 191, 192, 193, 202

Č

Čang Po-go 25, 193
Čangsu 20, 83, 100, 193
Čewang ungi 12, 16, 50, 52, 60, 68, 69, 161, 167, 168,
185, 193
Čchilsöng 144, 168, 171, 192, 193, 198, 199, 203
Čchö Čchi-wön 25, 38, 104, 106, 107, 168, 193

Čchöjong 126, 127, 132, 144, 192, 193
Čchömsöngdä 93, 191, 193
Čchun-čchiou 52, 83, 146, 147, 148, 149, 150, 193,
199
Čindök 24, 35, 36, 56, 73, 95, 108, 125, 126, 132, 147,
168, 169, 173, 193
čingol 29, 156, 164, 193, 197
Činpchjöng 102, 103, 104, 133, 193
Činsöng 28, 34, 56, 87, 108, 114, 115, 125, 132, 193
Čosön 17, 18, 26, 34, 38, 39, 44, 45, 51, 53, 55, 57, 59,
60, 61, 62, 68, 81, 85, 101, 105, 107, 114, 125,
127, 137, 141, 151, 152, 153, 167, 168, 170, 175,
178, 186, 187, 193, 195, 197, 199, 201, 202, 205
Čosön wangdžo sillok 51, 193
Čtyři posvátné knihy 193
Čumong 63, 64, 67, 69, 74, 117, 142, 193, 194, 206

D

dynastie I 18, 26, 34, 45, 60, 153, 193, 206
dynastie Korjö 18, 36, 48, 55, 194
dynastie Sjednocená Silla 43, 80, 86, 194

G

geomancie 43, 194

H

Hädong jöksa 51, 194
Hädong kosüngdžön 12, 34, 40, 45, 50, 52, 56, 103,
155, 158, 160, 194, 196, 207
Hämjöng 87, 88, 92, 143, 148, 194
hansagun 19, 27, 92, 153, 194, 197, 206

hjangga 41, 77, 81, 82, 91, 108, 122, 125, 126, 127,
128, 129, 130, 132, 158, 161, 163, 188, 194, 197
Hječcho 52, 194, 207
Hodong 88, 90, 92, 148, 194
Hu Kogurjō 25, 194, 199
Hu Päkče 25, 194
Hu Samguk 25, 194
hunmindžöngüm 18, 195, 202
hwabäk 37, 114, 169, 195, 202
Hwanin 45, 61, 62, 167, 195
Hwanüng 39, 45, 61, 62, 68, 69, 141, 142, 143, 195
Hwaöm 42, 53, 77, 157, 167, 195, 197, 198, 199
Hwarang segi 12, 16, 18, 34, 45, 48, 50, 52, 55, 59, 70,
71, 72, 74, 95, 104, 106, 111, 112, 114, 115, 132,
155, 157, 158, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 169,
170, 171, 172, 173, 175, 176, 185, 188, 195, 196,
200, 207
hwarangové 32, 40, 41, 71, 115, 127, 129, 144, 156,
163, 164, 165, 192, 195

I

I-ting 189, 195, 197
idu 18, 195, 202, 204
Irjön 21, 49, 50, 52, 68, 76, 79, 91, 158, 195

J

Jang Man-čchun 94, 153, 195
jin-jang 195, 196
Jön Käsomun 23, 28, 76, 85, 92, 196
Jorä, Sökka jorä 196, 202

K

kajagüm 106, 120, 195, 196, 207
Kakhun 158, 159, 160, 196
kalmuwang 196
Kang-su 72, 104, 105, 107, 122, 196
Karak 19, 27, 28, 39, 52, 53, 62, 65, 66, 67, 69, 196,
204, 206
Käro 83, 89, 92, 196
Kchung-fu-c' 196, 197
Kim Al-či, 196
Kim Čchun-čchu 110, 111, 134, 168, 171, 172, 176,
196, 200
Kim Ju-sin 29, 33, 76, 82, 83, 91, 95, 96, 99, 111, 116,
117, 138, 142, 144, 149, 161, 168, 169, 170, 171,
172, 173, 174, 175, 176, 186, 192, 193, 196
Kim Pu-sik 33, 35, 48, 49, 52, 65, 72, 83, 84, 88, 91,
92, 94, 102, 104, 106, 134, 144, 146, 147, 148,
150, 151, 152, 153, 158, 196
Kim Säng 72, 105, 196
Kim Tä-mun 18, 157, 160, 161, 168, 195, 196
Kje-bäk 96, 98, 196

Kjön Hwön 25, 26, 76, 84, 87, 92, 138, 159, 168, 196
Kjöngmun 80, 122, 196
Kjunjödžön 12, 16, 56, 58, 59, 74, 77, 155, 157, 158,
160, 161, 166, 197, 207
Kniha obradū 197, 199
Kniha písni 197
Kniha proměn 189, 195, 197
Ko Čosön 26, 39, 60, 61, 68, 114, 167, 193, 195, 197,
202
Kogurjō 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 30, 32,
33, 34, 35, 41, 43, 44, 45, 48, 49, 51, 52, 62, 63,
64, 67, 68, 70, 80, 84, 94, 95, 114, 116, 122, 130,
139, 144, 150, 151, 152, 167, 169, 170, 171, 172,
173, 174, 175, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201,
202, 203, 204, 206
kolpčum čedo 21, 29, 169, 173, 193, 197, 204
komanderie 19, 92, 167, 194, 197, 206
kömungo 120, 195, 197
konfucianismus 18, 38, 40, 44, 59, 132, 153, 196, 197,
198, 202
Konfucius 189, 196, 197, 200
Korjō sadžörjo 51, 199
Korjōsa 51, 58, 185, 199
Kukčo pogam 51, 199
Kung-je 25, 26, 76, 78, 84, 86, 87, 92, 122, 138, 168,
199
Kwanggätcho 20, 27, 115, 116, 199

M

Man-mjōng 78, 91, 95, 110, 115, 142, 170, 171, 175,
200
mantra 200
Mencius 150, 152, 193, 200
Meng-c' 193, 197, 200
Mi-sil 111, 112, 115, 157, 161, 162, 163, 164, 165,
166, 168, 171, 200
Mirük 40, 42, 192, 198, 200, 202
Mu 78, 88, 108, 133, 175, 200, 203
Mujöl 24, 29, 35, 110, 134, 144, 168, 173, 175, 192,
196, 200
Mun-hüi 95, 110, 111, 170, 171, 172, 175, 200
Munmu 23, 91, 96, 173, 174, 175, 176, 200
Murjōng 73, 74, 200

N

nahan 200
Nebesa 12, 39, 56, 58, 61, 66, 67, 68, 69, 79, 86, 87, 89,
99, 106, 108, 116, 117, 119, 120, 126, 143, 144,
149, 160, 173, 192, 193, 196, 200
Nebeský mandát 200
neokonfucianismus 197, 198, 201
nirvána 201, 202

O

obětiny 45, 70, 91, 96, 119, 123, 143, 175, 201, 203
Ondal 98, 201
Ondžo 64, 65, 201

P

Pak Če-sang 76, 100, 103, 201
Pak Hjökköse 59, 67, 147, 201
Päk Kjöl 106, 202
Päkče 17, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31,
32, 33, 34, 35, 37, 40, 41, 45, 48, 49, 52, 62, 64,
65, 70, 73, 83, 84, 87, 89, 92, 95, 96, 98, 102,
108, 113, 118, 122, 123, 124, 133, 134, 138, 139,
142, 144, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 162, 169,
170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 194, 196, 197,
200, 201, 202, 203, 206, 207
Parhä 19, 24, 26, 28, 52, 202
písmo 18, 105, 169, 195, 202
plodnost 202
posal 191, 202
Pujö 19, 23, 35, 52, 53, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 89, 138,
139, 151, 197, 202, 206
pul 142, 202

S

S²-ma Čchien 203
samgjo 38, 202
Samguk jusa 21, 32, 33, 34, 35, 45, 47, 48, 49, 50, 51,
55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70,
71, 74, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 89, 90, 91, 95,
100, 103, 106, 107, 108, 111, 112, 114, 117, 120,
122, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 138,
157, 158, 167, 168, 170, 171, 175, 185, 194, 195,
202
Samguk sadžörjo 51, 175, 185, 202
Samguk sagi 27, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 38, 47, 48, 49,
50, 51, 52, 55, 56, 58, 60, 62, 63, 64, 65, 68, 69,
70, 71, 72, 73, 74, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84,
86, 87, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 96, 98, 99, 100,
101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 111,
112, 114, 115, 116, 117, 122, 124, 125, 126, 130,
131, 132, 134, 135, 139, 146, 147, 148, 149, 150,
151, 152, 153, 157, 168, 169, 170, 171, 172, 173,
174, 175, 185, 186, 187, 194, 195, 196, 198, 202
sansára 202
sekta zen 193
sesok ogje 34, 41, 72, 202
Silla 11, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 28, 29, 30, 31,
32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 43, 48, 52, 56, 62,
63, 65, 67, 69, 70, 71, 77, 80, 84, 86, 87, 92, 96,
98, 99, 100, 103, 104, 107, 109, 111, 114, 117,
118, 121, 122, 124, 129, 131, 140, 141, 142, 145,

147, 149, 152, 153, 156, 159, 167, 186, 187, 188,
191, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202,
203, 205, 206, 207

singjo 38, 191, 198, 199, 201, 203, 204
Sinmun 36, 91, 106, 134, 135, 194, 203
Södong 74, 108, 114, 117, 132, 200, 203
sogjöng 37, 38, 203
sočařství 42, 44, 200, 203
Söl Čchong 107, 134, 168, 204
Sol-gö 106, 200, 204
Söndök 24, 33, 34, 43, 56, 79, 95, 107, 108, 111, 117,
122, 133, 140, 147, 169, 170, 171, 172, 173, 187,
193, 204
sönggol 29, 173, 197, 200, 204
söngjo 38, 201, 204
Sönhwa 99, 108, 132, 133, 204
sönin 40, 203, 204
sororát 199, 204
Suej 21, 23, 204, 205, 207
Suro 39, 66, 67, 91, 115, 127, 128, 138, 139, 140, 175,
204
systém kostí 21, 26, 27, 28, 34, 36, 44, 150, 197, 204

Š

Š²-ti 203, 205, 207
šamanismus 38, 192, 204, 205

T

Tangun 17, 39, 45, 60, 61, 62, 68, 69, 142, 167, 168,
186, 188, 205
Tao-te-ťing 92, 189, 197, 205
taoismus 38, 86, 120, 189, 198, 202, 204, 205
Tchang 21, 23, 24, 42, 44, 50, 92, 96, 104, 193, 198,
204, 205
Tcharhä 33, 66, 69, 73, 74, 79, 117, 139, 206
Tongguk tchonggam 51, 147, 153, 173, 175, 186, 206
Tongmjöng/Čumong 193, 206
Tongsa kangmok 51, 185, 206
totemismus 192, 206
Tři království 17, 19, 21, 23, 28, 40, 60, 152, 171, 194,
202, 206

U

uctívání předků 206, 207
Ůidža 23, 84, 96, 123, 124, 207
Ůl-či Mun-dök 94, 130, 139, 204, 207
Urük 207

W

Wang Kön 26, 43, 86, 87, 92, 203, 207
Wangočhönčchukkukčön 194, 207

Wŏnhjo 42, 45, 128, 132, 168, 191, 207
wŏnhwa 72, 111, 115, 132, 137, 160, 162, 163, 165,
195, 207

Z

Zápisky historika 203, 205, 207
zen 43, 189, 193, 207

zvon 42, 91, 97, 136, 142, 207

Ž

Životopisy hwarangŭ 12, 16, 18, 50, 52, 55, 155, 169,
185, 188, 195, 196, 207
Životopisy nejvýznamnějších korejských mnichŭ
158, 194, 207